

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Capitvlaria Regvm Francorvm

Additae sunt Marculfi monachi & aliorum formulae veteres, & Notae
doctissimorum virorum

Baluze, Etienne

Parisiis, 1677

Capitvlarivm Karoli M. Et Lvdovici Pii Libri VII.

urn:nbn:de:hbz:466:1-19366

CAPITVLARIVM
KAROLI MAGNI
E T
LVDOVICI PII
LIBRI VII.

Collecti ab Ansegiso Abbate & Benedicto Levita
ante annos octingentos.

*Nunc primum prodeunt integri & emendati ope XIX.
antiquorum exemplarium manuscriptorum.*

Versus in fronte Capitularium positi
in antiquis codicibus.

*Legiloquum quisquis librum recitaveris istum,
Principibus nostris, dic, miserere Deus.
Legem namque bonam distarunt mente benigna,
Quapropter pro ipsis queso precare Deum.*

XIX

IN CHRISTI NOMINE.

INCIPIVNT CAPITVLA REGVM ET EPISCOPORVM
MAXIMEQVE NOBILIVM OMNIVM FRANCORVM AD
REPRIMENDAS NEOPHYTORVM QVASI FIDELIVM
DIVERSAS ADINVENTIONES.

INCIPIIT PRÆFATIO.

DOMINANTE per secula infinita omnium dominatore Christo salvatore nostro, creatore universæ creaturæ, anno incarnationis ipsius DCCCXXVII. Indictione v. anno verò XIII. imperij gloriosissimorum Principum Domni Hludouici Augusti Christianæ religionis magni propagatoris ac filiorum ejus, ANSEGISVS, nullis præcedentibus meritis, sed gratia omnipotentis Dei Abba, pro amore bonæ memoriæ Domni Karoli magni Imperatoris Christianorum atque præcellentissimi ac piissimi Domni Hludouici Augusti filij ipsius sincera dilectione, hæc subter descripta adunavi capitula: quæ proculdubio quia ad sanctæ Ecclesiæ profectum facta sunt, pro utili firmiter tenenda sunt lege. Fuerunt namque quondam, tempore prædicti magni Domni Karoli Imperatoris, necnon & nunc præfatorum Principum hoc in tempore Domni piissimi Hludouici Augusti & præclarissimorum filiorum ejus jussu, per intervalla temporum, ad Christianam religionem conservandam atque ad concordiam pacis & dilectionis in Ecclesia catholica tenendam edita. Sed quia in diversis sparsim scripta membranulis per diversorum spatia temporum fuerant, ne oblivioni traderentur, pro dilectione nimia, ut præfatus sum, prædictorum gloriosissimorum Principum, & pro amore sanctissimæ proles eorum, sed & pro sanctæ Ecclesiæ statu, placuit mihi prædicta in hoc libello adunare quæ invenire potui capitula prædictorum Principum jussu descripta, ut ad sanctæ Ecclesiæ statum longævus conservandum temporibus atque ad meritum præfatorum Principum gloriosius in vita perpetua augmentandum proficiant. Amen. Sed hoc notum sit lectori, quia prædicta capitula, quæ per inter-

X x ij

valla temporum à præfatis sunt Principibus edita, in quatuor distincti libellis. Illa scilicet quæ Dominus Karolus Imperator fecit ad ordinem pertinentia ecclesiasticum, in primo adunavi libello. Ea verò ecclesiastica quæ Dominus ac piissimus Hludouicus Imperator edidit, in secundo descripsi. Illa autem quæ Dominus Karolus in diversis fecit temporibus ad mundanam pertinentia legem, in tertio adunavi. Ipsa verò quæ Dominus Hludouicus præclarus Imperator fecit ad augmentum mundanæ pertinentia legis, in quarto congesti.

EXPLICIT PRÆFATIO.

INCIPIUNT CAPITVLA.

1. DE his qui ab Episcopo proprio excommunicantur. 2. De his qui ad ordinandum veniunt. 3. De Clericis fugitivis & peregrinis. 4. De Presbyteris, Diaconibus, vel his qui in clero sunt. 5. De usuris. 6. De Presbyteris Missas cantantibus & non communicantibus. 7. De his qui à synodo vel à suo Episcopo damnati sunt. 8. De suffraganeis Episcopis. 9. De Chorepiscopis. 10. De Episcopis vel quibuslibet ex clero. 11. De ordinationibus vel quibuslibet negotiis. 12. De cura Episcoporum. 13. De provincialibus Episcopis. 14. De monachis & Clericis. 15. De die dominica, qualiter servanda sit. 16. De ignotis angelorum nominibus. 17. De mulieribus, ne ad altare accedant. 18. De Episcopis, ubi non oporteat eos ordinari. 19. De Episcopis ordinandis vel quibuslibet ex clero. 20. De libris canonicis. 21. De maleficiis vel incantatoribus. 22. De monachis, Clericis, & Presbyteris. 23. De servis alterius non sollicitandis. 24. De stabilitate Episcoporum vel Clericorum. 25. De Presbyteris non absolute ordinandis. 26. De proposito monachorum & Clericorum. 27. De monachis qui ad clericatum provehantur. 28. De negotio Clericorum inter se. 29. De conspiratione Clericorum vel monachorum. 30. De accusatione laicorum contra Episcopos. 31. De monasteriis Deo dicatis. 32. De fide sanctæ Trinitatis prædicanda.	33. De avaritia. 34. De his qui se convertunt ad Deum. 35. De his qui non sunt bone conversationis. 36. De his qui excommunicato communicaverint. 37. De subiectione Presbyterorum. 38. De Clericis ecclesiastici ordinis. 39. De virginibus Deo dicatis. 40. De principali cathedra Episcoporum. 41. De falsis nominibus sanctorum. 42. De uxore à viro dimissa. 43. De iudiciis à Metropolitano probatis. 44. De accusatione vitium personarum. 45. De virginibus velandis. 46. De oblatiis pauperum. 47. De jejuniis à sacerdotibus constitutis. 48. De his qui contra naturam peccant. 49. De Presbyteris, quo tempore ordinentur. 50. De pace danda. 51. De sponsa alterius. 52. De nominibus recitandis. 53. De canonum institutis à Presbyteris non ignorandis. 54. De Clericis alterius Episcopi. 55. De servis alterius. 56. De sacerdotibus contra decretalia agentibus. 57. De viduis, à quibus non velentur. 58. De fide catholica & primo precepto legis. 59. De pace & concordia servanda. 60. De iudiciis. 61. De perjuriis. 62. De anguriis vel aliis maleficiis. 63. De odio vel invidia. 64. Item de avaritia vel concupiscentia. 65. De honore parentum. 66. De fide Presbyterorum ab Episcopis discutienda. 67. De honore Ecclesie Dei. 68. De ministris altaris Dei, & de schola. 69. De voto monachorum, & de clericatu. 70. De susceptione hospitiū.

71. De Abbatibus contra morem Ecclesie Dei facientibus.
72. De Clericis qui se fingunt esse monachos.
73. De pseudographis & dubiis narrationibus.
74. De canu Romano à monachis peragendo.
75. De operibus servilibus quae diebus dominicis non sunt agenda.
76. De predicatione Episcoporum & Presbyterorum.
77. De rebus Ecclesie.
78. De Episcopis eligendis.
79. De dictis patrum congestis pro canonica professione, quia decubonstabatur.
80. De conlatu Ecclesie dividendis.
81. De Abbatibus eligendis.
82. De ordinatione servorum.
83. De personis à quibus non sunt res accipiende.
84. De Presbyteris constituendis.
85. De mansis uniuscujusque Ecclesie.
86. De Presbyteris uniuscujusque Ecclesie.
87. De villis novis & Ecclesiis in eis noviter constitutis.
88. De sacris vasis Ecclesie in pignus datis.
89. De Ecclesiis destructis, vel de nonis & decimis.
90. De Ecclesiarum honore.
91. De Episcopis Italiae.
92. De Presbyteris qui feminas in domibus habent.
93. De Presbyteris qui pro chrismate in Cena Domini veniebant.
94. De predicatione & confirmatione Episcoporum.
95. De pueris tondendis & puellis velandis.
96. De feminis viros amittentibus.
97. De raptis & de earum raptoribus.
98. De puellis raptis necdum desponsatis.
99. De desponsatis & ab aliis raptis.
100. De his qui virginibus Deo dicatis se sociant.
101. De puellis, quo tempore velentur.
102. De examinatione sanctae crucis non faciendae.
103. De pabulo verbi divini nuntiando.
104. De incestis nuptiis & Ecclesiis non dividendis.
105. De scriptoribus.
106. De servis propriis vel ancillis.
107. De congregationibus.
108. De pulsantibus.
109. De infantulis puellis, quando velentur.
110. De Praepositis monachorum.
111. De incestuosis.
112. De fame, clade, & pestilentia, si evenerit.
113. De fugitivis Clericis sive laicis.
114. De liberis hominibus ad servitium Dei se tradentibus.
115. De oppressione pauperum.
116. De Messis qui per civitates & monasteria mittuntur.
117. De thesauris ecclesiasticis.
118. De mendicis discurrentibus.
119. De usura.
120. De cupiditate in bonam partem.
121. Item de cupiditate in malam partem.
122. Item de avaritia.
123. De turpibus lucris.
124. De favore.
125. De emptione tempore messis causa cupiditatis & turpis lucri.
126. De hoc si per plurima loca fames fuerit.
127. De synodis, qualiter fiant.
128. De metropolitanis Episcopis.
129. De Episcopis, quot sint in una civitate.
130. De ordinatione Episcoporum.
131. De stabilitate Episcoporum vel Clericorum.
132. De communicatione fidelium.
133. De Presbyteris, Diaconibus, & reliquis ex clero.
134. De confuzio ad Ecclesiam.
135. De his qui ad casam Dei res suas tradere voluerint.
136. De ordinatione Presbyterorum.
137. De conversione liberi hominis.
138. De non cogendo bibere.
139. De mercato.
140. De Presbyteris, qualiter introitam Ecclesie consequantur.
141. De Presbyteris, à quibus per Ecclesias constituantur.
142. De honore pro Ecclesiis dando.
143. De decimis dispensandis.
144. De Ecclesiis vel altaribus.
145. De Ecclesiis vel altaribus ambiguis.
146. De lintis altaribus preparandis.
147. De parrochianis alterius Presbyteri.
148. De parrochia alterius Presbyteri.
149. De termino Ecclesiarum.
150. De rebus Presbyterorum.
151. De penitentibus non cogendis.
152. De Presbyteris, à quibus se caveant.
153. De sepultura, ubi non fiat.
154. De predicatione vel capitulis Presbyterorum.
155. De eucharistia.
156. De ampullis duabus in Cena Domini habendis.
157. De nonis & decimis.
158. De festivitatibus in anno.
159. De admonitione sacerdotum.
160. De predicatione ad plebem.
161. De ebrietate.
162. De admonitione ad omnes.

EXPLICIUNT CAPITVLA.

INCIPIT PRÆFATIO DOMNI KAROLI IMPERATORIS.

Prefatio
Capitularis
I. an. 789.

REGNANTE Domino nostro Iesu Christo in perpetuum. Ego Karolus gratia Dei ejusque misericordia donante Rex & rector regni Francorum, & devotus sanctæ Ecclesiæ defensor humilisque adjutor, omnibus ecclesiasticæ pietatis ordinibus seu secularis potentia dignitatibus, in Christo Domino Deo æterno perpetuæ pacis & beatitudinis salutem. Considerans pacifico piæ mentis intuitu unâ cum Sacerdotibus & Consiliariis nostris abundantem in nos nostrumque populum Christi Regis clementiam, & quàm necessarium est non solum toto corde & ore ejus pietati agere gratias incessanter, sed etiam continua bonorum operum exercitatione ejus insistere laudibus; quatenus qui nostro regno tantos contulit honores, sua protectione nos nostrumque regnum in æternum conservare dignetur. Quapropter placuit nobis vestram rogare sollicitiam, ô pastores Ecclesiarum Christi & ductores gregis ejus, & clarissima mundi luminaria, ut vigili cura & sedula admonitione populum Dei per pascua vitæ æternæ ducere studeatis, & errantes oves bonorum exemplo operum seu adhortatione humeris intra ecclesiasticæ firmitatis muros reportare satagatis, ne lupus insidians aliquem canonicas sanctiones transgredientem vel paternas traditiones universalium Conciliorum excedentem, quod absit, inveniens devoret. Ideo magnæ devotionis studio admonendi & adhortandi sunt, immo compellendi, ut firma fide & infatigabili perseverantia intra paternas sanctiones se contineant. In quo operis studio sciat certissimè sanctitas vestra nostram vobis cooperari diligentiam. Quapropter & nostros ad vos direximus Missos, qui ex nostri nominis auctoritate unâ vobiscum corrigerent quæ corrigenda essent. Sed & aliqua capitula ex canonicis institutionibus, quæ magis vobis necessaria videbantur, subjunximus. Ne aliquis, quæso, hujus pietatis admonitionem esse præsumptiosam judicet, qua nos errata corrigere, superflua abscidere, recta coartare studeamus, sed magis benivolo caritatis animo suscipiat. Nam legimus in Regnorum libris quomodo sanctus Iosias regnum sibi à Deo datum circumeundo, corrigendo, admonendo, ad cultum veri Dei studuit revocare. Non ut me ejus sanctitati æquiparabilem faciam, sed quòd nobis sint ubique sanctorum semper exempla sequenda, & quoscunque poterimus, ad studium bonæ vitæ in laudem & in gloriam Domini nostri Iesu Christi congregare necesse est. Quapropter, ut prædiximus, aliqua capitula notare iussimus, ut simul hæc eadem vos admonere studeatis, & quæcunque vobis alia necessaria esse scitis, ut & ista & illa æquali intentione prædicetis; nec aliquid quod vestræ sanctitati populòque Dei utile videtur amittatis ut pio studio non admoneatis; quatenus ut & vestra sollicitia & subjectorum obedientia æterna felicitate ab omnipotente Deo remuneretur.

4. Reg. 17.

EXPLICIT PRÆFATIO DOMNI KAROLI PRÆCLARISSIMI IMPERATORIS.

INCIPIUNT

INCIPIUNT CAPITVLA SVPRASCRIPTA ET EORVM TEXTVS.

De his qui ab Episcopo proprio excommunicantur.

Capitulare
I. an. 789.
c. 1.
Burchard.
lib. 11 c. 41.
Ivo par. 14.
c. 106.

I. **S**UNT enim aliqui qui, culpis exigentibus, ab Episcopo proprio excommunicantur & ab aliis ecclesiasticis vel laicis presumptuosè in communionem accipiuntur. quod omnino sanctum Nicænum Concilium, simul & Chalcedonense, necnon & Antiochenum, atque Sardicense, fieri prohibent.

De his qui ad ordinandum veniunt.

Capitulare
I. an. 789.
c. 1.

II. Item habetur in eodem Concilio, ut eorum qui ad ordinandum veniunt fides & vita prius ab Episcopo diligenter discutatur, & postea ordinentur.

De Clericis fugitivis & peregrinis.

Ibid. c. 3.

III. Item in eodem Concilio, necnon & in Antiocheno, simul & in Chalcedonensi, ut fugitivi Clerici & peregrini à nullo recipiantur nec ordinentur sine commendatitii litteris & sui Episcopi vel Abbatis licentia.

De Presbyteris, Diaconibus, vel his qui in clero sunt.

Ibid. c. 4.

IV. Item in eadem synodo interdictum est Presbyteris & Diaconibus vel omnibus qui in clero sunt mulierem non habere in domo sua, propter suspensionem, nisi matrem aut fororem vel eas tantum personas quæ suspensionem effugiunt.

De usaris.

Ibid. c. 5.

V. Item in eodem Concilio, seu in decretis Papæ Leonis, necnon & in Canonibus qui dicuntur Apostolorum, sicut & in lege ipsè Dominus præcepit, omnino omnibus interdictum est ad usuram aliquid dare.

De Presbyteris Missas cantantibus & non communicantibus.

Ibid. c. 6.
Regino lib.
1. c. 195.
Burchard.
lib. 1. c. 76.
72. 79.
Fulbert.
epist. 83.
Ivo par. 1.
c. 130.

VI. Auditum est aliquos Presbyteros Missam celebrare & non communicare, quod omnino in canonibus Apostolorum interdictum esse legitur. Vel quomodo dicere rectè potest, si non communicaverit: *Sumpsimus, Domine, sacramenta.*

De his qui à synodo vel à suo Episcopo damnati sunt.

Capitulare
I. an. 789.
c. 6. 7.

VII. Hæc verò per singula capitula in statutis Nicæni Concilii legere potestis, Tom. I.

seu in aliis sanctorum patrum synodalibus edictis, & in Antiocheno Concilio, quod his qui damnati sunt à synodo vel à suo Episcopo, & postea ministrare præsumunt, præcipitur ut nullus audeat communicare. Si quis verò eis communicaverit, simili sententiæ subiaceat sicut & damnatus.

Ias. tit. 9.
c. 10.

De suffraganeis Episcopis.

VIII. Item in eodem Concilio, ut ad metropolitanum Episcopum suffraganei respiciant, & nihil novi audeant facere in suis parrochiis sine conscientia & consilio sui Metropolitanæ, nec Metropolitanus sine eorum consilio.

Capitulare
I. an. 789.
c. 8.
Hincmar.
ep. 19. &
alibi.

De Chorepiscopis.

IX. Item in eodem Concilio, simul & in Ancyronensi, ut Chorepiscopi cognoscant modum suum, & nihil faciant absque licentia Episcopi in cuius parrochia habitant.

Capitulare
I. an. 789.
c. 9.

De Episcopis vel quibuslibet ex clero.

X. Item in eodem Concilio, ut Episcopus vel quilibet ex clero sine consilio vel litteris Episcoporum vel Metropolitanæ non audeant regalem dignitatem pro suis causis clamare, sed in communi Episcoporum Concilio causa examinatur.

Ibid. c. 10.

De ordinationibus vel quibuslibet negotiis.

XI. Item in eodem Concilio, simul & in Sardicensi, necnon & in decretis Innocentii Papæ, ut nullus Episcopus in alterius parrochia ordinationes aliquas audeat facere vel negotia peragere quæ ad eum non pertinent.

Ibid. c. 11.

De cura Episcoporum.

XII. Item in eodem Concilio, ut Episcopus ejus Ecclesiæ curam habeat ad quam ordinatus est.

Ibid. c. 12.

De provincialibus Episcopis.

XIII. Item in eodem Concilio, necnon & in Chalcedonensi, ut provinciales Episcopi cum suo Metropolitanæ bis in anno propter causas Ecclesiæ Concilia celebrent.

Ibid. c. 13.

De monachis & clericis.

XIV. In Concilio Laodicensi, necnon & in Africano, præcipitur ut monachi & Clerici tabernas non ingrediantur edendi vel bibendi causa.

Ibid. c. 14.
Capitulare
Episcoporum
an.
801. c. 19.

- De die dominica, qualiter servanda est.*
 XV. Item in eodem Concilio præcipitur ut à vespera usque ad vesperam dies dominica servetur. Loogob. tit. 1. c. 16.
- De ignotis angelorum nominibus.*
 XVI. Item in eodem Concilio præcipitur ut ignota angelorum nomina nec fingantur nec nominentur, nisi illorum quos habemus in auctoritate. Hi sunt Michaël, Gabriel, Raphaël.
- De mulieribus, ne ad altare accedant.*
 XVII. Item in eodem Concilio, quòd non oporteat mulieres ad altare ingredi.
- De Episcopis, ubi non oporteat eos constitui.*
 XVIII. Item in eodem Concilio, necnon & in Sardicensi, quòd non oporteat in villulis vel in agris Episcopos constitui.
- De Episcopis ordinandis vel quibuslibet ex clero.*
 XIX. Item in Concilio Chalcedonensi, quòd non oporteat Episcopum aut quemlibet ex clero per pecunias ordinari. Qui utrique deponendi sunt, & qui ordinat, & qui ordinatur, necnon & qui mediator est inter eos. Item de eadem re in canonibus Apostolorum: *Si quis Episcopus aut Presbyter aut Diaconus per pecunias hanc obtinuerit dignitatem, deiciatur & ipse & ordinator ejus, & à communione abscedatur.*
- De libris canonicis.*
 XX. Item in eodem Concilio, ut canonici libri tantum legantur in Ecclesia.
- De maleficiis vel incantoribus.*
 XXI. Item in eodem Concilio, ut coclearii, malefici, incantatores, & incantatrices fieri non sinantur. quos in Simone mago terribiliter Dominus damnavit.
- De monachis, Clericis, & Presbyteris.*
 XXII. Item in eodem Concilio infra dua capitula, necnon & in decretis Leonis Papæ, ut nec monachi nec Clerici nec Presbyteri in secularia negotia transeant.
- De servis alterius non sollicitandis.*
 XXIII. Item in eodem Concilio præcipitur ut servum alterius nullus sollicitet ad clericalem vel monachalem ordinem sine voluntate & licentia domini sui.
- De stabilitate Episcoporum vel Clericorum.*
 XXIV. Item in eodem Concilio infra duo capitula, necnon & in Sardicensi,
- ut nec Episcopus nec Clerici transmigrent de civitate in civitatem.
- De Presbyteris non absolutè ordinandis.*
 XXV. Item in eadem synodo, ut nullus absolutè ordinetur & sine pronuntiatione stabilitatis loci ad quem ordinatur.
- De proposito monachorum & Clericorum.*
 XXVI. Item in eodem Concilio, ut Clerici & monachi in suo proposito & voto, quod Deo promiserunt, permaneant.
- De monachis qui ad clericatum provehantur.*
 XXVII. Item in decretis Innocentii Papæ de eadem re, ut monachus, si ad clericatum provehatur, propositum monachicæ professionis non amittat.
- De negotio Clericorum inter se.*
 XXVIII. Item in eodem Concilio, ut si Clerici inter se negotium aliquod habuerint, à suo Episcopo dijudicentur, & non à secularibus.
- Hincmar. in rotula pag. 425.
 Concil. Troll. c. 3.
 Lib. 3. leg. Longob. tit. 1. c. 15.
- De conspiratione Clericorum vel monachorum.*
 XXIX. Item in eodem Concilio, nec Clerici nec monachi conspirationem vel insidias contra pastorem suum faciant.
- De accusatione laicorum contra Episcopos.*
 XXX. Item in eodem Concilio, ut laici Episcopos aut Clericos non accusent, nisi prius eorum discutatur existimationis opinio.
- De monasteriis Deo dicatis.*
 XXXI. Item in eodem, ut loca quæ femel Deo dicata sunt ut monasteria sint, maneant perpetuò monasteria, nec possint ultra fieri secularia habitacula.
- Crifcon. c. 108.
 Conc. Troll. c. 3. Lib. 3. leg. Longob. tit. 1. c. 14.
 Burchard. lib. 3. c. 15. 19.
 Ivo par. 3. c. 17. 22.
 Gratian. 19. q. 3. c. 4. *Que semel.*
- De fide sanctæ Trinitatis prædicanda.*
 XXXII. In Concilio Carthaginensi Primò omnium necesse est ut fides sanctæ Trinitatis, & incarnationis Christi, passionis, resurrectionis, & ascensionis in celos diligenter omnibus prædicetur.
- De avaritia.*
 XXXIII. Item in eodem, de prohibenda avaritia, ut nullus alienos fines

usurpet vel terminos patrum transcendat.

De his qui se convertunt ad Deum.

XXXIV. Item in eodem, de his qui in periculo constituti sunt, & convertunt se ad Deum, ut canonicè inquirentur de reconciliatione, & canonicè reconcilientur.

De his qui non sunt bonæ conversationis.

XXXV. Item in eodem, ut hi qui non sunt bonæ conversationis, & eorum vita est accusabilis, non audeant Episcopus vel majores natu accusare.

De his qui excommunicato communicaverint.

XXXVI. Item in eodem, ut qui excommunicato presumptiosè communicaverint, excommunicentur & ipse.

De subjectione Presbyterorum.

XXXVII. Item in eodem Concilio infra duo capitula, ut nullus Presbyter contra suum Episcopum superbiere audeat.

De Clericis ecclesiastici ordinis.

XXXVIII. Item in eodem, ut Clerici ecclesiastici ordinis, si culpam incurrerint, apud ecclesiasticos judicentur, non apud seculares.

De virginibus Deo dicatis.

XXXIX. In Concilio Africano præcipitur ut virginibus Deo consecratæ à gravioribus personis diligenti custodia serventur.

De principali cathedra Episcoporum.

XL. Item in eodem, ut non liceat Episcopo principalem cathedram suæ parochiæ negligere & aliquam Ecclesiam in sua diocesi magis frequentare.

Capitulare an. 794. c. 39.

Concil. Paris. vi. lib. 1. c. 21.

Ferrand. c. 17.

Burchard. lib. 1. c. 81.

Gratian. 7. q. 1. c. 21. *Placuit.*

De falsis nominibus sanctorum.

XLI. Item in eodem, ut falsa nomina martyrum & incertæ sanctorum memorie non venerentur.

De uxore à viro dimissa.

XLII. Item in eodem, ut nec uxor à viro dimissa alium accipiat virum vivente viro suo, nec vir aliam accipiat vivente uxore priore.

De iudicibus à Metropolitano probatis.

XLIII. Item in eodem, ut probati à Metropolitano iudices non spernantur.

De accusatione vilium personarum.

XLIV. Item in eodem infra duo capitula, ut viles personæ non habeant potestatem accusandi. Et ut si in primo cri-

Tom. I.

mine victi sunt falsum dixisse, in secundo non habeant potestatem dicendi.

De virginibus velandis.

XLV. Item in eodem, ut virginibus non velentur ante xxv. annos, nisi rationabili necessitate cogente.

Capitulare an. 794. c. 44.

Concil. Turon. 111. c. 28.

Regino lib. 2. c. 177.

Burchard. lib. 8. c. 18.

De oblatiis pauperum.

XLVI. In Concilio Gangrensi, ut nulli liceat oblata quæ ad pauperes pertinent rapere vel fraudare.

De jejuniis à sacerdotibus constitutis.

XLVII. Item in eodem, ut ecclesiastica à sacerdotibus jejunia constituta sine necessitate rationabili non solvantur.

De his qui contra naturam peccant.

XLVIII. In Concilio Ancyronensi Inventi sunt inter vos qui cum quadrupedibus vel masculis contra naturam peccant. qui dura & districta penitentia coercendi sunt. Quapropter Episcopi & Presbyteri, à quibus iudicium penitentiae injungitur, conentur omnimodis hoc malum à consuetudine prohibere vel abscindere.

De Presbyteris, quo tempore ordinentur.

XLIX. In Concilio Neocæsariensi, ut nullatenus Presbyter ordinetur ante trigésimum ætatis suæ annum; quia Dominus Iesus Christus non prædicavit ante trigésimum annum.

Capitulare l. an. 789. c. 49.

Capitulare an. 794. c. 47.

Martinus Brachar. c. 20.

Regino lib. 1. c. 408.

Burchard. lib. 2. c. 10.

Gratian. di. 77. c. 6. *Episcopus. §. Presbyterum. & di. 78. c. 4. Presbyter.*

De pace danda.

L. In decretalibus Innocentij Papæ, ut pax detur ab omnibus, confectis Christi sacramentis.

Capitulare l. an. 789. c. 52.

Capitulare an. 794. c. 48.

De sponsa alterius.

LI. In decretalibus Siricij Papæ, ut alterius sponsam nemo accipiat.

De nominibus recitandis.

LII. Item ejusdem, ut nomina publicè non recitentur ante preces sacerdotales.

Y y ij

De canonum institutis à Presbyteris non ignorandis.

Ibid. c. 54. LIII. Item ejusdem, ut nulli sacerdoti liceat ignorare sanctorum canonum instituta.

Capitulare an. 794. c. 51.
Haltigarius lib. 5. c. 16.

De Clericis alterius Episcopi.

Capitulare I. an. 789. c. 55. LIV. In decretis Leonis Papæ sanctum est, & in Sardicensi Concilio, ut Episcopus alterius Clericum ad se non sollicitet nec ordinet.

De servis alterius.

Ibid. c. 56. Hincmar. in ep. ad Hincm. Laudun. to. viii. Conc. Labbei pag. 187. LV. Item ejusdem, ut nullus Episcopus servum alterius ad clericatus officium sine domini sui voluntate promovere præsumat. Et hoc Gangrense Concilium prohibet.

De sacerdotibus contra decretalia agentibus.

Capitulare I. an. 789. c. 57. LVI. Item ejusdem, ut si quis sacerdotum contra constituta decretalia præsumptiosè agens corrigi noluerit, ab officio suo submoveatur.

De viduis, à quibus non velentur.

Ibid. c. 58. LVII. In decretis Gelasij Papæ, ut nullus Episcopus viduas velare præsumat.

Regino lib. 2. c. 178.
Burchard. lib. 8. c. 36.

De fide catholica & primo præcepto legis.

Capitulare I. an. 789. c. 59. LVIII. Primò omnium admonemus ut fides catholica ab Episcopis & Presbyteris diligenter legatur omnique populo prædicetur; quia hoc primum præceptum Domini Dei omnipotentis est in lege: *Audi Israël quia Dominus Deus tuus unus est*; & ut ille diligatur ex toto corde & ex tota mente & ex tota anima & ex tota virtute.

De pace & concordia servanda.

Ibid. c. 60. LIX. Ut pax sit & concordia & unanimitas cum omni populo Christiano, inter Episcopos, Abbates, Comites, Iudices, & omnes ubique seu majores seu minores personas: quia nihil Deo sine pace placet, nec munus sanctæ oblationis ad altare, sicut in evangelio ipso Domino præcipiente legimus. Et ut est illud secundum mandatum in lege: *Diliges proximum tuum sicut te ipsum*. Item in evangelio: *Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur*. Et iterum: *In hoc cognoscent omnes quia mei discipuli estis si dilectionem habueritis ad invicem*. In hoc enim præcepto discernuntur filij Dei & filij diaboli: quia filij diaboli semper dissensiones & discordias movere sata-

gunt, filij autem Dei semper paci & dilectioni student.

De iudiciis.

Ibid. c. 61. LX. Ve quibus data est potestas iudicandi, justè judicent, sicut scriptum est: *Iustè iudicate filij hominum*. Non in muneribus; quia munera excœcant corda prudentium & subvertunt verba justorum. Non in adulatione, nec in consideratione personæ, sicut in Deuteronomio dictum est: *Quod iustum est iudicate sive civis sit ille, sive peregrinus, nulla sit distantia personarum; quia Dei iudicium est*. Primò namque in iudicio diligenter discernatur lex à sapientibus populi composita, ne per ignorantiam à via veritatis erret. Et dum ille rectum intellegit iudicium, caveat ne declinet aut per adulationem aliquorum, aut per amorem cujuslibet amici, aut per timorem alicujus potentis, aut propter præmium, à recto iudicio. Rectum autem & honestum videtur ut iudices jejuni causas audiant & discernant.

De perjuriis.

LXI. Habemus in lege Domino præcipiente: *Non perjurabis in nomine meo, nec pollues nomen Dei tui, neque assumes nomen Domini Dei tui in vanum*. Ideo omnino admonendi sunt omnes diligenter ut caveant perjurium, non solum in sancto evangelio vel in altari seu in sanctorum reliquiis, sed & in communi loquela. Quia sunt aliqui qui per caritatem & veritatem jurant, & cavent se à juramento nominis Dei, & nesciunt quòd idem est Deus quod est caritas & veritas, dicente Apostolo Iohanne quia Deus caritas est. Item ipse Dominus in evangelio: *Ego sum via & veritas*. Ideo qui in veritate & caritate jurat, in Deo jurat. Item cavendum est ne Pharisæica superstitione aliquis plus aurum honoret quam altare, ne dicat ei Dominus: *Stulte & cæce, quid est majus, aurum an altare quod sanctificat aurum?* Sed & nobis honestum videtur ut qui in sanctis habet jurare, hoc jejunos faciat cum omni honestate & timore Dei. Et sciat se rationem redditurum Deo unusquisque vestrum, ubicunque sit, sive intra Ecclesiam, sive extra Ecclesiam. Et ut parvuli qui sine rationabili ætate sunt non cogantur jurare. Et qui semel perjurus fuerit, nec testis sit post hæc, nec ad sacramentum accedat, nec in sua causâ vel alterius jurator existat.

De auguriis vel aliis maleficiis.

LXII. Habemus in lege Domini man-

Capitulare
I. an. 789.
c. 67.

datum: *Non auguriamini. Et in Deuteronomio: Nemo sit qui ariosos seiscitetur, vel somnia observet, vel ad anguria intendat.* Item: *Nemo sit maleficus nec incantator nec Phytionis confessor.* Ideo præcipimus ut nec cauculatores nec incantatores nec tempestarij vel obligatores fiant. Et ubicunque sunt, emendentur vel damnentur. Item de arboribus vel petris vel fontibus, ubi aliqui stulti luminaria vel alias observationes faciunt, omnino mandamus ut iste pessimus usus & Deo execrabilis, ubicunque invenitur, tollatur & destruat.

De odio vel invidia.

Ibid. c. 64.

LXIII. Prædicare necesse est quantum malum sit odium vel invidia. In lege enim scriptum est: *Non oderis fratrem tuum in corde tuo, sed publice argue eum.* Item Iohannes evangelista: *Qui odit fratrem suum, homicida est.* Item in evangelio: *Si peccaverit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipsum solum.* & cetera quæ ibi leguntur.

De avaritia vel concupiscentia.

Ibid.

LXIV. De avaritia autem legimus Apostolum dicentem: *Avaritia, quæ est idolorum servitus, cavenda.* De concupiscentia verò legitur quòd radix sit omnium malorum. Et in lege: *Non concupisces rem proximi tui.*

De honore parentum.

Ibid. c. 67.

LXV. Hoc cum magno studio admonendum est, ut filij honorent parentes suos; quia ipse Dominus dicit: *Honora patrem tuum & matrem tuam, ut sis longævus super terram quam Dominus Deus tuus dabit tibi.*

De fide Presbyterorum ab Episcopis discutienda.

Ibid. c. 68.

LXVI. Ut Episcopi diligenter discutiunt per suas parochias Presbyterorum fidem, baptisma catholicum, & Missarum celebrationes, ut fidem rectam teneant, & baptisma catholicum observent, & Missarum preces bene intellegant, & ut psalmi dignè secundum divisiones versuum modulentur, & dominicam orationem ipsi intellegant & omnibus prædicent intellegendam, ut quisque sciat quid petat à Deo. Et ut *Gloria Patri* cum omni honore apud omnes canteretur; & ipse sacerdos cum sanctis angelis & populo Dei communi voce *Sanctus, sanctus, sanctus* decanter. Et omnimodis dicendum est Presbyteris & Diaconibus ut arma non portent, sed magis se confidant in oratione Dei quam in armis.

Regino lib.
I. c. 174.
Borchard.
lib. 1. c. 111.

De honore Ecclesie Dei.

LXVII. Placuit nobis admonere ut unusquisque Episcopus videat per parochiam suam ut Ecclesia Dei suam habeat honorem, simul & altaria secundum suam dignitatem venerentur, & non sit domus Dei & altaria sacrata pervia canibus. & ut vasa sacrata Deo cum magna veneratione habeantur, & ut sacrificia sanctificata cum magna diligentia ab eis colligantur qui digni sunt, & cum honore serventur. & ut secularia negotia vel vaniloquia in Ecclesiis non agantur: quia domus Dei domus orationis debet esse, non spelunca latronum. & intentos habeant animos ad Deum quando veniunt ad Missarum sollempnia, & ut non excant ante completionem benedictionis sacerdotalis.

De ministris altaris Dei, & de schola.

LXVIII. Sed & hoc flagitamus vestram almitatem, ut ministri altaris Dei suum ministerium bonis moribus ornent, seu alij Canonici observent eorum ordines vel monachi propositum consecrationis. Obsecramus ut bonam & probabilem habeant conversationem, sicut ipse Dominus in evangelio præcepit: *Sic luceat lux vestra coram hominibus ut videant opera vestra bona & glorificent patrem vestrum qui in caelis est.* ut eorum bona conversione multi protrahantur ad servitium Dei. Et non solum servilis conditionis infantes sed etiam ingenuorum filios adgregent sibi que faciant. Et ut scholæ legentium puerorum fiant. Psalmos, notas, cantus, compositum, grammaticam per singula monasteria vel episcopia discant. Sed & libros catholicos bene emendatos habeant: quia sæpe dum bene aliquid Deum rogare cupiunt, per inemendatos libros male rogant. & pueros vestros non finite eos vel legendo vel scribendo corrumpere. Et si opus est evangelium & psalterium & Missale scribere, perfectæ ætatis homines scribant cum omni diligentia.

De voto monachorum, & de clericatu.

LXIX. Simul & hoc rogare curavimus, ut omnes ubicunque qui se voto monachicæ vitæ constrinxerunt, monachicè & regulariter omnimodis secundum votum suum vivant, secundum quod scriptum est: *Vota vestra reddite Domino Deo vestro.* Et iterum: *Melius est non vovere quam vovere & non reddere.* Et ut ad monasteria venientes secundum regularem ordinem primò in pulsatorio probentur, & sic recipiantur. Et qui ex seculari habi-

Y y iij

Capitulare
I. an. 789.
c. 69.
Regino lib.
I. c. 117.

Capitulare
I. an. 789.
c. 70.

Ibid. c. 71.

tu in monasteria veniunt, non statim foras ad ministeria monasterij mittantur antequam intus bene erudiantur. Et ut monachi ad secularia placita non vadant. Similiter qui ad clericatum accedunt, quod nos nominamus canonicam vitam, volumus ut illi canonicè secundum suam regulam omnimodis vivant. Et Episcopus eorum regat vitam, sicut Abba monachorum.

De susceptione hospitiū.

Ibid. c. 73. LXX. Venerabile enim videtur ut hospites, peregrini, & pauperes susceptiones regulares & canonicas per loca diversa habeant, quia ipse Dominus diciturus erit in remuneratione magni diei: *Hospes eram, & suscepistis me.* Et Apostolus hospitalitatem laudans dixit: *Per hanc quidam plauerunt Deo, angelis hospitio susceptis.*

De Abbatissis contra morem Ecclesie Dei facientibus.

Ibid. c. 74. Burchard. Lib. 8. c. 17. Gratian. 20. q. 2. c. 5. Statutum. LXXI. Auditum est aliquas Abbatissas contra morem sancte Dei Ecclesie benedictiones & manus impositiones & signacula sancte crucis super capita viro- rum dare, necnon & velare virgines cum benedictione sacerdotali. Quod omnino à vobis, sanctissimi patres, in vestris parrochiis illis interdicens esse scitote.

De Clericis qui se fingunt esse monachos.

Capitular. I. an. 789. c. 71. LXXII. Vt illi Clerici qui se fingunt habitu vel nomine monachos esse, & non sunt, omnimodis videtur corrigendos atque emendandos esse, ut vel veri monachi sint vel veri Canonici.

De pseudographis & dubiis narrationibus.

Ibid. c. 76. I. Appen- dix Regi- monis c. 1. LXXIII. Pseudographiæ & dubiæ narrationes, vel quæ omnino contra fidem catholicam sunt, ut epistola pessima & falsissima quam transacto anno dicebant aliqui errantes & in errorem alios mittentes quod de cælo cecidisset, nec credantur nec legantur, sed comburantur, ne in errorem pro tali scripto populus mittatur. Sed soli canonici libri & catholici tractatus & sanctorum auctoritates & dicta legantur & tradantur.

De cantu Romano à monachis peragenda.

Ibid. c. 78. LXXIV. Monachi ut cantum Romanum pleniter & ordinabiliter per noturnale vel gradale officium peragant, secundum quod genitor noster Pippinus Rex decertavit ut fieret quando Gallicanum cantum tulit ob unanimitatem apostolicæ sedis & sancte Dei Ecclesie pacificam concordiam.

De operibus servilibus quæ diebus dominicis non sunt agenda.

LXXV. Statuimus quoque, secundum quod in lege Dominus præcepit, ut opera servilia diebus dominicis non agantur, sicut & bonæ memoriæ genitor meus in suis synodalibus edictis mandavit quod nec viri ruralia exerceant opera, id est, nec vineam colendo, nec in campis arando, nec in metendo, vel fœnum secando, vel sœpem ponendo, nec in silvis stirpando, vel arbores cædere, vel in petris laborare, nec domos struere, nec in horto laborare, nec ad placita conveniant, nec venationes exerceant. Sed tria cararia opera licet fieri in die dominico, id est, hostilia carra, vel victualia, & si fortè necesse fuerit corpus cuiuslibet duci ad sepulchrum. Item femine opera textilia non faciant, nec capulicem vestitus, nec consuunt, vel acupicibile faciant, nec lanam carpere, nec linum battere, nec in publico vestimenta lavare, nec verices tondere habeant licitum, ut omnimodis honor & requies die dominico perfolvatur. Sed & ad Missarum sollempnia ad Ecclesiam undique conveniant, & laudent Deum pro omnibus bonis quæ nobis in illa die fecit.

De predicatione Episcoporum & Presbyterorum.

LXXVI. Sed & vestrum videndum est, dilectissimi & venerabiles pastores Ecclesiarum Dei, ut Presbyteri quos mittitis per parrochias vestras ad regendum & predicandum per Ecclesias populū Deo servientem ut rectè & honestè predicent, & non finatis nova vel non canonica aliquos ex suo sensu & non secundum scripturas sacras fingere & predicare populo. Sed & vosmetipsi utilia honestè & rectè & quæ ad vitam ducunt æternam predicare, aliisque instruite, ut hæc eadem & ipsi predicent. Primò omnium predicandum est omnibus generaliter ut credant Patrem & Filium & Spiritum sanctum unum esse Deum omnipotentem, æternum, invisibilem, qui creavit cælum & terram, mare, & omnia quæ in eis sunt, & unam esse deitatem & substantiam & majestatem in tribus personis Patris & Filii & Spiritus sancti. Item predicandum est quomodo filius Dei incarnatus est de Spiritu sancto & ex Maria semper virgine pro salute & reparatione humani generis, passus, sepultus, & tertia die resurrexit, & ascendit in cælos,

& quomodo iterum venturus sit in maiestate divina iudicare omnes homines secundum merita propria, & quomodo impii propter scelera sua cum diabolo in ignem aeternum mittentur, & iusti cum Christo & cum sanctis angelis suis in vitam aeternam. Item predicandum est de resurrectione mortuorum, ut sciant & credant in iisdem corporibus premia meritorum accepturos. Item cum omni diligentia cunctis predicandum est pro quibus criminibus deponuntur cum diabolo in aeternum supplicium. Legimus enim Apo-

Gal. 5. *Manifesta autem sunt opera carnis; quae sunt, fornicatio, immunditia, luxuria, idolorum servitius, veneficia, inimicitiae, contentiones, emulationes, animositates, ira, rixa, dissensiones, haereses, sectae, invidia, homicidia, ebrietates, comestiones, & his similia, quae praedico vobis sicut praedixi; quoniam qui talia agunt regnum Dei non consequentur.* Ideo haec eadem quae magnus praedicator Ecclesiae Dei singillatim nominavit, cum omni studio prohibeantur, intellegentes quam sit terribile illud quod dixit, *quoniam qui talia agunt regnum Dei non consequentur.* Sed & omni instantia admonete eos de dilectione Dei & proximi, de fide & spe in Deo, de humilitate & patientia, de castitate & continentia, de benignitate & misericordia, de elemosynis & confessione peccatorum suorum, & ut debitoribus suis secundum dominicam orationem sua debita dimittant, scientes certissime quod qui talia agunt regnum Dei possidebunt. Et hoc ideo diligentius injungimus vestrae caritati quia scimus temporibus novissimis pseudodoctores esse venturos, sicut ipse Dominus in evangelio praedixit, & Apostolus Paulus ad Timotheum testatur. Ideo, dilectissimi, toto corde preparemus nos in scientia veritatis, ut possimus contradicentibus veritati resistere, & divina donante gratia verbum Dei crescat & currat & multiplicetur in profectum sanctae Dei Ecclesiae & salutem animarum nostrarum & laudem & gloriam nominis Domini nostri Jesu Christi. Pax praedicantibus, gratia obedientibus, gloria Domino Deo nostro Jesu Christo. Amen.

De rebus Ecclesiae.

Capitulare I. an. 803. c. 1. Capitulare II. an. 814. c. 3. Capitulare

LXXXVII. Quia juxta sanctorum patrum traditionem novimus res Ecclesiae vota esse fidelium, pretia peccatorum, & patrimonia pauperum, ideo cuique non solum habita conservare, verum etiam

multa Deo opitulante conferre optamus. Tamen ut ab ecclesiasticis de non dividendis rebus illius suspicionem dudum conceptam penitus amoveremus, statumus ut neque nostris neque filiorum & Deo dispensante successorum nostrorum temporibus, qui nostram vel progenitorum nostrorum voluntatem vel exemplum imitari voluerint, nullam penitus divisionem aut jaeturam patiantur.

De Episcopis eligendis.

LXXXVIII. Sacrorum canonum non ignari, ut in Dei nomine sancta Ecclesia suo liberius potiretur honore, ad sensum ordini ecclesiastico praebuumus, ut scilicet Episcopi per electionem cleri & populi secundum statuta canonum de propria diocesi, remota personarum & munerum acceptione, ob vitae meritum & sapientiae donum eligantur, ut exemplo & verbo sibi subiectis usquequaque professe valeant.

De dictis patrum concessis pro canonica professione, quia dehonefatabatur.

LXXXIX. Quia vero canonica professio a multis partim ignorantia, partim desidia, dehonefatabatur, opera pretium duximus Deo annuente apud sacrum conventum ex dictis sanctorum patrum, velut ex diversis pratis quosdam vernantes foscucos carpando, in unam regulam Canonicorum & Canonicarum congerere & Canonicis vel sanctimonialibus servandam contradere, ut per eam canonicus ordo absque ambiguitate possit servari. Et quoniam illam sacer conventus ita etiam laudibus extulit ut usque ad unum iota observandam percereret, statumus ut ab omnibus in eadem professione degentibus indubitanter teneatur, & modis omnibus sive a Canonicis sive a sanctimonialibus canonicè degentibus deinceps observeatur.

De conlatis Ecclesiae dividendis.

LXXX. Statutum est ut quicquid tempore imperii nostri a fidelibus Ecclesiae sponte conlatum fuerit, in ditioribus locis duas partes in usus pauperum, tertiam in stipendia cedere Clericorum aut monachorum, in minoribus vero locis aequè inter clerum & pauperes fore dividendum, nisi forte a datoribus ubi specialiter danda sint constitutum fuerit.

De Abbatibus eligendis.

LXXXI. Monachorum siquidem causam qualiter Deo opitulante ex parte disposuerimus, & quomodo ex se ipsis sibi

an. 816. c. 12.
Hincmar.
ep. 12. c. 4.
ep. 29. 46.
& alibi.
Gratian. 16.
q. 1. c. 59.
Quia iusta.

Capitulare I. an. 803. c. 2.
Capitulare an. 814. c. 1.
Hincmar. ep. 12. c. 3.
Lib. 1. leg. Longob. tit. 11. c. 3.
Gratian. dist. 64. c. 34. *Sacrorum.*

Capitulare an. 816. c. 3.

Ibid. c. 39

Ibid. et 4.
Concil.
Troll. c. 32

eligendi Abbates licentiam dederimus, & qualiter Deo opitulante quietè vivere propositumque indefecti custodire valent ordinaverimus, in alia scedula diligenter adnotari fecimus; & ut apud successores nostros ratum foret & inviolabiliter conservaretur confirmavimus.

De ordinatione servorum.

Capitulare an. 816. c. 6. Hincmar. in epist. ad Hincmar. Truidan. to. viii. Conc. Labbei pag. 187. Hincmar. Laudin. in epist. Rem. pag. 341. Regino lib. 1. c. 396. & seq. Burchard. lib. 2. c. 23. 31. 32. Gratian. di. 94. c. 4. De servorum. & c. 5. De rebus. Lib. 1. Decretal. tit. 18. c. 2.

LXXXII. De servorum verò ordinatione, qui passim ad gradus ecclesiasticos indiscretè promovebantur, placuit omnibus cum sacris canonibus concordare debere. Et statutum est ut nullus Episcoporum deinceps eos ad sacros ordines promovere præsumat nisi prius à dominis propriis libertatem consecuti fuerint. Et si quilibet servus dominum suum fugiens, aut latitans, adhibitis testibus munere conductus vel corruptis aut qualibet calliditate vel fraude ad gradus ecclesiasticos pervenerit, decretum est ut deponatur & dominus ejus eum recipiat. Si verò avus vel pater ab alia patria in aliam migrans, in eadem provincia filium genuerit, & ipse filius ibidem educatus & ad gradus ecclesiasticos promotus fuerit, & utrum servus sit ignoraverit, & postea veniens dominus ejus legibus eum adquisierit, sanctum est ut si dominus ejus illi libertatem dare voluerit, in gradu suo permaneat. Si verò eum catena servitutis à castris dominicis extrahere voluerit, gradum amittat: quia, juxta sacros ordines, vilis persona manens, sacerdotii dignitate fungi non potest. De rebus verò illorum vel peculiare qui à propriis dominis libertate donantur ut ad gradus ecclesiasticos jure promoveantur statutum est ut in potestate dominorum consistat utrum illis concedere an sibi vindicare voluerint. Ceterum si post ordinationem aliquid adquisierint, illud observetur quod in canonibus de consecratis nihil habentibus constitutum est. De Ecclesiarum verò servis communi sententia decretum est ut Archiepiscopi per singulas provincias constituti nostram auctoritatem, suffraganei verò illorum exemplar illius penes se habeant. Et quandocunque de familia Ecclesie utilis inventus aliquis ordinandus est, in ambone ipsa auctoritas coram populo legatur; & coram sacerdotibus, vel coram fidelibus laicis, ante cornu altaris, sicut in nostra auctoritate continetur, remota qualibet calliditate libertatem consequatur, & tunc demum ad gradus ecclesiasticos promoveatur. Similiter quoque de his agendum

est quos laici de familia Ecclesiarum ad sacros ordines promovere voluerint. Sed & de his quos Præpositi Canonicorum aut monachorum ordinandos expetiverint eadem forma servanda est.

De personis à quibus non sunt res accipiende.

LXXXIII. Statutum est ut nullus quilibet ecclesiasticus ab his personis res deinceps accipere præsumat quarum liberi aut propinqui hac inconsulta oblatione possint rerum propriarum exheredari. Quod si aliquis deinceps hoc facere tentaverit, à synodali vel imperiali sententia modis omnibus feriatur.

De Presbyteris constituendis.

LXXXIV. Statutum est ut sine auctoritate vel consensu Episcoporum Presbyteri in quibuslibet Ecclesiis nec constituantur nec expellantur. Et si laici Clericos probabilis vitæ & doctrinæ Episcopis consecrandos fuisse in Ecclesiis constituendos obtulerint, nulla qualibet occasione eos reiciant.

Capitulare an. 616. c. 9.

Capitula Karoli Calvi tit. 37. c. 11. & tit. 40. c. 9.

Hincmar. ubi supra pag. 1815. 1833.

Concil. Vvormat. c. 49.

Regino lib. 1. c. 395.

De manfis uniuscujusque Ecclesie.

LXXXV. Sanctum est ut unicuique Ecclesie unus mansus integer absque alio servitio adtribuatur. Et Presbyteri in eis constituti non de decimis, neque de oblationibus fidelium, non de domibus, neque de atris vel hortis juxta Ecclesiam positis, neque de præscripto manso aliquid servitium faciant præter ecclesiasticum. Et si aliquid amplius habuerint, inde senioribus suis debitum servitium impendant.

Capitulare an. 816. c. 10.

Capitula Kar. Calvi tit. 37. c. 11.

Concil. Vvormat. c. 50.

Concil. Troll. c. 6.

Regino lib. 1. c. 24.

Burchard. lib. 3. c. 52.

Ivo par. 3. c. 55. 174. par. 16. c. 262.

Gratian. 23. q. 8. c. 23. Secundum, & c. 24.

Sanctum.

De Presbyteris uniuscujusque Ecclesie.

LXXXVI. Statutum est, postquam hoc impletum fuerit, ut unaquæque Ecclesia suum Presbyterum habeat, ubi id fieri facultas providente Episcopo permiserit.

Capitulare an. 816. c. 11.

Concil. Vvormat. c. 51.

Regino lib. 1. c. 253.

Burchard. lib. 3. c. 46.

De

De villis novis & Ecclesiis in eis noviter constitutis.

LXXXVII. Sancitum est de villis novis & Ecclesiis in eis noviter constitutis ut decimæ de ipsis villis ad easdem Ecclesias conferantur.

Capitulare an. 816. c. 12.
Concil. Vvornat. c. 52.
Regino lib. 1. c. 25.
Ivo par. 16. c. 263.

De sacris vasis Ecclesie in pignus datis.

LXXXVIII. De sacris vasis Ecclesie quæ in pignus à nonnullis in quibusdam locis dari comperimus, inhibuitur est ne deinceps à quoquam fieri præsumatur, nisi solummodo necessitate redimendorum captivorum compellente.

De Ecclesiis destructis, vel de nonis & decimis.

LXXXIX. De Ecclesiis sanè destructis, vel de nonis & decimis, sive de claustris Canonicorum, qualiter constitui & ordinari à nobis placuerit, aliis capitulis subter adnotavimus.

De Ecclesiarum honore.

XC. Sed & de Ecclesiarum honore, quomodo Deo adjuvante, quantum in nobis est, vigeat, similiter in subter adnotatis capitulis inferuntur.

De Episcopis Italiae.

XCI. De Episcopis verò in Longobardia constitutis, qui ab his quos ordinabant sacramenta & munera contra divinam & canonicam auctoritatem accipere vel exigere soliti erant, modis omnibus inhibuitur est ne ulterius fiat: quia juxta sacros canones uterque gradu proprio talia facientes decidi debent.

De Presbyteris qui feminas in domibus habent.

XCII. Statutum est ab Episcopis de Presbyteris qui feminas secum indiceretè habitare permittunt, & propter hoc mala opinionis suspicione denotantur, ut si deinceps admoniti non se correxerint, velut contemptores sacrorum canonum canonica invectione feriantur.

De Presbyteris qui pro chrismate in Cœna Domini veniebant.

XCIII. De Presbyteris qui accipiendi chrismatibus gratia ad civitates in Cœna Domini venire soliti erant sancitum est ut de his qui longè positi sunt, de octo vel decem unus ab Episcopo eligatur, qui acceptum chrisma sibi & sociis suis diligenter perferat. Hi verò qui non longius à civitate quam quatuor aut quinque millibus Tom. I.

habitant, more solito ad accipiendum chrisma per se veniant. Discendi verò alio non quadragesimæ tempore ad civitates convocentur.

De prædicatione & confirmatione Episcoporum.

XCIV. Ne verò Episcopi occasione prædicandi aut confirmandi oneri essent populis, à nobis admoniti polliciti sunt se deinceps hoc cavere velle, & eo tempore suum ministerium, in quantum facultas dabatur, exequi quo eorum profectio, quantum in illis erat, his quibus profectio possunt & debent non sit importuna vel onerosa.

De pueris tondensis & puellis velandis.

XCV. Ne pueri verò sine voluntate parentum tonsurentur, vel puellæ velentur, modis omnibus inhibuitur est. Et qui hoc facere tentaverit, multam quæ in capitulis legis mundanæ à nobis constitutis continetur persolvere cogatur.

De feminis viros amittentibus.

XCVI. De feminis quæ viros amittunt placet ne se, sicut hæcenus, indiscerè velent, sed ut triginta dies post decessum viri sui expectent, & post tricesimum diem per consilium Episcopi sui, vel si Episcopus absens fuerit, consilio aliorum religiosorum sacerdotum suorumque parentum atque amicorum id quod eligere debent eligant. Et quia à sacro conventu rogati ut hi qui publicam gerebant penitentiam, & feminae quæ viros amittebant, nostra auctoritate, donec deliberent quid agant, tuerentur, specialiter pro his capitula fieri & legis mundanæ capitulis inferenda decrevimus.

De raptis & de earum raptoribus.

XCVII. De raptis verò & de raptoribus, quamquam specialiter decrevissemus quid pati debeant qui hoc nefas deinceps facere tentaverint, quid tamen super his sacri canones præcipiant hinc inferendum necessarium duximus, quatenus omnibus pateat quantum malum sit, & non solum humana sed etiam divina auctoritate constricti, ab hinc hoc malum caveatur.

De puellis raptis necdum desponsatis.

XCVIII. De puellis raptis necdum desponsatis in Concilio Chalcedonensi, ubi DCXXX. patres adfuerunt, capitulo XXXVIII. ita habetur: *Eos qui rapiunt puellas sub nomine simul habitandi, cooperantes & conibentes raptoribus, decrevit sancta synodus, si quidem Clerici sunt, de-*

Z z

Ibid. c. 19.
Regino lib.
1. c. 13.

Ibid. c. 20.

Ibid. c. 21.
Regino lib.
1. c. 188.
Barchard.
lib. 8. c. 42.
Ivo par. 7.
c. 60.
lib. 1. leg.
Longob. tit.
6. c. 4.

Ibid. c. 22.
Iaac tit. 5.
c. 2.
Concil.
Tcoll. c. 8.

Ibid. c. 23.
Iaac tit. 5.
c. 3.
Concil.
Tcoll. c. 8.
Regino lib.
1. c. 158.
Barchard.
lib. 9. c. 35.
16.

Ivo par. 3.
c. 173-174.
Gratian.
86. q. 1. c. 1.
Eos qui. &
c. 4. De
puellis.

cidant gradu proprio; si vero laici, anathe-
matizentur. Quibus verbis aperte datur
intellegi qualiter hujus mali auctores dam-
nandi sunt, quando participes & con-
nentes tanto anathemate feriuntur, &
juxta canonicam auctoritatem ad conjugia
legitima raptas sibi jure vindicare nullate-
nus possunt.

De desponsatis & ab aliis raptis.

Capitularie
an. 816. c.
24.
Hiac tit. 3.
c. 4.
Concil.
Troil. c. 8.
Regino lib.
2. c. 156.
Burchard.
lib. 9. c. 17.
Lib. 1. leg.
Longob. tit.
30. c. 12.

X C I X. De desponsatis puellis & ab
aliis raptis ita in Concilio Ancyritano ca-
pitulo decimo legitur: *Desponsatas puellas*
& post ab aliis raptas placuit erui & eis
reddi quibus ante fuerant desponsata,
etiamsi eis à raptoribus vis inlata constite-
rit. Proinde statutum est à sacro conventu
ut raptor publica poenitentia multetur.
Raptæ vero, si sponfus eam recipere no-
luerit, & ipsa eidem crimini consentiens
non fuit, licentia nubendi alii non nege-
tur. Quod si & ipsa consensit, simili sen-
tentia subjaceat. Quod si post hæc se
conjungere præsumperint, utrique ana-
thematzentur.

De his qui virginibus Deo dicatis
se sociant.

Ibid. c. 15.
Hiac tit. 3.
c. 2.
Regino lib.
2. c. 166.
Burchard.
lib. 8. c. 11.
Gratian.
27. q. 1. c.
14. Virgini-
bus.

C. De his vero qui sacris virginibus se
sociant ita in decretis Papæ Gelasii ca-
pitulo xx. continetur: *Virginibus sacris te-*
merè se quosdam sociare cognovimus & post
dicatum Deo propositum incesta fœdera sa-
cerdotique miscere; quos protinus æquam est
à sacra communione detruere, & nisi publi-
cam probatamque egerint poenitentiam, om-
nino non recipi; aut his certè viaticam de
seculo transeuntibus, si tamen poeniterint,
non negetur. Si vero de copulatione sacra-
rum virginum tam sevére feriuntur, quan-
to sevérius ferendi sunt qui eas rapiunt?
Ideo, sicut præmissum est, necesse est ut
ab omnibus in Christiana religione confi-
sentibus rigore auctoritatis divinæ vel hu-
manæ hoc malum radicitus amputetur.

De puellis, quo tempore velentur.

Ibid. c. 16.
Crisostomus
c. 226.
1. App. Re-
gin. c. 51.
Gratian.
20. q. 1. c.
15. Virgini-
bus.

C I. Ne vero puellæ indiscretè velen-
tur, placuit nobis etiam de sacris canonicis
qualiter observandum sit hæc inferre. De
tempore velandarum puellarum in Africa-
no Concilio capitulo xvi. continetur ut
non ante xxv. annos consecrentur. Item in
eodem Concilio capitulo xciii. de virgini-
bus velandis ita continetur: *Item placuit ut*
quicumque Episcoporum necessitate periclitan-
tis pudicitia virginalis, cum vel petitor po-
rens vel raptor aliquis formidatur, vel si
etiam aliquo mortis periculo serupulo com-
puncta fuerit ne non velata moriatur, aut

exigentibus parentibus aut his ad quorum
curam pertinet, veleverit virginem seu ve-
lavit ante xxv. annos ætatis, non ei obis
Concilium quod de isto annorum numero con-
stitutum est. Vnde colligitur quia juxta
priorem functionem virgines xxv. ætatis
sue anno rite consecrandæ sunt, quod si
præmissæ necessitates antè id fieri comp-
pellant, nullum possit Episcopo adferre
præjudicium consecratio.

De examinatione sanctæ crucis non
facienda.

C II. Sanctum est ut nullus deinceps
quamlibet examinationem crucis facere
præsumat; ne Christi passio, quæ est
glorificatio, cujuslibet temeritate con-
temptui habeatur.

De pabulo verbi divini nutriando.

C III. Episcopos monemus ut sive
per se sive per vicarios pabulum verbi di-
vini sedulo populis adnuntient: quia, ut
ait beatus Gregorius, iram contra se oc-
culti judicis excitat sacerdos si sine præ-
dicationis sonitu incedit. Et ut ipsi clerum
sibi commissum in sobrietate & castitate
nutrient, divinisque officiis imbuerent,
qui rite ad sacrosanctos ecclesiasticos or-
dines promoveri possent. Et ut operam
dent quatenus Presbyteri Missalem & Le-
ctionarium sive ceteros libellos sibi neces-
sarios bene correctos habeant, & qualiter
Ecclesias destructas ad se pertinentes juxta
vires emendent, qualiter etiam viduas
diligenter instruant, quomodo etiam se-
cundum apostolicam auctoritatem con-
versari debeant edoceant. Et ut supersti-
tiones quas quibusdam in locis in exequiis
mortuorum nonnulli faciunt eradicent, &
ut exemplo suæ innocentia alios ad bene
vivendum provocent, & cunctis eccle-
siasticis negotiis, quantum Dominus ju-
verit, totis viribus consulere satagant,
diligenter admonuimus. Et ut id liberius
exequi valeant, nos, in quantum Domi-
nus posse dederit, opem ferre modis om-
nibus optamus.

De incestis nuptiis, & de Ecclesiis
non dividendis.

C IV. Nonnulla verò capitula, sicut
de incestis nuptiis, necnon & de Ecclesiis
quæ inter coheredes dividuntur, & tali
occasione proprio honore carent, sive de
his Ecclesiis quæ nimium rebus propriis
sunt adtenuatæ, vel certè de his rebus quæ
nuper necessitate compellente à nonnullis
Ecclesiis sunt ablate, & si qua sunt alia
sive in ecclesiasticis sive in publicis rebus

emendatione digna, qua pro temporis brevitate efficere nequimus, in tantum differendum illud dignum iudicavimus donec, Domino favente, consultu fidelium, facultas nobis id definiendi ab eo tribuatur. Inventa verò ut Deo opitulante effectum obtineat per tempora, hic inferenda censuimus.

De scriptoribus.

Capitulare I. an. 807. c. 3. CV. De scribis, ut non vitiose scribant.

De servis propriis vel ancillis.

Ibid. c. 11. CVI. De servis propriis vel ancillis, ut non amplius tondentur vel velentur nisi secundum mensuram, & ut ibi satis fiat, & villa non sint desolata.

De congregationibus.

Ibid. c. 12. CVII. De congregationibus superfluis, ut nullatenus fiant. Sed tantos congreget quis quantis consilium dare potest.

De pulsantibus.

Ibid. c. 13. CVIII. De his qui non fiunt secundum regulam pulsati, ut deinceps emendentur & pulsantur secundum regulam.

De infantulis puellis, quando velentur.

Ibid. c. 14. Lib. 3. leg. Longob. tit. 1. c. 6. CIX. Ut infantule ætatis puella non velentur antequam illa eligere sciant quid velint, & pulsantur, salva canonica auctoritate.

De Præpositis monachorum.

Ibid. c. 15. CX. Ut laici non sint Præpositi monachorum infra monasteria. Nec Archidiaconi sint laici.

De incestuosus.

Ibid. c. 16. CXI. De incestuosus, ut canonicè examinentur, & nec propter alicujus amicitiam quidam relaxentur, quidam verò confringantur.

De fame, elade, & pestilentia, si evenierit.

Capitulare II. an. 807. c. 4. Capitulare III. an. 807. c. 5. 6. Regino lib. 1. c. 283. Burchard. lib. 13. c. 18. Ivo par. 4. c. 50. CXII. De hoc si evenierit fames, clades, pestilentia, & inæqualitas aëris, vel alia qualiscunque tribulatio, ut non expectetur edictum nostrum, sed statim deprecetur Dei misericordia. Et in præsentì anno de famis inopia, ut suos quisque adjuvet, & suam annonam non nimis carè vendat. Et ne foris imperium nostrum vendatur aliquid alimonie.

De fugitivis Clericis sive laicis.

Capitulare II. an. 807. c. 14. Capitulare III. an. 807. c. 16. CXIII. De fugitivis Clericis sive laicis vel etiam feminis, sicut in alio Capitulari præcepimus, ita servetur.

De liberis hominibus ad servitium Dei se tradentibus.

Capitulare II. an. 807. c. 17. Capitulare CXIV. De liberis hominibus qui ad servitium Dei se tradere volunt, ut prius hoc non faciant quam à nobis licentiam

postulent. Hoc ideo quia audivimus aliquos ex illis non tam causa devotionis hoc fecisse quam pro exercitu seu alia functione regali fugienda, quosdam verò cupiditatis causa ab his qui res illorum concupiscunt circumventos audivimus. Et hoc ideo fieri prohibemus.

De oppressione pauperum.

CXV. De oppressione pauperum liberorum hominum, ut non fiant à potentioribus per aliquod malum ingenium contra justitiam oppressi, ita ut coacti res eorum vendant aut tradant. Ideo hæc & supra & hic de liberis hominibus diximus, ne fortè parentes eorum contra justitiam fiant exheredati, & regale obsequium minuatur, & ipsi heredes propter indigentiam mendici vel latrones seu malefactores efficiantur. Et ut sæpius non fiant maniti ad placita, nisi sicut in alio Capitulari præcepimus, ita servetur.

De Missis qui per civitates & monasteria mittuntur.

CXVI. Ut Missi per singulas civitates & monasteria virorum & puellarum prævideant quomodo aut qualiter in domibus Ecclesiarum & ornamentis Ecclesie emendata vel restaurata esse videntur, & diligenter inquirent de conversatione singulorum, vel quomodo emendatum habeant quod iustissime de eorum lectione & cantu ceterisque disciplinis ad ordinem ecclesiasticæ regulæ pertinentibus.

De thesauris ecclesiasticis.

CXVII. Ut singuli Episcopi, Abbates, seu Abbatissæ diligenter considerent thesauros ecclesiasticos, ne propter perfidiam aut negligentiam custodum aliquid de gemmis aut de vasibus vel de reliquo quoque thesauro perditum sit. Quia dictum est nobis quod negotiatores Iudæi nec non & alij gloriantur quia quicquid eis placet possint ab eis emere.

De mendicis discurrentibus.

CXVIII. De mendicis qui per patrias discurrent, volumus ut unusquisque fidelium nostrorum suum pauperem de beneficio aut de propria familia nutriat, & non permittat aliubi ire mendicando. Et ubi tales inventi fuerint, sibi manibus laborent, & nullus eis quicquam tribuere præsumat.

De usura.

CXIX. Usura est ubi amplius requiritur quam datur. Verbi gratia, si dederis solidos decem, & amplius requisieris; vel

111. an. 807. c. 17. Hincmar. in ro. 3. Spicilegij. Ducheriani pag. 821. Lib. 3. leg. Longob. tit. 1. c. 13.

Capitulare II. an. 807. c. 16. Capitulare III. an. 807. c. 18. Lib. 3. leg. Longob. tit. 1. c. 4.

Capitulare V. an. 806. c. 4.

Capitulare V. an. 806. c. 5. Regino lib. 1. c. 339.

Capitulare V. an. 806. c. 10. Regino lib. 1. c. 418.

Ibid. c. 12.

si dederis modium vini, frumenti, & iterum super aliud exegeris.

Regino lib. 1. c. 284.

Burchard. lib. 2. c. 126.

Ivo par. 6. c. 200.

Gratian. 14. q. 3. c. 3. *Vsua.*

De cupiditate in bonam partem.

Capitular.
V. an. 806.
c. 13.

CXX. Cupiditas in bonam partem potest accipi & in malam. In bonam, juxta Apostolum: *Cupio dissolvi & esse cum Christo.* Et in psalmo: *Concupivit anima mea in atria Domini.*

Item de cupiditate in malam partem.

Ibid. c. 14.

CXXI. Cupiditas verò in malam partem accipitur si quis supra modum res quaslibet injustè appetere vult, juxta Salomonem: *Post concupiscentias tuas non eas.*

Item de avaritia.

Ibid. c. 15.

CXXII. Avaritia est, alienas res appetere & adeptas nulli largiri. Et juxta Apostolum hæc est radix omnium malorum.

De turpibus lucris.

Ibid. c. 16.
Regino lib.
1. c. 285.

CXXIII. Turpe lucrum exercent qui per varias circumventiones lucrandi causa inhonestè res quaslibet congregare decertant.

De fœnore.

Ibid. c. 17.
Regino lib.
1. c. 286.

CXXIV. Fœnus est qui aliquid præstat. Iustum fœnus est qui amplius non requirit nisi quantum præstitit.

De emptione tempore messis causa cupiditatis & turpis lucri.

Ibid. c. 18.

Regino lib.
1. c. 287.
Burchard.
lib. 2. c.
127.
Gratian.
19. q. 4. c. 9.
Quicunque.

CXXV. Quicumque enim tempore messis vel tempore vindemiae, non necessitate, sed propter cupiditatem, comparat annonam aut vinum, verbi gratia, de duobus denariis comparat modium unum & servat usque dum venundare possit contra denarios quatuor aut sex seu amplius, hoc turpe lucrum dicimus. Si hoc propter necessitatem comparat ut sibi habeat & aliis tribuat, negotium dicimus.

De hoc si per plurima loca fames fuerit.

Ibid. c. 19.

CXXVI. Consideravimus itaque, quia per plurima loca fames valida esse videtur, ut omnes Episcopi, Abbates, Abbatillæ, optimates, & Comites, seu domesticæ, & cuncti fideles qui beneficia regalia tam de bonis ecclesiasticis quamque & de reliquis habere videntur, ut unusquisque de suo beneficio suam familiam nutrire faciat, & de sua proprietate propriam familiam nutriat. Et si Deo donante super se & super familiam suam aut in beneficio aut in alode annonam habuerit & venundare voluerit, non carius vendat

nisi modium de avena contra denarios duos, modium de hordeo contra denarios tres, modium unum de sigilo contra denarios quatuor, modium unum de frumento parato contra denarios sex. Et ipse modius sit quem omnibus habere constitutum est. Et unusquisque habeat æquam mensuram & æquales modios.

De synodis, qualiter fiant.

CXXVII. Ut per singulos annos synodus bis fiat.

Capitular.
VI. an. 106.
c. 1.

De metropolitanis Episcopis.

CXXVIII. Ut nequaquam inter duos Metropolitanos provincia dividatur.

Ibid. c. 3.
Concil.
Chalced. c.
12.

De Episcopis, quot sint in una civitate.

CXXIX. Ne in una civitate duo sint Episcopi.

Ibid. c. 4.

De ordinatione Episcoporum.

CXXX. Quòd non oporteat ordinationes Episcoporum diù differre.

Ibid. c. 5.
Concil.
Chalced. c.
15.

De stabilitate Episcoporum vel Clericorum.

CXXXI. Ne de uno loco ad alium transeat Episcopus sine decreto Episcoporum, vel Clericus sine jussione Episcopi sui.

Ivo par. 6.
c. 27.
Ibid. c. 16.

De communione fidelium.

CXXXII. Ut omnes fideles communent & ad Missas perexpectent sine alia deprecatione.

Ibid. c. 21.
Regino lib.
1. c. 295.

De Presbyteris, Diaconibus, & reliquis clerici. Ex decretis beati Sylvæstri Papæ.

CXXXIII. Fecit hos gradus in gremio synodi, ut non Presbyter adversus Episcopum, non Diaconus adversus Presbyterum, non Subdiaconus adversus Diaconum, non Acolytus adversus Subdiaconum, non Exorcista adversus Acolytum, non Lector adversus Exorcistam, non Ostiarius adversus Lectorem det accusationem aliquam. Et non damnabitur Presul nisi in 12 testibus. Neque Presul summus à quoquam judicabitur, quoniam scriptum est: *Non est discipulus super magistrum.* Presbyter autem nisi in quadraginta quatuor testibus non damnabitur. Diaconus autem in cardine constitutus in urbe Roma nisi xxxviii. non condemnabitur. Subdiaconus, Acolytus, Exorcista, Lector nisi, sicut scriptum est, in septem testimoniis filios habentes & uxores & omnino Christum prædicantes. Sic datur mystica veritas.

Ibid. c. 23.
Concil.
Rom. sub
Sylvestro

Capitula
Angilram-
ni c. 76. 77.

Ivo par. 6.
c. 334.

Gratian. 1.
q. 4. c. 1.

Præf. &
c. 7. c. 10.
Clericis &
q. 1. c. 6.

Quæramen.
7. Testi-
sunt

De confugio ad Ecclesiam.

CXXXIV. Si quis ad Ecclesiam confugium fecerit, in atrio ipsius Ecclesie pacem habeat, nec sit ei necesse Ecclesiam ingredi. Et nullus eum inde per vim ab-

Capitular.
II. an. 801.
c. 1.

Lib. 1. leg.
Loogob. tit.
40. c. 3.

strahere præsumat. Sed liceat ei confiteri quod fecit, & per manus bonorum hominum ad discussionem in publico producat.

De his qui ad causam Dei res suas tradere voluerint.

CXXXV. Qui res suas pro anima sua ad causam Dei tradere voluerit, dominationem faciat coram testibus legitimis. Et quæ in hoste factæ sunt traditiones, de quibus nulla est quæstio, stabiles permanent. Si verò aliquis alii res suas tradiderit, & in hostem profectus fuerit, & ille cui res traditæ sunt interim mortuus fuerit, qui res tradidit, cum reversus fuerit, adhibitis testibus coram quibus traditio facta est, res suas recipiat. Si autem & ipse mortuus fuerit, heredes ejus legitimi res traditas recipiant.

De oratione Presbyterorum.

CXXXVI. Vt Presbyteri non ordinentur priusquam examinentur. Et ut excommunicationes passim & sine causa non fiant.

De conversione liberi hominis.

CXXXVII. Vt liber homo qui in monasterio regulari comam deposuerit, & res suas ibidem delegauerit, promissione facta secundum regulam firmiter teneatur.

De non cogendo bibere.

CXXXVIII. Vt nemini liceat alium cogere ad bibendum.

De mercato.

CXXXIX. Vt mercatus die dominico in nullo loco habeatur.

CXL. Vt nullus Presbyter ad introitum Ecclesie exenia donet.

Capitulum I. an. 809. c. 18.

Capitulum II. an. 809. c. 8.

Capitulum Karoli Calvi tit. 36. c. 19.

Regino lib. 1. c. 377.

Burchard. lib. 2. c. 86.

Ivo par. 4. c. 22. in vet. cod. MS.

De Presbyteris, qualiter introitum Ecclesie consequantur.

CXLI. Vt nullus Presbyter ad introitum Ecclesie exenia donet.

Regino lib. 1. c. 240.

Burchard. lib. 3. c. 117.

Ivo par. 3. c. 93.

De Presbyteris, à quibus per Ecclesias constituantur.

CXLII. Vt nullus laicus Presbyterum in Ecclesia mittere vel eicere præsumat nisi per consensum Episcopi.

Concil. Vvornat. c. 57.

Regino lib. 1. c. 241.

Burchard. lib. 3. c. 111.

De honore pro Ecclesiis dando.

CXLIII. Vt Episcopi prævideant quem

honorem Presbyteri pro Ecclesiis suis senioribus tribuant.

Concil. Vvornat. c. 58.

Capitulum Karoli Calvi tit. 40. c. 8.

Regino lib. 1. c. 31.

Burchard. lib. 3. c. 116.

Ivo par. 3. c. 92.

De decimis dispensandis.

CXLIII. Vt decimæ in potestate Episcopi sint qualiter à Presbyteris dispensentur.

De Ecclesiis vel altaribus.

CXLIV. Vt Ecclesiæ vel altaria melius construantur. Et nullus Presbyter annonam vel fœnum in Ecclesia mittere præsumat.

De Ecclesiis vel altaribus ambignis.

CXLV. Vt Ecclesiæ vel altaria quæ ambigua sunt de consecratione consecrentur.

Regino lib. 1. c. 30.

Burchard. lib. 3. c. 10.

Ivo par. 3. c. 11.

Gratian. di. 1. de consec. c. 18. Ecclesia.

De linteis altaribus preparandis.

CXLVI. Vt Presbyteri per parochias suas feminis prædicent ut linteamina altaribus præparent.

Regino lib. 1. c. 60.

Burchard. lib. 3. c. 115.

Ivo par. 3. c. 91.

De parochianis alterius Presbyteri.

CXLVII. Vt nullus Presbyter alterius parochianum, nisi in itinere fuerit vel placitum ibi habuerit, ad Missam recipiat.

Concil. Nannet. c. 2.

Regino lib. 1. c. 255.

Burchard. lib. 2. c. 91.

Gratian. 9. q. 2. c. 3. Nullus Presbyter.

De parochia alterius Presbyteri.

CXLVIII. Vt nullus Presbyter in alterius parochia Missam cantare præsumat, nisi in itinere fuerit, nec decimam ad alterum pertinentem audeat recipere.

De termino Ecclesiarum.

CXLIX. Vt terminum habeat unaquæque Ecclesia de quibus villis decimas recipiat.

Regino lib. 1. c. 24.

Lib. 3. leg. Long. tit. 1. c. 9.

De rebus Presbyterorum.

CL. Vt unusquisque Presbyter res quas post diem consecrationis adquisierit propria Ecclesiæ relinquat.

Regino lib. 1. c. 218.

Burchard. lib. 3. c. 111.

De penitentibus non cogendis.

CLI. Vt nullus Presbyter aut laicus penitentem invitet bibere aut carnem manducare nisi ad præsens pro ipso unum vel duos denarios juxta qualitatem penitentiae dederit.

Regino lib. 1. c. 259.

De Presbyteris, à quibus se caveant.
 CLII. Vt nullus Presbyter chartas scribat nec conductor sui senioris existat.
De sepultura, ubi non fiat.
 CLIII. Vt nullus deinceps in Ecclesia mortuum sepeliat.

Ibid. c. 160.
 Lib. 3. lep.
 Longob. tit.
 1. c. 10.
 Regino lib.
 2. c. 124.

De predicatione & capitulis Presbyterorum.

CLIV. Vt unusquisque Presbyter capitula habeat de maioribus vel de minoribus vitiis, per quæ cognoscere valeat vel predicare subditis suis ut se caveant ab insidiis diaboli.

Vvalter. Aurel. c. 7.
 Regino lib. 1. c. 203.
 Burchard. lib. 19. c. 99.
 Ivo par. 15. c. 111.

De eucharistia.

CLV. Vt Presbyter semper eucharistiam habeat paratam, ut quando quis infirmaverit, aut parvulus infirmus fuerit, statim eum communicet, ne sine communione moriatur.

Vvalter. Aurel. c. 7.
 Regino lib. 1. c. 69.
 Burchard. lib. 5. c. 10.
 Ivo par. 2. c. 20.

De ampullis duabus in cena Domini habendis.

CLVI. Vt Presbyter in cena Domini duas ampullas secum deferat, unam ad chrisma, alteram ad oleum ad catechumenos inungendum vel infirmos juxta sententiam apostolicam, ut quando quis infirmatur, inducat Presbyteros Ecclesie, & orent super eum, unguentes eum oleo in nomine Domini.

Regino lib.
 1. c. 75.
 Burchard.
 lib. 4. c. 75.
 Ivo par. 1.
 c. 269.

De nonis & decimis.

CLVII. Vt qui Ecclesiarum beneficia habent, nonam & decimam ex eis Ecclesie cujus res sunt donent. Et qui tale

Regino lib.
 1. c. 43.

beneficium habent, & ad medietatem laborant, ut de eorum portione proprio Presbytero decimas donent.

De festiuitatibus in anno.

CLVIII. Hæ sunt festiuitates in anno, quæ per omnia venerant debent. Natalis Domini, sancti Stephani, sancti Iohannis Evangelista, Innocentium, Octabas Domini, Epiphania, Octabas Epiphantie, Purificatio sanctæ Mariæ, Pascha dies octo, Letania major, Ascensio Domini, Pentecosten, sancti Iohannis Baptista, sancti Petri & Pauli, sancti Martini, sancti Andree. De adsumptione sanctæ Mariæ interrogandum reliquimus.

De admonitione sacerdotum.

CLIX. Vt sacerdotes admoneant populum ut elemosynam dent & orationes faciant pro diversis plagis quas assidue pro peccatis nostris patimur.

Capitular. I. an. 810. c. 4.
 Regino lib. 1. c. 204.
 Burchard. lib. 2. c. 72.
 Ivo par. 6. c. 166.

De predicatione ad plebem.

CLX. Vt ipsi sacerdotes unusquisque secundum ordinem suum predicare & docere studeat plebem sibi commissam.

Capitular.
 I. an. 810.
 c. 5.
 Regino lib.
 1. c. 105.

De ebrietate.

CLXI. De ebrietate, ut primò omnium seniores semetipsos exinde caveant, & eorum junioribus exemplum bonum sobrietatis ostendant.

Capitular.
 I. an. 810.
 c. 6.
 Regino lib.
 1. c. 140.

De admonitione ad omnes.

CLXII. Admonendi sunt omnes generaliter secundum evangelicam auctoritatem ut sic luceant opera eorum bona coram hominibus ut glorificent Deum qui in caelis est.

Capitular.
 I. an. 810.
 c. 7.

EXPLICIT LIBER PRIMVS.

INCIPIT PRÆFATIVNCVLA LIBELLI SECVNDI.

Suprà in primo libello capitula ecclesiastica quæ Dominus Imperator Karolus fecit adunavi. In hoc verò ea ecclesiastica quæ Dominus Hludovicus Cæsar piissimus edidit descripsi libello.

INCIPIVNT CAPITVLA.

1. **P**relocutio.
2. De divina providentia in constitutione Domni Imperatoris, & de conservatione trium capitulorum.
3. De hoc quod admonitor fidelium Dominus Imperator sit, & omnes fideles adiutores ipsius.
4. De sacro ministerio Episcoporum, & de admonitione Domni Imperatoris ad Episcopos.
5. De admonitione Domni Imperatoris ad Episcopos de sacerdotibus ad eorum curam pertinentibus & de scholis.
6. De admonitione ad Comites pro utilitate sancte Dei Ecclesie.
7. De admonitione ad laicos pro honore ecclesiastico conservando.
8. De admonitione ad Abbates & laicos pro monasteriis ex regali largitate sibi commissis.
9. De admonitione ad Episcopos, Abbates, & ad omnes fideles pro Comitum adiutoris.
10. De admonitione ad Episcopos vel Comites pro concordia ad invicem & cum ceteris fidelibus.
11. De admonitione ad omnes generaliter pro caritate & pace ad invicem.
12. De hoc quod unusquisque Episcoporum vel Comitum partem ministerij regalis habeat, & de testimonio ipsorum ad invicem.
13. De causa orta ad inhonorationem regni pertinente.
14. De pace in itinere exercitali custodienda.
15. De denuntiatione ut qui in hostem pergunt, suos qui in suo obsequio sunt unusquisque cognoscat.
16. De inhonoratione Regis propter negligentiam eorum qui legationes male recipiunt.
17. De locis in quibus legationes recipiende sunt.
18. De admonitione unius monetæ.
19. De inijsis telonci.
20. De pontibus ubi antiquitus fuerant renovandis.
21. De novis & decimis.
22. De operibus in restaurationem Ecclesiarum adimplendis.
23. De Comitibus, ut ministris Ecclesie in suis ministeriis adiutores sint.
24. De capitulis à Cancellario palatii ab Archiepiscopis & Comitibus accipiendis.
25. De nominibus locorum in quibus Missi dominici legatione fungantur.
26. De commemoratione ad legationem prædictorum Missorum pertinente.
27. De hoc quod per Missos dominicos ea que per capitula statuta sunt omnibus nota fieri debeant.
28. De admonitorio ad eos qui legatione funguntur.
29. De rebus ad venerabilem locum pertinentibus non alienandis.
30. De hoc quomodo liceat ad Imperatorem res sancti loci transferri.
31. De orphanis exhereditatis subveniendum.
32. De rebus pauperum vel minus potentium mala occasione non emendis.
33. Qualiter iustitia fiant pauperibus.
34. De illis hominibus qui iniustas querelas habent.
35. De festivitatibus anni.
36. De antiquis Ecclesiis, ut honorem suum habeant.
37. De spiritalibus filiis.
38. De hoc ut sacerdotes inreprehensibiles sint.
39. De hoc ut ab incestuosis, & ab his qui decimas non dant, & à Presbyteris neglegenter viventibus unadij non accipiantur.
40. De discretionem in corporis & sanguinis dominici perceptione.
41. De hominibus diversarum conditionum, & de his qui eis prelati sunt.
42. De feminis & Abbatisis, quales sint que monasteriis puellaribus preferri debent.
43. De incestuosis & homicidis sacerdotum ad-

monitionibus aurem nolentibus accommo-
dare.
44. De dominis subditorum admonendis.
45. De corporis Domini & sanguinis commu-
nicatione laicorum.

46. De eruditione filiorum à parentibus &
patris.
47. De Ecclesiis antiquitus constitutis.
48. De sepultura.

INCIPIUNT PRÆDICTA CAPITVLA ET EORVM TEXTVS.

PRÆLOCVTIO.

Capitulari
an. 823. c. 1.

I. **O**Mnibus vobis aut visu aut audi-
tu notum esse non dubitamus
quia genitor noster & progenitores, post-
quam à Deo ad hoc electi sunt, in hoc
præcipuè studuerunt ut honor sanctæ Dei
Ecclesiæ & status regni decens maneret.
Nos etiam iuxta modum nostrum eorum
sequentes exemplum, sæpe vestram devo-
tionem de his admonere curavimus, &
Deo miserante multa jam emendata &
correcta videmus. Vnde & Deo iustas lau-
des persolvere & vestra bonæ intentioni
multimodis debemus gratias referre.

*De divina providentia in constitutione Domni
Imperatoris, & de conservatione trium
capitulorum.*

Ibid. c. 1.

II. Sed quoniam complacuit divina
providentiæ nostram mediocritatem ad
hoc constituere ut sanctæ suæ Ecclesiæ &
regni hujus curam gereremus, ad hoc cer-
tare & nos & filios ac socios nostros die-
bus vitæ nostræ optamus ut tria specialiter
capitula & à nobis & à vobis, Deo opem
ferente, in hujus regni administratione
specialiter conserventur, id est, ut defen-
sio & exaltatio vel honor sanctæ Dei Ec-
clesiæ & fervorum illius congruus maneat,
& pax & iustitia in omni generalitate po-
puli nostri conservetur. In his quippe ma-
ximè studere & de his in omnibus placitis
quæ vobiscum Deo auxiliante habituri su-
mus vos admonere optamus, sicut debi-
tores sumus.

*De hoc quòd admonitor fidelium Dominus Im-
perator sit, & omnes fideles adjutores ipsius.*

Ibid. c. 3.

III. Sed quamquam summa hujus mi-
nisterij in nostra persona consistere videat-
ur, tamen & divina auctoritate & huma-
na ordinatione ita per partes divisum esse
cognoscitur ut unusquisque vestrum in suo
loco & ordine partem nostri ministerij ha-
bere cognoscatur. Vnde apparet quòd
ego omnium vestrum admonitor esse de-
beo, & omnes vos nostri adjutores esse
debetis. Nec enim ignoramus quid unicui-
que vestrum in sibi commissâ portione
conveniat. Et ideo prætermittere non pos-

sumus quin unumquemque juxta suum or-
dinem admoneamus.

*De sacro ministerio Episcoporum, & de ad-
monitione Domni Imperatoris ad Episcopos.*

IV. Sed quoniam scimus quòd specia-
liter pertineat ad Episcopos ut primùm ad
sacrum ministerium suscipiendum justè
accedant, & in eodem ministerio religio-
sè vivant, & tam bene vivendo quàm re-
ctè prædicando populis sibi commissis iter
vitæ præbeant, & ut in monasteriis in suis
parochiis constitutis sancta religio obser-
vata fiat, & ut unusquisque juxta suam
professionem veraciter vivat, curam im-
pendant, omnes vos in hoc sacro ordine
constitutos & officio pastoralis functionis mo-
nemus atque rogamus ut in hoc maximè
elaborare studeatis & per vosmetipsos &
per vobis subiectos, quantum ad vestrum
ministerium pertinet, nobis veri adjutores
in administratione ministerij nobis com-
missi existatis, ut in iudicio non condem-
nari pro nostra & vestra negligentia, sed
potius pro utrorumque bono studio re-
munerari mereamur. Et ubicunq; per
negligentiam Abbatis aut Abbatissæ vel
Comitis sive Vassi nostri aut cujuscumque
personæ aliquid vobis difficultatis in hoc
apparuerit, nostræ dinoscentiæ id ad tem-
pus insinuare non differatis; ut nostro au-
xilio suffulti, quod vestra auctoritas ex-
poscit, famulante, ut decet, potestate
nostra facilius perficere valeatis.

*De admonitione Domni Imperatoris ad Epif-
copos de sacerdotibus ad eorum curam
pertinentibus, & de scholis.*

V. De sacerdotibus verò ad vestram cu-
ram pertinentibus magnum adhibere stu-
dium, ut qualiter vivere debeant, & quo-
modo populis ad suam portionis curam
pertinentibus exemplo & verbo profint, à
vobis cum magna cura edoceantur & ad-
moneantur, & ut id facere studeant ve-
stra pontificali auctoritate constringantur.
Quicquid autem in illis à populis justè re-
prehenditur, in exemplo propriæ conver-
sationis vestra providentia corrigere non
neglegat. Ne verò Ecclesiæ illis commissæ
in restauratione aut in luminaribus juxta
possibilitatem

Ibid. c. 1.
c. 41.

possibilitatem rerum ab illis neglegantur vestra nihilominus invigilare debet solertia. Et sicut alios prohibetis ne de mansis ad Ecclesiam luminaria datis aliquid accipiant, sic & vos & vestri Archidiaconi de eisdem mansis nihil accipiendo, aliis exemplum præbeatis; sed potius ad id quod data sunt servire concedantur, ut totum, sicut dictum est, in restauratione Ecclesiarum & luminaribus vestra auctoritate & studio cedere possit. Scholæ sanè ad filios & ministros Ecclesie instruendos vel edocendos, sicut nobis præterito tempore ad Attiniacum promisistis & vobis injunximus, in congruis locis, ubi necdum perfectum est, ad multorum utilitatem & profectum à vobis ordinari non neglegantur.

De admonitione ad Comites pro utilitate sancte Dei Ecclesie.

VI. Vobis verò Comitibus dicimus, vosque commonemus, quia ad vestrum ministerium maxime pertinet, ut reverentiam & honorem sancte Dei Ecclesie exhibeatis, & cum Episcopis vestris concorditer vivatis, & eis adiutorium ad suum ministerium peragendum præbeatis, & ut vos ipsi in ministeriis vestris pacem & justitiam faciatis, & quæ nostra auctoritas publicè fieri decernit, in vestris ministeriis studiosè perficere studeatis. Proinde monemus vestram fidelitatem ut memores sitis fidei nobis promissæ & in parte ministerii nostri vobis commissi, in pace scilicet & justitia faciendi, vosmetipsos coram Deo & coram hominibus tales exhibeatis ut & nostri veri adjutores & populi conservatores justè dici & vocari possitis. Et nulla quælibet causa, aut numerum acceptio, aut amicitia cujuslibet, vel odium, aut timor, vel gratia, ab statu rectitudinis vos deviare compellat quin inter proximum & proximum semper justè judicetis. Pupillorum verò & viduarum & ceterorum pauperum adjutores ac defensores & sancte Ecclesie vel servorum illius honoratores juxta vestram possibilitatem sitis. Illos quoque qui temeritate & violentia in furtis & latrocinis sive rapinis communem pacem populi perturbare moliantur, vestro studio & correctione, sicut decet, compescite. Et si aliqua persona vobis impedimento fuerit quin ea quæ dicimus facere non valeatis, nobis ad tempus illud notum fiat, ut nostra auctoritate adjuti, ministerium vestrum dignè adimplere possitis.

Tom. I.

De admonitione ad laicos pro honore ecclesiastico conservando.

VII. Omnes verò laicos monemus ut honorem ecclesiasticum conservent, & dignam venerationem Episcopis & Dei sacerdotibus exhibeant, & ad eorum prædicationem cum suis devotè occurrant, & jejunia ab illis communiter indicta reverenter observent & suos observare doceant & compellant. Et ut etiam dies dominicus sicut decet honoretur & colatur omnes studeant. Et ut liberius fieri possit, mercata & placita à Comitibus, sicut sæpe admonitum fuit, illo die prohibeantur.

De admonitione ad Abbates & laicos pro monasteriis ex regali largitate sibi commissis.

VIII. Abbatibus quoque & laicis specialiter jubemus ut in monasteriis quæ ex nostra largitate habent, Episcoporum consilio & documento ea quæ ad religionem Canonicorum, monachorum, sanctimonialium pertinent, peragent, & eorum salubrem admonitionem in hoc libenter audiant & obediant.

De admonitione ad Episcopos, Abbates, & ad omnes fideles pro Comitum adiutoris.

IX. Episcopis iterum, Abbatibus, & Vassis nostris, & omnibus fidelibus laicis dicimus ut Comitibus ad justitias faciendas adjutores sitis.

De admonitione ad Episcopos vel Comites pro concordia ad invicem & cum ceteris fidelibus.

X. Episcopi verò vel Comites & ad invicem & cum ceteris fidelibus concorditer vivant, & ad sua ministeria peragenda vicissim sibi adiutorium ferant.

De admonitione ad omnes generaliter pro caritate & pace ad invicem.

XI. Omnibus etiam generaliter dicimus ut caritatem & pacem ad invicem habeatis, & generalem jussionem nostram generaliter observare decertetis, & Missis nostris pro qualicumque scilicet aut ecclesiastica aut publica utilitate vel opportunitate à nobis directis nostri honoris causa honorem exhibeatis, & propter nostræ auctoritatis venerationem ea quæ per illos injungimus agere non neglegatis.

De hoc quòd unusquisque Episcoporum vel Comitum partem ministerii regalis habeat, & de testimonio ipsorum ad invicem.

XII. Et quoniam, sicut diximus, unusquisque vestrum partem ministerii nostri

A a a

Capitulare
an. 813. c. 6.
Capitula
Karoli Cal.
vit. 23.

Capitulare
an. 813. c. 7.
Capitula
Karoli Cal.
vit. 28.
Lib. 2. leg.
Longob. tit.
49. c. 1.

Capitulare
an. 813. c. 8.

Ibid. c. 9.

Ibid. c. 10.

Ibid. c. 11.

Ibid. c. 12.

per partes habere dinoscitur, volumus studere & per clamatores & per alia quaelibet certa indicia & per Missos nostros, quos ad hoc ordinaverimus, qualiter unusquisque ad hoc certare studuerit, & per commune testimonium, id est, Episcoporum de Comitibus, Comitum de Episcopis, comperire qualiter scilicet Comites justitiam diligant & faciant, & quam religiosè Episcopi converfentur & prædicent, & amborum relatu de aliorum in suis ministeriis consistentium æquitate & pace atque concordia cognoscere. Similiter etiam volumus ut omnes illis & illi omnibus de communi societate & statu à nobis interrogati verum testimonium sibi mutuò perhibere possint.

De causa orta ad inhonorationem regni pertinente.

Ibid. c. 13.
Hincmar.
10 to. 1.
Spicil. Da-
cher. pag.
244.

XIII. Et si talis causa in qualibet provincia aut in aliquo comitatu orta fuerit quæ aut ad inhonorationem regni aut ad commune damnum pertineat, quæ etiam sine nostra potestate corrigi non possit, nos diù latere non permittatis, qui omnia, Deo auxiliante, corrigere debemus. Quia quicquid hæcenus in his quæ ad pacem & justitiam totius populi pertinent & ad honorem regni & communem utilitatem aut à nobis aut à vobis neglectum est, debemus Deo auxiliante certare qualiter ab hinc nostro & vestro studio emendatum fiat.

De pace in itinere exercitali custodienda.

Ibid. c. 14.
Capitula
Karoli Cal-
viti tit. 23. &
tit. 34. c. 4.
Concil. a-
pod S. Mac-
eram c. 6.

XIV. De pace verò in exercitali itinere servanda usque ad marcham hoc omnibus notum fieri volumus, quòd quicumque auctorem damni sibi præterito anno inlati nominatim cognoscit, ut justitiam de illo quaerat & accipiat.

De denuntiatione, ut qui in hostem pergunt, suos, qui in suo obsequio sunt, unusquisque cognoscat.

Ibid. c. 15.
Capitula
Karoli Cal-
viti tit. 23. &
34. c. 4.
Concil. a-
pod S. Mac-
eram c. 6.

XV. Deniceps tamen omnibus denuntiare volumus ut cognoscat unusquisque omnes qui in suo obsequio in tali itinere pergunt, sive sui sint, sive alieni, ut ille de eorum factis rationem se sciat redditurum, & quicquid ipsi in pace violanda deliquerint, ad ipsius debet periculum pertinere; ea scilicet conditione, ut pacis violator primum juxta facinoris qualitatem, sive coram nobis, sive coram Misso nostro, dignas penas persolvat, & senior qui secum talem duxerit quem aut constringere noluit aut non potuit ut nostram jussionem servaret, & insuper in regno no-

stro prædas facere non timeret, pro illius negligentia, si antè eum de his non admonuerit, & postquam negligentiam contemptoris ad ejus notitiam pervenerit, eum corrigere, sicut decet, neglexerit, honore suo privetur, ut scilicet neuter illorum sine justa vindicta remaneat.

De inhonoratione Regis propter negligentiam eorum qui legationes male recipiunt.

XVI. De inhonoratione quoque Regis & regni, & mala fama in exteras nationes dispersa propter negligentiam eorum qui legationes ad nos directas in suis mansionibus aut male recipiunt, aut constitutam à nobis expensas non tribuant, aut paravereda dare nolunt, aut furto aliquid eis subripiunt, aut (quod perperissimum est) apertas violentias, eos cadendo & res eorum diripiendo, in ipsis exercere non pertimescunt, hoc omnibus notum esse volumus, quòd quicumque ex his qui honores nostros habent abhinc negligentiam hanc emendare non certaverit, & suos homines, qui ejus vice hoc agere debent, ut id bene perficiant non instruxerit aut non constringerit ut ulterius illud negligere non præsumant, & honorem nostrum & regnum nobis commissum custodire contempserit, nec nostrum nec regni nostri honorem ulterius volumus ut habeat, sed volumus ut unusquisque fidelium nostrorum procuratores rerum suarum de his specialiter instruat, ut quando-cunque & undecunque legatio advenerit, & aut literas aut Missum viderint, honorificè illam in omni loco imperij nostri propter nostrum & totius regni honorem omnes suscipere valeant.

De locis in quibus legationes recipiende sunt.

XVII. In illis verò locis ubi modò via & mansionatici à genitore nostro & à nobis per Capitulare ordinati sunt, Missos ad hoc specialiter constitutos, qui hoc jugiter prævideant, habeant, ut omnia quæ ad eandem legationes suscipiendas pertinent, fideles nostri ad hoc constituti ad tempus præparare studeant, ut non tunc sit necesse de longè quaerere vel adducere quando tempus est illa dare vel persolvere. In ceteris verò locis per totum imperium nostrum unusquisque fidelium nostrorum & per se & per ministros suos, sicut diximus, sedulam vigilantiam adhibeat.

De admonitione anius moneta.

XVIII. De moneta verò, unde jam per tres annos & admonitionem fecimus,

Capitula
Karoli Cal-
vi tit. 37. c.
35.

& tempus quando una teneretur & alie omnes cessarent constituimus, hoc omnibus notum esse volumus, quoniam ut absque ulla excusatione citò possit emendari, spatium usque ad Missam sancti Martini dare decrevimus, ut unusquisque Comitum in suis ministeriis de hoc iussionem nostram tunc possit habere adimpletam, quantum ab illa die non alia sed illa sola per totum regnum nostrum ab omnibus habeatur juxta illam constitutionem, sicut in capitulis quæ de hac re illis Comitibus dedimus in quorum ministeriis moneta percutitur constitutum est: quia tunc volumus Missos nostros hujus rei gratia dirigere per singulos comitatus, qui diligenter inquirent qualiter Comites in hoc nostram iussionem adimplere certaverint. Et quicumque negligens inde inventus fuerit, volumus ut ante nostram presentiam quantocius venire jubeatur, ut rationem reddat utrum hoc quod iussimus facere noluerit aut non potuerit; aut si aliqua re præpediente id facere non potuit, cur nobis ipsam impossibilitatem ad tempus non annuntiavit. Quia si ipse aut non voluit, aut suæ negligentie causa non potuit, nos talem invenire volumus qui hoc quod jubemus servare velit & possit. Ut autem iussio nostra in hac re citius impleatur, volumus ut quicumque ab illa die alium denarium negotiandi causa protulerit, à Comite & ministris ejus auferatur ab eo.

De injustis teloneis.

XIX. Similiter quoque de injustis teloneis, de quibus qualiter ab omnibus observandum esset, & capitulis constituimus, & creberrimas admonitiones fecimus, prædicti Missi nostri volumus ut inquisitionem faciant à quibus nostra iussio in hoc adimpleta, à quibus quoque sit neglecta; & eum qui implere neglexit aut distulit, ad nostram volumus ut veniat iussus presentiam, ut citò rationem de his, sicut superius diximus, reddat; & si culpabilis inventus fuerit, dignam correctionem accipiat, ut ceteris negligentibus exemplum terroris præbeat.

De pontibus ubi antiquitus fuerunt renovandis.

XX. Ut ubi pontes antiquitus fuerunt, & in his locis ubi tempore genitoris nostri ipso jubente diversarum necessitatum causa facti sunt, omnino absque ulla dilatione ab his qui eos tunc fecerunt restituantur & renoventur, ita ut ad Missam sancti Andree restaurati fiant; nisi fortè aut ipsa

Tom. I.

operis magnitudo aut aquarum in quolibet loco inundatio hoc prohibeat. Aliter verò nullus qualibet occasione hoc negligere aut differre præsumat quin ad prædictum tempus completum fiat. Et Missi nostri, quorum superius mentionem fecimus, volumus ut renuntient in quibus locis nostra iussio impleta, in quibus neglecta est, aut aliqua impossibilitate vel certa ratione dilata.

De nonis & decimis.

XXI. De nonis quidem & decimis, unde & genitor noster & nos frequenter & in diversis placitis admonitionem fecimus, & per Capitularia nostra qualiter hæc observentur ordinavimus, volumus atque jubemus ut de omni conlaborato & de vino & feno fideliter & pleniter ab omnibus nona & decima persolvatur. De nutrimine verò pro decima, sicut hæcenus consuetudo fuit, ab omnibus observetur. Si quis tamen Episcoporum fuerit qui argentum pro hoc accipere velit, in sua maneat potestate, juxta quod ei & illi qui hoc persolvere debet convenerit.

De operibus in restitutionem ecclesiarum adimplendis.

XXII. Similiter quidem de operibus in restitutionem Ecclesiarum, sive in faciendi, sive in redimendo, episcopalis potius sequatur voluntas. Nullatenus tamen remaneat quin, sicut à nobis sæpe iussum est, hoc aut illud partibus Ecclesiarum persolvatur. Et hoc omnibus notum sit, quia quicumque negligenter exinde egerit, & coram nobis exinde negligens repertus fuerit, illud volumus omnino ut subeat quod in nostro Capitulari de hac re communi consulti fidelium nostrorum ordinavimus.

De Comitibus, ut ministris Ecclesie in suis ministeriis adjutores sint.

XXIII. Comites verò ministris Ecclesie in eorum ministeriis, ut hoc plenius & de nostris & de se & de suis hominibus obtinere possint, adjutores in omnibus fiant. Et quicumque prima & secunda vice de his à Comite admonitus non se correxerit, volumus ut per eundem Comitem ejus negligentia ad nostram notitiam perferatur, ut nostra auctoritate quod in nostro Capitulari continetur subire cogatur.

De Capitulis à Cancellario palatii ab Archiepiscopis & Comitibus accipiendis.

XXIV. Volumus etiam ut capitula

Aaa ij

Ibid. c. 21.
Regino lib.
1. c. 46.

Ibid. c. 22.
Regino lib.
1. c. 37.

Ibid. c. 23.
Capitula
Karoli Cal-
vi tit. 23.
& tit. 34. c.
4. & tit. 36.
c. 1.

Ibid. c. 24.

Capitula
Karoli Cal-
vi tit. 14. c.
21. tit. 33.
& tit. 36.
c. 4.

quæ nunc & alio tempore consultu fide-
lum nostrorum à nobis constituta sunt, à
Cancellario nostro Archiepiscopi & Co-
mites eorum de propriis civitatibus modò
aut per se aut per suos Missos accipiant,
& unusquisque per suam dioecesim ceteris
Episcopis, Abbatibus, Comitibus, &
aliis fidelibus nostris ea transcribi faciant,
& in suis comitatibus coram omnibus rele-
gant, ut cunctis nostra ordinatio & vo-
luntas nota fieri possit. Cancellarius ta-
men noster nomina Episcoporum & Co-
mitum qui ea accipere curaverint notet,
& ea ad nostram notitiam perferat, ut
nullus hoc prætermittere præsumat. Vassi
quoque & vassalli nostri nobis famulantes
volumus ut condignum apud omnes ha-
beant honorem, sicut à genitore nostro &
à nobis sæpe admonitum est.

*De nominibus locorum in quibus Missi
dominici legatione funguntur.*

Ibid. c. 57.

XXV. In Verontio, quæ est dioecesis
Bernoini Archiepiscopi, Heiminus Epif-
copus & Monogoldus Comes. In Mog-
ontia, quæ est dioecesis Heistulsi Ar-
chiepiscopi, idem Heistulfus Episcopus
& Rhuotbertus Comes. In Treveris Het-
ti Archiepiscopus & Adalbertus Comes.
In Colonia Hadaboldus Archiepiscopus
& Ecmundus Comes. In Rhemis Ebbo
Archiepiscopus, quando potuerit, (&
quando ei non licuerit, Rhuothadus Epif-
copus ejus vice) & Rhuotfridus Comes
sint, super sex videlicet comitatus, id est,
Remis, Cathalon, Sueffionis, Silva-
nectis, Beluacus, & Laudunum: super
quatuor verò episcopatus qui ad eandem
dioecesim pertinent, id est, Noviomacen-
sem, Ambianensem, Tarvanensem, &
Camaracensem, Rangarius Episcopus &
Berengarius Comes. Senones Hieremias
Archiepiscopus & Donatus Comes. Ro-
thomagum Willebertus Archiepiscopus
& Ingobertus Comes. Turones Landran-
nus Archiepiscopus & Rhuotbertus Co-
mes. Lugdunum, Tarentasia, & Vienna,
Albricus Episcopus & Richardus Comes.

*De commemoratione ad legationem præ-
dictorum Missorum pertinente.*

Ibid. c. 16.

XXVI. Commemoratio quid ad præ-
dictorum Missorum legationem pertineat.
Primò, ut conventum in duobus aut
tribus locis congregent, ubi omnes ad
eorum legationem pertinentes convenire
possint, & omnibus generaliter notum
faciant qualis sit eorum legatio, scilicet
ad hoc esse se à nobis Missos constitutos

ut si quilibet Episcopus aut Comes mi-
nisterium suum propter quodlibet impedi-
mentum implere non possit, ad eos re-
currat, & cum eorum adjutorio ministe-
rium suum adimpleat, & si talis causa
fuerit quæ per eorum admonitionem
emendari non possit, per eos ad nostram
notitiam deferatur, & si fortè Episcopus
aut Comes aliquid negligentius in suo
ministerio egerit, per istorum adminitio-
nem corrigatur, & omnis populus sciat ad
hoc eos esse constitutos ut quicumque per
neglegentiam aut incuriam vel impossibi-
litem Comitis justitiam suam acquirere
non potuerit, ad eos primùm querelam
suam possit deferre, & per eorum auxi-
lium justitiam acquirere, & quando ali-
quis ad nos necessitatis causa reclamave-
rit, ad eos possimus relatorum querelas ad
definendum remittere. Ipsi verò Missi
non sine certissima causa vel necessitate
huc illucque discurrant, nisi fortè quando
tale aliquid in cujuslibet ministerio ad le-
gationem suam pertinente ortum esse cog-
noverint quod eorum presentia indigeat
& sine illorum consilio vel adjutorio
emendari non possit. Inde tamen debent
esse solliciti, ut propter illorum neglegentiam
nihil in sua legatione incorrectum re-
maneat, sed ubi certam & veram necessi-
tatem cognoverint, nostram justionem
adimplere non neglegant.

*De hoc quod per Missos dominicos ea quæ
per Capitula statuta sunt, omnibus nota
fieri debeant.*

XXVII. Volumus etiam ut omnibus
notum sit quia ad hoc constituti sunt ut
ea quæ per Capitula nostra generaliter de
quibuscunque causis statuimus, per Mis-
sos nota fiant omnibus, & in eorum pro-
curatione consistant, ut ab omnibus ad-
impleantur. Et ubi fortè aliquo tali impe-
dimento, quod per eos emendari non pos-
sit, aliquid de his quæ constitutum ac
justissimum remanserit imperfectum, eorum
relatu nobis ad tempus indicetur, ut per
nos corrigatur quod per eos corrigi non
potuit.

*De admonitione ad eos qui legatione
funguntur.*

XXVIII. Nolle vos credimus quan-
ti sit ponderis legatio quam vobis commi-
simus, & quam sit periculosum tantæ rei
curam negligere quantam vos pro nostra
omnium communi salute ex nostra obliga-
tione suscepisse non ignoratis. De qua re
cum vos interrogassemus, non sic nobis

responsum est ut in eo responso sufficere potuisset ad eam dispositionem quam rerum necessitas ad communem utilitatem pertinentium poscere videbatur, vel qua nobis aliquod securitatis solatium afferri potuisset. Et hoc ideo evenisse perspeximus quia anno præterito, quando Capitulari legationis vestrae vobis dedimus, cautè vos observare iussimus ne sine causa his quos honoratos esse volumus aliqua fieret injuria. Quapropter volumus vobis notum facere qualiter nunc Domino adjuvante eandem iussionem nostram debeatis adimplere. Volumus ut Missi nostri, quos ad hoc constitutos habemus ut curam & sollicitudinem habeant qualiter unusquisque qui rector populi nostri à nobis constitutus est, in suo ordine officium sibi commissum iuste ac Deo placitè ad honorem nostrum ac populi nostri utilitatem administret, in hunc modum cognoscendi diligentiam adhibeant, si ea quæ in Capitulari nostro, quod eis anno præterito dedimus, continentur, secundum voluntatem Dei ac iussionem nostram fiant adimpleta. Itaque volumus ut medio mense Maio conveniant idem Missi, unusquisque in sua legatione, cum omnibus Episcopis, Abbatibus, Comitibus, ac vassis nostris, advocatis nostris, ac Vice dominis Abbatissarum, necnon & eorum qui propter aliquam inevitabilem necessitatem ipsi venire non possunt, ad locum unum. Et si necesse fuerit propter opportunitatem conveniendi, in duobus vel tribus locis, vel maximè propter pauperes populi, idem conventus habeatur, qui omnibus congruat, & habeat unusquisque Comes Vicarios & Centenarios suos secum, necnon & de primis Scabinis suis tres aut quatuor. Et in eo conventu primum Christianæ religionis & ecclesiastici ordinis collatio fiat. Deinde inquirent Missi nostri ab universis qualiter unusquisque illorum qui ad hoc à nobis constituti sunt officium sibi commissum secundum Dei voluntatem ac iussionem nostram administret in populo, & quam concordēs atque unanimes ad hoc sint, vel qualiter vicissim sibi auxilium ferant ad ministeria sua peragenda. Et tam diligenter ac studiosè hanc investigationem faciant ut omnem rei veritatem per eos cognoscere valeamus. Et si aliqua talis causa ad eorum notitiam perlata fuerit quæ illorum auxilio indigeat, secundum qualitates causarum quæ in nostro Capitulari continentur,

tunc volumus ut illuc pergant, & ex nostra auctoritate illud corrigere studeant.

De rebus ad venerabilem locum pertinentibus non alienandis.

XXIX. Nulla sub Romana ditione constituta Ecclesia vel xenodochium vel ptochotrophium vel nosocomium vel orphanotrophium vel geronocomium vel brephotrophium vel monasterium tam monachorum quam sanctimonialium, Archimandritam habens vel Archimandritissam, contra hæc agere præsumat. Ergo his omnibus non liceat alienare rem immobilem, sive domum, sive agrum, sive hortum, sive rusticum mancipium, vel panes civiles, neque creditoribus specialis hypothecæ titulo obligare. Alienationis autem verbum contineat venditionem, donationem, permutationem, & emphiteuseos perpetuum contractum. Sed omnes omnino sacerdotes ab huiusmodi alienatione se abstineant, penas timentes quas Leoniana constitutio minatur, id est, ut is quidem qui comparaverit, rem loco venerabili reddat cuius & antea fuerat, scilicet cum fructibus aliisque emolumentis quæ in medio tempore facta sunt, œconomum autem Ecclesiæ præstare omne lucraum quod ex huiusmodi prohibita alienatione senserit, vel qui Ecclesiæ damnum effecerit, à ministerio submoveat, ita ut in posterum œconomus non sit. Non solum autem ipse, sed etiam successores ejus hac lege teneantur, sive ipse Archieconomus alienaverit, sive respiciens alienantem Episcopum non prohibuerit, multò magis si consenserit. Tabellionem autem, qui talia interdicta instrumenta conscripserit, perpetuo exilio tradi oportet. Magistratus autem qui eadem instrumenta admiserunt, & officiales qui operam dederunt ut & monumentis intimentur donationes vel ceteræ alienationes actis intervenientibus confirmentur, non solum magistratu sed etiam dignitate & facultatibus suis cedant. Remittit autem constitutio ea quæ in præterito tempore acta sunt. Excipit autem quosdam contractus, quos in sequentibus exponit capitulis, per quos & Ecclesiarum immobiles res alienari possunt. Xenodochium, id est, locus venerabilis in quo peregrini suscipiuntur. Ptochotrophium, id est, locus venerabilis in quo pauperes & infirmi homines pascuntur. Nosocomium, id est, locus venerabilis in quo ægroti homines curantur. Orphanotro-

A a a iij

Isid. An-
tecc. ff. Nou.
7. c. 1.
Regino lib.
1. c. 160.
Burchard.
lib. 3. c.
164.
Ivo par. 3.
c. 183. &
par. 17. c.
117.

L. 14. C. de
sacros. Ec-
cles.

phium, id est, locus venerabilis in quo parentibus orbatii pueri pascuntur. Gerontocomium, id est, locus venerabilis in quo pauperes & propter senectutem solum infirmi homines curantur. Brephotrophium, id est, locus venerabilis in quo infantes aluntur.

De hoc quomodo liceat ad Imperatorem vel sancti loci transferre.

XXX. Si Princeps voluerit rem immobilem sancto loco præstare, & accipere ab eo aliam immobilem rem, & eo modo permutationem contrahere, liceat hoc facere ei divina pragmatica sanctione ab eo promulgata.

Julian. Antecess. ibid. c. 2.

Regino lib. 1. c. 361.

Burchard. lib. 1. c. 165.

Ivo par. 3. c. 184.

Lib. 3. Decretal. tit. 19. c. 1.

De orphanis exhereditatis subveniendam.

Concil.
Mogunt.
lib. Karolo
M., c. 6.

XXXI. Propter istius itaque pacis concordiam conservandam, placuit nobis de orphanis & pauperibus, qui debite vel indebite dicuntur amisisse hereditatem paternam vel maternam juris ad se legibus pertinentem, si alicubi inventi fuerint quos patres vel matres propter traditiones illorum exheredes fecerunt, aliorum scilicet suasionibus aut petitionibus vel aliquo ingenio, omnino volumus atque decrevimus emendari, quantum ad nos vel ad nostram pertinet potestatem, juxta voluntatem Dei & vestram sanctam admonitionem & considerationem, ut si forte extra officium nostrum alicubi inventum fuerit, admonere vestram clementiam audeamus ut emendetur.

De rebus pauperum vel minus potentum mala occasione non emendis.

Ibid. c. 7.

XXXII. Propter provisiones pauperum, pro quibus curam habere debemus, placuit nobis ut nec Episcopi, nec Abbates, nec Comites, nec Vicarii, nec Iudices, nullisque omnino sub mala occasione vel malo ingenio res pauperum vel minus potentum nec emere nec vi tollere audeat; sed quisquis ex eis aliquid comparare voluerit, in publico placito coram idoneis testibus & cum ratione hoc faciat. Vbiunque autem aliter inventum fuerit, factum hoc omnino emendetur per iussionem nostram.

Qualiter iustitie fiant pauperibus.

XXXIII. De causis viduarum, pupillorum, orphanorum, vel reliquorum pauperum, ut in primo conventu ante

mediam diem illorum ratio vel querela audiatur & definiatur, & post mediam diem causa regia & Ecclesiarum vel potentum hominum: quia ipsi pauperes non habent facultatem unde sustentare se possint donec ad eorum perveniant iustitiam, & ideo tantos clamores faciunt ad aures nostras.

De illis hominibus qui injustas querelas habent.

XXXIV. De illis hominibus qui injuste super alios homines querelas faciunt, de quibus volumus, si inventus fuerit aliquis qui non habeat iustitiam causandi vel reclamandi, & revictus fuerit, propter illam calumniam quam fecit, secundum legem & æquitatem iustitiam reddat.

De festivitatis anni.

XXXV. Festos dies in anno celebrare sanximus, hoc est, diem dominicum Pasche cum honore & sobrietate venerari, simili modo totam hebdomadam illam observare decrevimus, diem ascensionis Domini pleniter celebrare. In Pentecoste similiter ut in Pascha. In natali Apostolorum Petri & Pauli diem unum. Nativitatem sancti Iohannis Baptiste, assumptionem sancte Mariæ, dedicationem sancti Michaelis, natalem sancti Remigij, sancti Martini, sancti Andreae. In natali Domini dies quatuor, octavas Domini, Epiphaniam Domini, purificationem sancte Mariæ. Et illas festivitates martyrum vel confessorum observare decrevimus quorum in unaquaque parochia sancta corpora requiescunt.

Concil.
Mogunt.
tit. c. 16.
Regio lib.
1. c. 177.
178.

De antiquis Ecclesiis, ut honorem suum habeant.

XXXVI. Ecclesie antiquitas constituta nec decimis nec aliis possessionibus priventur, ita ut novis oratoriis tribuantur.

vide infra
c. 47.

Concil. Arelat. v. 1. c. 20.
Capitularium l. an. 813. c. 19.
Hincmarus in rotula pag. 430.
Concil. Trosl. c. 6.
Regino lib. 1. c. 29.
Burchard. lib. 3. c. 9.
Gratian. 16. q. 1. c. 43. *Ecclesia.*

De spiritualibus filiis.

XXXVII. Deinde præcipimus ut unusquisque compater vel proximi spirituales filios suos catholicè instruant.

Concil.
Mog. c. 47.
Regino lib.
1. c. 177.

De hoc ut sacerdotes inreprehensibiles sint.

XXXVIII. Ut juxta Apostoli vocem sacerdotes inreprehensibiles sint, & moribus ornati, & nequaquam turpibus

Concil. Carthol. II.
c. 1.

Regino lib.
I. c. 110.
Burchard.
lib. 2. c.
125.

lucris deferviant, juxta illud quod ait scriptura: *Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus, ut ei placeat cui se probavit.* Et à turpibus lucris & ufuris non solum ipsi abstineant, verum etiam plebes sibi subditas abstinere instruant.

De hoc ut ab incestuosus, & ab his qui decimas non dant, & à Presbyteris negligenter viventibus vradii non accipiantur.

Concil. Ca-
bilon. II.
c. 18.
Regino lib.
5. c. 264.
Lib. 1. leg.
Loegob. tit.
3. c. 10.

XX XIX. Dicitur est nobis quòd in quibusdam locis Episcopi & Comites ab incestuosus & ab his qui decimas non dant vradios accipiant, & à Presbyteris pro quibusdam negligentis, & inter se pecuniam dividant, quod penitus abolendum decrevimus, ne forte avaritia locus detur. Et constituimus ut incestuosus juxta canonicam sententiam penitentia mul- tentur. Qui verò decimas post creberri- mas admonitiones & predicationes sacerdotum dare neglexerint, excommunicen- tur. Iuramento verò eos constringi nolumus, propter periculum perjuri.

De discretione in corporis & sanguinis dominici perceptione.

Concil. Ca-
bilon. II. c.
46.
Concil. Pa-
ris. VI. lib.
3. c. 20.
Regino lib.
1. c. 295.
Burchard.
lib. 3. c. 14.
Ivo par. 2.
c. 24.

XL. In perceptione corporis & sanguinis dominici magna discretio adhibenda est. Cavendum est enim ne si nimium in longum differatur, ad perniciem animæ pertineat, dicente Domino: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & sanguinem ejus biberitis, non habebitis vitam in vobis.* Si verò indifferetè accipiatur, timendum est illud quod ait Apostolus: *Qui manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit.* Iuxta eisdem ergo Apostoli documentum probare se debet homo, & sic de pane illo manducare, & de calice bibere, ut videlicet abstinens aliquot diebus ab operibus carnis, & purificans corpus animamque suam, præparet se ad percipiendum tantum sacramentum, exemplo David, qui nisi se confessus fuisset abstinuisse ab opere conjugali ab heri & nudius tertius, nequaquam panes propositionis à sacerdote accepisset.

De hominibus diversarum conditionum, & de his qui eis prelati sunt.

Concil. Ca-
bilon. II. c.
51.
Lib. 3. leg.
Loegob. tit.
4. c. 4.
Burchard.
lib. 15. c. 11.
Ivo par. 16.
c. 33.

XLI. Quia ergo constat in Ecclesia diversarum conditionum homines esse, ut sint nobiles & ignobiles, servi, coloni, inquilini, & cetera hujuscemodi nomina, oportet ut quicumque eis prelati sunt, sive Clerici sive laici, clementer erga eos agant, & misericorditer eos tractent, sive in exigendis ab eis operibus, sive in accipiendis tributis & quibusdam debitis.

Sciántque eos fratres suos esse, & unum secum patrem habere Deum, cui clamant *Pater noster qui es in caelis*, & unam matrem sanctam Ecclesiam, quæ eos intermerato sacri fontis utero gignit. Disciplina igitur eis misericordissima & gubernatio opportuna adhibenda est; disciplina, ne indisciplinatè vivendo auctorem suum offendant; gubernatio, ne in quotidianis vitæ commatibus prelatorum adminiculo destituti fateantur.

De feminis & Abbatissis, quales sint que monasteriis puellaribus præferri debent.

Concil. Ca-
bilon. II. c.
52.
Concil.
Troll. c. 3.

XLII. Monasteriis sanè puellaribus tales præferri debent feminae & Abbatissæ credi quæ & se & subditum gregem cum magna religione & sanctitate custodire noverint, & his quibus præsent prodesse non desinant. Sed & se & illas ita observent utpote vasa sancta in ministerio Domini præparata. Tales enim se debent exhibere subditis in habitu, in veste, & in omni convictu, ut eis ad cœlestia regna pergen- tibus ducatum præbeant. Sciánt etiam se pro his quas in regimine acceperunt in conspectu Domini rationem reddituras.

De incestuosus & homicidis sacerdotum admonitionibus aurem nolentibus accommodare.

Concil. Tu-
ron. III. c.
41.
Burchard.
lib. 7. c. 19.
Ivo par. 9.
c. 65.
Gratian. 33.
q. 3. c. 22.
incestuosus.

XLIII. Incestuosus, parricidæ, homicidæ multi apud nos (proh dolor!) reperiuntur, sed aliqui ex illis sacerdotum nolunt admonitionibus aurem accommodare, volentes in pristinis perdurare criminibus: quos oportet per secularis potentie disciplinam à tam prava consuetudine coercere, qui per salutifera sacerdotum monita noluerunt revocari: quorum aliquos jam excommunicavimus, sed illi hoc parvipendentes in hisdem perduraverunt criminibus. Quamobrem vestra cernat mansuetudo quid de talibus deinceps agendum sit.

De dominis subditorum admonendis.

Concil. Tu-
ron. III. c.
49.

XLIV. Admonendi sunt domini subditorum ut circa suos piè & misericorditer agant, nec eos qualibet injusta occasione condemnent, nec vi opprimant, nec illorum substantias injustè tollant, nec ipsa debita, quæ à subditis reddenda sunt, impiè ac crudeliter exigantur.

De corporis Domini & sanguinis communicatione laicorum.

XLV. Ut si non frequentius, vel ter laici homines in anno communicent; nisi

fortè quis majoribus quibuslibet criminibus impediatur.

Concil. Turon. III. c. 50.

Regino lib. 1. c. 19 5.

Burchard. lib. 5. c. 17.

Ivo par. 2. c. 27.

Gratian. di. 2. de consecr. c. 16. Et si non.

De eruditione filiorum à parentibus & patris.

Concil. Arelat. VI. c. 19.

Regino lib. 1. c. 27.

XLVI. Ut parentes filios suos & patrini eos quos de fonte lavacri suscipiunt erudire summopere studeant; illi, quia

eos genuere, & eis à Domino dati sunt; isti verò, quia pro eis fidejussores existunt.

De Ecclesijs antiquitus constitutis.

XLVII. Ut Ecclesijs antiquitus constitutis nec decimis nec alia ulla possessione priventur.

De sepultura.

XLVIII. Ut de sepeliendis in basilicis mortuis illa constitutio fervetur, quæ ab antiquis patribus constituta est.

Concil. Arelat. VI. c. 11.

Regino lib. 1. c. 11.

EXPLICIT LIBER SECVNDVS.

INCIPIIT TERTII PRÆLOCVTIVNCVLA LIBELLI.

Superius in duobus libellis capitula ecclesiastica præfatorum Principum Domni Karoli Imperatoris & Domni ac gloriosissimi Hludouici Augusti descripti. Nunc autem illa ad mundanæ augmentum legis pertinentia, quæ Domnus Karolus Imperator edidit, in hoc tertio adunavi libello.

INCIPIVNT CAPITVLA.

1. D E pace seruanda.	25. De homicidijs Clericorum.
2. De iustitijs generalibus.	26. De immunitate, si aliquod damnum ibi factum fuerit.
3. De iustitijs regalibus.	27. De eo qui alium in iudicio iniuste contra alium altercantem adiuuare presumpserit.
4. De armis non portandis.	28. De homine qui per chartam libertatem consequutus est.
5. De armatura in hoste habenda.	29. De homine libero qui se loco vradij tradidit.
6. De negotiatoribus, quousque procedant.	30. De debitis regalibus, qualiter solvi debeant.
7. De clamatoribus vel causidicis.	31. De eo qui causam iudicatum repetere presumat.
8. De iuramento.	32. De eo qui in testimonium assumitur, qualis esse debeat.
9. De conspirationibus.	33. De Scabineis, Advocatis, Notariis à Missis dominicis eligendis.
10. De perurijs.	34. De illis qui legem seruare contemnunt.
11. De Advocatis, Vicedominis, Vicariis, & Centenariis.	35. De herbannatoris coniecto.
12. De teloneis.	36. De colonis & fiscalibus.
13. De falsis monetis.	37. De homine in iudicium non mittendo sine causa.
14. De herbanno.	38. De causa ebrii hominis, & de ejus testimonio, & de placito Comitum.
15. De censu regali.	39. De Missis dominicis vel ceteris hominibus discurrentibus.
16. De liberis hominibus uxores fiscalinas habentibus.	40. De illis qui ad placitum bannari debeant.
17. De cura Missorum dominicorum.	41. De falsis testibus.
18. De æqualitate à Missis dominicis facienda.	42. De non iurando per vitam Regis.
19. De his qui beneficia habent.	
20. De his qui fraudem faciunt in regalibus beneficiis.	
21. De his qui propter propriam iustitiam dilatandam fugantur.	
22. De armis ad placitum non portandis.	
23. De latronibus.	
24. De animalibus vel alijs rebus, à quibus emanantur.	

43. De eo qui per charitatem ingenuus est, si ad servitium interpellatus fuerit.
44. De servo qui damnatum quodlibet perpetrat.
45. De munitione secundum legem ad malum.
46. De auctore rei.
47. De hominibus ad mortem dijudicatis, & postea eis vita concessa, si iustitiam quaesierint.
48. De homine cui post iudicium vita concessa est, si iustitiam reddere noluerit.
49. De latrone forbannito à libero homine suscepto.
50. De Comite latronem in forbannum mittente.
51. De liberis hominibus qui ad mallum venire cogendi sunt.
52. De testibus ad testimonium dicendum qualiter adhibeantur.
53. De iustitia cuiuslibet à nullo quolibet dilatanda.
54. De non cogendo ad ponem ire causa telonei.
55. De hoc si Presbyter sanctum chrisma dederit ad iudicium subvertendum.
56. De Iudicibus, Advocatis, Prepositis, & reliquis ministris, quales sint.
57. De mallo publico.
58. De sacramentis ad palatium adbramitis.
59. De impedimento clamatorum.
60. De fugitivis contra preceptum dominicam occultatis.
61. De nimium blasphemis latronibus.
62. De pace infra patriam.
63. De junioribus in populo vulgari distringendis.
64. De hoc si super Missam dominicam cum collecta & armis quis venerit.
65. De eo qui domum alienam cuiuslibet infregerit.
66. De messibus vel annonis in hoste raptis vel furatis.
67. De libero homine in hostem bannito.
68. De heribanno exactando.
69. De his qui regales habent honores, & in hostem banniti ad conditum placitum non venerint.
70. De his qui sine licentia de hoste revertuntur.
71. De his qui beneficia Principum habent.
72. De non cogendo bibere in hoste.
73. De vallis adhuc in palatio servientibus, & tamen beneficia habentibus.
74. De preparatione ad hostem secundum antiquam consuetudinem.
75. De hoc ut non nisi permissione regali brunnia vel gladius homini extraneo à quolibet detur aut vendatur.
76. De causarum & litium terminis.
77. De Episcopis, Comitibus, & potentioribus, si causam inter se habuerint.
78. De testibus ad rem quamlibet discutendam eligendis.
79. De placito Centenarij.
80. De inquisitione & descriptione uniuscujusque Missi in suo missatico.
81. De beneficiis, qualiter condicita sint.
82. De beneficiis Episcoporum, Abbatum, & reliquorum, & de fidei regalibus describendis.
83. De legationibus propter iustitias, quo tempore exercentur.
84. De iustione dominica in quolibet missatico non adimpleta.
85. De censu regali inquirendo.
86. De rebus de quibus census ad partem Regis exire solebat.
87. De placitis à Missis dominicis Comitibus notum faciendis.
88. De fidelitate Regis promittenda.
89. De homicidiis infra patriam factis.
90. De mensuris & ponderibus.
91. De pace in hoste vel infra patriam.

EXPLICIUNT CAPITVLA.

INCIPIUNT PRÆDICTA CAPITVLA ET EORVM TEXTVS.

De pace servanda.

I. DE pace admonemus ut omnes qui per aliqua scelera ei rebelles sunt, constringantur.

Capitulare II. an. 805. c. 1.
Capitula Karoli Calvi tit. 23.
Concil. apud S. Macr. c. 6.

De iustitiis generalibus.

II. De iustitiis Ecclesiarum Dei, viduarum, orphanorum, & pupillorum
Tom. I.

Capitulare
II. an. 805.
c. 2.

præcipimus ut in publicis iudiciis non despiciantur clamantes, sed diligenter audiuntur.

De iustitiis regalibus.

III. De iustitiis regalibus, ut pleniter fiant inquisita.

De armis non portandis.

IV. De armis infra patriam non portandis, id est, scutis & lanceis & loricis. Si fideus quis sit, discutatur tunc quis è duobus contrariis sit ut pacati fiant, &

Bbb

Capitulare
III. an.
805. c. 1. 3.

Ibid. c. 3.
& 4.

Ibid. c. 5.
& 7.

Lib. 1. leg.
Loegobaid.
tit. 37. c. 1.
Ivo par. 10.
c. 42.

distingantur ad pacem, etiamsi noluerint. Et si aliter se pacificare nolunt, adducantur in nostram presentiam. Et si aliquis post pacificationem alterum occiderit, componat illum, & manum quam perjuravit perdat, & insuper bannum dominicum solvat.

De armatura in hostem habenda.

Ibid. c. 6. & 8. V. De armatura in exercitu, sicut jam antea in alio Capitulari commendavimus, ita servetur; & insuper omnis homo de duodecim mansis bruniam habeat. Qui verò bruniam habens, eam secum non tulerit, omne beneficium cum brunia pariter perdat.

De negotiatoribus quo ad usque procedant.

Ibid. c. 7. & 9. Capitula Karoli Calvini. 36. c. 25. VI. De negotiatoribus qui partibus Sclavorum & Avarorum pergunt, quousque procedere cum suis negotiis debeant, id est, partibus Saxonie usque ad Bardenvich, & ad Magadoburg, & ad Erpesfurd, & ad Halaxstir, & ad Forachheim, & ad Breemberg, & ad Reginisburc, & ad Lauriacum; & ut arma & brunias non ducant ad veniendum. Quod si inventi fuerint portantes, omnis substantia eorum auferatur ab eis, dimidia quidem pars partibus palatii, alia verò medietas inter jam dictos Missos & inventorem dividatur.

De clamatoribus vel caudicis.

Ibid. c. 8. & 10. VII. De clamoribus vel caudicis qui nec iudicium Scabineorum adquirecere nec blasphemare volunt antiqua consuetudo servetur, id est, ut in custodia recludentur donec unum è duobus faciant. Et si ad palatium pro hac re clamaverint, & literas detulerint, non quidem eis credatur, nec tamen in carcere ponantur; sed cum custodia & cum ipsis literis pariter ad palatium nostrum remittantur, ut ibi discutiantur sicut dignum est.

De juramento.

Ibid. c. 9. 11. & 12. Regio lib. 1. c. 314. VIII. De juramento, ut nulli alteri per sacramentum fidelitas promittatur nisi nobis & unicuique proprio seniori ad nostram utilitatem & sui senioris, excepto his sacramentis quae iuste secundum legem alteri ab altero debentur. Et infantes qui antea non potuerunt propter juvenilem aetatem jurare, modò fidelitatem repromittant.

De conspirationibus.

Ibid. c. 10. & 11. Lib. 1. leg. Longob. tit. 17. c. 11. IX. De conspirationibus verò, quicunque conspirationem facere praesumpserint, & sacramento quamcunque conspirationem firmaverint, ut triplici ratio-

ne judicentur. Primò, ut ubicunque aliquod malum per hoc perpetratum fuit, auctores facti interficiantur; adjuutores verò eorum singuli alter ab altero flagellentur, & nares sibi invicem praecedant. Vbi verò nihil mali perpetratum est, similiter quidem inter se flagellentur, & capillos sibi vicissim detondeant. Si verò per dexteram aliqua conspiratio firmata fuerit, si liberi sunt, aut jurent cum idoneis juratoribus hoc pro malo non fecisse; aut si facere non potuerint, suam legem componant. Si verò servi sunt, flagellentur. Et ut de cetero in regno nostro nulla huiusmodi conspiratio nec per sacramentum nec sine sacramento fiat.

De perjuriis.

X. De perjuriis, ut caveantur, & non admittantur testes ad juramentum antequam discutiantur. Et si aliter discuti non possunt, separentur ab invicem, & singulariter inquireantur. Et non soli accusatori liceat testes eligere, absente suo causatore. Et omnino nullus nisi jejunos ad juramentum vel ad testimonium admittatur. Si verò aliquis refutatur, dicat ille qui eum refutat & probet quare illum recipere nolit. Et de ipso pago aut de vicinis centenis eligantur, nisi fortè longius extra comitatum causa sit inquirenda. Et si quis convictus fuerit perjuri, perdat manum aut redimat. *Vide secundam appendicem libri quarti cap. xvi.*

De Advocatis, Vicedominis, Vicariis, & Centenariis.

XI. De Advocatis, Vicedominis, Vicariis, & Centenariis pravis, ut tollantur, & tales eligantur quales & sciant & velint iuste causas discernere & terminare. Et si Comes pravus inventus fuerit, nobis nuntietur.

De teloneis.

XII. Placet nobis ut antiqua & iusta telonea à negotiatoribus exigantur, tam de pontibus, quamque de navigiis, seu mercatis. Nova verò seu injusta, ubi vel funes tenduntur, vel cum navibus sub pontibus transitur, seu his similia, in quibus nullum adjutorium itinerantibus praestatur, ut non exigantur. Similiter etiam nec de his qui sine negotiandi causa substantiam suam de una domo sua ad aliam, aut ad palatium, aut in exercitum ducunt, teloneum nullatenus ab eis exigatur.

De falsis monetis.

XIII. De falsis monetis, quia in multis locis contra iustitiam & contra edictum fiunt, volumus ut in nullo alio

Regio lib. 1. c. 411.

Ibid. c. 11. & 12. Capitula Karoli Calvini. 36. c. 25. Lib. 1. leg. Longob. tit. 11. c. 1. Regio lib. 1. c. 314.

Ibid. c. 11. & 14. Lib. 1. leg. Longob. tit. 47. c. 1.

Ibid. c. 11. & 12. lvo par. 14. c. 66.

Ibid. c. 11. & 10.

loco moneta sit nisi in palatio nostro, nisi forte iterum à nobis aliter fuerit ordinatum.

De heribanno.

XIV. De heribanno volumus ut Missi nostri fideliter exactare debeant absque ullius persone gratia vel blanditia seu terrore, secundum iussionem nostram. Id est, ut de homine habente libras sex in auro, argento, bruncis, aramento, pannis integris, caballis, bubus, vaccis, vel alio peculio, & uxores eorum vel infantes non fiant despoliati pro hac re, de eorum vestimentis accipiant legitimum heribannum, id est, libras tres. Qui verò non habuerit amplius in suprascripto pretio valente nisi libras tres, solidi triginta ab eo exigantur, id est, libra & dimidia. Qui autem non habuerit amplius nisi libras duas, solidi decem. Si verò unam habuerit, solidi quinque, ita ut iterum se valeat preparare ad Dei servitium & ad nostram utilitatem. Et nostri Missi caveant & diligenter inquirent ne per aliquod malum ingenium subtrahant nostram iustitiam, alteri tradendo aut commendando.

De censu regali.

XV. Censu regali undecunque legitime exiebat, volumus ut inde solvatur, sive de propria persona hominis, sive de rebus.

De liberis hominibus uxores fiscalinas habentibus.

XVI. De liberis hominibus uxores fiscalinas regias, & de feminis liberis que homines similiter fiscalinos regios accipiunt, ut non de hereditate parentum, vel de causa sua querenda, nec de testimonio pro hac re abiciantur, sed talis etiam nobis in hac causa honor servetur qualis & antecessoribus nostris Regibus vel Imperatoribus servatus esse cognoscitur.

De cura Missorum dominicorum.

XVII. Vnusquisque in suo missatico maximam habeat curam ad prævendum & ordinandum ac disponendum secundum voluntatem Dei & secundum iussionem nostram.

De equalitate à Missis dominicis facienda.

XVIII. Volumus ut equaliter Missi nostri faciant de singulis causis, sive de heribanno, sive de advenis, sive de ceteris quibuslibet causis. De advenis volumus jam diu conjugatis per singula loca, ut ibi mancant, & sine causa & sine aliqua culpa non fiant ejeti. Fugitivi verò servi

& latrones redeant ad propria loca.

De his qui beneficia habent regalia.

XIX. Auditum habemus qualiter & Comites & alii homines, qui nostra beneficia habere videntur, comparant sibi proprietates de ipso nostro beneficio, & faciunt servire ad ipsas proprietates servientes nostros de eorum beneficio, & curtes nostre remanent deserte, & in aliquibus locis ipsi vicinantes multa mala patiuntur.

De his qui fraudem faciunt in regalibus beneficiis.

XX. Audivimus quòd aliqui reddant beneficium nostrum ad alios homines in proprietatem, & in ipso placito dato pretio comparant ipsas res iterum sibi in alodem. quod omnino cavendum est. quia qui hoc faciunt, non bene custodiunt fidem quam nobis promissam habent. Et ne forte in aliqua infidelitate inveniuntur. quia qui hoc faciunt, per eorum voluntatem ad aures nostras talia opera illorum non perveniunt.

De his qui propter propriam iustitiam dilatandum fugantur.

XXI. Sunt & alii qui iustitiam legibus recipere debent, & in tantum fiunt in quibusdam locis fatigati usque dum illorum iustitiam per fideiussorum manus tradant, ita ut aliquid vel parvum possint habere, & fortiores suscipiant majorem portionem.

De armis ad placitum non portandis.

XXII. Ut nullus ad mallum vel ad placitum infra patriam arma, id est, scutum & lanceam, portet.

Capitulare III. an. 806. c. 1.

Lib. 2. leg. Longob. tit. 46. c. 1.

De latronibus.

XXIII. De latronibus precipimus, quicumque post Missam sancti Iohannis latroni mansionem dederit, si Francus est, cum duodecim similibus Francis juret quòd ipse latronem eum fuisse non scisset, licet pater ejus sit, aut frater, vel propinquus. Si hoc jurare non potuerit, & ab alio convictus fuerit quòd latronem in hospitio suscepisset, quasi latro & infidelis iudicetur: quia latro infidelis est nostro regno Francorum, & qui illum suscepit, similis est illi. Si autem audivit quòd latro fuisset, & tamen non scit profirmiter, aut juret solum quòd nunquam audisset, nec per veritatem, nec per mendacium, eum latronem esse, aut sit paratus, si ille de latrocinio postea convictus, fuerit, ut similiter damnetur.

Bbb ij

De animalibus vel aliis rebus, à quibus emanant.

XXIV. Vt nullus comparet cabalum, bovem, & jumentum, vel alia, nisi illum hominem cognoscat qui eum vendit, aut de quo pago est, vel ubi manet, aut quis est ejus senior.

Ibid. c. 1.
Lib. 1. leg.
Longob. tit.
28. c. 4.
Ivo par. 16.
c. 308.

De homicidiis Clericorum.

XXV. Qui Subdiaconum occiderit, trecentos solidos componat. Qui Diaconum occiderit, quadringentos solidos componat. Qui Presbyterum, sexcentos solidos componat. Qui Episcopum, nongentos solidos componat. Qui monachum, quadringentos solidos componat.

Capitulare II. an. 803. c. 1.
Lex Ripuarior. tit. 36.
Concil. Trois. c. 13.
Isaac tit. 2. c. 5.
Regino lib. 2. c. 45.
Gratian. 17. q. 4. c. 27. *Qui Subdiaconum.*

De immunitate, si aliquod damnum ibi factum fuerit.

XXVI. Si quis in immunitate damnum aliquod fecerit, sexcentos solidos componat. Si autem homo furtum aut homicidium vel quodlibet crimen foris committens, infra immunitatem fugerit, mandet Comes vel Episcopo, vel Abbati, vel Vicedomino, vel illi quicumque locum Episcopi vel Abbatis tenuerit, ut reddat ei reum. Si ille contradixerit & eum reddere noluerit, in prima contradictione solidis quindecim culpabilis judicetur. Si ad secundam inquisitionem eum reddere noluerit, triginta solidis culpabilis judicetur. Si nec ad tertiam inquisitionem consentire voluerit, quicquid reus damni fecerit, totum ille qui eum infra immunitatem retinet, nec reddere vult, solvere cogatur. Et ipse Comes veniens licentiam habeat ipsum hominem infra immunitatem querendi, ubicunque eum invenire potuerit. Si autem statim in prima inquisitione Comiti responsum fuerit quod reus infra immunitatem quidem fuisset, sed fuga lapsus sit, juret quod ipse eum ad justitiam cujuscumque disfaciendam fugere non fecisset, & sit ei in hoc satisfactum. Si autem intranti in ipsam immunitatem Comiti collecta manu quilibet resistere tentaverit, Comes hoc ad Regem vel ad Principem deferat, ibique judicetur, ut sicut ille qui in immunitate damnum fecit sexcentos solidos componere debeat, ita qui Comiti collecta manu resistere

Ibid. c. 2.
Capitula
Karoli Cal.
vi tit. 16. c.
18. & tit.
41. c. 1.
Lib. 1. leg.
Long. tit.
40. c. 4.

presumpserit, sexcentis solidis culpabilis judicetur.

De eo qui alium in judicio injustè contra alium altercantem adjuvare presumpserit.

XXVII. Si quis hominem in judicio injustè contra alium altercantem adjuvare per malum ingenium presumpserit, atque inde coram iudicibus vel coram Comite increpatus fuerit, & negare non potuerit, solidis quindecim culpabilis judicetur.

Ibid. c. 4.
Lib. 1. leg.
Long. tit.
19.

De homine qui per chartam libertatem consequutus est.

XXVIII. Si quis per chartam ingenuitatis à domino suo legitime libertatem est consecutus, liber permaneat. Si vero aliquis eum injustè infervire tentaverit, & ille chartam ingenuitatis suæ ostenderit, & adversarium se infervire velle comprobaverit, ille qui hoc tentaverit, multam quæ in charta descripta est solvere cogatur. Si verò charta non paruerit, sed jam ab illo qui eum infervire voluerit disfacta est, vvirgildum ejus componat, duas partes illi quem infervire voluerat, tertiam Regi, & ille iterum per præceptum Regis libertatem suam conquirit.

Ibid. c. 7.
Lib. 1. leg.
Long. tit.
14. c. 10.

De homine libero qui se loco vradij tradidit.

XXIX. Liber qui se loco vradij in alterius potestatem commiserit, ibique constitutus damnum aliquod cuilibet fecerit, qui eum in loco vradij suscepit, aut damnum solvat, aut hominem in mallo productum dimittat, perdens simul debitum propter quod eum pro vradij suscepit. Et qui damnum fecit, dimissus juxta qualitatem rei cogatur emendare. Si verò liberam feminam habuerit, usque dum in pig-nore extiterit, & filios habuerint, liberi permaneant.

Ibid. c. 8.
Capitula
Karoli Cal.
vi tit. 16. c.
34.
Lib. 1. leg.
Long. tit.
34. c. 1.

De debitis regalibus, qualiter solvi debeant.

XXX. Omnia debita quæ ad partem Regis solvi debent, solidis duodecim denariorum solvantur, excepto freda quæ in lege Salica conscripta est. illa eodem solido quo ceteræ compositiones solvi debent componatur.

Ibid. c. 9.
Lib. 1. leg.
Longob. tit.
22. c. 2.

De eo qui causam judicatam repetere presumpserit.

XXXI. Si quis causam judicatam repetere presumpserit in mallo, ibique testibus convictus fuerit, aut quindecim solidos componat, aut quindecim ictus ab Scabineis qui causam prius judicaverunt accipiat.

Ibid. c. 10.
Lib. 1. leg.
Longob. tit.
39. c. 1.
Hincmar.
in rotula
pag. 410.
Regino lib.
2. c. 119.

De eo, qui in testimonium assumitur, qualis esse debeat.

Ibid. c. 11.

XXXII. Optimus quisque in pago vel civitate in testimonium assumatur, & cui ille contra quem testimoniare debet nullam crimen possit indicere.

Lib. 2. leg. Longobard. tit. 57. c. 3.
Regino lib. 2. c. 335.
Burchard. lib. 16. c. 35.
Gratian. 4. q. 1. c. 2. *Placuit.*

De Scabineis, Advocatis, Notariis à Missis dominicis eligendis.

Capitulare III. an. 803. c. 3.

XXXIII. Ut Missi nostri Scabineos, Advocatos, Notarios per singula loca eligant, & eorum nomina, quando reversi fuerint, secum scripta deferant.

De illis qui legem servare contemnunt.

Ibid. c. 4.

XXXIV. De his qui legem servare contempserint, ut per fidei iussores ad præsentiam Regis deducantur.

Lib. 3. leg. Longob. tit. 21. c. 1.
Hincmar. in rotula pag. 430.

De heribannatoris coniecto.

Ibid. c. 5.
Lib. 3. leg. Longob. tit. 6. c. 5.

XXXV. Ut illi qui heribannum solvere debent, coniectum faciant ad heribannatorem.

De colonis & fiscalinis.

Ibid. c. 10.
Lib. 2. leg. Longob. tit. 31. c. 6.

XXXVI. Ut nec colonus nec fiscalinus possint alicubi traditiones facere.

De homine in iudicium non mittendo sine causa.

Ibid. c. 11.
Lib. 3. leg. Long. tit. 23. c. 1.
Ivo par. 16. c. 505.

XXXVII. Ut nullus præsumat hominem in iudicium mittere sine causa, nisi iudicatum fiat.

De causa ebrii hominis, & de eius testimonio, & de placito Comitum.

Ibid. c. 15.
Lib. 2. leg. Longob. tit. 71. c. 11.
Regino lib. 1. c. 141.

XXXVIII. Ut nullus ebrius suam causam in mallo possit conquirere, nec testimonium dicere, nec placitum Comes habeat nisi jejunus.

De Missis dominicis vel ceteris hominibus discurrentibus.

Ibid. c. 17.
Lib. 3. leg. Longob. tit. 24. c. 1.

XXXIX. De Missis nostris discurrentibus, vel ceteris hominibus propter utilitatem nostram iter agentibus, ut nullus eis mansionem contradicere præsumat.

De illis qui ad placitum banniri debent.

Ibid. c. 10.

XL. Ut nullus ad placitum banniatu nisi qui causam suam querit, aut si alter ei querere debet, exceptis Scabineis septem, qui ad omnia placita præesse debent.

Capitulare I. an. 809. c. 13.

Capitulare an. 829. tit. 5. c. 5.

Hincmar. ep. 15. c. 14.

Lib. 2. leg. Longob. tit. 42. c. 2. & tit. 52. c. 22.

De falsis testibus.

XLI. De falsis testibus præcipimus ut non recipiantur.

Capitulare III. an. 803. c. 27.

De non jurando per vitam Regis.

XLII. Ut nullus præsumat per vitam Regis & filiorum ejus jurare.

Ibid. c. 22.

De eo qui per chartam ingenuus est, si ad servitium interpellatus fuerit.

XLIII. Si quis per chartam ingenuus dimissus fuerit, & à quolibet homine ad servitium interpellatus fuerit, primum legitimum auctorem suæ libertatis proferat, & in sua libertate perseveret. Si verò legitimus auctor defuerit, testimonio bonorum hominum, qui tunc aderant quando liber dimissus fuerat, se defendere permittatur. Si verò testes defuerint, cum duabus aliis chartis, quæ ejusdem Cancellarii manu firmatæ sint vel scriptæ, cujuscunque fuerint, suam chartam, quæ tertia est, veram & legitimam esse confirmet. Cancellarius tamen talis esse debet qui pagensibus loci illius notus fuisset & acceptus. Si autem qui interpellatus fuerit ad servitium, nec auctorem nec testimonia habuerit, neque alias duas chartas ad suam chartam confirmandam invenire potuerit, tunc is qui eum interpellavit, secundum legem ipsam chartam falsam efficiat, & servum conquirat. Si verò interpellator auctore aut testimoniis aut chartarum collatione victus fuerit, ex hoc quod voluit efficere, & non potuerit, multam quæ in ipsa ingenuitatis charta continetur cogatur exsoluere.

Ibid. in fine.
Lib. 2. leg. Longob. tit. 74. c. 11.
Ivo par. 16. c. 56.

De servo qui dominum quodlibet perpetrat.

XLIV. Nemini liceat servum suum propter damnum ab illo cuilibet inlatum dimittere, sed juxta qualitatem damni dominus pro illo respondeat, vel eum in compositionem aut ad penam petitori offerat. Si autem servus perpetrato scelere fugerit, ita ut à domino penitus inveniri non possit, sacramento se dominus ejus excusare studeat quòd hoc suæ voluntatis nec conscientia fuisset quòd servus ejus tale facinus commisit.

Capitulare IV. an. 803. c. 20.

Capitulare V. an. 803. c. 12.

Lib. 1. leg. Long. tit. 16. c. 3.
Ivo par. 16. c. 267.

De manitione secundum legem ad mallum.

XLV. Si quis ad mallum legibus manitus fuerit, & non venerit, si eum sunis non detinuerit, quindecim solidis culpabilis judicetur. Sic ad secundum & tertium. Si autem ad quartum venire contempserit, possessio ejus in bannum mittatur donec veniat, & sic de re de qua interpellatus fuerit justitiam faciat. Si infra annum non venerit, de rebus ejus quæ in

Lex Salica tit. 1.

Lex Ripuar. tit. 32.

Capitulare IV. an. 803. c. 11.

Lib. 2. leg. Long. tit. 43. c. 1.
Ivo par. 16. c. 268.

B b b ij

bannum missæ sunt Rex interrogetur, & quicquid inde iudicaverit fiat. Prima manitio super noctes septem, secunda super noctes quatuordecim, tertia super noctes viginti & unam, quarta super noctes quadraginta & duas fiat. Similiter & de beneficio hominis, si fortè res proprias non habuerit, mittatur in bannum usquequo Rex interrogetur.

De auctore rei.

XLVI. Si auctor venerit, & rem intertiam recipere renuerit, campo vel cruce contendat.

Capitulare IV. an. 803. c. 35.
Capitula Karoli Calvici. 45. c. 3.

De hominibus ad mortem dijudicatis, & postea eis vita concessa, si iustitiam quaesierint.

Capitulare I. an. 809. c. 30.
Capitulare II. an. 809. c. 1.
Capitula Karoli Calvici tit. 45. c. 3.
Lib. 1. leg. Long. tit. 35. c. 1.
Ivo. par. 16. c. 169.

XLVII. De illis hominibus qui propter eorum culpas ad mortem dijudicati fuerint, & postea eis vita fuerit concessa, si ipsi iustitiam ab aliis requisierint, aut ab eis iustitiam quaerere voluerint, qualiter inter illos iudicium terminetur. Primò omnium de illis causis pro quibus iudicatus fuerit ad mortem nullam potest facere repetitionem, quia omnes res suæ, secundum iudicium Francorum in publico fuerunt revocatae. Et si aliquid in postmodum, postquam ei vita concessa est, cum iustitia acquirere potuerit, in sua libertate teneat & defendat secundum legem. In testimonium non suscipiatur, nec inter Scabineos ad legem iudicandam teneatur. Et si ad sacramentum aliquid ei iudicatum fuerit quod jurare debeat, si aliquis ipsum sacramentum falsum dicere voluerit, cum armis contendat.

De homine cui post iudicium vita concessa est, si iustitiam reddere noluerit.

Capitulare I. an. 809. c. 31.
Capitulare II. an. 809. c. 2.
Lib. 1. leg. Long. tit. 35. c. 2.

XLVIII. Si alicui post iudicium Scabineorum fuerit vita concessa, & ipse in postmodum aliqua mala perpetraverit, & iustitiam reddere noluerit, dicendo quod mortuus sit & ideo iustitiam reddere non debeat, statutum est ut superius iudicium sustineat quod antea sustinere debuit. Et si aliquis adversus eum aliqua mala fecerit, secundum æquitatis ordinem licentiam habeat suam iustitiam requirendi de causis perpetratis postquam ad mortem dijudicatus est, de præteritis maneat sicut supra iudicatum fuit.

De latrone forbannito à libero homine suscepto.

XLIX. De latrone forbannito, liber homo qui eum suscepit, quindecim

solidos componat, & servus centum viginti percussionibus vapulet.

Capitulare I. an. 809. c. 11.
Capitulare II. an. 809. c. 3.
Lib. 1. leg. Longob. tit. 25. c. 62.

De Comite latronem in forbannum mittente.

L. Ut Comes qui latronem in forbannum miserit, vicinis suis & aliis Comitibus notum faciat eundem latronem à se esse forbannitum, ut illi eum non recipiant.

Capitula Karoli Calvici. 14. c. 7.
Lib. 1. leg. Longob. tit. 25. c. 63.

De liberis hominibus qui ad mallum venire cogendi sint.

LI. Ut nullus alius de liberis hominibus ad placitum vel ad mallum venire cogatur, exceptis Scabineis vel vassillis Comitum, nisi qui causam suam acquirere debent aut respondere.

De testibus, ad testimonium dicendum qualiter adhibeantur.

LII. Ut testes ad testimonium dicendum præmio non conducantur, & ut nullus testimonium dicat aut sacramentum juret nisi jejunus. Et ut testes priusquam jurent, separatim discutiuntur quid dicere velint de illa re unde testimonium reddere debent.

Capitulare I. an. 809. c. 16.
Capitulare II. an. 809. c. 6.
Lib. 2. leg. Longob. tit. 51. c. 6.
Regino lib. 2. c. 336.
Burchard. lib. 16. c. 35.
Gratian. 4. q. 2. c. 2. *Placuit.*

De iustitia cuiuslibet à nullo quolibet dilatanda.

LIII. Ut nullus quilibet Missus noster, neque Comes, neque Iudex, aut Scabineus cuiuslibet iustitiam dilatare præsumat, si statim adimpleta potuerit esse secundum recitandam, neque præmia pro hoc à quolibet homine per aliquod ingenium malum præsumat accipere.

De non cogendo ad pontem ire causa telonei.

LIV. Ut nullus cogatur ad pontem ire ad fluvium transeundum propter telonei causas quando ille in alio loco compendiosius illud flumen transire potest. Similiter & in plano campo, ubi nec pons nec treiectus est, ibi omnimodis præcipimus ut non teloneum exigatur.

De hoc si Presbyter sanctum chrisma dederit ad iudicium subvertendum.

LV. Ut Presbyter qui sanctum chrisma donaverit ad iudicium subvertendum,

postquam de gradu suo depositus fuerit, manum amittat.

Capitulare I. an. 809. c. 21.
Capitulare II. an. 809. c. 10.
Lib. 3. leg. Longob. tit. 27. c. 1.
Isaac tit. 11. c. 5.
Regino lib. 1. c. 73.

De Iudicibus, Advocatis, Præpositis, & reliquis ministris, quales sint.

LVI. Ut Iudices, Advocati, Præpositi, Centenarij, Vicarij, Scabini, quales meliores inveniri possunt, constituantur ad sua ministeria exercenda.

Capitulare I. an. 809. c. 22.
Capitulare II. an. 809. c. 11.
Lib. 2. leg. Longob. tit. 47. c. 1.

De mallo publico.

LVII. Ut in locis ubi mallos publicos habere solent tectum tale constituitur quod in hyberno & in æstate observatum esse possit.

De sacramentis ad palatium adhamitis.

LVIII. Ut sacramenta quæ ad palatium fuerunt adhamita, in palatio perficiantur. Et si consecratoriales homines cum ipso venire renuerint, iussione dominica aut indiculo aut sigillo ad palatium venire cogantur.

De impedimento clamatorum.

LIX. De clamatoribus qui magnum impedimentum faciunt in palatio ad aures Domni Imperatoris, ut Missi seu Comites illorum Missos transmittant in contra illos qui mentiendi vadunt, ut eos convincant.

De fugitivis contra præceptum dominicum occultatis.

LX. De fugitivis qui per diversas provincias ducti & occultati sunt contra præceptum Domni Imperatoris, ut qui eos post præteritum tempus suscepit aut retinuit, bannum dominicum componat.

De nimiam blasphemis latronibus.

LXI. De latronibus qui magnam habent blasphemiam, quicumque aliquem ex his comprehenderit, nullum damnum exinde patiatur.

Capitula Karoli Calvi tit. 45. c. 3.
Ivo par. 16. c. 236.

De pace infra patriam.

LXII. De pace & iustitia infra patriam, sicut sæpe per alia capitula iustitiam adimpleretur fiat.

Capitula Karoli Calvi tit. 23.
Ivo par. 16. c. 237. 271.

De junioribus in populo vulgari distingendis.

LXIII. De vulgari populo, ut unus-

quisque suos juniore distingat, ut melius ac melius obediant & consentiant mandatis & præceptis imperialibus.

De hoc si super Missum dominicum cum collecta & armis quis venerit.

LXIV. Si quis super Missum dominicum cum collecta & armis venerit, & missaticum illi injunctum contradixerit, aut contradicere voluerit, & hoc ei adprobatum fuerit quod sciens contra Missum dominicum ad resistendum venisset, de vita componat. Et si negaverit, cum duodecim suis juratoribus se idoneare faciat, & pro eo quod cum collecta contra Missum dominicum armatus venit ad resistendum, bannum dominicum componat. Simili modo Dominus Imperator de suis vassis iudicavit. Et si servus hoc fecerit, disciplina corporali subjaceat.

De eo qui domum alienam cuiuslibet infringit.

LXV. Si quis domum alienam cuiuslibet infregerit, quicquid exinde per virtutem abstulerit aut rapuerit vel furaverit, secundum legem & evam illi cuius domus fuerit infra & spoliata in triplum componat, & insuper bannum dominicum solvat. Si servus hoc fecerit, sententiam superiorem accipiat, & insuper secundum suam legem compositionem faciat. Si quis liber homo aliquod tale damnum cuiuslibet fecerit pro quo plenam compositionem facere non valeat, semetipsum in vadio pro servo dare studeat usque dum plenam compositionem adimpleat.

De messibus vel annonis in hoste reaptis vel furatis.

LXVI. Si quis messes aut annonas in hoste super bannum dominicum rapuerit aut furaverit vel paverit aut cum caballis vastaverit, æstimato damno secundum legem in triplum componat. Et si liber homo hoc fecerit, bannum dominicum pro hac re componere cogatur. Servus verò secundum suam legem tripla compositione damnum in loco restituat, & pro damno disciplina corporali subjaceat.

De libero homine in hostem bannito.

LXVII. Quicumque liber homo in hostem bannitus fuerit, & venire contempserit, plenum heribannum, id est, solidos sexaginta persolvat. Aut si non habuerit unde illam summam persolvat, semetipsum pro vadio in servitium Principis tradat donec per tempora ipse bannus ab eo fiat persolutus, & tunc iterum ad statum libertatis suæ revertatur. Et si ille

Capitula Karoli Calvi tit. 23. Lib. 1. leg. Long. tit. 14. c. 9. Concil. apud S. Marci. c. 6. Ivo par. 16. c. 272.

Capitula Karoli Calvi tit. 23. Concil. apud S. Marci. c. 6.

Capitula II. an. 812. Lib. 1. leg. Long. tit. 14. c. 13.

homo qui propter heribannum se in seruitium tradidit, in illo seruitio defunctus fuerit, heredes ejus hereditatem qua: ad eos pertinet non perdant nec libertatem, nec de ipso banno obnoxij fiant.

De heribanno exaltando.

Capitulare
II. an. 812.
c. 2.

LXVIII. Ut non per aliquam occasionem, nec pro vvaeta, nec de scara, nec de vvarda, nec pro heribergare, nec pro alio banno heribannum Comes exactare praesumat, nisi Missus noster prius heribannum ad partem nostram recipiat, & ei suam tertiam partem exinde per iustionem nostram donet. Ipse vero heribannus non exactetur neque in terris neque in mancipiis, sed in auro & argento, palliis atque armis, & animalibus, atque pecudibus, sive talibus speciebus qua: ad utilitatem pertinent.

De his qui regales habent honores, & in hostem banniti ad conditum placitum non venerint.

Ibid. c. 3.

LXIX. Quicumque homo nostros habens honores in hostem bannitus fuerit, & ad conditum placitum non venerit, quot diebus post placitum conditum venisse comprobatus fuerit, tot diebus abstineat a carne & vino.

De his qui sine licentia de hoste revertuntur.

Ibid. c. 4.

LXX. Quicumque absque licentia vel permissione Principis de hoste reversus fuerit, quod factum Franci hericliz dicunt, volumus ut antiqua constitutio, id est, capitalis sententia erga illum puniendum custodiatur.

De his qui beneficia Principum habent.

Ibid. c. 5.

LXXI. Quicumque ex his, qui beneficium Principis habent parem suum contra hostes communes in exercitu pergentem dimiserit, & cum eo ire vel stare noluerit, honorem suum & beneficium perdat.

De non cogendo bibere in hoste.

Ibid. c. 6.
Regio Ith.
l. c. 142.

LXXII. Ut in hoste nemo parem suum vel quemlibet alterum hominem bibere roget. Et quicumque in exercitu ebrius inventus fuerit, ita excommunicatur ut in bibendo sola aqua utatur quousque se male fecisse cognoscat.

De vassillis adhuc in palatio seruiantibus, & tamen beneficia habentibus.

Ibid. c. 7.

LXXIII. De vassillis dominicis qui adhuc intra casam seruiunt, & tamen beneficia habere noscuntur, statutum est ut quicumque ex eis cum Domino Imperatore domi remanserit, vassillos suos casatos

secum non retineat, sed cum Comite cuius pagenses sunt ire permittat.

De preparatione ad hostem secundam antiquam consuetudinem.

LXXIV. Constitutum est ut secundum antiquam consuetudinem preparatio ad hostem facienda indicetur & obseruetur; id est, victualia de marcha ad tres menses, & arma atque vestimenta ad dimidium annum. Quod tamen ita obseruari placuit, ut his qui de Rheno ad Ligerim pergunt, de Ligere in antea ad tres menses computetur; & qui de Ligere ad Rhenum pergunt, de Rheno in antea ad tres menses victualia habere debeant. Qui autem trans Rhenum sunt, & ad Saxoniam pergunt, ad Albiam marcham esse sciant. Et qui trans Ligerim manent, atque in Hispaniam proficisci debent, montes Pyrenaeos marcham sibi esse cognoscant.

De hoc ut non nisi permissione regali brania vel gladius homini extraneo a quolibet detur aut venundetur.

LXXV. Constitutum est ut neque Episcopus, neque Abbas aut Abbatissa, vel quilibet rector Ecclesiae branium vel gladium sine nostro permisso cuiuslibet homini extraneo aut dare aut vendere praesumat, nisi tantum vassillis suis. Et si euerit ut in qualibet Ecclesia vel sancto loco plures brumias habeant quam ad homines rectoris ejusdem Ecclesiae sufficienter, tunc Principem idem rector Ecclesiae interroget quid de his facere praecipiat.

De caularum & litium terminis.

LXXVI. De termino caularum & litium statuimus ut ex quo bonae memoriae Dominus Pippinus Rex obiit & nos regnare cepimus, causa: vel lites inter partes factae atque exortae discutiantur, & congruo sibi iudicio terminentur. Prius vero, id est, ante obitum praedicti Domini Pippini Regis causa: commissa: vel omnino non moveantur, vel salua usque ad nostram interrogationem reseruentur.

De Episcopis, Comitibus, & potentioribus, si causam inter se habuerint.

LXXVII. Ut Episcopi, Abbates, Comites, & potentiores quique, si causam inter se habuerint, ac se pacificare noluerint, ad nostram jubeantur venire praesentiam, neque illorum contentio aliubi dijudicetur, ne propter hoc pauperum & minus potentium iustitia remaneant. Neque illis Comes palatii nostri potentiorum causas sine nostra iustione finire

finire præsumat, sed tantum ad pauperum & minus potentium iustitias faciendas sibi sciat esse vacandum.

De testibus ad rem quamlibet discutendam eligendis.

Ibid. c. 3.
Lib. 1. leg.
Longob. tit.
51. c. 5.
LXXXVIII. Vt quodcumque testes ad rem quamlibet discutendam querendi atque eligendi sunt, à Misso nostro & Comite in cuius ministerio de re qualicumque agendum est tales eligantur quales optimi in ipso pago inveniri possunt. Et non liceat litigatoribus per præmia falsos testes adducere, sicut hæcenus fieri solebat. *Vide infra lib. 5. cap. 102. & 292.*

De placito Centenarii.

Ibid. c. 4.
Lib. 1. leg.
Longob. tit.
51. c. 5.
LXXXIX. Vt nullus homo in placito Centenarii neque ad mortem neque ad libertatem suam amittendam aut ad res reddendas vel mancipia judicetur, sed ista aut in præsentia Comitum vel Missorum nostrorum judicentur.

De inquisitione & descriptione uniuscujusque Missi in suo missatico.

Ibid. c. 5.
LXXX. Vt Missi nostri diligenter inquireant & describere faciant uniusquisque in suo missatico quid uniusquisque de beneficio habeat, vel quot homines casatos in ipso beneficio.

De beneficiis, qualiter condicita sint.

Ibid. c. 6.
LXXXI. Quomodo eadem beneficia condicita sint, aut quis de beneficio suo alodem comparavit vel struxit.

De beneficiis Episcoporum, Abbatum, & reliquorum, & de fisci regalibus describendis.

Ibid. c. 7.
LXXXII. Vt non solum beneficia Episcoporum, vel Abbatum, Abbatissarum, atque Comitum, sive vasallorum nostrorum, sed etiam fisci nostri describantur in breve, ut scire possimus quantum etiam de nostro in uniuscujusque legatione habeamus.

De legationibus propter iustitias, quo tempore exercentur.

Ibid. c. 8.
LXXXIII. Volumus ut propter iustitias que usque modo de parte Comitum remanserunt, quatuor tantum mensibus in anno Missi nostri legationes suas exercent, id est, in hyeme Ianuario, in verno Aprili, in æstate Julio, in autumnio Octobrio. Ceteris vero mensibus uniusquisque Comitum placitum suum habeat & iustitias suas faciat. Missi autem nostri quater in uno mense & in quatuor locis habeant placita sua cum illis Comitibus quibus congruum fuerit ut ad eum locum possint convenire.

Tom. I.

De iustione dominica in quolibet missatico non adimpleta.

LXXXIV. Vt quicquid ille Missus in illo missatico aliter factum invenerit quam nostra sit iustio, non solum illud emendare jubeat, sed etiam ad nos ipsam rem, qualiter ab eo inventa est, deferat.

De consue regali inquirendo.

LXXXV. Vt Missi nostri census nostros perquirant diligenter, undecumque antiquitus ad partem Regis exire solebant. Similiter & freda. Et nobis renuntient, ut nos ordinemus quid de his in futurum fieri debeat.

De rebus de quibus census ad partem Regis exire solebat.

LXXXVI. Vt de rebus unde census ad partem Regis exire solebat, si ad aliquam Ecclesiam tradite sunt, aut redantur propriis heredibus, aut qui eas retinuerit, illum censum persolvat.

De placitis à Missis dominicis Comitibus notum faciendis.

LXXXVII. Vt uniusquisque Missorum nostrorum in placito suo notum faciat Comitibus qui ad ejus missaticum pertinent ut in illis mensibus quibus ille legationem suam non facit conveniant inter se & communia placita faciant, tam ad latrones distringendos quam ad ceteras iustitias faciendas.

De fidelitate Regis promittenda.

LXXXVIII. Vt Missi nostri populum nostrum iterum nobis fidelitatem promittere faciant secundum consuetudinem jamdudum ordinatam, & ipsi aperiant & interpretentur illis hominibus qualiter ipsum sacramentum & fidelitatem erga nos servare debeant.

De homicidiis infra patriam factis.

LXXXIX. Vt homicidia infra patriam, sicut in lege Domini interdictum est, nec causa ultionis nec avaritiæ nec latrocinandi fiant. Et ubicumque inventum fuerit, à iudicibus nostris secundum legem ex nostro mandato vindicentur. Et non occidatur homo nisi lege jubente.

De mensuris & ponderibus.

XC. Vt æquales mensuras & rectas & pondera iusta & æqualia omnes habeant, sive in civitatibus, sive in monasteriis, sive ad dandum invicem, sive ad

Ccc

accipiendum, sicut in lege Domini præceptum habemus.

Capitulari l. an. 789. c. 72.
Concil. Arclat. v l. c. 16.
Capitula Karoli Calvi tit. 36. c. 20.
Regino lib. 2. c. 427.
Burchard. lib. 19. c. 148.
Ivo par. 15. c. 158.
Lib. 3. Decretal. tit. 17. c. 2.

De pace in hoste vel infra patriam.

XCI. Constitutum est ut si in hoste aut infra regnum nostrum litigatio aut scandalum inter quascunque personas, videlicet majores & minores, ortum fuerit, quod frequenter insidiante diabolo contingere solet, ut ibi fideles sanctæ Dei Ecclesiæ & nostri ob resistendam impietatis

malitiam armati veniant, id est, qui potest habere, cum lorica & scuto, accipere atque fuste. Et si aliquis qualibet persona adversus eum quamlibet querelam habere voluerit, liceat ei secundum legis ordinem cum sacramento quod possumus manu propria singula se idoneum facere, ut propter quodlibet negotium aut odium ibi non advenisset nisi ob concordiam & pacem ferendam & ipsam litigationem mitigandam. Et si quilibet renuerit venire, & semetipsum idoneum facere nequiverit, cum supradicto jam sacramento bannum nostrum componat & ad partem nostram perfolvat.

EXPLICIT LIBER TERTIUS.

INCIPIIT QVARTI PRÆFATIVNCVLA LIBELLI.

Quia supra in duobus ecclesiastica quæ præfati Principes Domnus Imperator Karolus & piissimus Hludouicus Augustus ediderunt capitula descripsi libellis, in tertio verò ad mundanam pertinentia legem quæ Domnus Karolus Imperator fecit congesti, nunc jam in quarto illa ad mundanæ augmentum legis pertinentia quæ præclarissimus Domnus Hludouicus Augustus fecit capitula adunavi libello.

INCIPIVNT CAPITVLA.

1. D E servis per contumaciam alicui vim inferentibus.	12. De omnibus pontibus faciendis.
2. De rebus vel mancipiis à fisco regali occupatis.	13. De honore Ecclesiarum.
3. De servis vel ecclesiasticis in fisco regalem confugientibus.	14. De injuriis sacerdotum vel quorumlibet ex clero in Ecclesia factis.
4. De vallis dominicis ad marcham custodiendam constitutis.	15. De solutione occisi Presbyteri.
5. De Comitibus ad custodiam maritimam deputatis.	16. De viduis, pupillis, & pauperibus.
6. De his qui propter incestum res proprias amiserunt.	17. De raptu viduarum.
7. De conjurationibus servorum in Flandris & in Mempisco & in ceteris maritimis locis.	18. De homine publicam penitentiam agente interfecto.
8. De his qui in littore maris salem faciunt.	19. De homine libero, ut potestatem habeat ubicunque voluerit res suas dare, & qualiter hoc facere debeat.
9. De uxoribus defunctorum, quam partem conlaborationis post obitum maritorum accipere debeant.	20. De homicidiis prohibendis.
10. De aggeribus juxta Ligerim faciendis.	21. De hoc quod in compositionem vvirgildi dari debeat.
11. De duodecim pontibus super Sequanam restaurandis.	22. De raptu alienarum sponjarum.
	23. De falsis testibus convincendis.
	24. De proprio in bannum missio.
	25. De manire.
	26. Qualiter de statu suo pulsatus evindicat libertatem suam.
	27. De falsis coërcendis.
	28. De sacramentis, ubi juranda sint.

29. De his qui de furto accusati fuerint.
 30. De dispectu literarum dominicarum.
 31. De iniustis teloneis & consuetudinibus.
 32. De his qui bonos denarios accipere nolant.
 33. De adulteratoribus moneta.
 34. De proprio dominico sine iustione illius reddito.
 35. De pueris inuitis parentibus detentis aut puellis velatis.
 36. De forcapitiis.
 37. De terra tributaria.
 38. De beneficiis destructis.
 39. De terra censali.
 40. De nonis & decimis.
 41. De mancipiis in villis dominicas confugentibus.
 42. De forestibus noviter institutis.
 43. De pontibus per diversa loca emendandis.
 44. De legatione omnium Missorum dominicarum, de quibus videlicet causis agere debeant.
 45. De illis libertatibus & rebus reddendis quæ in dominica vestitura sunt, qualiter inquiratur.
 46. De oppressione pauperum, viduarum, & pupillarum.
 47. De iniustis consuetudinibus noviter institutis.
 48. De honore ecclesiarum.
 49. De nonis & decimis.
 50. De locis ad claustra Canonicorum facienda.
 51. De observatione preceptorum dominicarum.
 52. De his qui per occasionem immunitatis iustitiam facere renuant.
 53. De locis jam dudum sacris & nunc spurcicia sedatis.
 54. De beneficiis dominicis destructis.
55. De falsa moneta, & de aliis diversis causis prohibendis.
 56. De Missorum dominicarum observatione.
 57. De placitis à liberis hominibus observandis.
 58. De debito ad opus dominicam revocato.
 59. De his qui ad palatium vel in hostem pergunt, vel inde redeunt.
 60. De pontibus publicis.
 61. De Clericis, monachis, & servis fugitivis.
 62. De Advocatis Episcoporum, Abbatum, Comitum, & Abbatissarum.
 63. De Vicariis vel Centenariis, si latrones celaverint.
 64. De Comitibus & Vicariis admonendis de constitutione legis.
 65. De forestibus dominicis.
 66. De Missis dominicis, & de his qui iustitiam facere renuant.
 67. De Missis dominicis, ubi diutius non debeant immorari.
 68. De Missis dominicis, & de Comite in aliquod missaticum directo.
 69. De Missis dominicis, qualiter conjectura accipere debeant.
 70. De vallis dominicis & Episcoporum vel reliquorum qui in hoste non fuerunt.
 71. De Episcopis, Abbatibus, & Comitibus, & de placito Missorum dominicarum.
 72. De non exigendo heribanno antequam iusto dominica nota fiat.
 73. De dispensa Missorum dominicarum.
 74. De eo qui in aliena patria de qualibet causa fuerit interpellatus.
 75. De solutione atque compositione.
 76. De statu hominis.
 77. De proprietate hominis quæ ab aliquo in bannum fuerit missa.

EXPLICIUNT CAPITVLA.

INCIPIUNT SVPRADICTA CAPITVLA ET EORVM TEXTVS.

De servis per contumaciam alicui vim inferentibus.

De rebus vel mancipiis à fisco regalè occupatis.

Lib. 1. leg.
Loegob. tit.
17. c. 2.

ISI servi per contumaciam collecta multitudine alicui vim intulerint, id est, aut homicidium aut incendium aut qualiumcunque rerum direptiones fecerint, domini quorum negligentia hoc evenit, pro eo quòd eos constringere noluerunt ut talia facere non auderent, bannum nostrum, id est, sexaginta solidos solvere cogantur.

Tom. I.

II. De rebus sive mancipiis quæ dicuntur à fisco nostro esse occupata, volumus ut Missi nostri inquisitionem faciant sine sacramento per veraciores homines pagi illius circumstantes, & quicquid de hac causa verius ac certius investigare poterint, ad nostram faciant pervenire notitiam, ut nos tunc definiamus quicquid nobis iustum esse videatur.

Ccc ij

*De servis vel ecclesiasticis vel quorumlibet hominum in fiscum regalem confu-
gentibus.*

III. Si servi vel ecclesiastici vel quorumlibet liberorum hominum in fiscum nostrum confugerint, & à dominis vel advocatis eorum repetiti fuerint, si actor fisci nostri intellexerit quòd eos justè non possit tenere ad nostrum dominium, eiciat illos de eodem fisco, & recipiant eos domini eorum. Et si eidem actori visum fuerit quòd ad nostrum debeant pertinere dominium, expellat eos de eodem fisco. Et postquam ab eisdem repetitoribus fuerint recepti, habeat cum eis legitimam actionem, & sic eos, si poterit, ad nostram evindicat possessionem.

De vallis dominicis ad marcham custodiendam constitutis.

IV. De vallis nostris qui ad marcham nostram constituti sunt custodiendam, aut in longinquis regionibus sua habent beneficia vel res proprias, vel etiam nobis assidue in palatio nostro serviunt, & ideo non possunt assidua custodire placita, quam rem volumus ut Missi nostri vel Comes nobis nota faciant, & nos faciemus ut ad eorum placita veniant,

De Comitibus ad custodiam maritimam deputatis.

V. Volumus ut Comites qui ad custodiam maritimam deputati sunt, quicumque ex eis in suo ministerio residet, de justitia facienda se non excuset propter illam custodiam, sed si ibi secum suos Scabineos habuerit, ibi placitum teneat & justitiam faciat.

De his qui propter incestum res proprias amiserant.

VI. De his qui se dicunt propter incestum res proprias amisisse, constitutum est ut si ante proximum quinquennium, quando placitum nostrum habuimus in Compendio, easdem res amiserint, non eis restituantur.

De conjurationibus servorum in Flandris & in Mempisco & in ceteris maritimis locis.

VII. De conjurationibus servorum quæ fiunt in Flandris & in Mempisco & in ceteris maritimis locis, volumus ut per Missos nostros indicetur dominis servorum illorum ut constringant eos ne ultra tales conjurationes facere præsumant. Et ut sciant ipsi eorundem servorum domini quòd cujuscunque servi hujuscemodi conjurationes facere præsumperint postquam eis hæc nostra jussio fuerit indicata, ban-

num nostrum, id est, sexaginta solidos ipse dominus persolvere debeat.

De his qui in litore maris salem faciunt.

VIII. De terra in litore maris, ubi salem faciunt, volumus ut aliqui ex eis veniant ad placitum nostrum, & ratio eorum audiat, ut tunc secundum æquitatem inter eos definire valeamus.

De uxorebus defunctorum, quam partem conlaborationis post obitum maritorum accipere debeant.

IX. Volumus ut uxores defunctorum post obitum maritorum tertiam partem conlaborationis quam simul in beneficio conlaboraverunt accipiant. Et de his rebus quas is qui illud beneficium habuit aliunde adduxit vel comparavit, vel ei ab amicis suis conlatum est, has volumus tam ad orphanos defunctorum quam ad uxores eorum pervenire.

De aggeribus juxta Ligerim faciendis.

X. De aggeribus juxta Ligerim faciendis, ut bonus Missus eidem operi præponatur. Et hoc Pippino per nostrum Missum mandetur, ut & ille ad hoc Missum ordinet, quatinus prædictum opus perficiatur.

De duodecim pontibus super Sequanam restaurandis.

XI. De duodecim pontibus super Sequanam restaurandis, volumus ut hi pagenses quicos facere debent, à Missis nostris admoneantur ut eos celeriter restaurent, & ut eorum vanæ contentioni non consentiant quando dicunt se non aliubi eosdem pontes facere debere nisi ubi antiquitus fuerant, sed ibi ubi nunc necesse est eosdem pontes facere jubeantur.

De omnibus pontibus faciendis.

XII. De omnibus pontibus per regnum nostrum faciendis in commune Missi nostri admoneant, ut ab ipsis restaurentur qui eos facere solebant.

De honore ecclesiarum.

XIII. Si quis aut ex levi causa aut sine causa hominem in Ecclesia interfecerit, de vita componat. Si verò fors rixati fuerint, & unus alterum in Ecclesia fugerit, & ibi se defendendo eum interfecerit, & si hujus facti testes non habuerit, cum duodecim conjuratoribus legitimis per sacramentum affirmet se defendendo eum interfecisse, & post hæc sexcentos solidos ad partem Ecclesie, quam illo homicidio polluerat, & insuper bannum nostrum solvere cogatur, is verò qui interfecus est, absque compositione jaceat, ac dein-

Ivo pat. 11.
c. 171.

Capitula
Karoli Cal.
lib. 1. c. 4.

Capitulari
I. an. 819.
c. 1.
Capitulare
an. 819. tit.
1. c. 1.
Lib. 1. cap.
Longobard.
c. 28. &
109. 11. &
109.
Istac tit. 1.
c. 1.
Regino lib.
1. c. 11.
Ivo pat. 14.
c. 218.

deinterfecto secundum iudicium canonicum congruam facinori quod admisit penitentiam accipiat. Si proprius servus hoc commiserit, iudicio aquæ ferventis examinatur utrum hoc sponte an se defendendo fecisset. Et si manus ejus exulta fuerit, interficiatur. Si autem non fuerit, dominus ejus juxta quod vvirgildus illius est ad Ecclesiam persolvat, aut cum, si voluerit, eidem Ecclesie tradat. De ecclesiastico & fiscalino & beneficiario seruo volumus ut pro una vice vvirgildus ejus pro eo componatur, altera vice ipse servus ad supplicium tradatur. Hereditas tamen liberi hominis qui propter tale facinus ad mortem fuerit iudicatus, ad legitimos heredes illius perveniat. Si in atrio Ecclesie, cujus porta reliquiis sanctorum consecrata est, hujusmodi homicidium perpetratum fuerit, simili modo emendetur vel componatur. Si verò porta Ecclesie non est consecrata, eo modo componatur quod in atrio committitur sicut componi debet quod in immunitate violata committitur.

De iniuriis sacerdotum vel quorumlibet ex clero in Ecclesia factis.

XIV. Sanguinis effusio in Ecclesia facta cum fuisse, si Presbyter fuerit, triplo componatur, duas partes eidem Presbytero, tertia pro fredo ad Ecclesiam, & insuper bannus noster. Similiter de Diacono juxta compositionem ejus in triplo cum banno nostro componatur. De Subdiacono similiter in triplo secundum suam compositionem. Et de uniuscujusque ordinis Clerico secundum suam compositionem in triplo persolvatur, & insuper bannus noster. Similiter & de ictu sine sanguinis effusione de uniuscujusque ordinis Clerico secundum suam compositionem in triplo, & bannus noster. Et qui non habet unde ad Ecclesiam persolvat, tradat se in servitium eidem Ecclesie usque dum totum debitum persolvat.

De solutione occisi Presbyteri.

XV. Presbyteri interfecti Episcopo ad cujus parrochiam pertinent solvantur secundum Capitulare gloriosi Karoli genitoris nostri, ita videlicet ut medietatem vvirgildi ejus Episcopus utilitatibus Ecclesie, cui præfuit, tribuat, & alteram medietatem in elemosyna illius justè disperdat. Quia nullus nobis ejus heres proximior videtur quam ille qui ipsum Domino sociavit. *Habetur rursum infra lib. V. cap. 186.*

De viduis, pupillis, & pauperibus.

XVI. Præcipimus ut quodcumque in mallum ante Comitum viduæ, pupilli, & pauperes venerint, primò eorum causa audiatur & definiatur. Et si testes per se ad causas suas querendas habere non potuerint, vel legem nescierint, Comes illos vel illas adjuvet, dando eis talem hominem qui rationem eorum teneat vel pro eis loquatur.

De raptu viduarum.

XVII. Qui viduam intra primos triginta dies viduitatis suæ vel invitam vel volentem sibi copulaverit, bannum nostrum, id est, sexaginta solidos in triplo componat. Et si invitam eam duxit, legem suam ei componat, illam verò ulterius non attingat.

Capitulare I. an. 819. c. 4.
Lib. 2. leg. Longob. tit. 6. c. 3.
Isaac tit. 1. c. 1.
Regino lib. 2. c. 189.
Ivo par. 16. c. 275.

De homine publicam penitentiam agente interfecto.

XVIII. Qui hominem publicam penitentiam agentem interfecerit, bannum nostrum in triplo componat, & vvirgildum ejus proximis ejus persolvat.

Capitulare I. an. 819. c. 5.
Lib. 1. leg. Longob. tit. 9. c. 31.
Isaac tit. 1. c. 2. & tit. 2. c. 3.
Regino lib. 2. c. 30. 190.
Ivo part. 10. c. 44. & par. 16. c. 276.

De homine libero, ut potestatem habeat ubicunque voluerit res suas dare, & qualiter hoc facere debeat.

XIX. Si quis res suas pro salute anime suæ vel ad aliquem venerabilem locum vel propinquo suo, vel cuiuslibet alteri tradere voluerit, & eo tempore intra ipsum comitatum fuerit in quo res illæ posite sunt, legitimam traditionem facere studeat. Quòd si eodem tempore quo illas tradere vult extra eundem comitatum fuerit, id est, sive in exercitu, sive in palatio, sive in alio quolibet loco, adhibeat sibi vel de suis pagensibus, vel de aliis qui eadem lege vivunt qua ipse vivit, testes idoneos, vel si illos habere non potuerit, tunc de aliis quales ibi meliores inveniri potuerint, & coram eis rerum suarum traditionem faciat, & fidejussores vestiture donet ei qui illam traditionem accipit, ut vestituram faciat. Et postquam hæc traditio ita facta fuerit, heres illius nullam de prædictis rebus valeat facere repetitionem.

Ccc ij

Capitulare
I. an. 819.
c. 1.
Lib. 2. leg.
Longob. tit.
40. c. 6.
Regino lib.
2. c. 31. &
leg.

Isaac tit. 1.
c. 1.
Regino lib.
2. c. 41.
Burchard.
lib. 6. c. 11.
Ivo par. 10.
c. 8. 140.
Gratian.
17. q. 4. c.
16. Quidam
Presbyteri.

Capitulare
I. an. 819.
c. 3.
Ivo par. 16.
c. 274.

Capitulare
I. an. 819.
c. 6.
Capitula
Karoli Cal.
vi tit. 36. c.
28.
Lib. 2. leg.
Longob. tit.
18. c. 7.
Ivo par. 16.
c. 277.

Insuper & ipse per se fideiussionem faciat ejusdem vestiture, ne heredi ulla occasio remaneat hanc traditionem immutandi, sed potius necessitas incumbat illam perficiendi. Et si nondum res suas cum coheredibus suis divisas habuit, non ei hoc sit impedimento; sed coheres ejus, si sponte noluerit, aut per Comitum aut per Missum ejus distringatur ut divisionem cum illo faciat ad quem defunctus hereditatem suam voluit pervenire. Et si cuilibet Ecclesie eam tradere rogavit, coheres ejus eam legem cum illa Ecclesia de prædicta hereditate habeat quam cum alio coherede suo habere debebat. Et hoc observetur erga patrem & filium & nepotem usque ad annos legitimos, & postea ipsæ res ad immunitatem ipsius ecclesie redeant.

De homicidiis prohibendis.

XX. Quicumque hominem aut ex levi causa aut sine causa interfecerit, vvirgildum ejus his ad quos ille pertinet componat. Ipse verò propter talem præsumptionem in exilium mittatur ad quantum tempus nobis placuerit. Res tamen suas non amittat.

De hoc quod in compositionem vvirgildi dari debeat.

XXI. In compositionem vvirgildi volumus ut ea dentur que in lege continentur; excepto accipitæ & spatha: quia propter illa duo aliquoties perjurium committitur, quando majoris pretii quam illa sint esse jurantur.

De raptu alienarum sponsarum.

XXII. Si quis sponsam alienam raperit, aut patri ejus, aut ei qui legibus ejus defensor esse debet, cum sua lege eam reddat; & quicquid cum ea tulerit, semotim unamquamque rem secundum legem reddat. Et si hoc defensor ejus perpetrari consenserit, & ideo raptori nihil querere voluerit, Comes singulariter de unaquaque re freda nostra ab eo exactare faciat. Sponsio verò legem suam componat, & insuper bannum nostrum, id est, sexaginta solidos solvat; vel in præsentiam nostram Comes eum advenire faciat, & quanto tempore nobis placuerit in exilio maneat, & illam feminam ei habere non liceat.

De falsis testibus convincendis.

XXIII. Si quis cum altero de qualibet causa contentionem habuerit, & testes contra eum per judicium producti fuerint, si ille falsos eos esse suspicatur, liceat ei alios testes, quos meliores potue-

rit, contra eos opponere, ut veracium testimonio falsorum testium perveritas superetur. Quod si ambæ partes testium ita inter se dissenserint ut nullatenus una pars alteri cedere velit, eligantur duo ex ipsis, id est, ex utraque parte unus, qui cum scutis & fustibus in campo decerent ultra pars falsitatem, ultra veritatem suo testimonio sequatur. Et campioni qui victus fuerit, propter perjurium quod ante pugnam commisit, dextera manus amputetur. Ceteri verò ejusdem partis testes, qui falsi apparuerint, manus suas redimant. Cujus compositionis duæ partes ei contra quem testati sunt dentur, tertia pro fredo solvatur. Et in seculari quidem causa hujuscemodi testium diversitas campo comprobetur. In ecclesiasticis autem causis, ubi de una parte seculari, de altera verò ecclesiasticum negotium est, idem modus observetur. Vbi verò ex utraque parte ecclesiasticum fuerit, rectores earundem Ecclesiarum si se familiariter pacificare velint, licentiam habeant. Si autem de hujuscemodi pacificatione inter eos convenire non possint, advocati eorum in mallo publico ad præsentiam Comitum veniant, & ibi legitimus terminus eorum contentionibus imponatur. Testes verò de qualibet causa non aliunde querantur nisi de ipso comitatu in quo res unde causa agitur positæ sunt: quia non est credibile ut vel de statu hominis vel de possessione cujuslibet per alios melius rei veritas cognosci valeat quam per illos qui viciniore sunt. Si tamen contentio que inter eos exorta est in consilio duorum comitatum fuerit, liceat eis de vicina centena adjacentis comitatus ad causam suam testes habere.

De proprio in bannum missio.

XXIV. Cujuscunque hominis proprietates ob crimen aliquod quod idem habet commissum in bannum fuerint missæ, & ille, re cognita, ne justitiam faciat, venire distulerit, annumque ac diem in eo banno illam esse permiserit, ulterius eam non adquirat, sed ipsa fisco nostro societur. Debitum verò quod is cujus ea fuit solvere debuit, per Comitum ac ministros ejus juxta æstimationem damni, de rebus mobilibus que in eadem proprietate inventæ fuerint, his quibus idem debitor fuit exsolvatur. Quod si rerum mobilium ibidem inventarum tantitas ad compositionem non suffecerit, de immobilibus suppleatur; & quod super fuerit, sicut

Ibid. c. 7.
Lib. 1. leg.
Longob. tit.
9. c. 12.
Hac tit. 2.
c. 4.

Ibid. c. 3.
Lib. 1. leg.
Longob. tit.
9. c. 31.

Ibid. c. 9.
Lib. 1. leg.
Longob. tit.
30. c. 11.
Hac tit. 5.
c. 5.
Ivo par. 8.
c. 26.

Ibid. c. 10.
Lib. 1. leg.
Longob. tit.
31. c. 11.
Regino lib.
1. c. 334.

Ibid. c. 11.
Lib. 1. leg.
Longob. tit.
41. c. 1.
Vide infra
c. 77.

dictum est, fiscus noster possideat. Si nihil super compositionem remanere potuerit, totum in illam expendatur. Si autem homo ille nondum cum suis coheredibus proprium suum divisum habuit, convocet eos Comes, & cum eis legitimam divisionem faciat, & tunc, sicut jam dictum est, partem ejus fisco nostro addicat, & compositionem de ea juxta modum superius comprehensum his ad quos illa legibus pertinet exsolvat. Quod si non de alia re, sed de ipsa proprietate quæ in bannum missa fuit, ac per hoc in nostram potestatem redacta est, fuerat interpellatus, Comes in cujus ministerio eam esse confiterit hoc ad notitiam nostram perferre curet, ut nos eandem proprietatem, quæ secundum supradictum modum in nostrum dominium redacta est, per præcepti nostri auctoritatem in jus & potestatem hominis qui eam quærebat, si sua debet esse, faciamus pervenire.

De manniere.

XXV. Si quis de statu suo, id est, de libertate vel de hereditate, compellendus est, juxta legis constitutionem manniatur. De ceteris verò causis unde quis rationem est redditurus, non manniatur, sed per Comitum banniatur. Et si post unam & alteram Comitum admonitionem aliquis ad mallum venire noluerit, rebus ejus in bannum missis venire & justitiam facere compellatur.

Qualiter de statu suo pulsatus evindictet libertatem suam.

XXVI. Homo de statu suo pulsatus, si is qui eum pulsatur ad convincendum illum prociñctum habuerit, adhibeat sibi octo conjuratores legitimos ex ea parte unde pulsatur, sive illa paterna sive materna sit & quatuor aliunde non minus legitimos, & jurando vindictet libertatem suam. Quod si prociñctus defuerit, adsumat undecunque duodecim liberos homines, & jurando ingenuitatem suam defendat. Omnis controversia coram Centenario definiri potest, excepta redditione terre & mancipiorum, quæ non nisi coram Comite fieri potest.

De fidei coercendis.

XXVII. Si quis aliqua necessitate cogente homicidium commisit, Comes in cujus ministerio res perpetrata est, & compositionem solvere, & fideam per sacramentum pacificare faciat. Quod si una pars ei ad hoc consentire noluerit, id est, aut ille qui homicidium commisit, aut is

qui compositionem suscipere debet, faciat illum Comes qui ei contumax fuerit ad presentiam nostram venire, ut cum ad tempus quod nobis placuerit in exilium mittamus, donec ibi castigetur, ut Comiti suo inobediens esse ulterius non audeat, & maius damnum inde non aderecat.

De sacramentis, ubi juranda sint.

XXVIII. Vbi antiquitus consuetudo fuit de libertate sacramenta adramire vel jurare, ibi mallum habeatur, & ibi sacramenta jurentur. Mallus tamen neque in Ecclesia neque in atrio ejus habeatur. Minora verò placita Comes sive intra suam potestatem, vel ubi impetrare potuerit, habeat. Volumus utique ut domus à Comite in loco ubi mallum tenere debet constituatur, ut propter calorem solis & pluviam publica utilitas non remaneat.

Vide infra Addit. 111. cap. 120.

De his qui de furto accusati fuerint.

XXIX. Si liber homo de furto accusatus fuerit, & res proprias habuerit, in mallo ad presentiam Comitum se adramiat. Et si res non habet, fidejussores domet qui cum adramire & in placitum adduci faciant. Et liceat ei prima vice per sacramentum se secundum legem idoneare, si potuerit. At si alia vice duo vel tres eum de furto accusaverint, liceat ei contra unum ex his cum scuto & fuste in campo contendere. Quod si servus de furto accusatus fuerit, dominus ejus pro eo emendet, aut eum sacramento excuset, nisi tale furum perpetratum habeat propter quod ad supplicium tradi debeat.

De despectu litterarum dominicarum.

XXX. Si quis litteras nostras dispexerit, id est, tractoriam quæ propter Missos recipiendos dirigitur, aut honores quos habet amittat, aut in eo loco ubi prædictos Missos suscipere debuit tamdiu resideat & de suis rebus legationes illuc venientes suscipiat quousque animo nostro satisfactum habeat. Qui verò epistolam nostram quocumque modo dispexerit, jus suum nostrum ad palatium veniat, & juxta voluntatem nostram congruam stultitiæ suæ castigationem accipiat. Et si homo liber vel ministerialis Comitum hoc fecerit, honorem qualemcumque habuerit sive beneficium amittat. Et si servus fuerit, nudus ad palum vapulet, & caput ejus tondeatur.

De iniuriis teloneis & consuetudinibus.

XXXI. Ut ubi tempore avi nostri Domni Pippini consuetudo fuit teloneum

Dacheriani pag. 824. Regio lib. 2. c. 81. Ivo par. 10. c. 9.

Ibid. c. 74. Capitula Karoli Calvi tit. 45. c. 12. Lib. 1. leg. Longob. tit. 15. c. 26. & 101.

Ibid. c. 35. Capitula Karoli Calvi tit. 45. c. 1. Ivo par. 16. c. 259.

Ibid. c. 26. Lib. 3. leg. Longob. tit. 7. c. 1.

Ibid. c. 17. Lib. 3. leg. Longob. tit. 1. c. 31.

Ibid. c. 21. Lib. 1. leg. Longob. tit. 41. c. 4. Vide infra c. 75.

Ibid. c. 11. Capitulare an. 829. tit. 3. c. 8. Lib. 1. leg. Longob. tit. 9. c. 14. Hincmar. to. 1. Spicileg.

dare, ibi & in futurum detur. Nam ubi noviter inceptum est, ulterius non agatur. Er ubi necesse non est fluvium aliquem per pontem transire, vel ubi navis per mediam aquam aut subtus pontem ierit, & ad ripam non adpropinquaverit, neque ibidem aliquid emptum vel venundatum fuerit, ulterius teloneum non detur. Et nemo cogat alium ad pontem ire ubi juxta pontem aquam transire potest. Et qui ulterius in talibus locis, vel de eis qui ad palatium seu in hostem pergunt, teloneum exactaverit, cum sua lege ipsum teloneum reddat, & bannum nostrum, id est, sexaginta solidos componat.

De his qui bonos denarios accipere nolant.

Ibid. c. 28.
Capitula
Karoli Calvi
tit. 33. tit.
36. c. 8. 17.
21.
Lib. 3. leg.
Longob. tit.
28.

XXXII. Quicumque liber homo denarium merum & bene pensantem recipere noluerit, bannum nostrum, id est, sexaginta solidos componat. Si verò servi ecclesiastici aut Comitum aut vassallorum nostrorum hoc facere presumpserint, sexaginta ictibus vapulent. Aut si magister eorum vel advocatus, qui liber est, eos vel Comiti vel Misso nostro iustus presentare noluerit, prædictum bannum nostrum, id est, sexaginta solidos componat.

De adulteratoribus moneta.

Ibid. c. 19.

XXXIII. De falsa moneta jubemus ut qui eam percussisse comprobatus fuerit, manus ei amputetur. Et qui hoc consensit, si liber est, sexaginta solidos componat. Si servus est, sexaginta ictus accipiat. Capitula Karoli Calvi tit. 36. c. 13. 16. Lib. 1. leg. Longob. tit. 28. c. 2. Ivo par. 16. c. 278.

De proprio dominico sine iussione illius reddito.

Ibid. c. 20.
Lib. 1. leg.
Longob. tit.
34. c. 3.

XXXIV. Si quis proprium nostrum, quod in vestitura genitoris nostri fuit, alicui quærenti sine nostra iussione reddiderit, aliud tantum nobis de suo proprio cum sua lege componat. Et quicumque illud scienter per malum ingenium acquirententaverit, pro infideli teneatur, quia sacramentum fidelitatis quod nobis promisit irritum fecit, & ideo secundum nostram voluntatem & potestatem dijudicandus est.

De pueris invidis parentibus detentis aut puellis velatis.

Ibid. c. 21.
Lib. 1. leg.
Longob. tit.
34. c. 4.

XXXV. Si quis puerum invidis parentibus totonderit, aut puellam velaverit, legem suam in triplo componat, aut ipsi puero vel puellæ, si jam suæ potestatis sunt, aut illi in cuiuslibet potestate fuerint. Illi verò potestatem habeant capitris

sui, ut in tali habitu permaneant qualis eis complacuerit.

De forcapiis.

XXXVI. Si mancipia dominos suos fugerint in alienam potestatem, præcipimus ut propter hoc nullum præmium accipiat ille in cuius potestate fuerint inventa, pro eo quod ea vel reddiderit vel foras ejecerit. Et non solum hoc, sed etiam si ea nec reddere nec foras eicere voluerit, & legitimo domino ea contradixerit, & illa inde postea effugerint, secundum legem ea solvere cogatur.

De terra tributaria.

XXXVII. Quicumque terram tributariam, unde tributum ad partem nostram exire solebat, vel ad Ecclesiam vel cultibet alteri tradiderit, is qui eam suscepit, tributum quod inde solvebatur omni modo ad partem nostram persolvat, nisi fortè talem firmitatem de parte dominica habeat per quam ipsum tributum sibi perdonatum possit ostendere.

De beneficiis destructis.

XXXVIII. Quicumque suum beneficium occasione proprii desertum habuerit, & intra annum postquam ei à Comite vel Misso nostro notum factum fuerit, illud emendatum non habuerit, ipsum beneficium amittat.

De terra censali.

XXXIX. Si quis terram censalem habuerit, quam antecessores sui vel ad aliquam Ecclesiam vel ad villam nostram dederunt, nullatenus eam secundum legem tenere potest, nisi ille voluerit ad cuius potestatem vel illa Ecclesia vel illa villa pertinet, nisi fortè filius aut nepos ejus sit qui eam tradidit, & ei eadem terra ad tenendum placitata sit. Sed in hac re considerandum est utrum ille qui hanc tenet, dives an pauper sit, & utrum aliud beneficium habeat, vel etiam proprium. Et qui horum neutrum habet, erga hunc misericorditer agendum est, ne ex toto dispoliatus in egestatem incidat, ut aut talem censum inde persolvat qualis ei fuerit constitutus, vel portionem aliquam inde in beneficium accipiat unde se sustentare valeat.

De nonis & decimis.

XL. Consideratum est ut de frugibus terræ & animalium nutrimento super cetera nonæ & decimæ persolvantur. De opere verò vel restauratione Ecclesiarum Comes & Episcopus sive Abbas unà cum Misso nostro, quem ipsi sibi ad hoc elegerint,

Capitulari
IV an. 819.
c. 1.
Lib. 1. leg.
Longob. tit.
37. c. 77.

Ibid. c. 2.
Capitula
Karoli Calvi
tit. 36. c.

28.
Lib. 3. leg.
Longob. tit.
28. c. 1.
Ivo par. 16.
c. 279.

Ibid. c. 3.
Capitulari
an. 829. tit.
2. c. 1.
Lib. 3. leg.
Longob. tit.
2. c. 1.

Ibid. c. 4.
Lib. 3. leg.
Longob. tit.
2. c. 1.
Ivo par. 16.
c. 280.

Ibid. c. 5.
Capitulari
an. 829. tit.
1. c. 9. tit. 3.
c. 1.
Lib. 3. leg.
Longob. tit.
1. c. 1.
Regino lib.
1. c. 36.

gerint, considerationem faciant ut unusquisque eorum tantum inde accipiat ad operandum & restaurandum quantum ipse de rebus Ecclesiarum habere cognoscitur. Similiter & vassi nostri aut in commune tantum operis accipiant quantum rerum ecclesiasticarum habent, vel unusquisque per se iuxta quantitatem quam ipse tenet. Aut si inter eos convenerit ut pro opere faciendo argentum donent, iuxta assumptionem operis in argento persolvant. Cum quo pretio rector Ecclesie ad predictam restorationem operarios conducere & materiam emere possit. Et qui nonas & decimas dare neglexerit, primum quidem illas cum lege sua restituat, & insuper bannum nostrum solvat: ut ita castigatus caveat ne saepius iterando beneficium amittat. *Vide infra Addit. 1 v. cap. 102.*

De mancipiis in villas dominicas confugientibus.

Ibid. c. 6. Lib. 1. leg. Longob. tit. 25. c. 78.
 XLI. Si cujuslibet mancipia in villam nostram confugerint, actor ejusdem villae querenti domino ea non contradicat, sed statim ea foras de eadem villa ciciat. Et si se putat ad ea repetenda justitiam habere, repetat illa, & secundum legem adquirat. Si vero tempore Domni Karoli genitoris nostri in villam illam confugerunt, & dominus ea querit, actor ejusdem villae aut ea legitime contendat, aut querenti domino reddat. Et actor propter vestituram Domni Karoli genitoris nostri eadem mancipia contradicere non audeat, si illius propria esse noscuntur.

De forestibus noviter institutis.

Ibid. c. 7.
 XLII. Ut quicumque illas habet, dimittat, nisi forte indicio veraci ostendere possit quod per iussionem sive per permissionem Domni Karoli genitoris nostri eas instituisset; praeter illas quae ad nostrum opus pertinent, unde nos decernere volumus quicquid nobis placuerit.

De pontibus per diversa loca emendandis.

Ibid. c. 8. Lib. 1. leg. Longob. tit. 1. c. 31.
 XLIII. Volumus ut Missi nostri per singulas civitates una cum Episcopo & Comite Missos vel nostros homines ibidem commanentes eligant, quorum cura sit pontes per diversa loca emendare, & eos qui illos emendare debent ex nostra iussione admonere ut unusquisque iuxta suam possibilitatem & quantitatem eos emendare studeat.

Tom. I.

De legatione omnium Missorum dominicarum, de quibus videlicet causis agere debent.

Capitula V. an. 819. c. 1.
 XLIV. Legatio omnium Missorum nostrorum haec est. Primo, ut sicut jam aliis Missis inunctum fuit, justitiam faciant de rebus & libertatibus injuste ablati. Et si Episcopus, aut Abbas, aut Vicarius, aut Advocatus, aut quislibet de plebe hoc fecisse inventus fuerit, statim restituatur. Si vero vel Comes, vel actor dominicus, vel alter Missus palatii nostri hoc perpetraverit, & in nostram potestatem redegerit, res diligenter investigata & descripta ad nostrum iudicium reserventur.

De illis libertatibus & rebus reddendis quae in dominica vestitura sunt, qualiter inquirentur.

Ibid. c. 1.
 XLV. Volumus autem ut de his libertatibus & rebus reddendis quae in nostra vestitura sunt, primo per optimos quoque inquirentur. Et si per illos inveniri non potest, tunc per eos qui post illos in illa vicinia meliores sunt. Et si nec per illos rei veritas inveniri potest, tunc liceat litigantibus ex utraque parte testes adhibere. Et si discordaverint, secundum constitutionem a nobis promulgatam examinentur.

De oppressione pauperum, viduarum, & pupillorum.

Ibid. c. 1.
 XLVI. De pauperibus, viduis, & pupillis injuste oppressis, volumus ut adjuvantur & releventur.

De injustis consuetudinibus noviter institutis.

Ibid. c. 4. Capitula Karoli Calviti. 16. c. 28. Lib. 1. leg. Longob. tit. 1. c. 31. Ivo par. 16. c. 24.
 XLVII. De injustis occasionibus & consuetudinibus noviter institutis, sicut sunt tributa & telonei in media via, ubi nec aqua, nec palus, nec pons, nec aliquid tale fuerit unde census iuste exigi possit, vel ubi naves subtus pontes transire solent, sive in medio flumine, ubi nullum obstaculum est, ut auferantur. Antiquae autem ad nostram notitiam deferantur.

De honore Ecclesiarum.

Ibid. c. 5. Lib. 1. leg. Longob. tit. 1. c. 34.
 XLVIII. De honore Ecclesiarum, ut per omnia eis exhibeatur sicut nuper a nobis cum consensu omnium fidelium nostrorum constitutum est, & ut hoc Missi nostri omnibus in sua legatione constitutis notum efficiant.

De nonis & Decimis.

Ibid. c. 6. Capitula Karoli Calviti. 17. c. 10.
 XLIX. De nonis & decimis, ut secundum iussionem nostram dentur.

De locis ad claustra Canoniarum faciendis.

Ibid. c. 7.
 L. De locis dandis ad claustra Canoniarum faciendis, si terra de ejusdem Ec-

D d d

Capitula
Karoli Cal-
vi tit. 37. c.
9.
Concil.
Meld. c. 53.

clisæ rebus fuerit, nostra liberalitate concedatur ibi. Si de alterius Ecclesie vel liberorum hominum, commutetur. Si autem de fisco nostro fuerit, nostra liberalitate concedatur.

De observatione præceptorum dominicorum.
L I. De observatione præceptorum nostrorum & immunitatum, ut ita observentur sicut à nobis & ab antecessoribus nostris constitutum est.

De his qui occasione immunitatis justitiam facere renunt.

Ibid. c. 8.
Lib. 3. leg.
Longob. tit.
1. c. 36.

L II. De his qui per occasionem immunitatis justitiam facere renunt, ut hoc observetur quod à nobis constitutum est.

De locis jamdudum sacris & nunc spurcicia fœdatis.

Ibid. c. 9.

L III. De locis jamdudum sacris & nunc spurcicia fœdatis, ut juxta possibilitatem in antiquum statum reformentur.

Regino lib. 1. c. 38.
Burchard. lib. 3. c. 16.
Ivo par. 3. c. 19.

De beneficiis dominicis destructis.

Ibid. c. 10.

L IV. De beneficiis nostris, quæ destructa inveniuntur, hoc impleatur quod nuper à nobis constitutum est.

De falsa moneta, & de aliis diversis causis prohibendis.

Ibid. c. 11.
Lib. 3. leg.
Longob. tit.
7. c. 2.

L V. De nova moneta & de falsa moneta, & de dispectu literarum nostrarum, & de latronibus coercendis vel puniendis, & de fœdis pacandis, de homicidiis prohibendis, de perjuriis & falsis testibus compeccendis, de his omnibus vel ceteris his similibus hoc quod modò constitutum omnibus adnuntiatur & in futurum observetur.

De Missarum dominicorum observatione.

Ibid. c. 12.
Lib. 3. leg.
Longob.
ibid.

L VI. Hoc volumus ut Missi nostri observent, ut quicquid de his causis vel simul vel singillatim emendare potuerint, emendent; & ea quæ emendaverint, diligenter scriptis notent; & hoc sic peragere curent quatinus justè reprehendi à quoquam nullatenus possint. Et quæ facere debent aut possunt, nullatenus prætermittant: immo caveant ne, quod absit, aut gratia alicujus aut honoris aut timoris sive odii causa illud quod agere debent omittant. Et summopere studeant ut hoc quod per se efficere non possunt nobis notum faciant. Et omnimodis prævideant ut per singula capitula tam verbis quam scriptis de omnibus quæ illic pergerint nobis rationem reddere valeant.

Ibid. c. 13.
Lib. 3. leg.
Longob. tit.
25. c. 80.

L VII. De placitis à liberis hominibus observandis.

De debito ad opus dominicam revvadiato.

Ibid. c. 14.
Capitula
an. 329.
tit. 5. c. 3.
Lib. 3. leg.
Longob. tit.
41. c. 3.

L VIII. Ut de debito quod ad opus nostrum fuerit revvadiatum talis consideratio fiat ut is qui ignoranter peccavit, non totum secundum legem componere cogatur, sed juxta quod possibile visum fuerit, is verò qui tantum mala voluntate peccavit, totam legis compositionem cogatur exsolvere.

De pontibus publicis.

Ibid. c. 15.
Lib. 3. leg.
Longob. tit.
35.

L IX. Ut pontes publici qui per bannum fieri solebant, anno præsentis in omni loco restaurentur.

De Clericis, monachis, & servis fugitivis.

Ibid. c. 16.
Lib. 3. leg.
Longob. tit.
25. c. 79.

L X. Ut Clerici & monachi & servi fugitivi ad loca sua redire jubeantur.

De Advocatis Episcoporum, Abbatum, Comitum, & Abbatissarum.

Ibid. c. 17.
Lib. 3. leg.
Longob. tit.
47. c. 4.

L XI. Ut nullus Episcopus, nec Abbas, nec Comes, nec Abbatissa Centenarium Comitum Advocatum habeat.

De Vicariis vel Centenariis, si latrones celaverint.

Ibid. c. 18.
Lib. 3. leg.
Longob. tit.
25. c. 80.

L XII. Ut nullus Vicarius vel Centenarius, qui fures & latrones vel celaverint vel defenderint, secundum sibi datam sententiam dijudicentur.

De Comitibus & Vicariis admonendis de constitutione legis.

Ibid. c. 19.
Lib. 3. leg.
Longob. tit.
25. c. 80.

L XIII. Ut Comitibus & Vicariis de constitutione legis admonentur, qua jubetur ut propter justitiam pervertendam munera non accipiant.

De forestibus dominicis.

Ibid. c. 20.
Lib. 3. leg.
Longob. tit.
16. c. 1.
Ivo par. 16.
c. 244.

L XIV. Ut Comitibus & Vicariis de constitutione legis admonentur, qua jubetur ut propter justitiam pervertendam munera non accipiant.

L XV. De forestibus nostris, ut ubicunque fuerint, diligentissimè inquirentur quomodo salvæ sint & defensæ; & ut Comitibus denuntient ne ullam forestem no-

viter instituant, & ubi noviter institutas sine nostra iussione invenerint, dimittere præcipiant.

De Missis dominicis, & de his qui iustitiam facere renunt.

Ibid. c. 23.
Lib. 2. leg.
Loogob. tit.
32. c. 27.
LXVI. Vt ubicunque ipsi Missi aut Episcopum aut Abbatem aut alium quemlibet quocunque honore præditum invenerint qui iustitiam facere vel noluit vel prohibuit, de ipsius rebus vivant quandiu in eo loco iustitias facere debent.

De Missis dominicis, ubi diutius non debeant immorari.

Ibid. c. 24.
Lib. 2. leg.
Loogob. tit.
32. c. 29.
LXVII. Vt in illius Comitibus ministerio qui bene iustitias factas habet iidem Missi diutius non morentur, neque illic multitudinem convenire faciant, sed ibi moras faciant ubi iustitia vel minus vel negligenter facta est.

De Missis dominicis, & de Comitibus in aliquo missaticum directo.

Ibid. c. 25.
Lib. 2. leg.
Loogob. tit.
32. c. 30.
LXVIII. Vt in illius Comitibus ministerio iidem Missi nostri placitum non teneant qui in aliquo missaticum directus est, donec ipse reversus fuerit, ut causa que adhuc coram Comitibus non fuit, & is qui se reclamant, propter suam stultitiam aut contumaciam Comitibus inde appellare noluit, iterum Comitibus commendetur.

De Missis dominicis, qualiter coniectum accipere debeant.

Ibid. c. 26.
Lib. 2. leg.
Loogob. tit.
32. c. 31.
LXIX. Vt Missi nostri qui vel Episcopi vel Abbates vel Comites sunt, quandiu prope suum beneficium fuerint, nihil de aliorum coniecto accipiant. Postquam verò inde longè recesserint, tunc accipiant secundum quod in sua tractoria continetur. Vassi verò nostri & ministeriales, qui Missi sunt, ubicunque venerint, coniectum accipiant.

De vassis dominicis & Episcoporum vel reliquorum qui in hoste non fuerunt.

Ibid. c. 27.
LXX. Vt vassi nostri, & vassi Episcoporum, Abbatum, Abbatissarum, & Comitum, qui anno præfente in hoste non fuerunt, heribannum revvadient, exceptis his qui propter necessarias causas & à Domino ac genitore nostro Karolo constitutas domi dimissi fuerunt, id est, qui à Comitibus propter pacem conservandam & propter conjugem ac domum ejus custodiendam, & ab Episcopo vel Abbate vel Abbatissa similiter propter pacem conservandam, & propter fruges colligendas, & familiam constringendam, & Missos recipiendos dimissi fuerunt.

Tom. I.

De Episcopis, Abbatibus, & Comitibus, & de placito Missorum dominicorum.

Ibid. c. 28.
LXXI. Vt omnis Episcopus, Abbas, & Comes, excepta infirmitate vel nostra iussione, nullam excusationem habeat quin ad placitum Missorum nostrorum veniat aut talem vicarium suum mittat qui in omni causa pro illo reddere rationem possit.

De non exigendo heribanno antequam iussio dominica nota fiat.

LXXII. Vt Missi & unusquisque in suo ministerio hæc capitula relegi faciant coram populo, & nota sint omnibus, ne aliquis excusationem habere possit. Et non prius bannum exigant à quoquam homine donec omnibus hæc nota fiant.

De dispensa Missorum dominicorum.

Ibid. c. 29.
LXXIII. De dispensa Missorum nostrorum, qualiter unicuique juxta suam qualitatem dandum vel accipiendum sit, videlicet Episcopo panes quadraginta, frisingæ tres, de potu modij tres, porcellus unus, pulli tres, ova quindecim, annona ad caballos modij quatuor. Abbatibus, Comiti, atque ministeriali nostro unicuique dentur quotidie panes triginta, frisingæ duæ, de potu modij duo, porcellus unus, pulli tres, ova quindecim, annona ad caballos modij tres. Vassallo nostro panes decem & septem, frisinga una, porcellus unus, de potu modius unus, pulli duo, ova decem, annona ad caballos modij duo.

De eo qui in aliena patria de quolibet causa fuerit interpellatus.

Ibid. c. 30.
LXXIV. Si quis in aliena patria, ubi vel propter beneficium vel propter aliam quamlibet occasionem assidue conversari solet, de qualibet causa fuerit interpellatus, verbi gratia de conquisito suo vel de mancipiis suis, ibi secundum suam legem iustitiam faciat, & cum talibus juratoribus quales in eadem regione vel provincia secum habere potuerit legitimum sacramentum juret; excepto si quis eum de statu suo, id est, de libertate sua, vel de hereditate quam ei pater suus moriens dereliquit, appellaverit. De his duobus liceat illi sacramentum in patria sua, id est, in legitimo sui sacramenti loco, jurandum offerre. Et is qui cum eo litigat, si velit, sequatur illum in patriam suam ad recipiendum illud sacramentum. Ipse tamen primò in eodem loco, id est, ubi interpellatus est, satisfaciat tam Comiti & iudicibus quam adversario suo, testibus pro-

D d d ij

bando quòd rem quæ ab eo quaritur pater suus ei dereliquit.

De solutione atque compositione.

Ibid. tit. 11.
c. 3.

LXXV. Ut omnis solutio atque compositio quæ in lege Salica continetur, inter Francos per duodecim denariorum solidos componatur; excepto ubi contentio inter Saxones & Frisiones exorta fuerit. Ibi volumus ut quadraginta denariorum quantitatem solidus habeat quem vel Saxo vel Frisio ad partem Salici Franci cum eo litigantis solvere debet.

De statu hominis.

Vide supra
cap. 15.

LXXVI. Ut de statu suo, id est, de

libertate vel hereditate compellendus, juxta legis constitutionem manniatur. De ceteris verò causis ubique rationem est redditurus. Si post secundam Comitis admonitionem aliquis ad mallum venire noluerit, rebus ejus in bannum Missis venire & justitiam facere compellatur.

De proprietate hominis quæ ob aliquod crimen in bannum fuerit missa.

LXXVII. Cujuscunque hominis proprietas &c. ut supra cap. xxiv.

EXPLICIT LIBER QUARTVS.

SEQVNTVR CAPITVLA DOMNI KAROLI AVGVSTI,
PATRIS VIDELICET DOMNI HLVDOVVICI IMPERATORIS.

APPENDIX PRIMA.

Capitula Domni Karoli Imperatoris ecclesiastica, quæ ideo supra scriptis non conjunxi capitulis quia alia ex istis quasi causa memorie scripta fuerant, & non videntur plenum explere sensum, alia sunt geminata, cum aliis videlicet mixta capitulis, alia penitus finita atque ad perfectionem perducta.

INCIPIVNT CAPITVLA.

C A P. I.

Capitulare
I. an. 803.
c. 1. & seqq.

D Electionibus.

De cantu. II.

De Notariis. III.

De ceteris disciplinis. IV.

De computo. V.

De medicinali arte. VI.

VII.
De Ecclesiis sine honore manentibus, absque officiis & luminaribus: & de his qui decimas sumunt, & de Ecclesiis non curant; & de altaribus, ut non superflua sint in Ecclesiis.

VIII.

De laicis noviter conversis, ne antequam suam legem pleniter vivendo discant, ad alia negotia mittantur.

IX.

De relinquentibus seculum, ut unum è duobus eligant, aut pleniter secundum canonicam aut secundum regularem institutionem vivere debeant.

X.

De Ecclesiis seu sanctis noviter inventis sine auctoritate, nisi Episcopo probante minimè venerentur, salva etiam de hoc & de omnibus Ecclesiis canonica auctoritate.

Capitulare II. an. 803. c. 17.

Burchard. lib. 3. c. 51.

Ivo par. 3. c. 54.

XI.

De ordinatis Episcopis nec receptis.

Capitulare VI. an. 806. c. 6.

XII.

Quòd non oporteat absolute quoslibet ordinare.

Suprà lib. 1. c. 25.

Capitulare an. 794. c. 16.

Capitulare VI. an. 806. c. 6.

Crispienus c. 196.

- XIII.
De servo, si nesciente domino suo fuerit ordinatus.
Capitulare VI. an. 806. c. 8.
Ivo par. 6. c. 125.
- Ibid. c. 9. XIV.
Quod non liceat Clericum in duabus civitatibus ministrare, nec Abbatibus plurima monasteria aut cellas habere.
- Ibid. c. 10. XV.
De peregrinis Episcopis & Clericis.
- Ibid. c. 11. XVI.
De litteris peregrinorum & Clericis sine litteris ambulantis.
- Ibid. c. 12. XVII.
Qualis vel pro qualibus culpis quisque secundum canonicam institutionem degradetur de officio sacerdotali.
- Ibid. c. 13. XVIII.
De expulso ab Ecclesia & excommunicato vel damnato ab officio suo.
- Ibid. c. 14. XIX.
De ordine ecclesiastico & officio Missæ.
- Ibid. c. 15. XX.
De reliquiis sanctorum & oratoris vilaribus.
- Ibid. c. 16. XXI.
De altari non consecrando nisi lapideo.
- Ibid. c. 17. XXII.
De confirmatione cum chrismate.
- Ibid. c. 18. XXIII.
De baptismo.
- Ibid. c. 19. XXIV.
De Pascha & die dominico, & de reliquis festivitibus.
- Ibid. c. 20. XXV.
De jejunio & de quadragesima vel le-taniis.
- Ibid. c. 21. XXVI.
Vt festivitates præclaræ non nisi in civitatibus aut in vicis publicis teneantur.
- XXVII.
De hoc officio.
- XXVIII.
De Ecclesiis emendandis, ut ubi in uno loco plures sunt quam necesse est, destruantur quæ necessariae non sunt, & alia construantur.
- XXIX.
De Ecclesiis non bene constructis.
- XXX.
De judicio pœnitentiæ ad interrogandum reliquimus per quem pœnitentialem vel qualiter judicentur pœnitentes, & de incestibus, quibus liceat injungere, quibus non.
- XXXI.
De elemosyna mittenda in Hierusalem propter Ecclesias Dei restaurandas in proximo natali Domini.
- XXXII.
Vt nullus homo malignis consentiat, sed magis in quantum potest resistat. Vt pauperes, orphani, & viduæ, & Ecclesiæ Dei pacem habeant.
- XXXIII.
Vt qui monachi & virgines sunt, propositum suum oblervent.
- XXXIV.
Vt isti mangones & cotiones, qui vagabundi vadunt, per istam terram non sinantur vagari ac deceptione hominum agere, nec isti nudi cum ferro, qui dicunt se data pœnitentia ire vagantes. Melius videtur ut si aliquod inconluetum & capitale crimen commiserint, in uno loco permaneant laborantes & servientes & pœnitentiam agentes secundum quod canonicè sibi impositum sit.
- XXXV.
De concordia fidelium nostrorum.

APPENDIX SECUNDA.

Incipiunt iterum Capitula Domni Karoli Imperatoris mundana, quæ suprascriptam videntur habere causam.

CAP. I.

Capitulare II. an. 807. c. 17.

DE latronibus, sicut jam antea in alio Capitulari commendavimus, ita maneat.

II.

De adventitiis, ut cum Missi nostri ad

placitum venerint, habeant scriptum quanti adventitii sunt in illorum missatico, aut de quo pago sunt, & nomina eorum, & qui sunt eorum seniores.

III.

Si quis de libertate sua fuerit interpellatus, & timens ne in servitium cadat, ali-

D d d iij

Capitulare III. an. 806. c. 4.

Capitulare II. an. 807. c. 7.

Lib. 1. leg.
Longob. tit.
10. c. 9.

quem de propinquis suis, per quem se in servitium casurum timens occiderit, id est, patrem, matrem, patrualem, avunculum, vel quamlibet hujusmodi propinquitatis personam, ipse qui hoc perpetraverit moriatur, agnatio ejus & consanguinitas in servitutem cadat. Et si negaverit se illum occidisse, ad novem vomeres ignitos judicio Dei examinandus accedat.

I V.

Ibid. c. 6.
Ivo par. 16.
c. 303.

De fugitivis ac peregrinis, ut distringantur, ut scire possimus qui sint aut unde venerint.

V.

Ibid. c. 7.
Ivo par. 16.
c. 304.

Vt bauga & brunia non dentur negotiatoribus.

V I.

Ibid. c. 8.
Lib. 3. leg.
Longob. tit.
22. c. 1.

De mensuris, ut secundum iustionem nostram aequales sint.

V I I.

Ibid. c. 9.

Vt non mittantur testimonia super vestituram Domni Pippini Regis.

V I I I.

Ibid. c. 13.
Lib. 2. leg.
Long. tit.
21. c. 29.

Vt omnia quae vviadari debent, juxta quod in lege continetur, pleniter secundum ipsam legem revviadati fiant, & in postmodum vel Domnus Rex, vel ille cuius causa est, juxta quod ei placuerit perdonet.

I X.

Ibid. c. 27.

Vt Missi nostri qui jam breves detulerunt de adnuntiatione, volumus ut adhuc adducant de opere.

X.

Ibid. c. 26.

Quantam moram faciant in unoquoque loco, & quot homines secum habeant.

X I.

Ibid. c. 27.

De prudentia & constantia Missorum nostrorum.

X I I.

Ibid. c. 28.

De falsis monetariis requirendum est.

X I I I.

Ibid. c. 23.

De illis Saxonibus qui uxores non habent.

V I X.

Ibid. c. 24.

De signatis qui mentiendo vadunt.

X V.

Ibid. c. 29.

Si aliae res fortuito non praecipaverint, v i i i. Kalen. Iulias, id est, Missa sancti Iohannis Baptistae, ad Magontiam sive Cabillonem generaliter placitum habere volumus.

X V I.

Vide lib. 3.
c. 10. & Ca-
pitulare I.
an. 809. c.
16.

De perjuriis, ut caveantur. Et ut non admittantur testes ad iuramentum antequam discutiantur. Et si aliter non pos-

sunt discuti, separentur ab invicem, & singulariter inquirentur. Et non solum accusatori liceat testes eligere absente suo causatore. Et omnino nullus nisi jejunos ad iuramentum vel ad testimonium admittatur. Et ille qui ad testimonium ducitur si refutetur, dicat ille qui eum refutat & probet quare illum recipere nolit. Et de ipso pago, non de altero, testes eligantur, nisi forte longius extra comitatum causa sit inquirenda. Et si quis convictus fuerit perjuri, perdat manum aut redimat.

X V I I.

Vt nemo propter cupiditatem pecuniae aut propter avaritiam suam prius det pretium aut futuram conventionem sibi preparet ut duplum vel triplum tunc recipiat, sed tunc tantum quando fructus praesens est, illos comparet.

X V I I I.

De causis quae quotidie non cessant. Ibid. c. 1.

X I X.

De fugitivis qui non cessant recipere & abscondere. Ibid. c. 5.

X X.

De vagis peregrinis. Ibid. c. 6.

X X I.

De homicidiis. Ibid. c. 7.

X X I I.

De commendatis mensuris modiorum & sextariorum. Ibid. c. 4.

X X I I I.

De beneficiis nostris non bene constructis. Ibid. c. 9.

X X I V.

De hospitalitate & susceptione itinerantium, tam Missorum nostrorum, quam reliquorum bonorum hominum. Ibid. c. 11.

X X V.

Quod Missos ad vicem nostram mittimus. Ibid. c. 16.

X X V I.

De his qui vinum & annonam vendunt antequam colligantur, & per hanc occasionem pauperes efficiuntur, ut fortiter constringantur ne deinceps fiat. Ibid. c. 17.

X X V I I.

Vt ante Vicarium & Centenarium de proprietate aut libertate iudicium non terminetur aut adquiratur, nisi semper in praesentia Missorum imperialium aut in praesentia Comitum. Ibid. c. 21.

X X V I I I.

De homicidiis factis anno praesenti inter vulgares homines quasi propter pulverem mortalem. Ibid. c. 1.

XXIX.

Ibid. c. 11. De heribanno, ut diligenter inquirent Missi nostri qui hostem facere potuit & non fecit, ut bannum nostrum ipse componat, si habet unde componere possit. Et si non habuerit unde componere valeat, revvadiatum fiat & inbreviatum; & nihil ex hoc exactum fiat usque dum ad notitiam Domni Imperatoris veniat.

XXX.

Ibid. c. 12. Qui heriscliz factum habent, per fidei iussores mittantur.

XXXI.

Ibid. c. 13. De beneficiis destructis & alode restaurata.

XXXII.

Ibid. c. 14. De freda exigenda.

XXXIII.

Ibid. c. 15. De materiamine ad naves faciendum.

XXXIV.

Si aliquis Saxo hominem comprehenderit absque furto aut absque sua propria aliqua re, dicens quod illi habeat damnatum factum, & hoc contendere voluerit in iudicio aut in campo aut ad crucem, licentiam habeat. Si verò hoc noluerit, cum suis juratoribus ipse liber homo se idonei faciat. Et si servum cuiuslibet absque aliqua comprobatione comprehenderit, ipse servus aut ad aquam ferventem aut ad aliud iudicium se idonei faciat.

XXXV.

Si aliquis Saxo caballos in sua messe invenerit, & ipsos caballos inde ducere pro

suo damno ad comprobandum voluerit, si quis liber homo ei hoc contradixerit, aut aliquid malum pro hoc ei fecerit, tripla compositione secundum legem & secundum evvam contra eum emendare studeat, & insuper bannum dominicum solvat, & manum perdat, pro eo quod inobediens fuit contra præceptum Domni Imperatoris, quod ipse pro pace statuere iussit. Si servus hoc fecerit, secundum suam legem omnia in triplum restituat, & disciplina corporali subiaceat.

XXXVI.

Quicumque liber homo inventus fuerit anno præfente cum seniore suo in hoste non fuisse, plenum heribannum persolvere cogatur. Et si senior vel Comes eum domi dimiserit, ipse pro eo eundem heribannum persolvat, & tot heribanni ab eo exigantur quot homines domi dimiserit. Et quia nos anno præfente unicuique seniori duos homines, quos domi dimitteret, concessimus, illos volumus ut Missis nostris ostendat, quia his tantummodo heribannum concessimus.

XXXVII.

Vt quodocumque navigium mittere volumus, ipsi seniores in ipsis navibus pergant, & ad hoc sint præparaciones, jubemus.

XXXVIII.

Furta & injusta connubia necnon & falsa testimonia, sicut sæpe rogavimus, prohibete diligenter, sicut & Domini lex prohibet.

Capitulare
II. an. 812.
c. 9.

Ibid. c. 11.

Capitulare
I. an. 789.
c. 66.

EXPLICIUNT CAPITVLA DOMNI KAROLI PATRIS DOMNI
HLVDUVICI IMPERATORIS.

APPENDIX TERTIA.

Item Capitula Principum præclarissimorum ecclesiastica simul & mundana Domni Hludouici Augusti & Hlotharij Cæsaris, quæ superscriptam videntur habere rationem.

CAP. I.

Benedictus de sua reclamatione in perpetuum sileat.

II.

De manso quem Gehirfredus Episcopus à Liutrico Comite requirit, ut si Missi nostri invenerint eum iustitiam habere, non permittant Liutricum per vestituram

Domni Karoli iustitiam ejus impedire.

III.

De foreste quam Autharius Comes habere vult, ubi ea prius non fuisse dicitur, volumus ut Missi nostri rei veritatem inquirent, & juxta quod iustum invenerint, ex nostra auctoritate definiant.

IV.

De causa Hruotmundi Comitis, ut ei

liceat hic in palatio sacramentum suum jurare quia propter nostrum servitium sibi constitutum placitum intra patriam observare non licuit.

V.

De duabus feminis quæ indiculos attulerunt interrogandi sunt Heimicus & Manoaldus utrum ecclesiasticæ an fiscales fuissent.

V I.

Odo buticularius de foreste sua interrogandus est.

V I I.

De rebus quas Marchio tradidit filio Bosonis vel aliis hominibus, volumus ut hi quibus traditæ fuerunt, vestituram suam accipiant, & insuper confirmationem.

V I I I.

De rebus quas quedam femina Hilde-

gardi Reginae tradidit, & portionem quam sibi servavit injustè amisisse dicitur, volumus ut charta traditionis queratur & inspicatur, & tunc quid illa habere debeat definiatur.

I X.

Querelam quam Helizachar & Heimicus contra Maginarium habent volumus ut Missi nostri secundum justitiam & æquitatem definiant.

X.

De querela Hildebrandi Comitis, quod pagenses ejus paravereda dare reculant, volumus ut hoc Missi nostri ab his hominibus qui in eodem comitatu manent, & ea dare non debent, necnon & à vicinis Comitibus inquirent, & si invenerint quod ipsi ea dandi debitores sunt, ex nostra justione dare præcipiant.

EXPLICIT LEGILOQVVS.

CAPITVLARIVM

CAPITVLARIVM LIBRI TRES POSTERIORES,

COLLECTI A BENEDICTO LEVITA.

DE CONGLVTINATIONE ISTORVM
& communicatione septem librorum, Capitulo-
rum videlicet dominicorum, qualiterque, qui-
bus, & à quibus collecti, ordinati, atque con-
scripti esse monstrantur, sequens indicat lectio, &
qui etiam istis panduntur versiculis.

*Quattuor explicitis, lector venerande, libellis,
Qui canonum recitant iura tenenda satis,
Quosque pater quondam collegit nobilis aptè
Ansegisus ovans ductus amore Dei,
Autcario demum, quem tunc Mogontia summum
Pontificem tenuit, precipiente pio,
Post Benedictus ego ternos Levita libellos
Adnexi, legis quis recitatur opus;
Quos pater inventos, prefatio pandit ut ipsa,
Distinctim titulis subpositisque suis.
Hos igitur relegens devoto pectore biblos,
Gratanter studeas fundere, posco, preces,
Quatinus aeterno donentur munere celo
Hæc pia sanxerunt qui quoque iura piè.*

INCIPIT SEQVENTIVM CAPITVLORVM PRÆFATIO.

PRÆCEDENTES quatuor libelli nonnulla gloriosissimorum Ka-
roli atque Hludouici Imperatorum continent capitula, quæ eo-
rum tempore ab Ansegifo Abbate sunt collecta atque in prædictis coacta
libellis, sicut in eorundem proæmio continetur. Sed quia ab eo nec me-
dia, ut rati sumus, sunt forsitan inventa vel collecta, necesse erat ut à fi-
delibus ubicunque inveniri potuissent quærentur, & ob recordationem
tantorum Principum vel eorundem capitulorum utilitatem coadunaren-
tur, & membranis infererentur, atque à fidelibus memoriæ commenda-
rentur. Quapropter ea quæ ille aut invenire nequivit aut inferere fortasse
noluit, & illa quæ postmodum à fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ & Pippini
Tom. I. Eee

Ivo par. 4.
c. 174.
Pannormie
lib. 1. c. 148.

ac Karoli atque Hludouici didicimus in jamdictis libellis minimè esse inserta, pro Dei omnipotentis amore & sanctæ Dei Ecclesiæ ac servorum ejus atque totius populi utilitate fideliter investigare curavimus, & in tribus subsequenter libellis distinctè cum titulis suis coadunare, ac Hludouico Hlotharioque atque Karolo nobilissimis Regibus, filiis scilicet Hludouici piissimi Imperatoris, habenda & omnium Christianorum fidelibus tradenda scribere non distulimus; ut scirent qualiter juxta normam avi, proavi, ac genitoris, secundum Domini scilicet voluntatem, sicut & illi fecerunt, clerum & populum sibi commissum, Domino opem ferente, regere mererentur. Hæc verò capitula, quæ in subsequentibus tribus libellis coadunare studuimus, in diversis locis & in diversis scedulis, sicut in diversis synodis ac placitis generalibus edita erant, sparsim invenimus, & maximè in sanctæ Mogontiacensis metropolis Ecclesiæ scrinio à Riculfo ejusdem sanctæ sedis Metropolitanano recondita, & demum ab Autcario secundo ejus successore atque consanguineo inventa reperimus, quæ in hoc opusculo tenore superscripto inferere maluimus. Monemus ergo lectores ut si eadem capitula duplicata vel triplicata repererint, non hoc nostræ imperitiæ reputent; quia, ut diximus, diversis ea in scedulis invenimus; & ob id tam citò hæc emendare nequivimus, sed cunctis scientiæ repletis lectoribus hæc corrigenda dimissimus. Invenimus insuper quædam ex his paria initia habentia & impari finem; quædam verò pares fines, sed non paria initia; in quibusdam autem minus, & in quibusdam plus. Et propterea illa sic dimissimus sicut invenimus. Precamur etiam omnes ut si deinceps plura ex his invenerint, quæ memoratus Ansegisus non inseruit, nec nos potuimus hæcenus invenire, ut ea illis in quarto aut in quinto libello distincta inferere non pigeat; quatinus ipsi ex hoc gratiam Dei habeant, & clerus ac populus eorum utilitatibus non careat, quoniam valde sunt utilia hæc capitula, & scire volentibus oppidò profutura, quæ pro lege tam ecclesiastica quàm & seculari jure firmissimo sunt tenenda. Primo igitur in loco posuimus nonnullos versiculos in laudem prædictorum Principum metricè compositos. Deinde sequuntur capitula primi libelli, subjectis numeris suis, ut facilius inveniri possit sententia quæ queritur. His ita peractis, est in fronte primi libelli posita Zachariæ Papæ epistola omnibus Episcopis ac reliquis ecclesiastici ordinis gradibus & cunctis Ducibus atque Comitibus omnibusque Deum timentibus per Gallias & Francorum provincias constitutis directa, sicut in ea continetur. Quam sequuntur duo synodales conventus quos sanctæ Romanæ & apostolicæ Ecclesiæ Legatus Bonifacius memorata Magontiacensis Ecclesiæ Archiepiscopus vice prædicti Zachariæ Papæ unà cum Karlomanno Francorum Principe canonicè tenuit. Ut agnoscant omnes hæc prædictorum Principum capitula maximè apostolica auctoritate fore firmata. Post ista quoque quæ sequuntur, eadem auctoritate, maxima, ut diximus, ex parte, & omnium Francorum utriusque ordinis virorum assensu sunt roborata. Secundo verò in libello, post capitulorum numerum, prima fronte posita sunt quædam ex lege divina excerpta capitula, sicut ea sparsim in eorum mixta capitulis reperimus; ut omnes hæc capitula legibus

divinis regulisque canonicis concordare non ignorent. Tertio siquidem in libello, post ejusdem libelli capitulorum numerum, quædam ex canonibus à Paulino Episcopo & Albino magistro reliquisque jussione Karoli invictissimi Principis magistris sparsim collecta sunt inserta capitula; & quibusdam interpolitis, sequuntur alia regulæ monasticæ congruentia, & demum ea quæ sequuntur ad sanctæ Dei Ecclesiæ servorumque ejus atque totius Christiani populi utilitatem sunt conscripta capitula, sicut in eodem continentur libello. Precamur quoque lectores omnes cunctosque judices & sapientes ut non ea sinistra interpretatione ullo unquam tempore dignentur exponere, aut quemquam injustè judicare, vel eò quòd non sint quædam ex his juxta regulam grammaticæ artis composita reprehendere; sed pro ipsis Principibus eorumque & sanctæ Dei Ecclesiæ fidelibus, qui hæc eadem simul cum eis tractaverunt, atque pro nobis, qui ea colligere ac describere curavimus, orare studeant; & jamdicta capitula pariter nobiscum illi amplecti, venerari, amare, legibusque tenere decertent, annuente Domino, ut parem omnes ex hoc mercedem habere mereamur. Amen. FINIT.

INCIPIUNT VERSVS DE PRÆDICTIS PRINCIPIBUS.

*Aurea progenies, felici stemmate pollens,
 Francorum virtus, perpetuumque decus,
 Pippinus quondam micuit sublimiter, atque
 Karlomannus agens quæ placere Deo.
 Censores etenim veri pietatis amore,
 Ecclesiæ leges instituire sacras.
 Quas dum lector ovens descriptas legerit istic,
 Nec minus & jura posteriora legat.
 Hinc Caesar Karolus, divino munere fretus,
 Nobiliter proceres rex in orbe suos:
 Quorum sceptrâ piis una moderatus habens,
 Cunctorum vicis inclita gesta patrum;
 Virtutum gemmis David reliquosque secutus,
 Insigni fama fulsit ubique sui.
 Quid memorem multas domuit quas denique gentes,
 E quis & remeans clara trophæa tulit?
 Nec mirum, coluit dum Regis jussa superni,
 Decernens sanctis jura tenenda viris.
 Ob quæ promeruit caelestia scandere regna,
 Qua quoque percepit præmia larga satis.
 Inde Hludouvicus regno successit avito,
 Eximius Princeps, divus & orbis apex:
 Augusto nituit sub quo Germania cultu,
 Cultori tribuens commoda multa suo.
 Pacis amator enim Caesar, pietatis & alma,
 Consuluit populis, plebibus atque suis.*

Tom. I.

Ecc ij

Scilicet ut Regum renovans sancita priorum,
 Prudenter titulos adderet ipse pios.
 Quapropter moriens penetravit sidera caeli,
 Soluens praecelso cantica digna Deo.
 Ex quo persequitur soboles veneranda per orbem
 Ipsius, insigni nomine digna patris.
 Hludovicus enim fluvii cis littora Rheni
 Imperat, & gentes comprimit ecce feras.
 Necnon Hlotharius parili ditione positus,
 Francorum Caesar sceptrum tremenda vehit.
 Tum Karolus regnum Francorum sorte retentat,
 Nomen arvi referens auxiliante Deo.
 Nos quibus illa tenent terni qua jura libelli,
 Oblivimus scripta, semper habenda sibi.
 Quorum norma docet jugiter nos vivere recte,
 Et studiis Domino rite placere piis.
 Haec refecant pravos aequo moderamine mores,
 Vivendi normam contribuendo piis.
 Namque patrant multi sineestas saepe rapinas,
 Nonnulli violant templa dicata Deo.
 Sunt alii scelerum fadati labe suorum,
 Fistula quos omnes commemorare nequit.
 Sed cohibet tales legum censura sacrarum,
 Decretisque vetat ista patrare piis.
 Ergo duces laudare decet per carmina fortes,
 Munere virtutum qui micuere sacro.
 Francia sub quorum sceptris tutissima mansit,
 Libertate vigens, colla superba terens.
 Quam varia gentes dominam timere severam,
 Vt pote quas armis cepit ovando suis.
 Unde sibi nomen meruit, decus atque perenne,
 De vultis populis celsa trophaea ferens.
 Coelestis patria donati munere Reges
 Exultant jugiter, & sine fine canunt;
 Alta poli cuius subierunt culmina caeli,
 Quos devota chelys jam resonavit ovans.
 Felices nimium quos aula beata receptans,
 Caelicolis junxit civibus ipsa libens.
 Non ibi jam metuunt furvas nocuasque tenebras,
 Quin potius verae lucis amana vident.
 Sic evangelici testatur pagina bibli,
 Quod mundi lumen sit Deus altitonans.
 Hoc jubat exhilarat superorum corda virorum,
 Inradiansque procul nubila tetra fugat.
 Hoc etiam vatium cecinit pulcherrime quidam.
 Olim quod Dominus lusit amando Deus.

Cui decus & virtus, laus & veneratio semper,
Imperiumque manet cuncta per æva sacrum,
Ipse tibi tribuat prolixæ tempora pacis,
Credita qui plebi fersque talenta tibi.

INCIPIVNT CAPITVLA QVINTI LIBELLI.

1. **E**piscola Zacharie Pape Francis & Gallis directa.
2. Synodus cum actibus suis iussione apostolica à sancto Bonifacio & Francorum Episcopis sub Karolomanno Duce habita anno incarnationis dominicæ DCCXLII.
3. Item altera synodus à supradiçtis Episcopis ac Principe apostolica auctoritate Kalendas Martias Liptinas habita.
4. De fide catholica & primo præcepto legis.
5. De pace & concordia servanda.
6. De eo qui à Presbytero non baptizato baptizatus est.
7. De eo qui filiasram aut filiasram ante Episcopum tenent.
8. De his qui propter fuidam in alias patrias fugiant.
9. De incestis.
10. De ecclesiasticis viris.
11. De Presbyteris & Clericis, ut Archidiaconus eos convocet ad synodum.
12. De eo qui Misso Episcopi contradixerit vel Presbytero aut Clerico incestuosum.
13. De his qui res ecclesiasticas verbo Domini Regis tenent.
14. Vt Presbyteri qui vicos vel Ecclesias tenent, ceram vel alios census ad matrem civitatis Ecclesiam persolvant, sicut consuetudo fuit.
15. De emunitatibus servandis.
16. De iustitiis faciendis.
17. De ecclesiasticis viris qui se reclamantes ad palatium veniant.
18. De muliere que sine licentia viri sui velum in caput miserit.
19. De eo qui filiasram suam contra voluntatem ipsius dederit viro ingenuo vel servo.
20. De femina ingenua que servum acceperit.
21. De eo qui habet mulierem legitimam, si frater ejus adulteraverit cum ea.
22. Vt Sacerdotes vel Clerici ad secularia negotia, relicto Episcopo suo, non consentiant.
23. Vt Presbyteri & Diaconi præter Episcopum nihil agant.
24. De eo qui oblata dederit vel acceperit præter Episcopi iussionem.
25. Cum excommunicatis non licere communicare.
26. De eo qui Ecclesiam Dei conturbat.
27. De monachis, ut in civitate vel regione qualibet Episcopo suo subiecti sint.
28. Vt Clericus in Ecclesia in qua præstitutus est permaneat.
29. Vt Episcopus curam monasteriorum gerat.
30. De eo qui excommunicatus pro suo neglecto fuerit.
31. Vt Presbyteri rem Ecclesie non vendant.
32. Vt manumissiones in Ecclesia celebrentur.
33. De defensoribus Ecclesiarum ab Imperatore poscendis.
34. Vt nullus sacerdos canones ignoret.
35. Quid de Presbyteris criminosis, de quibus adprobatio non est, agendum sit.
36. De sacerdotum purgatione. Ex Capitulis Domni Karoli.
37. De eo qui constituitur de crimine.
38. De usaris.
39. De Comitibus, ut ministris Ecclesie in suis ministeriis adiutores sint.
40. De ordinatione Presbyterorum.
41. De Presbyteris, qualiter Ecclesie introitum consequantur.
42. De non cogendo bibere.
43. De Presbyteris, à quibus per Ecclesias constituantur.
44. De honore pro Ecclesiis dando.
45. De decimis dispensandis.
46. De Ecclesiis vel altaribus immeliiorandis.
47. De Ecclesiis vel altaribus ambiguis.
48. De lineis altaribus preparandis.
49. De parrochianis alterius Presbyteri.
50. De parrochia alterius Presbyteri.
51. De termino Ecclesiarum.
52. De rebus Presbyterorum.
53. De penitentibus non cogendis vinum bibere.
54. De Presbyteris, à quibus se carveant.
55. De Presbyteris qui agenda in domiciliis celebraverint.
56. De predicatione vel capitulis Presbyterorum.
57. De eucharistia.
58. De ampullis tribus in Cena Domini habendis.

59. *Vt omnes Clerici Episcopis suis subiecti sint.*
60. *De ordine sacerdotum.*
61. *De eo qui non confitetur Dei Verbum passum carne.*
62. *De modo excommunicationis, tam de Clericis, quam de laicis.*
63. *De his qui à synodo vel à suo Episcopo damnati sunt.*
64. *De Episcopis vel quibuslibet ex clero.*
65. *De die dominica, qualiter observanda est.*
66. *De ignotis angelorum nominibus.*
67. *De mulieribus, ne ad altare accedant.*
68. *De Episcopis ordinandis vel quibuslibet ex clero.*
69. *De maleficiis vel incantatoribus.*
70. *De negotio Clericorum inter se.*
71. *De conspiratione Clericorum vel monachorum seu laicorum.*
72. *De fide sancte Trinitatis predicanda.*
73. *De his qui se convertunt ad Deum.*
74. *De his qui non sunt bonae conversationis.*
75. *De his qui cum excommunicato communicaverunt.*
76. *De subiectione Presbyterorum.*
77. *De Clericis ecclesiastici ordinis.*
78. *De falsis nominibus sanctorum.*
79. *De uxore à viro dimissa.*
80. *De oblatis pauperum.*
81. *De jejuniis à sacerdotibus constitutis.*
82. *De his qui contra naturam peccant.*
83. *De nominibus recitandis.*
84. *De canonum institutis à Presbyteris non ignorandis.*
85. *De sacerdotibus contra decretalia agentibus.*
86. *De fide Presbyterorum ab Episcopis discutienda.*
87. *De Presbyteris in Ecclesiis constituendis ab Episcopis, & non ab aliis.*
88. *De villis novis & Ecclesiis in eis noviter constitutis.*
89. *De Presbyteris qui feminas in domibus habent.*
90. *De scriptoribus.*
91. *De incestuosis.*
92. *De communicatione fidelium.*
93. *De confugio ad Ecclesiam.*
94. *De admonitione sacerdotum.*
95. *De predicatione ad plebem.*
96. *De eruditione filiorum à parentibus vel patris.*
97. *De Ecclesiis antiquitus constitutis.*
98. *De his qui sine consensu Episcopi Presbyteros in Ecclesiis constituunt vel de Ecclesiis ciciunt.*
99. *De Ecclesiis inter coheredes divisis.*
100. *De manso ad Ecclesiam dato.*
101. *De his qui decimas dare nolunt nisi à se redimantur.*
102. *De testibus ad rem quamlibet discutendam.*
103. *De causa ebrii hominis, & de ejus testimonio, & de placito Comitum.*
104. *De hoc si Presbyteri sanctum Chrisma dederint ad iudicium subvertendum.*
105. *De placito Centenarij.*
106. *De rapto viduarum.*
107. *De homine publicam penitentiam agente interfecito.*
108. *De observatione preceptorum dominorum.*
109. *De locis jam dudum sacris & nunc sparsa factis.*
110. *De commutationibus utilibus permanentibus, inutilibusque delendis.*
111. *De Ecclesie consecratione in qua mortuorum cadavera sunt sepulta.*
112. *De officio laicorum.*
113. *De sultorum voto solvendo.*
114. *De non prodendo à Presbyteris crimen Episcopi.*
115. *De parochianis alterius Presbyteri.*
116. *De manus impositione & resolutione canonica.*
117. *De penitente cuius crimen per vulgatum est.*
118. *De penitentibus qui eucharistiam acceperint in infirmitate positi.*
119. *De remedio penitentiae, & quod absolutio penitentium per manus impositionem Episcoporum supplicationibus fiat. Propter quod necesse est ut reatus peccatorum ante ultimum diem sacerdotali supplicatione solvatur, etiamsi periculo mortis urgente, statim post acceptionem penitentiae & reconciliatio subsequatur. Ex epistola Pape Leonis ad Theodorum Forojulensem Episcopum.*
120. *Item de penitentium absolutione, ut per manus impositionem Episcoporum vel sacerdotum precibus fiat.*
121. *Vt penitens offensus penitentiae fructibus ad communionem recipiatur.*
122. *Vt penitentes, tempore quo penitentiam petunt, super caput cilicium à sacerdote consequantur.*
123. *Vt omni tempore jejuniij manus penitentibus à sacerdote imponatur.*
124. *Vt lapsi per manus impositionem Episcopi absolvantur.*
125. *Vt penitentes communicant qui ante reconciliationem moriantur.*

126. De his qui convivio gentilium usi sunt.
 127. *Ut* criminalia peccata multis jejuniis & crebris manus impositionibus à sacerdotibus purgentur.
 128. *Ut* penitentibus juxta canonicam auctoritatem penitentia detur, & ante suspensiones à communione excubare faciant ad Ecclesie officium.
 129. De his qui separati à communione fuerint penitentibus.
 130. *Ne* in confinio mortis penitens à reconciliatione diutius suspendatur. Et ut oblatio ejus qui penitens, necdum reconciliatus, de hac vita exierit, ab Ecclesia recipiatur.
 131. De Presbyteris vel Diaconibus graviori noxa convictis.
 132. De penitentibus qui ex graviorebus levioribusque commissis penitentiam gerunt.
 133. De his qui convivio solo gentilium & escis immolatis usi sunt.
 134. *Ut* penitentes qui ex graviorebus peccatis penitentiam gerunt, tribus annis sint inter audientes, si veram penitentiam gesserint.
 135. De catechumenis non pretereundis.
 136. *Ut* qui penitentiam publice gerunt, uno anno sint cum cilicio inter audientes.
 137. De penitentibus transgressoribus.
 138. *Ut* penitentibus absque personarum acceptione penitentia detur.
 139. De negligentiorebus penitentibus.
 140. De eo qui penitentiam in infirmitate petit.
 141. *Ut* penitentes non se credant absolutos nisi per manus impositionem.
 142. De penitentibus qui antequam leges penitentiae exsequantur, si casu in itinere vel in mari mortui fuerint.
 143. De loco monasteriorum vel edificis providendis.
 144. *Ut* Episcopi sciant qualiter Canonici qui sunt cum Abbatibus vivant.
 145. *Ut* Presbyteri chrisma diligenter custodiant.
 146. *Ut* Presbyteri utantur assidue orariis.
 147. *Ne* laici Presbyteros ciant de Ecclesiis.
 148. *Ne* laici à Presbyteris munera exigant.
 149. De fugitivis Clericis.
 150. De letania majore.
 151. De quatuor temporibus observandis.
 152. De indulto jejuniis.
 153. De dominicis diebus.
 154. De decimis.
 155. *Ut* Ecclesie pacem habeant.
 156. Iterum de pace Ecclesiarum.
 157. *Ut* antiqua Ecclesie honorem suum habeant.
 158. De beneficiis ecclesiasticis.
 159. *Ne* Presbyter Missam solus cantet.
 160. De oblatione & pace in Ecclesia facienda.
 161. De simbolo & oratione dominica.
 162. *Ut* malum ebrietatis omnino vitetur.
 163. De spiritalibus filiis.
 164. *Ut* canticum luxuriosum circa Ecclesias deseratur.
 165. De incestuosis.
 166. *Ne* in quarta aut in quinta aut sexta generatione conjugum copuletur.
 167. *Ne* proprius filius de baptismo suscipiatur vel ad confirmationem teneatur.
 168. De damnatis nuptiis.
 169. De cura & predicatione sacerdotum erga populum sibi commissum, & ut facinorosos extra Ecclesiam eiciant.
 170. *Ut* Presbyteri omnes suos subiectos orationem dominicam & symbolam doceant.
 171. Quibus temporibus baptizandum sit.
 172. Quod nullum pretium pro baptismo accipi debeat.
 173. De decimis, ut fideliter à fidelibus dentur, & canonicè à Presbyteris dividantur.
 174. De Presbyteris, ut seculares non exercent curas, neque iudices villarum fiant.
 175. *Ut* in titulis quibus Presbyteri consecrantur, ante suam promotionem stabilitatem promittant.
 176. *Ne* femine cum Presbyteris habitent.
 177. De Presbyteris vel Clericis fugitivis.
 178. *Ut* in domibus non consecratis nequamquam Missa celebretur.
 179. *Ut* Presbyteri, Diaconi, vel Subdiaconi nec arma portent nec venationem exercent.
 180. Quod non liceat mulieri velam sive sponte sive non sponte acceptum dimittere.
 181. *Ut* res pauperum vel minus potentum mala occasione non emanent.
 182. De potestate Episcoporum pro rebus ecclesiasticis, ac de convenientia Episcoporum cum laicis.
 183. De eo qui causam judicatum repetere presumat.
 184. De colonis & fiscalibus.
 185. De vita Canonicorum.
 186. De Presbyteris occisis.
 187. De accusatione Episcopi.
 188. Quod non liceat monasteria Deo sacra diverforia fieri secularia.
 189. *Ut* conjurationes vel conspirationes non fiant.
 190. De illis qui res Ecclesie tenent.

191. De seruo Ecclesie in furto comprehenso.
 192. De his qui Clericis injuriaverint. Ex Concilio Antistodorense.
 193. Ut homicidis vel ceteris reis qui legibus mori debent, si ad Ecclesiam confugerint, nullus eis victus deur.
 194. De decimis per iussionem Episcopi dispensandis.
 195. Qualiter de latronibus faciendum sit.
 196. De perjuriis.
 197. De latronibus iuste peremptis, & de hominibus iniuste punitis.
 198. De nonis & decimis vel censu Ecclesiarum.
 199. De tributariis Ecclesiarum.
 200. Ut sacramentum pro gildoma non fiat.
 201. Ut iterantibus nullus impedimentum faciat.
 202. De teloneis forbannitis.
 203. Ut mancipia non sine testibus vendantur.
 204. Qualiter de Comitibus vel de Vassis dominicis iustitias non facientibus agendum sit.
 205. De his qui pretium pro saida recipere & iustitiam facere nolant.
 206. De latronibus bis per membra & tertio per vitam puniendis.
 207. Decretale precum quorundam Episcoporum.
 208. Quod res Ecclesiarum vota sint fidelium, pretia peccatorum, & patrimonialia pauperum; quibus non solum conlata conservanda, sed etiam alia augenda sunt.
 209. De conlatis Ecclesie dividendis.
 210. De ordinatione seravorum.
 211. De personis à quibus non sunt res accipiende.
 212. Ut nullus Presbyter aliqua cupiditate quemquam consurare suadeat.
 213. De Presbyteris constituendis.
 214. De mansis unuscujusque Ecclesie.
 215. De Presbyteris unuscujusque Ecclesie.
 216. De sacris vasis Ecclesie ad pignus datis.
 217. De Ecclesiis destructis, vel de nonis & decimis.
 218. De Presbyteris qui feminas in domibus habent.
 219. De Presbyteris qui pro chrismate in Cena Domini veniebant.
 220. De predicatione & confirmatione Episcoporum.
 221. De pueris tondendis & puellis velandis.
 222. De feminis viros amittentibus.
 223. De raptis & de earum raptoribus.
 224. De puellis raptis necdum desponsatis.
 225. De desponsatis & ab aliis raptis.
 226. De his qui virginibus Deo dicatis se sociant.
 227. De puellis, quo tempore velentur.
 228. De examinatione sancte crucis non facienda.
 229. De pabulo verbi divini nuntiando.
 230. De homicidiis in Ecclesiis vel in atris earum perpetratis.
 231. De injuriis in Ecclesiis sacerdotum factis.
 232. De viduis & pupillis & pauperibus.
 233. De raptu viduarum.
 234. De homine publicam penitentiam agente interfecto.
 235. Ut omnis homo liber potestatem habeat ubicunque voluerit res suas dare pro salute anime sue.
 236. De homicidiis prohibendis.
 237. Quid in compositionem virgildi dari non debeat.
 238. De raptu alienarum sponsarum.
 239. De falsis testibus convincendis.
 240. De concordia Episcoporum & Comitum.
 241. De latronibus, homicidis, adulteris, incestuosis sub magna districtione coercendis.
 242. De invasione aliorum rerum.
 243. Pro qua re in presentiam Regis venire quis debeat.
 244. Ne noviter conversi cito ad aliqua mittantur exercenda negotia.
 245. Quid de his agendum sit qui, gratia fugiendi debitum servitium, seculum relinquunt.
 246. Quid tempore famis ac cuiuslibet tribulationis agendum sit.
 247. Ut infra patriam arma non portentur. Et qualiter discordantes ad pacem cogantur redire.
 248. De armaturis & bruniis habendis.
 249. De his qui iudicis Scabinorum ad quiescere nolant.
 250. Quod Regi & senioribus tantum fidelitas per sacramentum promitti debeat. Et ut cetera sacramenta legaliter fiant.
 251. Ut si conspirationes facte fuerint, triplici ratione iudicentur.
 252. Qualiter de testibus agendum sit, qualesque ad testimonium adducantur.
 253. Quales personae ad causas discutiendas & terminandas eligi debeant.
 254. De teloneis que de mercatis & navigiis vel aliis, aut quacunque iniuste exiguntur, quid fieri debeat.
 255. De his qui ex seculo ad monasteria converti volunt.
 256. De hominibus pauperibus liberis, ut à potentioribus

- potentioribus non opprimantur iniuste.
257. De Ecclesiis sive sanctis noviter inventis.
258. *Vt* heribannus absque personarum acceptione fideliter ab omnibus exigatur.
259. De hominibus vel feminis liberis qui cum fiscalibus se coniungunt.
260. *Vt* oratio dominica & symbolum & lex seu capitula Regum diligenter intellegantur.
261. De occasione Clericorum & sacerdotum atque monachorum.
262. De damnis in immunitatibus factis.
263. De furibus infra emunitatem retentis quid agendum sit.
264. De locis ad claustra Canonicorum faciendis.
265. De emptione, tempore messis, causa cupiditatis & turpis lucri.
266. De stabilitate Episcoporum vel Clericorum.
267. De Ecclesiis vel altaribus ambiguis.
268. De ebrietate.
269. De admonitione ad Comites pro utilitate sancte Dei Ecclesie.
270. De admonitione ad laicos pro honore ecclesiastico conservando.
271. De admonitione ad Episcopos vel Comites pro concordia ad invicem & cum ceteris fidelibus.
272. De operibus in restaurationem Ecclesiarum adimplendis.
273. De Comitibus, ut ministris Ecclesie in suis ministeriis adiutores sint.
274. *Vt* de incestuosis & his qui decimas non dant, ab Episcopis & Presbyteris, & de neglegentibus viventibus, vna die non accipiantur.
275. De Ecclesiis destructis.
276. De his qui nonas & decimas dare neglexerunt.
277. De his qui restaurationes Ecclesiarum neglegunt.
278. De his qui agros dominicos ideo neglegunt ut nonas exinde non persolvant.
279. *Vt* intellegatur in quo facto immunitas frangatur.
280. De iustitiis generalibus.
281. De animalibus vel aliis rebus, à quibus emanant.
282. De eo qui in testimonium assumitur, qualis esse debeat.
283. De heribannatoris coniecto.
284. De colonis & fiscalibus.
285. De falsis testibus.
286. De hominibus ad mortem dijudicatis, & postea eis vita concessa, si iustitias quaesierint.
287. De homine cui post iudicium vita concessa est, si iustitiam reddere noluerit.
288. De liberis hominibus qui ad mallam venire cogendi sunt.
289. De testibus, ad testimonium dicendum qualiter adhibeantur.
290. De iustitia cuiuslibet à nullo quolibet dilatanda.
291. De nimiam blasphemis latronibus.
292. De testibus ad rem quamlibet discutiendam eligendis.
293. De placito Centenarij.
294. De placitis à Missis dominicis Comitibus notum faciendis.
295. De uxoribus defunctorum, quam partem conlaborationis post obitum maritorum accipere debeant.
296. De falsis testibus convincendis.
297. De terra tributaria.
298. De terra censali.
299. De observacione preceptorum dominicorum.
300. De eo qui propriam derelinquit uxorem, vel sine culpa interfcit, & aliam ducit.
301. De liberis hominibus qui propriam non habent, sed in terra dominica resident, ad testimonium non recipiendis.
302. De Presbyteris, Diaconibus, & reliquis ex clero. Canones sancti Silvestri & aliorum LXXXIV. Episcoporum.
303. Ex Capitulis Domni Karoli, qualiter ex factis aut mansis vel quartis servitium agatur.
304. *Vt* Episcopi incestos emendent & corrigant.
305. *Vt* ea conserventur que in placitis & synodis Pippinus Rex constituit.
306. De eo qui à servo alieno aliquid comparaverit.
307. *Vt* Ecclesiarum negotia à iudice continèdè audiantur.
308. *Vt* iudex criminofum discutiens non ante sententiam proferat capitalem quam aut reus ipse confiteatur aut per innocentes testes convincatur.
309. *Vt* qui socij criminis sunt, non admittantur testes.
310. De nuptiis incestis prohibendis.
311. *Vt* de absentibus non iudicetur.
312. *Vt* clementior severiori preferatur sententia.
313. *Vt* qui de se confessus est, super aliam non credatur.
314. De testimonio unius hominis non accipiendo.

315. *Vt contra Episcopos nullus graviter aut leviter agat.*
316. *Quod per Spiritum sanctum remissio sit peccatorum.*
317. *De quatuor vitiis que fidem catholicam commaculant.*
318. *Quod universalis sancta Dei Ecclesia unum corpus, et usque caput Christus sit.*
319. *Quod ejusdem Ecclesie corpus in duobus principaliter dividatur eximii personis.*
320. *Vt Chorepiscopi modum mensurae qui in sacris canonibus prefixus est non excedant.*
321. *De Chorepiscopis qui in vicis commorantur.*
322. *De honore & obedientia Episcoporum & reliquorum sacerdotum.*
323. *De quatuor negligentis sacerdotum.*
324. *De Presbyteris qui in suis domibus feminas habent.*
325. *De Presbyteris qui contra statuta canonum vitii fiunt.*
326. *Quod conversatio sacerdotalis testes vitae probabiles habeat.*
327. *Vt Episcopi in rebus Ecclesie circa propinquos suos exponendis reprehensionem caveant, & ut discretionis modum teneant.*
328. *Quod nonnulli Episcopi sibi subiectos Canonicos, monachos, & sanctimonialis negligant.*
329. *De Episcopis, Abbatibus, & sacerdotibus qui propria loca relinquunt.*
330. *De laicorum Clericis.*
331. *De monachis & Presbyteris sive Clericis qui passim palatium adveniunt.*
332. *Vt non sit sanguinis Christianorum temeraria effusio.*
333. *De Abbatibus canonicis & regularibus, vel Abbatissis.*
334. *Vt capelle absque jussu sive permissu proprii Episcopi non fiant.*
335. *Vt omnes qui in fide catholica suspecti sunt, in testimonio humano dubii habeantur.*
336. *Vt si quis ministros Ecclesie injuriaverit, hoc tripliciter componat.*
337. *Vt si quis contumax reverentiam Ecclesiarum non habet, quingentos componat solidos.*
338. *Vt cuncta que circa Ecclesias earumque ministros antiquitas sancta statuit, inviolata persistant.*
339. *De prediis Deo dicatis.*
340. *De eo qui die dominico opera servilia fecerit.*
341. *De eo qui infra regnum per vim aliquid rapuerit.*
342. *De eo qui alienum servum ad furtum susserit.*
343. *De fure nocturno tempore capto.*
344. *De eo qui de fure nesciens aliquid comparaverit.*
345. *De eo qui occulte in nocte vel in die alterius animal occiderit.*
346. *De eo qui occiderit alienum animal, & non negaverit.*
347. *De eo qui furtivam rem scienter emerit.*
348. *De eo qui de latrone furtivam rem scienter ad custodiendum acceperit.*
349. *De sacramentis leviter non jurandis.*
350. *De eo qui contra caput alterius falsa suggesterit.*
351. *De eo qui per invidiam vel dolum liberi vel servi domum incenderit.*
352. *Vt si quis servum injuste accusaverit alienum, domino simile mancipium pro hoc facto reddat.*
353. *De via publica.*
354. *De via convinctali.*
355. *De eo qui fontem coinquinaverit.*
356. *De eo cui aurum vel argentum aut ornamentum commendata fuerint.*
357. *Vt rem in contentione positam non liceat vendere.*
358. *De eo qui servum suum vendiderit.*
359. *De eo servo qui peculio suo fuerit redemptus.*
360. *De eo qui causam alterius tulerit de loco suo.*
361. *De eo qui alienus mortuum reperit.*
362. *De venditionibus vili pretio detractis vel vitiosis.*
363. *Vt qui arras dederit pro quacunque re, pretium reddere compellatur.*
364. *Vt peregrinos transeuntes nemo inquietet.*
365. *De eo qui res alienas vendiderit.*
366. *De eo qui alicujus quadrupedi unum oculum excusserit.*
367. *De eo qui jussu Regis vel Ducis aliquem occiderit.*
368. *De eo qui scripturam protulerit, ut veritatem ejus testibus probet.*
369. *Vt quicquid provincialibus fuerit relaxatum per beneficium Principis, ab exaltore non requiratur.*
370. *Vt Presbyteri criminosi ad synodum venientes in medio colloquantur.*
371. *Vt unusquisque Presbyter Missam cum scandalis celebret.*
372. *Vt Presbyter die dominico cum benedicta aqua procedat.*

373. De locis monasteriorum vel aedificiis providendis.
374. De hospitalitate & cura pauperum.
375. *Vt* adjuvatorum à Rege impendatur his qui ministerium ecclesiasticum adimplent.
376. *Vt* nullus Episcopus vel Abbas per praeemia suis hominibus beneficia dent vel auferant.
377. *Vt* Consiliarii Regis munus non accipiant ob beneficium alius impetrandum.
378. *Vt* Clericus vel monachus vel sanctimonialis non accusetur ad iudicium civile.
379. De monacho qui monasterium suum dimiserit.
380. De servo in monasterio recepto.
381. De monachis laicis factis.
382. De Ecclesia aedificanda.
383. De eo qui in domo sua oratorium fecerit.
384. De electione Abbatis.
385. De Diaconissa vel Deo devota.
386. De restituendo monasterio.
387. De litigatoribus.
388. De sceniciis.
389. De prescriptione quadraginta annorum.
390. *Vt* nemo audeat Episcopum aut Sacerdotem vel Clericum apud publicos iudices accusare.
391. De absentibus non iudicandis.
392. Ne nullus sacerdos iudicetur nisi praesentes sint ipsius accusatores, idemque legitimi.
393. *Vt* vita accusantium primo discutatur.
394. De testibus requirendis in accusatione Clericorum.
395. De culpabili persona non recipienda.
396. De non iudicando quemquam ante examinatam causam.
397. De non iudicando maiore à minore.
398. De non iudicando quemquam absque legitimo accusatore.
399. De eo qui frequenter litigat, ut non suscipiatur absque examine.
400. De rimanda enucleatim causa in iudicio & saepe ventilanda.
401. De his qui se putant per testes redemptos ad sacerdotum accusationem admitti, ut non admittantur nisi omni suspitione caruerint.
402. *Vt* nullus contra religionem faciat.
403. Quod laicis non sit de religione praesumendum.
404. *Vt* liceat majores iudices appellare quotiens necessitas ingruerit.
405. De iniusto iudicio, Principis metu vel iussu terminato, cassando.

INCIPIT LIBELLVS QVINTVS.

Epistola Zachariae Papae Francisci & Gallis directa.

I. **Z**acharias Papa univ[er]sis Episcopis, Presbyteris, Diaconibus, Abbatibus, cunctis etiam Ducibus, Comitibus, omnibusque Deum timentibus per Gallias & Francorum provincias constitutis. Referente nobis reverentissimo atque sanctissimo fratre nostro Bonifacio Episcopo quod dum synodus adgregata esset in provincia vestra juxta nostram commonitionem, mediantibus filiis nostris Pippino & Karlomanno Principibus vestris, peragente etiam vice nostra Metropolitano, Bonifacio, Dominus illuminasset corda vestra cum Principibus vestris in predicationem ejus, ut omnibus commonitionibus ejus obediretis, & falsos & schismaticos & homicidas & fornicarios à vobis expelleretis sacerdotes, omnipotenti Deo nostro gratias egimus, & pro vobis incessanter sumus orantes, ut qui coepit in vobis opus bonum, perficiat usque in finem. Obsecramus enim omnes vos coram Deo ut ejus commonitionibus

Tom. I.

firmiter obediat. Ipsum enim vice nostra in partibus illis ad praedicandum constitutum habemus, ut vos, Deo propitio, ad viam perducat rectitudinis, & à cunctis facinoribus salvi esse possitis. Habuistis enim, peccatis facientibus, nunc usque falsos & erroneos sacerdotes. Vnde & cunctae paganae gentes vobis pugnantibus praevalabant, quia non erat differentia inter laicos & sacerdotes, quibus pugnare licitum non est. Qualis enim victoria datur ubi sacerdotes una hora dominica pertractant mysteria & Christianis dominicum porrigunt corpus pro suarum animarum redemptione, & post Christianos, quibus hoc ministrare debuerant, aut paganos, quibus Christum praedicare, propriis sacrilegisque manibus necant; praecipue dicente eis Domino: *Vos estis sal terrae. Quod si sal evanuerit, in quo condecitur? Ad nihilum valet ultra nisi sit mittatur foras & conculcetur ab hominibus.* Et dum haec ita sint, & tales in vobis fuerint sacerdotes, quomodo victores contra vestros inimicos esse poteritis? Nam si mundos & castos ab omni fornicatione & ho-

F ff ij

micidio liberos habueritis sacerdotes, ut sacri præcipiunt canones, & nostra vice prædicat præfatus Bonifacius frater noster, & ei in omnibus obedientes extiteritis, nulla gens vestrum ante conspectum stabit, sed corruent ante faciem vestram omnes paganae gentes, & eritis victores, insuper & bene agentes, vitam possidebitis æternam. Vos autem, carissimi fratres, qui estis veri sacerdotes, vel sub regali disciplina constituti, sic vosmetipsos exhibete ut certè ministros Dei & dispensatores mysteriorum Dei, ut non vituperetur ministerium vestrum, ne fiat in vobis sicut scriptum est: *Eritis, sicut populus, sic sacerdos*. Et si hoc fuerit, qualis vobis erit ab hominibus laus, aut qualis à Deo expectatur retributio? Sed sic vos corrigite ut veri sacerdotes. Et tales ad sacerdotium perducite ut & vobis & illis testimonium maneat bonum ab his qui foris sunt, quatinus ab hominibus vobis adquiratis laudem, & à Deo mercedis præmium in æterna beatitudine percipere mereamini, eò quòd per vos ad Christi perducti sunt rectam fidem, innoxios habentes sacerdotes. Ad synodum namque omni anno convenite ad pertractandum de unitate Ecclesie, ut si quid adversi acciderit, radicitus amputetur, & Dei Ecclesia maneat inconcussa. Bene valete.

Incipit synodus cum actibus suis iussione apostolica à sancto Bonifacio & Francorum Episcopis sub Karlomanno Duce habita anno incarnationis dominice DCCXLI.

Capitularium
an. 742.
Capitularium
Pippini an.
744.
Ivo par. 11.
c. 29.

II. In nomine Domini nostri Iesu Christi. Ego Karlomannus Dux & Princeps Francorum anno ab incarnatione Christi DCCXLII. XI. videlicet Kalendas Maias, cum consilio servorum Dei & optimatum meorum, Episcopos qui in regno meo sunt cum Presbyteris ad Concilium & synodum pro timore Christi congregavi, id est, Bonifacium Archiepiscopum, & Burhardum, & Regemfridum, & Vuiztanum, & Vuitbaldum, & Dadanum, & Eddanum, ac reliquos Episcopos, cum Presbyteris eorum, ut mihi consilium dedissent quomodo lex Dei & ecclesiastica religio recuperetur, quæ in diebus præteritorum Principum dissipata corruit, & qualiter populus Christianus ad salutem animæ pervenire possit, & per falsos sacerdotes deceptus non pereat. Et per consilium sacerdotum & optimatum meorum ordinavimus per civitates Episcopos, & constituvimus super eos Archiepiscopum

Bonifacium, qui est Missus sancti Petri. Statuimusque per annos singulos synodum congregari, ut nobis presentibus canonum decreta & Ecclesie jura restaurentur, & religio Christiana emendetur. Et fraudatas pecunias Ecclesiarum Ecclesiis restituvimus & reddidimus. Falsos verò Presbyteros & adulteros vel fornicatores Diaconos & Clericos de pecuniis Ecclesiarum abstulimus & degradavimus & ad penitentiam coëgimus. Servis Dei per omnia omnibus armaturam portare vel pugnare aut in exercitum & in hostem pergere omnino prohibemus, nisi illis tantummodo qui propter divinum ministerium, Missarum scilicet sollempnia adimplenda & sanctorum patrocinia portanda, ad hoc electi sunt, id est, unum vel duos Episcopos cum capellanis Presbyteris Princeps secum habeat, & unusquisque Præfectus unum Presbyterum, qui hominibus peccata confitentibus judicare & indicare penitentiam possit. Necnon & illas venationes & silvaticas vagationes cum canibus omnibus servis Dei interdiximus. Similiter ut acceptores & falcones non habeant. Decrevimus quoque juxta sanctorum canones ut unusquisque Presbyter in parrochia habitans Episcopo subiectus sit illi in cuius parrochia habitat, & semper in quadragesima rationem & ordinem ministerij sui, sive de baptismo, sive de fide catholica, sive de precibus & ordine Missarum, Episcopo reddat & ostendat. Et quandocunque jure canonico Episcopus circumneat parrochiam populos ad confirmandos, Presbyter semper paratus sit ad suscipiendum Episcopum cum collectione & adjutorio populi qui ibi confirmari debet. Et in Cæna Domini semper novum chrisma ab Episcopo quaerat. Ut Episcopo testis adsistat castitatis & vitæ & fidei & doctrinæ illius. Statuimus etiam ut secundum cautelam omnes undecunque supervenientes ignotos Episcopos vel Presbyteros ante probationem synodalem in ecclesiasticum ministerium non admitteremus. Decrevimus quoque ut secundum canones unusquisque Episcopus in sua parrochia sollicitudinem habeat, adjuvante Grafione qui defensor Ecclesie est, ut populus Dei paganas non faciat, sed ut omnes spurcicias gentilitatis abiciat & repuat, sive profana sacrificia mortuorum, sive fortilegos vel divinos, sive phylacteria & auguria, sive incantationes, sive hostias immolativas, quas stulti homines juxta

Ivo par. 11.
c. 29.

Ecclesias ritu pagano faciunt sub nomine sanctorum martyrum vel confessorum Domini, & suos sanctos ad iracundiam provocantes, sive illos sacrilegos ignes quos nedfratres vocant, sive omnes, quacunque sunt, paganorum observationes diligenter prohibeant. Statuimus similiter ut si post hanc synodum, quæ fuit xi. Kalendas Maias, uniusquisque servorum Dei vel ancillarum Christi in crimen fornicationis lapsus fuerit, ut in carcere poenitentiam faciat in pane & aqua. Et si ordinatus Presbyter sit, duos annos in carcere permaneat, & antea flagellatus & scortatus videatur, & post Episcopus adaugeat. Si autem Clericus vel monachus in hoc peccatum ceciderit, post tertiam verberationem in carcerem missus, vertentem annum ibi poenitentiam agat. Similiter & nonnates velate eadem poenitentia contineantur, & radantur omnes capilli capitis ejus. Decrevimus quoque ut Presbyteri vel Diaconi non lagis, laicorum more, sed casulis utantur ritu servorum Dei. Et nullus in sua domo mulierem habitare permittat. Et ut monachi & ancille Dei monasteriales juxta regulam sancti Benedicti cenobia vel xenodochia sua ordinare, gubernare, & vivere studeant, & vitam propriam degere secundum prædicti patris ordinationem non neglegant.

Item altera synodus à supradictis Episcopis ac Principe apostolica auctoritate Kalendas Martias Liptinas habita.

III. Modò in hoc synodali conventu, qui congregatus est Kalendas Martias in loco qui dicitur Liptinas, omnes venerabiles sacerdotes Dei & Comites & Præfecti prioris synodi decreta consentientes firmaverunt, seque ea implere velle & observare promiserunt. Et omnis ecclesiastici ordinis clerus, Episcopi, & Presbyteri, & Diaconi, cum reliquis Clericis, suscipientes antiquorum patrum canones, promiserunt se velle ecclesiastica jura moribus & doctrinis & ministerio recuperare. Abbates verò & monachi receperunt regulam sancti patris Benedicti ad restaurandam normam regularis vitæ. Fornicatores namque & adulteros, qui sancta loca vel monasteria antè tenentes coinquinaverunt, præcepimus inde tollere & ad poenitentiam redigere. Et si post hanc definitionem in crimen fornicationis vel adulterij ceciderint, prioris synodi judicium sustineant. Similiter & monachi & nonnæ. Statuimus quoque cum consilio

servorum Dei & populi Christiani, propter imminencia bella & persecutiones ceterarum gentium quæ in circuitu nostro sunt, ut sub precario & censu aliquam partem ecclesiasticæ pecuniæ in adiutorium exercitus nostri cum indulgentia Dei aliquanto tempore retineamus, ea conditione, ut annis singulis de unaquaque casata solidus, id est, duodecim denarij ad Ecclesiam vel monasterium reddantur, eo modo ut si moriatur ille cui pecunia commodata fuit, Ecclesia cum propria pecunia revestita sit, & iterum, si necessitas cogat aut Princeps jubeat, precarium renovetur, & rescribatur novum. Et omnino observetur ut Ecclesiæ vel monasteria penuriam & paupertatem non patiantur quorum pecunia in precario præstita sit. Sed si paupertas cogat, Ecclesiæ & domui Dei reddatur integra possessio. Similiter præcipimus ut juxta decreta canonum adulteria & incesta matrimonia, quæ non sunt legitima, prohibeantur, & emendantur Episcoporum judicio, & ut mancipia Christiana paganis non tradantur. Decrevimus quoque, quod & pater meus antè præcipiebat, ut qui paganas observationes in aliqua re fecerint, multetur & damnetur quindecim solidis.

De fide catholica & primo præcepto legis.

IV. Primò omnium admonemus ut fides catholica ab Episcopis & Presbyteris diligenter legatur omnique populo prædicetur. Hoc enim primum præceptum Domini Dei omnipotentis est in lege: *Audi Israel quia Dominus Deus tuus Deus unus est.* Et ut ille diligatur ex toto corde, & ex tota mente, & ex tota anima, & ex tota virtute. *Vide supra lib. i. c. 58.*

De pace & concordia servanda.

V. Ut pax sit & concordia & unanimitas cum omni populo Christiano, inter Episcopos, Abbates, Comites, judices, & omnes ubique seu majores seu minores personas: quia nihil Deo sine pace placet, nec munus sanctæ oblationis ad altare, sicut in evangelio ipso Domino præcipiente legimus. Et ut est illud secundum mandatum in lege: *Diliges proximum tuum sicut te ipsum.* Item in evangelio: *Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur.* Et iterum: *In hoc cognoscet omnes quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem.* In hoc enim præcepto discernuntur filij Dei & filij diaboli: quia filij diaboli semper dissensiones & discordias movere satagunt, filij

Fff ij

Capitulare
an. 741.
Capitulare
Pippini an.
741. c. 6.

autem Dei semper paci & dilectioni student. *Ibid. cap. 59.*

De eo qui à Presbytero non baptizato baptizatus est.

Capitulare an. 757. c. 175. Ivo par. 1. c. 175. VI. Si quis baptizatus est à Presbytero non baptizato, & sancta Trinitas in ipso baptismo invocata fuit, baptizatus est, sicut Sergius Papa dixit. Impositione verò manus indiget. Georgius Episcopus Romanus & Iohannes Sacellarius sic senserunt.

De eo qui filiastrum aut filiastram ante Episcopum tenuerit.

VII. Si quis filiastrum aut filiastram suam ante Episcopum ad confirmationem tenuerit, separetur ab uxore sua, & alteram non accipiat. Similiter & mulier alterum non accipiat. Georgius sensit.

Capitulare an. 757. c. 12.

Haac tit. 11. c. 1.

Regino lib. 2. c. 218.

Burchard. lib. 17. c. 22.

Fulbert. epist. 33.

Ivo par. 9. c. 80.

Gratian. 30. q. 1. c. 2. *Si quis filiastrum.*

De his qui propter fidam in alias patrias fugiunt.

Capitulare an. 757. c. 18. Regino lib. 2. c. 221. VIII. Qui propter fidam fugiunt in alias patrias, & dimittunt uxores suas, nec ille vir nec illa femina accipiant alterum conjugium. Georgius sensit.

De incestis.

Capitulare an. 756. c. 1. Capitulare an. 757. c. 19. Haac tit. 4. c. 1. Regino lib. 2. c. 222. IX. Si homo incestum commiserit cum Deo sacra, aut cum matre sua, aut cum matrina sua de fonte aut confirmatione, aut cum matre & filia, cum duabus fororibus, aut cum matris filia, aut cum fororis filia, aut cum nepta, aut cum consobrino, aut subrina, aut cum amita vel matertera, aut cum his quibus canones prohibent copulari, de istis criminibus pecuniam suam perdat, si habuerit. Et si hæc emendare noluerit, nullus eum recipiat, nec cibum donet. Et si fecerit, sexaginta solidos Domino Regi componat, usque dum ipse homo se correxerit. Et si pecuniam non habuerit, si liber est, mittatur in carcerem usque satisfactionem. Si autem servus aut libertus est, vapuletur plagis multis. Et si dominus suus eum permiserit amplius in talem lapsum cadere, ipse sexaginta solidos Domino Regi componat. De reliquis verò propinquis juxta constituta sanctorum patrum & juxta decreta canonum judicetur.

De ecclesiasticis viris.

X. Si ecclesiastici viri supradicta faci-

nora commiserint, si honorabilis persona fuerit, perdat honorem suum; minores verò vapulentur, aut in carcerem mittantur. Capitulare an. 756. c. 1. Capitulare an. 757. c. 20.

De Presbyteris & Clericis, ut Archidiaconus eos convocet ad synodum.

XI. De Presbyteris & Clericis sic ordinavimus, ut Archidiaconus Episcopi eos ad synodum convocet. Et si quis ire contempserit, tunc Comes, iussione Episcopi monitus, eum distringere faciat, ita ut ipse Presbyter aut defensor suus sexaginta solidos componat, & ad synodum postea velit nolite venire, & Episcopus ipsum Presbyterum vel Clericum juxta canonicam auctoritatem judicari faciat. Solidi verò sexaginta de ipsa causa in facellum Domini Regis veniant. Capitulare an. 756. c. 1. Capitulare an. 757. c. 21.

De eo qui Misso Episcopi contradixerit vel Presbytero aut Clerico incestuosum.

XII. Si aliqua persona per violentiam Presbytero aut Clerico vel Misso Episcopi incestuosum contradixerit, tunc Comes ipsam personam per fidei iussuros positam ante Regem faciat venire unam cum Missis Episcopi. Et Dominus Rex ita eos distringat ut ceteri emendentur. Capitulare an. 756. c. 1.

De his qui res ecclesiasticas verbo Domini Regis tenent.

XIII. Ut illi homines qui res ecclesiasticas per verbum Domini Regis tenent, sic ordinatum est, ut illas Ecclesias unde sunt, vel illas domos episcopij vel monasterij cuius esse noscuntur, juxta quod de ipsis rebus tenent, emendare debeant, & illos census vel illas decimas ac nonas ibidem dare pleniter debeant sicut eis ad Venum ordinavimus. Et qui hoc non fecerit, ipsas res perdat. *Ibid. c. 4.*

Vt Presbyteri qui vicos vel Ecclesias tenent, ceram vel alios census ad matrem civitatis Ecclesiam persolvant, sicut consuetudo fuit.

XIV. Ut hi qui illos vicos vel illas Ecclesias tenent, illos census vel illam ceram quæ longo tempore ad illud episcopium reddiderunt, modò sic ordinavimus ut sic faciant. Et qui hoc non fecerit, sexaginta solidos componat. *Ibid. c. 5.*

De emunitatibus servandis.

XV. Ut emunitates pleniter conservate sint. *Ibid. c. 4.*

Capitulare an. 755. c. 19. 28.

De iustitiis faciendis.

XVI. Ut omnes iustitias faciant, tam publici, quam ecclesiastici. Et si aliquis homo ad palatium venerit pro causa sua, & antea suo Episcopo suisque ministris

que ecclesiastica sunt, & que secularia suo Comiti non innotuerit in mallo ante Rachinburgios, aut si causa sua ante Comitum in mallo fuit & ante Rachinburgios, & hoc sustinere noluerit quod ipsi legitime iudicaverint, si pro istis causis ad palatium venerit, vapuletur. Et si major persona est, legem exinde faciat.

De ecclesiasticis viris qui se reclamantes ad palatium veniant.

Capitulare an. 755. c. 30.
Capitulare an. 756. c. 10.
XVII. Si ecclesiastici viri ad palatium venerint de eorum causis se reclamare, nisi super eorum seniore, vapulent, nisi senior suus eos pro causa sua transmiserit.

De muliere que sine licentia viri sui velum in caput miserit.

XVIII. Mulier si sine comiato viri sui velum in caput miserit, si viro suo placeat, recipiat eam iterum ad conjugium.

Capitulare an. 757. c. 3.
Regino lib. 2. c. 126.
Burchard. lib. 9. c. 47.
Ivo par. 8. c. 185. & par. 9. c. 124.
Gratian. 33. q. 5. c. 3. *Mulier.*

De eo qui filiastram suam contra voluntatem ipsius dedit viro ingenuo vel servo.

Capitulare an. 757. c. 4.
Isaac tit. 1. c. 2.
XIX. Si quis homo filiastram suam contra voluntatem ipsius & matris & parentum dedit viro ingenuo aut ecclesiastico vel servo, & illa noluerit habere ipsum, & reliquerit eum, potestatem habeant parentes illius dare illi alium maritum. Et si jam maritum habet, non separatur.

De femina ingenua que servum acceperit.

XX. Si femina ingenua acceperit servum, sciens quod servus esset, habeat eum. Vna enim lex erit & viro & feminae.

Capitulare an. 757. c. 5.
Burchard. lib. 9. c. 27.
Ivo par. 8. c. 52. & 65.
Gratian. 29. q. 2. c. 5. *Si femina.*

De eo qui habet mulierem legitimam, si frater ejus adulteraverit cum ea.

Capitulare an. 757. c. 8.
Isaac tit. 1. c. 1.
Regino lib. 2. c. 136.
Burchard. lib. 17. c. 17.
Ivo par. 8. c. 156.
XXI. Si quis homo habens mulierem legitimam, si frater ejus adulteraverit cum ea, ille frater vel illa femina qui adulterium perpetraverunt, interim quod vivunt, nunquam habeant amplius conjugium. Ille vero cujus uxor fuit, si vult, potestatem habet uxorem accipere aliam.

Ut sacerdotes vel Clerici ad secularia negotia, relicto Episcopo suo, non convolent.

Vide infra lib. 1. c. 28.
XXII. Quod non oporteat sacerdotes vel Clericos habentes adversus invicem negotia proprium Episcopum relinquere & ad secularia negotia convolare.

Ut Presbyteri & Diaconi prater Episcopum nihil agant.

XXIII. Presbyteri & Diaconi prater Episcopum nihil agere pertentent. Canon 49. Apostol.

De eo qui oblata dedit vel acceperit prater Episcopi iustionem.

XXIV. Si quis oblata dedit vel acceperit prater Episcopum vel eum qui constitutus est ab eo ad dispensandam misericordiam pauperibus, & qui dat & qui accipit anathema sit.

Concil. Gang. c. 8.
Regino lib. 2. c. 186.
Burchard. lib. 11. c. 111.
Gratian. 16. q. 1. c. 57. *In canonibus.*

Cum excommunicatis non licere communicare.

XXV. Cum excommunicatis non licere communicare. Nec cum his qui per domos conveniunt, devitantes orationes Ecclesie, simul orandum est. Ab alia Ecclesia non suscipiendus est qui in alia minime congregatur.

Concil. Antioch. c. 2.
Isaac tit. 9. c. 1.
Regino lib. 2. c. 397.
Burchard. lib. 11. c. 34.
Ivo par. 14. c. 98.

De eo qui Ecclesiam Dei conturbat.

XXVI. Si quis Ecclesiam Dei conturbare & sollicitare persistit, tanquam seditiosus per potestates exteras opprimatur.

De monachis, ut in civitate vel regione qualibet Episcopo suo subiecti sint.

XXVII. Monachos per unanquamque civitatem aut regionem subiectos esse Episcopo suo, & quietem diligere, & intentos esse tantummodo jejunio & orationi, in locis quibus renuntiaverunt seculo permanentes. Nec ecclesiasticis vero nec secularibus negotiis communicent, vel in aliquo sint molesti, propria monasteria deserentes, nisi forte eis precipiatur, propter opus necessarium, ab Episcopo civitatis.

Concil. Chalced. c. 20.
Concil. Paris. VI. lib. 1. c. 28.

Ut Clericus in Ecclesia in qua presbiteratus est permaneat.

XXVIII. Clericum permanere oportet in Ecclesia cui in initio ab Episcopo presbiteratus est, & ad quam confugit quasi ad portum. Hoc autem recusantes, statim revocari debent ad suam Ecclesiam in qua primitus ordinatus est, & ibi tantummodo ministrare. Si quis hanc definitionem transgressus fuerit, decrevit sancta synodus a proprio gradu recedere.

Concil. Chalced. c. 20.
Isaac tit. 10. c. 1.

Vt Episcopus curam monasteriorum gerat.

18. q. 1. c. 17. *Manasteria.*
 XXXIX. Episcopum convenit civitatis competentem monasteriorum providentiam gerere.

De eo qui excommunicatus pro suo neglecto fuerit.

XXX. Si quis excommunicatus fuerit pro suo neglecto, & tempore excommunicationis suae ante audientiam communicare praesumpserit, ipse in se damnationis iudicetur protulisse sententiam.

Isaac tit. 9. c. 2.
 Regino lib. 2. c. 403.
 Burchard. lib. 1. c. 200.
 Gratian. 11. q. 3. c. 19. *Placuit universo.*

Vt Presbyteri rem Ecclesiae non vendant.

XXXI. Placuit ut Presbyteri non vendant rem Ecclesiae ubi sunt constituti, nescientibus Episcopis suis. *Vide infra lib. 7. cap. 27.*

Concil. Carthag. c. 33.
 Regino lib. 1. c. 347.
 Burchard. lib. 3. c. 178.
 Ivo par. 3. c. 239.
 Gratian. 11. q. 2. c. 51. *Placuit ut Presbyteri.*

Vt manumissiones in Ecclesia celebrentur.

XXXII. Manumissiones in Ecclesia sunt celebranda.

Codex canon. Eccles. Afric. c. 64. 81.

De defensoribus Ecclesiarum ab Imperatore poscendis.

XXXIII. Defensores Ecclesiarum adversus potentias secularium vel divitum ab Imperatore sunt poscendi.

Ibid. c. 97. Capitula Karoli Cal. vi tit. 46. c. 2.

Vt nullus sacerdos canones ignoret.

Di. 38. c. 4. Nulli.

XXXIV. Nulli sacerdoti liceat canones ignorare.

Quid de Presbyteris criminosis, de quibus adprobatio non est, agendum sit.

Capitula an. 799. Hincmar. cp. 48. c. 1.

XXXV. Et hoc nobiscum magno studio pertractandum est, quid de illis Presbyteris criminosis, unde adprobatio non est, & semper negant, faciendum sit. Nam hoc sepiissime à nobis & progenitoribus atque antecessoribus nostris ventilatum est, sed non ad liquidum hactenus definitum. Vnde ad consulendum patrem nostrum Leonem Papam sacerdotes nostros mittimus. Et quicquid ab eo vel à suis perceperimus, vobis, unà cum illis quos mittimus, renuntiare non tardabimus. Vos interdum vicissim tractate adtentius quid ex his vobiscum constituamus unà cum praedicti sancti patris institutionibus; ut murmur cesset populi, & nos his satisfaciētes, inlasi, Domino auxiliante, ab utrisque maneamus.

SEQUITUR CONSTITVTIO MEMORATA.

De Sacerdotum purgatione. Ex Capitulis Domni Karoli.

XXXVI. Omnibus vobis visu aut auditu notum esse non dubitamus quòd sepiissime, suadente antiquo hoste, sacerdotibus crimina diversa obiciantur. Sed quoniam qualiter ex eis ab his rationabilis examinatio & satisfactio fiat, licet tempore bonae memoriae Domni genitoris nostri Pippini sive praesens temporibus à sanctis patribus & à reliquis bonae devotionis hominibus sepiissime ventilatum fuerit, nos tamen pleniter & ad liquidum definitum reperire minimè quivimus. Nostris quippe temporibus idipsum à sanctis Episcopis & reliquis sacerdotibus & ceteris ecclesiasticæ dignitatis ministris nostris in regnis seu in aliis Deo delegentibus, nobisque unà cum eis agentibus, sepiissime propter multas & nimias reclamaciones quae ex hoc ad nos ex diversis partibus venerunt ventilatum est. Sed qualiter consultu Domni & patris nostri Leonis Apostolici, ceterorumque Romanae Ecclesiae Episcoporum & reliquorum sacerdotum, sive orientalium & Graecorum Patriarcharum, & multorum sanctorum Episcoporum & sacerdotum, necnon & nostrorum Episcoporum omnium, ceterorumque sacerdotum ac Levitarum auctoritate & consensu, atque reliquorum fidelium & cunctorum Consiliariorum nostrorum consulti definitum est, vobis omnibus utriusque ordinis ministris scire volumus. Statutum est namque ratione & necessitate ac auctoritate praedicta consulti omnium ut quotienscunque cuiquam sacerdoti crimen imponitur, si ipse accusator talis fuerit ut recipi debeat, quia quales ad accusationem sacerdotum admitti debeant, in canonibus pleniter expressum est. Si autem, ut dictum est, ille accusator, qui canonicè est recipiendus, eum cum legitimo numero verorum & bonorum testium adprobare in conspectu Episcoporum poterit, tunc canonicè dijudicetur. Et si culpabilis inventus fuerit, canonicè damnetur. Si verò eum supra scripto praetextu adprobare ipse accusator minimè poterit, & hoc canonicè definiatur. Ipse ergo sacerdos si suspiciosus aut incredibilis suo Episcopo aut reliquis suis confacerdotibus sive bonis & iustis de suo populo vel de sua plebe hominibus fuerit, ne in crimine aut in praedicta suspicione remaneat, cum tribus aut quinque vel septem bonis ac vicinis sacerdotibus, exemplo Leonis Papae, qui duodecim

Capitula I. an. 801. c. 7. Hincmar. lib. 1. c. 11. Ivo par. 6. c. 439. Gratian. 1. q. 1. c. 19. Omnia.

duodecim Presbyteros in sua purgatione habuit, vel eo amplius, si suo Episcopo visum fuerit, aut necesse propter tumultum populi inesse perpenderit, & cum aliis bonis & iustis hominibus, se sacramento coram populo super quatuor evangelia dato purgatum Ecclesie reddat. Si quis autem scire desiderat quales testes ad accusationem sacerdotum recipi debeant, & quid de accusatore faciendum sit, plenter in canonibus reperire poterit.

De eo qui confitetur de crimine.

XXXVII. Manifestum est confiteri eum de crimine qui indulto & delegato iudicio purgandi se occasione non utitur. Nihil enim interest utrum in presenti examine omnia quae dicta sunt de eo comprobentur, cum ipsa absentia pro confessione constat.

Bonifac. I. ep. 2.

Hincmar. ep. 54.

Burchard. lib. 1. c. 161.

Ivo par. 5. c. 271. & par. 6. c. 338.

Gratian. 3. q. 9. c. 10. *Decernimus.*

De usuris.

XXXVIII. Vsuram non solum Clerici sed nec laici Christiani exigere debent.

De Comitibus, ut ministris Ecclesiae in suis ministeriis adjuvatores sint.

XXXIX. Comites ministris Ecclesiae eorumque ministris, ut hoc plenius & de nostris & de se & de suis hominibus obtinere possint, adjuvatores in omnibus fiant. Et quicumque prima & secunda vice de his à Comite admonitus non se correxerit, volumus ut per eundem Comitem ejus negligentia ad nostram notitiam perferatur, ut nostra auctoritate quod in nostro Capitulari continetur subire cogatur.

De ordinatione Presbyterorum.

XL. Ut Presbyteri non ordinentur priusquam examinentur. Et ut ante ordinationem pleniter & studiosissime instruantur qualiter se à vitis cavere debeant, & qualiter subditos doceant, ne torpentes vel hebetes in doctrina sancta vel vicio male famae, eorum neglectu, vel aliqua mala similitudine, quod absit, aspergantur: quoniam detractio sacerdotum ad Christum pertinet, cuius & ministri vel nuntii esse dicuntur. quia nimis graviter peccant qui sacerdotes & ministros Christi detrahunt. Quoniam, testante evangelica tuba, melius est unicuique ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris, quam scandalizet unum de pusillis, Christi vi-

Tom. I.

delicet ministris. Et alibi: *Qui vos recipit, me recipit; & qui vos spernit, me spernit.* Et ut hoc detractiois & scandali peccatum omnes summopere caveant obnixè monemus, & coram Deo testamur, & sicut Dei fideles rogamus, ne Christi detrahant ministros. Similiter & Christi Domini nostri ministros & sacerdotes nostrosque magistros monemus ne locum subditis tribuant detrahendi, quia qui detrahit fratrem suum, homicida est; & peior legitur esse detractio quam fornicatio. Ideo monemus & praecipue rogamus ne fiat, ne absque gladio aut vulnere corporis aliquo quisquam homicida inveniatur. Et sicut de hominibus corporaliter occisis judicare decrevimus, sic & de illis qui ex hoc detractiois scelere detecti coram nobis fuerint peragi Domino annuente decernimus; ut pax Ecclesiarum, in quantum Dominus auxilium dederit, in finibus & regionibus nobis à Deo commissis nulla turbetur rempestata detractiois atque bellorum.

De Presbyteris, qualiter Ecclesiae introitum consequantur.

XLI. Ut nullus Presbyter ad introitum Ecclesiae exenia donet.

Vide supra lib. 1. c. 140.

De non cogendo bibere.

XLII. Ut nemini liceat alium cogere ad bibendum. *Vide supra lib. 1. cap. 138.*

De Presbyteris, à quibus per Ecclesias consulantur.

XLIII. Ut nullus laicus Presbyterum in Ecclesiam mittere vel de Ecclesia eicere praesumat nisi per consensum Episcopi.

Ibid. c. 141.

De honore pro Ecclesiis dando.

XLIV. Ut Episcopi praevideant quem honorem Presbyteri pro Ecclesiis suis senioribus tribuant.

Ibid. c. 142.

De decimis dispensandis.

XLV. Ut decimae in potestate Episcopi sint, qualiter à Presbyteris dispensentur. *Vide supra lib. 1. cap. 143.*

De Ecclesiis vel altaribus immemorandis.

XLVI. Ut Ecclesia vel altaria melius constituantur. Et ut nullus Presbyter annonam vel foenum in Ecclesiam mittere praesumat. *Vide supra lib. 1. cap. 144.*

De Ecclesiis vel altaribus ambiguis.

XLVII. Ut Ecclesia vel altaria quae ambigua sunt de consecratione consecrentur. *Vide supra lib. 1. cap. 145.*

De linteis altaribus praeparandis.

XLVIII. Ut Presbyteri per parochias suas feminis praedicent ut linteamina altaribus praeparent.

Ibid. c. 146.

Ggg

Vide supra
lib. 1. c.
147. & in-
frā c. 117.
huius libri.

Isaac tit. 1.
c. 1.
Regino lib.
1. c. 239.

De parrochianis alterius Presbyteri.

XLIX. Vt nullus Presbyter alterius parrochianum, nisi in itinere fuerit, vel placitum ibi habuerit, ad Missam recipiat.

De parrochia alterius Presbyteri.

L. Vt nullus Presbyter in alterius Presbyteri parrochia, eo inconsulto, Missam cantare praesumat, nisi in itinere fuerit, nec decimam ad alterum pertinentem audeat recipere. *Vide supra lib. 1. cap. 148.*

De termino Ecclesiarum.

LI. Vt terminum habeat unaquaque Ecclesia de quibus villis decimas recipiat. *Vide supra lib. 1. cap. 149.*

De rebus Presbyterorum.

LII. Vt unusquisque Presbyter res quas post diem consecrationis adquisierit propriae Ecclesiae relinquat. *Vide supra lib. 1. cap. 150.*

De penitentibus non cogendis vinum bibere.

LIII. Vt nullus Presbyter aut laicus poenitentem cogat vinum bibere aut carnem manducare, nisi ad praesens pro ipso unum vel duos denarios iuxta qualitatem poenitentiae dederit. *Vide supra lib. 1. cap. 151.*

De Presbyteris, à quibus se caveant.

LIV. Vt nullus Presbyter cartas scribat, nec conductor sui senioris existat. *Vide supra lib. 1. cap. 152.*

De Presbyteris qui agenda in domiciliis celebraverint.

LV. Statutum est ut si quis Presbyter in domiciliis agenda celebraverit sine licentia & consilio sui Episcopi, honore sacerdotali privetur.

De predicatione vel capitulis Presbyterorum.

LVI. Vt unusquisque Presbyter capitula habeat de maioribus vel de minoribus vitis, per quae cognoscere valeat vel praedicare subditis suis ut se caveant ab insidiis diaboli. *Vide supra lib. 1. cap. 154.*

De eucharistia.

LVII. Vt Presbyter eucharistiam habeat paratam; ut quando quis infirmaverit, aut parvulus infirmus fuerit, statim eum communicet, ne sine communione moriatur. *Vide supra lib. 1. cap. 155.*

De ampullis tribus in Coena Domini habendis.

LVIII. Vt Presbyter in Coena Domini tres ampullas secum deferat, unam ad chrisma, aliam ad oleum ad catechumenos inungendos, tertiam ad infirmos unguendos iuxta sententiam apostolicam, ut quando quis infirmatur, inducat Presbyteros Ecclesiae, & orent super eum,

ungentes eum oleo in nomine Domini. *Vide supra lib. 1. cap. 156.*

Vt omnes Clerici Episcopis suis subiecti sint.

LIX. Vt omnes Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi sub potestate Episcopi maneant.

De ordine sacerdotum.

LX. Vt nullus Presbyter praesumat in alia parrochia baptizare nec Missas celebrare sine iussione Episcopi in cuius parrochia est. Et omnes Presbyteri ad Concilium Episcopi conveniant. Et si hoc quod superius comprehensum est facere contempserint, secundum canonicam institutionem judicentur tam ipsi quam & defensores eorum.

De eo qui non confitetur Dei Verbum passum carne.

LXI. Si quis non confitetur Dei Verbum passum carne, & crucifixum carne, & mortem carne gustasse, factumque primogenitum ex mortuis, secundum quod vita est & vivificator ut Deus, anathema sit.

De modo excommunicationum, tam de Clericis, quam de laicis.

LXII. Si quis Presbyter ab Episcopo suo degradatus vel excommunicatus fuerit, & ipse per contemptum postea aliquid de suo officio sine comiato facere praesumpserit, & postea ab Episcopo correptus & excommunicatus fuerit, qui cum ipso communicaverit scienter, sciat se esse excommunicatum similiter. Quicumque Clericus vel laicus aut femina incestum commiserit, & ab Episcopo suo correptus se emendare noluerit, & ab ipso excommunicatus fuerit, qui postea cum ipso communicaverit, similiter excommunicetur. Et ut sciatis qualis sit modus istius excommunicationis, in Ecclesiam non debet intrare, nec cum ullo Christiano cibum vel potum sumere; nec ejus munera quisquam accipere debet, vel osculum porrigere, nec in oratione se jungere, nec salutare, antequam ab Episcopo suo sit reconciliatus. Quod si aliquis se reclamaverit quod injuste sit excommunicatus, licentiam habeat ad metropolitanum Episcopum venire, ut ibidem secundum canonicam institutionem judicetur; & interim suam excommunicationem custodiat. Quod si aliquis ista omnia contempserit, & Episcopus hoc minime emendare poterit, Regis iudicio exilio condemnatur.

Capitulum
an. 755. 6. 9.
Isaac tit. 3.
c. 3.
Regino lib.
1. c. 210.
Berthold.
lib. 1. c.
179.
lvo par. 4.
c. 124.

De his qui à synodo vel à suo Episcopo damnati sunt.

LXIII. Hæc verò per singula capitula in statutis Nicæni Concilij legere potestis, seu in aliis sanctorum patrum synodalibus edictis, & in Antiocheno Concilio, quòd hi qui damnati sunt à synodo vel à suo Episcopo, & postea ministrare præsumunt, præcipitur ut nullus audeat eis communicare. Si quis verò eis communicat, simili sententiæ subjaceat sicut & damnatus. *Vide supra lib. 1. cap. 7.*

De Episcopis vel quibuslibet ex clero.

LXIV. Item in eodem Concilio, ut Episcopus vel quilibet ex clero sine consilio vel litteris Episcoporum vel Metropolitanorum non audeant regalem dignitatem pro suis causis clamare, sed in communi Episcoporum Concilio causa eorum examinetur. *Ibid. cap. 10.*

De die dominica, qualiter observanda est.

LXV. Item in eodem Concilio præcipitur ut à vespera usque ad vesperam dies dominica servetur. *Ibid. cap. 15.*

De ignotis angelorum nominibus.

LXVI. Item in eodem Concilio præcipitur ut ignota angelorum nomina nec fingantur nec nominentur, nisi illorum quos habemus in auctoritate. Hi sunt, Michaël, Gabriel, Raphaël. *Ibid. cap. 16.*

De mulieribus, ne ad altare accedant.

LXVII. Item in eodem Concilio, quòd non oporteat mulieres ad altare ingredi. *Ibid. cap. 17.*

De Episcopis ordinandis vel quibuslibet ex clero.

LXVIII. Item in Concilio Chalcedonensi, quòd non oporteat Episcopum aut quemlibet ex clero per pecunias ordinare: quia utrique deponendi sunt, & qui ordinat, & qui ordinatur, necnon & qui mediator est inter eos. Item de eadem re in canonibus Apostolorum. *Si quis Episcopus aut Presbyter aut Diaconus per pecunias hanc obtinuerit dignitatem, deiciatur ipse & ordinator ejus, & à communione abscedantur.*

De maleficis vel incantatoribus.

LXIX. Item in eodem Concilio, ut coclearij, malefici, incantatores, & incantatrices fieri non sinantur, quos in Simone mago Dominus terribiliter damnavit. *Ibid. cap. 21.*

De negotio Clericorum inter se.

LXX. Item in eodem Concilio, ut si Clerici inter se negotium aliquod habuerint, à suo Episcopo dijudicentur, non à secularibus. *Ibid. cap. 23.*

Tom. I.

De conspiratione Clericorum vel monachorum seu laicorum.

LXXI. Item in eodem Concilio, ut nec Clerici nec monachi nec laici conspirationem vel infidias contra pastorem suum faciant. *Ibid. cap. 29.*

De fide sanctæ Trinitatis prædicanda.

LXXII. In Concilio Carthaginensi. Primò omnium necesse est ut fides sanctæ Trinitatis, & incarnationis Christi, passionis, resurrectionis, & ascensionis in celos, diligenter omnibus prædicetur. *Ibid. cap. 32.*

De his qui se convertunt ad Deum.

LXXIII. Item in eodem, de his qui in periculo constituti sunt, & convertunt se ad Deum, ut canonicè inquirentur de reconciliatione, & canonicè reconciliantur. *Ibid. cap. 34.*

De his qui non sunt bonæ conversationis.

LXXIV. Item in eodem, ut illi qui non sunt bonæ conversationis, & eorum vita est accusabilis, non audeant Episcopos vel majores natu accusare. *Ibid. cap. 35.*

De his qui cum excommunicato communicaverunt.

LXXV. Item in eodem, ut qui excommunicato præsumptiosè quis communicaverit, excommunicetur & ipse. *Ibid. cap. 36.*

De subjectione Presbyterorum.

LXXVI. Item in eodem Concilio infra dua capitula, ut nullus Presbyter contra Episcopum suum superbire audeat. *Ibid. cap. 37.*

De Clericis ecclesiastici ordinis.

LXXVII. Item in eodem, ut Clerici ecclesiastici ordinis, si culpam incurrint, apud ecclesiasticos judicentur, & non apud seculares. *Ibid. cap. 38.*

De falsis nominibus sanctorum.

LXXVIII. Item in eodem, ut falsa nomina martyrum & incertæ sanctorum memoriæ non venerentur. *Ibid. cap. 41.*

De uxore à viro dimissa.

LXXIX. Item in eodem, ut nec uxor à viro dimissa alium accipiat virum veniente viro suo, nec vir aliam accipiat vivente uxore priore. *Ibid. cap. 42.*

De oblatis pauperum.

LXXX. In Concilio Gangrensi, ut nulli liceat oblationes quæ ad pauperes pertinent rapere vel fraudare. *Ibid. cap. 46.*

De jeuniis à sacerdotibus constitutis.

LXXXI. Item in eodem, ut eccle-

G g g ij

fiastica à sacerdotibus jejunia constituta sine necessitate rationabili non solvantur. *Ibid. cap. 47.*

De his qui contra naturam peccant.

LXXXII. In Concilio Ancyrano. Si inventi sunt inter vos qui cum quadrupedibus, aut cum consanguineis usque ad septimum geniculum, vel masculis contra naturam peccant, dura & districta penitentia sunt coercendi. Quapropter Episcopi & Presbyteri, à quibus iudicium penitentiae injungitur, conentur omnimodis hoc malum à consuetudine prohibere vel abscidere. *Ibid. cap. 48.*

De nominibus recitandis.

LXXXIII. Item ejusdem, ut nomina publicè non recitentur ante preces sacerdotales. *Ibid. cap. 52.*

De canonum institutis à Presbyteris non ignorandis.

LXXXIV. Item ejusdem, ut nulli sacerdoti liceat ignorare sanctorum canonum instituta. *Ibid. cap. 53.*

De sacerdotibus contra decretalia agentibus.

LXXXV. Item ejusdem, ut si quis sacerdotum contra constituta decretalium praesumptiosè egerit, & corrigi noluerit, ab officio suo submoveatur. *Ibid. cap. 56.*

De fide Presbyterorum ab Episcopis discutenda.

LXXXVI. Vt Episcopi diligenter discutiant per suas parochias Presbyterorum fidem & baptismum catholicum & Missarum celebrationes, ut fidem rectam teneant & baptismum catholicum observent, & Missarum preces bene intellegant, & ut psalmi dignè secundum divisiones versuum modulentur, & dominicam orationem ipsi intellegant & omnibus praedicent intelligendam, ut quisque sciat quid petat à Deo. Et ut *Gloria Patri* cum omni honore apud omnes cantetur, & ipse sacerdos cum sanctis angelis & populo Dei communi voce *Sanctus, sanctus, sanctus* decantet. Et omnimodis dicendum est Presbyteris & Diaconibus ut arma non portent, sed magis confidant in defensione Dei quam in armis. *Vide supra lib. 1. cap. 66.*

De Presbyteris in Ecclesiis constituendis ab Episcopis, & non ab aliis.

LXXXVII. Statutum est ut sine auctoritate vel consensu Episcoporum Presbyteri in quibuslibet Ecclesiis nec constituantur nec expellantur. Et si laici Clericos probabilis vitae & doctrinae Episcopis consecrandos suisque in Ecclesiis consti-

tuendos obtulerint, nulla qualibet occasione eos reiciant. *Ibid. cap. 84.*

De villis novis & Ecclesiis in eis noviter constitutis.

LXXXVIII. De villis novis & Ecclesiis in eis noviter constitutis, ut decima de ipsis villis ad easdem Ecclesias conferantur. *Ibid. cap. 87.*

De Presbyteris qui feminas in domibus habent.

LXXXIX. Sancitum est ab Episcopis de Presbyteris qui feminas secum indiscretè habitare permittunt, & propter hoc malae opinionis suspicione denotantur, ut si deinceps admoniti non se correxerint, velut contemptores sacrorum canonum canonica invectione feriantur. *Ibid. cap. 92.*

De scriptoribus.

XC. Vt scribae vitiosè non scribant. *Ibid. cap. 105.*

De incestuosis.

XCI. De incestuosis, ut canonicè examinentur, & nec propter alicujus amicitiam quidam relaxentur, quidam verò confringantur. *Ibid. cap. 111.*

De communicatione fidelium.

XCII. Vt omnes fideles communicent, & ad Missas perfectè sine aliqua occasione. *Ibid. cap. 122.*

De confugio ad Ecclesiam.

XCIII. Si quis ad Ecclesiam confugium fecerit, in atrio ipsius Ecclesiae pacem habeat, nec sit ei necesse Ecclesiam ingredi, & nullus eum inde per vim abstrahere praesumat; sed liceat confiteri quod fecit, & inde per manus bonorum hominum ad discussionem in publico perducatur. *Ibid. cap. 134.*

De admonitione sacerdotum.

XCIV. Vt sacerdotes admonent populum ut eleemosynam dent & orationes faciant pro diversis plagis quas assidue pro peccatis nostris patimur. *Ibid. cap. 159.*

De praedicatione ad plebem.

XCV. Vt ipsi sacerdotes, unusquisque secundum ordinem suum, praedicare & docere studeant plebem sibi commissam. *Ibid. cap. 160.*

De eruditione filiorum à parentibus vel patrini.

XCVI. Vt parentes filios suos, & patrini eos quos de fonte lavaeri suscipiunt, erudire summopere studeant; illos, quia eos genuerunt, & eis à Domino dati sunt; & istos, quia pro eis fidei iussores existunt. *Supra lib. 2. cap. 46.*

De Ecclesiis antiquitus constitutis.

XCVII. Ut Ecclesia antiquitus constituta nec decimis nec ulla possessione priuenter. *Ibid. cap. 47.*

De his qui sine consensu Episcopi Presbyteros in Ecclesiis consueverunt vel eiciunt.

XCVIII. De his qui sine consensu Episcopi Presbyteros in Ecclesiis suis constituunt, vel de Ecclesiis eiciunt, & ab Episcopo vel à quolibet Misso dominico admoniti obedire noluerint, ut bannum nostrum reuadiare cogantur, & per fidei iussus ad palatium nostrum venire iubeantur; & tunc nos decernamus utrum nobis placeat ut aut illum bannum persolvant aut aliam harniscaram sustineant.

Vide Addit. xv. cap. 95.

De Ecclesiis inter coheredes diuisis.

XCIX. De Ecclesiis quæ inter coheredes diuise sunt consideratum est quatinus si secundum providentiam & admonitionem Episcopi ipsi coheredes eas voluerint tenere, & honorare faciant. Si autem hoc contradixerint, ut in Episcopi potestate maneat utrum eas ita consistere permittat, aut reliquas exinde auferat. Et ubi ad nostrum beneficium Ecclesie pertinentes ita diuise inventæ fuerint, ut describantur, & nobis renuntietur. *Ibid. cap. 96.*

De manso ad Ecclesiam dato.

C. De uno manso ad Ecclesiam dato, de quo aliqui homines contra statuta sibi seruitium exigunt, quicumque pro hac causa accusatus fuerit, Comes vel Missi hoc quod inde subtractum est Presbyteris cum sua lege restituere faciant. *Ibid. cap. 98. 163.*

De his qui decimas dare nolunt nisi à se redimantur.

CI. De decimis quas populus dare non vult nisi quolibet modo ab eo redimantur, ab Episcopis prohibendum est ne fiat. Et si quis contemptor inventus fuerit, & nec Episcopum nec Comitem audire voluerit, si noster homo fuerit, ad presentiam nostram venire compellatur. Ceteri verò distringantur ut inuiti Ecclesie restituant quod voluntarie dare neglexerunt. *Ibid. cap. 101. 167.*

De testibus ad rem quamlibet discutendam.

CII. Ut quodcumque testes ad rem quamlibet discutendam quaerendi atque eligendi sunt, à Misso nostro & Comite in cuius ministerio de re qualicumque agendum est tales eligantur quales optimi in ipso pago inuenire possint. Et non liceat

litigatoribus per præmia falsos testes adducere, sicut hactenus fieri solebat. *Suprà lib. 3. cap. 78.*

De causa ebrii hominis, & de eius testimonio, & de placito Comitum.

CIII. Ut nullus ebrius suam causam in mallo possit conquirere nec testimonium dicere. Nec placitum Comes habeat nisi jejunos. *Suprà lib. 3. cap. 38.*

De hoc si Presbyteri sanctum chrisma dederint ad iudicium.

CIV. Ut Presbyter qui sanctum chrisma donaverit ad iudicium subvertendum, postquam de gradu suo depositus fuerit, manum amittat. *Ibid. cap. 55.*

De placito Centenarij.

CV. Ut nullus homo in placito Centenarij neque ad mortem nec ad libertatem suam amittendam aut ad res reddendas vel mancipia iudicetur. Sed isti aut in presentia Comitum vel Missorum nostrorum iudicentur. *Ibid. cap. 79.*

De raptu viduarum.

CVI. Qui viduam intra primos triginta dies viduitatis vel inuitam vel volentem sibi copulaverit, bannum nostrum, id est, sexaginta solidos, in triplo componat. Vel si inuitam eam duxit, legem suam ei componat, illam verò ulterius non attingat. *Suprà lib. 4. cap. 17.*

De homine publicam penitentiam agente interfecto.

CVII. Qui hominem publicam penitentiam agentem interfecerit, bannum nostrum in triplo componat, & vurgildum proximis ejus persolvat. *Ibid. cap. 28.*

De observatione præceptorum dominicorum.

CVIII. De observatione præceptorum nostrorum & immunitate præcipimus ut ita observentur sicut à nobis & ab antecessoribus nostris constitutum est. *Ibid. cap. 51.*

De locis jam dudum sacris & nunc spurcitiis sedatis.

CIX. De locis jam dudum sacris & nunc spurcitiis sedatis, ut juxta possibilitatem in antiquum statum reformentur. *Ibid. cap. 53.*

De commutationibus utilibus permanentis, inutilibusque delendis.

CX. Vbicunque commutationes tam tempore nostro quamque genitoris nostri legitime & rationabiles atque utiles inter Ecclesias Dei factæ sunt, permaneant. Vbicunque verò inutiles & incommode atque inrationabiles factæ sunt, dissolvantur, & recipiat unusquisque quod dedit.

G g g iij

Capitulari
an. 829. tit.

1. c. 1.

Capitula

Karoli Cal.

vi. tit. 17. c.

11. & tit.

46. c. 1. & 2.

Lib. 3. leg.

Longob. tit.

1. c. 41.

Hincmar.

Lindum. in

epist. ad

Rem. pag.

142.

Regino lib.

1. c. 247.

Capitulari

an. 819. tit.

1. c. 2.

Lib. 3. leg.

Longob. tit.

1. c. 44.

Regino lib.

1. c. 242.

Burchard.

lib. 3. c. 41.

Ivo par. 3.

c. 43.

Garian.

16. q. 7. c.

35. *Constitutio*

randum.

cap. 96.

Capitulari

an. 829. tit.

1. c. 4.

Capitula

Karoli Cal.

vi. tit. 17. c.

11.

Regino lib.

1. c. 27.

cap. 98.

Capitulari

an. 829. tit.

1. c. 7.

Lib. 3. leg.

Longob. tit.

1. c. 8.

Regino lib.

1. c. 49.

Burchard.

lib. 3. c. 134.

Ivo par. 3.

c. 100.

Garian 16.

q. 7. c. 6.

utimus.

Capitulari

II. an. 814.

c. 1.

Capitulari

an. 829. tit.

2. c. 5.

Capitula

Karoli Cal.

vi. tit. 17. c.

6. & tit. 43.

c. 8.

Vbi verò mortua manus interjacet, aut alia qualibet causa, quæ rationalis non esse videatur, inventa fuerit, diligenter describatur, & ad nostram notitiam referatur.

De Ecclesie consecratione in qua mortuorum cadavera sunt sepulta.

Burchard. lib. 5. c. 38. CXI. Ecclesiam in qua mortuorum cadavera infidelium sepeliuntur sanctificare non licet. Sed si apta videtur ad consecrandum, inde evulsa corpora, & rasis vel lotis lignis ejus, reedificetur. Si hæc consecrata prius fuit, Missas in ea celebrare licet; si tamen fideles fuerint qui in ea sepulti sunt.

De officio laicorum.

Burchard. lib. 8. c. 87. Ivo par. 7. c. 103. CXII. Laicus non debet in Ecclesia lectionem recitare, nec alleluia dicere, sed psalmum tantum aut responsoria sine alleluia.

De fultorum voto solvendo.

CXIII. Episcopo licet votum solvere, si vult.

De non prodendo à Presbyteris crimen Episcopi.

CXIV. Presbytero non licet peccatum Episcopi prodere, quia super eum est.

De parochianis alterius Presbyteri.

CXV. Vt nullus Presbyter alterius parochianum, nisi in itinere fuerit, nec decimam ad alterum pertinentem audeat recipere. *Vide supra cap. 49.*

De manus impositione & resolutione canonica.

CXVI. Vt nemo sacerdotum populi sibi peccata confitentium sine auctoritate canonum judicare præsumat. Et ut quando unicuique quisquam sacerdos sibi scelera sua confitenti juxta prædictum canonicum modum penitentiam tribuit, si comam dimiserit aut habitum mutaverit, manus ei secundum canonicam auctoritatem imponat cum orationibus quæ in Sacramentario ad dandam penitentiam continentur. Si verò occultè & sponte confessus fuerit, occultè faciat. Et si publicè ac manifestè convictus aut confessus fuerit, publicè ac manifestè fiat, & publicè coram Ecclesia juxta canonicos peniteat gradus. Post peractam verò secundum canonicam institutionem penitentiam occultè vel manifestè, canonicè reconcilietur, & manus ei cum orationibus quæ in Sacramentario ad reconciliandum penitentem continentur imponatur, ut divinis precibus & miserationibus absolutus à suis facinoribus esse mereatur: quoniam sine manus impositione nemo absol-

vitur ligatus. Et ideo Dominus & magister noster discipulis suis ac successoribus eorum ligandi ac solvendi dedit potestatem, ut peccatores ligandi habeant potestatem, & penitentiam condignè agentes absolvi atque peccata cum divina invocatione dimitti queant. Nec mirum hoc. Quia si homines suis servis dant potestatem de subditis ligandi & solvendi vel nocendi & adjuvandi apud se, quanto magis dominus omnium hominum hanc potestativè potestatem præpositis sanctæ Ecclesie dedit dicens: *Accipite Spiritum sanctum. Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta erunt. & reliqua.*

De penitente cujus crimen per vulgatum est.

CXVII. In Concilio Carthaginensi de eadem re præcipitur ut si cujusquam penitentis publicum & vulgatissimum crimen est, quod universam commoverit Ecclesiam, ante absidam manus ei imponatur. Et alibi in canonibus vel in decretalibus Leonis Papæ præcipitur de eadem re, ut absolutio penitentium per manus impositionem Episcoporum supplicationibus fiat. & reliqua multa talia & horum similia.

De penitentibus qui eucharistiam acceperint in infirmitate positi.

CXVIII. Penitentes qui in infirmitate viaticum eucharistie acceperint, non se credant absolutos sine manus impositione, si supervixerint.

Concil. Carthag. 4. c. 78.

Isaac tit. 1. c. 4.

Regino lib. 1. c. 112.

Burchard. lib. 18. c. 23.

Ivo par. 15. c. 10.

De remedio penitentiae, & quòd absolutio penitentium per manus impositionem Episcoporum supplicationibus fiat. Propter quòd necesse est ut reatus peccatorum ante ultimum diem sacerdotali supplicatione solvatur, etiamsi, periculo mortis urgente, statim post acceptionem penitentiae & reconciliatio subsequatur. Ex epistola Papæ Leonis ad Theodorum Forojuliensem Episcopum.

CXIX. Multiplex misericordia Dei s. Leo 97. ita lapsis humanis subvenit ut non solum per baptismi gratiam, sed etiam per penitentiae medicinam spes vitæ repararetur æternæ, & qui regenerationis dona violarunt, proprio se judicio condemnantes, ad remissionem criminum perveniant; sic divinæ voluntatis præfidiis ordinatis ut

Indulgentiam Dei nisi supplicationibus sacerdotum nequeant obtinere. Mediator enim Dei & hominum Dominus Iesus Christus hanc praepositus Ecclesiae tradidit potestatem ut & consentientibus poenitentiae sanctionem darent, & ab eadem salubri satisfactione purgatos ad communionem sacramentorum per januam reconciliationis admitterent. Cui utique operi incessabiliter ipse Salvator intervenit, qui nunquam his abest, sicut ipse ait: *Ecce, ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem saeculi.* Qua de re innuitur ut si quid per servitum nostram bono ordine & grato impletur effectu, non ambigamus per Spiritum sanctum nobis fuisse donatum. Si autem aliquis eorum pro quibus Domino supplicamus, quocumque interceptus obstaculo, munere indulgentiae praesentis exciderit, & priusquam ad constituta remedia perveniat temporalem vitam humana conditione finierit, quod manens in corpore non recepit consequi exutus carne non poterit. Idcirco necesse est nos eorum qui obierint merita actusque discutere, cum Dominus noster, cuius iudicia nequeunt comprehendi, quod sacerdotum impleri ministerio non sinit, suae iustitiae reservavit, ita potestatem suam timeri volens ut hic terror omnibus proficit, & quod quibusdam tepidis aut negligenter accidit nemo non metuat. Multum enim utile ac necessarium est ut peccatorum reatus ante ultimum diem sacerdotali supplicatione solvatur. His autem qui tempore necessitatis, periculis urgentibus, praesidium poenitentiae & mox reconciliationis implorant, nec satisfactio interdicens est, nec reconciliatio deneganda: quia misericordiae Dei nec mensuras possumus ponere nec tempora definire, apud quem nullas patitur venire moras conversio, dicente Dei spiritu per Prophetam: *Cum conversus ingemueris, tunc salvus eris.* Et alibi: *Dic iniquitates tuas prior, ut iustificeris.* Item: *Quia apud Dominum misericordia est, & copiosa apud eum redemptio.* In dispensandis itaque Dei donis non debemus esse difficiles, nec se accusantium gemitus lacrymasque negligere, cum ipsam poenitendi affectionem ex Dei credamus inspiratione conceptam, dicente Apostolo: *Ne ferrè det illis Deus poenitentiam, ut respiciant à diaboli laqueis, à quo captivi tenentur ad ipsius voluntatem.*

Gratian.
16. q. 6. c.
10. Huius qui.

Item de poenitentium absolutione, ut per manus impositionem Episcoporum vel sacerdotum precibus fiat.

CXX. Si quis in periculo vel pace aut infirmitate poenitentiam acceperit, si continuo creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionem, & infundatur ori ejus eucharistia. *Vide infra cap. 140. istius libri.*

Vt poenitens ostensis poenitentiae fructibus ad communionem recipiatur.

CXXI. Vt poenitens ostensis necessariis poenitentiae fructibus legitimam communionem cum reconciliatoria manus impositione percipiat,

Vt poenitentes, tempore quo poenitentiam petunt, super caput cilicium à sacerdote consequantur.

CXXII. Poenitentes, tempore quo poenitentiam petunt, impositionem manus super caput & cilicium à sacerdote, sicut ubique constitutum est, consequantur. *Vide infra lib. 7. cap. 310.*

Concil. Agath. c. 15.
Regino lib. 1. c. 290.
Burchard. lib. 19. c. 27.
Ivo par. 15. c. 17.
Gratian. di. 50. c. 63. Poenitentes.

Vt omni tempore jejunii manus poenitentibus à sacerdote imponantur.

CXXIII. Omni tempore jejunii manus poenitentibus à sacerdotibus imponantur.

Concil. Carthag. 4. c. 80.
Gratian. 26. q. 7. c. 6. Sacerdos.

Vt lapsi per manus impositionem Episcopi absolvantur.

CXXIV. Nec absolvendos lapsos in fide credamus nisi per impositionem manus Episcopi.

Vt poenitentes communicent qui ante reconciliationem moriuntur.

CXXV. Placuit his qui accepta poenitentia ante reconciliationem migrant ad Dominum communicari, pro eo quod honoraverant poenitentiam. Qui si supervixerint, stent in ordine poenitentium, ut legitimam communionem statuto tempore reconciliatione & manus impositione Episcopi, vel, ejus jussu, Presbyteri, recipiant.

De his qui convivio gentium usi sunt.

CXXVI. Qui convivio solo gentium & escis immolatis usi sunt, possunt jejuniis & manus impositione purgari. *Vide infra cap. 133.*

Vt criminalia peccata multis jejuniis & crebris manus impositionibus à sacerdotibus purgentur.

Ibid. c. 21.

CXXXVII. Criminalia peccata multis jejuniis & crebris manus sacerdotum impositionibus eorumque supplicationibus juxta canonum statuta placuit purgari, ita ut nemo sine manus impositione Episcopi, aut, ejus jussu, alicujus Presbyteri, se credat esse à suis facinoribus absolutum. Non est mirandum si absolutio peccatorum per manus impositionem precibus fit sacerdotum, cum Dominus in veteri lege super caput hostiæ manum sacerdotis præceperit imponi. Etenim sicut tunc per illam hostiam, ita nunc invocatione sancti Spiritus, per quem fit remissio peccatorum, per manus Episcoporum vel eorum auctoritate reliquorum sacerdotum impositione supplicationibus eorum remittuntur peccata. Nam quando Dominus Lazarum suscitavit, ait discipulis suis: *Tollite lapidem*, subauditur, ut mortuus surgat, dans exemplum ut sicut ipsi manibus tollunt lapidem ut mortuus surgat, ita & ipsi & successores eorum manus penitentibus imponant, ut per impositionem manuum suis precibus mortuum de sepulchro, id est, peccatorem de vitis, surgere & relevare faciant, & sicut illi prædictum Lazarum institis, id est, funibus conligatum, jubente Domino solvant, qui ait *solvite illum*, & *finite, abire*, ita isti eorum supplicationibus auxiliante Domino, & comitante Spiritu sancto, qui in his semper operatur, per manus impositionem peccatorum solvant vincula, eosque tempore à sanctis patribus constituto sacra eucharistia communicent, & absolutos ire permittant.

Vt penitentibus juxta canonicam auctoritatem penitentia detur, & ante suspensos à communione excubare faciant ad Ecclesie officium.

Ibid. c. 22.

CXXXVIII. Vt secundum formam canonum penitentibus detur penitentia, & prius eos à communione suspensos ad officium Ecclesie excubare faciant, & inter reliquos penitentes ad manus impositionem crebro recurrere. Expleto autem satisfactionis tempore, & sacerdotali percepta manus impositione, juxta ordinem sacramentorum & canonum reconcilient penitentes & sacra communione confirmant.

De his qui separati à communione fuerint penitentibus.

CXXXIX. Qui à communione separantur in locis quibus seclusi fuerant, per manus impositionem recipiantur ad communionem. Nec se quisquam à peccatis absolutum sine reconciliatoria manus impositione credat, sed per manus impositionem precibus sacerdotum reconcilietur, sicut auctoritas habet ecclesiastica.

Ne in confinio mortis penitens à reconciliatione diuine suspendatur. Et ut oblatio ejus qui penitens, nequam reconciliatus, de hac vita exierit, ab Ecclesia recipiatur.

CXXX. Qui penitentiam in mortis agit periculo, non diuine à reconciliationis gratia differendus est. Sed si profectio mortis urget periculum, penitentia per manus impositionem accepta, statim & reconciliatio adhibenda est, ne prius ab humanis rebus æger abscedat quam donum reconciliationis accipiat, sicque superstitibus quodammodo doloris videtur esse perpetuum, si præcisum ab Ecclesie membris eum qui utique reconciliationis non meruit gratiam, raptim à presenti vita mortis natura subdixerit. Vnde, juxta Papæ Leonis edictum, his qui in tempore necessitatis & in periculo unguentis inantantia præsidium penitentiae & mox reconciliationis remedium implorant, nec satisfactio interdicanda est, nec reconciliatio deneganda, quia misericordiae Dei nec menturas possumus ponere nec tempora definire. De his autem qui accepta penitentia, antequam reconcilientur, ab hac vita recesserint, quamquam diversitas præceptorum de hoc capitulo habeatur, illorum tamen nobis sententia placuit qui, multiplices numero, de hujusmodi humanius decreverunt, ut & memoria talium in Ecclesiis commendetur, & oblatio pro eorum dedicata spiritibus accipiatur.

De Presbyteris vel Diaconibus graviore noxa convictis.

CXXXI. Item confirmatum est ut si quando Presbyteri vel Diaconi in aliquo graviore culpa convicti fuerint, qua eos à ministerio necesse sit removeri, non eis manus tanquam penitentibus vel tanquam fidelibus laicis imponatur. Neque permittendum ut rebaptizati ad clericatus gradum promoveantur.

De penitentibus qui ex graviore levioribusque commissis penitentiam gerant.

CXXXII. De penitentibus qui sive

Ibid. c. 21.

Ibid. c. 14.

Cecil. To.

lit. XI. c.

12.

Halgar.

lib. 4. c. 9.

Vile. sup.

c. 119.

Cecil.

Carthag. 3.

c. 11.

Regino lib.

3. c. 110.

Boetard.

lib. 39. c.

71.

Ieo pat. 11.

c. 13.

Gratian.

di. 30. c. 63.

Decreta In-

noc. 1. c. 7.

cx

ex gravioribus commissis sive ex levioribus penitentiam gerunt, si nulla interveniat ægritudo, quinta feria ante Pascha eis remittendum Romanæ Ecclesiæ consuetudo demonstrat. Ceterum de pondere æstimando delictorum sacerdotis est judicare, ut adtendat ad confessionem penitentis & ad fletus atque lacrymas corrigentis, ac tum jubere dimitti eum viderit congruam satisfactionem. Sanè si quis ægritudinem incidit, atque usque desperationem devenit, ei est ante tempus Paschæ relaxandum, ne de seculo abique communione discedat.

De his qui convivio solo gentilium & escis immolatis usi sunt.

Decreta Leon. I. c. 50. Burchard. lib. 10. c. 57. Ivo par. 11. c. 62. Leo I. ep. 73. c. 6. Isaac tit. 1. c. 29. Burchard. lib. 4. c. 48. Ivo par. 1. c. 242. Gratian. 26. q. 7. c. 1. Tempora. CXXXIII. Qui convivio solo gentilium & escis immolatis usi sunt, possunt jejuniis & crebris manuum impositionibus purgari, ut deinceps ab idolothytis abstinentes, sacramentorum Christi possint esse participes. Si autem aut idola adoraverunt, aut homicidiis vel fornicationibus contaminati sunt, ad communionem eos, nisi per penitentiam publicam & per manus impositionem sacerdotali prece sint reconciliati, non oportet admitti. Tempora penitentibus habita moderatione sunt constituenda prout converforum animos sacerdotes inspererint esse devotos, pariter etiam habentes ætatis senilis intuitum, & periculorum quorumque aut ægritudinum respicientes necessitates, in quibus si quis ita graviter urgeatur ut dum adhuc penitet, de salute ipsius desperetur, oportet ei per sacerdotalem sollicitudinem, id est, per manus impositionem, absolutione precum sacerdotalium, communionis gratia subveniri. *Vide supra cap. 126.*

Ut penitentes qui ex gravioribus peccatis penitentiam gerunt, tribus annis sint inter audientes, si veram penitentiam gesserint.

Decreta Felicitas tit. 1. c. 16. Burchard. lib. 4. c. 99. Ivo par. 1. c. 251. Gratian. 26. q. 7. c. 1. Esai. 66. CXXXIV. Penitentes qui ex gravioribus peccatis penitentiam gerunt, si ex corde peniteant, sicut Nicæna synodus de lapsis constituit, tribus annis sint inter audientes, quinque verò vel septem annis subiaceant inter penitentes manibus sacerdotum. Duobus etiam oblationibus modis omnibus non sinantur offerre, sed tantummodo populis in oratione socientur. Nec confundantur Deo colla submittere qui eum non timentur abnegare. Quòd si, utpote mortales, intra metas præscripti temporis ceperit vitæ finis urguere, subveniendum est implorantibus, seu ab Episcopo qui penitentiam

dedit, seu ab alio, qui tamen datam esse probaverit, aut similiter à Presbytero, jussu aut permisso tamen proprii Episcopi, per manus impositionem, absolutione precum sacerdotalium, viaticum abeuntibus de seculo non negetur. Pueris autem, quibus à puritate vocabulum est, seu Clericis, seu laicis, aut etiam similibus puellis, quibus ignorantia suffragatur ætatis, aliquandiu sub manus impositione detentis reddenda communio est. Quòd si ante præfinitum penitentiam tempus, despecti à medicis, aut evidentibus mortis pressi indiciis, recepta quicumque communionis gratia convalescerint, servemus in eis quod Nicæni canones ordinarunt, ut habeantur inter illos qui in oratione sola communicant, donec impleatur spatium temporis eisdem præfinitum.

De catechumenis non prætereundis.

CXXXV. Nec catechumeni prætereundi sunt; quia non est causa dissimilis, sicut iidem sancti canones ordinarunt. Hi qui quolibet modo Christum, quem semel confessi sunt, abjurarint, tribus annis inter audientes sint, & postea cum catechumenis permittantur orare, per manus impositionem communionis catholice gratiam recepturi.

Ut qui penitentiam publicè gerunt, uno anno sint cum cilicio inter audientes.

CXXXVI. Qui penitentiam publicè gerunt, debent unum annum esse cum cilicio inter audientes, vel usque ad magnum diem, & populo, quando intrat in Ecclesiam, perfusi lacrymis veniam postulare, precarique eum humiliter ut pro eis dignentur orare. Tribus verò annis subiaceant inter penitentes manibus sacerdotum in loco retro ostio Ecclesiæ penitentibus constituto, & seorsum, infra ipsam tamen Ecclesiam, secluso populo tamen, jam non in terram prostrati, sed vultu & capite humiliato, humiliter & ex corde, ut supra dictum est, veniam postulent, & pro se orare exposcant. Duobus etiam annis oblationes modis omnibus non sinantur offerre, sed populis tantummodo in oratione socientur, ut perfectionem septimo in Cæna Domini consequantur anno, id est per Episcopi, vel ejus jussu, si ipse abest, aliorum sacerdotum manus impositionem, absolutione sacerdotalium precum, communionis catholice gratiam recepturi. *Qualiter septem annorum penitentia agatur.* In his verò septem annis multipliciter je-

H h h

junis, orationibus, fletibus, & elemosynarum, prout melius poterint, exhibitionibus & lacrymis persistent. Et ne ulterius eis talia contingant admodum caveant, dicente Domino: *Vade, & amplius noli peccare.*

De penitentibus transgressoribus.

Ibid. c. 18.

CXXXVII. Vt hi qui frequenti pravaricatione peccata vel penitentiam iterant, frequenti sententia, nisi per satisfactionem quæ prævaricati sunt emendare nitantur, coercantur vel condemnentur, ut hæc quæ voluntariè non diluerunt inviti emendent. Quod si his aliquis renuerit, & præceptis sui sacerdotis inobediens apparuerit, secundum modum culpæ excommunicetur. Si quis autem his ante reconciliationem & eorum satisfactionem absque proprii Episcopi licentia communicare præsumpserit, simili excommunicationi subiaceat. Sacerdotes autem ad quos pertinere noscuntur, si eos quolibet munere vel favore aut negligentia admonere noluerint, aut per satisfactionem reverentes non susceperint, aut contemnentes de Ecclesia non eiecerint, simili sententia plectantur, quousque vel emendationis vel eorum damnationis sententia promulgetur.

Vt penitentibus absque personarum acceptatione penitentia detur.

CXXXVIII. Vt sacerdos penitentibus absque personarum acceptatione penitentia leges injungat.

Concil. Carthag. 4. c. 74.

Halitgar. lib. 3. c. 1.

Regino lib. 1. c. 302.

Burchard. lib. 19. c. 35.

Ivo par. 15. c. 30.

Gratian. 26. q. 7. c. 6. *Sacerdos.*

De negligentioribus penitentibus.

CXXXIX. Vt negligentiores penitentes tardiùs recipiantur.

Concil. Carthag. 4. c. 75.

Isaac tit. 1. c. 19.

Regino lib. 1. c. 308.

Burchard. lib. 19. c. 38.

Ivo par. 15. c. 7.

Gratian. 26. q. 7. c. 6. *Sacerdos.*

De eo qui penitentiam in infirmitate petit.

CXL. Is qui penitentiam in infirmitate petit, si casu, dum ad eum sacerdos invitatus venit, oppressus in infirmitate obmutuit, vel in phrenesim versus fuerit, dent testimonium qui eum audierunt, & accipiat penitentiam, Et si continuo creditur moriturus, reconcilietur per manus

Concil. Carthag. 4. c. 76.
Isaac tit. 1. c. 20.
Burchard. lib. 18. c. 10. 11.
Ivo par. 15. c. 8.

impositionem, & infundatur ori ejus eucharistia. Si supervixerit, commoneatur à supradictis testibus petitionis suæ satisfactio, & subdatur statutum penitentia tempus, quandiu sacerdos qui penitentiam dedit probaverit. *Vide supra cap. 120. Vt penitentes non se credant absolutos nisi per manus impositionem.*

CXLI. Penitentes qui in infirmitate viaticum eucharistia acceperunt non se credant absolutos sine manus impositione, si supervixerint. *Vide supra cap. 118.*

Concil. Carthag. 4. c. 112.

Isaac tit. 1. c. 21.

Regino lib. 1. c. 112.

Burchard. lib. 18. c. 23.

Ivo par. 15. c. 10.

Gratian. 26. q. 6. c. 8. *Is qui penitentiam. 9.*

Penitentes.

De penitentibus qui antequam leges penitentia exsequantur, si casu in itinere vel in mari mortui fuerint.

CXLII. Penitentes qui antequam leges penitentia exsequantur, si casu in itinere vel in mari mortui fuerint, ubi eis sacerdos subvenire non poterit, memoria eorum & orationibus & oblationibus commendetur.

Concil. Carthag. 4. c. 79.

Isaac tit. 1. c. 22.

Burchard. lib. 19. c. 128.

Gratian. 26. q. 7. c. 6. *Sacerdos.*

De loco monasteriorum vel edificiorum providendis.

CXLIII. Dignum ac necessarium est ut Missi nostri per quæque loca directi simul cum Episcopis uniuscujusque diocesis perspiciant loca monasteriorum Canonicorum pariter & monachorum, simulque & puellarum, si in apto & in congruo loco sint posita, ubi commodum necessarium possit adquiri, quod ad utilitatem pertinet monasteriorum, sicut in sancta regula dicitur. *Monasterium autem ita debet constitui ut omnia necessaria infra monasterium exercentur, ut non sit necessitas monachis vel Clericis vagandi foras; quia omnino non expedit animabus eorum.* Similiter quoque ædificationes monasteriorum supradicti Missi & cum eis Episcopi per diversa loca prævideant, si aptæ sint & congruerent sanctæ professioni compositæ, vel si claustrum firmum habeant in quo salvari possint anime in eis commorantium sub disciplina canonica vel regulari. Vbi autem aliter inventa fuerint, hoc omnimodis Episcopus loci illius faciat emendari, ita ut condignam professioni eorum

Gratian. 26. q. 6. c. 8. *Is qui penitentiam.*

Concil. Mogunt. 20. c. 10.

Regula S. Benedicti. c. 60.

custodiam habeant Canonici vel monachi atque nonnanes, ne detur eis occasio maleficiendi, quod abfit.

Vt Episcopi fiant qualiter Canonici qui sunt cum Abbatibus vivant.

CXLIV. Præcipimus ut unusquisque Episcopus sciat per singula monasteria quantos quisque Abba Canonicos in monasterio suo habeat. Et hoc omnino ambo pariter provideant, ut si monachi fieri voluerint, regulariter vivant. Sin autem, canonicè vivant omnino.

Vt Presbyteri chrisma diligenter custodiant.

CXLV. Presbyteri sub sigillo custodiant chrisma, & nulli sub pretextu medicinæ vel maleficii donare inde præsumant. Quòd si fecerint, honore priventur.

Concil. Arelat. VI. c. 18.
Concil. Mogunt. an. 813. c. 27.
Isaac tit. 11. c. 4.

Vt Presbyteri utantur assidue orariis.

CXLVI. Presbyteri sine intermissione utantur orariis propter differentiam sacerdotij dignitatis.

Concil. Mogunt. an. 813. c. 28.
Regino lib. 1. c. 334.
Burchard. lib. 2. c. 101.

Ivo par. 6. c. 178.
Vide Gratian. 17. q. 4. c. 25. *Vt Presbyteri.*

Ne laici Presbyteros eiciant de Ecclesiis.

CXLVII. Vt laici Presbyteros non eiciant de Ecclesiis neque constituant sine consensu Episcoporum suorum.

Concil. Arelat. v. c. 4.
Concil. Mogunt. an. 813. c. 29.
Capitulare an. 813. c. 2.
Regino lib. 1. c. 241.
Burchard. lib. 3. c. 111.
Ivo par. 3. c. 87.
Gratian. 16. q. 7. c. 37. *Laici.*

Ne laici à Presbyteris munera exigant.

CXLVIII. Vt laici omnino munera injusta non exigant à Presbyteris propter commendationem Ecclesiæ cuiquam à Presbytero.

Capitulare an. 813. c. 3.
Concil. Arelat. VI. c. 5.
Concil. Mogunt. an. 813. c. 30.
Burchard. lib. 3. c. 113.
Ivo par. 3. c. 89.

De fugitivis Clericis.

CXLIX. Vt unusquisque Episcopus in sua parrochia diligenter Presbyteros vel Clericos inquirat unde sint. Et si aliquem fugitivum invenerit, ad suum Episcopum redire faciat.

De letania majori.

CL. Placuit nobis ut letania major ob-

Tom. I.

servanda sit à cunctis Christianis diebus tribus.

Concil. Mogunt. an. 813. c. 33.
Regino lib. 1. c. 275.
Burchard. lib. 13. c. 6.
Ivo par. 4. c. 39.

De quatuor temporibus observandis.

CLI. Constitutum est ut quatuor tempora anni ab omnibus cum jejunio observentur. Id est, in Martio mense hebdomada prima, feria quarta & sexta & sabbato veniant omnes ad Ecclesiam hora nona cum letaniis ad Missarum sollempnia. Similiter in mense Junio hebdomada secunda, feria quarta & sexta, sabbato junetur usque ad horam nonam, & à carne ab omnibus absteatur. Similiter in mense Septembrio hebdomada tertia. Et in mense Decembrio hebdomada quæ fuerit plena ante vigiliam natalis Domini, sicut est in Romana Ecclesia traditum.

De indicto jejunio.

CLII. Quòd si quis indictum jejunium superbiendo contempserit, & observare cum ceteris Christianis noluerit, in Gangrensi Concilio præcipitur ut anathematizetur nisi emendare studeat.

Concil. Mogunt. an. 813. c. 35.
Regino lib. 1. c. 279.
Burchard. lib. 13. c. 4.

Ivo par. 4. c. 37.
Vide Gratian. di. 3. de consecr. c. 1. *Pronuntiandum.*

De dominicis diebus.

CLIII. Omnes dies dominicos cum omni veneratione observare decrevimus, & à fervili opere abstinere. Et mercatus in eis minimè sit, nec placitum ubi aliquis ad mortem vel ad penam tradatur.

Concil. Mogunt. an. 813. c. 37.
Regino lib. 1. c. 374.
Burchard. lib. 2. c. 81. 85.
Ivo par. 4. c. 16.

De decimis.

CLIV. Admonemus atque præcipimus ut decima Deo omnino dari non neglegatur, quam Deus ipse sibi dari constituit: quia timendum est ut quisquis Deo suum debitum abstrahit, ne fortè Deus per peccatum suum auferat ei necessaria sua, & qui decimam Deo dare neglexerit, novem partes auferantur ab eo.

Vt Ecclesiæ pacem habeant.

CLV. Reum confugientem ad Ecclesiam nemo abstrahere audeat, neque inde donare ad penam vel ad mortem, ut honor Dei & sanctorum ejus conservetur.

Hhh ij

Concil. Mogunt. an. 813. c. 34.
Regino lib. 1. c. 277.
Burchard. lib. 13. c. 2.
Ivo par. 4. c. 35.
Gratian. di. 76. c. 2. *Constituimus.*

Concil. Mogunt. an. 813. c. 38.
Burchard. lib. 3. c. 112.
Ivo par. 3. c. 197.
Gratian. 16. q. 2. c. 2. *Admonemus.*

Concil. Mogunt. an. 813. c. 39.
Burchard. lib. 3. c. 124.

Ivo par. 3.
c. 133.
Gratian.
17. q. 4. c.
9. Rem.

Sed rectores Ecclesiarum pacem & vitam ac membra eis obtinere studeant. Tamen legitime componant quod inique fecerunt.

Iterum de pace Ecclesiarum.

CLVI. Præcipimus ut in Ecclesiis aut in domibus Ecclesiarum vel in atris placita secularia minimè fiant.

Concil. Arelat. VI. c. 22.

Concil. Mogunt. an. 813. c. 40.

Vt antiquæ Ecclesiæ honorem suum habeant.

Ibid. c. 41.

CLVII. Ecclesiæ antiquitus constitutæ nec decimis nec aliis possessionibus priventur, ita ut novis oratoris tribuantur. *Vide supra lib. 2. cap. 36.*

De beneficiis ecclesiasticis.

Ibid. c. 42.

CLVIII. Quicumque beneficium ecclesiasticum habent, ad recta Ecclesiæ restauranda vel ipsas Ecclesias emendandas omnino adjuvent, & nonam & decimam reddant.

Concil. Arelat. VI. c. 25.

Capitulari an. 813. c. 24.

Burchard. lib. 3. c. 30.

Ivo par. 3. c. 35.

Ne Presbyter Missam solus cantet.

Ibid. c. 43.

CLIX. Nullus Presbyter, ut nobis videtur, solus Missam cantare rectè valet. Quomodo enim dicit *Dominus vobiscum*, vel sursum corda admonebit habere, & alia multa his similia, cum alius nemo cum eo sit? *Vide Reginonem lib. 1. cap. 191. & 339.*

De oblatione & pace in Ecclesia facienda.

Ibid. c. 44.

CLX. Oblationem quoque & pacem in Ecclesia facere jugiter admoneatur populus Christianorum: quia ipsa oblatio sibi & suis magnum est remedium animarum, & in ipsa pace vera unanimitas & concordia demonstratur.

De symbolo & oratione dominica.

Ibid. c. 45.

Burchard.

lib. 1. c. 156.

Ivo par. 6.

c. 247.

CLXI. Symbolum, quod est signaculum fidei, & orationem dominicam discere semper admoneant sacerdotes populum Christianum. Volumusque ut disciplinam condignam habeant qui hæc discere neglegunt, siue in jejuniis, siue in alia castigatione. Propterea dignum est ut filios suos donent ad scholam, siue ad monasteria, siue foras Presbyteris, ut fidem catholicam rectè discant & orationem dominicam, ut domi alios docere valeant. Qui verò aliter non potuerit, vel in sua lingua hoc discat.

Vt malum ebrietatis omnino vitetur.

CLXII. Magnum malum ebrietatis, unde omnia vitia pullulant, modis omni-

bus cavere præcipimus. Qui autem hoc vitare noluerit, excommunicandum eum esse decrevimus usque ad emendationem congruam.

Concil. Mogunt. an. 813. c. 46.

Isaac. tit. 11. c. 6.

Burchard. lib. 14. c. 2.

Ivo par. 13. c. 70.

De spiritalibus filiis.

CLXIII. Præcipimus ut unusquisque compater vel proximi spirituales filios suos catholicè instruant. *Vide supra lib. 2. cap. 37.*

Vt canticum luxuriosum circa Ecclesias deferatur.

CLXIV. Canticum turpe atque luxuriosum circa Ecclesias agere omnino contradicimus, quod ubique vitandum est. *Vide Reginonem lib. 2. cap. 5. §. 87.*

De incestuosis.

CLXV. Vt Episcopi incestuosos puniter investigare studeant omnino præcipimus. Et si penitere noluerint, de Ecclesia expellantur donec ad penitentiam revertantur.

Concil. Mogunt. an. 813. c. 53.

Concil. Vvormat. c. 79.

Isaac. tit. 4. c. 3.

Regino lib. 2. c. 224.

Ne in quarta aut in quinta aut sexta generatione conjugium copuletur.

CLXVI. Contradicimus quoque ut in quarta vel quinta sextaque generatione nullus amplius conjugio copuletur. Vbi autem post interdictum factum inventum fuerit, separentur.

Concil. Mogunt. an. 813. c. 54.

Concil. Vvormat. c. 78.

Regino lib. 2. c. 226.

Burchard. lib. 7. c. 18.

Ivo par. 9. c. 54.

Gratian. 35. q. 2. c. 21. *Contradicimus.*

Ne proprius filius de baptismo suscipiatur vel ad confirmationem teneatur.

CLXVII. Nullus igitur proprium filium vel filiam de fonte baptismalis suscipiat, nec filiolam nec commatrem ducat uxorem, nec illam cuius filium vel filiam ad confirmationem tenuerit. Vbi autem factum fuerit, separentur.

Concil. Mogunt. an. 813. c. 55.

Regino lib. 2. c. 196.

Fulbert. ep. 33.

Burchard. lib. 17. c. 25.

Ivo par. 9. c. 83.

Vide Gratian. 30. q. 1.

De damnatis nuptiis.

CLXVIII. Si quis viduam uxorem

Concil.
Mogunt.
an. 813. c.
48.
Burchard.
lib. 3. c. 87.
Ivo par. 4.
c. 77.

duxerit, & postea cum filiastra sua fornicatus fuerit, seu duobus sororibus nupserit, aut si qua duobus fratribus nupserit, seu cum patre & filio, tales copulationes anathematizari, nec unquam amplius conjugio copulari, sed sub magna restrictione fieri.

Concil. Mogunt. an. 813. c. 56.

Regino lib. 2. c. 197. 225.

Burchard. lib. 17. c. 9.

Ivo par. 9. c. 71. 77.

Gratian. 32. q. 7. c. 20. Si quis viduam.

De cura & prædicatione sacerdotum erga populum sibi commissum, & ut facinorosos extra Ecclesiam eiciant.

CLXIX. Ut sacerdotes populi sibi commissi curam habeant, & instanter eorum animarum salute prædicent, & ut facinorosos secundum evangelicam institutionem arguant.

Ut Presbyteri omnes suos subiectos orationem dominicam & symbolum doceant.

CLXX. Quod Presbyteris prævidendum sit ut omnes qui Christiano nomine censentur orationem dominicam & symbolum memoriter teneant & intellegant.

Quibus temporibus baptizandum sit.

CLXXI. Ut baptismum non fiat nisi statutis temporibus, id est, Pascha & Pentecosten, nisi infirmitas intercesserit. Et ut aliubi non baptizetur nisi in vicis publicis, nisi, sicut jam dictum est, ob infirmitatis causam.

Quod nullum pretium pro baptismo accipi debeat.

CLXXII. Ut nemo Presbyterorum pro baptismo pretium accipere præsumat. Quod si fecerit, sciat se canonica regula esse damnandum.

De decimis, ut fideliter à fidelibus dentur, & canonicè à Presbyteris dividantur.

CLXXIII. Ut decimæ fideliter sanctæ Ecclesiæ reddantur, & Presbyteri secundum canonicam regulam fideliter eas dividant.

De Presbyteris, ut seculares non exercent curas, neque iudices villarum fiant.

CLXXIV. Ut Presbyteri curas seculares nullatenus exercent, id est, ut neque iudices neque majores villarum fiant.

Ut in titulis quibus Presbyteri consecrantur, ante suam promotionem stabilitatem promittant.

CLXXV. Ut Presbyteri qui in titulis consecrantur, secundum canones, an-

tequam ordinentur, promissionem stabilitatis loci illius faciant.

Ne femine cum Presbyteris habitent.

CLXXVI. Ut Presbyteri secum feminas licentiam non habeant habitandi, & ut suspiciones effugiant.

De Presbyteris vel Clericis fugitivis.

CLXXVII. De fugitivis Presbyteris vel Clericis canonica auctoritas obvertetur, id est, ut nemo nostrum Clericum alterius parrochiæ ordinet neque ordinatum suscipiat sine permissione sui Pontificis. Et hoc considerandum est, quid de talibus faciendum sit.

Ut in domibus non consecratis nequaquam

Missæ celebretur.

CLXXVIII. Sanctum est ut nullus Presbyterorum in domibus ab Episcopo non consecratis oblationem offerre quoquo modo præsumat.

Ut Presbyteri, Diaconi, vel Subdiaconi nec arma portent nec venationem exercent.

CLXXIX. Et hoc cavendum est, ut Presbyteri vel Diaconi sive Subdiaconi arma portare non præsumant neque venationes aliquas exercent.

Quod non liceat mulieri velum sive sponte

sive non sponte acceptum dimittere.

CLXXX. Qualicumque modo mulier, permittente canonicè viro suo, aut eo defuncto, velum sanctum in caput acceperit aut sponte aut invita, in eo permaneat omnino, nec dimittat.

Ut res pauperum vel minus potentum mala occasione non emanent.

CLXXXI. Propter provisiones pauperum, pro quibus curam habere debemus, placuit nobis ut nec Episcopi, nec Abbates, nec Comites, nec Vicarij, nec Iudices, nullisque omnino, sub mala occasione vel malo ingenio res pauperum vel minus potentum nec emere nec vi tollere audeat. Sed quisquis ex eis aliquid comparare voluerit, in publico placito coram idoneis testibus & cum ratione hoc faciat. Vbiunque autem aliter inventum fuerit factum, hoc omnino emendetur per iustitiam nostram. *Suprà lib. 2. cap. 32.*

De potestate Episcoporum pro rebus ecclesiasticis, ac de convenientia Episcoporum cum laicis.

CLXXXII. Ut Episcopi potestatem habeant res ecclesiasticas prævidere, regere, & gubernare, atque dispensare secundum canonicam auctoritatem. Volumus ut & laici in eorum ministerio obediunt Episcopis ad regendas Ecclesias Dei,

Capitulare

an. 757. c.

21.

2. App. Re-

ginonis c.

52.

Concil.

Mogunt.

an. 813. c. 8.

Burchard.

lib. 15. c. 4.

Ivo par. 16.

c. 5.

viduas & orphanos defendendos, & ut obediētes sint eis ad eorum Christianitatem servandam. Et Episcopi consentientes sint Comitibus & iudicibus ad iustitias faciendas. Et at nullatenus per aliquorum mendacium, vel falsum testimonium, neque perjurium, aut per primum, lex iusta in aliquo depravetur.

De eo qui causam iudicatum repetere presumat.

CLXXXIII. Si quis causam iudicatum repetere presumpserit in mallo, ibique testibus convictus fuerit, aut quindecim solidos componat, aut quindecim ictus ab Sabinis qui causam prius iudicaverunt accipiat. *Vide supra lib. 3. cap. 31.*

De colonis & fiscalibus.

CLXXXIV. Ut nec colonus nec fiscalinus possint alicubi traditiones facere. *Ibid. cap. 36.*

De vita Canonicorum.

CLXXXV. In omnibus igitur, quantum humana permittit fragilitas, decrevimus ut Canonici Clerici canonicè vivant, observantes divina scripturæ doctrinam & documenta sanctorum patrum, & nihil sine licentia Episcopi sui vel magistrorum eorum incompolitè agere presument. In unoquoque episcopatu a simul manducant & dormiant, ubi his facultas id faciendi suppetit. Vel qui de rebus ecclesiasticis stipendia accipiunt, in suo claustrum manent, & singulis diebus mane prima ad lectionem veniant, & audiant quid eis imperetur. Ad mensam verò similiter lectionem audiant, & obedientiam secundum canones magistris suis faciant.

De Presbyteris occisis.

CLXXXVI. Presbyteri interfecit Episcopo ad cuius parochiam pertinent solvantur secundum Capitulare gloriosi Karoli genitoris nostri, ita videlicet ut medietatem virgildii eius Episcopus utilitatibus Ecclesie cui is presuit tribuat, & alteram medietatem in elemosyna illius iustè dispertiat: quia nullus nobis eius heres proximior videtur quam ille qui ipsum Domino sociavit. *Vide supra lib. 4. cap. 15.*

De accusatione Episcopi.

CLXXXVII. Ut Episcopum nulli criminoso liceat accusare,

Quod non liceat monasteria Deo sacrata diversoria fieri secularia.

CLXXXVIII. Ut deinceps monasteria quæ Deo sacrata esse noscuntur, diversoria secularia secundum institutionem, in quantum cavere hoc possumus, non

fiant, sed religiosis & Deum timentibus hominibusque sacratis tribuantur.

Ut conjurationes vel conspirationes non fiant.

CLXXXIX. Ut conjurationes vel conspirationes non fiant; quia hæc facientes sacri canones graviter damnant.

De illis qui res Ecclesie tenent.

CXC. Si quis ecclesiasticam rem tenet, & admonitus iudicium declinaverit, quoadusque ad discussionem veniat, aut rem restituat ecclesiasticam, aut communiōne privetur.

De servo Ecclesie in furto comprehenso.

CXCI. Si servus Ecclesie in furto comprehensus fuerit, à iudice publico ficut & reliqui distringatur. Et si iudex publicus servum Ecclesie sine furto non præfundentem sine audientia Vicedomini aut Archidiaconi aut detinere aut injuriare presumpserit, anno integro ab Ecclesie luminibus arceatur.

De his qui Clericum injuriaverint. Ex Concilio Autisiodorensi.

CXCII. Quicumque iudex aut secularis Presbytero aut Diacono aut cuilibet Clerico aut de junioribus absque audientia Episcopi vel Archidiaconi vel Archipresbyteri injuriam inferre presumpserit, anathema ab omnium Christianorum consortio habeatur. *Vide infra lib. 7. cap. 443.*

Ut homicidis vel ceteris reis qui legibus mori debent, si ad Ecclesiam confugerint, nullus eis victus detur.

CXCIII. Ut homicidis vel ceteris reis qui legibus mori debent, si ad Ecclesiam confugerint, nullus eis victus detur. *Capitulari an. 779. c. 8. Addit. xv. cap. 126.*

De decimis per iustionem Episcopi dispensandis.

CXCIV. Ut unusquisque suam decimam donet, atque per iustionem Episcopi dispenset. *Ibid. cap. 127.*

Qualiter de latronibus faciendum sit.

CXCV. Ut latrones de infra emunitatem à iudice ipsius emunitatis in Comitibus placito presententur. Et qui hoc non fecerint, beneficium & honorem perdat. Similiter Vassi nostri, si hoc non adimplerint, beneficium & honorem perdat. Et qui beneficium non habent, bannum solvant. *Ibid. cap. 128.*

De perjuriis.

CXCVI. De eo qui perjurium fecerit, ut nullam redemptionem solvat, sed manum perdat. Quod si accusator contendere voluerit de ipso perjurio, stent ad crucem. Et si jurator veriter, legem suam

Concil.
Mogunt.
an. 813. c. 9.
Ivo par. 6.
c. 405.
Gratian. di.
f. de concil.
c. 14. In
omnibus.

Capitula
Anglram.
ni c. 43.

Vide Regi-
norum lib.
1. c. 418 &
scqq.

Capitulari
II. an. 814.
c. 2.

Concil.
Autisiod.
c. 41.
Concil.
Toul. c. 7.
Burchard.
lib. 6. c. 56.
Ivo par. 16.
c. 106.

Capitulari
an. 779. c.
8.

Ibid. c. 7.

Ibid. c. 3.
Lib. 1. leg.
Longob. tit.
4. c. 5.

Capitulari
an. 779. c.
10.
Lib. 1. leg.
Longob. tit.
11. c. 66.
& tit. 11. c.
2.

accusator emendet. Hoc verò de minori-
bus causis observandum. De majoribus
verò rebus, aut de statu ingenuitatis, se-
cundum legem custodiant. *Ibid. cap. 129.*

*De latronibus justè peremptis, & de
hominibus injustè punitis.*

Capitulare
an. 779. c.
11.
Ivo par. 10.
c. 43.
CXC VII. De vindicta & judicio
justo in latrones facto testimonia Episcopo-
rum absque peccato Comitis esse di-
cuntur, ita tamen ut absque invidia aut
occasione mala hoc fiat, nihilque aliud
ibi interponatur nisi vera justitia ad perfici-
endum. Ille verò qui per odium vel mal-
lum ingenium & nisi propter justitiam fa-
ciendam hominem punierit, honorem
suum perdat, & legibus contra quem in-
justè fecit secundum penam quam intule-
rit emendet. *Ibid. cap. 130.*

De nonis & decimis vel censu Ecclesiarum.

Capitulare
an. 779. c.
13.
CXC VIII. De rebus verò Ecclesia-
rum, unde nunc census exeunt, decima
& nona cum ipso censu solvantur. Et unde
antea non exierunt, similiter nona & de-
cima dentur. De casatis verò quinquaginta
solidus unus, de triginta dimidius soli-
dus, de viginti transfusus unus. Et ut pre-
carie modò renoventur. Et ubi non sunt
scriptæ, fiat descriptio inter conventores
de verbo nostro. *Ibid. cap. 132.*

De tributariis Ecclesiarum.

Ibid. c. 15.
Lib. 3. leg.
Longob. tit.
5. c. 1.
CXC IX. De cerariis & tabularis ac
chartellariis ita fiat sicut à longo tempore
decretum est. *Ibid. cap. 133.*

Ut sacramentum pro gildoma non fiat.

Capitulare
an. 779. c.
16.
Lib. 1. leg.
Long. tit.
17. c. 7.
CC. De sacramentis pro gildoma in-
vicem jurantibus, ut nemo præsumat
facere. Alio verò modo, de elemosynis
illorum, aut de incendiis, aut de naufragi-
is, quamvis conhibentiam faciant, nemo
in hoc jurare præsumat. *Ibid. cap. 134.*

Ut iterantibus nullus impedimentum faciat.

Capitulare
an. 779. c.
17.
Lib. 3. leg.
Long. tit.
4. c. 5.
CCI. De iterantibus qui ad palatium
aut alibi pergunt, ut eos per collectam
nemo sit ausus adfallire. Et nemo herbam
defensionis tempore præsumat tollere, nisi
in hostem pergat, aut Missus noster sit.
Ibid. cap. 135.

De teloneis forbannitis.

Capitulare
an. 779. c.
18.
CCII. De teloneis, qualiter antea
forbanniti fuerunt, observetur, ut nullus
tollat nisi quod ab antiquo statutum fue-
rit. *Ibid. cap. 136.*

Ut mancipia non sine testibus vendantur.

Ibid. c. 19.
Lib. 1. leg.
Longob. tit.
30. c. 2.
CCIII. De mancipiis, ut non ven-
dantur nisi aut in præsentia Episcopi vel
Comitis, aut in præsentia Archidiaconi
aut Centenarii aut Vicedomini aut judi-

cis Comitis, aut ante bene nota testimo-
nia. Et ut foras marcham nemo manci-
pia vendat. Et qui fecerit, tantas vices
bannum solvat quanta mancipia vendidit.
Et si non habet pretium, in vadum se
ipsum tradat Comiti pro pretio usque
dum ipsum bannum solvat. *Ibid. cap. 137.*

*Qualiter de Comitibus vel de Vassis
dominicus justitias non facientibus
agendum sit.*

CCIV. Si Comes in suo ministerio
justitias non fecerit, Missis nostris de sua
causa vel de suis exeniis ferviat usque dum
justitiæ ibi factæ fuerint. Et si Vassus no-
ster justitias non fecerit, tunc & Comes
& Missus noster ad ipsius causam sedeant
& de suo vivant quo usque justitias fa-
ciant. *Ibid. cap. 139.*

*De his qui pretium pro facta recipere
& justitiam facere nolunt.*

CCV. Si quis pro facta pretium reci-
pere non vult & justitiam exinde facere,
in talem locum eum mittere volumus ut
majus damnum non crescat. *Ibid. c. 141.*

*De latronibus bis per membra & tertio
per vitam puniendis.*

CCVI. De latronibus ita præcipimus
observandum, ut pro prima culpa non
moriatur, sed unum oculum perdat, de
alia verò culpa nasus ipsius latronis trun-
cetur, de tertia culpa, si se non emen-
daverit, moriatur. *Ibid. cap. 142.*

Decretale precum quorundam Episcoporum.

CCVII. Capitulare qualiter institu-
tum est in hoc Episcoporum conventu, id
est, ut unusquisque Episcopus tres Missas
& tria psalteria, unum pro Domino Rege,
& aliud pro exercitu Francorum, tertium
pro præsentis tribulatione faciat. Presby-
teri Missas tres. Monachi & monachæ &
Canonici, unusquisque psalteria tria. Et
biduanas omnes faciant, tam Episcopi,
monachi, & monachæ, atque Canonici,
atque eorum infra casati homines, vel qui
potentes sunt. Et unusquisque Episcopus,
Abbas, & Abbatissa, qui facere potest, li-
bram donet de argento aut eam valente
in elemosynam, mediocres verò dimi-
diam libram, minores verò solidos quin-
que. Et Episcopi, Abbates, & Abbatissa
pauperes famelicos quatuor pro ista stric-
titate nutrire debeant usque tempore mes-
sium. Et qui tantum non possunt, juxta
quod possibilitas est, aut tres vel duos aut
unum. Comites fortiores libram de argen-
to aut valente donent in elemosynam,
mediocres verò dimidiam libram, Vassus

Capitulare
an. 779. c.
21.
Lib. 2. leg.
Longob. tit.
32. c. 2.

Capitulare
an. 779. c.
22.
Lib. 1. leg.
Long. tit.
37. c. 1.

Capitulare
an. 779. c.
23.
Lib. 1. leg.
Longobard.
tit. 15. c. 61.
Ivo par. 16.
c. 207.

Decretale
precum an.
779.

domineus de casatis ducentis libram, de casatis centum solidos quinque, de quinquaginta unciam unam. Et faciant biduanas, & eorum homines, atque eorum casati, vel qui hoc facere possunt. Et qui redimere ipsam triduana[m] voluerit, fortiores Comites uncias tres, ^{* medio-} ^{cics} minores denarios triginta, minores solidum unum. Et de pauperibus famelicis sicut supra dictum est ipsi faciant. Hæc omnia, si Domino placuerit, pro Domino Rege & exercitu Francorum & præfenti tribulatione Missa sancti Iohannis sint completa. *Ibid. c. 143.*

Quod res Ecclesiarum vota sint fidelium, pretia peccatorum, & patrimonium pauperum; quibus non solum conlata conferenda, sed etiam alia augenda sunt.

Vide supra
lib. i. c. 77.

CCVIII. Quia juxta sanctorum patrum traditionem novimus res Ecclesiarum esse fidelium, pretia peccatorum, & patrimonium pauperum, cui non solum habita conservare, verum etiam multa, Deo opitulante, conferre optamus, tamen ut ab ecclesiasticis de non dividendis rebus illius Ecclesie suspicionem dudum conceptam penitus amoveremus, statuimus ut neque nostris neque filiorum & Deo dispensante successorum nostrorum temporibus, qui nostram vel progenitorum nostrorum voluntatem vel exemplum imitari voluerint, nullam penitus divisionem aut jacturam patiantur. *Ad. dit. III. cap. 1.*

De conlatis Ecclesie dividendis!

Ibid. c. 80.

CCIX. Statutum est ut quicquid tempore imperii nostri a fidelibus Ecclesie sponte conlatum fuerit, in ditioribus locis duas partes in usus pauperum, tertiam in stipendia cedere Clericorum aut monachorum, in minoribus vero locis æquè inter clericum & pauperes fore dividendum, nisi forte a datoribus alicubi specialiter date fuerint.

De ordinatione servorum.

Ibid. c. 81.

CCX. De servorum ordinatione, qui passim ad gradus ecclesiasticos indiscretè promovebantur, placuit omnibus cum sacris canonibus concordare debere. Id enim statutum est, ut nullus Episcoporum deinceps eos ad sacros ordines promovere præsumat, nisi prius a dominis propriis libertatem consecuti fuerint. Et si quilibet servus dominum suum fugiens, aut latitans, aut adhibitis testibus munere conductus vel corruptus, aut qualibet calliditate vel fraude ad gradus ecclesiasticos pervenerit, decretum est ut deponatur &

dominus ejus eum recipiat. Si verò pater ejus vel mater ab alia patria migrans in eadem provincia filium genuerit, & ipse filius ibidem educatus & ad gradus ecclesiasticos promotus fuerit, & utrum servus sit ignoraverit, & postea veniens dominus illius legibus eum adquisierit, sancitum est ut si dominus ejus illi libertatem dare voluerit, in gradu suo permaneat. Si verò eum catena servitutis a caltris dominicis extrahere voluerit, gradum amittat: quia juxta sacros ordines vilis persona manens sacerdoti dignitate fungi non potest. De rebus verò illorum vel peculiari qui a propriis dominis libertate donantur ut ad gradus ecclesiasticos jure promovantur, statutum est ut in potestate dominorum consistat utrum illis concedere an sibi vindicare velint. Ceterum si post ordinationem aliquid adquisierint, illud observetur quod in canonibus de consecratis nihil habentibus constitutum est. De Ecclesiarum vero servis communi sententia decretum est ut Archiepiscopi per singulas provincias constituti nostram auctoritatem habeant, suffraganei verò illorum exemplar illius penes se habeant. Et quocumque de familia Ecclesie utilis inventus aliquis ordinandus est, in ambone ipsa auctoritas eorum populo legatur, & coram sacerdotibus, vel coram fidelibus laicis, & ante cornu altaris, sicut in nostra auctoritate continetur, remota qualibet calliditate, libertatem consequatur, & tunc demum ad gradus ecclesiasticos promoveatur. Similiter quoque de his agendum est quos laici de familia Ecclesiarum ad sacros ordines promovere voluerint. Sed & de his quos Præpositi Canonicorum aut monachorum ordinandos expetiverint eadem forma servanda est.

De personis a quibus non sunt res accipiende.

CCXI. Statutum est ut nullus quilibet ecclesiasticus ab his personis res deinceps accipere præsumat quorum liberi aut propinqui hac inconsulta oblatione possint rerum propriarum exheredari. Quod si aliquis deinceps hoc facere tentaverit, synodali sententia districtè feriatur, & res ad exheredatos redeant.

Vt nullus Presbyter aliqua cupiditate quemquam tonsurare suadeat.

CCXII. Statutum est ut nullus in canonica aut regulari professione constitutus aliquem tonsurare propter res adipiscendas deinceps persuadeat. Et qui hoc facere

Capitulari
an. 116. c. 8.

facere tentaverit, synodali vel imperiali sententia modis omnibus feriatur.

De Presbyteris constituendis.

Supra lib.
1. c. 24.

CCXIII. Statutum est ut sine auctoritate vel consensu Episcoporum Presbyteri in quibuslibet Ecclesiis nec constituantur nec expellantur. Et si laici Clericos probabilis vitæ & doctrinæ Episcopis consecrandos suisque in Ecclesiis constituendos obtulerint, nulla qualibet occasione eos reiciant.

De mansis uniuscujusque Ecclesie.

Ibid. c. 37.

CCXIV. Sanctum est ut unicuique Ecclesie unus manus integer absque aliquo servitio attribuat. Et ut Presbyteri in eis constituti non de decimis, neque de oblationibus fidelium, non de domibus, neque de atris vel hortis juxta Ecclesiam positus, neque de præscripto manso, aliquid servitium præter ecclesiasticum faciant. Et si aliquid amplius habuerint, inde senioribus suis debitum servitium impendant.

De Presbyteris uniuscujusque Ecclesie.

Ibid. c. 36.

CCXV. Statutum est, postquam hoc impletum fuerit, ut unaquæque Ecclesia suum Presbyterum habeat, ubi id fieri facultas providente Episcopo permiserit.

De sacris vasibus Ecclesie ad pignus datis.

Ibid. c. 35.

CCXVI. De sacris vasibus Ecclesie, quæ in pignus à nonnullis in quibusdam locis dari comperimus, inhibatum est ne deinceps à quoquam fieri præsumatur, nisi solummodo necessitate redimendorum captivorum compellantur.

De Ecclesiis destructis, vel de nonis & decimis.

CCXVII. De Ecclesiis sanè destructis, vel de nonis & decimis, sive de claustris Canonicorum, qualiter constitui & ordinari nobis placuerit, aliis capitulis adnotavimus. *Supra lib. 1. cap. 89. & infra cap. 277. istius libri.*

De Presbyteris qui feminas habent in domibus.

CCXVIII. Statutum est ab Episcopis de Presbyteris qui feminas secum indifferetè habitare permittunt, & propter hoc malæ opinionis suspitione denotantur, ut si deinceps admoniti non se correxerint, velut contemptores sacrorum canonum canonica invectione feriantur. *Supra lib. 1. cap. 92.*

De Presbyteris qui pro chrismate in Cena Domini veniebant.

CCXIX. De Presbyteris qui accipiendi chrismatum gratia ad civitates in Cena Domini venire soliti erant, fanci-

Tom. I.

tum est ut de his qui longè positi sunt, de octo vel decem unus ab Episcopo eligatur qui acceptum chrisma sibi & sociis diligenter perferat. Hi verò qui non longius à civitate quàm quatuor aut quinque milibus habitant, more solito ad accipiendum chrisma perveniant. Discendi ergo gratia alio non quadragesimali tempore ad civitates vocentur. *Ibid. cap. 93.*

De prædicatione & confirmatione Episcoporum.

CCXX. Ne verò Episcopi occasione prædicandi aut confirmandi oneri essent populis, à nobis admoniti polliciti sunt se deinceps hoc cavere velle, & eo tempore suum ministerium, in quantum facultas datur, exequi quo eorum profectio, quantum in illis est, his quibus prodesse possunt & debent non sit importuna vel onerosa. *Ibid. cap. 94.*

De pueris tonsendis & puellis velandis.

CCXXI. Ne pueri sine voluntate parentum tonsurentur, vel puellæ velentur, modis omnibus inhibatum est. Et qui hoc facere tentaverit, multam quæ in capitulis legis mundanæ à nobis constituta continetur persolvere cogatur. *Ibid. cap. 95.*

De feminis viros amittentibus.

CCXXII. De feminis quæ viros amittunt, placet ne se, sicut hæcenus, indifferetè velent, sed ut triginta dies post discessum viri sui expectent, & post tricesimum diem per consilium Episcopi sui, vel si Episcopus absens fuerit, consilio aliorum religiosorum sacerdotum suorum, que parentum atque amicorum, id quod eligere debent eligant. Et quia à sacro conventu rogati ut hi qui publicam gerunt penitentiam, & feminæ quæ viros amittunt, nostra auctoritate donec deliberent quid agant tueantur, specialiter pro his capitula fieri & legis mundanæ capitulis inferenda decrevimus. *Ibid. cap. 96.*

De raptis & earum raptoribus.

CCXXIII. De raptis & de raptoribus, quamquam specialiter decrevissemus quid pati debeant qui hoc nefas deinceps facere tentaverint, quid tamen de his sacri canones præcipiant hic inferendum necessarium duximus, quatinus omnibus pateat quantum malum sit, & non solum humana sed & divina auctoritate constructi, abhinc hoc malum caveatur. *Ibid. c. 97.*

De puellis raptis necdum desponsatis.

CCXXIV. De puellis raptis necdum desponsatis in Concilio Chalcedonensi, ubi DCXXX. patres adfuerunt, ca-

lii

pitulo xxxviii. ita habetur: *Eos qui rapiunt puellas sub nomine simul habitandi, cooperantes & conhibentes raptoribus decrevis sancta synodus, si quidem Clerici sunt, decident gradu proprio. Si verò laici, anathematizentur. Quibus verbis aperte datur intellegi qualiter hujus mali auctores damnandi sunt, quando participes & conhibentes tanto anathemate feriuntur, & quòd juxta canonicam auctoritatem ad conjugia legitima raptas sibi jure vindicare nullatenus possint. Ibid. cap. 98.*

De desponsatis & ab aliis raptis.

CCXXV. De desponsatis puellis & ab aliis raptis ita in Concilio Ancyrano capitulo decimo legitur: *Desponsatas puellas, & postea ab aliis raptas, placuit erui & eis reddi quibus ante fuerant desponsatae, etiamsi eas à raptoribus vis inlata confiterit. Proinde statutum est à sacro conventu ut raptor publica penitentia multetur. Raptæ verò, si sponsus eam recipere noluerit, & ipsa ejusdem criminis consentiens non fuit, licentia nubendi alii non negetur. Quòd si & illa consensit, simili sententiae subiaceat. Quòd si post hæc jungere præsumperint, utrique anathematizentur. Ibid. cap. 99.*

De his qui virginibus Deo dicatis se sociant.

CCXXVI. De his qui sacris virginibus se sociant ita in decretis Papæ Gelasii capitulo vigesimo continetur: *Virginibus sacris temerè se quosdam sociare cognovimus, & post dictum Deo propositum incepta fœdera sacrilegèque miscere: quos propterea æquam est à sacra communione detruendi, & nisi publicam probatamque egerint penitentiam, omnino non recipi. Aut his certè viaticum de seculo transfusantibus, si tamen penituerint, non negetur. Si verò de copulatione sacrarum virginum tam severè feriuntur, quanto severius feriendi sunt qui eas rapiunt? Ideo, sicut præmissum est, necessè est ut ab omnibus in Christiana religione consistentibus rigore auctoritatis divinæ vel humanæ hoc malum radicibus amputetur. Ibid. cap. 100.*

De puellis, quo tempore velentur.

CCXXVII. Ne verò puellæ indifcretè velentur, placuit nobis etiam de sacris canonicis, qualiter observandum sit, hic inferere. De tempore velandarum puellarum in Africano Concilio capitulo xvi. continetur ut non ante viginti quinque annos consecrentur. Item in eodem Concilio capitulo xciii. de virginibus velandis ita continetur: *Item placuit ut qui-*

cunque Episcoporum, necessitate virginali, cum & vel petitor potens vel raptor aliquis formidatur, vel si etiam aliquo mortis periculo scrupulo compuncta fuerit ne non velata moriatur, aut exigentibus parentibus aut his ad quorum curam pertinet, velaverit virginem seu velavit ante viginti quinque annos ætatis, non ei obstit Concilium quòd de isto annorum numero constitutum est. Unde colligitur quia juxta priorem sanctionem virgines vicesimo quinto ætatis suæ anno rite consecrandæ sunt. Quòd si præmissæ necessitates antè id fieri compulerint, non ullum possint Episcopo afferre præjudicium consecranti. Ibid. cap. 101.

De examinatione sancte crucis non facienda.

CCXXVIII. Sancitum est ut nullus deinceps quamlibet examinationem sanctæ crucis facere præsumat, ne Christi passio neque glorificatio cuiuslibet temeritate contemptui habeatur. Ibid. cap. 102.

De pabulo verbi divini nuntiando.

CCXXIX. Episcopus sive per se sive per vicarios pabulum verbi divini sedulè populis adnunciet: quia, ut ait beatus Gregorius, iram contra se occulti iudicis excitat sacerdos, si sine prædicationis fonitu incedit. Et ut clerum sibi commissum in sobrietate & castitate nutriat, divinisque officiis imbuat, qui rite ad sacrosanctos ecclesiasticos ordines promoveri possint. Et ut operam dent quatinus Presbyteri Missalem & lectionarium sive ceteros libellos sibi necessarios bene correctos habeant, & qualiter Ecclesias destructas sibi pertinentes juxta vires emendent, qualiter etiam viduas diligenter instruant, quomodo etiam secundum apostolicam auctoritatem conversari debeant edoceant. Et ut superstitiones quas quibusdam in locis in exsequiis mortuorum nonnulli faciunt eradicent. Et ut exemplo suæ innocentie alios ad bene vivendum provocent, & cunctis ecclesiasticis negotiis, quantum Dominus juberit, totis viribus consulere satagant, diligenter admonuimus. Et ut liberius exsequi valeant, nos, in quantum Dominus posse dederit, opem ferre modis omnibus optamus. Ibid. cap. 103.

De homicidiis in Ecclesiis vel in atris earum perpetratis.

CCXXX. Si quis aut ex levi causa aut sine causa hominem interfecerit in Ecclesia, de vita componat. Si verò foris rixati fuerint, & unus alterum in Ecclesiam fugerit, & ibi se defendendo cum interfecerit, si hujus facti testes non habuerit,

cum duodecim conjuratoribus legitimis jurare cogatur; is verò qui interfectus est, absque compositione jaceat; ac deinde interfector secundum judicium canonicum congruam facinori quod admittit poenitentiam accipiat. Si servus proprius hoc admiserit, judicio aquæ ferventis examinetur utrum hoc sponte an se defendendo fecisset. Et si manus ejus exusta fuerit, interficiatur. Si autem non fuerit, dominus ejus juxta quod viurgildus illius est ad Ecclesiam perfolvat, aut eum, si voluerit, eidem Ecclesie tradat. De ecclesiastico & fiscalino & beneficiario servo, volumus ut pro una vice viurgildus ejus pro eo componatur, altera vice ipse servus ad supplicium tradatur. Hereditas tamen liberi hominis, qui propter tale facinus ad mortem fuerit judicatus, ad legitimos heredes illius perveniat. Si in atrio Ecclesie ejus porta reliquis sanctorum consecrata est hujusmodi homicidium perpetratum fuerit, simili modo emendetur vel componatur. Si verò porta Ecclesie non est consecrata, eo modo componatur quod in atrio committitur sicut componi debet quod in emunitate violata committitur. *Suprà lib. 4. cap. 13.*

De injuriis in Ecclesiis sacerdotum factis.

CCXXXI. Sanguinis effusio in Ecclesia facta cum fuste, si Presbyter fuerit, triplo componatur, duæ partes eidem Presbytero, tertiam pro fredo ad Ecclesiam, insuper & bannus noster. Similiter de Diacono juxta suam compositionem triplo perfolvatur, & insuper bannus noster. Similiter & de ictu sine sanguinis effusione, de uniuscujusque ordine Clericorum secundum suam compositionem triplo, & bannus noster. Et qui non habet unde ad Ecclesiam perfolvat, tradat se in servitium eidem Ecclesie usque dum totum debitum perfolvat. *Ibid. cap. 14.*

De viduis & pupillis & pauperibus.
CCXXXII. Viduæ, pupilli, & pauperes quandocumque in mallum ante Comitum venerint, primò eorum causa audiatur & definiatur. Et si testes per se ad causas suas querendas habere non poterint, vel legem nescierint, Comes illos vel illas adjuvet, dando eis talem hominem qui rationem eorum teneat vel pro eis loquatur. *Ibid. cap. 16.*

De rapto viduarum.
CCXXXIII. Qui viduam intra primos triginta dies viduitatis suæ vel invitam vel volentem sibi copulaverit, ban-

Tom. I.

num nostrum, id est, solidos sexaginta, in triplo componat. Et si invitam eam duxit, legem suam ei componat, illam verò ulterius non attingat. *Ibid. cap. 17.*

De homine publicam poenitentiam agente interfecto.

CCXXXIV. Qui hominem publicam poenitentiam agentem interfecerit, bannum nostrum in triplo componat, & viurgildum proximis ejus perfolvat. *Ibid. cap. 18.*

Ut omnis homo liber potestatem habeat ubicunque voluerit res suas dare pro salute anime sue.

CCXXXV. Si quis res suas pro salute anime suæ vel ad aliquem venerabilem locum vel propinquo suo vel cui libet alteri tradere voluerit, & eo tempore intra ipsum comitatum fuerit in quo res illæ positæ sunt, legitimam traditionem facere studeat. Quòd si eo tempore quo illas tradere vult extra eundem comitatum fuerit, id est, sive in exercitu, sive in palatio, sive in alio quolibet loco, adhibeat sibi vel de suis pagenibus, vel de aliis qui eadem lege vivunt qua ipse vivit, testes idoneos. Vel si illos habere non potuerit, tunc de aliis quales ibi meliores inveniri possunt, & coram ipsis rerum suarum traditionem faciat, & fidejussores vestituræ donet ei qui illam traditionem accipit, qui vestituram faciant. Et postquam hæc traditio ita facta fuerit, heres illius nullam de prædictis rebus valeat facere repetitionem. Insuper & ipse per se fidejussorem faciat ejusdem vestituræ, ne heredi ulla occasio remaneat hanc traditionem immutandi, sed potius necessitas incumbat illam perficiendi. Et si nondum res suas cum coheredibus suis divisas habuit, non ei hoc sit impedimentum, sed coheres ejus, si sponte noluerit, aut per Comitum aut per Missum ejus stringatur ut divisionem cum illo faciat ad quem defunctus hereditatem suam voluit pervenire. Et si cui libet Ecclesie eam tradere rogavit, coheres ejus eam legem cum illa Ecclesia de prædicta hereditate habeat quam cum illo coherede suo habere debet. Et hoc observetur erga patrem & filium & nepotem usque ad annos legitimos. Postea ipsæ res ad emunitatem ipsius Ecclesie redeant. *Ibid. cap. 19.*

De homicidiis prohibendis.

CCXXXVI. Quicumque hominem aut ex levi causa aut sine causa interfecerit, viurgildum ejus his ad quos ille pertinet componat. Ipse verò propter talem

Iii ij

presumptionem in exilium mittatur ad quantum tempus nobis placuerit. Res tamen suas non amittat. *Ibid. cap. 20.*

Quid in compositionem vuirgildi dari non debeat.

CCXXXVII. In compositionem vuirgildi volumus ut ea dentur quae in lege continentur; excepto accipitre & spata: quia propter illa duo aliquoties perjurium committitur, quando maioris pretij quam illa sint esse jurantur. *Ibid. cap. 21.*

De raptu alienarum sponsarum.

CCXXXVIII. Si quis sponsam alienam rapuerit, aut patri ejus, aut ei qui legibus ejus defensor esse debet, cum sua lege eam reddat. Et quicquid cum ea tulerit, femotim unamquamque rem secundum legem reddat. Et si hoc defensor ejus perpetrari consensit, & ideo raptori nihil quaerere voluerit, Comes singula de unaquaque re freda nostra ab eo exactare faciat. Sponsa vero legem suam componat, & insuper bannum nostrum, id est, sexaginta solidos, solvat; vel in praesentiam nostram Comes eum advenire faciat; & quanto tempore nobis placuerit in exilio maneat, & illam feminam ei habere non liceat. *Ibid. cap. 22.*

De falsis testibus convincendis.

CCXXXIX. Si quis cum altero de qualibet causa contentionem habuerit, & testes contra eum per judicium producti fuerint, si falsos eos esse suspicatur, liceat ei alios testes, quos meliores potuerit, contra eos opponere, ut veracium testimonio falforum testium perveritas superetur. Quod si ambe partes testium ita inter se dissenserint ut nullatenus una pars alteri credere velit, eligantur duo ex ipsis, id est, ex utraque parte unus, qui cum scutis & fustibus in campo decertent. *Ibid. cap. 23.*

De concordia Episcoporum & Comitum.

CCXL. Ut Episcopi cum Comitibus stent, & Comites cum Episcopis, ut uterque pleniter suum ministerium peragere possit. *Vide infra lib. 6. cap. 249.*

De latronibus, homicidis, adulteris, incestuosis sub magna districtione coercendis.

CCXLI. Ut latrones, vel homicidae, seu adulteri, vel incestuosi sub magna districtione & correptione sint correpti. *Ibid. cap. 250.*

De invasione aliorum rerum.

CCXLII. De rebus propriis, ut ante Missos & Comites & judices nostros veniant, & ibi accipiant finitivam senten-

tiam; & antea nullus praesumat alterius res propringere; sed magis suam causam quarat ante judices nostros, ut diximus, & ibi recipiant quod justum est. *Ibid. cap. 251.*

Pro qua re in praesentiam Regis venire quis debeat.

CCXLIII. Ut si aliquis voluerit dicere quod justè ei non judicetur, tunc in praesentiam nostram veniat. Alter vero non praesumat in praesentiam nostram venire pro alterius justitia dilatanda. *Ibid. cap. 253.*

Ne noviter conversi citò ad aliqua mittantur exercenda negotia.

CCXLIV. De laicis noviter conversis, ne antequam suam legem pleniter vivendo discant, ad alia negotia mittantur. *Suprà in Appendice 1. cap. 8. & infra lib. 6. cap. 257.*

Quid de his agendum sit qui, gratia fugiendi debitam servitium, seculum relinquunt.

CCXLV. De his qui seculum relinquunt propter servitium impediendum, & tunc neutrum faciunt, ut unum è duobus eligant, aut pleniter secundum canonicam aut secundum regulæ institutionem vivant, aut servitium dominicum faciant. *Capitular. I. an. 807. c. 1.*
Quid tempore famis ac cuiuslibet tribulationis agendum sit.

CCXLVI. De hoc si e venerit famas, clades, aut inaequalitas aëris, vel alia qualiscunque tribulatio, ut non expectetur edictum dominicum, sed statim depreceatur Dei misericordia; ut in praesenti anno de famis inopia, ut suos quisque adjuvet prout potest, & nemo suam annonam nimis carè vendat, & ne foras imperium nostrum vendatur aliquod alimonium. *Suprà lib. 1. cap. 112. & infra lib. 6. cap. 270.*

Ut infra patriam arma non portentur.

Et qualiter discordantes ad pacem cogantur redire.

CCXLVII. De armis infra patriam non portandis, id est, scutis & lanceis. Et si fidosus quis sit, discutiatur tunc quis è duobus contrarius sit, & ut pacati sint confringantur ad pacem, etiamsi noluerint. Et si aliter pacificari nolunt, adducantur in nostram praesentiam. Et si quis post pacificationem alterum occiderit, componat illum, & manum quam perjuravit absque ulla redemptione perdat, & insuper bannum dominicum solvat. Et ut servi lanceas non portent. Qui inventus fuerit post bannum, hasta frangatur in dorso ejus. *Suprà lib. 3. cap. 4.*

Capitular. IV. an. 806. c. 4.

Ibid. c. 5.

Ibid. c. 6.

De armaturis & brunis habendis.

CCXLVIII. De armaturis in exercitu, sicut antea in alio capitulare mandavimus, ita fervetur. Et insuper omnis homo de duodecim mansis bruniam habeat. Qui verò bruniam habet, & eam secum non duxerit, omne beneficium cum brunia perdat. *Ibid. cap. 5.*

De his qui iudiciis Scabinorum adquirere nolunt.

CCXLIX. De clamatoribus vel caudicis qui nec iudicium Scabinorum adquirere nec blasphemare volunt antiqua consuetudo fervetur, id est, ut in custodia recludantur donec unum è duobus faciant. Et si ad palatium pro hac re proclamaverint & litteras detulerint, non quidem eis credatur, nec tunc tamen in carcerem mittantur, sed cum custodia & cum ipsis litteris ad palatium nostrum remittantur, & ibi discutiantur sicut dignum est. *Ibid. cap. 7.*

Quòd Regi & senioribus tantum fidelitas per sacramentum promitti debeat. Et ut cetera sacramenta legaliter fiant.

CCL. De iuramento, ut nulli alteri per sacramentum fidelitas promittatur nisi nobis & unicuique proprio seniori ad utilitatem nostram & sui senioris, excepto his sacramentis quae iustè secundum legem alteri ab altero debentur. Et infantes qui antea non potuerunt propter juvenilem aetatem jurare, modò fidelitatem promittant. *Ibid. cap. 8.*

Ut si conspirationes factae fuerint, triplici ratione judicentur.

CCLI. Quicumque conspirationes facere praesumpserint, & sacramento quamcunque conspirationem firmaverint, triplici ratione judicentur. Primò, ut ubicunque aliquod malum propter hoc perpetratum fuerit, auctores facti interficiantur. Adjuutores verò eorum singuli alter ab altero flagellentur, & nares sibi invicem praecidant. Vbi verò nihil mali perpetratum est, similiter quidem inter se flagellentur, & capillos sibi invicem detendant. Si verò per dexteram aliqua conspiratio firmata fuerit, si liberi sunt, aut jurent cum idoneis juratoribus quòd hoc pro malo non fecissent, aut si hoc facere non potuerint, secundum legem suam componant. Si verò servi sunt, flagellentur; ut de cetero in regno nostro nulla huiusmodi conspiratio neque per sacramentum neque sine sacramento fiat. *Ibid. cap. 9.*

Qualiter de testibus agendum sit, qualesque ad testimonium adducantur.

CCLII. De perjuriis, ut caveantur, & non admittantur testes ad iuramentum antequam discutiantur. Et si aliter discuti non possunt, separentur ab invicem, & singulariter inquirantur. Et non soli accusatori liceat testes eligere, absente suo causatore. Et omnino nullus nisi jejunos ad iuramentum vel ad testimonium admittatur. Et ille qui ad testimonium adducitur si refutatur, dicat ille qui eum refutat & probet quare illum recipere nolit. Et de ipso pago, non de altero, testes eligantur, nisi fortè longius extra comitatum causa sit inquirenda. Et si quis convictus fuerit perjuri, perdat manum aut redimat. *Ibid. cap. 10. & lib. 6. cap. 277.*

Quales persone ad causas discutendas & terminandas eligi debeant.

CCLIII. De Advocatis, Viceminis, Vicariis, Centenariis pravis, ut tollantur, & tales eligantur qui & sciant & velint iustè causam discernere & terminare. Et quisquis pravis inventus fuerit, nobis pro certo nuntietur. *Suprà lib. 3. cap. 11.*

De teloneis quae de mercatis & navigiis vel aliis, aut quaecunque iniuste exigantur, quid fieri debeat.

CCLIV. De teloneis placet nobis ita, ut antiqua & iusta telonea à negotiatoribus exigantur, tam de pontibus, quam de navigiis, seu mercatis. Nova verò sive iniusta, ubi vel funes tenduntur, vel cum navibus sub pontibus transitur, seu his similia, in quibus nullum adjutorium iterantibus praestatur, non exigantur. Similiter etiam nec de his qui sine negotiandi causa substantiam suam de una domo sua ad aliam aut ad palatium aut in exercitum ducunt. Si quid verò fuerit unde dubitetur, ad placitum nostrum, quod cum Missis nostris habituri sumus, interrogetur. *Ibid. cap. 12.*

De his qui ex seculo ad monasteria converti volunt.

CCLV. Liberi homines qui ad servitium Dei se tradere volunt, prius hoc non faciant quam à nobis licentiam postulent. Hoc verò ideo praecipimus quia audivimus aliquos ex illis non tam causa devotionis quam exercitum sine aliam functionem regalem fugiendo, quosdam verò cupiditatis causa ab his qui res illorum concupiscunt circumventos audivimus. Et

hoc ideo fieri prohibemus. *Suprà lib. 1. cap. 114.*

De hominibus pauperibus liberis, ut à potentioribus non opprimantur iniuste.

CCLVI. De oppressione pauperum hominum liberorum, ut non fiant à potentioribus per aliquod malum ingenium contra iustitiam oppressi, ita ut coacti res eorum vendant aut tradant. Ideo hæc ut suprà & hic de liberis hominibus diximus ne fortè parentes contra iustitiam fiant exheredati, & regale obsequium minuantur, & ipsi heredes propter indigentiam mendici vel latrones seu malefactores efficiantur. Et ut sæpius non fiant maniti ad placitum, nisi sicut in alio capitulari præcepimus. *Ibid. cap. 115.*

De Ecclesiis sive sanctis noviter inventis.

CCLVII. De Ecclesiis seu sanctis noviter sine auctoritate inventis, nisi Episcopo probante minimè venerentur. Salva etiam de hoc & de omnibus Ecclesiis canonica auctoritate. *Appendix 1. cap. 10.*

Ve heribannus absque personarum acceptione fideliter ab omnibus exigatur.

CCLVIII. De heribanno volumus ut Missi nostri hoc fideliter exigant absque ullius personæ gratia, blanditiâ, seu terrore, secundum iussionem nostram. Id est, ut de homine habente libras sex in auro, in argento, brunis, aramento, pannis integris, caballis, bovis, ovis, vaccis, vel alio peculio, ita ut uxores eorum vel infantes non fiant expoliati pro hac de re de vestimentis eorum, accipiant legitimum heribannum, id est, libras tres. Qui verò non habuerit amplius in scripto pretio valente nisi libras tres, solidi triginta ab eo exigantur. Qui autem non habuerit amplius nisi duas libras, decem solidos solvat. Si verò nisi unam libram habuerit, solidos quinque, ita ut iterum se valeat preparare ad Dei servitium & ad nostram utilitatem. Et Missi nostri caveant & diligenter inquirent ne per aliquod malum ingenium nostram subtrahant iustitiam, alteri tradendo aut commendando. *Suprà lib. 3. cap. 14.*

De hominibus vel feminis liberis qui cum fiscalibus se coniungunt.

CCLIX. Liberi homines qui uxores de fiscalibus regibus habent, & feminæ quæ liberæ sunt & homines fiscalinos regios aut habent aut accipiunt, vel de hereditate parentum vel de causâ sua quaerenda nec de testimonio pro hac re abiciantur,

sed talis etiam nobis in hac causâ honor fervetur qualis & antecessoribus nostris Regibus vel Imperatoribus servatus esse cognoscitur. *Ibid. cap. 16.*

Ve oratio dominica & symbolum & lex seu capitula Regum diligenter intellegantur.

CCLX. Ut laici symbolum & orationem dominicam pleniter ediscant. Comites quoque & Centenarij & ceteri nobiles viri legem suam pleniter discant, sicut in alio loco decretum est. Præcipimus autem Missis nostris ut ea quæ à multis jam annis per Capitularia nostra in toto regno nostro mandavimus agere, discere, observare, vel in consuetudinem habere debeant, ut hæc omnia nunc diligenter inquirent, & omnino ad servitium Dei & ad utilitatem nostram vel ad omnium Christianorum hominum profectum innovare studeant, & quantum Domino donante prævalent, ad perfectum usque perducant. Et nobis omnino adnuntient quis inde certamen bonum hoc adimplere habuisset, ut à Deo & à nobis gratiam habeat. Qui autem neglegens inde fuerit, ut talem disciplinam percipiat qualem talis sit contemptor recipere dignus, ita ut ceteri metum habeant amplius.

De occisione Clericorum & sacerdotum atque monachorum.

CCLXI. Qui Subdiaconum occiderit, trecentos solidos componat. Qui Diaconum, quadringentos solidos. Qui Presbyterum, sexcentos. Qui Episcopum, nonngentos. Qui monachum, quadringentos culpabilis iudicetur. *Vide suprà lib. 3. cap. 25. & lib. 6. cap. 291.*

De damnis in immunitatibus factis.

CCLXII. Si quis in immunitate damnum aliquod fecerit, sexcentos solidos componat. *Vide suprà lib. 3. cap. 26. & lib. 6. cap. 291.*

De furibus infra emunitatem retentis quid agendum sit.

CCLXIII. Si autem homo furtum aut homicidium fecerit, vel quodlibet crimen foris committens infra immunitatem fugerit, mandet Comes vel Episcopo vel Abbati vel Vicedomino, vel illi qui locum Episcopi vel Abbatis tenuerit, ut reddat eum. Si ille contradixerit, & eum reddere noluerit, pro prima contradictione quindecim solidos componat. Si ad secundam inquisitionem eum reddere noluerit, triginta solidos componat. Si nec ad tertiam consentire voluerit, quicquid reus

damni fecerit, totum, ille qui cum infra emunitatem retinet, nec reddere vult, folvere cogatur. Et ipse Comes veniens licentiam habeat ipsum hominem infra immunitatem querendi, ubicunque eum invenire poterit. Si autem in prima inquisitione Comiti responsum fuerit quod reus infra immunitatem quidem fuisset, sed fuga lapsus fuerit, statim juret quod ipse eum ad justitiam cujusslibet disfaciendam fugere non fecisset, & sit ei in hoc satisfactum. Si autem intranti in ipsam immunitatem Comiti collecta manu quilibet resistere tentaverit, Comes hoc ad Regem vel ad Principem deferat, ut ibidem judicetur. Et sicut ille qui in immunitate damnus fecit sexcentos solidos componere debet, ita qui Comiti collecta manu resistere praesumit, sexcentis solidis culpabilis judicetur. *Suprà lib. 3. cap. 26. & lib. 6. cap. 291.*

De locis ad claustra Canonorum facienda.

CCLXIV. De locis dandis ad claustra Canonorum facienda, si de ejusdem Ecclesiae rebus fuerit, nostra liberalitate concedatur ibi. Si de alterius vel Ecclesiae vel liberorum hominum, commutetur. Si autem de fisco nostro fuerit, nostra liberalitate concedatur. *Suprà lib. 4. cap. 50. De emptione, tempore messis, causa cupiditatis & turpis lacri.*

170 par. 6.
c. 201.

CCLXV. Quicumque tempore messis, vel tempore vindemiae, non necessitate, sed propter cupiditatem, comparat annonam aut vinum, vel verbi gratia de duobus denariis comparat modium unum, & fervet usque dum venundare possit contra denarios quatuor aut sex seu amplius, hoc turpe lucrum dicimus. Si verò hoc propter necessitatem comparat, ut sibi habeat & aliis tribuat, negotium dicimus. *Suprà lib. 1. cap. 125.*

De stabilitate Episcoporum vel Clericorum.

CCLXVI. Ne de uno loco ad alterum transeat Episcopus sine decreto Episcoporum, vel Clericus sine jussione Episcopi sui. *Ibid. cap. 131.*

De Ecclesiis vel altaribus ambiguis.

CCLXVII. Ut Ecclesiae vel altaria quae ambigua sunt de consecratione consecrentur. *Ibid. cap. 145.*

De ebrietate.

CCLXVIII. Ut ab ebrietate primo omnium seniores semetipsos caveant, & eorum junioribus exemplum bonum sobrietatis ostendant. *Ibid. cap. 161.*

De admonitione ad Comites pro utilitate sanctae Dei Ecclesiae.

CCLXIX. Vobis Comitibus dicimus, vosque commonemus, quia ad vestrum ministerium maxime pertinet, ut reverentiam & honorem sanctae Dei Ecclesiae exhibeatis, & cum Episcopis vestris concorditer vivatis, & eis adjutorium ad suum ministerium peragendum praebatis, & ut vos ipsi in ministeriis vestris pacem & justitiam faciatis, & quae nostra auctoritas publice fieri decernit, ut in vestris ministeriis studiosè perficiatur. *Suprà lib. 2. cap. 6.*

De admonitione ad Laicos pro honore ecclesiastico conservando.

CCLXX. Omnes laicos monemus ut honorem ecclesiasticum conservent, & dignam venerationem Episcopis & Dei sacerdotibus exhibeant, & ad eorum praedicationem cum suis devotè occurrant, & jejunia ab illis communiter indicta conferent & suos observare doceant & compellant. Omnes summo opere studeant ut dies dominicus sicut decet honoretur & colatur. Et ut liberius fieri possit, mercata & placita à Comitibus, sicut saepe admonitum fuit, illo die prohibeantur. *Ibid. cap. 7.*

De admonitione ad Episcopos vel Comites pro concordia ad invicem & cum ceteris fidelibus.

CCLXXI. Episcopi vel Comites ad invicem & cum ceteris fidelibus concorditer vivant, & ad sua ministeria peragenda vicissim sibi adjutorium ferant. *Ibid. cap. 10.*

De operibus in restorationem Ecclesiarum adimplendis.

CCLXXII. De operibus in restorationem Ecclesiarum, sive in faciendo, sive in redimendo, episcopalis potius sequatur voluntas. Nullatenus tamen remaneat quin sicut à nobis saepe justum est, hoc aut illud partibus Ecclesiarum perfolvatur. Et hoc omnibus notum sit, quia quicumque negligenter exinde egerit, & coram nobis exinde negligens repertus fuerit, illud volumus omnino ut subeat quod in nostro Capitulari de hac re communi consulti fidelium nostrorum ordinavimus. *Ibid. cap. 22.*

De Comitibus, ut ministris Ecclesiae in suis ministeriis adiutores sint.

CCLXXIII. Comites ministris Ecclesiae eorumque ministeriis, ut hoc plenius & de nostris & de se & de suis homi-

nibus obtinere possint, adjuutores in omnibus fiant. Et quicumque prima & secunda vice de his à Comite admonitus non se correxerit, volumus ut per eundem Comitem ejus negligentia ad nostram notitiam perferatur, ut nostra auctoritate quod in nostro Capitulari continetur subire cogatur. *Ibid. cap. 23.*

Vt de incestuosis & his qui decimas non dant, ab Episcopis & Presbyteris, & de negligentibus viventibus, vवादय non accipiantur.

CCLXXIV. Dicitur est nobis quod in quibusdam locis Episcopi & Comites ab incestuosos & ab his qui decimas non dant vवादय accipiant, & à Presbyteris quibusdam pro negligentibus, sinter se pecuniam dividant, quod penitus abolendum decrevimus, ne fortè avaritiæ locus detur. Et constituimus ut incestuosos juxta canonicam sententiam penitentia multentur. Qui verò decimas post crebras admonitiones & predicationes sacerdotum dare neglexerint, excommunicentur. Iuramento verò eos constringi nolumus, propter periculum perjuri. *Ibid. cap. 39.*

De Ecclesiis destructis.

CCLXXV. De Ecclesiis destructis, ut Episcopi & Missi inquisitionem faciant utrum per negligentiam aut impossibilitatem destructæ sint. Et ubi negligentia inventa fuerit, episcopali auctoritate emendare cogantur ab his qui eas restaurare debuerunt. Si verò per impossibilitatem contigit, ut aut plures sint quam necesse sit, aut majoris magnitudinis quam ut ex rebus ad eas pertinentibus restaurari possint, Episcopus modum inveniat qualiter congruè emendari & consistere possint.

De his qui nonas & decimas dare neglexerunt.

CCLXXVI. De his qui nonas & decimas jam per multos annos aut ex parte aut ex toto dare neglexerunt, volumus ut per Missos nostros constringantur ut secundum Capitularem priorem solvant nonas & decimas cum sua lege, & insuper bannum nostrum. Et hoc eis denuntietur, quod quicumque hanc negligentiam iteraverit, beneficium unde hæc nona & decima persolvi debuit amissurum se sciat.

Ita enim continetur in Capitulari bonæ memoriæ genitoris nostri in libro primo capitulo LVII. *Quicumque decimam abstrahit de Ecclesia ad quam per justitiam dari debet, & eam presumptiosè vel propter munera aut amicitiam aut aliam quamlibet occasionem ad alteram Ecclesiam dederit, à Comite vel à Misso nostro disringatur ut*

ejusdem decime quantitatem cum sua lege restituat.

De his qui restorationes Ecclesiarum neglegunt.

CCLXXVII. Quicumque de rebus Ecclesiarum quas in beneficium habent restorationes earum facere neglexerint, juxta auctoritatis nostræ Capitularem, in quo de operibus ac nonis & decimis constitutum est, sic de his adimpleatur sicut in libro quarto capitulo XXVIIII. continetur: *De opere & restoratione Ecclesiarum constitutum est ut de frugibus terre & animalium nutrimento & cunctis censibus, exceptis hostiensibus, persolvantur. De opere vel restoratione Ecclesiarum Comes vel Episcopus sive Abba una cum Misso nostro, quem ipsi sibi ad hoc elegerint, considerationem faciant ut unusquisque eorum tantum inde accipiat ad operandum & restaurandum quantum ipse de rebus Ecclesiarum habere cognoscitur. Similiter & Vassi nostri aut in comune tantum operis accipiant quantum rerum ecclesiasticarum habent, vel unusquisque per se juxta quantitatem quam ipse tenet. Aut si inter eos convenerit ut pro opere faciendo argentum donent, juxta estimationem operis in argento persolvant. Cum quo pretio rector Ecclesie ad predictam restorationem operarios conducere & materiam emere possit. Et qui nonas & decimas dare neglexerit, primam quidem illas cum sua lege restituat, & insuper bannum nostrum persolvat, ut ita castigatus caveat ne sæpius iterando beneficium amittat.*

De his qui agros dominicos ideo neglegunt ut nonas exinde non persolvant.

CCLXXVIII. De his qui agros dominicos propterea neglexerunt excolere ut nonas exinde non persolvant, & alienas terras ad excolendum propter hoc accipiunt, volumus ut de tribus annis ipsam nonam cum sua lege persolvant. Et si quis contemptor aut Comitum aut Vassallorum nostrorum propter hoc extiterit, per fidejussores ad palatium venire compellatur.

Vt intellegatur in quo facto immunitas frangatur.

CCLXXIX. Pervenit ad nos quod quædam Ecclesiæ aut monasteria nostras & prædecessorum nostrorum immunitates habentia multa præjudicia & infestationes à quibusdam patiantur, & nec per eandem immunitatem defensionis tuitionem habere valeant, propter hoc quod ab eisdem emunitatum temeratoribus dicatur

Capitulare
an. 829. tit.
1. c. 3.
Concil.
Vvornmar.
c. 11.
Lib. 1. leg.
Longob. tit.
3. c. 41.
Regino lib.
1. c. 39.
Burchard.
lib. 3. c. 21.

Capitulare
an. 829. tit.
1. c. 1. & 6.
capitula
Karoli Cal.
vi. tit. 46. c.
1.
Lib. 3. leg.
Longob. tit.
3. c. 7.
Regino lib.
1. c. 47. & 48.
Ivo par. 16.
c. 218.
Vide infra
Add. I V.
c. 99.

Capitulare
1. an. 829.
tit. 1. c. 9.

1 V. 44.

Capitulare
an. 829. c.
10.
Regino lib.
1. c. 10.

1 vo par. 1.
c. 128.

catur non plus immunitatis nomine complecti quam claustra monasterij, cetera quoque, quamvis ad easdem Ecclesias vel monasteria pertineant, extra immunitatem esse. Propter hoc volumus atque decernimus ut omnes intellegant non solum claustra monasterij vel Ecclesiarum atque castitia Ecclesiarum sub immunitatis defensione consistere, verum etiam domus & villas, & septa villarum, & piscatoria manu facta, & quicquid fossis aut sepibus vel etiam alio clausurarum genere præcingitur, eodem immunitatis nomine contineri. Et quicquid intra hujusmodi munimenta ad jus earundem Ecclesiarum vel monasteriorum pertinentia à quolibet homine nocendi vel damnum inferendi causa spontanea voluntate committitur, in hoc facto immunitas fracta iudicatur. Quod verò in agros & campos ac silvas quæ sine laborantibus sunt, & nullo modo munitione cinguntur, casu, sicut fieri solet, à quolibet hominibus aliquid damnum factum fuerit, quamvis idem ager aut campus vel silva aut ad Ecclesiam vel monasterium præceptum immunitatis habentem pertineat, non tamen in hoc immunitas fracta iudicanda est. Et ideo non sexcentorum solidorum compositione, sed secundum legem quæ in eodem loco tenetur is multandus est qui scandalum vel damnum in tali loco fecisse convictus fuerit.

De iustitiis generalibus.

CCLXXX. De iustitiis Ecclesiarum Dei, viduarum, orphanorum, & pupillorum, præcipimus ut in publicis judiciis non despiciantur clamantes, sed primo diligentè audiantur. *Suprà lib. 3. cap. 2.*

De animalibus vel aliis rebus, à quibus emantur.

CCLXXXI. Ut nullus comparet caballum, bovem, & iumentum, vel alia, nisi illum hominem cognoscat qui eum vendit, aut de quo pago est, vel ubi manet, aut quis est ejus senior. *Ibid. cap. 24.*

De eo qui in testimonium assumitur, qualis esse debeat.

CCLXXXII. Optimus quisque in pago vel civitate in testimonium assumatur, & cui is contra quem testimoniare debet nullum crimen possit indicere. *Ibid. cap. 32.*

De heribannatoris conjecto.

CCLXXXIII. Ut illi qui heribannatorum.

num solvere debent, conjectum faciant ad heribannatorem. *Ibid. cap. 35.*

De colonis & fiscalibus.

CCLXXXIV. Ut nec colonus nec fiscalinus alicubi traditiones facere audeat. *Ibid. cap. 36.*

De falsis testibus.

CCLXXXV. Falsi testes præcipimus ut non recipiantur. *Ibid. cap. 41.*

De hominibus ad mortem dijudicatis, & postea eis vita concessa, si iustitiam quaesierint.

CCLXXXVI. Illi homines qui propter eorum culpas ad mortem dijudicati fuerint; & postea eis vita fuerit concessa, si ipsi iustitiam ab aliis requisierint, aut ab eis alii iustitiam quaerere voluerint, ita inter illos iudicium terminetur. Primum omnium de illis causis pro quibus iudicatus fuerit ad mortem nullam potest facere repetitionem; quia omnes res suæ secundum iudicium Francorum in publico fuerunt revocatae. Et si aliquid in postmodum, postquam ei vita concessa est, cum iustitia acquirere potuerit, in sua libertate teneat & defendat secundum legem. In testimonium non suscipiatur, nec inter Scabinos ad legem iudicandam teneatur. Et si ad sacramentum aliquid iudicatum fuerit quod jurare debeat, si aliquis ipsum sacramentum falsum dicere voluerit, contendant. *Ibid. cap. 47.*

De homine cui post iudicium vita concessa est, si iustitiam reddere noluerit.

CCLXXXVII. Si alicui post iudicium Scabinorum fuerit vita concessa, & ipse in postmodum aliqua mala perpetraverit, & iustitiam reddere noluerit, dicendo quod mortuus sit & ideo iustitiam reddere non debeat, statutum est ut superius iudicium sustineat quod antea sustinere debuit. Et si aliquis adversus eum aliqua mala fecerit, secundum æquitatis ordinem licentiam habeat suam iustitiam requirendi de causis perpetratis postquam ad mortem dijudicatus est. De præteritis maneat sicut supra dijudicatum fuit. *Ibid. cap. 48.*

De liberis hominibus qui ad mallum venire cogendi sunt.

CCLXXXVIII. Ut nullus alius de liberis hominibus ad placitum vel ad mallum venire cogatur, exceptis Scabinis vel Vassis Comitum, nisi qui causam suam acquirere debent aut respondere. *Ibid. cap. 51.*

De testibus, ad testimonium dicendum qualiter adhibeantur.

CCXXXIX. Ut testes ad testimonium dicendum præmio non conducantur. Et ut nullus testimonium dicat aut sacramentum juret nisi jejunus. Et ut testes, priusquam jurent, separatim discutiantur quid dicere velint de illa re unde testimonium reddere debent. *Ibid. cap. 52.*

De iustitia cuiuslibet à nullo quolibet dilatanda.

CCXC. Ut nullus quilibet Missus noster, neque Comes, neque iudex, aut Scabinus cuiuslibet iustitiam dilatare præsumat, si statim adimpleta potuerit esse secundum rectitudinem, neque præmia pro hoc à quolibet homine per aliquod ingenium malum præsumat accipere. *Ibid. cap. 53.*

De nimiam blasphemis latronibus.

CCXCI. De latronibus qui magnam habent blasphemiam, quicumque aliquem ex his comprehenderit, nullum damnum exinde patiat. *Ibid. cap. 62.*

De testibus ad rem quamlibet discutendam eligendis.

CCXCII. Ut quodcumque testes ad rem quamlibet discutendam querendi atque eligendi sunt, à Misso nostro & Comite in cuius ministerio de re qualicumque agendum est tales eligantur quales optimi in ipso pago inveniri possunt. Et non liceat litigatoribus per præmia falsos testes adducere, sicut hæcenus fieri solebat. *Ibid. cap. 78.*

De placito Centenarij.

CCXCIII. Ut nullus homo in placito Centenarij neque ad mortem neque ad libertatem suam amittendam aut ad res reddendas vel mancipia iudicetur. Sed ista aut in præsentia Comitis vel Missorum nostrorum iudicentur. *Ibid. cap. 79.*

De placitis à Missis dominicis Comitibus notum faciendis.

CCXCIV. Ut unusquisque Missorum nostrorum in placito suo notum faciat Comitibus qui ad ejus missaticum pertinent ut in illis mensibus quibus ille legationem suam non facit, conveniant inter se, & communia placita faciant, tam ad latrones distringendos, quam ad ceteras iustitias faciendas. *Ibid. cap. 87.*

De uxoribus defunctorum, quam partem conlaborationis post obitum maritorum accipere debeant.

CCXCV. Volumus ut uxores defunctorum post obitum maritorum ter-

tiam partem conlaborationis quam simul in beneficio conlaboraverunt accipiant. Et de his rebus quas is qui illud beneficium habuit, aliunde adduxit, vel comparavit, vel ei ab amicis suis conlata sunt, has volumus tam ad orphanos defunctorum quam ad uxores eorum pervenire. *Suprà lib. 4. cap. 9.*

De falsis testibus convincendis.

CCXCVI. Si quis cum altero de qualibet causa contentionem habuerit, & testes contra eum per iudicium producti fuerint, si ille falsos eos esse suspicatur, liceat ei alios testes, quos meliores potuerit, contra eos opponere, ut veracium testimonio falsorum testium perveritas superetur. Quod si ambæ testium partes ita inter se dissenserint ut nullatenus una pars alteri cedere velit, eligantur duo ex ipsis, id est, ex utraque parte unus, qui cum scutis & fustibus in campo decerent ultra pars falsitatem aut veritatem suo testimonio sequatur. Et campioni qui victus fuerit, propter perjurium quod ante pugnam commisit, dextra manus amputetur. Ceteri verò ejusdem partis testes, qui falsi apparuerint, manus suas redimant. Cujus compositionis duæ partes ei contra quem testati sunt dentur, tertia pro fredo solvatur. Et in seculari quidem causa hujuscemodi testium diversitas in campo comprobetur. In ecclesiasticis autem causis, ubi de una parte seculare, de altera verò ecclesiasticum negotium est, idem modus observetur. Vbi verò ex utraque parte ecclesiasticum fuerit, rectores eorundem Ecclesiarum si se familiariter pacificare velint, licentiam habeant. Si autem de hujuscemodi pacificatione inter eos convenire non possit, Advocati eorum in mallo publico ad præsentiam Comitis veniant, & ibi legitimus terminus eorum contentioibus imponatur. Testes verò de qualibet causa non aliunde querantur nisi de ipso comitatu in quo res unde causa agitur posite sunt: quia non est credibile ut vel de statu hominis vel de possessione cuiuslibet per alios melius rei veritas cognosci valeat quam per illos qui viciniore sunt. Si tamen contentio que inter eos exorta est in confinio duorum comitatuum fuerit, liceat eis de vicina centena adjacentis comitatus ad causam suam testes habere. *Ibid. cap. 23.*

De terra tributaria.

CCXCVII. Quicumque terram tributariam, unde tributum ad partem no-

Ivo par. 16.
c. 236-271.

fram exire solebat, vel ad Ecclesiam vel cuiuslibet alteri tradiderit, is qui eam suscepit, tributum quod inde solvebatur omni modo ad partem nostram persolvat, nisi forte talem firmitatem de parte dominica habeat per quam ipsum tributum sibi perdonatum possit ostendere. *Ibid. c. 37.*

De terra censali.

CCXCVIII. Si quis terram censilem habuerit, quam antecessores sui vel ad aliquam Ecclesiam vel ad villam nostram dederunt, nullatenus eam secundum legem tenere potest nisi ille voluerit ad cuius potestatem vel illa Ecclesia vel illa villa pertinet, nisi forte filius aut nepos ejus sit qui eam tradidit, aut ei eadem terra ad tenendum placitata sit. Sed in hac re considerandum est utrum ille qui hanc tenet, dives an pauper sit, & utrum aliud beneficium habeat, vel etiam proprium. Et qui horum neutrum habet, erga hunc misericorditer agendum est, ne ex toto expoliatus in egestatem incidat, ut aut talem censum inde solvat qualis ei fuerit constitutus, vel portionem aliquam inde in beneficium accipiat unde se sustentare valeat. *Ibid. cap. 39.*

De observatione preceptorum dominicorum.

CCXCIX. De observatione preceptorum nostrorum & immunisatum, ut ita observentur precipimus sicut a nobis & ab antecessoribus nostris constitutum est. *Ibid. cap. 52.*

De eo qui propriam derelinquit uxorem, vel sine causa interficit, & aliam ducit.

CCC. Quicumque propria uxore derelicta, vel sine culpa interfecit, aliam duxerit, armis depositis publicam agat poenitentiam. Et si contumax fuerit, comprehendatur a Comite, & ferro vinciatur, & in custodiam mittatur, donec res ad nostram notitiam deducatur.

De liberis hominibus qui propriam non habent, sed in terra dominica resident, ad testimonium non recipiendis.

CCCI. De liberis hominibus qui proprium non habent, sed in terra dominica resident, ut propter res alterius ad testimonium non recipiantur. Conjuratores tamen aliorum hominum ideo esse possunt quia liberi sunt. Illi vero qui & proprium habent, & tamen in terra dominica resident, propterea non abiciantur quia in terra dominica resident; sed propter hoc ad testimonium recipiantur quia proprium habent.

Tom. I.

De Presbyteris, Diaconibus, & reliquis ex clero. Canones sancti Silvestri & aliorum IXXXIV. Episcoporum.

CCCII. Fecit hos gradus in gremio synodi, ut non Presbyter adversus Episcopum, non Diaconus adversus Presbyterum, non Subdiaconus adversus Diaconum, non Acolythus adversus Subdiaconum, non Exorcista adversus Acolythum, nec Lector adversus Exorcistam, non Ostiarius adversus Lectorem det accusationem aliquam. Et non damnabitur Presul sine septuaginta duobus testibus, neque Presul summus a quoquam judicabitur, quoniam scriptum est: *Non est discipulus super magistrum.* Presbyter autem nisi in quadraginta quatuor testibus non damnabitur, Diaconus autem cardine constitutus in urbe Roma nisi in triginta sex non condemnabitur. Subdiaconus, Acolythus, Exorcista, Lector nisi, sicut scriptum est, in septem testimonii filios habentes & uxores & omnino Christum praedicantes. Sic datur mystica veritas. *Supra lib. 1. cap. 113.*

Ex Capitulis Domni Karoli, qualiter ex factis aut mansis vel quartis servitium agatur.

CCCIII. Pro nimia reclamacione quae ad nos venit de hominibus ecclesiasticis seu fiscalis, qui non erant adjurnati quando in Cinomannico pago fuimus, visum est nobis una cum consilio fidelium nostrorum statuere ut quicumque de praedictis hominibus quartam facti tenet, cum suis animalibus seniori suo plener unum diem cum suo aratro in campo dominico aret, & postea nullum servitium ei manuale in ipsa hebdomada a seniori suo requiratur. Et qui tanta animalia non habet ut uno die hoc explere valeat, perficiat praedictum opus in duobus diebus. Et qui solummodo ita invalida ut per se non possit arare quatuor animalia habet, cum eis sociatis sibi aliis aret uno die in campo senioris, & uno die postmodum in ipsa hebdomada opera manuum faciat. Et qui nihil ex his facere potest, neque animalia habet, per tres dies seniori suo a mane usque ad vesperam operetur, & senior suus ei amplius non requirat. Diversis namque modis haec agebantur. A quibusdam tota hebdomada operabatur, a quibusdam dimidia, & a quibusdam duos dies. Idcirco haec statuimus, ut ne familia se a praedictis operibus subtrahere possit, neque a senioribus amplius eis requiratur. Et qui minus

К К К И

Capitulare
an. 829. tit.
1. c. 3.
Lib. 1. leg.
Longob. tit.
11. c. 5.
Regino lib.
2. c. 74.
Burchard.
lib. 6. c. 17.
Ivo par. 8.
c. 141.
Gratian. 33.
q. 2. c. 7.
Quisunque.
Capitulare
an. 829. tit.
1. c. 6.

quarta optima de terra habet, secundum estimationem suae telluris opera faciat. Hæc ab Adalardo Comite palatii nostri ad eorum satisfactionem una cum aliis fidelibus nostris præcipi nostra vice & publice adnuntiari iussimus.

Ut Episcopi incestos emendent & corrigant.

CCCIV. Ut Episcopi incestuosos homines emendent, & magnam diligentiam habeant ex his. Seu & de viduis infra suam parochiam potestatem habeant ad corrigendum. *Vide supra cap. 165. huius libri, & Addit. xv. cap. 124.*

Ut ea conserventur quae in placitis & synodis Pippinus Rex constituit.

CCCV. Ea verò quae bona memoriae genitor noster in suis placitis & synodis constituit, conservari præcipimus. *Vide Addit. xv. cap. 131.*

De eo qui à servo alieno aliquid comparaverit.

CCCVI. Si quis à servo alieno aliquid comparaverit nesciente domino suo, si dominus firmam noluerit esse emptionem, reddat pretium emptori, ut emptio nihil habeat firmitatis. Si ipsum non habet, simile reddat.

Ut Ecclesiarum negotia à iudice continuo audiantur.

CCCVII. Placuit ut Ecclesiarum negotia absque ulla dilatione continuo à iudice audiantur & proficue incremententur.

Ut iudex criminis discutens non antè sententiam proferat capitalem quàm aut reus ipse confiteatur aut per innocentes testes convincatur.

CCCVIII. Placuit ut iudex criminis discutens non antè sententiam proferat capitalem quàm aut reus ipse confiteatur aut per innocentes & veraces testes manifestus vincatur. Et de majoribus nostra aut successorum nostrorum expectetur sententia. *Vide infra lib. 6. cap. 398. & lib. 7. cap. 170.*

Ut qui socij criminis sunt, non admittantur testes.

CCCIX. Placuit ut testes non admittantur qui sunt socij criminis, nec infames, nec calumniatores, vel ceteri quos canon & lex prohibet.

De nuptiis incestis prohibendis.

CCCX. Nuptias prohibemus incestas, id est, usque ad finitatis lineam, vel quændiu inter se hereditare potuerint, non conjungantur: quia, hæc potius incestiva quàm conjugia sunt iudicanda.

Ut de absentibus non iudicetur.

CCCXI. Placuit ut adversus absentes non iudicetur. Quòd si factum fuerit, prolata sententia non valebit.

Ut clementior severiori preferatur sententia.

CCCXII. Placuit ut inter pares sententias clementior semper severiori præferatur.

Ut qui de se confessus est, super aliam non credatur.

CCCXIII. Placuit ut qui de se confessus est, super alium non credatur.

Paulus lib. 1. sentent. tit. 13.

Ivo par. 16. c. 209.

De testimonio unius hominis non accipiendo.

CCCXIV. Ut testimonium unius hominis non accipiatur. Nam si ex utraque parte plures sint, veraciores atque religiosiores & honestiores elegantur, qui sacramento suo confirmant testimonium, nihilque se falsi esse dicturos.

Ut contra Episcopos nullus graviter aut leviter agat.

CCCXV. Præcipimus atque iubemus ne forte, quod absit, aliquis circa Episcopos leviter aut graviter agat, quod ad periculum totius imperij nostri pertinet. Et ut omnes cognoscant nomen, potestatem, vigorem, & dignitatem sacerdotalem. Quod ex verbis Domini facile intellegi potest, quibus beato Petro, cuius vicem Episcopi gerunt, ait: *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in caelo; & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in caelo.* Et alibi discipulis generaliter dicit: *Accipite Spiritum sanctum. Quorum remiseritis peccata, remittantur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt.* Illud etiam ad exemplum reducendum est quod in ecclesiastica historia Constantinus Imperator Episcopis ait: *Deus, inquit, constituit vos sacerdotes, & potestatem vobis dedit de nobis quoque iudicandi. Et ideo nos à vobis rectè iudicamur. Vos autem non potestis ab hominibus iudicari. Propter quod Dei solius inter vos expectate iudicium. Vestra iurgia, quaecumque sint, ad illud divinum referentur examen. Vos etenim nobis à Deo dati estis dñj. Et conveniens non est ut homo iudicet deos, sed ille solus de quo scriptum est: Deus stetit in synagoga deorum. In medio Deus autem deos discernit. Sed & hoc illis ad memoriam reducendum est, qualiter beatus Prosper in libro quem de contemplativa & actuali vita scripsit, laudem sacerdotum comprehenderit. *Ipsis enim, inquit, id est,**

Capitularie an. 779. c. 4. Isaac tit. 4. c. 4.

Capitularie an. 779. c. 21. Ivo par. 16. c. 107.

Lex Bajuvar. tit. 15. c. 1.

Interpret. l. 1. Cod. Theod. de penit. Capitula Angilramni c. 17. Barchard. lib. 6. c. 6. Gratian. 1. q. 1. c. 2. iudex.

Ivo par. 16. c. 208.

Ivo par. 16. c. 110.

Concil. P. tit. vi. lib. 1. c. 8. y. Concil. A. quilibet. 11. tit. 1. c. 1.

Ruffin. lib. 10. c. 2.

Lib. 1. c. 1.

Sacerdotibus, propria animarum curandarum sollicitudo commissa est; qui pondus populi sibi commissi viriliter sustinentes, pro peccatis hominum, velut pro suis, infatigabiliter supplicant Deo; ac velut quidam Aaron incensam contriti cordis & humiliati spiritus offerentes, quo placatur Deus, averunt iram future animadversionis à populo; qui per Dei gratiam sunt divine voluntatis iudices, Ecclesiarum Christi post Apostolos fundatores, fidelis populi duces, veritatis assertores, pravæ doctrine hostes, omnibus bonis amabiles, & malè sibi consciis etiam ipso visu terribiles, vindices oppressorum, patres in fide catholica regenerantium, predicatorum cælestium prætorum, exempla bonorum, documenta virtutum, & forma fidelium. Ipsi sunt decus Ecclesiæ, in quibus fulget Ecclesiæ. Ipsi columna firmissime, quibus in Christo fundatis innititur omnis multitudo credentium. Ipsi janua civitatis æternæ; per quos omnes qui credunt, ingrediuntur ad Christum. Ipsi janitores, quibus claves datæ sunt regni cælorum. Ipsi etiam dispensatores regie domus, quorum arbitrio in aula Regis æterni dividantur gradus & officia singulorum.

Quod per Spiritum sanctum remissio fit peccatorum.

CCCXVI. Sciendum est omnibus atque credendum quod per Spiritum sanctum remissio peccatorum in baptisate conferatur, & quod fidelibus in Ecclesia Christi, ejusdem sancti Spiritus dono, per ministerium sacerdotale & per poenitentiam & absolutionem manûque impositionem remissio peccatorum indubitanter adtribuatur.

De quatuor vitiis quæ fidem catholicam commaculant.

CCCXVII. Placuit sciri omnibus quod quatuor sunt vitia quæ nostram fidem inter cetera mala commaculant; quæ quanto sunt occultiora, tanto perniciosiora; id est, superbia, per quam angelus, diabolus effectus, de cælo est eiectus; invidia, per quam idem diabolus hominem de paradiso eiecit, odium & discordia, quæ caritatem inter proximos extinguunt, & dilectionem evacuant, & omnia bona pervertunt, & non sinunt proximos in tua dilectione consistere, nec quietam tranquillamque, ut decuerat, Christianos vitam ducere, & reliqua.

Quod universalis sancta Dei Ecclesia unum corpus, ejusque caput Christus sit.

CCCXVIII. Primum igitur, quod

universalis sancta Dei Ecclesia unum corpus manifestè esse credatur, ejusque caput Christus, apostolicis oraculis approbatur. Vnde Paulus: Vos autem estis, inquit, corpus Christi & membra de membro. Itemque: Sicut enim in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eandem actum habent, ita multi unum corpus sumus in Christo. Item: Cujus caput est Christus, ex quo totum corpus per nexum & conjunctiones administratum crescit in templum sanctum in Domino. Sunt & alia hujus rei innumera exempla, quæ hic, ob prolixitatem vitandam, prætermittuntur. Quisquis ergo per aliqua illicita ex membro Christi se fecit membrum diaboli, noverit se in corpore Christi non esse, sed in corpore diaboli. Proinde necesse est ut corpori Christi, à quo astutia diabolica separatus est, se incunctanter, dum tempus poenitentia in promptu habetur, restituere non neglegat.

Quod ejusdem Ecclesiæ corpus in duabus principaliter dividatur eximias personas.

CCCXIX. Principaliter itaque totius sanctæ Dei Ecclesiæ corpus in duas eximias personas, in sacerdotalem videlicet & regalem, sicut à sanctis patribus traditum accepimus, divitum esse novimus.

De qua re Gelasius Romanæ sedis venerabilis Episcopus ad Anastasium Imperatorem ita scribit: *Due sunt quippe, inquit, Imperatrices auguste quibus principaliter mundus hic regitur, auctoritas sacra Pontificum, & regalis potestas; in quibus tanto gravius pondus est sacerdotum quanto etiam pro ipsis Regibus hominum in divino redduntur sunt examine rationem.* Fulgentius quoque in libro de veritate prædestinationis & gratiæ ita scribit: *Quantum pertinet, inquit, ad hujus temporis vitam, in Ecclesia nemo Pontifici potior, & in seculo Christiano Imperatore nemo celsior invenitur.*

Ut Chorepiscopi modum mensuræ qui in sacris canonibus præfixus est non excedant.

CCCXX. Emeruisse reprehensibilem & valde inolitum usum comperimus, eò quod quidam Chorepiscopi, ultra modum suum progredientes, & donum sancti Spiritus per impositionem manuum tradant, & alia quæque quæ solis Pontificibus debentur contra fas peragant; præsertim cum nullus ex septuaginta discipulis, quorum speciem in Ecclesia gerunt, legatur donum sancti Spiritus per manus impositionem tradidisse. Quod autem solis Apostolis eorumque successoribus proprij sit

Kkk ij

Concil. Pa-
rif. vi. lib.
2. c. 1.

Epist. 10.

Lib. 2.

Concil. Pa-
rif. vi. lib.
1. c. 27.

Concil.
Nicoenz.
c. 13.

officij tradere Spiritum sanctum liber actuum Apostolorum docet. In Concilio verò Caesariensi ita de Chorepiscopis habetur scriptum: *Chorepiscopi quoque ad exemplum quidem & formam septuaginta videntur esse. Ut comministri autem, propter studium quod erga pauperes exhibent, honorantur.*

De Chorepiscopis qui in vicis commorantur.

Concil. Antiochen. c. 20.
Concil. Paris. vi. lib. 2. c. 27.

CCCXXI. Qui in vicis vel in possessionibus Chorepiscopi nominantur, quamvis manus impositionem Episcoporum perceperint & ut Episcopi consecrati sint, tamen sanctæ synodo placuit ut modum proprium recognoscant, & gubernent subjectas sibi Ecclesias, earumque moderamine curaque contenti sint.

De honore & obedientia Episcoporum & reliquorum sacerdotum.

Ibid. c. 4.

CCCXXII. Igitur quia constat religionem Christianam per successores Apostolorum salubriter administrari, populisque ad vitam æternam ducatum exhiberi debere, primò necessarium iudicavimus omnibus præcipere ut honorem debitum venerabiliter Episcopis absque ulla simulatione aut detractioe impendant, eisque in omnibus ut patribus obediant, & quicquid pro salute animarum monuerint, prout melius potuerint, adimplere satagent, sicut Dei & nostram gratiam habere voluerint. Nam Dominus ait: *Qui vos audit, me audit; & qui vos spernit, me spernit.* Et iterum: *Si te non audierit, dic Ecclesie. Et si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus.* Et alibi: *Si quis scandalizaverit unum de pusillis istis, id est, meis discipulis vel Apostolis, quorum locum Episcopi nunc in Ecclesia tenent, melius est illi ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, & demergatur in profundam maris, quam scandalizet unum de istis minimis.* Hæc omnia fidelibus admonenda & perpendenda sunt, ne in hoc, quod absit, incidant scandalum, sed magis eis obediendo, non filij perditionis, sed filij Dei efficiantur, & non cum stultis penam, sed cum iustis præmia percipiant sempiterna. Nam Episcopos & sacerdotes, quibus omnis terra caput inclinatur, per quos & nostrum pollet imperium, admodum honorari & venerari omnes monemus, nec eos lacerari aut blasphemari vel detrahi à quoquam volumus: quia detractio sacerdotum ad Christum pertinet, cujus vice legatione funguntur in Ecclesia. Nam qui detrahit alium hominem, sicut homicida

Appendix
Cod. Theod.
tit. 20.

reputabitur. Quid erit de illis qui sacerdotes detrahunt: quoniam & ipsi semetipsos occidunt, & audientes interimunt. Dupla enim poena digni sunt qui duplant scelera sua. Qui his sanctis monitis rebelles vel inobedientes extiterint, sciant se à liminibus sanctæ Ecclesiæ fore alienos.

De quatuor negligentis sacerdotum.

CCCXXIII. De Presbyteris & eorum Ecclesiis, unde multa negleguntur & scandala generantur, in nostra discussione quatuor pericula apparuerunt. Primò, quia nonnulli ex nostris sacerdotibus, quadam securitate accepta, nec ea quæ ad cultum divinum pertinent faciunt, neque in restauratione & luminaribus Ecclesiæ studium habent, nec etiam senioribus suis debitam reverentiam exhibent, & insuper Ecclesias suas expoliant, & in prædiola sua propria transferunt. Quæ omnia ad negligentiam Episcoporum pertinere deprehendimus. Ob id verò quadam occasione accepta seniores eorum permoti in tantam audaciam prorumpunt ut eos etiam incitè & inhonestè atque irreverenter tractare præsumant. Vnde summo per omnibus nobis abhinc providendum iudicavimus ut ea quæ à Domino Imperatore consensu Episcoporum ob honorem & amorem Dei Ecclesiis concessa sunt, non in avaritiam Presbyterorum aut in rapacitatem episcopaliū ministrorum cedant, sed in utilitatem Ecclesiæ & in usus Clericorum & pauperum deveniant.

Concil. Aquisgran.
II. tit. 2, 4, 6.

De Presbyteris qui in suis domibus feminas habent.

CCCXXIV. Illud non minùs periculofum esse didicimus, quòd in quorundam Episcoporum parrochiis quosdam Presbyteros contra interdicta sanctorum canonum feminas in domibus suis non solum habitare sed etiam ministrare faciunt, quas & laqueum sacerdotibus percipere extitisse, & multos occasione in scandalum & in detractioem corruisse cognovimus. Quæ transgressio & tempore genitoris nostri & nostro in conventibus Episcoporum secundum auctoritatem canonicam prohibita, sed necdum ad correctionem plenè est perducta. Vnde in commune censuimus ut hi qui tantæ transgressiois incorrectores hæctenus extiterunt, si abhinc hujus rei correptores esse neglexerint, juxta Apostoli sententiam quasi consentientes malorum coërceantur.

Ibid. c. 7.

De Presbyteris qui contra statuta canonum vilici fiunt.

Ibid. c. 8. CCCXXV. Similiter de illis Presbyteris qui contra statuta canonum vilici fiunt, tabernas ingrediuntur, turpia lucra secantur, & diversissimis modis usuris inserviunt, & aliorum domos inhonestè & impudicè frequentant, & comestationibus & ebrietatibus deservire non erubescunt, & per diversos mercatores indiscretè discunt, observandum judicavimus ut ab hinc districtè severitèrque coërceantur, ne per eorum illicitam & indecentem actionem & ministerium sacerdotale vituperetur, & quibus debuerant esse in exemplum, deveniant in scandalum.

Quòd conversatio sacerdotalis testes vitæ probabiles habeat.

Concil. Paris. vi. lib. 1. c. 10. CCCXXVI. Pari ergo consensu nobis visum est ut Pontifices, sanctorum precedentium patrum exempla sequentes, religiosos conversationis suæ testes habeant, quatenus detrahare volentibus locum minimè præbeant. Ut ergo sacerdos discipulis suis de semetipso exemplum bonum debeat præbere Apostolus scribens ad Titum docet dicens: *In omnibus te ipsum præbe exemplum bonorum operum, in caritate, in doctrina, in castitate.* & reliqua. Beatus quoque Gregorius in decretis suis ita ait: *Verendum nos inolevit ut huius sedis Pontificibus ad secreta cubili sui servitia laici pueri eis seculares obsequantur; & cum pastoris vita esse discipulis semper debeat in exemplum, plerumque Clerici qualis in secreto sit vita sui Pontificis nesciunt, & ut dictum est, seculares pueri sciunt. De qua re præsentis decreto constituo ut quidam ex Clericis vel etiam ex monachis electi ministerio cubili pontificali obsequantur; ut is qui in loco est regimini habeat testes tales qui eius in secreto conversationem videant, & ex visione sedula exemplum profectus sumant.* Hæc igitur beatus Gregorius scripsit. Ceterum qui de hac re copiosiora exempla quærere voluerint, vitas beati Augustini & Ambrosij & ceterorum aliorum sanctorum virosum legant; & perspicuè invenient quòd vita & conversatio Pontificis semper testes vitæ probabiles habere debeat.

Ut Episcopi in rebus Ecclesie circa propinquos suos exponendis reprehensionem caveant, & ut discretionis modum teneant.

Concil. Paris. vi. lib. 1. c. 16. CCCXXVII. Quoniam multi Episcoporum, amore propinquorum suorum, de rebus sibi commendatis suo aut

quolibet amicorum nomine prædia & mancipia emunt, & ut in propinquorum suorum jus cedant statuunt, & ob hoc & jura ecclesiastica convelluntur, & ministerium sacerdotale fuscatur, immo à subditis detrahitur & contemnitur, placuit omnibus ut deinceps hoc avaritiæ genus caveatur, fixumque abhinc & perpetuò mansurum esse decrevimus ut Episcopus res sui juris, quas aut ante episcopatum aut certè in episcopatu hereditaria successione acquisivit, secundum auctoritatem canonicam quicquid vult faciat, & cui vult conferat. Postquam autem Episcopus factus est, quascunque res de facultatibus Ecclesie aut suo aut alterius nomine qualibet conditione comparaverit, decrevimus ut non in propinquorum suorum sed in Ecclesie cui præest jura deveniant. Similiter & de Presbyteris qui de Ecclesiarum rebus quibus præfunt prædia eo modo emunt faciendum statuimus: quoniam multos Presbyterorum occasione taliter emptarum rerum Ecclesias quibus præfunt expoliasse, & à suo ministerio multis modis exorbitasse, & se diabolo mancipasse, & hac occasione multos laicorum in scandalum damnationis & perditionis proruisse comperimus.

Quòd nonnulli Episcopi sibi subiectos Canonicos, monachos, & sanctimonialiales negligant.

Concil. Aquin. II. tit. 1. c. 11. CCCXXVIII. Didicimus sanè nonnullos Episcopos in gubernandis congregationibus sibi subiectis, Canonicis videlicet, monachis, & sanctimonialibus, hæcenus valde negligentes extitisse, & ob id multos in sui detractionem & contemptum provocasse, ita ut nonnulli alij prælati in eorum parrochiis constituti, eorum prava exempla secuti, suas similiter congregationes neglexerint. quos & fraterno & synodali conventu admonendos esse necessarium duximus, ut ab hac negligentia deinceps se cohibeant, & ceteris lemitabiles præbeant, ne fortè propter inlorum incuriam & divinæ servitutis contemptus & pericula proveniant animarum, & auctoribus excellentiæ nostræ molestia ingeratur, & sacerdotali mediocritate in sacris conventibus tadium & opprobrium inferatur.

De Presbyteris, Abbatibus, & sacerdotibus qui propria loca relinquunt.

Ibid. c. 12. CCCXXIX. Comperimus quosdam Episcopos & Abbates atque sacerdotes, non causâ necessitatis aut utilitatis, sed

Burchard. lib. 1. c. 224. Ivo par. 5. c. 323. Gratian. 12. q. 5. c. 4. 2111111.

Concil. Aquin. II. tit. 1. c. 11.

Ibid. c. 12.

potius avaritiæ & propriæ delectationis, læpissime propria civitatis suæ sede, vel monasterij septa, aut Ecclesiæ propriæ relicta, clericoque neglecto, remotiora loca frequentare. Pro qua re & destitutio divini cultus & prædicatio in plebibus & cura subjectorum postponitur, & hospitalitas negligitur. Quod ne ulterius à quâquam sine inevitabili necessitate aut aliqua utilitate fiat pari consensu inhibemus.

De laicorum Clericis.

Concil. Pa-
rit. vi. lib.
1. c. 22.

CCCXXX. De Clericis laicorum, unde nonnulli eorum conqueri videntur, eò quòd quidam Episcopi ad eorum preces nolunt in Ecclesiis suis eos, cum utiles sint, ordinare, visum nobis fuit ut in utriusque partibus pax & concordia fervetur, & cum caritate & ratione utiles & idonei eligantur. Et si laicus idoneum utilèque Clericum obtulerit, nulla qualibet occasione ab Episcopo sine certa ratione repellatur. Et si recidendus est, propter scandalum vitandum evidenti ratione manifestetur. *Vide supra lib. 1. cap. 84.*

De monachis & Presbyteris sive Clericis qui passim palatium adeunt.

Ibid. lib. 1.
c. 14.

CCCXXXI. Placuit ut monachi & Presbyteri necnon Clerici, qui, postposita canonica auctoritate, passim palatium adeunt, & nostris sacris auribus importunissimam molestiam inferunt, ut non hoc facere præsumant: quoniam in hujusmodi factò & vigor ecclesiasticus contemnitur, & religio sacerdotalis & professio monastica vilior efficitur.

Vt non sit sanguinis Christianorum temeraria effusio.

Ibid. c. 17.
Hæc tit. 7.
c. 2.

CCCXXXII. Volumus atque præcipimus nostra auctoritate adnuntiari omnibus, immo & à sacerdotibus prædicari, ne tam temeraria Christianorum sanguinis effusio in regno nostro fieri sinatur, semper illud adtendentes quod Dominus post diluvium dixit famulo suo Noë: *De manu hominis & de manu viri & fratris ejus requiram animam ejus. Quicumque effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius. Ad imaginem quippe Dei factus est homo. Et in lege: Qui occiderit hominem, morte moriatur.* Et Apostolus: *Nam Principes non sunt timori boni operis, sed mali. Vis autem non timere potestatem? Bonum fac, & habebis laudem ex illa. Dei enim minister est tibi in bono. Si autem malefeceris, time. Non enim sine causa gladium portat. Dei enim minister est, vindex in iram ei qui malum agit.* De illo enim specialiter divina auctoritas

Genes. 9.

Levit. 24.

Rom. 13.

dicit, *Gladium Dei portat ad vindictam malorum*, non de quolibet alio. E contra verò nescimus qua pernoscione à nonnullis usurpatum est ut hi qui nullo ministerio publico fulciuntur, propter sua odia & diversissimas voluntates pessimas indebitum sibi usurpent in vindicandis proximis & in interficiendis hominibus vindictæ ministerium, & quod Rex saltem in uno exercere debuerat propter terrorem multorum, ipsi impudenter in multis perpetrare non metuunt propter odium, & putant sibi licere ob inimicitiarum vindictas quod nolunt ut Rex faciat propter Dei vindictam.

De Abbatibus canonicis & regularibus, vel Abbatibus.

CCCXXXIII. Abbatibus canonicis & regularibus, & Abbatibus quæ sanctimonialibus præesse videntur, sive laicis qui monasteria habent, omnino præcipimus ut de ipsis magnam curam habeant, & ceteris bonum exemplum præbeant, & religiosè, sicut decet, convertentur, & quod uniuscujusque professioni inconveniens est, & in sacris canonibus prohibetur, omnino caveant, & loca sibi à nobis propter aliquam necessitatem concessa deperire & destrui propter negligentiam non dimittant, & congregationes sibi commissas sive spiritaliter sive temporaliter paterno affectu gubernare eisque necessaria stipendia administrare non neglegant, ne forte propter aliquam inopiam & divina officia neglegantur, & ipsæ congregationes inreligiosius vivere compellantur. Et qui hæc agere neglexerint, sciant se ea illis auferre & religiosioribus dare.

Concil. Pa-
rit. vi. lib.
3. c. 11.

Vt capelle absque jussu sive permissu proprii Episcopi non fiant.

CCCXXXIV. Placuit nobis ut, sicut ab Episcopis & reliquis sacerdotibus ac Dei servis admoniti fuimus, nec capelle in palatio nostro vel aliubi absque illa nostra sine permissu vel jussu Episcopi in cuius est parrochia fiant. Et ut omnes per dies dominicos vel festivitates præclaras sacra eucharistia communicent, nisi quibus abstinere præceptum est. Et ut observatio omnium dierum dominicorum à mane usque ad vesperam secundum canonicam auctoritatem ab omnibus fiat. *Vide supra lib. 15. cap. 15.*

Ibid. c. 7.

Vt omnes qui in fide catholica suspecti sunt, in testimonio humano dubii habeantur.

CCCXXXV. Omnes qui in fide Christi

Concil.
Carthag.
iv. c. 96.
Calixt. I.
ep. I. c. 5.
Burchard.
lib. I. c. 171.
Ivo par. 5.
c. 189.

Lex Baju-
var. tit. I.
c. 8. & 9.

Christi vel catholica suspecti sunt, in testimonio humano dubii habeantur. Infirmari ergo oportet eorum testimonium qui in fide falsi docentur. Nec eis esse credendum qui veritatis fidem ignorant.

Vt si quis ministros Ecclesie injuriaverit, hoc tripliciter componat.

CCCXXXVI. Si quis ministros Ecclesie, id est, Subdiaconum, Lectorem, Exorcistam, Acolythum, Ostiarium, injuriaverit aut percussit vel plagaverit, componat hoc tripliciter sicut solent componere parentes ejus. Diaconi vero, Presbyteri, atque Episcopi injuria in quadruplum componatur. Reliquorum autem Clericorum injuria componatur sicut parentum eorum. Monachorum quoque, qui secundum regulam in monasterio vivunt, injuria componatur secundum genealogiam suam, ut reverentia sit Deo & Ecclesie, & pax eis qui illi deserviunt.

Vt si quis contumax reverentiam Ecclesiarum non habet, quingentos componat solidos.

Ibid. c. 7.

CCCXXXVII. Si quis homo contumax vel superbus timorem Dei vel reverentiam Ecclesiarum non habuerit, & fugientem servum suum vel quemlibet persecutus fuerit, vel de Ecclesia vel de portu ejus per vim abstraxerit, & Deo honorem non dederit, componat ad ipsam Ecclesiam pro neglecto suo solidos quingentos, & pro fredo ad fiscum solidos ducentos. Ipse vero publica poenitentia juxta judicium Episcopi multetur, ut sit honor Dei & reverentia sanctorum, & ut Ecclesia Dei semper invicta permaneat.

Vt cuncta que circa Ecclesias earumque ministros antiquitas sancta statuis, inviolata serventur.

L. 37. Cod.
de Episc. &
Clericis.

CCCXXXVIII. Cuncta que circa sanctorum loca Ecclesiarum ejusque ministros vel olim ordinavit antiquitas, vel antecessorum nostrorum auctoritas religiosa constituit, vel nostra roboravit serenitas, inlibata custodiri nunc & in futurum precipimus.

De prediis Deo dicatis.

Capitulare
II. an. 814.
c. 4.

L. 5. Cod.
de sacros.
Eccles.

L. 15. Cod.
Theod. de
extraord. &
ford. munc.
rib. & 140.
de Episc. &
Cleric.

CCCXXXIX. Placuit ne predia coelestium secretorum dicata Deoque tradita a quibusdam aliqua occasione vexentur aut invadantur, sed sub immunitatis tuitione perpetua firmitate perdurent. Similiter & homines earum, & omnia que eis subiecta esse noscuntur. Si quis contra hæc venerit, componat sicut de emunitate constituimus, & poenitentia publica

Tom. I.

à sacerdotibus usque ad satisfactionem multetur.

De eo qui die dominico opera servilia fecerit.

CCCXL. Si quis die dominico opera servilia fecerit, liber homo si bovem junxerit, & cum carro ambulaverit, dextrum bovem perdat. Et si alia que canonica auctoritate prohibita sunt servilia opera fecerit, sacerdotibus illa emendet sicut de reliquis negligentibus judicibus emendari solet, & ab ipsis sacerdotibus poenitentiam juxta modum culpæ accipiat. Similiter & de præcipuis festivitibus observari placuit. Quod si sacerdotes eos nequiverint corripere, tunc à judicibus ad sacerdotes adducantur, eisque obedire in omnibus faciant.

De his qui infra regnum per vim aliquid rapuerint.

CCCXLI. Si quis in exercitu infra regnum sine jussione dominica per vim hostilem aliquid prædari voluerit, aut scenum tollere aut granum, sive pecora majora vel minora, domosque infringere vel incendere, hæc ne fiant omnino prohibemus. Quod si ab aliquo præsumptivo factum fuerit, sexaginta solidis, si liber est, sit culpabilis, & omnia similia restituat, aut cum duodecim testibus se purget. Si vero servus hoc fecerit, capitali crimini subiaceat, & dominus omnia similia restituat, quia servum suum non correxit, nec custodivit ut talia non perpetraret. Quoniam si nos ipsos comedimus, citò deficiemus. Unusquisque tamen custodiat exercitum suum, ne aliqua deprædatio infra regnum fiat.

De eo qui alienum servum ad furtum suaserit.

CCCXLII. Si quis alienum servum ad furtum suaserit aut ad aliquid damnosum in fraudem domini sui, ut possit accusare eum, & frans ipsa fuerit detecta per investigationem judicis, dominus nec servum perdat, nec pro hoc aliquam faciat compositionem; sed ille cujus consensione vel exhortatione admissum est, tamquam fur damnatur, & servus quod tulit reddat, & insuper centum viginti ictus accipiat.

De fure nocturno tempore capto.

CCCXLIII. Fur nocturno tempore captus in furto, dum res furtivas secum portat, si fuerit occisus, nulla ex hoc homicidio querela nascatur.

De eo qui de fure nesciens aliquid comparaverit.

CCCXLIV. Si quis de fure nesciens aliquid comparaverit, quarat accepto

LII

Lex Baju-
var. tit. 6.
c. 2.

Ibid. tit. 1.
c. 5.
Capitula
Karoli Cal-
vi tit. 23.
31-34. c. 4.
Iaac. tit. 6.
c. 6.
Concil. 2-
pud Sanct.
Maer. c. 6.

Lex Baju-
var. tit. 8.
c. 6.

Ibid. c. 5.
Ivo par. 16.
c. 221.

Lex Baju-
var. tit. 8.
c. 7.

Ivo par. 16. c. 112. spatio venditorem. Quem si non potuerit invenire, probet se cum sacramento & testibus innocentem, & quod apud eum cognoscitur restituat, & furem quærere non desistat. Quòd si furem celare voluerit, & perjurans postea detectus fuerit, tamquam ille fur ita iste in crimine damnetur.

De eo qui occultè in nocte vel in die alterius animal occiderit.

Lex Bajuvar. tit. 8. c. 9. Ivo par. 16. c. 213. CCCXLV. Si quis occultè in nocte vel in die alterius caballum aut bovem aut aliquod animal occiderit, & negaverit, & postea exinde probatus fuerit, tamquam furtivum componat.

De eo qui occiderit alienum animal, & non negaverit.

Lex Bajuvar. tit. 8. c. 10. Ivo par. 16. c. 214. CCCXLVI. Si quis causa faciente occiderit alienum animal, & non negaverit, simile dare non tardet, & cadaver mortui accipiat.

De eo qui furtivam rem emerit.

Lex Bajuvar. tit. 8. c. 13. Ivo par. 16. c. 215. CCCXLVII. Si quis furtivam rem scienter emere præsumpserit, & exinde probatus fuerit, similem rem reddat illi cujus pecuniam comparavit. Salva videlicet ejus justitia in altero.

De eo qui de latrone furtivam rem scienter ad custodiendum acceperit.

Lex Bajuvar. tit. 8. c. 14. Ivo par. 16. c. 216. CCCXLVIII. Si quis de latrone furtivam rem scienter ad custodiendum acceperit, quasi fur componat.

De sacramentis leviter non jurandis.

Lex Bajuvar. tit. 8. c. 16. Ivo par. 16. c. 217. Concil. Trois. c. 11. CCCXLIX. Volumus ut sacramenta citò non fiant. Sed unusquisque judex prius causam veraciter cognoscat, ut eum veritas latere non possit. Nec faciliè ad sacramenta veniant.

De eo qui contra caput alterius falsa suggesterit.

Lex Bajuvar. tit. 8. c. 17. CCCL. Si quis contra caput alterius falsa suggesterit, vel pro quacunque invidia aut injusta accusatione aliquem commovent, ipse poenam vel damnum quod alteri intulerit excipiat. Neminem damnes antequam inquiras veritatem. Quia scriptum est: *Omnia autem probate; quòd bonum est tenete.*

De eo qui per invidiam vel dolam liberi vel servi domum incenderit.

Ibid. tit. 9. c. 1. Ivo par. 16. c. 282. CCCLI. Si quis per aliquam invidiam vel dolam in nocte vel in die ignem imposuerit, & incenderit liberi vel servi domum, omnia aedificia restituat, & quicquid ibi arserit componat, & insuper sexaginta solidis sit culpabilis, & publica poenitentia secundum judicium sacerdotum

multetur. Et quanti homines de ipso incendio evaserint, unicuique secundum legem componat, & omnia quæ ibi perdidderint restituat.

Ut si quis servum injustè acceperit alienum, domino simile mancipium pro hoc facto reddat.

CCCLII. Si quis servum injustè acceperit alienum, & innocenter tormenta pertulerit, domino simile mancipium pro hoc facto reddat. Si verò innocens in tormento mortuus fuerit, duos servos ejusdem meriti sine dilatione domino restituat.

De via publica.

CCCLIII. Si quis viam publicam aut litostratum vel viam communem alicui clausit contra legem, cum sua lege componat, & clausuram quam ibi fecit tollat. Quòd si negare voluerit, cum duodecim sacramentalibus juret.

De via convicinali.

CCCLIV. Si quis viam convicinali vel pastorem clausit, cum sua lege componat, & ipsam viam aperiat. Similiter & de semita faciendum est.

De eo qui fontem coinquinaverit.

CCCLV. Si quis fontem quacunquè invidia coinquinaverit vel maculaverit emendet eum primò, ut nulla sit coinquinationis in eo suspicio, & cum lege sua vicinis hoc emendet. Si autem plurimum in vicino puteus fuerit, compositio nem inter se multentur.

De eo cui aurum vel argentum aut ornamentum commendata fuerint.

CCCLVI. Si cui aurum vel argentum aut ornamenta vel quacunquè species fuerint commendata, sive ad custodiendum tradita sint, sive vendenda, & in domo ipsius cum rebus suis forsitan fuerint incendio cremata, unà cum testibus qui commendata susceperat præbeat sacramenta nihil exinde suis profuisse compendii, & nihil cogatur exolvere, excepto aurum & argentum, quod ardere non poterat. Si verò quæ commendata fuerant furto probantur ablata, ei qui commendata perdidit spatium tributur donec furem sua investigatione perquirat. Et si eum invenerit, commendatori res proprias tantummodo reformare procuret. Compositio verò furti ad eum qui habuit commendata pertineat. Quòd si fur non fuerit intra statutum tempus inventus, medietas rerum commendarum domino suscipiente reddatur, damnum verò medium utrique sustineant. Et si do-

minus postmodum apud eum qui commendaverit quacunque fuerint suppressa repererit, sicut furtiva ab eo exigantur.

Ut rem in contentione positam non liceat vendere.

CCCLVII. Rem in contentione positam non liceat donare nec vendere.

De eo qui servum suum vendiderit.

CCCLVIII. Si quis servum suum vendiderit, forsitan ejus nesciens facultates, habeat dominus ejus potestatem, qui eum vendidit, requirendi res ejus ubicunque invenire poterit.

De eo servo qui de peculio suo fuerit redemptus.

CCCLIX. Si quis servus de peculio suo fuerit redemptus, & hoc dominus ejus forte nescierit, de domini potestate non exeat; quia non pretium, sed res servi sui, dum ignorat, accepit.

De eo qui causam alterius tulerit de loco suo.

CCCLX. Si quis causam alterius tulerit de loco suo, ipsam in laesam reddat aut similem. Si verò foras aliqua traxerit & absconderit, atque negaverit interrogatus, quasi furtivam componat.

De eo qui alicujus mortuum repererit.

CCCLXI. Si quis alicujus mortuum repererit, & eum humanitatis causa humaverit, ut neque à porcis inquinetur, neque à bestis seu canibus laceretur, seu liber sit seu servus, nullam ex hoc calumniam sustineat, sed magis à parentibus ejus remunerationem condignam accipiat. Et si à parentibus mercedem noluerit recipere, recipiet à Domino, qui præcepit mortuos sepelire.

De venditionibus vili pretio detractis vel vitiosis.

CCCLXII. Placuit in venditione hanc formam servari, ut seu res seu mancipia vel quodlibet genus animalium vendetur, nemo propter hoc venditionis firmitatem inrumpat quòd dicit se vili pretio vendidisse; sed postquam factum est negotium, non sit mutatum, nisi fortè vitium sibi à venditore celatum invenerit. Si autem venditor dixerit vitium, stet emptio, & non sit immutata. Si autem non dixerit, mutari potest in illa die & in alia sive in tertia die. Et si amplius de tribus noctibus illud habuerit, postea non potest mutare, nisi fortè eum invenire infra tres dies non poterit. Tunc quando invenerit, recipiat, quia vitium vendidit. Et si noluerit recipere, juret cum suis sacramentalibus quòd vitium ibi nullum

Tom. I.

sciebat in illa die quando negotium fecit, & stet factum.

Ut qui arras dederit pro quacunque re, pretium reddere compellatur.

CCCLXIII. Qui arras dederit pro quacunque re, pretium cogatur implere quod placuit emptori.

Ut peregrinos transeuntes nemo inquietet.

CCCLXIV. Placuit ne peregrinos transeuntes quisquam inquietare præsumat, eisque nocere audeat: quia alij propter Deum, alij propter suas discurrunt necessitates. Quòd si aliquis præsumptuosus fuerit qui peregrino nocuerit, vel eum affallierit, aut dispoliaverit, læserit, plagaverit, ligaverit, vendiderit, vel occiderit, ipsi peregrino singulatim dupliciter sicut de alio homine solet componi, aut suo seniori vel socio, cum sua lege componat. Quòd si mortuus fuerit, & seniore ibi vel locum non habuerit, tunc Episcopus aut sacerdotet ejusdem pagi ipsam compositionem in duplo sicut de indigena distringente iudice accipiant, & in suam eleemosynam illa tribuant; & insuper sexaginta solidos fisco cogatur persolvere. Et si peregrinum viventem reliquerit, omnem injuriam ei factam & quicquid illi tulit dupliciter, ut prædictum est, per singula illi componat, sicut solet de infra provincia aliquem componere. Si autem eum occiderit, ut liberum hominem de ipsa provincia in duplo componat; & ipsa pecunia à memoratis sacerdotibus in sua detur eleemosyna.

Quoniam Dominus ait: *Peregrinum & advenam non contristabis.*

De eo qui res alienas vendiderit.

CCCLXV. Si quis vendiderit res alienas sine voluntate domini sui, aut servum, aut ancillam, aut quamecunque rem ipsam legibus reddat, & similem aliam addat. Et si ipsum non potest invenire, duos consimiles & æqualis meriti reddat.

De eo qui alicujus quadrupedi unum oculum excusserit.

CCCLXVI. Si quis alicujus caballo vel bovi vel cujlibet quadrupedi unum oculum excusserit, adpretietur illud pecus quod valet, & partem tertiam componat.

De eo qui jussu Regis vel Ducis aliquem occiderit.

CCCLXVII. Si quis jussione Regis, vel Ducis illius qui ipsam provinciam regit, hominem occiderit, non requiratur ei, nec propterea fidei solus sit: quia lex & jussio dominica occidit eum, &

LII ij

Lex Baju-
var. tit. 14.
c. 5.
Ivo par. 6.
c. 432.

Lex Baju-
var. tit. 13.
c. 6.

Ibid. c. 7.

Ivo par. 16.
c. 284.

Lex Baju-
var. tit. 18.
c. 6.

Ibid. tit. 13.
c. 9.
Ivo par. 16.
c. 283.

Lex Baju-
var. tit. 13.
c. 10.
Ivo par. 16.
c. 286.

Lex Baju-
var. tit. 3.
c. 14.
Ivo par. 16.
c. 287.

Lex Baju-
var. tit. 13.
c. 1.
Ivo par. 16.
c. 282.

Lex Baju-
var. tit. 13.
c. 8.
Ivo par. 16.
c. 282. 288.

Lex Baju-
var. tit. 1.
c. 8.
Ivo par. 16.
c. 289.

ipse non potuit contradicere. Princeps verò & successores ejus defendant eum & totam progeniem ejus, ne ob hoc pereat aut malum patiat. Quòd si propterea ipse aut ejus progenies aliquid mali passi fuerint aut occisi, dupliciter componantur.

De eo qui scripturam protulerit, ut veritatem ejus testibus probet.

1vopar.16. c.290. **CCCLXVIII.** Si quis scripturam profert, veritatem ejus testibus probare debet: quia in omnibus causis constitutum est ut scripturam prolator adfirmet.

Vt quicquid provincialibus fuerit relaxatum beneficio Principis, ab exactore non requiratur.

CCCLXIX. Quicquid provincialibus per beneficium Principis tributorum fuerit relaxatum, ab exactore non requiratur.

Vt Presbyteri criminosi ad synodum venientes in medio collocentur.

Capitulum an 803 supra pag. 383. **CCCLXX.** Presbyteros criminosos canonicè ad synodum venientes jubemus juxta decreta Papæ Innocentij capitulo xxxiii. in medio collocari, discussisque objectionibus quæ ipsis Presbyteris impinguntur, si convinci potuerint, à sacerdotali removeantur officio, (quia qui sancti non sunt, sancta tractare non possunt) atque alieni efficiantur à ministerio quod vivendo illicitè polluerunt. Et si convinci non potuerint, secundum antierius capitulum consulti Leonis Papæ & multorum Episcoporum statutum, cum aliis Presbyteris & fidelibus justisque hominibus satisfaciant Episcopo suo & populo.

Vt unusquisque Presbyter Missam cum scandalis celebret.

CCCLXXI. Unusquisque Presbyter Missam ordine Romano cum scandalis celebret. Et hoc populo nuntietur, quòd per omnes dies dominicos oblationes Deo offerant, & ut ipsa oblatio foris septa altaris recipiatur.

Vt Presbyter die dominico cum benedicta aqua procedat.

CCCLXXII. Vt omnis Presbyter die dominico cum psallentio circumbeat Ecclesiam suam unà cum populo, & aquam benedictam secum ferat. Et ut scrutinium more Romano tempore suo ordinatè agatur.

De locis monasteriorum vel ædificiis providendis.

CCCLXXIII. Dignum ac neces-

farium est ut Missi per quæque loca directi simul cum Episcopis uniuscujusque diocesis perspiciant loca monasteriorum Canonicorum pariter & monachorum, similiterque puellarum, si in apto & congruo loco sint posita, ubi commodum necessarium possit adquiri, quod ad utilitatem pertinet monasterij, sicut in sancta regula dicit: *Monasterium autem ita debet constitui ut omnia necessaria infra monasterium exerceantur, ut non sit necessitas monachis vel Clericis vagandi foras; quia omnino non expedit animabus eorum.*

De hospitalitate & cura pauperum.

CCCLXXXIV. Vt de hospitalitate & cura pauperum memores sitis, & propter quod res ecclesiasticæ à fidelibus oblatae & ab Ecclesia receptæ sint. Et eo modo illas distribuatis ut ab illo cui de his rationem reddituri estis, non damnationem, sed æterni gaudij mercedem accipere mereamini.

Vt adiutorium à Rege impendatur his qui ministerium ecclesiasticum adimplent.

CCCLXXXV. Volumus vos scire voluntatem nostram, quod nos parati sumus vos adjuvare, ubicunque necesse est, ut ministerium vestrum adimplere valeatis. Similique vos admonemus ut propter humilitatem nostram & obedientiam quam monitis vestris propter Dei timorem exhibemus, honorem nobis à Deo concessum conservetis, sicut antecessores vestri nostris antecessoribus fecerunt.

Vt nullus Episcopus vel Abbas per præmia suis hominibus beneficia dent vel auferant.

CCCLXXXVI. Admonemus etiam Episcopos & Abbates ut per præmia beneficia hominibus suis nec auferant nec donent: quia multe reclamaciones & querelæ de hac causâ ad nostras aures solent pervenire.

Vt Consilarii Regis munus non accipiant ob beneficium aliis impetrandum.

CCCLXXXVII. Vt nullus de Consilariis nostris propter beneficium cuiuslibet à nobis impetrandum munera accipiat: quia nos volumus illi beneficium dare qui nobis bene servierit.

Vt Clericus vel monachus vel sanctimonialis non accusetur ad iudicium civile.

CCCLXXXVIII. Nemo audeat Clericum aut monachum vel sanctimonialem feminam ad civile iudicium accusare, sed ad Episcopum. Et ipse ex lege vel canonibus consentaneam & justam sententiam proferat. Hæc omnes Episcopi cu-

Supra cap. 243.

Julian. Archiep. eccles. Nor. 79.

stodiant, & omnes fideles sanctæ Dei Ecclesiæ. Et nostri provinciarum Præsides procurent quorumcunque Clericorum vel monachorum & sanctimonialium lites dirimere. Si quis hanc constitutionem violaverit in magistratu positus, decem librarum auri poena multabitur. Si excusator est, in catenis Ecclesiarum recludatur poenas luiturus, & officium perdat.

De monacho qui monasterium suum dimiserit.

Nov. 5. Iulianian. c. 6. 7. Vide infra lib. 6. cap. 108.

CCCLXXXIX. Si monachus monasterium suum dimiserit, omnia bona ipsius, & quæ in monasterium introduxit, & quæ non introduxit, dominio monasterij sint, & ipse officio Præsidis servire cogatur. Si verò monachus ad aliud monasterium migraverit, substantiam ejus prius monasterium possideat, & in alio monasterio ipse non recipiatur.

De servo in monasterio recepto.

Burchard. lib. 8. c. 10. Ivo par. 7. c. 41.

CCCLXXX. Si aliquis incognitus in monasterium ingredi voluerit, ante triennium monachi habitus ei non præstetur. Et si intra tres annos aut servus vel libertus vel colonus queratur, domino suo reddatur cum omnibus quæ adtulit, fide tamen accepta de impunitate. Si autem intra triennium requisitus non fuerit, postea queri non potest, sed tantum ea quæ in monasterium adduxit dominus servi recipiat.

De monachis laicis factis.

CCCLXXXI. Si autem monachus laicus factus fuerit, honore & cingulo spoliatur, & res ejus monasterio adiciantur. Quod si monasticam vitam reliquerit, Præsides provinciarum eum teneat & curiæ suæ connumeret.

De Ecclesia ædificanda.

CCCLXXXII. Nemo Ecclesiam ædificet antequam civitatis Episcopus veniat & ibidem crucem figat publicè. Et antè præfinit qui ædificare vult quid ad luminaria & ad custodiam & stipendia custodum sufficiat. Et facta donatione, sic domum ædificet.

Iulian. Antecess. Nov. 67. & 131. c. 7.

Isaac tit. 11. c. 7.

Burchard lib. 3. c. 6.

Ivo par. 3. c. 8.

Gratian. di. 1. de consecr. c. 9. *Nemo Ecclesiam.*

De eo qui in domo sua oratorium fecerit.

Iulian. Antecess. Nov. 74. Isaac tit. 11. c. 17.

CCCLXXXIII. Qui in domo sua oratorium habuerit, orare ibi potest. Tamen non audeat in eo sacras facere Missas sine permisso Episcopi loci illius. Quod si

fecerit, domus illius fisci viribus addicatur. Comes & Missi ejus qui hoc cognovit, & non prohibuit, libra auri multabitur, & ab Episcopo loci illius canonicam suscipiat excommunicationem vel exclusionem. *Vide infra lib. 6. cap. 102.*

De electione Abbatissæ.

CCCLXXXIV. Abbatissa eligatur à cuncta congregatione, non secundum ordinem, sed quam melioris opinionis esse constiterit, & quam meliores elegerint. Et qui eam eligunt, proponant sanctis evangelis, dicentes quod non propter amicitias vel gratiam humanam, sed scientes eam fide rectam, & vita castam, & administratione dignam, ad omnemque statum monasterij utilem. Et tunc confirmetur ab Episcopo cui monasterium subiectum est.

De Diaconissa vel Deo devota.

CCCLXXXV. Si quis rapuerit vel sollicitaverit vel corruerit religiosam feminam, bona amborum Ecclesia vindicet in qua talis mulier habitavit. Ipsi tamen capitali periculo subiciantur. Quod si hæc mulier non consentit, cum suis rebus monasterij cautioni tradatur. Si verò liberos habet, pars legitima eis reservetur. Quod si intra annum post cognitum tale scelus à religiosis locis non vindicetur, Comes loci illius hæc nostro fisco addicat. Si verò Comes provinciarum vindictam tali crimini imponere neglexerit, honore careat, & duas libras auri fisci viribus dare compellatur.

De restituendo monasterio.

CCCLXXXVI. Nemini Regum aut cuiquam hominum in proprium liceat monasterium tradere vel commutare vel quocunque commento vendere. Hoc etiam divina & apostolica atque canonica sub anathematis poena sanxit auctoritas. Quod si factum fuerit, non valebit. Sed is qui accepit, pretium amittat. Et qui distraxit, pretium quod accepit in ipso monasterio amittat, & unà cum pretio monasterium perdat, & ipsum monasterium in pristinum reformetur statum.

De litigatoribus.

CCCLXXXVII. In civitatibus in quibus Præsides præfunt, ipsi audiant causas, seu & Defensores. Qui autem Episcopum vel Sacerdotes aut Clericos judicare sibi maluerint, hoc quoque fieri non permitimus.

De scenicis.

CCCLXXXVIII. Si quis ex-

LII ij

Burchard. lib. 3. c. 86. Ivo par. 3. c. 76. Gratian. di. 1. de consecr. c. 33. *Vai-*
conqui.

Italian. Antecess. Nov. 113. c. 64. Ivo par. 7. c. 140. Gratian. 27. q. 1. c. 30. *Si quis rapuerit.*

Burchard. lib. 3. c. 23. Ivo par. 3. c. 28. Gratian. 16. q. 7. c. 40. *Nemini.*

L. 11. Cod.
Theod. de
Seniciis.

nicus vestem sacerdotalem, aut monasticam, vel mulieris religioſae, vel qualicumque eccleſiaſtico ſtatu ſimilem indutus fuerit, corporali poenae ſubſiſtat, & exilio tradatur.

De praſcriptione quadraginta annorum.

Iulian. An-
tecell. Nov.
131. c. 6.
Gratian.
16. q. 1. c.
3. Neque de
cauſis.

CCCCLXXXIX. Ne decem anni, neque viceni, vel triginta annorum praſcriptio religioſis domibus opponatur, ſed ſola quadraginta annorum curricula. Et non ſolum in ceteris rebus, ſed etiam in legatis & hereditatibus.

Vt nemo audeat Episcopum aut Sacerdotem vel Clericum apud publicos iudices accuſare.

Iulian. An-
tecell. Nov.
131. c. 10.

CCCXC. Sancitum eſt ut nullus Episcopum aut Sacerdotem vel Clericum apud iudices publicos accuſare praſumat, ſed apud Episcopos.

De abſentibus non iudicandis.

Gratian. 3.
9. 2.

CCCXCI. Decretum eſt ut adverſus abſentes non iudicetur. Quod ſi factum fuerit, prolata ſententia non valebit.

Ne ullus ſacerdos iudicetur niſi praſentes ſint ipſius accuſatores, idemque legitimi.

Gratian.
Ibid. c. 1.
Non oportet
& c. 3. Qui
accuſare.

CCCXCII. A ſancta Romana & apoſtolica Eccleſia olim ſtatutum eſt, & a nobis ſynodali ſententia confirmatum, ut nullus ex ſacerdotali catalogo iudicetur aut damnetur, niſi accuſatus accuſatores legitimos praſentes habeat, locumque defendendi ad abluenda crimina accipiat.

Vt vita accuſantium primo diſcutiatur.

Capitula
Angilram-
ni c. 13.

CCCXCIII. Item a praedicta ſancta Romana & apoſtolica Eccleſia ſancitum eſt, & ab omnibus ſynodali auctoritate decretum eſt, ut ſemper primo perſona, fides, vita, converſatio accuſantium enucleatim perſcrutetur, & poſtea quae obiciuntur fideliter pertractentur; quia non aliter fieri quicumque debet niſi prius impetitorum vita diſcutiatur.

De teſtibus requirendis in accuſatione Clericorum.

Concil.
Braacar. 11.
c. 8.
Burchard.
lib. 2. c. 102.
Ivo par. 6.
c. 276.
Gratian. 2.
9. 4. c. 1.
Placuit ut
ſi.

CCCXCIV. Placuit ut ſi quis aliquem Clericorum in accuſatione fornicationis impetierit, ſecundum praecceptum Pauli Apoſtoli legitima teſtimonia requirantur ab illo. Quod ſi non potuerit datis teſtimoniis adprobare quod dixit, excommunicationem accuſati accuſator accipiat.

De culpabili perſona non recipienda.

CCCXCV. Si accuſatoris perſona in iudicio Episcoporum culpabilis apparuerit, ad arguendum non admittatur niſi de propriis cauſis.

Capitula Angilramni c. 3.

Ivo par. 6. c. 418.

Gratian. 3. q. 10. c. 3. Si accuſatorum. 4. q. 6. c. 1. Illud vero. & c. 3. Si accuſatorum. & c. 4. Quod ſi accuſatorum.

De non iudicando quemquam ante examinatam cauſam.

CCCXCVI. Non eſt juſtum iudicare aut condemnare virum cujus cauſa ad liquidum non eſt examinata.

De non iudicando majore a minore.

CCCXCVII. Major a minore non poteſt iudicari.

De non iudicando quemquam abſque legitimo accuſatore.

CCCXCVIII. Iudicis non eſt quemlibet iudicare vel condemnare abſque legitimo accuſatore. Quoniam & Dominus Iudam furem eſſe ſciebat. Sed quia non eſt accuſatus, ideo non eſt eiectus.

De eo qui frequenter litigat, ut non ſuſcipiatur abſque examine.

CCCXCIX. Ejuſ qui frequenter litigat, & ad accuſandum eſt facilis, accuſationem abſque grandi examine nemo recipiat.

Concil. Carthag. 4. c. 58.

Capitula Angilramni c. 54.

Burchard. lib. 16. c. 32.

De rimanda enucleatim cauſa in iudicio & ſepe ventilanda.

CCCC. Iudicantem oportet cuncta rimari & ordinem rerum plena inquisitione diſcutere, interrogandi ac proponendi adiciendique patientia prebita ab eo, ut ibi actio partium limitata ſit pleniter. Nec prius litigantibus ſua velit ſententia obviare niſi quando ipſi, peractis omnibus, jam nihil amplius habuerint in quaſtione quod proponant. Et tandiu actio ventiletur quouſque rei veritas perveniatur. Frequenter interrogari oportet, ne aliquid praetermiſſum forte remaneat quod adnecti conveniat.

De his qui ſe putant per teſtes redemptos ad ſacerdotum accuſationem admitti, ut non admittantur niſi omni ſuſpitione caruerint.

CCCCI. Sunt quidam qui contra eccleſiaſticam regulam pugnare videntur, & per teſtes redemptos putant ſe ad accuſationem admitti debere. Hi omnino non admittantur niſi actis publicis docuerint omni ſe ſuſpitione carere.

Vt nullus contra religionem faciat.

CCCCII. Non liceat Imperatori vel cuiquam pietatem cuſtodienti aliquid contra mandata divina praefumere.

L. 1. Col.
Theod. de
iudiciis.
Capitula
Angilram-
ni c. 14.
Ivo par. 6.
c. 116. &
ſim.
Gratian. 3.
q. 1. c. 11.
Iudicantur.

Synodus Romana VI. sub Symmacho.
 Capitula Angilramni c. 76.
 Burchard. lib. 15. c. 8.
 Ivo par. 4. c. 251. & par. 16. c. 9.
 Gratian. di. 10. c. 2. *Non licet.*

Quod laicis non sit de religione presumendum.

CCCCIII. Laicis, quamvis religio-
 fis, nulli tamen de ecclesiasticis facultati-
 bus vel Deo dicatis hominibus aliquid dis-
 ponendum adtribuat facultas.

Hincmar. Laudun. in ep. ad Rem. pag. 611.

614.

Isaac tit. 11. c. 9.

Concil. Trof. c. 3.

Burchard. lib. 8. c. 72. & lib. 15. c. 35.

Ivo par. 16. c. 36.

Gratian. 16. q. 7. c. 24. *Laicis.*

*Vt liceat majores judices appellare quotiens
 necessitas ingruerit.*

CCCCIV. Quandocunque à qui-
 buslibet judicibus ecclesiasticis ad alios

judices ecclesiasticos, ubi est major aucto-
 ritas, fuerit provocatum, non eis dene-
 getur qui provocaverint.

Concil. Carthag. 3. c. 10.

Capitula Angilramni c. 45.

Ivo par. 6. c. 326.

Gratian. 2. q. 6. c. 9. *Placuit.*

*De injusto judicio, Principis metu vel
 jussu terminato, cassando.*

CCCCV. Injustum judicium, &
 definitio injusta, regio metu vel jussu à
 judicibus ordinata, non valeat.

Synodus Romana VI. sub Symmacho.

Capitula Angilramni c. 78.

Burchard. lib. 15. c. 8.

Ivo par. 16. c. 9.

Gratian. 11. q. 3. c. 89. *Injustum.* & 25. q. 1.
 c. 8. *Omne. §. Injustum.*

EXPLICIT LIBER QUINTVS.

INCIPIVNT CAPITVLA LIBELLI SEXTI.

1. **D**E effusione sanguinis.
2. *Quod hi qui nomen Domini
 in vanum adsumpserint, graviter serian-
 tur.*
3. *De honorando patre & matre.*
4. *Vt qui vendiderit filiam suam in fa-
 mulam, non egrediatur sicut ancilla.*
5. *Vt qui hominem percusserit, morte mo-
 riatur.*
6. *De eo qui per industriam proximum
 voluerit occidere.*
7. *De eo qui percusserit patrem aut ma-
 trem.*
8. *Non maledicendum patri & matri.*
9. *De eo qui hominem furatus fuerit &
 vendiderit.*
10. *De his qui rixati inter se fuerint, &
 percusserit alter alterum.*
11. *De eo qui percusserit servum suum vel
 ancillam lapide vel virga, & mortui
 fuerint.*
12. *Vt si aliqui inter se fuerint rixati, &
 percusserit ex eis aliquis mulierem præ-
 gnantem.*
13. *Quod si mulier mortua fuerit, reddet
 percussor animam pro anima.*
14. *Vt quicumque servo vel ancille oculum
 eruerit, liberos eos dimittat.*
15. *De bove cornu percuta que virum vulne-
 roverit vel mulierem, & de domino il-
 lius.*
16. *De eo qui cisternam aperuerit & fo-
 derit.*
17. *De bove alieno, si alterius bovem vul-
 neraverit.*
18. *De eo qui bovem aut ovem furatus
 fuerit.*
19. *De fure qui domum suffodiens repertus
 fuerit.*
20. *De eo qui leserit agrum vel vineam.*
21. *De eo qui ignem succenderit in agris,
 ut damnum restituat.*
22. *De eo qui commendaverit amico pecu-
 niam.*
23. *De asino, bove, omnique jumento ad
 custodiendum tradito.*
24. *De eo qui seduxerit virginem despon-
 satam, vel dormierit cum ea.*
25. *De patre puellæ, si eam dare noluerit,
 ut reddat pecuniam juxta morem dotis.*
26. *De maleficis.*
27. *De his qui cum jumento coierint.*
28. *De his qui diis immolant vel advenas
 affligunt.*
29. *De decimis & primitiis Domino offe-
 rendis.*
30. *De deposito vel pignore dato.*
31. *De turpitudine proximi non revelanda.*
32. *De homine qui dormierit cum muliere
 ancilla.*
33. *Non debere augurari nec observare
 magos & ariolos.*

34. De honorando sene.
 35. Nihil agendum contra æquitatem.
 36. De eo qui machatur cum uxore proximi sui.
 37. De eo qui dormierit cum noverca sua.
 38. De eo qui propter Deum furtum confessus fuerit.
 39. De eo qui ferro percusserit hominem.
 40. *Vt* propter unius testimonium nullus condemnetur.
 41. De decimis separandis.
 42. De eo qui, ambulans per viam, nidum avis invenerit.
 43. *Vt* cum edificatur domus nova, fiat murus per circuitum domus.
 44. De vinea altero semine non serenda.
 45. *Vt* non aretur in bove simal & asina.
 46. Non induendum vestimentum quod ex lana & lino contextitur.
 47. De puella virgine desponsata.
 48. De desponsata virgine in agro reperta.
 49. *Vt* eunachus atritis testiculis Ecclesiam Dei non intret.
 50. De pecunia ad usuram non faceranda.
 51. De voto non differendo.
 52. *Vt* homo qui uxorem accepit, non accedat ad bellum.
 53. *Vt* non occidantur patres pro filiis, nec filij pro patribus.
 54. De eo qui vim à persecutoribus patitur, ut suscipiatur.
 55. De muliere quæ cum viro suo non potest nubere.
 56. *Vt* absque consensu Episcopi oblationes non accipiantur.
 57. *Vt* Presbyteri civitatis sine jussu sui Episcopi nihil jubeant.
 58. Ne Presbyteri rem Ecclesiæ absque licentia sui Episcopi vendant.
 59. Si Presbyter vel Diaconus deseruerit Ecclesiam suam, deponatur.
 60. De Presbyteris vel Diaconibus aut Subdiaconibus à propriis Episcopis exanctornatis.
 61. Si quis Episcopus, Presbyter, Diaconus, vel Subdiaconus ad bellum processerit, deponatur.
 62. *Vt* Presbyteri alterius regionis non sacrificent presentibus Presbyteris ipsius regionis.
 63. De uxoribus & viris se dimittentibus.
 64. De Episcopis litigantibus vel iudicatis.
 65. Ab heretico nullus benedictionem accipiat.
 66. De orationibus ad patrem dirigendis.
 67. De Presbytero ab alio Episcopo ordinato.
 68. De illis Presbyteris qui nesciunt juxta præceptum Salvatoris baptizare.
 69. De Missis nostris, qualiter cum Episcopis singularum regionum circa Ecclesias Dei ejusque sacerdotes agere debeant.
 70. De eo qui semetipsum occidit, aut laqueo se suspendit.
 71. *Vt* incesti & parricide canonicè coercantur.
 72. *Vt* nec à Clerico phylacteria nec ab ullo fiant Christiano.
 73. *Vt* nullus Presbyter amplius quam unam Ecclesiam sibi vindicet.
 74. De letania majore, ut more Romano celebretur.
 75. *Vt* nullus vitam sine communione finiat, nec unctioe benedicti olei careat.
 76. De Presbyteris degradatis & post degradationem multis sceleribus implicatis.
 77. Si qui velint aquam consecratam accipere.
 78. De Clericis & Presbyteris, si Episcopis suis obedire nolint, ut excommunicentur.
 79. De Episcopo metropolitano.
 80. *Vt* unusquisque progeniem suam usque ad septimam generationem observet.
 81. De Presbyteris ab ignotis Episcopis ordinatis.
 82. *Vt* si quis homini aliquo iteranti mansionem veteraverit, sexaginta solidi componat.
 83. *Vt* omnibus maxima cura sit ne sine confirmatione Episcopi vitam finiat aliquis.
 84. De his qui fidelium oblationes auferunt vel vastant, aut sine proprii Episcopi jussione dant vel accipiunt.
 85. *Vt* Presbyteri vel Diaconi non migrent de loco ad locum sine Episcopi proprii jussione.
 86. De Episcopis & Clericis peregrinis, ut contenti sint hospitalitatis munere.
 87. *Vt* nullus habeat nisi legitimam communium.
 88. De his qui Episcoporum vocationem vel correctionem contempserint.
 89. *Vt* nullus laicorum ex prædiis Episcoporum quicquam accipiat.
 90. De eo qui occiderit monachum aut Clericum, ut arma relinquat.
 91. De viro & muliere matrimonio copulatis, & postea dicente ea non posse eum nubere sibi.
 92. *Vt* puella desponsata non detur alteri viro.

93. *Vt baptizati cum catechumenis non manducent.*
94. *De Presbytero ordinato qui se deprehenderit non esse baptizatum.*
95. *Si liber ancillam in matrimonium accepit.*
96. *De raptoribus & raptis virginibus vel viduis.*
97. *De his qui rapinas infra regnam faciunt.*
98. *De Sacerdotibus & Levitis atque monachis interfecit vel debilitatis.*
99. *De his qui Episcopo aliquam injuriam vel dehonorationem fecerint.*
100. *De religiosa muliere decepta, id est, veste mutata, vel religionem profissa.*
101. *De blasphemia in Deum.*
102. *De his qui in domo sua oratorium fecerint.*
103. *De privilegiis Ecclesiarum & Clericorum non corrumpendis.*
104. *Ne Episcoporum vel reliquorum Clericorum vita turbetur.*
105. *De Clericis vel Sacerdotibus qui accipiunt Ecclesias sine licentia Episcopi sui, vel de una ad aliam transcant.*
106. *De incestis & criminosis, ac de infirmis & paenitentibus, atque de jejuniis quatuor temporum.*
107. *Vt Episcopi judices publicos moneant ut rei carceribus reclusi Nativitate Domini, Pascha, & Pentecosten absolvantur, & Missas illis audiant diebus, ac reserti fiant.*
108. *De monacho qui monasterium suum dimiserit.*
109. *De possessionibus ad religiosa loca pertinentibus.*
110. *De monacho vel monacha.*
111. *De his que à singulis Principibus Ecclesie sunt concessa, & que singuli antistites impetraverunt, quod sacrilegium sit hæc auferentibus. Et de Clericis, ut non accusentur ad judices seculares, sed ad Episcopos proprios.*
112. *De privilegiis Ecclesiarum.*
113. *Vt ea que ad religionem pertinent, locis suis & à suis dioecesos synodis audiantur.*
114. *Vt privilegia Ecclesiarum semper maneant incorrupta.*
115. *Quod sacrilegium sit Ecclesie aliquid auferre, aut sacerdotibus vel ministris aut ipsi sancto cultui locoque injuriam inferre.*
116. *De his qui ecclesiastica privilegia violant vel distulant.*
117. *Quod hi qui prædia ecclesiastica diripiunt vel vastant sacrilegi sint exilique damnandi.*
118. *Vt Episcopi & reliqui sacerdotes ab omnibus nexibus sint liberi.*
119. *Ne Judæi adhaerant vel deserviant Christiani.*
120. *De sacrificiis per singulas Missas à sacrificantibus sumendis.*
121. *De Chorepiscopis, ne deinceps fiant.*
122. *Ne Judæis super Christianos magistris vel ministris ponantur.*
123. *De Clericis falsariis.*
124. *Vt Clerici non habeant actiones seculares.*
125. *De Clericis qui de Ecclesia desistunt.*
126. *Quales sint Clerici.*
127. *De multitudine Clericorum.*
128. *De ordinationibus sacris.*
129. *De injuria Episcopi & letania subversa.*
130. *Ne fideles ex propria consanguinitate uxores ducant; nec illi qui dudum minime nupserunt, sine benedictione sacerdotis nubere presomant.*
131. *De non recipiendis alienis paenitentibus.*
132. *Vt non liceat Clericam vel monacham sine epistola Episcopi sui proficisci.*
133. *De dotibus & publicis nuptiis.*
134. *De rebus Ecclesie ablatiis aut fraudatis vel retentis.*
135. *Vt nemo res Ecclesie, nisi cui jure debentur, in quibuslibet regionibus conjacentes competere audeat vel tenere.*
136. *De his qui facultates Ecclesie delegatas auferant vel retentam.*
137. *Vt socios suos nominet apud quem pars rapine fuerit inventa.*
138. *De his qui diripienda indicare reperuntur.*
139. *Vt Abbates in ejus Episcopi in cujus parrochia sunt potestate persistant.*
140. *Vt nullus monachus relinquat suum monasterium & cellas construat sine Episcopi vel Abbatis sui licentia.*
141. *De apostatis.*
142. *De excommunicatis.*
143. *Ne judices perfidorum excessus absque propriorum sacerdotum consilio judicent.*
144. *De expositis infantibus ac collectione eorum.*
145. *De Clericis relinquentibus officium suum & ad seculares confugientibus.*
146. *Vt servo non credatur si super dominum suum vel super alium liberum crimen injecerit.*
147. *Vt testes ea tantum testificentur que*

- in conspectu eorum acta esse noscuntur.
148. Quales debeant scripturæ valere.
149. De pactis & placitis conservandis.
150. Contra priorum definitionem filio vel heredi non licere venire.
151. Ne quisquam accusetur vel puniatur, nisi manifestis indicis scelus patuerit.
152. Vt valeat commutatio sicut & emptio.
153. Si timore compulsus quisquam se servum esse dicat.
154. De Presbyteris vel Diaconibus sine Episcopi sui epistolis ambulantiibus.
155. Vt unus Abbas duobus monasteriis minime presideat.
156. De Presbyteris vel reliquis Clericis non distringendis à secularibus iudicibus, sed à suis Episcopis.
157. Vt Clerici iudices seculares non adeant.
158. De secularibus qui per calumniam Ecclesiam vel Clericos fatigare presumunt.
159. Ne testificentur manumissi.
160. De his qui cum furibus consoci fuerint.
161. Si possessor per violentiam expellatur.
162. Vt fideles fidem sanctæ Trinitatis dicant.
163. De contumacibus Presbyteris vel Clericis.
164. De iudicibus Clericis calumniam vel injuriam inferentibus.
165. Vt orationem dominicam omnes dicant fideles.
166. Vt nullus Episcopus alterius Episcopi vel Presbyter alterius Presbyteri parochiam invadat.
167. Vt monasteriis vel reliquis Ecclesiis res non auferantur, vel ipsa à quoquam inquietentur.
168. Vt Clerici peregrini contenti sint hospitalitatis munere, & nulli eorum liceat officium sacerdotale in alterius parochia agere absque licentia Episcopi in cujus parochia esse noscuntur.
169. Vt nullus Episcopus sine consensu aliorum se proferat anteriori.
170. Vt populi oblationes sacerdotibus in Ecclesia offerant. Et ut omni die dominica communicent.
171. Vt sacerdotes signa tangant horis canonicis.
172. De stolis gestandis.
173. Vt secreta non incipiatur nisi post hymnum finitum.
174. Vt adnantiatur symbolum fidelibus à sacerdotibus.
175. Vt Presbyteri adnantiatur viris & feminis, nisi memoriter symbolum & orationem dominicam tennerint, de sacro fonte filios vel filios non suscipiant.
176. Vt silentium in Ecclesia teneatur, & devote verbum Dei audiatur.
177. Vt Episcopo infantuli ad confirmandam presententur.
178. Vt Presbyteri sine sacro chrismate oleo, que benedicto non proficiantur.
179. Vt Presbyteri oleum infirmorum ab Episcopo expectant.
180. Vt nullus Presbyter parochianus alibi presumat chrisma accipere nisi ab Episcopo suo in Cena Domini.
181. Vt baptizari non presumatur nisi in vigilia Pasche & Pentecosten.
182. Vt instruantur fideles qui parvulos de sacro fonte suscipere capiunt.
183. Vt nulla pretia de baptizandis confignandisque fidelibus exigantur.
184. De quorum baptizamento absque dissimulatione dubitatur, ut baptizentur preceptum est.
185. Vt Presbyteri in Ecclesia fidem sanctæ Trinitatis doceant.
186. Vt Presbyteri adnantiatur populo quatuor legitima temporum jejunia.
187. Vt jejunia tria legitima in anno agantur.
188. Vt populus nisi duobus temporibus infantes suos ad baptismum non offerat.
189. Vt dies dominicus reverenter colatur.
190. Vt adnantiatur Presbyteri eodem modo sicut sabbatum Pasche cum suo Pascha, sabbatum Pentecosten cum suo die dominico observare.
191. Vt adnantiatur Presbyteri populo se ab illicitis abstinere connabius.
192. Vt publice Presbyteri adnantiatur plebi decimas & primitias omnium frugum ad benedicendam offerre.
193. Vt fideles intellegant pactum quod cum Deo in baptizamento fecerant.
194. Vt sacerdotes admonerent viros & mulieres ut luminaria ad basilicas deponent.
195. Vt admonerent Presbyteri plebem ne in Ecclesia contentioniibus & verbositate deserviant.
196. Vt Presbyteri solliciti curent ne inhoneſta & turpia quelibet fiant in Ecclesia.
197. Ne in mortuorum funeribus iuxta paganorum ritum agatur.
198. Vt pro defunctis amicorum parentes eorum triginta dies adimplere faciant.
199. De his quos Episcopus aut sacerdos excommunicaverit, ne eos fideles recipiant.
200. Vt nullus Presbyter suam Ecclesiam

- sine consensu Episcopi sui derelinquat.
201. *Vt sacra mysteria nullus Presbyter nisi in loco consecrato agat.*
202. *Ne aliud altare in Ecclesia consecrata, nisi quod ab Episcopo consecratum est, aliquis Presbyter erigat.*
203. *Vt Episcopus, Presbyter, & Diaconus non sint aleatores & ebriosi.*
204. *Vt nemo Clericorum usus accipiat.*
205. *Vt diem dominicum, in quo Dominus surrexit, cunctis venerabiliter colant.*
206. *De reconciliandis penitentibus.*
207. *Quot sint dies purificationis mulieris.*
208. *Vt Missarum celebrationes in locis incongruentibus non fiant.*
209. *De propinquitate.*
210. *De seruo qui damnatum cuiuslibet intulerit, quid agendum sit.*
211. *De eo qui ad mallam legibus manitus fuerit, & non venerit.*
212. *De eo qui filios non habuerit, & in eorum loco alium sibi heredem facere voluerit.*
213. *De denariis, qualiter possint hereditate.*
214. *Vt omne sacramentum in Ecclesia iuret.*
215. *Vt vitia que remanserunt ex ritu gentium fideles caveant.*
216. *De Ecclesiis restaurandis.*
217. *Ne Presbyteri priusquam examinentur ordinentur.*
218. *Vt dominici Missi Scabinos, Advocatos, & Notarios eligant.*
219. *De his qui legem servare contemnant.*
220. *Vt fideles se à vitis abstineant que quasi naturaliter in usu habentur.*
221. *De his qui heribannam solvere debent.*
222. *De fugitivis & peregrinis, ut distringantur.*
223. *De armillis & brunis negotiatoribus non dandis.*
224. *Vt mensure aequales fiant.*
225. *Vt Christiani ab otioso sermone se caveant vel à ceteris vitis.*
226. *Vt super vestituram Pippini Regis testimonia non mittantur.*
227. *Vt nec colonus nec fiscalis traditiones faciat.*
228. *Ne presumat hominem aliquis sine causa ad iudicium mittere.*
229. *Si liber homo in monasterio regulari commam deposuerit.*
230. *De conjugio, quod à Deo sit constitutum, & quod non cause luxurie, sed causa potius appetendam sit filiorum.*
231. *Vt omnia que vniuersari debent, secundam legem reuadentur.*
232. *Vt nullus ebrius causam suam possit in mallo conquirere.*
233. *De nullo ad bibendam cogendo.*
234. *De Missis dominicis discurrentibus.*
235. *Vt à coitu pregnantium fideles se abstineant.*
236. *De canibus qui in dextro armo tonsi sunt.*
237. *De capitalis que in lege noviter addita sunt.*
238. *Vt nullus ad placitum banniatum preter Scabinos septem & qui causam querere debent.*
239. *De falsis testibus non recipiendis.*
240. *Qualiter fidelibus Christianis incesta cavenda sint.*
241. *De non iurando per vitam Regis.*
242. *Vt Missi non solum de administratione sed etiam de opere breues afferant.*
243. *Vt nullus presumat teloneum, rodaticum, & pulveraticam recipere.*
244. *Vt fideles iusta iudicia iudicent.*
245. *Vt Ecclesia eorum iustitiam obtineant.*
246. *Vt potestatem Episcopi omnes intelligant, & instruantur qualiter sive secundam canonicam sive secundam monasticam regulam eis vivendum sit.*
247. *De viduis & orphanis & minus potentibus.*
248. *De non parvipendenda excommunicatione sacerdotum.*
249. *De Episcopis & Comitibus, ut sibi consensum invicem prebeant.*
250. *Vt latrones vel homicide sive adulteri sub magna correctione constringantur.*
251. *De rebus invasis.*
252. *De superbia, propter quam diabolus corrui.*
253. *De eo cui non recte iudicatur.*
254. *De invidia, per quam diabolus hominem eiecit de paradiso.*
255. *De odio & discordia.*
256. *Capitulariam dominicam datum anno incarnationis Domini nostri Iesu Christi DCCCVI. ad Teodoni villam, & anno imperij Domini Karoli VI.*
257. *De laicis qui noviter sunt conversi.*
258. *Vt scriba falsis non scribant.*
259. *Vt compositum discatur.*
260. *De dereliquentibus seculum propter servitium Dei.*
261. *Vt servi proprii non tondantur vel ancille non velentur nisi ad mensuram.*
262. *Vt superflue congregationes nullatenus fiant.*

263. De his qui secundam regulam non pulsan-
santur.
264. *Vt infamule non velentur.*
265. De laicis, ut non sint Prepositi monachorum.
266. *Vt incestuosi canonicè examinentur.*
267. De his qui per aliquod scelus rebelles fiunt.
268. De iustitiis Ecclesiarum Dei, orphanorum, pupillarum, ac viduarum.
269. De iustitiis regalibus.
270. De fame vel ceteris tribulationibus.
271. *Vt arma infra patriam non portentur.*
272. *Vt omnis homo de duodecim mansis bruniam habeat.*
273. De negotiatoribus qui partes Sclavorum vel aliarum gentium petierint.
274. *Vt caufedici qui adquisiere noluerint recludantur.*
275. De juramento, ut nulli alteri nisi proprio seniori juramenti fidelitas promittatur.
276. De his qui conspirationem fecerint, ut tripliciter judicentur.
277. De perjuriis, ut caveantur.
278. *Vt Vicedomini, Advocati, & Centenarij pravi auferantur.*
279. *Vt antiqua telonea & iusta exigantur à negotiatoribus, nova verò & iniusta repellantur.*
280. De fugitivis Clericis & laicis illud servandum est quod in Capitulari dominico continetur.
281. De his qui ad Dei servitium volunt accedere, ut absque licentia regali non id agant qui liberi existunt.
282. *Vt potentiores pauperes non opprimant.*
283. *Vt Ecclesie noviter inventa sine Episcopi probatione non venerentur.*
284. De falsis monetis que contra iustitiam fiunt.
285. *Vt heribannus dominicus fideliter exigatur.*
286. *Vt census regalis inde solvatur unde olim exigebatur legitime.*
287. Quid de latronibus agendum sit.
288. Quid de illis qui uxores habent fiscalinas sit agendum.
289. De libris canonicis, ut veraciter habeantur.
290. De laicis, ut orationem dominicam memoriter discant.
291. Capitula que ad legem Salicam mittenda sunt. De occisione Diaconorum vel aliis causis.
292. Capitula que Dominus Karolus Imperator constituit.
293. De latronibus.
294. Ne aliquis de ignoto homine equum, bovem, vel aliud animal emat.
295. De illis hominibus qui propter eorum culpas ad mortem dijudicati fuerint, & postea eis fuerit vita concessa, quòd si iustitiam ab aliis requisierint, aut ab eis iustitiam quis querere voluerit, qualiter inter illos iudicium terminetur.
296. De homine iudicio Scabinorum iudicato.
297. De eo qui latronem forbanitiam recipit, sive servus sive liber sit.
298. De Comite qui latronem in forbanium miserit, ut aliis vicinis Comitibus notum faciat.
299. De his qui terrenis mercimoniis insistant, ut magis ob supernæ vite desiderium quam pro humana ambitione faciant.
300. *Vt ecclesiasticis audientia minime detegatur provocantibus.*
301. *Vt Episcopus quilibet alterius plebem Episcopi vel fines non usurpet.*
302. De Clericis superbis, ut coercantur.
303. De his qui statuta patrum violant, si laici fuerit, communionem priventur; si Clericus, honore.
304. De his qui contra suam professionem vel subscriptionem venerint quid agendum sit.
305. De Presbytero qui se ab Episcopo suo diviserit.
306. De Presbyteris qui absque Episcopi sui conscientia agenda celebraverint.
307. *Vt Episcopus lapsum incurrens, si plures congregare nequiverit, à duodecim audiat.*
308. *Vt Episcopi plebes alienas non usurpent, & ut nemo ex eis collegam suam in diocesi vel alibi supergrediatur.*
309. De Episcopo qui ab aliquo impetitur, vel si ipse questionem aliquam retulerit, ut per Episcopos iudices causa terminetur.
310. *Vt nullus Episcopus aliam Episcopum concalcet aut impediatur.*
311. Ne Presbyteri vel Diaconi sine conscientia Episcoporum suorum aliquid agant.
312. De loco dando peregrino Episcopo in quo sacrificet.
313. De non condemnando illo cuius causa diligenter non est examinata.
314. De his qui falsa fratribus capitalia obiciunt.
315. De deponendo sacerdote vel Levita, si crimen aliquod de se confessi fuerint.
316. De his qui libellos famulos inventi fuerint in Ecclesia possuisse, ut anathematizentur.
317. *Vt delator communionem nec in finem*

- accipiat, si inventus fuerit quilibet per delationem ejus prescriptus vel interfellus.
318. Ne aliquis Episcopus vel inferior gradus dominico die quemquam judicare presumat.
319. De potente, si pauperem expoliaverit, & non reddiderit admonente Episcopo, ut excommunicetur.
320. Ut nullus Clericus ab Episcopo suo recedere presumat & ad alium transire.
321. Ut Clerici, qui arma presumpserint, in monasterium ad agendam penitentiam tradantur.
322. Ut nullus Regum hujus canonis censuram in aliquo violari permittat.
323. Ut unusquisque alterius ruinis succurrat, & iram Dei per suam compassionem a se removeat.
324. Quod lex quam Rex qui prior fuit instituit, ab illo qui ei successerit pari sententia roborata sit.
325. Ut in metropolitana sede ad synodum agendam omnes Pontifices conferantur.
326. Ut dignitatem amittant omnes qui ad expeditionem exercitus non pergunt, aut de exercitu fugiunt.
327. Ut Christiani ex propinquitate sui sanguinis connubia non ducant.
328. Ut non varientur que propter utilitatem sunt instituta.
329. De fide Nicena servanda. Et ut privilegia Ecclesiarum integra mancant.
330. Quod contra caput non sit agendum.
331. De Presbyteris qui contra canones ad comitatum ire voluerint susceptis, qui dominico decreto communionem alieni decernuntur.
332. De sacerdotum Domini causis non terminandis priusquam ex utraque parte fideliter audiantur & pariter ac diligenter perscrutantur.
333. Quod Dominus, qui animas hominum salvat, imitatores nos velit sue esse pietatis.
334. De religionis periculo ab uniuscujusque pietatis conscientia removendo.
335. Ut suarum rerum & omnium Ecclesiarum sint communionem contenti quorum causa adhuc terminanda est.
336. Ut non sinantur incurri quorum causa incerta est.
337. De his qui ad sedibus suis fuerint pulsi, & alij in illorum locum substituti sunt.
338. De his qui non debent redire ad militiam secularem.
339. De his quos oportet majori auctoritate curare.
340. Ut non imponat aliquis alicui pondus quod ipse ferre non valet.
341. Ut nullus apostolicas sanctiones temerare presumat.
342. De amicitia & familiaritate servanda, quam, qui non contendunt, facile servant.
343. Ut alienae gentis homines ad exercitium imbuantur legibus.
344. De servo non credendo si super aliquem crimen objecerit.
345. Ut testes testimonium nisi presentes non dicant.
346. De pactis & placitis conservandis.
347. Quod haec sit vera caritas qua Deus proximisque diligitur. Et idcirco admonendi sunt omnes fideles ut hanc observare curent.
348. Ut contra extraneos parentela aut propinquitates testimonium minime dicat.
349. Contra priorum definitionem filio vel heredi non licere venire.
350. Non est danda passim accusandi vel puniendi licentia.
351. Si de fure quis nesciens aliquid comparaverit.
352. Ne testificentur manumissi.
353. Si possessor per violentiam expellatur.
354. Si ad diripiendam quisque alios invitasse reperiat.
355. Ut socios suos nominet apud quem pars rapinae fuerit inventa.
356. De his qui diripienda indicare repellantur.
357. De non suscipienda criminatione adversus doctorem, neque accusatorem adversus eum audiendum.
358. Ne unus Episcopus cognitionem sibi vindicet.
359. Ut hi quorum libertas nescitur nequam accusent sacerdotes.
360. Ut absentes non judicentur.
361. De his qui falsa aliis irrogant.
362. Ne viles persone ad accusandum sacerdotes admittantur.
363. Ne iudices causam persone absentis sua sententia presumant.
364. Ne aliquis criminosus Episcopum accuset.
365. Quod qui Episcopum accusat, Dei ordinationem accusat.
366. Ut litem habentes, sive petitor, seu possessor, si antistitum iudicium elegerint, ad eos dirigantur.
367. Ut ea inlibata serventur que patrum auctoritas catholicorum lege instituit.
368. Ut privilegia que propter religionem

- instituta sunt, nulla interminatione nova mutilentur.*
369. *Vt si Chorepiscopi aliquam consecrationem aut confirmationem fecerint, ab Episcopis canonicè reformentur.*
370. *De generali totius populi supplicatione apud Principem pro sacerdotum causa ne in hostem aut pugnam pergerent, & quale eis omnibus ex hoc imminet periculum. Ex Capitulis Domni Karoli Imperatoris Wormatia generaliter decretis, atque ab omnibus firmatis, & cunctis pro lege tenendis contraditis.*
371. *Ne Episcopi ad bella pergant, concessio Domni Karoli Imperatoris.*
372. *Ex quibus supra. Sacerdotibus omnibus.*
373. *Ex quibus supra. Generaliter omnibus.*
374. *Ex quibus supra. Generaliter omnibus.*
375. *Ex quibus supra. Generaliter omnibus.*
376. *Ex quibus supra. Sacerdotibus omnibus.*
377. *Ex quibus supra. Aliquid sacerdotibus, aliquid populo.*
378. *Ex quibus supra. Generaliter omnibus.*
379. *Ex quibus supra. Aliquid sacerdotibus, aliquid populo.*
380. *Ex quibus supra. Generaliter omnibus.*
381. *Ex quibus supra. Sacerdotibus omnibus.*
382. *Ex Capitulis Domni Karoli Regis anno regni ejus xi. actis. De his qui infra regnum sine iustione dominica per vim aliquid rapuerint.*
383. *Ex Capitulis Domni Hludowici Inghilenam apostolica auctoritate & synodali sanctione, omnium videlicet Clericorum ac laicorum generaliter consensu atque horatu decretis.*
384. *De eo qui facultatem depredationis dederit multiosa factione, ut vivus comburatur.*
385. *Vt contumelia temerè præsumpta ab universis depellatur.*
386. *Vt capitale supplicium excipiat qui violentiam commississe dnoſcitur.*
387. *De eo qui sibi indebitum locum usurpaverit.*
388. *Vt inviolata permaneant que diversi Principes statuerunt.*
389. *Vt si Ecclesie privilegia alicujus temeritate fuerint corrupta, piaculum quinque librarum auri pena multetur.*
390. *Vt que diversi Principes statuerunt, vel antistites singuli pro causis ecclesiasticis obtinuerunt, inconvulsa perpetuò serventur.*
391. *De privilegiis Ecclesiarum, quatinus incorrupta persistant.*
392. *Quòd servari debeat potius quam auferri quod sancte Dei Ecclesie sacris collatum.*
393. *Vt laicis, quamvis religiosi, nulla sit disponendi de rebus Ecclesie data facultas.*
394. *Quòd predones Ecclesie sacrilegi sint, sicut scripture testimonio comprobatur.*
395. *Quòd ea que Domino consecrantur, ad jus ecclesiasticum pertineant.*
396. *Vt si quis dignitatem presumpserit quam non meruit à Principe vel iusto seniore, sacrilegus habeatur.*
397. *Vt illi qui diversis sceleribus implicati sunt, ad testimonium non admittantur.*
398. *Ne ante iudex jaculetur in reum sententiam quam ipse confiteatur aut socij sui eum convincant.*
399. *Non esse iudicandam adversùs absentes.*
400. *Ne Episcopus quilibet alium conculcet Episcopum.*
401. *De Episcopo deposito qui se ad Romanum Pontificem reclamaverit.*
402. *Ne in predicatores Ecclesie detractiones seu vituperationes fiant. quod canonica scriptura damnat.*
403. *Quòd Episcopi inter se corrigere, si quid ortum fuerit, debent.*
404. *De sacrilegis, quòd fures sint, teste scriptura.*
405. *Quòd quicquid offertur Domino sanctum sanctorum sit, & ad jus pertinet sacerdotum.*
406. *De his sacrilegis qui Ecclesie ejusque sacerdotibus injurias inferunt.*
407. *Quòd omnia que Domino offeruntur, proculdubio & consecrantur.*
408. *Vt Christiani ex propinquitate sui sanguinis connubia non ducant.*
409. *De eo qui se incestuoso ordine his personis quibus à divinis regulis prohibitum est conjunxerit.*
410. *Ex libro legum Theodosij 111. capitulo xi. de incestis.*
411. *Vt nullus devotam Deo virginem vel viduam conjugem accipiat.*
412. *Quòd blasphemiam Deo inferat qui se cum Deo sacrata miscuerit.*
413. *Vt Clericus proprio honore privetur si cum femina Deo sacrata vel velata se commiscuerit.*
414. *Quòd sacrilegi & violatores juxta Apostolum sint qui violant sacratarum feminarum corpora.*
415. *Quòd fornicatio omnibus peccatis periculosior esse perhibetur.*
416. *Quales debeant scriptura valer.*

417. *Vt ita valeat commutatio sicut & emptio.*
 418. *De excommunicandis iudicibus & potentibus qui non se emendaverint.*
 419. *Vt Episcoporum iudicio incesta matrimonii emendentur.*
 420. *In eo loco manendum unicuique ubi canque votum voverit.*
 421. *Quod maximum peccatum sit spiritualis commutris coniunctio.*
 422. *De eo qui paganas observationes fecerit.*
 423. *Præceptio ut mancipia Christiana pagani vel Iudeis non tradantur.*
 424. *Vt omnes noverint quantum malum sit Deo sacratas vel reliquas incestare.*
 425. *Vt quia necessitas bellorum cogit, pars pecunie quæ Ecclesiæ debetur, aliquanto tempore sub precario retineatur.*
 426. *Vt Ecclesiarum privilegia, vel facultatem, siue quicquid ad easdem pertinet, nullus invadere præsumat.*
 427. *Vt neque Rex neque secularium quifquam per vim prædia Ecclesiarum rapiat, quæ Episcopi, Abbates, vel Abbatissæ regere videntur.*
 428. *De his qui non solum de rebus suis aliquid Ecclesiæ conferunt, sed etiam ab aliis conlatas iniuste possident.*
 429. *De rebus Ecclesiæ, quæ sibi iure debentur, ne in aliud transferantur.*
 430. *Quod homicidæ ante Deum deputentur qui res Ecclesiæ vastant.*
 431. *Vt capitali pœna multentur qui sacrilegia, adulteria, predationes, aut devastationes exercuerint.*
 432. *De viris, quod in castitate uxores suas diligere eisque, ut vasis infirmiori, custodiam & reliquam necessitatem debeant impendere.*
 433. *De conservanda fide inter virum & uxorem.*
 434. *Ne Clerici cuiuslibet ordinis à quibuslibet laicis injuriuntur, vel apud alios quam apud Episcopos accusentur.*
 435. *De his qui innocentes apud Principem vel apud alios accusaverint.*
 436. *Vt Clerici de his causis quas seculi leges non admittunt, minime impetantur.*

SEXTVS INCIPIT LIBELLVS.

INCIPIVNT NONNVLLA CAPITVLA LEGIS DIVINÆ.

De effusione sanguinis.

Gen. 9. I. **Q**uicumque effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius.

Quod hi qui nomen Domini in vanum adsumpserint, graviter feriantur.

Exod. 20. II. Non ad fumes nomen Domini Dei tui in vanum; nec habebit in fontem Dominus eum qui adsumpserit nomen Domini Dei sui frustra.

De honorando patre & matre.

Ibid. III. Honora patrem tuum & matrem tuam, ut sis longævus super terram.

Vt qui venderis filiam suam in famulam, non egrediatur sicut ancilla.

Ibid. 11. IV. Si quis venderit filiam suam in famulam, non egrediatur sicut ancillæ exire consueverunt. Si placuerit domino suo, cui vendita est, dimittat eam liberam; & ad alium populum non licet ipsam vendere.

Vt qui hominem percusserit, morte moriatur.

Ibid. V. Qui percusserit hominem, volens occidere, morte moriatur.

De eo qui per industriam proximum voluerit occidere.

VI. Si quis de industria occiderit proximum suum, & per insidias, ab altari meo evelles eum, ut moriatur.

De eo qui percusserit patrem aut matrem.

VII. Qui percusserit patrem aut matrem, morte moriatur.

Non maledicendum patri & matri.

VIII. Qui maledixerit patri suo & matri, morte moriatur.

De eo qui hominem furatus fuerit & vendiderit.

IX. Qui furatus fuerit hominem, & vendiderit eum, convictus noxæ, morte moriatur.

De his qui rixati inter se fuerint, & percusserit alter alterum.

X. Si rixati fuerint viri, & percusserit alter proximum suum lapide vel pugno, & ille mortuus non fuerit, & jacuerit in lectulo; si surrexerit & ambulaverit foris super baculum suum, innocens erit; ita tamen ut operas & impensas ejus in medicos restituat.

De eo qui percusserit servum suum vel ancillam lapide vel virga, & mortuus fuerint.

Ibid. XI. Qui percusserit servum suum vel ancillam lapide vel virga, & mortuus fuerit in manibus ejus, reus erit. Si autem uno die supervixerit vel duobus, non subjacebit pœnæ: quia pecunia ejus est.

Ut si aliqui inter se fuerint rixati, & percusserit ex eis aliquis mulierem prægnantem.

Ibid. XII. Si rixati fuerint homines, & percusserit quis mulierem prægnantem, & abortivum fecerit, si ipsa vixerit, subjacebit damno quantum expetierit maritus mulieris & arbitres judicant.

Quod si mulier mortua fuerit, reddet percussor animam pro anima.

Ibid. XIII. Si autem mors ejus fuerit subsecuta, reddet animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede, adustionem pro adustione, vulnus pro vulnere, livorem pro livore.

Ut quicumque servo vel ancille oculum eruerit, liberos eos dimittat.

Ibid. XIV. Si percusserit quispiam oculum servi sui aut ancillæ, & luscus eos fecerit, dimittat eos liberos pro oculo quem eruit. Dentem verò si excusserit servo vel ancillæ suæ, simili sententia subjacebit.

De bove cornupeta que virum vulneraverit vel mulierem, & de domino illius.

Ibid. XV. Si bos cornupeta virum aut mulierem occiderit, lapidibus obruatur, & non comedetur. Dominus cujus bos est, innocens erit. Quod si bos cornupeta fuerit ab heri & nudius tertius, & contestati sunt domino illius, nec reclusit eum, occideritque virum aut mulierem, & bos lapidibus obruatur, & dominum illius occidant. Quod si pretium ei fuerit impositum, dabit pro anima sua quicquid fuerit postulatus.

De eo qui cisternam aperuerit & foderit.

Ibid. XVI. Si quis aperuerit cisternam, & foderit, & non operuerit eam, cecideritque bos vel asinus in eam, dominus cisternæ reddet pretium jumentorum. Quod autem mortuum est, ipsius erit.

De bove alieno, si alterius bovem vulneraverit.

Ibid. XVII. Si bos alienus bovem alterius vulneraverit, & ille mortuus fuerit, vendent bovem vivum, & dividunt pretium & cadaver. Si autem sciebat dominus ejus quod bos vitiosus erat, & noluit eum custodire, reddat bovem pro bove, & cadaver integrum accipiat.

De eo qui bovem aut ovem furatus fuerit.

XVIII. Qui furatus fuerit bovem aut ovem, quinque boves pro uno bove restituat, & quatuor oves pro una ove.

De fure qui domum suffodiens reperit fuerit.

XIX. Si effregerit fur domum, sive suffodiens fuerit inventus, & accepto vulnere mortuus fuerit, percussor non erit reus sanguinis. Quod si orto sole hoc fecerit, homicidium perpetravit, & ipse morietur. Si inventum fuerit apud eum quod furatus est vivens, sive bos, sive asinus, restituatur.

De eo qui læserit agrum vel vineam.

XX. Si læserit quispiam agrum vel vineam, & dimiserit jumentum suum ut depascatur aliena, quicquid optimum habuerit in agro vel vinea, pro damni æstimatione restituat.

De eo qui ignem succenderit in agris, ut damnum restituat.

XXI. Si egressus ignis invenerit spicas, & comprehenderit acervos frugum sive stantes segetes in agris, reddet damnum qui ignem succenderit.

De eo qui commendaverit amico pecuniam.

XXII. Si quis commendaverit amico pecuniam aut vas in custodiam, & ab eo qui susceperit furto ablatum fuerit, si inventur fur, duplum reddat. Si latet, dominus domus applicabitur ad deos, & jurabit quod non extenderit manum in rem proximi sui ad perpetrandam fraudem in bovem vel asinum & ovem ac vestimentum. Et quicquid damnum inferre potest, ab eo utriusque causa perveniat. Et si illi arbitres judicaverint, duplum restituat proximo suo.

De asino, bove, omnique jumento ad custodiendum tradito.

XXIII. Si quis commendaverit amico asinum, bovem, ovem, & omne jumentum ad custodiam, & mortuum fuerit, aut debilitatum, vel captum ab hostibus, nullusque hoc viderit, jusjurandum erit in medium quod non extenderit manum in rem proximi sui, suscipiatque dominus juramentum, & ille reddere non cogetur. Si furto sublatum fuerit, restituat damnum domino suo. Si comestum à bestia, deferat ad eum quod occisum est, & non restituetur. Qui à proximo suo quicquam horum mutuo postularit, & debilitatum aut mortuum fuerit domino non præsentem, reddere compellatur. Quod si in præsentiarum dominus fuerit,

non

non restitatur; maximè si conductus venerit pro mercede operis sui.

De eo qui seduxerit virginem desponsatam, vel dormierit cum ea.

Ibid. XXIV. Si seduxerit quis virginem desponsatam, & dormierit cum ea, dabitur eam, & habebit uxorem.

De patre puella, si eam dare noluerit, ut reddat pecuniam juxta morem dotis.

Ibid. XXV. Si pater noluerit virginem dare, reddat pecuniam juxta morem dotis quam virgines accipere consueverunt.

De maleficis.

Ibid. XXVI. Maleficos non patiaris vivere.

De his qui cum jumento coierint.

Ibid. XXVII. Qui coierit cum jumento, morte moriatur.

De his qui diis immolant vel advenas affligunt.

Ibid. XXVIII. Qui immolat diis, occidatur. Advenam non contristabis, neque affliges eum.

De decimis & primitiis Domino offerendis.

Ibid. XXIX. Decimas tuas & primitias non tardabis offerre Domino de filiis tuis primogenitis. De bubus quoque & ovibus similiter facias. Septem diebus sit cum matre sua. Die octavo redde filium Domino.

De deposito vel pignore dato.

Levit. 6. XXX. Depositem est pignore datum aut si aliquis sibi commendata celaverit, aut si rem perditam invenerit, & juraverit non invenisse, convictus delicti, reddet omnia quae per fraudem voluit obtinere, tertiam & quintam insuper partem domino cui fraudem intulerat.

De turpitudine proximi non revelanda.

Ibid. 19. XXXI. Omnis homo ad sanguinem proximi sui non accedat, ut revelet turpitudinem ejus. Nec nullam discoperies turpitudinem mulieris, quia vestra turpitudine est.

De homine qui dormierit cum muliere ancilla.

Ibid. 19. XXXII. Homo si dormierit cum muliere coitu feminis quae fuerit ancilla, etiam nobilis, & tamen pretio non redempta, nec libertate donata, vapulant ambo, & non moriantur.

Non debere augurari nec observare magos & ariolos.

Ibid. XXXIII. Non auguriamini, nec observetis ad magos nec ariolos, nec aliquid sciatis per eos. Ego Deus vester.

De honorando senem.

Ibid. XXXIV. Coram cano capite con-

Tom. I.

surgite, & honorate personam senis, & timete Deum.

Nihil agendum contra aequitatem.

XXXV. Nolite iniquum aliquid facere in judicio, in regula, in pondere, in mensura. Statera justa & aequa sint pondera, justus modius, aequusque sextarius.

De eo qui machatur cum uxore proximi sui.

XXXVI. Qui machatus fuerit cum uxore alterius, & adulterium fecerit cum conjugem proximi sui, morte moriatur & mactatus & adultera.

De eo qui dormierit cum noverca sua.

XXXVII. Qui dormierit cum noverca sua, & revelaverit ignominiam patris sui, moriantur ambo. Sanguis eorum sit super eos.

De eo qui propter Deum furtum confessus fuerit.

XXXVIII. Si propter Deum confessus fuerit homo furtum quod fecit, reddat capitalem & quintam partem desuper ei in quem peccavit.

De eo qui ferro percusserit hominem.

XXXIX. Si quis ferro percusserit hominem, & mortuus fuerit, qui percusserit, reus erit iudicij, & ipse morietur.

Ut propter unius testimonium nullus condemnetur.

XL. Ad unius testimonium nullus condemnetur.

De decimis separandis.

XLI. Separabis decimas ex omnibus quae nascuntur tibi eo tempore, & repones inter januas tuas. Fenerabis ea sacerdotibus & Levitis, advenis & peregrinis, pupillis & viduis. Et benedicat te Dominus Deus tuus cunctis diebus vitae tuae.

De eo qui ambulans per viam, nidam avis invenerit.

XLII. Si ambulas per viam, & nidum avis inveneris in arbore vel in terra, & matrem pullis desuper incubantem, non tenebis eam cum filiis, sed abire patieris, captos tenens pullos suos, ut benedicat te Dominus.

Ut cum aedificatur domus nova, fiat murus per circuitum domus.

XLIII. Cum aedificaveris domum novam, facies murum recti per circuitum, ne effundatur sanguis in domum tuam, & sis reus labente alio & in praecipuum ruente.

De vinea altero semine non ferenda.

XLIV. Non seres vineam tuam altero semine; ne ea quae sevisi & quae nascuntur ex vinea, pariter sanctificentur.

N n n

- Vt non aretur in bove simul & asina.*
Ibid. XLV. Non arabis in bove simul & asina.
Non induendum vestimentum quod ex lana & lino contextitur.
- Ibid. XLVI. Non indues vestimentum quod ex lana & lino contextum est.
De puella virgine desponsata.
- Ibid. XLVII. Si quis puellam virginem desponsaverit, & invenerit eam aliquis in civitate, & concubuerit cum ea, adducas utrosque ad portam civitatis illius, & lapidibus obruentur; puella, quia non clamavit, cum esset in civitate, & vir, quia humiliavit eam.
De desponsata virgine in agro reperta.
- Ibid. XLVIII. Si autem in agro repererit vir puellam quae desponsata est, & dormierit cum illa, ipse morietur solus. Puella nihil patiatur.
Vt eunuchus attritis testiculis Ecclesiam Dei non intrat.
- Ibid. 13. XLIX. Non intrabit eunuchus attritis vel amputatis testiculis & absciso veretro Ecclesiam Domini; nec ingrediatur eam manzer, hoc est, de scorta natus.
De pecunia ad usuram non faeneranda.
- Ibid. L. Non faenerabis fratri tuo ad usuram pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliam rem.
De voto non differendo.
- Ibid. LI. Cum voveris votum Domino Deo tuo, non tardabis reddere. Quia requiret illud Dominus Deus tuus. Et si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum, donec facias quod ore proprio Domino promissisti.
Vt homo qui uxorem acceperit, non accedat ad bellum.
- Ibid. 14. LII. Cum acceperit homo uxorem, non accedat ad bellum, nec ei ulla injungantur necessitates publicae; sed vacabit absque culpa domui suae; & ut uno anno letetur cum uxore sua.
Vt non occidantur patres pro filiis, nec filij pro patribus.
- Ibid. LIII. Quod non occidantur patres pro filiis, nec filij pro patribus; sed unusquisque pro peccato suo morietur.
De eo qui vim a persecutoribus patitur, ut suscipiatur.
- LIV. Si quis vim a persecutoribus passus fuerit, suscipiatur, & requiem inveniat, ad quamcunque Ecclesiam venerit.
De muliere quae cum viro suo non potest nubere.
- LV. Si vir & mulier conjunxerint se in matrimonium, & postea dixerit mulier de viro non posse illum nubere cum ea; si ea poterit probare quod verum sit, accipiat alium. *Vide infra cap. 92. hujus libri.*
Hincmar. ep. 37. c. 5.
Rhaban. ep. ad Heribald. c. 29.
Isaac tit. 11. c. 13.
Regino lib. 2. c. 242.
Burchard. lib. 9. c. 40.
Fulbert. epist. 64.
Ivo par. 8. c. 8. & 178.
Gratian. 27. q. 2. c. 29. *Quod autem.* & 33. q. 1. c. 1. *Quod autem.*
- Vt absque consensu Episcopi oblationes non accipiantur.*
- LVI. Vt praeter conscientiam Episcopi oblationes fructuum Ecclesiae debitas nullus vel dare vel accipere audeat.
Vt Presbyteri civitatis sine jussu sui Episcopi nihil jubeant.
- LVII. Vt Presbyteri civitatis sine jussu sui Episcopi nihil jubeant, nec in unaquaque parochia aliquid agant.
Ne Presbyteri rem Ecclesiae absque licentia sui Episcopi vendant.
- LVIII. Vt Presbyteri rem Ecclesiae sine licentia vel scientia sui Episcopi non vendant nec cuiquam tribuant.
Si Presbyter vel Diaconus deseruerit Ecclesiam suam, deponatur.
- LIX. Vt Presbyter vel Diaconus qui deserit Ecclesiam suam, & ad aliam transferit, deponatur.
De Presbyteris vel Diaconibus aut Subdiaconibus a propriis Episcopis exauctoratis.
- LX. Vt Presbyter vel Diaconus aut Subdiaconus, si a proprio Episcopo exauctoratus sancti ministerij officium incipiat praeripere, spem restitutionis non habeat.
Si quis Episcopus, Presbyter, Diaconus, vel Subdiaconus ad bellum processerit, deponatur.
- LXI. Si quis Episcopus, Presbyter, aut Diaconus, vel Subdiaconus ad bellum processerit, & arma bellica indutus fuerit ad belligerandum, ab omni officio deponatur, in tantum ut nec laicam communionem habeat.
Vt Presbyteri alterius regionis non sacrificent praesentibus Presbyteris ipsius regionis.
- LXII. Vt Presbyteri alterius regionis praesentibus ipsius regionis Presbyteris non sacrificent.
De uxoribus & viris se dimittentibus.
- LXIII. Vt hi vel haec qui uxores aut viros dimittunt non nubant; sed aut continentess maneant, aut sibi met reconci-lientur.

Cocell.
Laudic. c.
17.
Yerard. c.
92.

Idem c. 91.
Criscon. c.
213.
Vide infra
lib. 7. c.
224.

Haec c. 11.
c. 10.

De Episcopis litigantibus vel iudicatis.

LXIV. Si litem habuerit Episcopus cum alio Episcopo, non alterius sed suae provinciae iudices querat. Et ut iudicatio in aliqua causa Episcopo liceat iterare iudicium &, si necesse fuerit, liberè Episcopum adire Romanum.

Ab haeretico nullus benedictionem accipiat.

LXV. Vt ab haeretico benedictionem nullus accipiat.

De orationibus ad Patrem dirigendis.

LXVI. Vt nullus in precibus nisi ad Patrem dirigat orationem; ut prius eas cum instructoribus vel eruditionibus tractet.

Concil. Carthag. 3. c. 23.

Ferrand. c. 219.

Capitulare an. 744. c. 9.

De Presbytero ab alio Episcopo ordinato.

LXVII. Ordinatus Clericus ab alio Episcopo, non deprecante vel consentiente suo, in clero non maneat.

De illis Presbyteris qui nesciunt iuxta praeceptum Salvatoris baptizare.

LXVIII. Illos omnes quos illi Presbyteri baptizaverunt qui nescierunt iuxta praeceptum Domini Salvatoris nostri Iesu Christi baptizare, neque sanctae Trinitatis mystica verba invocare, propterea jubemus eos baptizari, quia sine fide sanctae Trinitatis sunt baptizati.

De Missis nostris, qualiter cum Episcopis singularem regionum circa Ecclesias Dei ejusque sacerdotes agere debeant.

LXIX. Vt Missi nostri una cum Episcopis propriis magnam curam habeant quatinus diruta Ecclesia pleniter restaurentur atque ornentur, & quae dotatae non sunt, vel quae dotem suam perditam vel subtractam habent, pleniter & canonicè dotentur; ut quod injustè perdidērunt, justè recipiant.

De his qui Ecclesias suas nec dotare nec dotem restitui volunt. Et si eas dotare noluerint quorum sunt, aut subtracta redde-
re noluerint, Episcopus proprius ad dominium suae sedis Ecclesias revocet futuris temporibus possidendas. Quid si aliquis liberorum his resistaverit, ab Episcopo ejusdem loci reliquiae ex his auferantur & in meliori loco ponantur, & ipsae destruantur vel crementur.

De eo qui semetipsum occidit, aut laqueo se suspendit.

LXX. De eo qui semetipsum occidit, aut laqueo se suspendit, consideratum est ut si quis compatiens velit elemosynam
Tom. I.

dare, tribuat, & orationes in psalmodiis faciat. Oblationibus tamen & Missis ipsi careant. Quia incomprehensibilia sunt iudicia Dei, & profunditatem consilij eius nemo potest investigare.

Vt incesti & parricide canonicè coërcantur.

LXXI. De incestuosis & parricidis, sicut de illo iudicatum est qui matertera suae filiam stupravit, ut conjugium ultra non repetat, & militiae cingulum derelinquat, & aut monasterium petat, aut si foris remanere voluerit, tempora poenitentiae secundum canones pleniter exsolvat.

Vt nec à Clerico phylacteria nec ab ullo fiant Christiano.

LXXII. Vt Clerici vel laici phylacteria vel falsas scriptiones aut ligaturas, quae imprudentes pro febribus aut aliis pestibus adjuvare putant, nullo modo ab illis vel à quoquam Christiano fiant, quia magicae artis insignia sunt, sed pro infirmitate illud quod Apostoli & canones sanxerunt, id est, orationes & sacri olei unctio fiat.

Vt nullus Presbyter amplius quam unam Ecclesiam sibi vindicet.

LXXIII. Placuit omni synodali conventui ut nullus Presbyterorum amplius quam unam Ecclesiam sibi vindicare praesumat. Vide infra cap. 75.

De letania majori, ut more Romano celebretur.

LXXIV. Vt letania major more Romano ab omnibus in septimo Kal. Maij celebretur.

Concil. Aquigr. 2. c. 10.

Capitula Herardi c. 94.

Ivo par. 4. c. 39.

Vt nullus vitam sine communionem finiat, nec unctioe benedicti olei careat.

LXXV. Si infirmitate depressus quis fuerit, vitam sine communionem non finiat, nec unctioe sacrae olei careat. Et si finem perspiciat, sacrosancto corpore Deo anima ejus à sacerdote precibus commendetur.

Quapropter omnibus placuit ut nullus Presbyter amplius quam unam Ecclesiam sibi vindicet. Quia sicut quisque secularis non amplius quam unam habere debet uxorem, ita & unusquisque Presbyter non amplius quam unam habere debet Ecclesiam.

Isaac tit. 4. c. 5.

Concil. Paris. VI. lib. 1. c. 49.

Isaac tit. 1. c. 25.

Ibid. c. 24. Concil. Nannet c. 8.

Capitula Herardi c. 49.

Regino lib. 1. c. 154.

Burchard. lib. 1. c. 47.

Ivo par. 1. c. 51.

De Presbyteris degradatis & post degradationem multis sceleribus implicatis.

LXXVI. Presbyteri degradati, & post degradationem multis sceleribus implicati, ad penitentiam publicam secundum canones redigantur.

Si qui velint aquam consecratam accipere.

LXXVII. Quod in sabbato sancto Paschæ, vel in sabbato Pentecostes, si qui velint aquam consecratam ad asperersionem in domos suas recipere, ante chrisimatis infusionem accipiant.

De Clericis & Presbyteris, si Episcopis suis obedire nolint, ut excommunicentur.

LXXVIII. Clerici & populi, si Episcopis suis canonicè obedire noluerint, excommunicentur.

De Episcopo metropolitano.

LXXIX. Dignum est ut Metropolitanus, qui est Pallio sublimatus, honoretur, & ceteros admoneat.

Vt unusquisque progeniem suam usque ad septimam generationem observet.

LXXX. Progeniem suam unumquemque usque ad septimam observare decernimus generationem, & quandiu se agnoscunt affinitate propinquos, ad hujus copulæ non accedant societatem.

Hincmar. ep. 55.

Burchard. lib. 7. c. 11.

Ivo par. 9. c. 26.

Gratian. 35. q. 2. c. 16. Progeniem.

De Presbyteris ab ignotis Episcopis ordinatis.

LXXXI. Presbyteros quos unusquisque Episcopus in sua parochia reperit, si incogniti fuerint viri illi à quibus sunt ordinati, & dubium est eos Episcopos fuisseannon qui eos ordinarunt, si bonæ actionis & catholici viri sunt ipsi Presbyteri, & in ministerio Christi omnique lege sancta educati & apti, ab Episcopo suo benedictionem presbyteratus suscipiant & consecrentur, & sic ministerio sacro fungantur.

Vt si quis homini aliquò iteranti mansionem vetaverit, sexaginta solidos componat.

LXXXII. Si quis homini aliquò pergenti in itinere mansionem vetaverit, sexaginta solidos componat in publico.

Vt omnibus maxima cura sit ne sine confirmatione Episcopi vitam finiat aliquis.

LXXXIII. Vt omnes maximam curam habeant ne sine confirmatione Episcopi quis vitam finiat, animaque periclitetur.

Iñac tit. 11.
c. 11.
Capitula
Herardi c.
52.

Gregor.
111. ep. 7.
ad Bonifac.
Capitular.
an. 752. c.
14.

De his qui fidelium oblationes auferunt vel vastant, aut sine proprii Episcopi iussione dant vel accipiunt.

LXXXIV. Qui fidelium oblationes ab Ecclesiis vel à jure sacerdotum auferunt, vel ablatas accipiunt, non solum aliena vota dirumpunt, sed & sacrilegium operantur, necnon & Ecclesiæ Dei fraudatores existunt: quia Ecclesiæ aliquid fraudari vel auferre sacrilegium esse à majoribus adprobatur.

Vt Presbyteri vel Diaconi non migrent de loco ad locum sine Episcopi proprii iussione.

LXXXV. Presbyteri qui sine iussione proprii Episcopi de Ecclesiis ad alias Ecclesias migraverint, tamdiu à communione habeantur alieni quandiu ad easdem redierint Ecclesias in quibus primitus sunt instituti.

Damas. 1. in ep. ad Paulin. apud Theodoret. lib. 5. hist. eccl. c. 11.

Gratian. 7. q. 1. c. 43. Eos Sacerdotes.

De Episcopis & Clericis peregrinis, ut contenti sint hospitalitatis munere.

LXXXVI. Vt Episcopi atque Clerici peregrini contenti sint hospitalitatis munere oblato, nullique eorum liceat ullum officium sacerdotale absque permisso Episcopi in cujus parochia esse cognoscitur agere. *Vide infra cap. 168.*

Vt nullus habeat nisi legitimum connubium.

LXXXVII. Vt nulli liceat nisi legitimum habere connubium. Nullus incestum faciat. Nullus conjugem propriam, nisi, ut sanctum evangelium docet, fornicationis causâ, relinquat. Quod si quisque propriam expulerit conjugem legitimo sibi matrimonio conjunctam, si Christianus esse rectè voluerit, nulli alteri copuletur, sed aut ita permaneat, aut propria reconcilietur conjugi.

De his qui Episcoporum vocationem vel correctionem contempserint.

LXXXVIII. Si quis secularium tam majoris ordinis quam & inferioris peccatum egerit, & vocatus sui Episcopi auctoritate, ad emendationem ac penitentiam venire distulerit, tamdiu sit ab Ecclesia extorris & à catholicorum consortio sequestratus quousque quod commisit emendet, ac reatum suum usque ad satisfactionem canonicè diluat, atque reconciliatione proprii Episcopi divinis precibus indulgentiam consequatur & veniam, Ecclesiæque gremio, à cujus utero deviarat, peracta satisfactione, ab eodem immelioratus Episcopo, canonicè reddatur.

Capitular.
11. an. 814.
c. 7.
Iñac tit. 11.
c. 12.
Ivo par. 16.
c. 597.

Iñac tit. 9.
c. 4.

Ve nullus laicorum ex prædiis Episcoporum quicquam accipiat.

LXXXIX. Præcipimus ut nullus laicorum vel Clericorum ex prædiis vel rebus quæ ad sedes pertinent Episcoporum, sive de illis Ecclesiarum rebus quæ in eorum parrochiis sitæ esse noscuntur, sine illorum iussione aut consensu Episcoporum, ad quorum pertinent curam, quicquam ambiant, concupiscant, atque accipiant; ne cupidus sanctorum rerum ignis qui in eis est illos favillosus exurat. Similiter omnes monemus ut à cuncta Ecclesiarum omnium vastatione coërcere se suosque ac compescere totis viribus studeant. Nam devastantes Ecclesias quid aliud intellegimus quam contra illum æterni imperij Deum & majestatis homines movere certamen, cum illæ ædes illi dienoctûque famulentur, & illi sint consecratæ. Videant vastantes, pronuntiamus, ne ab illo, si se commoveat, vastentur ejus percussione montium dorfa ferre non possunt.

De eo qui occiderit monachum aut Clericum, ut arma relinquat.

X C. Qui occiderit monachum aut Clericum, arma relinquat, & Deo in monasterio serviat cunctis diebus vite sue, nunquam ad seculum reversurus, & septem annos publicam penitentiam gerat.

Isaac tit. 2. c. 8.

Concil. Troil. c. 13.

Ivo par. 10. c. 10.

Gratian. 17. q. 4. c. 28. *Qui occiderit.*

De viro & muliere matrimonio copulatis, & postea dicente ea non posse eam nubere sibi.

Vide supra c. 55.

XCI. Si vir & mulier conjunxerint se in matrimonio, & postea dixerit mulier de viro non posse nubere cum ea, si poterit probare quòd verum sit, accipiat alium, eò quòd juxta Apostolum non potuit illi reddere vir suis debitum.

Ve puella desponsata non deitur alteri viro.

Ivo par. 7. c. 40.

X CII. Puellam desponsatam non licet parentibus dare alteri viro. Tamen ad monasterium licet ire, si voluerit.

Ve baptizati cum catechumenis non manducent.

X CIII. Non licet baptizatis cum catechumenis manducare, nec osculum eis dare, vel Ave eis dicere. Quanto magis cum excommunicatis ab Episcopo, aut cum gentilibus?

De Presbytero ordinato qui se deprehenderit non esse baptizatum.

X CIV. Si quis Presbyter ordinatus

deprehenderit se non esse baptizatum, baptizetur, & ordinetur iterum, & omnes quos prius baptizavit.

Burchard. lib. 4. c. 74.

Ivo par. 1. c. 268.

Gratian. 1. q. 1. c. 60. *Si Presbyter.*

Lib. 3. Decretal. tit. 43. c. 1.

Si liber ancillam in matrimonium accepit.

X CV. Si quis liber ancillam in matrimonium accepit, non habet licentiam dimittere eam, si prius consensu amborum conjuncti sunt.

Ivo par. 8. c. 33.

De raptoribus & raptis virginibus vel viduis.

X CVI. Si quis alterius sponfam virginem aut viduam necdum desponsatam rapuerit vel furatus fuerit, placuit ut sive eam postea sponsaverit, sive dotaverit, seu non, sive cum parentum ejus voluntate quocunque commento ipsam accipere vel tenere potuerit, nunquam illam uxorem habeat, sed raptor aut furi auferatur, & proximus suis alio viro tempore congruo, si ipsa hoc malum non consenserit, nuptura legibusque acceptura reddatur. Raptor verò sive fur, omnesque eis consentientes, publica penitentia juxta canonicam auctoritatem multentur, & proximis illius quicquid injustè in tam nefando scelere egerunt in triplo component, & unamquamque rem semotim legibus in triplo restituant. Ipsa namque quæ rapitur, si aut primo aut postmodum tam nefario scelere libens consenserit, nunquam postea nubat, sed publica penitentia multetur, & sub tali custodia ponatur ut ei nullatenus luxurari cum quoquam liceat. Taliter enim memorata flagitia puniantur ut omnes cognoscant quoniam nec seculi leges tam nefandis conjunctionibus consentiant, nec sacri canones consilium ullum præbeant, sed tales seculi leges cooperatoresque eorum capite feriiri præcipiunt. Et sacri canones spiritu Dei conditi non solum raptores, sed etiam omnes eorum cooperatores, eisque consentientes, anathemate feriunt; sicut in Chalcedonense Concilio, in quo DCXXX. I. 98. patres adfuerunt, capitulo XXVIII. cunctis legentibus patet.

Isaac tit. 11. c. 14. Ivo par. 1. c. 296.

De his qui rapinas infra regnum faciunt.

X CVII. Si quis infra regnum rapinam fecerit, aut cuiquam nostro fidelis ejusque homini aliquid vi abstulerit, in triplo cui aliquid abstulerit legibus componat, & insuper bannum nostrum, id est, sexaginta solidos nobis persolvat. Postmodum verò ante nos à Comite ad-

Capitula Karoli Calvi tit. 23. tit. 34. c. 4. Isaac tit. 6. c. 6. Concil. Troil. c. 7. Regno lib. 2. c. 274.

N n n ij

ducatur, ut in bastonico retrusus, usque dum nobis placuerit, poenas luat. Nam si publicè actum fuerit, publicam inde agat poenitentiam juxta sanctorum canonum sanctionem. Si verò occultè, sacerdotum consilio ex hoc agat poenitentiam: quoniam raptores, ut ait Apostolus, nisi veram egerint poenitentiam, regnum Dei non possidebunt. Qui verò de rebus Ecclesiarum aliquid abstulerit, gravius inde iudicetur: quia sacrarum rerum ablatio sacrilegium est, & sacrilegus vocatur qui ex eis aliquid aut abstulerit aut rapuerit. Infames quoque tales personæ usque ad satisfactionem Ecclesiæ, quam laeserunt, sunt habendæ.

De sacerdotibus & Levitis atque monachis interfecit vel debilitatis.

XCVIII. Si quis Sacerdotem vel Levitam aut monachum interfecerit vel debilitaverit, juxta statuta priorum capitulorum quæ legi Salicæ sunt addita componat, & insuper bannum nostrum, id est, sexaginta solidos, nobis persolvat, & arma relinquat, atque in monasterio diebus vitæ suæ sub ardua poenitentia Deo serviat, nusquam postmodum seculo vel secularibus militaturus, neque uxori copulaturus.

De his qui Episcopo aliquam injuriam vel dehonorationem fecerint.

XCIX. Si quis Episcopo aliquam injuriam aut injustam dehonorationem fecerit, de vita componat, & omnia quæ habere visus fuerit Ecclesiæ cui præesse dinoscitur integerrimè societur, & nobis in triplo bannus noster, id est, sexaginta solidi persolvantur, aut ipse in servitio filco nostro serviturus semper societur usque se redimere in triplo juxta vuirgildum suum poterit. Sancta verò Ecclesiæ in sacerdotibus constat. Ideo magna poena plerumque sunt qui Episcopis vel reliquis sacerdotibus injuriam vel contumeliam fecerint. Nam detractio sacerdotum ad Christum pertinet, cujus vice legatione in Ecclesiæ funguntur.

De religiosa muliere decepta, id est, veste mutata, vel religionem professa.

C. Si quis rapuerit aut sollicitaverit vel corruerit religiosam feminam, bona amborum Ecclesiæ vindicet in qua talis mulier habitavit. Ipsi tamen capitali periculo subiciantur. Quod si hoc mulier non consensit, cum suis rebus monasterij ditionibus tradatur. Si verò Comes ipsius pagi, unà cum consilio sui Episcopi in cu-

jus parochia tale scelus commissum est, hoc vindicare neglexerit, honore careat, & cingulum amittat, atque publica poenitentia mulctetur, & insuper vuirgildum suum filci viribus dare compellatur.

De blasphemia in Deum.

CI. Si quis quolibet modo blasphemiam in Deum jactaverit, ab Episcopo vel Comite pagi ipsius carceri usque ad satisfactionem tradatur, & publica poenitentia mulctetur, donec precibus proprij Episcopi publicè reconcilietur, Ecclesiæque gremio canonicè reddatur.

De his qui in domo sua oratorium fecerint.

CII. Qui in domo sua oratorium habuerit, orare ibidem potest. Missas tamen in eo celebrare non audeat, nec agere cuiquam permittat, sine permisso vel dedicatione Episcopi loci illius. Quod si fecerit, domus illius filci viribus addicatur. Comes verò qui hoc cognovit, & non prohibuit, publica poenitentia mulctetur, vel honore privetur.

De privilegiis Ecclesiarum & Clericorum non corrumptis.

CIII. Ut privilegia quæ Ecclesiis & Clericis ab antecessoribus nostris vel nobis concessa sunt semper maneat incorrupta. Ne Episcoporum vel reliquorum Clericorum vita turbetur.

CIV. Nullis vita Præfulum turbetur excessibus: quia valde indignum est ut qui throni Dei vocantur, aliqua morione turbentur aut iniquè tractentur. Vnde est illud: *Qui vos tangit, tangit papillam oculi mei.* Et illud: *Qui vos audit, me audit; & qui vos spernit, me spernit.* Et rursus: *Qui scandalizaverit unum de pusillis istis, melius est illi ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris.* & reliqua.

De Clericis vel sacerdotibus qui accipiant Ecclesias sine licentia Episcopi sui, vel de una ad aliam transeant.

CV. Ut nemo accipiat Ecclesiam infra parochiam sine consensu Episcopi sui, nec de una ad aliam transeat.

De incestis & criminosis, ac de infirmis & poenitentibus, atque de jejuniis quatuor temporum.

CVI. Ut de incestis & criminosis magis curam habeant sacerdotes, ne in suis pereant sceleribus, & animæ eorum à districto iudice Christo eis requirantur. Similiter de infirmis ac poenitentibus, ut morientes sine reconciliatione & viatico non deficiant. Et ut quatuor temporum

Isaac tit. 1.
c. 9.
Concil.
Troll. c. 13.

Isaac tit. 9.
c. 3.
Concil.
Troll. c. 5.
L. Append.
Region. c.
27.

Julian. An.
tecess. Nov.
123. c. 64.
Ivo par. 7.
c. 145.
Gratian.
27. q. 1. c.
30. si quis
rapuerit.

Vide sup.
lib. c. 34.

L. 17. Col.
Theod. de
Episc. &
Cleric.
Capitular.
II. an. 314.
c. 6.
Cypria
H. rand. c.
6.

Capitular.
an. 799. c.
10.
H. an. 314.
c. 6.

jejunia à fidelibus diligenter custodiantur.

Vt Episcopi iudices publicos moneant ut rei carceribus reclusi Nativitate Domini, Pascha, & Pentecosten absolvantur, & Missas illis audiant diebus, ac refecti fiant.

CVII. Vt Episcopi iudices publicos commoneant ut in dies celeberrimos, hoc est, Nativitatem Domini nostri Iesu Christi, & sanctam resurrectionem, ac Pentecosten, quicumque miserimi vinculis detinentur, relaxari debeant, & propter ipsam reverentiam Domini nostri Iesu Christi ipsi debeant absolutionem promereri. Et iudex, si pastorem commonentem despexerit, quandiu loci illius Episcopo visum fuerit ab Ecclesie liminibus arceatur.

De monacho qui monasterium suum dimiserit.

CVIII. Si monachus monasterium suum dimiserit, omnia bona ipsius, & quae in monasterio introduxit, & quae non introduxit, domini monasterij sint, & ipse officio fisci servire cogatur. Si vero monachus ad aliud monasterium migraverit, substantiam ejus prius monasterium possideat, & in alio monasterio ipse non recipiatur sine Abbatis sui & Episcopi proprii licentia.

De possessionibus ad religiosa loca pertinentibus.

CIX. Possessiones ad religiosa loca pertinentes nullam descriptionem agnoscant, nisi ad constitutionem viarum vel pontium, si tamen intra eadem loca habuerint possessiones. In aliis vero omnibus habeant integram emunitatem.

De monacho vel monacha.

CX. Quicumque monachus vel monacha in monasterium sunt ingressi, nihil de rebus suis habeant potestatem faciendi, quamvis liberos habeant, sed omnia eorum sint monasterij quae eadem die iustè possidebant quando ingressi sunt monasterium.

De his quae à singulis Principibus Ecclesis sunt concessa, & quae singuli antistites impetraverunt, quod sacrilegium sit haec auferentibus. Et de Clericis, ut non accusentur ad iudices seculares, sed ad Episcopos proprios.

CXI. Quaecunque à singulis Regibus circa sacrosanctas Ecclesias sunt constituta, vel singuli quique antistites pro causis ecclesiasticis impetraverunt, sub pena sacrilegij jugi solidata aeternitate serventur. Clerici etiam, non secularibus judi-

cibus, sed episcopali audientiae reserventur. Fas enim non est ut divini muneris ministri temporalium potestatum subdantur arbitrio. *Vide infra cap. 390.*

De privilegiis Ecclesiarum.

CXII. Vt privilegia quae Ecclesiis & Clericis à singulis Regibus vel Episcopis ceterisque rectoribus sunt concessa, semper maneant incorrupta.

Vt ea quae ad religionem pertinent, locis suis & à suae dioeceseos synodis audiantur.

CXIII. Quaecunque sunt ad religionis observantiam pertinentia, locis suis & à suae dioeceseos synodis audiantur.

Vt privilegia Ecclesiarum semper maneant incorrupta.

CXIV. Quaecunque circa sacrosanctas Ecclesias à Principibus diversis sunt statuta, manere inviolata praecipimus.

L. 29. Cod. Theod. de Episc. & Cleric. Capitulare III. an. 814. c. 12.

Quod sacrilegium sit Ecclesiae aliquid auferre, aut sacerdotibus vel ministris aut ipsi sancto cultui locoque injuriam inferre.

CXV. Si quis in hoc genus sacrilegij proruperit ut in Ecclesias earumque reingruens, sacerdotibus & ministris vel ipso cultui locoque aliquid quod non oportet injuriam inferat, divini cultus injuriam inconvictos sive confessos reos capitali sententia noverit vindicandum. Nec expectetur ut Episcopus injuriam propriae ultionem deponat, cui sanctitas ignoscendi soli gloriam derelinquit. Sitque cunctis non solum liberum, sed etiam laudabile, factas atroces sacerdotibus aut ministris injurias veluti publicum crimen persequi ac de talibus reis ultionem mereri.

De his qui ecclesiastica privilegia violant vel dissimulant.

CXVI. Si Ecclesiae venerabilis privilegia cujusquam fuerint temeritate violata vel dissimulatione neglecta, commissum hoc in triplo, juxta legum sanctionem, Ecclesiae cui factum est componatur, nobisque datus noster in triplo, hoc est, ter solidi sexaginta persolvantur. *Vide infra cap. 389.*

Quod hi qui praedia ecclesiastica diripiunt vel vastant sacrilegi sint exilioque damnandi.

CXVII. Ab omnibus illius usurpationis contumelia depellenda est, ne praedia sibi caelestium secretorum dicata quibusdam inruentibus vexentur. Quod si quis praesumpserit, post debitae ultionis acrimoniam, quae erga sacrilegos jure

Capitulare II. an. 814. c. 7.

L. 31. Cod. Theod. de Episc. & Cleric. Capitulare II. an. 814. c. 8. Hincmar. Laudan. in ep. ad Rem. pag. 614. Isaac tit. 7. c. 6. Concil. Troil. c. 5.

L. 14. Cod. Theod. de Episc. & Cleric. Ivo par. 16. c. 298.

L. 40. Cod. Theod. de Episc. & Cleric. Capitulare II. an. 814. c. 9. Grazian. 17. q. 4. c. 13. Atten- dendum.

Vide supra lib. 5. c. 379.

Julian. Antecell. Nov. 31. c. 5.

L. 47. Cod. Theod. de Episc. & Cleric. Capitulare III. an. 814. c. 8. Hincmar. Laudan. in ep. ad Rem. pag. 611. 614. Ivo par. 16. c. 297.

promenda est, exilio perpetue deporta-
tionis damnatur. *Vide infra cap. 385.*

*Vt Episcopi & reliqui sacerdotes ab omnibus
nexibus sint liberi.*

CXVIII. Consecratio Episcopos &
reliquos Domini sacerdotes tam à servili-
bus quàm & à ceteris adscriptis conditio-
nibus semper liberos facit. Idcirco præci-
pimus ut nullus ab eis alia nisi divina re-
quirat servitia.

*Ne Iudeis adhereant vel deserviant
Christiani.*

Concil. To-
let. 12. c. 9. CXIX. Placuit ne Iudeis mancipia de-
serviant vel adhareant Christiana.

*De sacrificiis per singulas Missas à sacrifi-
cantibus sumendis.*

Vide supra
lib. 1. c. 6. CXX. Placuit ut quotienscunque sa-
crificans corpus & sanguinem Christi Iesu
Domini nostri in altario immolat, totiens
perceptionis corporis & sanguinis Christi
se participem præbeat.

De Chorepiscopis, ne deinceps fiant.

Capitula-
re an. 799.
c. 1. CXXI. Placuit ne Chorepiscopi à qui-
busquam deinceps fiant; quoniam hæc
tenus à nescientibus sanctorum patrum &
maximè Apostolicorum decreta, suisque
quienibus ac delectationibus inhaerentibus,
facti sunt. Idcirco & olim persepe & no-
stro à sancta apostolica sede tempore sunt
prohibiti; & ne deinceps à quoquam tam
ordinante quàm ordinari cupiente talis
præsumptio assumatur, à cunctis nostri
regni Episcopis est in synodo canonicè
prohibitum.

*Ne Iudei super Christianos magistri vel
ministri ponantur.*

Lib. 12. leg.
VII. c. 17.
Concil. To-
let. 12. c. 9.
Barthard.
lib. 15. c. 31.
Ivo par. 16.
c. 32. CXXII. Ne Iudæi administratorio
usu sub ordine vilicorum atque adorum
Christianam familiam regere audeant, nec
eis hoc à quoquam fieri præcipiatur. Si
quis verò contra hæc agere præsumperit,
si Episcopus, Presbyter, aut Diaconus
fuerit, proprio submoveatur gradu. Si ve-
rò monachus aut laicus fuerit, communio-
ne privetur. Et si perseveraverint inobe-
dientes, anathematizentur.

De Clericis falsariis.

CXXIII. Si Presbyter vel Diaconus
in causâ pecuniaria falsum testimonium
dixerint, per tres annos separentur à sa-
cro ministerio. Si in criminali causâ fal-
sum dixerint, deponantur, & legitimis
pœnis subiciantur. Ceteri verò Clerici in
quacunque falsitate convicti fuerint, de-
gradentur, & legitimis subiciantur disci-
plinis.

Vt Clerici non habeant actiones seculares.

CXXIV. Clericus vel monachus ne-
que exactor publicarum, neque condu-
ctor, aut vectigalium magister, vel cu-
rator domus, vel procurator litis, vel
fidejussor in talibus causis fiat. Si quis
contra hæc statuta fecerit, si Episcopus
est, omnes istorum res ex quacunque cau-
sa vel persona, sive ante episcopatum sive
postea ad eum pervenerint, Ecclesie sue
eas vindicare sancimus. Si verò alij Clerici
hoc fecerint, poenam pecuniarum, quam
Episcopus existimaverit exigere, Ecclesie
vindicanam. Hi verò qui actiones suas
eis commiserunt, vel fidejussores eos pro
supradictis causis acceperunt, nullam con-
tra Ecclesiam vel administratores ejus,
vel adversus ipsas personas quos credide-
runt, habeant actionem. Si verò quis eos
pro publico debito vel actione crediderit,
vel fidejussores receperit, de sua substan-
tia filci debitum compellatur exsolvere.

De Clericis qui de Ecclesia desistunt.

CXXV. Clericis de Ecclesia desisten-
tibus, & aliis in loco revocatis, si redie-
rint discessi, nihil eis præstetur. Hoc verò
quod discedentes reliquerunt, non in usu
rectorum, sed succedentibus cedat.

Quales sint Clerici.

CXXVI. Nemo fiat Clericus nisi
qui bonum testimonium habeat & litera-
tus est.

De multitudine Clericorum.

CXXVII. Ne passim Episcopus Barthard.
lib. 12. c. 17.
Ivo par. 15.
c. 21. multitudinem Clericorum faciat, sed se-
cundum meritum vel reditum Ecclesia-
rum numerus moderetur.

De ordinationibus sacris.

CXXVIII. Lector, Subdiaconus,
Diaconus, Presbyter, si clericatus ho-
norem contempserint, curiali conditioni
cum suis facultatibus subiciantur.

De injuria Episcopi & letania subversa.

CXXIX. Si quis Episcopo vel aliis
ministris intra Ecclesiam injuriam fecerit,
jubemus eum tormentis subjectum in exi-
lio mori. Sed & si ipsa sancta oratoria vel
divina ministeria conturbaverit, vel letania
everterit, capitali periculo subja-
ceat. Sin autem contumeliam tantum fe-
cerit, tormentis & exilio tradatur.

*Ne fideles ex propria consanguinitate uxores
ducant; nec illi qui dudum minime nup-
serunt, sine benedictione sacerdotis nubere
presumant.*

CXXX. Christiani ex propinquitate
sui

Burchard. lib. 7. c. 13.
Ivo par. 9. c. 48.
Gratian. 35. q. 1. c. 19.
Nulli ex. 408.

fui sanguinis usque ad septimum gradum connubia non ducant, neque sine benedictione sacerdotis, qui ante inuupti erant, nubere audeant. *Vide infra cap. 327. & 408.*

De non recipiendis alienis penitentibus.

Concil. Arelat. 1. c. 16.
Iaac tit. 1. c. 14.

CXXXI. Qui pro delicto suo à communione separantur, placuit ut in quibuscunque locis fuerant exclusi, in eisdem locis communionem consequantur.

Vt non liceat Clericum vel monachum sine epistola Episcopi sui proficisci.

CXXXII. Clericis vel monachis sine commendatitiis epistolis Episcopi sui licentia non pateat evagandi.

Concil. Venetic. c. 5.

Concil. Agath. c. 38.

Burchard. lib. 2. c. 141.

Ivo par. 6. c. 114.

Gratian. 20. q. 4. c. 3. *Monachum.*

De dotebus & publicis nuptiis.

CXXXIII. Nullum sine dote fiat conjugium, nec sine publicis nuptiis ququam nubere præsumat.

Burchard. lib. 9. c. 6.

Ivo par. 8. c. 144.

Gratian. 30. q. 3. c. 6. *Nullum.*

De rebus Ecclesie ablatis aut fraudatis vel retentis.

Concil. Arelat. 1. c. 14.
Capitulare III. an. 814. c. 5.
Burchard. lib. 11. c. 14.
Ivo par. 14. c. 94.

CXXXIV. Si quis cuiuscunque munuscula Ecclesie, sanctis scripturarum titulis conlata, nefaria calliditate abstulerit, fraudaverit, invalerit, retentaverit, atque subpresserit, & non statim à facerdote communitus Deo conlata reddiderit, ab Ecclesie catholice communionem pellatur. *Vide infra lib. 7. cap. 267. 411.*

Vt nemo res Ecclesie, nisi cui iure debentur, in quibuslibet regionibus conjacentes competere audeat vel tenere.

Concil. Arelat. 1. c. 14.
Capitulare III. an. 814. c. 7.

CXXXV. Vt nullus Episcoporum, aut cuiuslibet ordinis Clericus, vel alia quæcunque persona, quibuslibet conditionibus, seu in uno regno seu in alio positas alterius cuiuscunque Ecclesie res aut petat aut præsumat accipere. Quod si fecerit, tandiu habeatur à communione Ecclesie vel ab omnium fratrum ac filiorum caritate suspensus donec ipse Ecclesie cuius directo ordine juris est ablata legibus restituat. *Vide infra lib. 7. cap. 420.*

De his qui facultates Ecclesie delegatas auferunt vel retinent.

Concil. Arelat. 1. c. 31.
Capitulare III. an. 814. c. 9.

CXXXVI. Ne cui liceat res vel facultates Ecclesie aut monasterii vel xenodochii pro quacunque elemosyna cum iustitia delegatas retentare, alienare, at-

Tom. I.

que subtrahere. Quod si quis fecerit, tantam necator pauperum, antiquorum canonum sententis constrictus, ab Ecclesie liminibus excludatur quandiu ab ipso ea quæ sunt ablata aut retenta reddantur. *Ibid. cap. 419.*

Vt socios suos nominent apud quem pars rapine fuerit inventa.

CXXXVII. Apud quem scelus agnoscitur & pars rapine fuerit inventa, statim socios suos nominare cogatur. Quod si nominare noluerit, teneatur ad vindictam.

De his qui diripienda indicare reperiantur.

CXXXVIII. Quicumque ingentius vel servus aliquid diripiendum indicaverit, ut cuiuscunque res evertatur, aut pecora vel iumenta diripiantur, & ex hoc certis probationibus publice convictus inveniat, pro eo quod indicaverit, centum viginti flagella publice extensus accipiat.

Vt Abbates in ejus Episcopi in cuius parrochia sunt potestate persistant.

CXXXIX. Abbates pro humilitate religionis in Episcoporum potestate consistant. Et si quid extra regulam fecerint, ab Episcopis corrigantur. Qui semel in anno, in loco ubi Episcopus elegerit, accepta vocatione conveniant.

Concil. Aurelian. 1. c. 19.

I. Append. Regin. c. 32.

Burchard. lib. 8. c. 67.

Ivo par. 7. c. 85.

Gratian. 18. q. 2. c. 16. *Abbates.*

Vt nullus monachus relinquat suum monasterium & cellas construat sine Episcopi vel Abbatis sui licentia.

CXL. Vt nullus monachus, congregatione monasterii derelicta, ambitionis aut vanitatis impulsu cellam construere sine Episcopi permissione vel Abbatis sui voluntate præsumat.

De apostatis.

CXLI. Quicumque post sancte religionis professionem apostatant & ad seculum redeunt, & postmodum penitentia remedia non requirunt, communionem penitus non accipiant, quos etiam jubemus ad clericatus officium non admitti.

De excommunicatis.

CXLII. Si quis à communione sacerdotali fuerit auctoritate suspensus, hunc non solum à Clericorum, sed etiam à totius populi conloquio atque convivio placuit excludi, donec resipiscens ad sanitatem redire festinet.

000

Ne iudices perfidorum excessus absque propriorum sacerdotum consilio iudicent.

CXLIII. Ne iudices quicumque de perfidorum excessibus extra sacerdotum conhibentiam iudicare presument.

De expositis infantibus ac collectione eorum.

CXLIV. Si expositus ante Ecclesiam cuiuscunque fuerit miseratione collectus, contestationis ponat epistolam. Et si is qui collectus est, intra decem dies quaesitus agnitusque non fuerit, securus habeat qui collegit. Sanè qui post praedictum tempus ejus calumniator extiterit, ut homicida, ecclesiastica districtione damnabitur, sicut patrum sanxit auctoritas. *Vide Reginomem lib. 2. cap. 69. & seqq.*

Concil. Val. I. c. 9. 10.

Concil. Arlat. II. c. 51.

Concil. Agath. c. 24.

Isaac tit. II. c. 16.

Burchard. lib. 3. c. 201.

Ivo par. 3. c. 252.

Gratian. di. 87. c. 9. *Si expositus.*

De Clericis relinquentibus officium suum & ad seculares confugientibus.

CXLV. Placuit ut Clericus, si relicto officio suo propter districtionem ad secularem fortasse confugerit, & solatium ei defensionis impenderit, cum eodem ab Ecclesiae communiione pellatur.

Ut servo non credatur si super dominum suum vel super alium liberum crimen injecerit.

CXLVI. Servo penitus non credatur si super aliquem crimen objecerit, aut si etiam dominum suum in crimine impetierit. Nam etiam si in tormentis positus exponat quod obicit, credi tamen illi nullo modo oportebit.

Ut testes ea tantum testificentur quae in conspectu eorum acta esse noscuntur.

CXLVII. Testes non absentes neque per epistolam testimonium dicant; sed praesentes, quam noverunt & viderunt non taceant veritatem. Nec de aliis causis testimonium dicant nisi de his tantummodo quae sub praesentia eorum acta esse noscuntur. *Vide infra cap. 345.*

Quales debeant scripturae valere.

CXLVIII. Scripturae quae diem & annum habuerint evidenter expressum, atque secundum legis ordinem conscriptae esse noscuntur, seu conditoris vel testium fuerint signis aut subscriptionibus roboratae, omni habeantur stabiles firmitate.

De pactis & placitis conservandis.

CXLIX. Pacta vel placita quae per scripturam legitime ac iustissime facta

Lex Baju-
var. tit. 15.
c. 13.

Burchard.
lib. 1. c. 171.
Ivo par. 3.
c. 182.
Gratian. 5.
q. 9. c. 15.
Testes.

sunt, dummodo in his dies vel annus sit evidenter expressus, nullatenus immutari permittimus.

Contra priorum definitionem filio vel heredi non licere venire.

CL. Filio vel heredi contra priorum Ivo par. 11.
justam aut legitimam definitionem venire c. 100.
non liceat: quia iuste repellitur praesumptio illius qui facta seniorum injulte conatur intrudere.

Ne quisquam accusetur vel puniatur, nisi manifestis indicis scelus patuerit.

CLI. Non passim damnus accusandi vel puniendi licentiam, nisi aut manifestis indicis patuerit scelus, aut legitime fuerit id ipsum malum accusatum atque convictum; quatinus nulla videantur intentione vel ordine patrum transgredi praecipra sanctorum, aut obviare sacris regulis antiquorum.

Ut valeat commutatio sicut & emptio.

CLII. Commutatio, si non fuerit Lex Baju-
per vim & metum extorta, talem qual-
lem & emptio habeat firmitatem. Ivo par. 14.
c. 14.

Si timore compulsus quisquam se servum esse dicat.

CLIII. Qui timore compulsus servum se esse extra iudicium dixerit, nullum praedictum libertatis incurrat, donec iudicio praesentetur, vel libertatem suam, si eam probavit praesente iudice, obtineat. Aut si servus convincitur, statim domino reformetur.

De Presbyteris vel Diaconibus sine Episcopis sui epistolis ambulantiibus.

CLIV. Presbytero vel Diacono sine antistitis sui epistolis ambulanti communiorem nullus impendat. *Vide infra lib. 7. cap. 210.*

Concil. Agath. c. 52.

Concil. Epaon. c. 6.

Concil. Vvormat. c. 18.

Vide Gratian. di. 71. c. 7. *Extrato.*

Ut unus Abba duobus monasteriis minima praesideat.

CLV. Unum Abbatem duobus monasteriis interdicimus praesidere.

Concil. Agath. c. 57.

Concil. Epaon. c. 9.

Burchard. lib. 8. c. 81.

Ivo par. 3. c. 164. & par. 7. c. 99.

Gratian. 21. q. 1. c. 4. *Unum Abbatem.*

De Presbyteris vel reliquis Clericis non distringendis à secularibus iudicibus, sed à suis Episcopis.

CLVI. Ut nullus iudicium neque Presbyteros neque Diaconos neque reli-

Concil. 7.
tit. V. 64.

Capitulare
an. 769. c.
17.
Haec cit. 11.
c. 21.
Concil.
Trot. c. 4.
Burchard.
lib. 16. c. 22.
Gratian. 11.
q. 1. c. 2.
Nallu ju-
dicum.
Concil. A-
garh. c. 12.
Ivo par. 6.
c. 367.
Gratian. 11.
q. 1. c. 17.
& 47. Cle-
ricum nul-
lum.

quos Clericos vel juniores Ecclesie sine
licentia proprii Episcopi distringat aut
condemnare presumat. Quod si fecerit,
tandiu communione privetur quandiu
reatum suum agnoscat, & per satisfactio-
nem emendet Ecclesie quod commisit.
*Vide infra lib. 7. cap. 139. & Addit. IV.
cap. 85.*

Ut Clerici judices seculares non adeant.

CLVII. Nullus ex ordine Clerico-
rum, inconsulto proprio Episcopo, ad ju-
dicem secularem pergat, neque apud eum,
suo Episcopo non permittente, quemquam
pulsare, aut cuiquam ante eum responde-
re, aut quicumque proponere presumat,
neque criminale negotium in iudicio se-
culari proponere audeat.

*De secularibus qui per calumniam Ecclesiam
vel Clericos fatigare presumant.*

CLVIII. Si quis secularium per ca-
lumniam Ecclesiam vel res ejus aut Cleri-
cos cujlibet ordinis fatigare tentaverit,
& ex hoc convictus fuerit, ab Ecclesie
liminibus & catholica communione, nisi
digne poenituerit & per satisfactionem Ec-
clesie emendaverit, repellatur. *Vide infra
lib. 7. cap. 210.*

Concil. Apath. ibid.
Concil. Vormat. c. 24. 61.
Burchard. lib. 15. c. 5.
Ivo par. 6. c. 367. & par. 16. c. 6.
Gratian. 5. q. 6. c. 8. *Si quis vero.*

Ne resistuntur manumissi.

CLIX. Libertus vel liberta in nullis
negotiis contra quemquam testimonium
dicere admittantur; excepto in aliquibus
causis, ubi ingenuitas deesse dinoscitur,
sicut permittum est & de servis. Quia indi-
gnum nostra pensat clementia ut libertor-
um testimonio ingenuis damna conciten-
tur. Qui vero de eisdem fuerint progeniti,
ad testimonium admittantur. *Vide infra
cap. 352.*

De his qui tam furibus confesij fuerint.

CLX. Non solum ille qui furtum fe-
cerit, sed etiam & quicumque confesius
fuerit, vel furto ablata sciens susceperit,
in numero furantium habeatur, & simili
vindicta subjaceat.

Si possessor per violentiam expellatur.

CLXI. Quicumque violententer expu-
lerit possidentem, priusquam pro ipso ju-
dicis sententia precedat, si causam me-
liorem habuerit, ipsam causam de qua
agitur perdat; ille vero qui violentiam
pertulit, universa in statu quo fuerant re-
cipiat, & que possedit securus teneat. Si
Tom. I.

verò illud invadit quod per iudicium ob-
tinere potuit, & causam amittat, & aliud
tantum quantum invasis reddat expulso.

Ut fideles fidem sancte Trinitatis discant.

CLXII. Ut fideles fidem sancte Tri-
nitatis discant; in qua, inter cetera, cre-
dere oportet quod per Spiritum sanctum
remissio peccatorum in baptisate, con-
firmatione, poenitentia, & in ceteris ca-
nonicis decretis, sicut scriptum est, con-
feratur, & quod fidelibus in Ecclesia per
Christum, ejusdem sancti Spiritus dono,
per ministerium sacerdotale & per poeni-
tentiam remissio peccatorum indubitanter
adtribuat, & quod gentium omnium
in vera carne in adventu Christi resurre-
ctio futura sit, & cetera. Quam fidem me-
moniter teneant, & suis sacerdotibus eam
reddant, & exponant per singula verba.
Et ipsi sacerdotes eam fideliter & pleniter
atque veraciter populum doceant: quon-
iam primum fundamentum Christiane
religionis fides catholica est. Et hæc fides
tunc est vera & fructuosa, si bonis operi-
bus exornetur, id est, spe, caritate, hu-
militate, castitate, continentia, sobrie-
tate, unanimitate, concordia, justitia,
pietate, misericordia, innocentia, sim-
plicitate, & ceteris his similibus. Quæ om-
nia in dilectione Dei & proximi consis-
tunt. Sine his enim nemo potest Deo pla-
cere, nec salvus esse.

De contumacibus Presbyteris vel Clericis.

CLXIII. Si quis Presbyterorum,
Diaconorum, vel reliquorum Clerico-
rum contumax aut superbus vel inobe-
diens aut rebellis Episcopo suo extiterit,
gradum habentes, proprio gradu careant.
Reliqui vero Clerici vel monachi aut laici
usque ad satisfactionem communione pri-
ventur.

*De iudicibus Clericis calumniam vel injuriam
infernentibus.*

CLXIV. Si iudex cujlibet ordinis
Clericum publicis actionibus inclinare aut
distringere aut calumniare vel injuriare
absque Episcopi sui permisso presumpse-
rit, usque ad Ecclesie satisfactionem, cum
omnibus tantis sceleribus auxiliantibus aut
facientibus, communione privetur. Epif-
copus tamen non dimittat ut injuriam pa-
tientibus plenam de prefatis Clericis justi-
tiam canonicè non faciat.

*Ut orationem dominicam omnes discant
fideles.*

CLXV. Ut fideles orationem domi-
nicam discant & intelligant, & suis sacer-

Concil.
Rem. an.
650. c. 6.

dotibus eam verbo ex verbo reddant, & alios fideles, qui eam nesciunt, doceant.
Vt nullus Episcopus alterius Episcopi vel Presbyter alterius Presbyteri parrochiam invadat.

CLXVI. Vt nullus Episcoporum vel Presbyterorum parrochiam alterius invadat; sed contentus sit gubernatione creditæ sibi plebis.

Vt monasteriis vel reliquis Ecclesiis res non auferantur, vel ipse à quoquam inquietentur.

CLXVII. Vt monasteria quæ Deo consecrata sunt nulli liceat in aliquo inquietare nec quemquam de eorum rebus violenter abstrahere.

Vt Clerici peregrini contenti sint hospitalitatis munere, & nulli eorum liceat officium sacerdotale in alterius parrochia agere absque licentia Episcopi in cuius parrochia esse noscuntur.

CLXVIII. Vt Episcopi atque Clerici peregrini contenti sint hospitalitatis munere oblato; nullique eorum liceat ullum officium sacerdotale absque permisso Episcopi in cuius parrochia esse cognoscitur agere. *Vide supra cap. 86.*

Vt nullus Episcopus sine consensu aliorum se preferat anteriori.

Capitula
 Heraidi c.
 54. CLXIX. Vt nullus Episcoporum se præferat alteri per ambitionem; sed omnes agnoscat tempus & ordinem suæ ordinationis.

Vt populi oblationes sacerdotibus in Ecclesia offerant. Et ut omni die dominica communicent.

Ibid. c. 53. CLXX. Placuit ut fideles oblationes sacerdotibus cotidie, si fieri potest, in Ecclesia offerant. Et si cotidie non potest, saltem dominica die absque ulla excusatione fiat. Et ut prædicationem audiant. Et si fieri potest, omni dominica die communicent, nisi criminalia peccata & manifesta impediatur, quia aliter salvi esse non possunt: quoniam Dominus dixit: *Qui manducat carnem meam & bibit sanguinem meum, in me manet, & ego in eo. Et qui manducat me, vivit propter me. & cetera exempla quæ proluxa sunt hic scribere.*

Vt sacerdotes signa tangant horis canonicis.

Ibid. c. 54. CLXXI. Vt sacerdotes signa tangant horis canonicis, & illorum officium agant, sive diurnale, sive nocturnale; quia scriptum est: *Sine intermissione orate.* Et idcirco non dimittant horas canonicas.

De stolis gestandis.

CLXXII. Vt sacerdotes stolas portent propter signum castitatis, sicut decretum est.

Vt secreta non incipiatur nisi post hymnum finitum.

CLXXIII. *Te igitur* non inchoent sacerdotes nisi post angelicum hymnum finitum.

Vt adnuntietur symbolum fidelibus à sacerdotibus.

CLXXIV. Vt adnuntient Presbyteri omnibus fidelibus sibi subiectis symbolum & orationem dominicam, ut sancto Spiritu illustrante salventur.

Vt Presbyteri adnuntient viris & feminis, nisi memoriter symbolum & orationem dominicam tenuerint, de sacro fonte filios vel filioles non suscipiant.

CLXXV. Adnuntient Presbyteri ut neque viri neque femine de sacro fonte filios vel filioles suscipiant, nisi memoriter symbolum & orationem dominicam tenuerint.

Vt silentium in Ecclesia teneatur, & devotè verbum Dei audiatur.

CLXXVI. Placuit ut fideles silentium in Ecclesia teneant, & devotè verbum Dei audiant, & confessi veraciter de omnibus sceleribus suis sacerdotibus fiant, & mundent corpora & corda eorum, in quibus Deus condignè habitare dignetur, quomodo illis dictum est: *Templum Dei estis, in quibus habitare desidero.* Et ut eorum sacerdoti in omnibus obediant, & instruantur pro quid Missa vel sacerdotes constituti sint, & intellegant vim & mysterium dominici corporis & sanguinis & Missæ, sive precum quæ in ea à sacerdote fiunt. Dicitur enim in ipsa oratione: *Memento, Domine, famulorum famularumque tuarum & omnium circumstantium, quorum tibi fides cognita est & nota devotio, qui tibi offerunt hoc sacrificium laudis pro se suisque omnibus, pro redemptione animarum suarum, pro spe salutis & incommutabilis sue, tibi reddunt vota sua æterno Deo vivo & vero. & reliqua.* Instruantur etiam ut cognoscant potestatem Pontificum in ligando & solvendo, & cetera quæ ad illos pertinent, atque reliquorum sacerdotum. Et ut timeant & venerentur, secundum Domini præceptum, eorum sacerdotes, & qualiter in his offendere solent eis adnuntietur.

Cocill.
 Mogunt.
 an. 813. c.
 78.

Hierland.
 lib. 2. c. 24.
 170. pag. 1.
 c. 221.

Vt Episcopo infantuli ad confirmandum presententur.

CLXXVII. Adnuntient Presbyteri populis ut quam citius potuerint, suos infantulos ad confirmandum Episcopo presentare faciant.

Vt Presbyteri sine sacro chrismate oleoque benedicto non proficiantur.

CLXXVIII. Vt Presbyteri sine sacro chrismate oleoque benedicto & salubri Christi eucharistia alicubi non proficiantur, sed ubicunque vel fortuito requisiti fuerint ad officium suum, inveniatur parati in reddendo debito.

Vt Presbyteri oleum infirmorum ab Episcopo expectant.

CLXXIX. Vt omnes Presbyteri oleum infirmorum ab Episcopo expectant, secumque habeant, & moneant fideles infirmos illud exquirere, ut eodem oleo peruncti gratia Dei sanentur, quia à Presbyteris fusa oratio fidei salvabit infirmos.

Vt nullus Presbyter parrochianus alibi præsumat chrisma accipere nisi ab Episcopo suo in Cena Domini.

CLXXX. Vt nullus Presbyter parrochianus alibi præsumat chrisma accipere nisi ab Episcopo suo in Cena Domini.

Vt baptizari non præsumentur nisi in vigilia Pasche & Pentecosten.

CLXXXI. Vt baptizare nullus præsumat nisi per duo tempora, id est, vigilia Pasche, & vigilia Pentecosten, præter mortis periculum.

Vt instruantur fideles qui parvulos de sacro fonte suscipere cupiunt.

CLXXXII. Placuit ut instruantur fideles qui parvulos de sacro fonte suscipere cupiunt, ut intellegant & vim ejusdem sacramenti, & quid pro aliis spondeant, vel pro quo fidejussores extiterunt, & sciant se nullo modo antè aliorum patres efficere quam supradicta discant & intellegant seu reddant. Et si fidejussores pro terreno lucro damnari solent, quanto magis pro divino jure, ne damnentur, cave-re oportet. Illi tamen ab his officiis removendi sunt, ne alios de sacro fonte in baptismo suscipiant, nec etiam ad percipiendum Spiritus sancti donum aliorum patrini existant, qui & communionem canonica privati & publicæ penitentiae sunt subacti, donec per penitentiam satisfactionis reconciliationem mereantur, vel etiam illi qui tale peccatum commissum

habent pro quo publicæ penitentiae ple-ctendi & ligandi sunt.

Vt nulla pretia de baptizandis consignandisque fidelibus exigantur.

CLXXXIII. Vt nulla pretia de baptizandis consignandisque fidelibus exigantur. Quod si qui perpetraverint, honoris sui sint periculum subituri.

De quorum baptismo absque dissimulatione dubitatur, ut baptizentur præceptum est.

CLXXXIV. De quibus dubium est utrum sint baptizati annon, omnimodis absque ullo scrupulo baptizentur, his tamen verbis præmissis: *Non te rebaptizo. Sed si nondum baptizatus es, baptizo te in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti.*

Vt Presbyteri in Ecclesia fidem sanctæ Trinitatis doceant.

CLXXXV. Notum est omnibus impossibile esse sine fide placere Deo. Et ideo nullus sit Presbyter qui in Ecclesia publicè non doceat, lingua quam auditores intellegant, fidem omnipotentis Dei in unitate & trinitate simpliciter credere, & ea quæ omnibus generaliter dicenda sunt, de malis evitandis, sive bonis faciendis, & judicio in resurrectione futuro. Si verò ipse verbis manifestè explicare non poterit, petat sibi ea à doctiore transcribi, qualiter apertè legat, quod qui audiunt intellegant. Et qui amplius non potuerit, vel his verbis admoneat: *Penitentiam agite. Adpropinquavit enim regnum caelorum.*

Vt Presbyteri adnuntient populo quatuor legitima temporum jejunia.

CLXXXVI. Doceant Presbyteri populum quatuor legitima temporum jejunia observare, hoc est, mensè Martio, Julio, Septembrio, & Decembrio, quando sacri ordines juxta statuta canonum distribuuntur.

Vt jejunia tria legitima in anno agantur.

CLXXXVII. Iterum admonent sacerdotes ut jejunia tria legitima in anno agantur, id est, quadraginta dies ante Nativitatem Domini, & quadraginta dies ante Pascha, ubi decimas anni solvimus, & post Pentecosten quadraginta dies. Quamquam enim nonnulla ex his canonica priventur auctoritate, nobis tamen omnibus simul propter consuetudinem plebis & parentum nostrorum morem hæc observare, ut superius comprehensum est, convenit. Et licet omnibus diebus oraro & abstinere conveniat, his tamen temporibus amplius jejunis & penitentiae servare oportet. Præter hæc autem legitima

Ooo ij

Burchard.
lib. 4. c. 19.
Ivo par. 1.
c. 255.

Decreta
Gelaf. c. 5.
Criscon. c.
238.

Iscaris 11.
c. 17.

tempora jejuniorum, omnis sexta feria propter passionem Domini jejunctur. Sed & sabbati dies à plerisque, propter quod in eo Christus jacuit in sepulchro, jejunio consecratus habetur.

Vt populus nisi duobus temporibus infantes suos ad baptismum non offerat.

CLXXXVIII. Placuit ut populus ad baptismum eorum infantes non offerat nisi duobus temporibus, si infirmitas non occupaverit, & quomodo in hoc offendunt instruantur.

Vt dies dominicus reverenter colatur.

CLXXXIX. Diem dominicum secundum reverentiam colite. Opus servile, id est, agrum, pratum, vineam, vel si qua graviora sunt, in eo non faciatis, nec causas nec calumnias inter vos dicatis, sed tantum divinis cultibus serviatis, & à vespera usque ad vesperam dies dominicus fervetur. Has quidem precipuas festivitates adnuntient Presbyteri ut diebus dominicis sabbatizare, id est, natale Domini dies quatuor, VI II. Kalendarum Ianuariarum, in circumcissione Domini Kalendis Ianuarij diem unum, in epiphania VIIII. Idus Ianuarij diem unum, in purificatione sanctæ Mariæ IV. Nonas Februarij diem unum, in Pascha Domini usque in octabas Paschæ post Dominicam dies tres, in Ascensione Domini diem unum, in natali sancti Iohannis Baptistæ VIIII. Kal. Iul. diem unum, in passione sanctorum Apostolorum Petri & Pauli III. Kal. Iul. diem unum, in assumptione sanctæ Mariæ XVIIII. Kal. Septembr. diem unum, in transitu sancti Martini III. Idus Novembr. diem unum, in Passione sancti Andree Apostoli II. Kal. Decembr. diem unum.

Vide supra lib. I. cap. 158. & lib. 2. cap. 35.

Vt adnuntient Presbyteri eodem modo sicut sabbatum Paschæ cum suo Pascha, sabbatum Pentecosten cum suo die dominico observare.

CXC. Adnuntient Presbyteri eodem modo sicut vespertente sabbato sanctum Pascha celebratur, & ipsum diem Pentecostes similiter celeberrimum habeant ut sanctum Pascha, & jejunium, & Missam, & baptismum.

Vt adnuntient Presbyteri populo se ab illicitis abstinere conubis.

CXCI. Adnuntiet unusquisque Presbyterorum publicè plebi ab illicitis conubis abstinere, & secundum Domini mandatum legitimum conjugium nequam posse ulla occasione separari, ex-

cepta causa fornicationis, nisi consensu amborum, & hoc propter servitium Dei. *Vt publicè Presbyteri adnuntient plebi decimas & primitias omnium frugum ad benedicendum offerre.*

CXCII. Adnuntient Presbyteri plebi publicè ut primitias omnium frugum terræ ad benedicendum afferant ad domos illorum, & sic postea inde manducent, & decimas ex omnibus fructibus & pecoribus terræ annis singulis ad Ecclesiam reddant, & de novem partibus quæ remanserint elemosynas faciant, & ex ipsis peccata illorum redimant, sicut scriptum est: *Elemosyna à morte liberat.* Et ipsa purgat peccata, sicut in sapientia legitur: *Sicut aqua extinguit ignem, ita elemosyna extinguit peccatum.*

Vt fideles intellegant pactum quod cum

Deo in baptisinate fecerunt.

CXCIII. Placuit ut fideles intellegant pactum quod cum Deo in baptisinate fecerunt. A multis ergo ex toto & à multis ex parte transgreditur. Quid sit abrenuntiare diaboli operibus & pompis ejus & omnibus operibus ejus instruunt fideles. Si verò jura humane passionis firma conservantur, quanto magis ferventius jura tanti pacti, quæ cum Deo facta sunt, irrevocabiliter sunt observanda?

Vt sacerdotes admoneant viros & mulieres ut luminaria ad basilicas deportent.

CXCIV. Vt sacerdotes admoneant viros & mulieres ut ad basilicas luminaria & incensum & buccellas & primitias afferant, sicut scriptum est: *Honora Dominum de tua substantia, & de primitiis frugum tuarum de pauperibus.*

Vt admoneant Presbyteri plebem ne in Ecclesia contentionibus & verbositatibus deserviant.

CXCV. Admoneant Presbyteri plebem ut in Ecclesiis verbosare non præsumant, sed cum fletu & compunctione cordis Dei implorent auxilium tam pro se quam & proximis suis. Et quando Presbyter celebrat Missam, corda illorum semper ad cœlestia tendant. Et quando sanctæ lectiones vel evangelia recitata fuerint, cum silentio & devota mente pariter audiant, sicut Deus dixit per Moysen: *Audi Israël, & tace.* Et oblationes offerant, & communicare faciant.

Vt Presbyteri sollicitè curent ne inhonestas & turpia quelibet fiant in Ecclesiis.

CXCVI. Quando populus ad Eccle-

Capitula
Herardi c.
114.

fiat venerit, tam per dies dominicos quam & per sollempnitates sanctorum, aliud non ibi agat nisi quod ad Dei pertinet servitium. Illas vero balationes & saltationes canticaque turpia ac luxuriosa & illa lusa diabolica non faciat nec in plateis nec in domibus neque in ullo loco; quia haec de paganorum consuetudine remanserunt. Et qui ipsa fecerit, canonicam sententiam accipiat.

Ne in mortuorum funeribus iuxta paganorum ritum agatur.

Capitula
Herardi c.
118.

CXC VII. Admoneantur fideles ut ad suos mortuos non agant ea quae de paganorum ritu remanserunt. Sed unusquisque devota mente, & cum compunctione cordis, pro ejus anima Dei misericordiam imploret. Et quando eos ad sepulturam portaverint, illum ululatum excessum non faciant; sed sicut superius diximus, devota mente & cum compunctione cordis, in quantum sensum habuerint, pro ejus anima implorare Dei misericordiam faciant. Et illi qui psalmos non tenent, excellentia voce *Kyrie eleyson, Christe eleyson*, viris inchoantibus, mulieribusque respondentibus, alta voce canere studeant pro ejus anima. Et super eorum tumulos nec manducare nec bibere praesumant. Quod si fecerint, canonicam sententiam accipiant.

Vt pro defunctis amicorum parentes eorum triginta dies adimplere faciant.

Capitula
Herardi c.
121.

CXC VIII. Fideles pro defunctis amicorum & parentibus eorum jejunia & oblationes triginta dies adimplere faciant, & mortuum super mortuum non ponant, nec ossa defunctorum super terram dimittant. Quod si fecerint, canonicam sententiam subjaceant.

De his quos Episcopus aut sacerdos excommunicaverit, ne eos fideles recipiant.

CXC IX. Placuit ut fideles eos quos Episcopus aut sacerdos propter eorum peccata excommunicaverit non recipiant antequam poenitentiam accipiant & ad confessionem veniant.

Vt nullus Presbyter suam Ecclesiam sine consensu Episcopi sui derelinquat.

Capitula
Herardi c.
123.

CC. Compellimur statuta canonum & in hoc servare, ut nullus Presbyter creditam sibi Ecclesiam sine consensu sui Episcopi derelinquat, & laicorum suasionem ad aliam transeat.

Vt sacra mysteria nullus Presbyter nisi in loco consecrato agat.

Regino lib.
1. c. 140.

CCI. Vt nullus Presbyter sacra my-

steria nisi in locis ab Episcopo consecratis agere praesumat.

Ne aliud altare in Ecclesia consecrata, nisi quod ab Episcopo consecratum est, aliquis Presbyter erigat.

CCII. Vt nullus Presbyter in Ecclesia consecrata aliud altare erigat nisi quod ab Episcopo sanctificatum est, ut sit discretio inter sacratum & non sacratum.

Barthard.
lib. 3. c. 17.

Vt Episcopus, Presbyter, & Diaconus non sint aleatores & ebriosi.

CCIII. Quod Episcopus, Presbyter, & Diaconus aleator & ebrius esse non debeat. Similiter Clerici & laici, si permanserint in alea, communione priventur.

Vt nemo Clericorum usuras accipiat.

CCIV. Quoniam venerandi canones & divina prohibet auctoritas usuras accipere, ideo nullus hoc Clericorum facere praesumat, & in quantum poterint, laici vetare studeant.

Vt diem dominicum, in quo Dominus surrexit, cuncti venerabiliter colant.

CCV. Placuit ut fideles diem dominicum, in quo Dominus resurrexit, omnes venerabiliter colant. Nam si pagani ob memoriam & reverentiam deorum suorum quosdam dies colunt, & Iudaei more carnali sabbatum carnaliter observant, quanto magis Christianis iste dies honorifice colendus est, ne in illo sancto die vanis fabulis aut locutionibus sive cantationibus vel saltationibus, stando in bivis & plateis, ut solet, inserviant. Sed ad sacerdotem aut ad aliquem sapientem & bonum veniant, & eorum predicationibus & bonis locutionibus quae ad animam pertinent utantur. Et illo die seu sabbato ad vespertas & ad matutinas sive ad Missam cum eorum oblationibus, si fieri potest, omnes canendo *Kyrie eleyson* veniant, & eundo & redeundo *Kyrie eleyson* decantent. Similiter & pastores pecorum eundo & redeundo in campum & ad domum faciant, ut omnes eos veraciter Christianos & devotos esse cognoscant.

De reconciliandis poenitentibus.

CCVI. Quia varia necessitate praepeditur canonum statuta de reconciliandis poenitentibus pleniter observare, propterea omnino non dimittatur ut unusquisque Presbyter iussione Episcopi de occultis tantum, quia de manifestis Episcopus semper convenit judicare, statim post acceptam confessionis poenitentiam singulos data oratione reconciliari. Morientibus

Capitula
Herardi c.
124.

Capitula
an. 744. c. 3.
Capitula
Herardi c.
129.

Isaac tit. 17.
c. 18.

Gratian di.
1. c. 1. Cum
enixa. & c.
2. si mu-
lier.

verò sine cunctamine communio & reconciliatio præbeatur.

Quot sint dies purificationis mulieris.

CCVII. Cùm enixa fuerit mulier, post quot dies debeat Ecclesiam intrare, testamenti veteris præceptione didicimus, ut pro masculino diebus $xxxi$. pro femina autem $lxvi$. debeat abstinere.

S. Gregor. in respol. ad interr. August. c. 10. Capitula Herardi c. 60.

Quod tamen, ut ait sanctus Gregorius, sciendum est quia in mysterio accipitur. Nam si hora eadem qua genuerit, actura gratias, intret Ecclesiam, nullo peccati pondere gravatur. Voluptas enim carnis, non dolor, in culpa est. In carnis autem commixtione voluptas est, in prolis verò prolatione gemitus. Unde & ipsi primo matrimonio dicitur: In doloribus paries. Si itaque enixam mulierem prohibemus Ecclesiam intrare, ipsam ei penam suam culpam deputamus.

Vt Missarum celebrationes in locis incongruentibus non fiant.

CCVIII. Placuit ut fideles Missarum celebrationes in locis non consecratis & incongruentibus facere omnino non debeant, nisi causa hostilitatis vel longinquitatis. Et id in altaribus ab Episcopo consecratis fieri, si necessitas compellat. Sacerdotes tamen qui in locis illicitis & non consecratis Missas cantare præsumunt, gradum se sciant amissuros. Melius est enim Missam non audiri quam eam ubi non licet nec oportet celebrare aut audiri. Et de usura, ut non fiat, omnes admoneantur.

Concil. Paris. VI. lib. 3. c. 6. Capitula Herardi c. 34.

De propinquitate.

CCIX. In quarta propinquitate carnis, quinta, sextaque non licet nubere, sicut in lege scriptum est: *Omnis homo ad propinquam sanguinis sui non accedat, ut revelet turpitudinem ejus*, id est, usque septimum gradum. Legitimum conjugium non licet separari sine consensu amborum, ita tamen ut ambo Deo serviant inuupti. Potest autem alter alteri licentiam dare accedere ad servitium Dei, si ipse tamen inuuptus vel inuupta permanserit. In veteri testamento taliter legitur de coitu cum pecoribus: *Mulier que subcubuerit cuiuslibet jumento, simul interficiatur cum eo*. In novo illa sicut ille qui cum pecoribus coierit, quindecim annis, alij undecim peniteat. Animalia coitu hominum polluta occidantur, carnesque canibus proficiantur, sed coria eorum adsumantur. Vbi autem dubium est, non occidantur.

Capitula Herardi c. 36.

De servo qui damnum cuiuslibet intulerit, quid agendum sit.

CCX. Nemini liceat servum suum propter damnum ab illo cuiuslibet inlatum dimittere; sed juxta qualitatem damni dominus pro ipso respondeat, vel eum in compositionem aut ad penam petitori offerat. Si autem servus perpetrato scelere fugerit, ita ut à domino penitus inveniri non possit, sacramento se dominus excusare itudeat quòd nec suæ voluntatis nec conscientie fuisset quòd servus ejus tale facinus commisit. Sicut petierunt, ita Dominus Imperator consensit.

De eo qui ad mallum legibus manitus fuerit, & non venerit.

CCXI. Si quis ad mallum legibus manitus fuerit, & non venerit, si cum sonnis non detinuerit, quindecim solidis culpabilis judicetur. Similiter ad secundam & tertiam. Si autem ad quartam venire contempserit, possessio ejus in bannum mittatur donec veniat & de re qua interpellatus fuerit justitiam faciat. Si infra annum non venerit, de rebus ejus que in bannum missæ sunt Rex interrogetur, & quicquid inde judicaverit fiat. Prima manitio super noctes vii . secunda super xiv . tertia super xxi . quarta super lxi . Similiter & de beneficio hominis, si forte res proprias non habuerit, mittatur in bannum usque dum Rex interrogetur.

De eo qui filios non habuerit, & in eorum loco alium sibi heredem facere voluerit.

CCXII. Qui filios non habuerit, & alium quemlibet heredem sibi facere voluerit, coram Rege vel coram Comite & Scabinis vel Missis dominicis, qui ab eo ad justitias faciendas in provincia fuerint ordinati, traditionem faciat.

De denariis, qualiter possint hereditate.

CCXIII. Homo denarius non ante hereditate in suam agnationem poterit quam usque ad tertiam generationem perveniat. Homo chartularius similiter faciat.

Vt omne sacramentum in Ecclesia juret.

CCXIV. Omne sacramentum in Ecclesia & super reliquias juret. Et quod in Ecclesia jurandum est, vel cum sex electis, vel si duodecim esse debent, quales potuerit invenire. Si illum Deus adjuvet, & illi sancti quorum iste reliquie sunt, ut veritatem dicat. Si res intertata furto ablata fuerit, liceat ei super quem res intertata fuerit sacramento se excusare de furto, quòd nec suæ voluntatis aut conscientie

Let. Ri. p. 11. c. 11. Capitula IV. 20. 30. c. 37. 44. Lib. 2. 1. 3. Longob. 11. c. 11. c. 11.

Capitula IV. 20. 30. c. 37. 44. Lib. 2. 1. 3. Longob. 11. c. 11. c. 11.

Capitula IV. 20. 30. c. 37. 44. Lib. 2. 1. 3. Longob. 11. c. 11. c. 11.

cientia fuisset quod ablatum est, & aliud tantum sine damno restituatur.

Vt vitia que remanserunt ex ritu gentilium fideles caveant.

Concil. Paris. V I. lib. 3. c. 2. CCXV. Placuit ut fideles caveant vitia que ex ritu gentilium remanserunt, id est, magi, arioli, sortilegi, venefici, divini, incantatores, somniatorum conjectores, quos divina lex intractabiliter puniri jubet. Et ne eos inter se sinant esse providendum illis est.

De Ecclesiis restaurandis.

Capitulate III Lan. 80j. c. 1. CCXVI. De Ecclesiis emendandis, & ubi in uno loco plures sunt quam opus sit, ut destruantur que necessaria non sunt, & alia construantur.

Ne Presbyteri priusquam examinentur ordinentur.

I. 136. CCXVII. Vt Presbyteri non ordinentur priusquam examinentur. Et ut excommunicatio subito & sine causa non fiat.

Vt dominici Missi Scabinos, Advocatos, & Notarios eligant.

III. 33. CCXVIII. Vt Missi nostri Scabinos, Advocatos, & Notarios per singula loca eligant, & eorum nomina, quando reversi fuerint, secum scripta deferant.

De his qui legem servare contemnunt.

Ibid. c. 34. CCXIX. De his qui legem servare contemnunt, ut per fidei iussores in presentiam Regis deducantur.

Vt fideles se à vitis abstineant que quasi naturaliter in usu habentur.

Concil. Paris. V I. lib. 3. c. 2. CCXX. Placuit ut fideles à vitis detestandis, que habentur quasi naturaliter in usu, se abstineant, que Apostolus aperte enumerat, id est, ebrietates, comestiones, contentiones, iræ, rixæ, dissensiones, detractiones, invidiæ, inimicitie, de quibus Apostolus ait: *Qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.* Et alibi: *Non solam qui faciunt, sed qui consentiunt faciunt.* Et de illis dici potest: *Lætantur cum male fecerint, & exultant in rebus pessimis.*

De his qui heribannum solvere debent.

III. 15. V. 283. CCXXI. Vt illi qui heribannum solvere debent, conjectum faciant heribannatoribus, & nullum aliud obsequium Comitibus vel Vicariis faciant.

De fugitivis & peregrinis, ut distringantur.

App. II. c. 4. CCXXII. De fugitivis ac peregrinis, ut distringantur, ut scire possimus qui sint aut unde venerint.

De armillis & brunniis negotiatoribus non dandis.

Ibid. c. 5. CCXXIII. Vt armille & brunniæ Tom. I.

non dentur negotiatoribus.

Vt mensuræ æquales fiant.

Ibid. c. 6. CCXXIV. De mensuris, ut secundum iustionem nostram æquales fiant.

Vt Christiani ab otioso sermone se caveant vel ceteris vitis.

Concil. Paris. V I. lib. 3. c. 2. CCXXV. Placuit ut fideles de otioso sermone, pro quo in die iudicij secundum Domini sententiam rationes omnes reddaturi sumus, & de scurrilitate & stultiloquio & maledictionibus, quoniam, juxta Apostolum, maledicentes regnum Dei non possidebunt, & de mendacio noxio, sive de periculoso affiduo que juramento, & obscenitas turpibusque canticis, ab his omnibus cuncti Christiani se fortiter cavere debent, ne his studentes per negligentiam detrimentum suarum patiantur animarum.

Vt super vestituram Pippini Regis testimonia non mittantur.

Append. II. c. 7. CCXXVI. Vt non mittantur testimonia super vestituram Domni Pippini Regis.

Vt nec colonus nec fiscalinus traditiones faciat.

III. 36. CCXXVII. Vt nec colonus nec fiscalinus possit alicubi traditiones facere.

Ne presumat hominem aliquis sine causa ad iudicium mittere.

Ibid. c. 37. CCXXVIII. Vt nullus presumat hominem ad iudicium mittere sine causa, nisi iudicatum fiat.

Si liber homo in monasterio regulari comam deposuerit.

I. 137. CCXXIX. Si liber homo in monasterio regulari comam deposuerit, & res suas ibidem delegaverit, promissionem factam secundum regulam firmiter teneat.

De conjugio, quod à Deo sit constitutum, & quod non causa luxurie, sed causa potius appetendum sit filiorum.

Concil. Paris. V I. lib. 3. c. 2. CCXXX. Placuit ut fideles sciant conjugium à Deo esse constitutum, & quod non sit causa luxurie sed causa potius filiorum adpetendum. Et ut virginitas usque ad nuptias fideliter servetur. Et uxores habentes neque pellicem neque concubinam habere debeant. Quomodo etiam in castitate uxores suas diligere, eis que, utpote vasi infirmiori, honorem debitum impendere. Et quod commixtio carnalis cum uxoribus gratia fieri debeat proli, non voluptatis. *Vide infra cap. 240.*

Vt omnia que vuadiari debent, secundum legem revuadiantur.

App. II. c. 8. CCXXXI. Vt omnia que vuadiari debent, juxta quod in lege continetur, pleniter secundum ipsam legem revuadiantur.

App. II. c. 6. CCXXXII. Vt omnia que vuadiari debent, juxta quod in lege continetur, pleniter secundum ipsam legem revuadiantur.

App. II. c. 6. CCXXXIII. Vt omnia que vuadiari debent, juxta quod in lege continetur, pleniter secundum ipsam legem revuadiantur.

App. II. c. 6. CCXXXIV. Vt omnia que vuadiari debent, juxta quod in lege continetur, pleniter secundum ipsam legem revuadiantur.

App. II. c. 6. CCXXXV. Vt omnia que vuadiari debent, juxta quod in lege continetur, pleniter secundum ipsam legem revuadiantur.

fiant. Et in postmodum vel Dominus Rex, vel ille cuius causa est, juxta quod ei placet, misericordiam faciat.

Vt nullus ebrius causam suam possit in mallo conquirere.

111. 38. CCXXXII. Vt nullus ebrius suam causam in mallo possit conquirere, nec testimonium dicere. Nec placitum Comes habeat nisi jejunos.

De nullo ad bibendam cogendo.

I. 138. CCXXXIII. Vt neminem liceat alium cogere ad bibendum.

De Missis dominicis discurrentibus.

Lib. 3. leg. Longob. tit. 4. c. 4. Isaac tit. 2. c. 3. CCXXXIV. De Missis nostris discurrentibus vel ceteris hominibus in utilitate nostra iter agentibus precipimus ut nullus mansionem contradicere præsumat nec herbam, excepto suo prato. *Suprà lib. 3. cap. 39.*

Vt à coitu prægnantium fideles se abstineant.

Capitula Herardi c. 124. CCXXXV. Placuit ut fideles se abstineant à coitu prægnantium uxorum, nec non menstruo tempore. Et ut causa fornicationis non sit uxor secundum Domini sententiam dimittenda, sed potius sustinenda. Et quòd hi qui causa fornicationis dimissis uxoribus suis, alias ducunt, Domini sententia adulteri esse notantur.

De canibus qui in dextro armo tonsi sunt.

Capitula III. an. 807 c. 18. CCXXXVI. De canibus qui in dextro armo tonsi sunt, ut homo qui eum habuerit, cum ipso cane in præsentiam Regis veniat.

De capitulis que in lege noviter addita sunt.

Ibid. c. 19. CCXXXVII. Vt populus interrogetur de capitulis que in legem noviter addita sunt. Et postquam omnes confenserint, scriptiones & manufirmationes suas in ipsis capitulis faciant.

Vt nullus ad placitum banniatum præter Scabinos septem & qui causam querere debent.

111. 40. CCXXXVIII. Vt nullus ad placitum banniatum nisi qui causam querere vult, aut se ab alio quæri scit, exceptis Scabinis septem, qui ad omnia placita esse debent.

De falsis testibus non recipiendis.

Ibid. c. 41. CCXXXIX. Vt falsi testes minimè recipiantur.

Qualiter fidelibus Christianis incesta cavenda sint.

Suprà c. 210. hujus libri. CCXL. Placuit ut fideles agnoscant qualiter incesta Christianis cavenda sint, & quod loca Deo dicata frequentius devotiusque ad Deum exorandum sibi que propitium faciendum sepius quam hæc-

nus fecissent frequentent, & quòd in basilicis Deo dicatis non sit fabulis otiosis turpibusque & obscenis sermocinationibus vacandum, & negotia secularia publicaque placita habenda, & quòd hi qui hæc in Ecclesiis faciunt, majora sibi peccata accumulunt. *Vide infra Addit. 11. cap. 23.*

De non jurando per vitam Regis.

CCXLI. Vt nullus præsumat per vitam Regis & filiorum ejus jurare.

Vt Missi non solum de adnuntiatione sed etiam de opere breves afferant.

CCXLII. Vt Missi nostri, qui jam breves detulerunt de adnuntiatione, adhuc adducant & de opere.

Vt nullus præsumat teloneum, rodaticum, & pulveraticum recipere.

CCXLIII. Vt nullus homo præsumat teloneum per vias, nec per villas rodaticum, nec pulveraticum recipere.

Vt fideles iusta iudicia judicent.

CCXLIV. Placuit ut fideles iusta iudicia judicent, & munera pro hoc non accipiant, & ut falsum testimonium vident, & à detractione se abstineant, nec non à ceteris malis que longum est dinumerare.

Vt Ecclesie earum iustitiam obtineant.

CCXLV. In primis omnium jubendum est ut habeant Ecclesie earum iustitias & in vita illorum qui habitant in ipsis Ecclesiis & post, tam in pecuniis quam & in substantiis earum.

Vt potestatem Episcopi omnes intelligant, & instruantur qualiter sive secundum canonicam sive secundum monasticam regulam eis vivendum sit.

CCXLVI. Vt omnes Episcopi potestatem intellegant, & instruantur ut vel secundum canonicam vel secundum monasticam regulam regantur eorum ministerio, tam in monasteriis virorum quam & in puellarum, & in forentibus Presbyteris, seu reliquo populo Dei.

De viduis & orphanis & minus potentibus.

CCXLVII. Vt viduæ, orphani, & minus potentes sub Dei defensione & nostro mundeburde pacem habeant & eorum iustitias adquirant.

De non parvipendenda excommunicatione sacerdotum.

CCXLVIII. Placuit ut fideles non parvipendant excommunicationem sacerdotum illorum: quoniam si hoc fecerint, iustè segregabuntur à cætu Christianorum.

De Episcopis & Comitibus, ut sibi consensum invicem probeant.

Capitulari
IV. an.
806. c. 4.

CCLXIX. Ut Episcopi cum Comitibus stent, & Comites cum Episcopis, ut uterque pleniter suum ministerium peragere possit.

Ut latrones vel homicidæ sive adulteri sub magna correctione constringantur.

Ibid. c. 5.

CCL. Ut latrones, vel homicidæ, seu adulteri, vel incestuosi sub magna districtione & correctione sint correpti secundum eorum Bauvariorum vel legem. *Vide supra lib. 5. cap. 241.*

De rebus iniuriis.

Ibid. c. 6.

CCLI. De rebus propriis, ut ante Missos & Comites & iudices nostros veniant ij qui hoc egerunt, & ibi accipiant finitivam sententiam, ita ut inantea nullus præsumat alterius res proprias, sed magis suam causam querant ante iudices nostros, ut diximus, & ibi recipiant quod justum est. *Ibid. cap. 242.*

De superbia, propter quam diabolus corrumpit.

CCLII. Placuit ut fideles de superbia instruantur, per quam angelus, factus diabolus, de celo eiectus est. *Vide supra lib. 5. cap. 317.*

De eo cui non recte iudicatur.

Ibid. c. 7.
Ivo par. 16.
c. 307.

CCLIII. Vt si aliquis voluerit dicere quod iuste ei non iudicetur, tunc in presentiam nostram veniat. Aliter vero non præsumat in presentiam nostram venire pro alterius iustitia dilatanda.

De invidia, per quam diabolus hominem eiecit de paradiso.

V. 317.

CCLIV. Placuit ut fideles admonentur de invidia, per quam diabolus hominem de paradiso eiecit.

De odio & discordia.

Ibid.

CCLV. Placuit ut fideles admonentur de odio & discordia, quæ caritatem inter proximos extinguunt, & dilectionem evacuant, & omnia bona pervertunt, & non sinunt proximos in mutua dilectione consistere.

Capitulariam dominicam datum anno incarnationis Domini nostri Iesu Christi DCCCVI. ad Teodonis villam, & anno imperij Domini Karoli VI.

Capitulari
I an. 807.
c. 1. & seqq.

CCLVI. I. Velectiones in Ecclesia distinctè legantur. II. De cantu, ut secundum ordinem & morem Romanæ Ecclesiæ fiat cantatus. III. De Notariis, ut unusquisque Episcopus & Abba & singuli Comites suum Notarium habeant. IV. De ceteris disciplinis Ecclesiæ, ut secundum canones vel regulam fiant. V. De medicis.

Tom. I.

nali arte, ut infantes hanc discere mittantur. VI. De Ecclesiis sine honore manentibus absque officiis & luminaribus, & de his qui decimas sumunt & de Ecclesiis non curant, ut hoc omnimodis emendetur, & de altaribus, ut non superflua sint in Ecclesiis.

De laicis qui noviter sunt conversi.

CCLVII. De laicis noviter conversis, ne antequam suam legem pleniter vivendo discant, ad alia negotia mittantur. *Ibid. c. 10.*

Suprà lib. 5. cap. 244.

Vt scribæ falso non scribant.

CCLVIII. De scribis, ut non vitiosè scribant. *Lib. 1. cap. 105.*

Vt compotum discatur.

CCLIX. De compoto, veraciter discant omnes. *Ibid. c. 5.*

De dereliquentibus seculum propter servitium Dei.

CCLX. De his qui seculum relinquunt propter servitium impediendum, & tunc neutrum faciunt, ut unum è duobus eligant, aut pleniter secundum canonicam aut secundum regulæ institutionem vivant, aut servitium dominicum faciant.

Vt servi proprii non tondantur vel ancillæ non velentur nisi ad mensuram.

CCLXI. De servis propriis vel ancillis, ut non amplius tondantur vel velentur nisi secundum mensuram. Et ut ibi fatishat. Et villæ non sint desolatae. *I. 106.*

Vt superflue congregationes nullatenus fiant.

CCLXII. De congregationibus superfluis, ut nullatenus fiant, sed tantos congreget unusquisque quantis consilium dare potest. *Ibid. c. 107.*

De his qui secundam regulam non pulsantur.

CCLXIII. De his qui non sunt secundum regulam pulsati, ut deinceps emendentur. *Ibid. c. 108.*

Vt infantule non velentur.

CCLXIV. Ut infantule parvæ tatis puellæ non velentur antequam illæ eligere sciant quid velint, salva canonica auctoritate. *Ibid. c. 109.*

De laicis, ut non sint præpositi monachorum.

CCLXV. Ut laici non sint præpositi monachorum infra monasterium, nec Archidiaconi sint laici. *Ibid. c. 110.*

Vt incestuosi canonicè examinentur.

CCLXVI. De incestuosis, ut canonicè examinentur, nec propter alicuius amicitiam quidam relaxentur, quidam constringantur. *Ibid. c. 111.*

De his qui per aliquod scelus rebelles fiant.

CCLXVII. Ut paci omnes stantur. *III. 1.*

P p p ij

deant; & qui pro aliquo scelere sibi rebelles sunt, confringantur.

De iustitiis Ecclesiarum Dei, orphanorum, pupillorum, ac viduarum.

ibid. c. 1. CCLXVIII. Iustitia Ecclesiarum Dei, viduarum, orphanorum, & pupillorum, & in publicis judiciis non despiciantur clamantes, sed diligenter audiantur.

De iustitiis regalibus.

ibid. c. 3. CCLXIX. Vt iustitiæ regales plener inquisitæ fiant.

De fame vel ceteris tribulationibus.

I. 111. V. 246. CCLXX. Si venerit fames, clades, aut inæqualitas aëris, vel qualiscunque tribulatio, non expectetur edictum dominicum, sed statim deprecetur Dei misericordia. Et in præsentī anno de famis inopia, ut unusquisque adjuvet prout potest, & nemo suam annonam nimis carè vendat. & ne foris imperium nostrum vendatur aliquod alimonium.

Vt arma infra patriam non portentur.

111. 4. V. 247. CCLXXI. De armis infra patriam non portandis, id est, scutis, & lanceis, vel loriciis. Si fœdofus quis sit, discutatur tunc quis è duobus contrarius sit; & ut pacati sint, confringantur ad pacem, etiamsi noluerint. Et si aliter pacificare nolunt, adducantur in nostram præsentiam. Et si aliquis post pacificationem alterum occiderit, componat illum, & manum quam perjuraverit absque ulla redemptione perdat, & insuper bannum dominicum solvat. Et ut servi lanceas non portent. Qui inventus fuerit post bannum, hasta frangatur in dorso ejus.

Vt omnis homo de duodecim mansis bruniam habeat.

V. 248 CCLXXII. De armatura in exercitu, sicut antea in alio capitulari mandavimus, ita fervetur. Et insuper omnis homo de duodecim mansis bruniam habeat. Qui verò bruniam habens, eam secum non duxerit, omne beneficium cum brunia perdat.

De negotiatoribus qui partes Sclavorum vel aliarum gentium petierint.

111. 6. CCLXXIII. De negotiatoribus qui partes Sclavorum & Avarorum pergunt, quousque procedere debeant, id est, partibus Saxonie usque ad Bardenuvic, ubi prævideat Herti, & ad Ceflic, ubi Madelgaudus prævideat, & ad Magadeburc prævideat Atto, ad Herfesfur prævideat Madalgaudus, & ad Alagastat, similiter

ad Forachem & ad Brehembret. & ad Ragensburc prævideat Otulfus, ad Laviaricam VVarnarius, ut arma & brunias non ducant ad vendendum. Quòd si inventi fuerint portantes, omnem substantiam eorum auferant ab eis; dimidia quidem pars partibus palatij, alia verò medietas inter jamdictos Missos & inventores dividatur.

Vt caufedici qui adquirere noluerint recludantur.

CCLXXIV. De clamatoribus vel caufediciis qui nec iudicium Scabinorum adquirere nec blasphemare volunt, antiqua consuetudo servetur, id est, ut in custodiam recludantur donec unum è duobus faciant. Et si ad palatium pro hac re reclamaverint, & litteras detulerint, non quidem eis credatur, nec tunc tamen in carcerem mittantur, sed cum custodia & cum ipsis litteris eos ad palatium nostrum remittant, & ibi discutiantur sicut dignum est.

De juramento, ut nulli alteri nisi proprio seniori juramenti fidelitas promittatur.

CCLXXV. De juramento, ut nulli alteri per sacramentum fidelitas promittatur nisi nobis & unicuique proprio seniori ad utilitatem nostram & sui senioris, excepto his sacramentis quæ iuste secundum legem alteri ab altero debentur. Et infantes, qui antea non potuerunt propter juvenilem ætatem jurare, modò fidelitatem promittant.

De his qui conspirationem fecerint, ut tripliciter judicentur.

CCLXXVI. Conspirationes quicunque facere præsumperint, & sacramento quocunque conspirationem firmaverint, tripliciter judicentur. Primò, ut ubicunque aliquid malum propter hoc perpetratum fuerit, auctores facti interficiantur; adjuutores verò eorum, singuli alter ab altero flagellentur, & nares sibi invicem præcidant. Vbi verò nihil mali perpetratum est, similiter quidem inter se flagellentur, & capillos sibi invicem detendant. Si verò per dexteram aliqua conspiratio firmata fuerit, si liberi sunt, aut jurent cum idoneis juratoribus quòd hoc pro malo non fecissent; aut si hoc facere non potuerint, secundum legem suam componant. Si verò servi sunt, flagellentur; ut de cetero in regno nostro nulla hujuscemodi conspiratio per sacramentum neque sine sacramento fiat.

De perjurijs, ut caveantur.

III. 10. CCLXXVII. Præcipimus ut per-
V. 252. jura caveantur, nec admittantur testes
Iiacit. 8. ad juramentum antequam discutiantur.
c. 1. Et si aliter discuti non possunt, separantur
Concil. abinvicem, & singulariter inquirantur.
Troll. c. 11. Et non licet accusatores testes eligere, ab-
sente suo causatore. Et omnino nullus nisi
sejunus ad juramentum vel ad testimo-
nium admittatur. Et ille qui ad testimo-
nium adducitur si refutatur, dicat ille qui
eum refutat & probet quare illum recipere
nolit. Et de ipso pago, non de altero,
testes eligantur; nisi fortè longius extra
comitatum causa sit inquirenda. Et si quis
convictus fuerit perjuri, perdat manum
aut redimat.

*Vt Vicedomini, Advocati, & Centenarii
pravi auferantur.*

III. 11. CCLXXVIII. De Advocatis, Vi-
V. 253. cedominis, Vicariis, Centenariis pravis,
ut tollantur, & tales eligantur qui &
sciunt & velint justè causam discernere &
terminare. Et quisquis pravi inventus
fuerit, nobis pro certo nuntietur.

*Vt antiqua telonea & justa exigantur à
negotiatoribus, nova verò & injusta
repellantur.*

III. 12. CCLXXIX. Placet nobis ita, ut
V. 254. antiqua & justa telonea à negotiatoribus
exigantur, tam de pontibus, quàm & de
navigiis, seu mercatis. Nova verò sive
injusta, ubi vel funes tenduntur, vel cum
navibus sub pontibus transitur, seu his
similia in quibus nullum adjutorium ite-
rantibus præstatur, ut non exigantur.
Similiter etiam nec de his qui sine nego-
tandi causa substantiam suam de una do-
mo sua ad aliam, aut ad palatium, aut in
exercitum ducunt. Si quid verò fuerit
unde dubitetur, ad placitum nostrum,
quod cum Missis nostris habituri sumus,
interrogetur.

*De fugitivis Clericis & laicis illud servan-
dam est quod in capitulari dominico
continetur.*

I. 13. CCLXXX. De fugitivis clericis sive
laicis vel etiam feminis, sicut jam in alio
Capitulari nostro præcepimus, ita serve-
tur.

*De his qui ad Dei servitium volunt accedere,
ut absque licentia regali non id agant
qui liberi existant.*

I. 14. CCLXXXI. Liberi homines qui ad
V. 255. servitium Dei se tradere volunt præcipi-
mus ut prius hoc non faciant quàm à no-
bis licentiam postulent. Nam quia audi-

vimus aliquos ex illis non tam causa de-
votionis quàm exercitum sive aliam fun-
ctionem regalem fugiendo, quosdam ve-
rò cupiditatis causa ab his qui res illorum
concupiscunt circumventos audivimus, &
hoc ideo fieri prohibemus.

Vt potentiores pauperes non opprimant.

CCLXXXII. De oppreffione pau-
I. 15. perum liberorum hominum, ut non fiant
V. 256. à potentioribus per aliquod malum inge-
nium contra justitiam oppressi, ita ut co-
acti res eorum vendant aut tradant. Ideo
hæc de liberis hominibus dicimus, ne for-
tè parentes contra justitiam fiant exhere-
ditati, & regale obsequium minuatur, &
ipsi heredes propter indigentiam mendici
vel latrones seu malefactores efficiantur.
Et ut sæpius non fiant manni ad placi-
tum, nisi sicut in alio capitulari præcepi-
mus.

*Vt Ecclesie noviter invente sine Episcopi
probatione non venerentur.*

CCLXXXIII. De Ecclesijs seu
App. I. 10. sanctis noviter sine auctoritate inventis,
V. 257. nisi Episcopo probante minime veneren-
tur. Salva etiam de hoc & de omnibus Ec-
clesiis canonica auctoritate.

De falsis monetis que contra justitiam fiunt.

CCLXXXIV. De falsis monetis,
III. 13. quia in multis locis contra justitiam & con-
tra edictum fiunt, volumus ut in nullo alio
loco moneta sit nisi in palatio nostro, nisi
fortè iterum aliter à nobis fuerit ordina-
tum. Illi tamen denarij qui modò mon-
edati sunt, si pensantes & meri fuerint,
habeantur.

Vt heribannus dominicus fideliter exigatur.

CCLXXXV. De heribanno volu-
III. 14. mus ut Missi nostri hoc fideliter exigant
V. 258. absque ullius personæ gratia blanditiæ seu
terrore secundum justitiam nostram, id
est, de homine habente libras sex in auro,
in argento, brunis, aramento, pannis
integris, caballis, ovibus, vaccis, vel alio
peculio, ita ut uxores eorum vel infantes
non fiant dispoliati pro hac re, de vesti-
mentis eorum accipiant legitimum heri-
bannum, id est, libras tres. Qui verò non
habuerit amplius in supra scripto pretio va-
lente nisi libras tres, solidi triginta ab eo
exigantur. Qui autem non habuerit am-
plius nisi duas libras, decem solidos exfol-
vat. Si verò nisi unam libram habuerit,
solidos quinque, ita ut iterum se valeat re-
parare ad Dei servitium & nostram utilita-
tem. Et Missi nostri caveant ut diligenter
inquirant ne per aliquod malum ingenium

nostram subtrahant iustitiam, alteri tradendo aut commendando.

Vt census regalis inde solvatur unde olim exigebatur legitime.

111. 15. CCLXXXVI. Censu regalis undecunque olim legitime exigebatur, volumus ut inde solvatur, sive de propria persona hominis, sive de rebus.

Quid de latronibus agendum sit.

- APP. II. 1. CCLXXXVII. De latronibus sicut jam ante in alio capitulari commendavimus, ita maneat.

Quid de illis qui uxores habent fiscalinas sit agendum.

111. 16. V. 159. CCLXXXVIII. De liberis hominibus qui uxores de fisco regalis habent, & de feminis quæ liberae sunt, & homines similiter fiscalinos regios habent aut accipiunt, ut nec de hereditate parentum, vel de causa sua querenda, nec de testimonio pro hac re abiciantur, sed talis nobis in hac causa honor servetur qualis & antecessoribus nostris Regibus vel Imperatoribus servatus esse cognoscitur.

De libris canonicis, ut veraciter habeantur.

CCLXXXIX. Volumus, & ita Missis nostris mandare praecipimus, ut in Ecclesiis libri canonici veraces habeantur, sicut jam in alio Capitulari saepius mandavimus.

De laicis, ut orationem dominicam memoriter discant.

- V. 160. CCXC. Vt laici symbolum & orationem dominicam pleniter discant. Comites quoque & Centenarii, nobiles viri, legem suam pleniter discant, sicut in alio loco decretum est. Praecipimus autem Missis nostris ut ea quæ multis jam annis per capitula nostra in toto regno nostro mandavimus agere, discere, observare, vel in consuetudinem habere, ut hæc omnia nunc diligenter inquirent, & omnino ad servitium Dei & ad utilitatem nostram vel ad omnium Christianorum hominum profectum innovare studeant, & quantum Domino donante prevalent ad profectum usque perducant, & nobis omnino renuntiant quis inde certamen bonum hoc adimplere habuisset, ut à Deo & à nobis gratiam habeat. Qui autem negligens inde fuerit, ut talem disciplinam percipiat qualem talis sit contemptor recipere dignus, ita ut ceteri metum habeant amplius.

Capitula quæ ad legem Salicam mittenda sunt. De occisione Diaconorum vel aliis causis.

CCXCI. Qui Subdiaconum occiderit, trecentos solidos componat; qui Diaconum, quadringentos solidos componat, qui Presbyterum, sexcentos; qui Episcopum, nongentos; qui monachum, quadringentis solidis culpabilis judicetur. Si quis in immunitate damnus aliquod fecerit, sexcentos solidos componat. Si autem homo furtum aut homicidium fecerit, in quolibet crimine foris committens infra immunitatem fugerit, mandet Comes vel Episcopo vel Abbati vel Vicedomino vel illi qui locum Episcopi vel Abbatis tenuerit ut reddat ei reum. Si ille contradixerit, & eum reddere noluerit, in prima contradictione quindecim solidos componat. Si ad secundam inquisitionem eum reddere noluerit, triginta solidos componat. Si nec ad tertiam consentire voluerit, quicquid reus damni fecerit, totum ille qui eum infra immunitatem retinet, nec reddere vult, solvere cogatur. Et ipse Comes veniens licentiam habeat ipsum hominem infra immunitatem querendi, ubicunque eum invenire poterit. Si autem in prima inquisitione Comiti responsum fuerit quod reus infra immunitatem quidem fuisset, sed fuga lapsus fuerit, statim juret quod ipse ad iustitiam cujuscumque faciendam fugere eum non fecisset, & sit ei in hoc satisfactum. Si autem intranti in ipsam immunitatem Comiti collecta manu quislibet resistere tentaverit, Comes hoc ad Regem vel ad Principem deferat, ut ibidem judicetur. Et sicut ille qui in immunitate damnus fecit sexcentos solidos componere debet, ita qui Comiti collecta manu resistere praesumit sexcentis solidis culpabilis judicetur.

Capitula quæ Dominus Karolus Imperator confixit.

CCXCII. Vt nullus ad placitum ar-^{111.} ma infra patriam portet.

De latronibus.

CCXCIII. Quicumque post illam^{111. 15.} Missam sancti Iohannis preteriti anni cui-^{v. 154.} dam latroni mansionem dederit, si Francus est, cum duodecim similibus Francis juret quod latronem eum fuisse non scisset, licet pater ejus sit aut frater vel aliquis propinquus. Si hoc jurare non poterit, & ab alio convictus fuerit quod latronem in hospitio suscepisset, quasi latro sit, quia infidelis est nostri & Francorum, & qui

illum suscepit, similis est illi. Si autem audivit quod latro fuisset, & tamen non scit firmiter, juret solus quod nunquam eum audisset nec per veritatem nec per mendacium latronem; aut sit paratus, si ille postea de latrocinio convincitur, ut similiter damnetur.

Ne aliquis de ignoto homine equum, bovem, vel aliud animal emat.

- III. 24. CCCXCIV. Ut nullus comparet caballum, bovem, aut jumentum, vel aliud animal, nisi illum hominem cognoscat qui eum vendidit, & de quo pago est, & ubi manet, & quis est ejus senior.

De illis hominibus qui propter eorum culpas ad mortem dijudicati fuerint, & postea eis fuerit vita concessa, quod si justitiam ab aliis requisierint, aut ab eis justitiam quis querere voluerit, qualiter inter illos judicium terminetur.

- III. 47. CCCXCV. Primò omnium de illis causis pro quibus judicatus fuerit ad mortem nullam potest facere repetitionem, quia omnes res suæ secundum judicium Francorum in publico fuerunt revocata. Et si aliquid in postmodum, postquam ei vita concessa est, cum justitia acquirere potuerit, in sua libertate teneat & defendat secundum legem. In testimonium verò non suscipiatur, nec inter Scabinos legem judicando locum teneat. Et si ad sacramentum aliquid ei judicatum fuerit quod jurare debeat, si aliquis ipsam sacramentum falsum dicere voluerit, cum armis contendat.

De homine judicio Scabinorum judicato.

- III. 48. V. 187. CCCXCVI. Si alicui post judicium Scabinorum fuerit vita concessa, & ipse postmodum aliqua mala perpetraverit, & justitiam reddere noluerit, dicendo quod mortuus sit & ideo justitiam reddere non debeat, statutum est ut superius judicium sustineat quod antea sustinere debuit. Et si aliquis adversus eum aliquid mali fecerit, secundum æquitatis ordinem licentiam habeat suam justitiam requirendi de causa perpetrata postquam ad mortem judicatus est. De præteritis verò maneat sicut supra judicatum fuit.

De eo qui latronem forbannitum recipit, sive servus sive liber sit.

- III. 49. CCCXCVII. De latrone forbannito, liber homo qui eum suscepit, quindecim solidos persolvat, servus centum viginti ietus accipiat.

De Comite qui latronem in forbannum miserit, ut aliis vicinis Comes notum faciat.

CCCXCVIII. Ut Comes qui latronem in forbannum miserit, vicinis suis Comitibus notum faciat eundem latronem à se esse forbannitum, ut illi eum non recipiant.

De his qui terrenis mercimoniis insistant, ut magis ob supernæ vitæ desiderium quam pro humana ambitione faciant.

CCCXCIX. Placuit ut admoneantur omnes fideles qui negotiis ac mercationibus rerum invigilant, ut non plus terrena lucra quam vitam cupiant sempiternam. Nam qui plus de rebus terrenis quam de animæ suæ salute cogitat, valde à via veritatis aberrat, & juxta quandam sapientem in vita sua perdit intima sua. Sequendus est enim in hac parte, sicut & in ceteris, apostolicus sermo, qui ait: *Et ne quis supragrediatnr neque circumveniat in negotio fratrem suum. Vindex est enim Deus de his omnibus.* Sicut ab his qui labori agrorum & ceteris laboribus victum atque vestitum & necessaria usibus humanis acquirere inhiantes instant, decimæ & elemosinæ dandæ sunt, ita his quoque qui pro necessitatibus negotiis insistant faciendum est. Unicuique homini Deus dedit artem qua pascitur, & unusquisque de arte sua, de qua corporis necessaria vel subsidia habet, animæ quoque, quod magis necessarium est, subsidium administrare debet.

Ut ecclesiasticis audientia minimè denegetur provocantibus.

CCC. Placuit ut à quibuscumque iudicibus ecclesiasticis ad alios iudices ecclesiasticos, ubi est major auctoritas, fuerit provocatum, non eis denegetur qui provocaverint. *Vide infra lib. 7. cap. 121.*

Concil. Carthag. 3. c. 10.

Capitula Anglramni c. 45.

Isaac tit. 2. c. 6.

Ivo par. 6. c. 326. 363.

Gratian. 2. q. 6. c. 9. Placuit.

Ut Episcopus quilibet alterius plebem

Episcopi vel fines non usurpet.

CCCI. Ut Episcopus alterius Episcopi plebes vel fines non usurpet. *Vide infra cap. 400.*

Concil. Carthag. 3. c. 20.

Burchard. lib. 1. c. 64.

Ivo par. 5. c. 173.

Gratian. 7. q. 1. c. 27. Placuit ut à nullo.

De Clericis superbis, ut coërceantur.

CCCII. Ut Clerici qui superbi vel contumaces sunt coërceantur, ut minores, qui majoribus inrogaverunt injuriam,

Ibid. 50.

Capitulare Theodulfi c. 35.

1. Theodul.

supragrediatnr neque circumveniat in negotio

fratrem suum. Vindex est enim Deus de his

omnibus.

Sicut ab his qui labori agrorum

& ceteris laboribus victum atque vestitum

& necessaria usibus humanis acquirere

inhiantes instant, decimæ & elemosinæ

dandæ sunt, ita his quoque qui pro neces-

sitatibus negotiis insistant faciendum est.

Unicuique homini Deus dedit artem qua

pascitur, & unusquisque de arte sua, de

qua corporis necessaria vel subsidia habet,

animæ quoque, quod magis necessarium

est, subsidium administrare debet.

Ut ecclesiasticis audientia minimè denegetur

provocantibus.

CCC. Placuit ut à quibuscumque ju-

dicibus ecclesiasticis ad alios iudices eccle-

siasticos, ubi est major auctoritas, fuerit

provocatum, non eis denegetur qui pro-

vocaverint. *Vide infra lib. 7. cap. 121.*

Concil. Carthag. 3. c. 10.

Capitula Anglramni c. 45.

Isaac tit. 2. c. 6.

Ivo par. 6. c. 326. 363.

Gratian. 2. q. 6. c. 9. Placuit.

Ut Episcopus quilibet alterius plebem

Episcopi vel fines non usurpet.

CCCI. Ut Episcopus alterius Epif-

copi plebes vel fines non usurpet. *Vide in-*

fra cap. 400.

Concil. Carthag. 3. c. 20.

Burchard. lib. 1. c. 64.

Ivo par. 5. c. 173.

Gratian. 7. q. 1. c. 27. Placuit ut à nullo.

De Clericis superbis, ut coërceantur.

CCCII. Ut Clerici qui superbi vel

contumaces sunt coërceantur, ut mino-

res, qui majoribus inrogaverunt injuriam,

metum habeant : quia manifestum est illos non esse Dei qui humilitatem contem-
nunt, sed diaboli, qui superbiae inventor
& princeps est. Vnde si quis tumidus vel
contumeliosus extiterit in maiorem natu,
contemptus debet contumacia & super-
bia in omnibus frangi.

*De his qui statuta patrum violant, si laicus
fuerit, communione privetur, si Clericus,
honore.*

Concil.
Carthag. 7.
c. 14.

CCCIII. Si quis statuta supergressus
corruperit, vel pro nihilo habenda puta-
verit, si laicus est, communione, si Cle-
ricus, honore privetur.

*De his qui contra suam professionem vel
subscriptionem venerint quid agendum sit.*

Conc. Car-
thag. II. c.
23.
Capitula
Angilram-
ni c. 61.

CCCIV. Qui contra professionem
vel subscriptionem suam venerit, in Con-
cilio deponatur. *Vide lib. 7. cap. 158.*

*De Presbytero qui se ab Episcopo suo
diviserit.*

Conc. Car-
thag. 1. c. 8.
Burchard.
lib. 2. c.
194.

CCCV. Si quis Presbyter contra
Episcopum suum inflatus schisma fecerit,
anathema sit. Quod si superbia, quod ab-
sit, inflatus discernendum se ab Episcopi
sui communione duxerit, ac separatim
cum aliquibus schisma faciens sacrificium
Deo obtulerit, loco amisso, anathema
habeatur. Nihilominus & de civitate &
congregatione in qua fuerit longius repel-
latur, ne vel ignorantes vel simpliciter
videntes serpentina fraude decipiat.

Ivo par. 6.
c. 239.
Gratian. 11.
q. 3. c. 5. §
1. qui Presby-
ter.
Vide lib. 7.
c. 161.

*De Presbyteris qui absque Episcopi sui
consentia agendam celebraverint.*

Concil.
Carthag. 2.
c. 9.

CCCVI. Si quis Presbyter inconsul-
to Episcopo agendam in quolibet loco vo-
luerit celebrare, ipse honori suo contrarius
extitit. *Vide lib. 7. cap. 165.*

*Vt Episcopus lapsus incurrens, si plures
congregare nequiverit, à duodecim
audiatur.*

Ibid. c. 10.

CCCVII. Si quis Episcopus, quod
non optamus, in reatum aliquem incur-
rit, & fuerit nimia necessitas non posse
plurimos congregare, ne in crimine ma-
neat, à duodecim Episcopis audiatur.

Concil. Tribur. c. 10.
Burchard. lib. 1. c. 149.
Ivo par. 5. c. 262.
Gratian. 3. q. 8. c. 2. *Suggers.* & 15. q. 7.
c. 4. *Felix.*

*Vt Episcopi plebes alienas non usurpent, &
ut nemo ex eis collegam suum in diocesi
vel alibi supergrediatur.*

CCCVIII. Placuit ut à nullo Epif-
copo usurpentur plebes alienae, nec ali-

quis Episcoporum supergrediatur in dia-
cesi collegam suum.

Concil. Carthag. 3. c. 20.
Burchard. lib. 1. c. 64.
Ivo par. 5. c. 173.
Gratian. 7. q. 1. c. 27. *Placuit ut à nullo.*

*De Episcopo qui ab aliquo impetitur, vel si
ipse questionem aliquam retulerit, ut per
Episcopos iudices causa terminetur.*

CCCIX. Si quis Episcopus à quo-
dam impetitur, vel ille aliquam questio-
nem retulerit, per Episcopos iudices cau-
sa finiat, sive quos eis Primates dede-
rint, sive quos ipsi vicinos ex consensu de-
legerint.

*Vt nullus Episcopus alium Episcopum con-
culcet aut impediatur.*

CCCX. Vt nullus Episcopus alium
conculcet Episcopum, vel supragrediatur,
aut aliquid ei incommodum faciat.

Concil. Arelat. 1. c. 17.
Burchard. lib. 1. c. 64. 128.
Ivo par. 5. c. 228.

*Ne Presbyteri vel Diaconi sine consentia
Episcoporum suorum aliquid agant.*

CCCXI. Vt Presbyteri vel Diaconi
sine consentia Episcoporum suorum nihil
agant.

*De loco dando peregrino Episcopo in quo
sacrificet.*

CCCXII. Vt peregrino Episcopo
locus sacrificandi detur, atque benigne
suscipiatur.

*De non condemnando illo cuius causa dili-
genter non est examinata.*

CCCXIII. Non est iustum con-
demnare eum cuius causa ad liquidum non
est examinata.

De his qui falsa fratribus capitalia obiciunt.

CCCXIV. Eos qui falsa fratribus ca-
pitalia objecisse convicti fuerint, placuit
eos usque ad exitum non communicare.

Concil. Arelat. 1. c. 14.
Concil. Arelat. II. c. 24.
Regino lib. 2. c. 337.
Burchard. lib. 16. c. 34.
Gratian. 3. q. 10. c. 2. *Eos qui.*

*De deponendo Sacerdote vel Levita, si
crimen aliquod de se confessi fuerint.*

CCCXV. Vt Sacerdos vel Levita,
si de se crimen aliquod confitetur, depo-
natur.

*De his qui libellos famosos inventi fuerint
in Ecclesia posuisse, ut anathematizentur.*

CCCXVI. Si qui inventi fuerint
libellos

libellos famofos in Ecclesia ponere, anathematizentur.

Concil. Eliber. c. 52.
Capitula Angilramni c. 63.
Burchard. lib. 3. c. 199.
Ivo par. 3. c. 251. & par. 4. c. 154.
Gratian. 5. q. 1. c. 3. *Si qui inveni.*

Vt delator communionem nec in fine accipiat, si inventus fuerit quilibet per delationem ejus præscriptus vel interfectus.

CCCXVII. Delator si quis extiterit fidelis, & per delationem ejus aliquis fuerit præscriptus vel interfectus, placuit nec in fine accipere communionem.

Vide Addit. iv. cap. 35.

Concil. Eliberit. c. 73.
Burchard. lib. 6. c. 27.
Ivo par. 10. c. 156.
Gratian. 5. q. 6. c. 6. *Delator.*

Ne aliquis Episcopus vel inferior gradus dominico die quemquam judicare præsumat.

CCCXVIII. Vt nullus Episcopus vel quis infra positus die dominico cautas judicare præsumat. Ceteris verò diebus, conhibentibus personis, illa quæ justa sunt habeant licentiam judicandi; excepto criminali negotio.

Concil. Tarracon. c. 4.
Capitula Angilramni c. 64.
Burchard. lib. 1. c. 102.
Ivo par. 4. c. 22. & par. 5. c. 204.
Gratian. 15. q. 4. c. 1. *Nullus Episcoporum.*

De potente, si pauperem expoliaverit, & non reddiderit admonente Episcopo, ut excommunicetur.

CCCXIX. Si quis potentem quemlibet expoliaverit, & admonente Episcopo non reddiderit, excommunicetur. *Vide infra Add. iv. cap. 55.*

Concil. Tolet. 1. c. 11.
Capitula Angilramni c. 65.
Gratian. 24. q. 3. c. 21. *Si quis de potentibus.*

Vt nullus Clericus ab Episcopo suo recedere præsumat & ad alium transire.

CCCXX. Vt nullus Clericus ab Episcopo suo recedat & ad alium se transferat.

Vt Clerici, qui arma præsumpserint, in monasterium ad agendam poenitentiam tradantur.

CCCXXI. Vt Clerici qui in quacunque seditione arma volentes præsumpserint, reperti, amisso ordinis sui gradu, in monasterio poenitentiae contradantur.

Vt nullus Regum hujus canonis censuram in aliquo violari permittat.

CCCXXII. Hujus constitutionis forma servetur, ut exsecrandum anathemat. I.

ma fiat, & velut prævaricator catholicae fidei semper à Domino reus existat, quicumque Regum deinceps canonis hujus censuram in quocunque crediderit aut permiserit violandam.

Vt unusquisque alterius ruinas succurrat, & iram Dei per suam compassionem à se removeat.

CCCXXIII. Occurrere certè miserorum ruinis debet subsidio unusquisque quo valet, & ex revelatione alienæ vindictæ à se Dei removere vindictam. Libat enim Domino prospera qui ab afflictis pellicit adversa.

Quod lex quam Rex qui prior fuit instituit, ab illo qui ei successerit pari sententia roborata sit.

CCCXXIV. Legem quam noster edidit Princeps stabili robore firmamus, atque ut futuris temporibus observetur pari sententia definimus.

Vt in metropolitana sede ad synodum agenda omnes Pontifices conferantur.

CCCXXV. Placuit definire ut paternis institutionibus obsequentes, in metropolitana sede, tempore quo omnes provinciales elegerint Pontifices, ad synodum faciendam devotis studiis conferamus.

Vt dignitatem amittant omnes qui ad expeditionem exercitus non pergunt, aut de exercitu fugiunt.

CCCXXVI. Placuit ut omnis qui in expeditionem exercitus absque gravi necessitate non progreditur, aut de exercitu fugit, testimonio dignitatis suæ sit irrevocabiliter carens; ita ut in quibusdam villulis vel territoriis sive vicis pestus, hujus infamationis habitores ipsorum locorum sint degeneres, & testificandi vel accusandi nullam habeant licentiam.

Vt Christiani ex propinquitate sui sanguinis connubia non ducant.

CCCXXVII. Vt Christiani ex propinquitate sui sanguinis connubia non ducant, nec sine benedictione sacerdotis nubere audeant.

Vt non varientur quæ propter utilitatem sunt instituta.

CCCXXVIII. Quæ ad perpetuam utilitatem sunt instituta nulla commutatione varientur, nec ad privatum trahantur commodum quæ ad bonum sunt commune præfixa. Et manentibus terminis quos statuerunt patres, nemo damnet alienum, sed intra fines proprios atque legitimos, prout quis voluerit, in latitu-

Gratian. 25. q. 1. c. 11. *Genera*
Anselm. Luc. lib. 2. adv. Guibertum.

Capitula Angilramni c. 69.
Gratian di. 86. c. 3. *Præsentia.*

Concil. Tolet. XI. c. 15.
Vide infra lib. 7. c. 233.

Leo I. ep. Ivo par. 16. c. 317.
Gratian. 25. q. 1. c. 5. *Quæ ad perpetuam.*

dine se caritatis exerceat. *Vide infra lib. 7. cap. 227.*

De fide Nicæna servanda. Et ut privilegia Ecclesiarum integra maneant.

CCCXXXIX. Ut fides Nicæna servetur, & privilegia Ecclesiarum inlibata permaneant.

Quod contra caput non sit agendum.

CCCXXX. Contra caput etiam si faciendum est, non libenter admittimus.

De Presbyteris qui contra canones ad comitatum ire voluerint susceptis, qui dominico decreto communionem alieni decernantur.

CCCXXXI. Ex relatione quorundam didicimus qualiter Presbyteri qui contra canones adversum nos ad comitatum, nescio qua audaci temeritate, ire voluerunt, suscepti sunt. Vnde has ad vos litteras destinamus; in quibus decreto nostro sancimus memoratos perturbatores à communionem esse alienos debere. Et illos qui effrenato huic facto consilio assensum commodare voluerunt, vestra caritatis est aestimare qualiter habeantur. Quibus obicere debetis quod juxta canones fortiter incurrere, & qualiter Presbyteros non decebat, rebelles existere tentaverunt. Vos autem monemus in speculis esse debere, neque in eorum proruptam audaciam devenire quos anathematizatos scit sancta & apostolica Ecclesia.

De sacerdotum Domini causis non terminandis priusquam ex utraque parte fideliter audiantur & pariter ac diligenter perscrutentur.

CCCXXXII. Nos, qui sacerdotum Domini matura volumus esse jura, nihil possumus in incognitis rebus in cuiusquam partis iudicio definire priusquam universa quæ gesta sunt veraciter audiamus. *Vide infra lib. 7. cap. 233.*

Quod Dominus, qui animas hominum salvat, imitatores nos velit sue esse pietatis.

CCCXXXIII. Dominus, qui venit animas hominum salvare, non perdere, imitatores nos vult esse suæ pietatis, ut peccantes quidem iustitia coerceret, contrarios autem à misericordia non repellat.

De religionis periculo ab uniuscujusque pietatis conscientia removendo.

CCCXXXIV. Removete, quæsumus, à vestra pietatis conscientia periculum religionis & fidei. Et quod in secularibus negotiis vestra æquitati conceditur, in rerum divinarum pertractatione præstare, ut Christi evangelio vim non inferat humana præsumptio.

Vt suarum rerum & omnium Ecclesiarum sint communionem contenti quorum causa adhuc terminanda est.

CCCXXXV. Illud quod ab antecessoribus nostris constitutum est, & nos approbamus, ut suarum rerum omniumque Ecclesiarum communionem sint interim contenti quousque à nobis causa terminetur.

Vt non sinantur incurri quorum causa incerta est.

CCCXXXVI. Ne cuiusquam procaci impudentique versutia, quasi incertum quid sequendum sit, sinatis incurri, cum ab evangelica apostolicâque doctrina nec in uno quidem verbo liceat discedere aut aliter de scripturis divinis habere quam beati Apostoli & patres nostri didicerunt atque docuerunt.

De his qui à sedibus suis fuerunt pulsati, & alij in illorum locum substituti sunt.

CCCXXXVII. Plurimos fratres sedibus suis pulsos & in exilia audivimus deportatos, atque in loco superstitum alios substitutos. His primitus vulneribus adhibeatur medicina iustitiæ, ne quisquam ita careat propriis ut alter utatur alienis. Quem errorem omnes relinquunt. Nemini quidem perire honor debeat. Sed illis qui pro fide laboraverunt prius cum omni privilegio suo oportet jus proprium reformari.

De his qui non debent redire ad militiam secularem.

CCCXXXVIII. Quod ad militiam secularem post penitentiam redire nemo debeat. Nec eis justam superesse querimoniam qui se ab inchoatis disceptationibus sponte subtraxerint.

De his quos oportet majori auctoritate curare.

CCCXXXIX. Si extiterint aliqui fratres desides vel negligentem, quos oportet majori auctoritate curari, sic tamen est adhibenda correctio ut semper sit salva dilectio. Vnde Apostolus Timotheum imbuens dicit: *Seniorem ne increpaveris, sed obsecra ut patrem. Quæ moderatio si quibuscunque inferioribus membris ex apostolica institutione debetur, quanto magis fratribus & coepiscopis nostris reddenda est?*

Vt non imponat aliquis alicui pondus quod ipse ferre non valeat.

CCCXL. Sicut non vult aliquis gravis oneris sarcinam ferre, ita non audeat alij grave pondus imponere.

Leo I. ep.
8. c. 1.

Leo I. ep.

47.

Idem ep.

91. c. 12.

711. 34.

Vt nullus apostolicas sanctiones temerare presumat.

Hilarus in synod. Rom. c. 1. Ivo par. 3. c. 37. Gratian. 23. q. 1. c. 4. Nulli sui.

CCCXLI. Ita unanimis divinis apostolicis constitutionibus servatis ut in nullo patiamini pia canonum decreta violari. Vt nulli fas sit sine status sui periculo vel divinis constitutionibus vel apostolicæ sedis decreta temerare.

De amicitia & familiaritate servanda, quam, qui non contendunt, facile servant.

1. Cor. 4. Philipp. 2.

CCCXLII. Omnes, ut non contendant, protegat amicitia. Nam & Apostolus ad Corinthios scribit: *Cum sint inter vos emulationes & contentiones, nonne carnales estis, & secundam hominem ambulatis. Nihil per contentionem, neque per inanem gloriam; sed in humilitate mentis, invicem estimantes semetipsos, non sua singulari respiciant, sed aliorum.*

Vt alienæ gentis homines ad exercitium imbuantur legibus.

Lib. 2. leg. Vvisgoth. tit. 1. c. 9.

CCCXLIII. Alienæ gentis homines legibus ad exercitium imbuere & permittimus & optamus. Ad negotiorum verò discussionem resultamus & prohibemus. Quamvis enim eloquiis polleant, tamen difficultatibus hærent.

De servo non credendo se super aliquem crimen objecerit.

Lib. 2. leg. Vvisgoth. tit. 4. c. 4.

CCCXLIV. Servo penitus non creditur si super aliquem crimen objecerit, aut si etiam dominum suum in crimine impetierit. Nam si in tormentis positus exponat quod obicit, credi tamen illi nullo modo oportebit. *Vide supra cap. 146.*

Vt testes testimonium nisi præsentem non dicant.

Lib. 2. leg. Vvisgoth. tit. 4. c. 1. Vide supra c. 147.

CCCXLV. Testes non absentes neque per epistolam testimonium dicant, sed præsentem quam noverunt & viderunt non taceant veritatem. Nec de aliis negotiis testimonium dicant nisi de his tantummodo quæ sub præsentia eorum acta esse noscuntur. Super qua re sacra scriptura testatur dicens: *Damus, inquit Pharisæi ad milites, vobis pecuniam, & dicite quia vobis dormientibus venerunt discipuli Iesu, & abstulerunt eam.* Vnde ait Augustinus: *Dormientes testes adhibes? Verè tu ipse obdormisti, qui scrutando talia defecisti. Si dormiebant, quid videre potuerunt. Si nihil viderunt, quomodo testes sunt. Sed defecerunt scrutantes scrutationes.*

De pactis & placitis conservandis.

D. August. in psal. 61. vul. 7.

CCCXLVI. Pacta vel placita quæ per scripturam legitime ac iustissime facta

Lex Bajuvar. tit. 13. c. 11.

Tom. I.

sunt, dummodo in his dies vel annus sit evidenter expressus, nullatenus immutari permittimus.

Lib. 2. leg. Vvisgoth. tit. 3. c. 2.

Quod hæc sit vera caritas qua Deus proximusque diligitur. Et idcirco admonendi sunt omnes fideles ut hanc observare curent.

CCCXLVII. Placuit ut admoventur omnes fideles quod hæc sit vera caritas quia Deum diligit homo plusquam se & proximum tanquam se, & quia nihil vult alij facere nisi quod sibi vult fieri, & plura quæ recenseri longum est. Nam quicumque in potu & cibo & dandis atque accipiendis rebus caritatem putant, non mediocriter errant, dicente Apostolo: *Regnum Dei non est cibis & potus.* Nam & ipsa, quando cum caritate fiunt, bona sunt, & inter virtutes computanda.

Capitulare Theodulæ c. 34.

Vt contra extraneos parentela aut propinquitatis testimonium minime dicat.

Rom. 14.

CCCXLVIII. Fratres, sorores, uterini, patrui, avunculi, materteræ, five eorum filij, item nepos, neptis, consobrini, vel amitini, seu etiam quidam ex propria consanguinitate, in iudicio adversus extraneos testimonium dicere non permittimus; nisi forsitan parentes ejusdem cognationis inter se litem habuerint, aut in causa de qua agitur aliam omnino ingenuitatem deesse constiterit.

Lib. 2. leg. Vvisgoth. tit. 4. c. 12. Ivo par. 16. c. 361.

Contra priorum definitionem filio vel heredi non licere venire.

CCCXLIX. Filio vel heredi contra priorum justam aut legitimam definitionem venire non liceat: quia justè repellitur præsumptio illius qui facta seniorum injustè conatur inrumpere.

Lib. 2. leg. Vvisgoth. tit. 3. c. 4. Ivo par. 16. c. 300.

Non est danda passim accusandi vel puniendi licentia.

CCCL. Non passim damus accusandi vel puniendi licentiam, nisi aut manifestis indiciis patuerit scelus, aut legitime fuerit idipsum malum accusatum atque convictum: quatinus nulla videantur intentione vel ordine patrum transgredi præcepta sanctorum, aut obviari sacris regulis antiquorum.

Si de fure quis nesciens aliquid comparaverit.

CCCLI. Univerfam rem nulli ingenio liceat de incognito homine comparare, nisi certè fidejussorem adhibeat cui credi possit, ut excusatio ignorantie auferratur. Quod si aliter fecerit qui comparaverit, à iudice districtus, aut repræsentet infra tempus sufficienter à iudice constitutum. Quam si non potuerit invenire, adprobet se aut sacramento aut testibus

Lib. 7. leg. Vvisgoth. tit. 1. c. 8.

innocentem quod eum furem nescierit, & quod apud eum agnoscitur, accepta pretij medietate, restituat, atque ambo datis invicem sacramentis promittant quod furem fideliter quaerant. Quod si omnino furem invenire nequiverint, rem, quantum empta est, domino rei emptor ex integritate reformet. Si vero dominus rei furem noverit, & eum publicare noluerit, rem ex toto amittat, quam emptor quiete possidebat. Hæc & de servis forma servabitur.

Ne testificentur manumissi.

Vide supra
c. 139.

CCCLII. Libertus vel liberta in nullis negotiis contra quemquam testimonium dicere admittantur, excepto in aliquibus causis, ubi ingenuitas deesse dinoscitur, sicut præmissum est & de servis: quia indignum nostra pensat clementia ut libertorum testimonia ingenuis damna concutiant. Qui vero de eisdem fuerint progeniti, ad testimonium in tertia generatione admittantur.

Si possessor per violentiam expellatur.

Ibid. c. 161.

CCCLIII. Quicumque violententer expulerit possidentem priusquam pro ipso iudicis sententia procedat, si causam meliorem habuerit, ipsam causam de qua agitur perdat, ille vero qui violentiam pertulit, universam in statu quo fuerant recipiat, & quæ possedit securus teneat. Si vero illud invadit quod per iudicium obtinere poterit, & causam amittat, & aliud tantum quantum invasis reddat expulso.

Si ad diripiendum quisque alios invitasse reperiatur.

Ivo par. 16.
c. 311.

CCCLIV. Si quis ad diripiendum alios invitaverit, ut cujuscunque rem evertant, aut pecora vel animalia quæcunque diripiant, illi cuius res direpta est in septuplum quæ sublata sunt restituat. Hi vero qui cum ipso fuerint, si ingenui sint, quinos solidos componere compellantur. Aut si non habuerint unde componant, centum quinquaginta flagella suscipiant. Si vero servi hoc sine domini voluntate commiserint, centenis quinquagenis flagellis verberentur, & ab eis res omnes integro in statu reddantur.

Vt socios suos nominet apud quem pars rapinae fuerit inventa.

Vide supra
c. 137.

CCCLV. Apud quem scelus agnoscitur & pars rapinae fuerit inventa, statim socios suos nominare cogatur. Quod si nominare noluerit, teneatur ad vindictam. Quod si honestior persona est, & pro scelere rationem reddat, & quæ abla-

ta vel eversa fuerant quadrupliciter restituat. Quod si certe apud servum rapinae pars reperiatur, centum quinquaginta flagella publicè extensus accipiat, & socios suos nominare non differat.

De his qui diripienda indicare reperiuntur.

CCCLVI. Quicumque ingenuus vel servus aliquid diripiendum indicaverit, ut cujuscunque res evertatur, aut pecora vel jumenta diripiantur, & ex hoc certis probationibus publicè convictus inveniat, pro eo quod indicavit, si ingenuus est, quæ eversa vel ablata sunt legibus in duplo restituat, & nobis bannum nostrum, id est, sexaginta solidos componat. Si vero servus vel colonus fuerit, centum quinquaginta flagella publicè extensus bene impressa accipiat, & insuper ea quæ ablata sunt secundum suam legem restituat.

De non suscipienda criminatione adversus doctorem, neque accusatorem adversus eum audiendum.

CCCLVII. Criminationes adversus doctorem nemo suscipiat, nemo audiatur, quia indignum est ut hi qui throni Dei vocantur aliqua motione turbentur.

Ne unus Episcopus cognitionem sibi vindicet.

CCCLVIII. Placuit ut unus Episcopus non vindicet sibi cognitionem.

Vt hi quorum libertas nescitur nequaquam accusent sacerdotem.

CCCLIX. Quorum fides, vita, & libertas nescitur, non possint accusare sacerdotes. Vide infra lib. 7. cap. 112. Addit. III. c. 11. Addit. IV. cap. 18.

Vt absentes non judicentur.

CCCLX. Adversus absentes non judicetur. Quod si factum fuerit, prolata sententia non valet.

De his qui falsa aliis inrogant.

CCCLXI. Omnis qui falsa aliis intulerit puniatur, & pro falsitate ferat infamiam.

De his qui falsa aliis inrogant.

CCCLXII. Viles personæ nullatenus admittantur ad accusationem sacerdotum. Vide supra lib. 1. cap. 44.

Ne viles personæ ad accusandum sacerdotes admittantur.

CCCLXIII. Viles personæ nullatenus admittantur ad accusationem sacerdotum. Vide supra lib. 1. cap. 44.

Ne viles personæ ad accusandum sacerdotes admittantur.

CCCLXIV. Viles personæ nullatenus admittantur ad accusationem sacerdotum. Vide supra lib. 1. cap. 44.

Ne viles personæ ad accusandum sacerdotes admittantur.

CCCLXV. Caveant iudices Ecclesie ne, absente eo cuius causa ventilatur, sententiam ferant: quia irrita erit,

immo & causam in synodo pro hoc facto dabunt.

Concil. Carthag. 4. c. 30.
Capitula Angilramni c. 53.
Burchard. lib. 16. c. 14.
Ivo par. 6. c. 319.
Gratian. 3. q. 9. c. 2. *Caveant.*

Ne aliquis criminosus Episcopum accuset.

CCCLXIV. Nulli criminoso liceat Episcopum accusare.

Quid qui Episcopum accusat, Dei ordinationem accusat.

CCCLXV. Dei ordinationem accusat, in qua constituuntur, si quis Episcopum accusat vel condemnat, dum minus spiritualia quam terrena sedatur. *Vide infra lib. 7. cap. 167.*

Capitula Angilramni c. 1.
Ivo par. 6. c. 314.
Gratian. 6. q. 1. c. 8. *Sacerdotes.*

Vt litem habentes, sive petitor, seu possessor, si antistitem iudicium elegerint, ad eos dirigantur.

CCCLXVI. Volumus atque precipimus ut omnes ditioni nostre Deo auxiliante subiecti, tam Romani, quam Franci, Alamanni, Bajuvarij, Saxones, Turingij, Frelones, Galli, Burgundiones, Britones, Langobardi, Vualcones, Beneventani, Gothi, & Hispani, ceterique nobis subiecti omnes, licet quocunque videantur legis vinculo conficti vel consuetudinario more connexi, hanc sententiam, quam ex sextodecimo Theodosij Imperatoris libro capitulo videlicet x i. ad interrogata Ablavij Ducis illi & omnibus rescriptam sumpsimus, & inter nostra capitula pro lege tenenda consultu omnium fidelium nostrorum tam Clericorum quam & laicorum posuimus, lege cunctis perpetua tenenda, id est. *Quicunque litem habens, sive possessor sive petitor fuerit, vel in initio litis, vel decursis temporum curricularis, sive cum negotium peroratur, sive cum jam ceperit promi sententia, si iudicium elegerit sacrosancte legis antistitis, ilico sine aliqua dubitatione, etiamsi alia pars refragatur, ad Episcoporum iudicium cum sermone litigantium dirigatur. Multa enim que in iudicio captiose praescriptionis vincula promi non patiuntur, investigat & promi sacrosancte religionis auctoritas. Omnes itaque cause que vel pratorio iure vel civili tractantur, Episcoporum sententiis terminatae, perpetuo stabilitatis iure firmentur; nec liceat ulterius retractari iudicium quod Episcoporum sententiis deciderit. Testimonium etiam*

ab uno licet Episcopo perhibitam omnes iudices indubitanter accipiant; nec alius audiatur cum testimonium Episcopi a qualibet parte fuerit repromissum. Illud est enim veritatis auctoritate firmatum, illud incorruptum, quod a sacrosancto homine conscientia mentis inlibata protulerit. Hoc nos edicto salubri aliquando censuimus, hoc perpetua lege firmamus, malitiosa litium semina comprimentes; ut miseri homines longis ac penè perpetuis actionum laqueis implicati, ab improbis petitionibus vel à cupiditate perperamuro sine discedant. Quicquid itaque de sententiis Episcoporum clementia nostra censuerat, etiam & hac sumus lege complexi, gravitatem tuam & ceteros pro utilitate omnium in perpetuum observare conveniat.

Vt ea inlibata serventur que patrum auctoritas catholicorum lege instituit.

CCCLXVII. Ea que circa catholicam legem vel olim ordinavit antiquitas, vel parentum nostrorum auctoritas religiosa constituit, vel nostra serenitas roboravit, novella superstitione submota, integra & inviolata custodiri precipimus. *Vt privilegia que propter religionem instituta sunt, nulla interminatione nova mutentur.*

CCCLXVIII. Non novum aliquid presentis sanctione precipimus, sed illa que olim videntur indulta firmamus. Privilegia igitur que olim reverentia religionis obtinuit mutari sub poenae etiam interminatione prohibemus, ita quoque ut qui Ecclesiae obtemperant, Ecclesiae beneficiis perfruantur. *Vt si Chorepiscopi aliquam consecrationem aut confirmationem fecerint, ab Episcopis canonicè reformentur.*

CCCLXIX. Hominum confirmatio, Ecclesiarum, altarium, virginum, chrismatum, Presbyterorum, Diaconorum, & Subdiaconorum consecrationes à Chorepiscopis factae, ab Episcopis qui canonicè ordinati sunt reformandae canonicèque sunt peragenda; quia Chorepiscopi hac contingere non debuerunt. Nequam enim talis ordinatio vel consecratio reiteratio esse à prudentibus & rectè sapientibus videtur, sed irrita (nec agere potuerunt. Non enim ea tribuere valuerunt quae non habuerunt) indubitanter fore agnoscitur. Si quis autem Chorepiscoporum aliquid ex praedictis agere tentaverit, non acta sed imperfecta atque irrita erunt, & ipse omni ecclesiastico inrevocabiliter careat gradu.

L. 3. Cod. Theod. de religione. Capitulare III. an. 814. c. 6.

L. 10. Cod. Theod. de Episc. & Cleric. Vide infra lib. 7. c. 187.

Capitulare an. 799. c. 2.

VII. 85. Capitula Herardi c. 70.

Gratian. 11. q. 1. c. 37. Valerius. Innoc. 111. lib. 2. De cecel. 111. c. 11. Nov. tit.

L. 1. Cod. Theod. de episcopali iudic. Ivo par. 16. c. 312. Gratian. 11. q. 1. c. 31. Quicunque. & c. 16. Omnes.

84
refli-
pinc
a fla-
cios
ar.
vel lib. 147
ut
ora
rtis
nia-
uus
s in
um,
ve-
in-
re
la-
dir
r. Vid. In-
c. 10. 4
lib. 147
ni
f.
w
Capitula
Angilram-
ni c. 53.
Burchard.
lib. 16. c. 14.
Vid. In-
c. 319. 38
1
Capitula
Angilram-
ni c. 14.
Capitula
Herardi c.
109
VII. 109

De generali totius populi supplicatione apud Principem pro sacerdotum causa, ne in hostem aut pugnam pergerent, & quale eis omnibus ex hoc imminet periculum. Ex Capitulis Domni Karoli Imperatoris Wormatia generaliter decretis, atque ab omnibus firmatis, & cunctis pro lege tenendis contraditis.

Capitulare
VIII. an.
891.

CCCLXX. Flexis omnes precamur poplitibus maiestatem vestram ut Episcopi deinceps, sicut haecenus, non vexentur hostibus. Sed quando vos nosque in hostem pergimus, ipsi propriis resident in parrochiis, Deoque fideliter famulari studeant, & eorum sacrosancta ministeria canonicè & Deo placidè peragere satagant, atque pro vobis & cuncto exercitu vestro unà cum omnibus sibi commissis orare vinlinter, Missasque decantare, & letanias atque elemosynas agere decerent. Quosdam enim ex eis in hostibus & praeliis vulneratos vidimus, & quosdam perisse cognovimus. Hæc verò valde periculosa & oppidò sunt cavenda. Quæ idcirco suggerimus ne pro talibus vos & nos simul pereamus. Novit Dominus, quando eos in talibus videmus, terror apprehendit nos, & quidam ex nostris timore perterriti propter hoc fugere & inimicis terga vertere solent. Plures enim potestis habere preliatores, si illi propriis resident in parrochiis, quam si vobiscum pergunt. Quoniam illi qui eos prævident, omnes tunc pugnabunt. quod modò nequaquam faciunt, sed eos tantummodo custodiunt. Nam sine dubio potius vobis nobisque proficere possunt si remanserint quam si in hostem vel ad pugnam perrexerint: quia tunc eorum precibus adjuvamus, & modò eorum pressuris gravamur. Quando verò Moyses expansis ad caelum manibus orabat, vincebat Israël. Et quando à precibus cessabat, & manus ejus gravabantur, priusquam sustentatæ fierent, & ipse precibus insisteret, vincebatur & terga vertebat. Talibus ergo & multis aliis exemplis fulti, quorum prolixitate victi modò non dicimus, quia sapienti semel dicta sufficienti prædicta, obnixè omnes precamur, & ut concedantur rogamus: quia nullatenus volumus ut nobiscum ad talia pergant, nisi duo aut tres bene docti, electione videlicet ceterorum, ad benedictionem dandam, & ad periclitantium reconciliationem faciendam, ne vos & nos simul cum pluribus pereamus, sed eorum precibus, ut jam memoratum est, fulciamur. Quam

formam & de sacerdotibus tenere optamus, id est, ut nec illi in hostem nisi bene docti, & ipsi electione atque permissione propriorum Episcoporum; qui tamen tales sunt de quorum scientia & vita ac conversatione omnes securi esse possimus. Illud tamen vobis & omnibus scire cupimus quòd non propterea hæc petimus ut eorum res aut aliquid ex eorum pecuniis, nisi ipsis aliquid sponte nobis dare placuerit, aut eorum Ecclesias viduare cupiamus, sed magis eis, si Dominus posse dederit, augere desideramus; ut & ipsi & vos & nos salviore simus, & Deo potius ipso admiculante placere mereamur. Quapropter si quis eas ab Ecclesiis quibus à fidelibus collatæ Deoque sacratæ sunt auferit, proculdubio sacrilegium committit. Cæcus enim est qui ista non videt. Quisquis ergo nostrum luas res Ecclesiæ tradit, Domino Deo illas offert atque dedicat suisque sanctis, & non alteri, dicendo talia, & agendo ita. Facit enim scripturam de ipsis rebus quas Deo dare desiderat, & ipsam scripturam coram altari aut supra tenet in manu, dicens ejusdem loci sacerdotibus atque custodibus: *Offero Deo atque dedico omnes res quæ hæc in chartula tenentur insertæ, pro remissione peccatorum meorum ac parentum & filiorum* (aut pro quocunque illas Deo liberare voluerit) *ad serviendam ex his Deo in sacrificiis Missarumque sollempnis, orationibus, luminariis, pauperum ac Clericorum alimonis, & ceteris divinis cultibus, atque illius Ecclesiæ utilitatibus. Si quis autem eas inde, quod fieri nullatenus credo, abstulerit, sub pena sacrilegij ex hoc Domino Deo, cui eas offero atque dedico, districte reddat rationes.* Poni etiam in ea alias conjurationes, quas enumerare longum est. Nam qui eas inde postea auferit, quid agit nisi sacrilegium? Si ergo amico quippiam rapere furtum est, Ecclesiæ verò fraudare vel auferre indubitanter sacrilegium est. Unde & in sacris canonibus spiritu Dei conditis habetur ita: *Si quis oblationes Ecclesiæ extra Ecclesiam accipere vel dare voluerit præter Episcopi conscientiam vel ejus cui hujusmodi sunt officia commissa, nec cum ejus voluerit agere consilio, anathema sit.* Absit enim ut rerum ecclesiasticarum cupiditate vel ablatione sacrilegi aut anathema efficiamur, aut talibus laqueis unquam devinciamur: quoniam scimus anathematos homines, vel sacrilegos, non solum infames, & à consortio fidelium, priusquam hæc

v1.91.

v11.7.

per publicam satisfactionem Ecclesie & Episcoporum reconciliationem manifeste impositionem emendent, alienos esse, sed etiam a regno Dei extorres fieri, si in talibus defecerint, non dubitamus. Vt ergo omnis suspicio a nobis cunctis sacerdotibus & omnibus Christi & sancte Dei Ecclesie fidelibus funditus auferatur, profitemur omnes, stipulas dextris in manibus tenentes, easque propriis e manibus eicientibus, coram Deo & angelis ejus, ac vobis cunctisque sacerdotibus & populis circumstantibus, nec talia facere, nec facere volentibus consentire, sed magis, Deo auxiliante, resistere. Et hoc vobis omnibusque fidelibus sancte Ecclesie & nostris notum esse cupimus, quod cum his qui absque voluntate aut consensu vel datione rectoris illius Ecclesie cuius res iuste esse debentur, & maxime proprii Episcopi, res Ecclesie a Regibus petere aut retentare vel auferre aut invadere vel vastare presumpserint, nec in hostem nec ad pugnam ire, nec cibum fumere, nec ad Ecclesiam vel ad palatium aut in itinere pergere, nec etiam nostros homines cum eorum hominibus aut caballos vel reliqua pecora cum eorum pecoribus aut ad pastum ire aut simul habitare vel manere, nec ullam participationem cum eis, nisi pro emendatione, ante publicam emendationem & Ecclesie satisfactionem unquam scienter aut libenter habere debeamus, ne pro eorum iniquitatibus atque flagitiis una cum eis nos & nostri, quod absit, pereamus. Scimus enim quia perit iustus pro impio. Tales vero a nobis, si nos fideles habere vultis, segregate & in ergastulum sub publica poenitentia redigite, & postulata concedite. Vt ergo haec omnia a vobis & a nobis, sine a lucessoribus vestris & nostris, futuris temporibus absque ulla dissimulatione conserventur, scriptis ecclesiasticis inferere jubete, & inter vestra capitula interpolare precipite. *Quod ita factum esse omnibus liquet.*

Ne Episcopi ad bella pergant, concessio

Domni Karoli Imperatoris.

Capitulare
VIII. an.
803.
CCCLXXI. Omnibus notum esse volumus quia non solum ea quae super Episcoporum & Presbyterorum hostium vexationibus & precibus pro nobis & vobis fieri rogistatis concedere optamus, sed quicquid pro sancte Dei Ecclesie & sacerdotum sive totius populi & vestra utilitate inveneritis concedere paratissimi sumus. Et modo ista, sicut petistis, con-

cedimus. Et quando, vita comite, Deo auxiliante, ad generale placitum venerimus, consultu omnium fidelium nostrorum scriptis firmare, nostris nostrorumque atque futuris temporibus inrefragabiliter manenda firmissime Domino adimiculante cupimus. Modò ea quae generalia sunt, & omnibus conveniunt ordinibus, statuere ac cunctis sancte Dei Ecclesie nostrisque fidelibus ob Dei omnipotentis amorem & recordationem tradere parati sumus, & ad proximum synodalem nostrum conventum ac generale placitum, ubi plures Episcopi & Comites convenerint, ista sicut postulastis firmabimus.

Ex quibus supra.

SACERDOTIBVS OMNIBVS.

CCCLXXII. Primò omnium monemus ut fides catholica a Presbyteris & Episcopis diligenter legatur & omni populo praedicetur, quia hoc primum praecipit Dominus omnipotentis in lege est dicentis: *Audi Israël. Dominus Deus tuus Deus unus est.* & ut diligatur ex toto corde & ex tota mente & ex tota virtute.

Ex quibus supra.

GENERALITER OMNIBVS.

CCCLXXIII. Vt pax sit & concordia & unanimitas cum omni populo Christiano inter Episcopos, Abbates, Comites, iudices, & omnes ubique majores seu minores personae pacem habeant, quia nihil Deo sine pace placet, nec minus sancte oblationis ad altare, sicut in evangelio ipso Domino praecipiente legitur; quia & illud secundum mandatum est: *Diliges proximum tuum sicut te ipsum.* Item in evangelio: *Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur.* Et iterum: *In hoc cognoscant omnes quia mei discipuli estis si dilectionem habueritis ad invicem.* In hoc enim praecipit discernuntur filij Dei & filij diaboli: quia filij diaboli semper dissensiones & discordias movere fatigunt, filij autem Dei semper paci & dilectioni student.

Ex quibus supra.

GENERALITER OMNIBVS.

CCCLXXIV. Item habemus in lege Domini mandatum: *Non auguriamini.* Et in Deuteronomio: *Nemo sit qui ariolos sciscitetur, vel somnia observet, vel auguria intendat.* Item: *Nemo sit maleficus, nec incantator, nec Phitonis consultor.* Ideo praecipimus ut cauculatores & incantatores vel tempestarij vel obligatores non

fiant, & ubicunque sunt, emendentur vel damnentur. Item de arboribus vel petris vel fontibus, ubi aliqui stulti luminaria vel alias observationes faciunt, omnino mandamus ut iste pessimus usus & Deo execrabilis, ubicunque invenitur, tollatur & destruat.

Ex quibus supra.

GENERALITER OMNIBUS.

117. 89. CCCLXXV. Item ut homicidia infra patriam, sicut lege Domini interdictum est, nec causa ultionis nec avaritiae nec latrocinando fiant. Et ubicunque inventa fuerint, à iudicibus nostris secundum legem ex nostro mandato vindicentur. Et non occidatur homo nisi lege iubente.

Ex quibus supra.

SACERDOTIBUS OMNIBUS.

I. 66. CCCLXXVI. Vt Episcopi diligenter discutiant per suas parrochias Presbyteros, ut eorum fidem, baptisma, & Missarum celebrationes bene sciant, & ut fidem rectam teneant, & baptisma catholicum observent, & Missarum preces bene intelligant, & ut psalmi dignè secundum divisiones versuum modulentur, & dominicam orationem ipsi intelligant & omnibus pradicent intelligendam, ut quisque sciat quid petit à Deo. Et ut Gloria Patri eiusque Filio & Spiritui sancto cum omni honore apud omnes canatur, & ipse sacerdos cum sanctis angelis & populis Dei cum una voce *sanctus sanctus* canter. Et omnimodis dicendum est Presbyteris & Diaconibus ut arma non portent, sed magis confidant in oratione Dei quam in armis.

Ex quibus supra. ALIQUID SACERDOTIBUS, ALIQUID POPULO.

Ibid. 67. CCCLXXVII. Item placuit nobis admonere reverentiam vestram ut unusquisque vestrum praveat per suam parrochiam ut Ecclesia Dei suum habeat honorem, simul & altaria secundum suam magnitudinem venerentur, & non sit domus Dei & altaria sacrata pervia canibus, & ut vasa sacrata Deo cum magna veneratione habeantur, & ut sacrificia sanctificata cum magna diligentia ab eis colligantur qui digni sunt, vel cum honore ferventur, & ut secularia negotia vel vana gloria in Ecclesiis non agantur: quia domus Dei domus orationis debet esse, non spelunca latronum. Et ut intentos habeant animos ad Deum, quando veniunt ad Missarum sollempnia, & non

excant ante completionem benedictionis sacerdotalis.

Sex sunt quæ odit Dominus, & septimum detestatur anima ejus, oculos sublimes, linguam mendacem, manus effundentes innoxium sanguinem, cor machinans cogitationes pessimas, pedes veloces ad currendum in malum, testem fallacem, & eum qui seminat inter fratres discordias. Prov. 6.

Qui secundum Deum sapiens est, secundum Deum beatus est. Melius est videre quod cupias quam desiderare quod necias. Vbi fuerit superbia, ibi erit & contumelia. Vbi autem humilitas, ibi & sapientia. Vbi non est gubernator, populus corruet in malum. Melius autem est ubi multa consilia. Deus enim in caelo, & tu super terram. Idcirco sint tibi pauci sermones. Multas curas sequuntur somnia, & in multis sermonibus invenitur stultitia. Eccles. 6.

Obsecramus omnes ut bonam & probabilem habeant conversationem, sicut ipse Dominus in evangelio præcepit: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in caelis est: ut coram bona conversatione multi pertrahantur ad servitium Dei.* Et non solum servilis conditionis infantes, sed etiam ingenuorum filios congregent, sibi que socient. Et ut scholæ gentilium puerorum fiant. Psalmos, notas, cantum, compotum, grammaticam per singula monasteria vel episcopalia, & libros catholicos bene habeant emendatos: quia sæpe dum bene aliquid Deum rogare cupiunt, per mendosos libros malè rogant. Et pueros vestros non sinatis vel legendo vel scribendo corrumpere. Et si opus est evangelium, psalterium, Missalem scribere, perfectæ ætatis homines scribant cum omni diligentia. Prov. 11.

Ex quibus supra.

GENERALITER OMNIBUS.

CCCLXXVIII. Vt æquales mensuras & rectas & pondera justa & æqualia omnes habeant, sive in civitatibus, sive in monasteriis, sive ad dandum, sive ad accipiendum, sicut in lege Domini præceptum habemus. Item in Salomone, Domino dicente: *Pondus & pondus, mensuram & mensuram odit anima mea.* 111. 30.

Et hoc nobis competens & venerabile videtur, ut hospites peregrinique & pauperes susceptiones regulares & canonicas per loca diversâ habeant, quia ipse Dominus diciturus erit in remuneratione magni dicit: L. 70.

dici: *Hospes eram, & suscepistis me.* Et Apostolus hospitalitatem laudans dixit: *Per hanc quidem placuerunt Deo, angelis hospitio susceptis.*

Ex quibus supra. ALIQUID SACERDOTIBUS, ALIQUID POPULO.

App. I. 34.

CCCLXXIX. Item ut isti mangones & isti cociones, qui sine omni lege vagabundi vadunt per istam terram, non sinantur vagare & deceptiones in hominibus agere, qui nudi cum ferro dicunt alicubi datam sibi poenitentiam vagantes discunt. Melius enim videtur ut si aliquid in consuetum & capitale crimen commiserint, in uno loco permancant laborantes & fervientes & poenitentiam agentes, secundum quod sibi canonicè impositum sit.

Ex quibus supra.

GENERALITER OMNIBUS.

I. 75.

CCCLXXX. Statuimus, secundum quod in lege Dominus præcepit, ut opera servilia diebus dominicis non agantur, sicut & bonæ memoriæ genitor noster in suis synodalibus edictis mandavit, ut viri talia opera non exercent, hoc est, nec in vinea colligendo, nec in campis arando, metendo, vel fœnum fœcando, vel sepem ponendo, nec concides stirpare, vel arbores cædere, vel in petris laborare, nec domos construere, nec in horto laborent, nec ad placitum conveniant, nec venationes exercent. Sed tria tantummodo opera, si necessitas ingruent summa, agant, & non alia, id est, carra hostilia vel victualia, vel si fortè necesse fuerit corpus cujuslibet ducere ad sepulchrum. Item similiter opera textrilia non faciant, nec capulent, nec consuant, nec opera pectilia faciant, nec lanam carperent, nec linum batterent, nec in publico vestimenta lavare, nec verlices tondere habeant licitum, ut omnimodis honoretur dies dominicus, requiesque servetur, quantum ad Missarum sollempnia & ad Ecclesiam undique liberè conveniant, & laudem Deo pro omnibus bonis quæ nobis in illa die fecit dicant. Legimus enim Apo-

I. 75. stolo dicente: *Manifesta autem sunt opera carnis; quæ sunt, fornicationes, immundities, luxurie, idolorum servitus, veneficia, inimicitie, contentiones, amulationes, animositates, iræ, rixæ, dissensiones, hæreses, sectæ, invidiæ, homicidia, ebrietates, comestiones, & his similia; quæ prædico vobis, sicut prædixi; quoniam qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt.* Ideo hæc eadem quæ magnus prædicator in Ecclesia Dei singillatim

Tom. I.

nominavit cum studio prohibere, intelligentes quàm sit terribile illud quod dixit: *Qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.* Et omni instantia prædicatæ fidem tenendam Domino. De humilitate verò & patientia, de castitate & continentia, de benignitate & misericordia, de elemosynis & confessione peccatorum suorum, & debitoribus suis, ut secundum dominicam orationem omnibus sua debita dimittant, cunctos monete.

Ex quibus supra.

SACERDOTIBUS OMNIBUS.

CCCLXXXI. Studendum est Episcopis ut dissidentes fratres magis ad pacem quàm ad iudicium cohortentur.

Concil. Carthag. 4. c. 26.

Regino lib. 2. c. 380.

Burchard. lib. 1. c. 101.

Ivo par. 5. c. 205.

Gratian. di. 90. c. 7. *Studendum.*

Auctoritas ecclesiastica atque canonica docet non debere absque sententia Romanæ Pontificis Concilia celebrare.

Pelag. 11.

ep. 2.

Gratian. di.

17. c. 5.

Multu.

Episcopi intercessionem præstent his qui iniqua vi opprimuntur.

Nullus Episcopus nisi in legitima synodo & suo tempore apostolica atque canonica vocatione congregata super quibusdam criminibus pullatus audiatur.

Capitula

Angliram-

ni c. 3.

Gratian. 5.

q. 4. c. 1.

Nullus Episcopus.

Nemo Episcopum apud iudices seculares accusare præsumat, sed apud Primatus suos.

Accusatores & accusationes quas leges seculi non adscribunt canonica funditus repellit auctoritas.

Capitula

Angliram-

ni c. 11.

Burchard.

lib. 1. c.

144.

Gratian. 5.

q. 5. c. 7.

Accusatio-

nes.

Variis detractionibus & accusationibus non decet labefactari Primatem, sed magis patrum regulis roborari. Nam & Liberius Papa pro Athanasio duobus annis in exilio trusus est, & multi alij Episcopi, qui eum damnare voluerunt, exilio sunt damnati quorum exemplum omnes convenit sequi sacerdotes.

Multum derogatio prævalet, quando derogator creditur fide dignus. Ideo non omnes admittendi sunt, sed viri probatissimi. Primò semper persona, fides, vita, & conversatio accusantium inquiratur. Et postea quæ obiciuntur, fideliter pertractentur. Quia nihil aliter fieri debet nisi impetitorum prius vita discutiatur.

Capitula

Angliram-

ni c. 15.

Non est auctoritas quemquam Clericorum iudicare vel damnare antequam accusatores præsentés habeat, locumque defendendi accipiat ad ablucenda crimina.

Ibid. c. 21.

Omnis accusatio intra provinciam au-

Ibid. c. 10.

R r r

Gratian. 3.
q. 6. c. 4. &
26.
Cone. Car-
thag. 4. c.
29.

diatur, & à provincialibus terminetur. Ultra provincie terminos accusandi licentia non progrediatur.

Episcopus, nec provocatus, pro rebus transitoris litiget.

Non est iustum judicare aut condemnare virum cujus causa ad liquidum non est examinata.

Major à minore non potest judicari.

V. 398.

Iudicis non est quemlibet judicare vel condemnare absque legitimo accusatore; quia & Dominus Iudam furem esse sciebat, sed quia non est accusatus, ideo non est eiectus.

Capitula
Angilram-
ni c. 13.

Episcopos eiectos, atque suis rebus expoliatos, sedes proprias recipi & sua omnia legaliter primò eis reddi sancti canones decreverunt; & postea si quis eos accusare veller, æquo periculo facere sanciverunt, iudices esse decernentes Episcopos rectè sapientes in Ecclesia convenientes, ubi testes essent singulorum qui oppressi videbantur.

Burchard.
lib. 1. c. 144.

Placuit ut si quæcunque persona contra Episcopum vel actores Ecclesie se proprium crediderit habere negotium, prius ad eum recurrat caritatis studio; ut familiari colloquio commonitus ea sanare debeat quæ in querimoniam deducuntur, quam rem si differre voluerit, sententiam suscipiat excommunicationis.

Decreta In-
noc. 1. c. 10.
Gratian 11.
q. 1. c. 26.
Si quis can-
sa.

Si quæ causæ vel contentiones inter Clericos & laicos tam majoris ordinis quam etiam inferioris fuerint exortæ, placuit ut secundum synodum Nicenam congregatis omnibus ejusdem provincie Episcopis iurgium terminetur; nec cui liceat, (sine præjudicio tamen Ecclesie Romanæ, cui in omnibus causis debetur reverentia custodiri) relictis his sacerdotibus qui in eadem provincia Dei Ecclesias motu divino gubernant, ad alias convolare provincias vel aliarum provincialium Episcoporum iudicium expeti vel pati, nisi fuerit provocatum. Quod si quis præsumpserit, & ab officio cleri depositus & injuriarum reus ab omnibus judicetur.

Innoc. ibid.

Si autem majores causæ in medio fuerint devolutæ, ad sedem apostolicam, ut sancta synodus statuit & beata consuetudo exigit, per iudicium episcopale referatur.

VII. 102.
Hincmar.
ep. 44. c. 3.

Prudentissimè justissimeque decreta Niceni Concilij sive Africani decreverunt quæcunque negotia in suis locis ubi orta sunt finienda; maximè quia unicuique concessum est, si iudicio offensus fuerit cognitorum, ad Concilia suæ provin-

ciae vel etiam universale provocare.

Servata quæ scripta est de gubernationibus regula, manifestum est quòd illa quæ sunt per unamquamque provinciam ipsius provincie synodus dispensat, sicut Nicæno constat decretum esse Concilio.

Si quis Episcopus super certis accusatur criminibus, ab omnibus audiatur vel iudicetur qui sunt in provincia Episcopis.

Quæcunque sunt ad religionis obsequium pertinentia, locis suis & à suæ dioceseos synodis audiantur.

Vnaquæque provincia suo Metropolitano & suis comprovincialibus Episcopis sit contenta.

Maledictus omnis qui transfert terminos proximi sui. Et dicet omnis populus: Amen. & reliqua.

Qui sunt supra diocesim Episcopi, nequaquam ad Ecclesias quæ sunt extra præfixos sibi terminos accedant, nec eas aliqua præsumptione confundant.

Non oportet transferri terminos à patribus constitutos, ut alter alterius parochiam invadat, atque illic celebrare divina mysteria inconsulto Episcopo cui commissa est præsumat.

Ex Capitulis Domni Karoli Regis anno regni ejus xi. actis. De his qui infra regnum sine iustione dominica per vim aliquid rapuerint.

CCCLXXXII. Si quis in exercitu infra regnum sine iustione dominica per vim hostilem aliquid prædari voluerit, aut fœnum tollere, aut granum, sive pecora majora vel minora, domusque infringere vel incendere, hæc ne fiant omnino prohibemus. Quòd si ab aliquo præsumptioso factum fuerit, sexaginta solidis, si liber est, sit culpabilis, & omnia similia restituat, aut cum duodecim testibus se purget. Si verò servus hoc fecerit, capitali sententia subiaceat, & dominus omnia similia restituat, quia servum suum non correxit nec custodivit ut talia non perpetraret. Quoniam si nos ipsos comedimus, citò deficient. Vnusquisque tamen custodiat exercitum suum, ne aliqua deprædatio infra regnum fiat, qui non vult legibus emendare quæ sibi commissi injultè fecerint. Dignum est enim ut magistri vel seniores pro sibi commissis reddant rationes, si aliquid prædæ egerint aut injultè fecerint, eò quòd eos ita correctos non habent ut talia non audeant perpetrare.

Ex Capitulis Domni Hludowici Inghilenaum apostolica auctoritate & synodali sanctione, omnium videlicet Clericorum ac laicorum generaliter consensu atque hortatu decretis.

Suprà e. 79.

CCCLXXXIII. Si quis infra regnum rapinam fecerit, aut cuiquam nostro fideli ejusque homini aliquid vi abstulerit, in triplo cui aliquid abstulit legibus componat, & insuper bannum nostrum, id est, sexaginta solidos, nobis persolvat. Postmodum verò ante nos à Comite adducatur, ut in bastonico retrusus, usque dum nobis placuerit, pœnas luat. Nam si publicè actum fuerit, publicam inde agat pœnitentiam juxta sanctorum canonum sanctionem. Si verò occultè, sacerdotum consilio ex hoc agat pœnitentiam: quoniam raptores, ut ait Apostolus, nisi veram egerint pœnitentiam, regnum Dei non possidebunt. Qui verò de rebus Ecclesiarum aliquid abstulerit, gravius inde judicetur: quia sacrarum rerum ablatio sacrilegium est, & sacrilegus vocatur qui ex eis aliquid abstulerit aut rapuerit. Ex torres namque à liminibus sanctæ matris Ecclesiæ tales personæ usque ad satisfactionem Ecclesiæ, quam læserunt, sunt habendæ, atque infamia sunt notandæ.

De eo qui facultatem deprædationis dederit multoisa factione, ut vivus comburatur.

Isaac tit. 6. c. 7. Concil. Troil. c. 7.

CCCLXXXIV. Si quis scelerata factione facultatem deprædationis dederit, vel si quis factam dividerit, vivus comburatur.

Ut contumacia temerè præsumpta ab universis depellatur.

Suprà e. 117.

CCCLXXXV. Ab omnibus illius usurpationis contumelia depellenda est, ne prædia sibi cœlestium sacrorum dicata à quibusdam inruentibus vexentur. Quòd si quis præsumpserit, post debitæ ultionis acrimoniam, quæ erga sacrilegos jure promenda est, exilio publicæ deportationis uretur.

Ut capitale supplicium excipiat qui violentiam commisisse dinoscatur.

L. 1. Cod. Theod. de vi publ. & priv. Concil. Troil. c. 7.

CCCLXXXVI. Qui manifestam detegitur commisisse violentiam, non jam relegatione aut deportatione insulæ pleciatur, sed supplicium capitale excipiat, nec interposita provocationis sententia quæ in eum fuerint dicta suspendatur: quoniam multa facinora sub uno violentiæ nomine continentur, cum aliis vim inferre tentantibus, aliis cum indignatione resistentibus, verbera cadetque crebrò de-

Tom. I.

teguntur admittit. Vnde placuit ut si forte quis vel ex possidentis parte, vel ex ejus qui possessionem temerare tentaverit, interemptus sit, in eum supplicium exeri qui vim facere tentaverit, & alterutri parti causam malorum præbuit.

De eo qui sibi indebitum locum usurpaverit.

CCCLXXXVII. Si quis indebitum sibi locum usurpaverit, nulla se ignoratione defendat, sitque plenè sacrilegij reus qui hoc agere tentaverit.

Ut inviolata permanent quæ diversi Principes statuerunt.

CCCLXXXVIII. Quæcunque circa sacrosanctas Ecclesias à Principibus diversis sunt statuta, manere inviolata præcipimus.

L. 19. Cod. Theod. de Episc. & Cleric.

Ut si Ecclesiæ privilegia alicujus temeritate fuerint corrupta, piaculum quinque librarum auri pana mulceatur.

CCCLXXXIX. Si Ecclesiæ venerabilis privilegia cujusquam fuerint temeritate violata, vel dissimulatione neglecta, commissum quinque librarum auri condemnatione pleciatur.

Suprà e. 116.

Ut quæ diversi Principes statuerunt, vel antistites singuli pro causis ecclesiasticis obtinuerunt, inconvulsa perpetuo serventur.

CCCXC. Quæcunque à divinis Principibus constituta sunt, vel singuli quique antistites pro causis ecclesiasticis impetraverunt, sub pœna sacrilegij jugi & solida æternitate serventur. Clerici, non secularibus iudicibus, sed episcopali audientiæ referentur. Fas enim non est ut divini muneris ministri temporalium potestatum subdantur arbitrio. *Vide supra cap. cxi.*

L. 47. Cod. Theod. de Episc. & Cleric.

De privilegiis Ecclesiarum, quatinus incorrupta persistant.

CCCXCI. Præcipimus ut privilegia quæ Ecclesiis & Clericis lege concessa sunt maneant incorrupta.

Quòd servari debeat potius quàm auferri quod sanctæ Dei Ecclesiæ fuerit collatum.

CCCXCII. Iniquum est & sacrilegij instar ut quæ pro salute vel requie animarum suarum unusquisque venerabili Ecclesiæ contulerit aut certè reliquerit, ab his quibus maxime servari convenerat auferri & in aliud transferri.

v. 11. 148.

Ut laicis, quamvis religiosi, nulla sit disponendi de rebus Ecclesiæ data facultas.

CCCXCIII. Laicis, quamvis religiosi, nulla de ecclesiasticis facultatibus aliquid disponendi legitur, unquam adtributa facultas.

v. 463.

R r r ij

Quod prædones Ecclesie sacrilegi sint, sicut scripturae testimonio comprobatur.

Concil.
Val. 1. c. 4.
Capitular.
11. an. 814.
c. 10.
Iaac tit. 7.
c. 1.
Burchard.
lib. 21. c. 18.
Ivo par. 13.
c. 18.

CCCXCIV. Sacrilegi sunt Ecclesie prædones. Vnde & in Concilio Agathensi sub quarto capitulo decretum habetur ita:

Amico quippiam rapere, furtum est. Ecclesie vero fraudari vel abstrahi subripique, sacrilegium. Omnes enim contra leges facientes, resque Ecclesie diripientes, vel Ecclesias sacerdotisque contra divinas sanctiones vexantes, sacrilegi vocantur, atque indubitanter infames sacrilegique habendi sunt.

Quod ea que Domino consecrantur, ad jus ecclesiasticum pertineant.

Capitular.
11. an. 814.
c. 11.
Iaac tit. 7.
c. 2.
Ivo par. 16.
c. 162.

CCCXCV. Ea que Domino offeruntur vel consecrantur, ad jus pertinent sacerdotum. Et sacrilegi sunt omnes qui ea auferunt vel in aliud transferunt.

Vt si quis dignitatem presumpserit quam non meruit à Principe vel iusto seniore, sacrilegus habeatur.

CCCXCVI. Si quis presumpserit quam non meruit à Principe vel seniore dignitatem, sacrilegus habeatur.

Interpret. lib. 2. Cod. Theod. ut dignitatum ordo seruetur.

Iaac tit. 7. c. 3.

Vt illi qui diversis sceleribus implicati sunt, ad testimonium non admittantur.

CCCXCVII. Homicidæ, malefici, fures, sacrilegi, raptores, venefici, adulteri, & qui raptum fecerint, vel falsum testimonium dixerint, seu qui ad sortilegos magosque cucurrerint, nullatenus erunt ad accusationem vel ad testimonium admittendi.

Lib. 2. leg. Visigoth. tit. 4. c. 1.

Capitula Angilramni c. 67.

Iaac tit. 7. c. 3.

Burchard. lib. 16. c. 4.

Ivo par. 10. c. 37.

Gratian. 3. q. 5. c. 9. Constituimus.

Ne autem iudex jaculetur in reum sententiam quam ipse confiteatur aut socij sui eum convincant.

V. 308

CCCXCVIII. Iudex criminis discutiens non antè sententiam proferat capitalem quam aut reus ipse confiteatur, aut convictus per innocentes testes vel socios criminis sui manifestius convincatur.

Non esse iudicandum adversus absentes.

Suprà c.
360. 361.

CCCXCIX. Adversus absentes non iudicetur. Quod si factum fuerit, prolata sententia non valebit.

Ne Episcopus quilibet alium conculcet Episcopum.

Ibid. c. 301.

CCCC. Vt nullus Episcopus alium

conculcet Episcopum, nec eum supergradiat, aut aliquid incommodum ei in sua faciat parochia.

De Episcopo deposito qui se ad Romanum Pontificem reclamaverit.

CCCCI. Si quis Episcopus depositus agendum sibi negotium in urbe Roma proclamaverit, alter Episcopus in ejus cathedra, post appellationem ejus qui videtur esse depositus, omnino non ordinetur nisi causa fuerit iudicio Romani Episcopi determinata.

Ne in prædicatores Ecclesie detractiones seu vituperationes fiant, quod canonica scriptura damnat.

CCCCII. Quòd omnibus fidelibus omnibusque ordinibus summopere cavendum sit ne clanculò aut publicè unctum Domini detractionibus & vituperationibus dilanent, perpendentes illud exemplum Mariæ, quæ eò quòd Moyfi famulo Domini propter Æthiopiissam detraxit, immunditia lepræ multata sit. Et illud psalmista: *Nolite tangere Christos meos, & in Prophetis meis nolite malignari.* Et Dominus per Moysem ait: *Diis non detrahes, & principi populi tui non maledices.* Et si David Regum iustissimus in Saul, quem constabat jam à Domino reprobatum & abjectum esse, manum mittere non presumpserit, multò magis cavendum est ne manum detractionis aut vituperationis sive indiscretionis aut dehonorationis quidam mittant in unctum Domini & in prædicatores sanctæ Dei Ecclesie.

Quòd Episcopi inter se corrigere, si quid orum fuerit, debent.

CCCCIII. Constantinus Imperator de accusationibus Episcoporum ait: *Hæ quidem accusationes tempus habent proprium, id est, diem magni iudicij, iudicem verò illum qui tunc futurus est omnes iudicare. Mibi ergo homini constituto de huiusmodi rebus non licet habere auditoriam, sacerdotum scilicet accusantium & simul actorum, quos minime convenit tales debere monstrari qui iudicentur ab alijs.* Imperator quoque Valentinianus de Episcoporum causis sic ait: *Supra nos, inquit, est vestrum negotium. Et ideo vos de vestris inter vos agite causas, quia supra nos estis.* & reliqua.

De sacrilegis, quòd fures sint, teste scriptura.

CCCCIV. Omnibus sciendum est quòd sacrilegi fures sint cuncti qui res Ecclesie diripiunt, vastant, invadunt, vexantque, aut à jure Ecclesiarum, qui-

Cose. Ser.
lic. 6. 4.
Burchard.
lib. 1. c.
144.
Ivo par. 5.
c. 297.
Gratian. 1.
q. 5. c. 5.
Accusato.

Concil. Pa.
tit. VI. lib.
1. c. 19.
Capitula
Herardi c.
104.
vide supra
c. 331.

Senten.
lib. 1. c. 16.
ex verbos.
Epiphazij
Schelali-
ci.
Capitula
Angilram-
ni c. 15.

vide ad-
din. IV. c.
4.

Iaac tit. 7.
c. 4.
Concil.
Trod. c. 4.

bus traditæ fuerant, injustè alienant. Vnde & beatissimus Augustinus in homelia quadragesima octava evangelij Iohannis ita dicit: *Ecce inter sanctos est Iudas. Ecce fur est Iudas. Et ne contemnas, fur sacrilegus, non qualiscunque fur; fur localorum, sed dominicorum; localorum, sed sacrorum.*

Si crimina discernantur in foro, qualiscunque furti & peculatus. (Peculatus enim dicitur furtum de re publica. & non sic iudicatur furtum rei privatae quomodo publica) quanto vehementius iudicandus est sacrilegus fur, qui ausus fuerit non undecunque tollere, sed de Ecclesia tollere? Qui aliquid de Ecclesia auferri vel furatur, Iudæo perditio comparatur. Nota quòd aliquid de Ecclesia tollere furtum esse beatus Augustinus asseveret, & patratorem tanti furti furem sacrilegum appellat, necnon & Iudæo perditio acquireret. Et post pauca: Quare, inquit, loculos habuit cui angeli ministraverunt, nisi quia Ecclesia ipsius loculos suos habitura erat? Ecce quibus tanti doctoris documentis instruiamur quia quod in capite præcessit, in corpore ejus, quod est Ecclesia, videtur impletum. Porro Christum & Ecclesiam unam personam esse non neficimus. Et ideo quæ Ecclesiæ sunt, Christi sunt; & quæ Ecclesiæ offeruntur, Christo offeruntur; & quæ ab Ecclesia ejus tolluntur, proculdubio Christo tolluntur. Esto, futurum erat ut Ecclesia Christi nummos haberet. Si nummos, utique & prædia & mancipia & diversarum specierum innumera ornamenta. Et quia illicitum sit ea quæ conferuntur Ecclesiæ auferri beati Hieronymi scribentis in expositione Matthæi Evangelistæ verba ita testantur. Omnes, inquit, qui stipe templi & his quæ conferuntur in usus Ecclesiæ abutuntur in aliis rebus, quibus suam expleant voluntatem, similes sunt Scribarum & Sacerdotum redimentium mendacium & sanguinem Salvatoris.

Quòd quicquid offeratur Domino sanctum sanctorum sit, & ad jus pertineat sacerdotum.

CCCCV. Nulli liceat ignorare quòd omne quod Domino consecratur, sive homo fuerit, sive animal, sive ager, vel quicquid semel fuerit consecratum, sanctum sanctorum erit Domino, & ad jus pertinet sacerdotum. Propter quod inexcusabilis erit omnis qui ea Domino & Ecclesiæ, cui competunt auferat, vastat, invadit, vel diripit, usque ad emendationem Ecclesiæque satisfactionem, quòd

sit sacrilegus, & non tantum sacrilegus, sed etiam fur sacrilegus.

De his sacrilegis qui Ecclesiæ ejusque sacerdotibus injurias inferunt.

CCCCVI. Si quis in hoc genus sacrilegij proruperit ut in Ecclesiis earumque res intruens, sacerdotibus & ministris vel ipso cultui locoque aliquid importet injuriæ vel inferat ad divini cultus injuriam, in convictos sive confessos reos capitali sententia noverit vindicandum. Nec expectetur ut Episcopus injuriæ propriæ ultionem deposcat, cui sanctitas ignoscendi soli gloriam dereliquit. Sitque cunctis non solum liberum, sed etiam laudabile, factas atroces sacerdotibus aut ministris injurias veluti publicum crimen persequi ac de talibus reis ultionem mereri.

Quòd omnia quæ Domino offeruntur, proculdubio & consecrantur.

CCCCVII. Omnia quæ Domino offeruntur, proculdubio Domino consecrantur. Et non solum sacrificia quæ a sacerdotibus super altare Domino consecrantur oblationes fidelium dicuntur, sed quæcunque ei à fidelibus offeruntur, sive in mancipiis, sive in agris, vineis, silvis, pratis, aquis, aquarumve decursibus, artificibus, libris, utensilibus, petris, ædificiis, vestimentis, pellibus, lanificiis, pecoribus, pascuis, membranis, mobilibus & immobilibus, vel quæcunque de his rebus quæ ad laudem Dei fiunt, vel supplementum sanctæ Dei Ecclesiæ ejusque sacerdotibus atque ornatum præstare possunt, Domino Ecclesiæque sive à quibuscunque ultro offeruntur, Domino indubitanter consecrantur, & ad jus pertinent sacerdotum. Et quia Christum & Ecclesiam unam personam esse veraciter agnoscimus, quæcunque Ecclesiæ sunt, Christi sunt, & quæ Ecclesiæ vel in supradictis vel in quibuscunque speciebus sive pollicitationibus sive pignoribus, sive scriptis sive corporalibus rebus offeruntur, Christo offeruntur; & quæ ab Ecclesia ejus quocunque commento alienantur vel tolluntur, sive alienando, sive vastando, sive invadendo, sive minorando, sive diripiendo, Christo tolluntur. Et si ab amico quippiam rapere furtum est, præcipue Christo Domino nostro, qui est Rex Regum & Dominus dominantium, aliquid auferre vel alienare subripive vel vastare sacrilegium est. Omnes namque Ecclesiæ prædones manifestissime sunt sacrilegi; & nullus à sacrilegis nisi per puram probatamque atque

R r r i j

Augustin.
tract. 10.
in Iohan.
Gratian. 13.
q. 4. c. 3.
Quæst. 107.

Capitula
Herardi c.
65.

Iñactic. 7.
c. 5.
Burchard.
lib. 11. c. 17.
Iro par. 14.
c. 87.
Gratian.
11. q. 1. c. 1.
Nulli liceat.

Suprà c.
255.

Capitulare
11. an. 214.
c. 11.
Capitula
Herardi c.
65.
Iñactic. 7.
c. 7.
Concil.
Troll. c. 4.

Suprà c.
394.

publicam poenitentiam, & per Ecclesie satisfactionem, Episcoporumque per manus impositionem, juxta canonicas sanctiones reconciliationem, regnum Dei possidebit, & non solum à regno Dei fit alienus, sed etiam à liminibus sanctæ Ecclesie, & præcipue ab illius quam læsit, usque ad prædictam satisfactionem extorris efficitur. Talium verò scelerum patroribus, nisi post prædictam satisfactionem, nec vivis nec mortuis communicare minimè debemus: quia qui rapit pecuniam proximi sui, iniquitatem facit; qui autem pecuniam Ecclesie abstulerit, sacrilegium facit. Qui non solum sacrilegi, sed etiam fures sacrilegi, & lupi, atque homicidæ, pauperumque necatores, & insuper anathematis vinculo damnati coram Deo & sanctis ejus efficiuntur.

Vt Christiani ex propinquitate sui sanguinis connubia non ducant.

Suprà e.
130.

CCCCVIII. Ne Christiani ex propinquitate sui sanguinis connubia ducant, nec sine benedictione sacerdotis cum virginibus nubere audeant, neque viduas abque suorum sacerdotum consensu & conhibentia plebis ducere præsumant.

De eo qui se incestuoso ordine his personis quibus à divinis regulis prohibitum est conjunxerit.

Paulus lib.
2. Sentent.
tit. 18.
Concil.
Rem. an.
610. c. 8.
Isaac tit. 4.
c. 7.
Concil.
Tross. c. 8.

CCCCIX. Si quis sine gradu se incestuoso ordine cum his personis quibus à divinis regulis prohibitum est conjunxerit, usquequo poenitentiam sequestratione testentur, utrique communionem priventur, & neque in palatio habere militiam neque in foro agendarum causarum licentiam habebunt. Nam qui modo prædicto se incesto conjunxerint, Episcopi seu Presbyteri, in quorum diocesi vel pago actum fuerit, Regi vel iudicibus scelus perpetratum adnuntient, ut cum ipsis denuntiatum fuerit, se ab eorum communionem aut cohabitatione sequestrent. Res autem eorum ad primos parentes usque ad sequestrationem perveniant, sub ea conditione, ut antequam segregentur, per nullum ingenium neque per parentes neque per emptionem neque per auctoritatem regiam ad proprias perveniant facultates, nisi præfatum scelus sequestrationis separationem & poenitentiam fateantur. *Vide infra lib. 7. cap. 335.*

Ex libro legum Theodosij 111. capitulo XI. de incestis.

CCCCX. Quod incesti non sint le-

gitimi heredes, sed infamia sint notata utraque personæ.

L. 4. Cod. Theod. de incest. nupt.

Isaac tit. 4. c. 8.

Concil. Tross. c. 8.

Ivo par. 16. c. 313.

Vt nullus devotam Deo virginem vel viduam conjugem accipiat.

CCCCXI. Ut deinceps, sicut canones ecclesiastici prohibent, nullus Deo devotam virginem, nullus sub religionis habitu consilientem, sive viduitatis continentiam professam, vel sui proximam generis, aut etiam de cujus admixtione incestiva notam possit subire infamiae, illicito connubio aut vi aut consensu accipiat conjugem; quia nec verum poterit esse conjugium quod à meliori proposito deducitur ad deterius, & sub falsi nominis copula incestiva pollutione & fornicationis immunditia perpetretur. Hoc verò nefas si agere amodo cujuslibet gentis homines sexus utriusque tentaverint, insistente sacerdote vel iudice, etiam si nullus accusator sit, omnimodis separati, exilio perpetuo relegentur; nec aliqua definitione sui, quousque vixerint, longitudine temporis excusentur.

Quod blasphemiam Deo inferat qui se cum Deo sacrata miscuerit.

CCCCXII. Scire vos convenit quia blasphemiam Deo inrogat qui cum Deo sacrata vel cum velata femina se commulcular.

Vt Clericus proprio honore privetur si cum femina Deo sacrata vel velata se commiscuerit.

CCCCXIII. Si Clericus cum velata femina vel cum Deo sacrata se maculaverit, proprio honore privetur.

Quod sacrilegi & violatores juxta Apostolum sint qui violant sacratarum feminarum corpora.

CCCCXIV. Sciendum est omnibus quod Deo sacratarum feminarum corpora per votum propriæ sponsonis & verba sacerdotis Deo consecrata templa esse scripturarum testimoniis comprobantur. Et ideo violatores earum sacrilegi ac juxta Apostolum filij perditionis esse noscuntur. *Quod fornicatio omnibus peccatis periculosior esse perhibetur.*

CCCCXV. Quod penè omnibus peccatis gravior & deterius sit fornicatio, & veraciter dici potest laqueus mortis, & puteus inferni, ac vorago perditionis, eò quod adulteri vel luxuriosi propter cordis

inopiam perdunt animas suas. Nam, ut ait scriptura, pretium scorti vix unius est panis, & qui se jungit meretrici, unum corpus efficitur. Et qui luxuriatur, mortuus est in corpore vivente.

Quales debeant scripturæ valere.

CCCCXVI. Scripturæ quæ diem & annum habuerint evidenter expressum, atque secundum legis ordinem conscriptæ esse noscuntur, seu conditoris vel testium fuerint signis aut subscriptionibus roboratæ, omni habeantur stabiles firmitate.

Vt ita valeat commutatio sicut & emptio.

CCCCXVII. Commutatio, si non fuerit per vim & metum extorta, talem qualem & emptio habeat firmitatem.

De excommunicandis iudicibus & potentibus qui non se emendaverint.

CCCCXVIII. Vt iudices aut potentes qui pauperes opprimunt, si communiti à Pontifice suo se non emendaverint, excommunicentur.

Vt Episcoporum iudicio incesta matrimonia emendentur.

CCCCXIX. Præcipimus ut juxta decreta canonum adulteria & incesta matrimonia, quæ non sunt legitima, prohibeantur & Episcoporum iudicio emendentur.

In eo loco manendum unicuique ubicunque votum voverit.

CCCCXX. Vt unusquisque in loco ubi constitutus fuit, & ubi votum vovit, ibi maneat, & ibi reddat vota sua.

Quod maximum peccatum sit spiritualis commatris conjunctio.

CCCCXXI. Sciendum est omnibus quod conjunctio spiritualis commatris maximum peccatum sit, & divortio separandum, atque capitali sententia multandum, vel peregrinatione perpetua delendum.

De eo qui paganas observationes fecerit.

V. 3. CCCCXXII. Decrevimus, sicut & antecessores vel parentes nostri olim decreverunt, ut qui paganas observationes in aliqua re fecerit, mulctetur & damnetur quindecim solidis.

Præceptio ut mancipia Christiana paganis vel Iudeis non tradantur.

CCCCXXIII. Præcipimus generaliter omnibus ut mancipia Christiana paganis vel Iudeis non tradantur.

Vt omnes noverint quantum malum sit Deo sacratas vel reliquas incestare.

CCCCXXIV. Iubemus omnes scire omnibusque sacerdotibus prædicare at-

que sub poena sacrilegij denuntiare quantum malum & quam maximum flagitium sit cum Deo devotis feminis viduis vel virginibus, sive cum velatis, sive cum Deo devotis, maximeque cum sanctimonialibus & sacratis Deo virginibus vel viduis, tam in monasteriis quam & extra commiseri. Nam hoc peccatum duplex esse non dubium est. Vt verbi gratia dicamus, cujus vindictæ reus sit puer ante dominum suum qui uxorem domini sui adulterio violaverit, quanto magis ille qui sponfam Christi creatoris cæli & terræ putredine suæ libidinis commaculaverit, dicente beato Paulo Apostolo: *An nescitis quia corpora vestra templa sunt Spiritus sancti?* Et alibi: *Nescitis quia templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis? Si quis autem templum Dei violaverit, disperdet illum Deus. Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos.* Et iterum idolatriæ servituti adulteros & fornicatores in sermone & numero peccatorum jungit dicens: *An nescitis quia iniqui regnum Dei non possidebunt? Nolite errare: quia neque fornicarij, neque idolis servientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces, regnum Dei possidebunt.*

Vt quia necessitas bellorum cogit, pars pecuniæ quæ Ecclesiæ debetur, aliquanto tempore sub precario retineatur.

CCCCXXV. Assentimus cum consilio fervorum Dei & populi Christiani, propter imminenta bella & persecutiones ceterarum gentium quæ in circuitu nostro sunt, ut sub precario & censu aliquam partem ecclesiæ pecuniæ in adiutorium exercitus nostri cum indulgentia Dei aliquanto tempore retineamus, ea conditione, ut annis singulis de unaquaque casata solidus id est duodecim denarij ad Ecclesiam vel monasterium reddantur; eo modo ut si moriatur ille cui pecunia commodata fuit, Ecclesia cum propria pecunia revestita sit, & iterum, si necessitas cogat & Princeps jubeat, precarium renovetur, & rescribatur novum. Hoc omnino observetur, ut Ecclesiæ vel monasteria penuriam & paupertatem non patiantur, quorum pecunia in precario præstata sit, sed si paupertas cogat, Ecclesiæ & domui Dei reddatur integra possessio.

Vt Ecclesiarum privilegia, vel facultatem sive quicquid ad easdem pertinet, nullus invadere præsumat.

CCCCXXVI. Præcipimus omni-

Capitulari
I. an. 803.
c. 3.
Capitulari
II. an. 814.
c. 13.

bus ditioni nostræ subiectis ut nullus privilegia Ecclesiarum vel monasteriorum infringere, resque Ecclesiarum invadere, vel vastare, aut alienare, vel facultates earum diripere præsumat, nec sine precaria possidere pertentet: quia, sicut à sanctis patribus instructi sumus, gravissimum peccatum hoc esse dinoscitur, testante sacra scriptura, quæ ait: *Qui abstulerit aliquid patri vel matri, & dicit hoc non esse peccatum, homicidij particeps est.* Pater noster sine dubio Deus est, qui nos creavit. Mater nostra Ecclesia, quæ nos in baptismo spiritaliter regeneravit. Ergo qui Christi pecunias Ecclesiæ fraudat, vel rapit, sive vastat, vel alienat, homicida ante conspectum iusti iudicis esse deputabitur. De quo quidam sapientium dicit: *Qui rapit pecuniam proximi sui, iniquitatem facit. Qui autem pecuniam Ecclesiæ abstulerit, sacrilegium facit.*

Prov. 28.
Anacle. ep.
1.
Regino lib.
2. c. 282.
Burchard.
lib. 11. c. 18.
Ivo par. 14.
c. 88.
Gratian.
11. q. 2. c.
6. *Quæ ab-
Halerii.*

Gratian.
27. q. 4. c.
18. *Quæ
pi.*

Concil.
Troll. c. 4.

Ut neque Rex neque secularium quisquam per vim prædia Ecclesiarum rapiat, quæ Episcopi, Abbates, vel Abbatissæ regere videntur.

CCCCXXXVII. Omnibus, nos ipsos corrigentes, posterisque nostris exemplum dantes, generaliter interdicimus ut nullus laicus homo, vel Imperator, vel Rex, aut aliquis Præfectorum vel Comitum, seculari potestate fultus, sibi per violentiam rapiat aut à nobis competere vel quocunque modo invadere præsumat monasterium aut prædia vel quascunque res de potestate Episcopi vel Abbatis aut Abbatissæ, & incipiat ipse vice Abbatis regere & habere sub se monachos & pecuniam possidere quæ fuit Christi sanguine comparata. Talem hominem antiqui patres nominabant raptorem & sacrilegum & homicidam pauperum & lupum diaboli intrantem in ovile Christi, & maximè anathematis vinculo damnandum ante tribunal Christi. De talibus memores estote scripturæ sancti Pauli Apostoli ad Timotheum dicentis: *Divitiarum huius sæculi præcipe non sublimè sapere, neque sperare in incerto divitiarum, sed in Deo, qui præstat omnia.* Tales, si Ecclesiæ correctionem non recipiunt, ethnicis & publicanis sunt similes, quibus nec vivis nec mortuis communicat Ecclesia Dei. Talibus, qui & hic & ibi reperiuntur, cum tuba Dei clangamus, ne tacentes damnemur, ut simul cum eis pereamus. Si autem impietas horribilis est Deo, ille qui impiè agit, certè separatus est talis à Deo, & anathema-

ti justè subicitur. Anathema enim nihil aliud significat nisi à Deo separationem, sicut in veteri & novo testamento iudicium de anathemate significat.

De his qui non solum de rebus suis aliquid Ecclesiæ conferunt, sed etiam ab aliis conlatas injustè possident.

CCCCXXXVIII. Placuit nobis, & ab omnibus observari convenit, ut quia nonnulli memores sui per quaslibet scripturas pro remedio animæ suæ de facultatibus suis Ecclesiis aliquid contulisse probantur, quod à diversis Deum minus timentibus hæcenus mortifera calliditate tenetur, ita ut aliorum oblatio illis pertineat ad ruinam, nec intueri corde possunt diem iudicij Domini hoc qui cupiditatis delectantur ardore, quicunque immemor interitus sui res Ecclesiis, ut supra diximus, delegatas injustè possederit præsumpseritque retinere, & veritate comperta, res Dei servis dissimulaverit reformare, ab omnibus Ecclesiis segregatus, à sancta communione habeatur extraneus, nec aliud mereatur habere remedium nisi cum culpam propriam rerum emendatione purgaverit. Indignè enim ad altare Domini prorepere permittitur qui res ecclesiasticas aut audeat rapere aut injustè possidere. Qui verò in hac iniqua defensione perdurant, ut necatores pauperum omnes iudicandi sunt, quòd eorum taliter alimenta subtraxerint. Sacerdotalis tamen debet esse provisio ut vindictam admonitio manifesta præcedat, & res usurpatis injustè qui abstulit, adhibita æquitate restituat. Quod si neglexerit, & necessitas compulerit, postea prædonem sacerdotalis districtio maturata percussat. Neque quisquam per regna absque proprii Episcopi auctoritate res dispensare nitatur, quia Dei potentia cunctorum regnorum terminos singulari dominatione concludit. Qui verò his nostris sanctionibus contraxerit, & quæ neglexit, legibus emendare tardaverit, vel deinceps in prædicta nequitia perdurare voluerit, omnes honores quos habere videbatur perdat, & à nobis seculariter & legaliter strictim fortiterque puniatur, & à sacerdotibus cœlesti gladio feriatur. Et si se non correxerit, non solum excommunicatus, sed etiam anathematizatus moriatur.

De rebus Ecclesiæ, quæ sibi jure debentur, ne in aliud transferantur.

CCCCXXXIX. Sciendum est omnibus quòd sacrilegium sit res Ecclesiæ quocunque

Concil. Do-
214. c. 11. c.
11.

Suprà c.
191.

quocunque modo injustè ab Ecclesiis, quibus jure debentur, auferri & in aliud transferri.

Quòd homicidæ ante Deum deputentur qui res Ecclesie vastant.

Suprà c. 426.
Capitulare II. an. 814.
c. 14.
Iſaac tit. 1. c. 10.

CCCCXXX. Volumus omnes scire quòd qui Christi & Ecclesie pecunias auferunt, resque ejus fraudant, rapiunt, vastant, vel diripiunt, homicidæ ante Deum esse deputantur: quia res pauperum, quos Ecclesia pascere debet, diripiunt.

Ut capitali pœna mulentur qui sacrilegia, adulteria, prædationes, aut devastationes exercuerint.

Iſaac tit. 7. c. 4.
Concil. Troil. c. 4.

CCCCXXXI. Sub pœna capitali sacrilegia, adulteria, prædationes, vastationesque in regno nostro à quibuscunque fieri prohibemus, ita ut si voluntariè quis ex his unum vel aliquid fecerit, de vita componat, & omnes res ejus tam mobiles quam & immobiles silco nostro socientur, vel Ecclesie cujus res vastaverit, vel alienaverit, aut abstulerit, tradantur. Maximum enim sacrilegium est oblationes fidelium, quæ sunt res Ecclesiarum, auferre, vastare, alienare, invadere, vel subripi. Nam, ut ait sacra scriptura, neque sacrilegi, neque adulteri, neque prædones, vel vastatores, qui sunt raptores, regnum Dei possidebunt. Et si hi qui res fratrum diripiunt, à regno Dei alieni fiunt, quid super his fieri putatis qui res Deo dicatas diripiunt vel auferunt. Nam quanto gravius quis in presenti seculo peccat, tanto gravius in inferno torquetur.

De viris, quòd in castitate uxores suas diligere eisque, ut vasti infirmiori, custodiam & reliquam necessitatem debeant impendere.

CCCCXXXII. Omnibus scire volumus quòd, jubente Domino, viri uxores suas in castitate debeant diligere, & eis, utpote vasti infirmiori, honorem & custodiam atque cuncta quæ necessaria

sunt, prout quisque poterit, ministrare fideliter debet. Quod & nos, qui ministri Domini sumus, nec sine causa Dei gladium portamus, episcopali in vice omnium Episcoporum atque regali auctoritate pro viribus cunctos agere jubemus.

De conservanda fide inter virum & uxorem.

CCCCXXXIII. Scire omnes volumus, sicut & sæpius à Domini Episcopis & reliquis Dei servis admoniti sumus, quòd viri uxoribus suis, & uxores similiter viris suis, veraciter fidem & dilectionem servare debent, & non in aliquo ab his declinare, & quòd non liceat conjugatis neque pellicem neque concubinam habere.

Ne Clerici cujuslibet ordinis à quibuslibet laicis injurientur, vel apud alios quam apud Episcopos accusentur.

CCCCXXXIV. Ut neque Presbyter, neque Diaconus, neque Subdiaconus, de Ecclesiis trahantur, aut injuriam aliquam eorum inſcio Episcopo patiantur. Sed quicquid quis adversus eos habuerit, in notitiam Episcopi proprii perducatur, & ipse causam justitia præeunte discutens animo Clericos accusanti satisfaciatur.

De his qui innocentes apud Principem vel apud alios accusaverint.

CCCCXXXV. De his qui innocentes ad Principes aut judices accusare convicti fuerint, si Clericus honoratior fuerit, ab officij sui ordine degradetur. Si verò secularis, pœnam quam ipsi, si convicti essent, passuri erant patiantur. Et insuper si talis causa fuerit unde vivere debeant, à sacerdotibus publica pœnitentia multentur, ut spiritus salvus sit in die Domini.

Ut Clerici de his causis quas seculi leges non admittunt, minime impetantur.

CCCCXXXVI. Nullæ causæ à iudicibus ecclesiasticis audiantur quæ legibus non continentur, vel quæ prohibita esse noscuntur.

EXPLICIT LIBER SEXTVS.

CAPITVLARIVM LIBER SEPTIMVS.

INCIPIVNT TITVLI LIBRI SEPTIMI.

1. **D**E primatu Ecclesiarum & sacerdotum.
2. *Vt omnis ordo Clericorum Episcopo suo subiectus maneat.*
3. *Vt nemo Clericorum, relicto Episcopo proprio, ad negotia secularia migret.*
4. *Vt Presbyter vel Diaconus absque Episcopi proprii consensu nihil presumant.*
5. *Vt tempus penitentium in consideratione Episcopi consistat.*
6. *De penitentium conversatione & fide.*
7. *De fructuum oblationibus quae ministris Ecclesiae conferuntur.*
8. *De his quae in usus pauperum conferuntur.*
9. *Vt quicumque synodalem excommunicationem transgressus fuerit, in alia synodo spem recuperationis non habeat.*
10. *Vt excommunicatus, sive his qui Ecclesias deserunt, nemo communicet.*
11. *De conturbatoribus Ecclesiae opprimendis.*
12. *Vt monachi Episcopis suis ubique subiecti maneant.*
13. *Vt unusquisque Ecclesiae cui ordinatus est ministret.*
14. *De suscipiendis his qui persecutionem patiuntur.*
15. *De lege & consuetudine.*
16. *De alienis finibus non usurpandis.*
17. *Vt transgressores canonum excommunicentur.*
18. *Vt Episcopus curam monasteriorum gerat.*
19. *De monendis his qui ordinantur.*
20. *De satisfactione penitentiae.*
21. *De mensura penitentiae.*
22. *De malorum ordinatione vitanda.*
23. *De Episcopis qui inutiles ordinauerint.*
24. *De cavendis illicitis ordinationibus.*
25. *De rebaptizatis non ordinandis.*
26. *Vt qui excommunicatis sine licentia communicaverit damnetur.*
27. *De non vendendis rebus Ecclesiae.*
28. *Vt absque licentia Episcopi ad virgines vel viduas Clerici non accedant.*
29. *De appellatione primae sedis.*
30. *De arbitrio Episcopi erga penitentes.*
31. *De manumissionibus.*
32. *Vt nemini sit facultas, relicta principali cathedra, in Ecclesia in sua dioecesi vel in re propria diuitiis residere.*
33. *De defensoribus Ecclesiae à Rege possendis.*
34. *De occurso Clericorum ad Concilium.*
35. *De lectore amicus Ecclesiae in alia Ecclesia non promovendo.*
36. *De remissione penitentium.*
37. *De non invadenda alterius parrochia.*
38. *De iusto baptisate non iteranda.*
39. *De ultione peccatorum.*
40. *De prohibitis non despiciendis.*
41. *De praevicatoribus canonum submovendis.*
42. *De dilatione temporum erga eos qui ad sacros ordines promoventur.*
43. *De confessione scelerum.*
44. *Vt doctoribus contraria non doceantur.*
45. *De profundioribus questionibus.*
46. *De non negligendis praecipitis canonum, sed viriliter exercendis.*
47. *De non studendo novitati.*
48. *Vt nullus sacerdos in alterius parrochia aliquid presumat.*
49. *De non ignorandis canonibus.*
50. *De populo docendo.*
51. *Vt aliqua conditione obligatus, absque petitione domini sui non ordinetur.*
52. *De malis funditus abscidendis.*
53. *De non exigendis usuris.*
54. *De praevis persequendis.*
55. *De plebe adversus sacrilegos custodienda.*
56. *De utilitate gregis & pastoris.*
57. *De tepidis doctoribus.*
58. *Quomodo dubia vel obscura teneantur.*
59. *De uxoribus & concubinis.*
60. *De concubinis relinquendis.*
61. *De abstinendo à licitis.*
62. *Quòd penitentibus nulla laeta negotiationis exercere conveniat.*
63. *De reatu potentum.*
64. *Vt praevi non consecrentur.*

65. *Vt iniusta populi petitio effectu careat.*
 66. *De potestate data non abutenda.*
 67. *Vt nemo penitentem alterius parochie absolvat.*
 68. *De criminosis non promovendis.*
 69. *De his qui variis passionibus inventi sunt.*
 70. *De mortali semere non judicandis.*
 71. *De contentione vitanda.*
 72. *Quod mali, bone ministrando, sibi noceant.*
 73. *Vt vivente viro vel uxore nemo eorum alteri conjugio copuletur.*
 74. *De potestate Episcopi in parochia sua.*
 75. *Vt nemo Clericorum absque consensu Episcopi sui Principem adcat.*
 76. *De potestate Episcopi in rebus ecclesiasticis.*
 77. *Vt Clericus extra suam parochiam absque Pontificis sui permissu non proficiatur.*
 78. *Qualiter Episcopi provehantur.*
 79. *Quod turbis electiones Episcoporum non concedantur.*
 80. *Vt Episcopi terminos parochie sue non transcant.*
 81. *Vt Episcopi, nisi vocati, extra suam dioecesim nullas ordinationes faciant.*
 82. *Quod ea que in provincia agenda sunt ipsius provincie synodus dispenset.*
 83. *De potestate Primatis dioeceses.*
 84. *Vt accusatores Clericorum sine probatione non recipiantur.*
 85. *Vt criminosis vocem accusandi non habeat.*
 86. *Vt accusato locus unde ipse est concedatur, ubi testes habere queat.*
 87. *Vt Episcopus ante justam definitionem nullatenus propria potestate privetur.*
 88. *Vt nulli criminoso liceat accusare Episcopum.*
 89. *De Primatu in accusatione Episcopi expetendo.*
 90. *Vt accusator culpabilis non recipiatur.*
 91. *Vt nemo ecclesiasticus testificari compellatur.*
 92. *De Concilio universalis.*
 93. *De causis specialibus.*
 94. *Vt Metropolitanus in alterius provincia nihil presumat.*
 95. *Vt contradicentibus non ordinetur Episcopus.*
 96. *Quod tres Episcopi precepto Archiepiscopi ordinare possint Episcopum.*
 97. *De contradictione ordinationis Episcopi.*
 98. *Vt Chorepiscopi modum mensurae qui in sacris canonibus prefixus est non excedant.*
 99. *Quales persone ad accusationem non admittantur.*
 100. *Vt si unum crimen accusatores approbare nequiverint, de ceteris non admittantur.*
 101. *Vt testes infra XIV. annos etatis non recipiantur.*
 102. *Vt Clerici sive Episcopi a suis Metropolitanis vel comprovincialibus audiantur.*
 103. *Si quis Episcopus depositus Romanam Pontificem appellerit, causa ejus iudicio Episcopi Romani determinetur.*
 104. *Vt Episcopus accusatus ab omnibus comprovincialibus, coepiscopis videlicet suis, audiat vel iudicetur.*
 105. *Quod legitima uxor sit nuptialiter ductenda.*
 106. *De Metropolitanis, ne comprovincialium causas absque proprio Episcopo audiant, neque alicujus coepiscopi querelam vel crimen preter ceterorum omnium comprovincialium coepiscoporum presenciam disenter presumant.*
 107. *De accusatoribus sacerdotum calumniosis vel suspectis.*
 108. *De accusatoribus & accusationibus submovendis quas leges non admittunt.*
 109. *De causis Episcoporum vel reliquorum sacerdotum a comprovincialibus infra propriam provinciam terminandis, & non ab aliis, nisi fuerit provocatum.*
 110. *De accusatoribus in majorum natu iudicio requirendis.*
 111. *De accusatoribus prave conversationis, vel quorum vita est accusabilis, non recipiendis in causa sacerdotum.*
 112. *De accusatoribus quorum fides, vita, & libertas nescitur non admittendis in sacerdotum pulsatione.*
 113. *De canonibus a sacerdotibus non ignorandis.*
 114. *De Episcopo sibi soli presente cognitionem.*
 115. *De Episcopis damnare volentibus eos a quibus sunt consecrati.*
 116. *De Episcopis ejectis vel suis rebus expoliatis, ut ante non accusentur quam legibus pleniter restituantur.*
 117. *De his quos leges seculi non admittunt in Clericorum causis non admittendis.*
 118. *De non cogendo Clericos in publicam dicere testimonium.*
 119. *De accusatoris persona scelerum macula.*

- lis aspersa ad sacerdotium accusationem non admittenda.
120. *Ne interuentor Episcopus cathedram ubi intercessor est sedeat.*
121. *Quotiens de minoribus iudicibus ecclesiasticis ad maiores ecclesiasticos iudices fuerit provocatum, non eis denegatur qui provocauerint.*
122. *De apostolicis & canonicis decretis minime violandis.*
123. *Decretum Domni Karoli Regis Francorum ut serui Dei neque in hostem pergant neque armaturam habeant.*
124. *Non esse fundendam sanguinem Christianorum vel paganorum à sacerdotibus.*
125. *Vt serui Dei venationes non exercent.*
126. *Vt ignoti Episcopi vel Presbyteri ante synodalem probationem non admittantur ad ministerium ecclesiasticum.*
127. *De sacerdotibus qui plures uxores habuerint.*
128. *Vt unusquisque sollicitus sit, adiuuante Defensore Ecclesie, ne in sua parochia populus opera diabolica agat.*
129. *Vt parochiam suam unusquisque Episcopus singulis circumeat annis.*
130. *Vt Presbyteri Episcopis suis subiecti sint, & ut quadragesime tempore ministerij sui ordinem reddant.*
131. *Ne aliquis accipiat Ecclesiam infra parochiam sine consensu Episcopi sui.*
132. *Vt de inceffis & infirmis & penitentibus curam gerant sacerdotes.*
133. *Vt duabus vicibus in anno ad mallum omnes liberi veniant.*
134. *Vt nullus negligens sit quando pro Rege vel fidelibus suis orandum fuerit.*
135. *De ieiunio quatuor temporum & à sacerdote plebi denuntiando & ab omnibus observando.*
136. *Vt sacerdos nisi in locis consecratis Missam non celebret.*
137. *De sacerdotibus qui ministerium suum adimplere non valent.*
138. *De his qui penitentia accepta moriantur.*
139. *Vt nullus iudex neque Presbyterum neque Diaconum aut Clericum sine consensu Episcopi sui distringat.*
140. *Vt nullus Episcoporum vel secularium alterius Episcopi res tenere presumat.*
141. *De hoste & pugna atque armis sacerdotibus prohibitis.*
142. *De his qui putauerant idcirco preceptum fuisse non ire ad pugnam sacerdotes ut honor eis minueretur.*
143. *De sceleribus nefandis ob quos regna percussa sunt, ut penitus caveantur.*
144. *De his Presbyteris qui contra Episcopos suos seculares defensores habere noscuntur.*
145. *Vt cuiuspiam gradus Clericus sine Pontificis sui concessu nullum ad seculare iudicium atrahere presumat.*
146. *Vt Clerici venationes non faciant cum avibus vel canibus.*
147. *Vt omni anno ministerij sui rationem Presbyteri Episcopo suo reddant.*
148. *Vt omnes Episcopi parochias suas annis singulis circumeant.*
149. *De eo qui non coacte statuta transgressus fuerit.*
150. *Vt Ecclesiarum negotia semper primo audiantur in causis.*
151. *De Episcopo non usurpando alterius fines Episcopi.*
152. *De non iudicando vel restificando quemquam in sua causa.*
153. *Vt Episcopus ejectus, vel suis carens rebus, ante plenam restitutionem non accusetur; nec ille qui suis liberè & integerrimè fruens bonis, antequam familiariter conveniatur; neque respondere compellatur, nisi canonicè venerit evocatus.*
154. *De superbis vel contumacibus Clericis vel laicis coercendis.*
155. *Vt nullus Clericus vel Abbas ad iudicia secularia sine iussione proprii Episcopi ire presumat. Et ut nullus suo Episcopo contumax aut inobediens existat.*
156. *De Episcopis non accusandis nisi ad summos Primates, quia non omnes Metropolitanis summi sunt Primates. Et hoc summopere ab eis preuideatur ne aliqua cupiditate vel invidia fiat.*
157. *Quid de Advocato agendum sit qui in dolo vel fraude repertus fuerit.*
158. *De his qui contra suam professionem vel subscriptionem venerant.*
159. *De Clericis vel monachis aut laicis conspirantibus.*
160. *De peruersoribus finium aliorum.*
161. *De Presbyteris inflatis vel schisma facientibus.*
162. *Vt Presbyteri indiscretè ab Episcopis vel ab aliis aut laicis non mittantur.*
163. *De criminibus definitis minime refricandis.*
164. *De adprobanda accusatione.*
165. *De Presbyteris qui inconsultis propriis Episcopis in locis non consecratis Missas agunt.*
166. *Vt Presbyteri in Ecclesiis inconsulto*

- Episcopo non constituantur vel de Ecclesiis expellantur ab aliquo.
167. Quod Dei ordinationem accuset qui Episcopo detrahit vel accusat.
168. De homicidis infantum.
169. De his qui rapinam fecerint, aut iter agentes adfallerint, aut domorum nocturni spoliatores fuerint, quid sit agendum.
170. Ut iudices prius capitalem non proferrant sententiam quam aut reus ipse confiteatur aut per testes innocentes convincatur.
171. De Episcopis, si in reatum incurrerint, quid agendum sit.
172. De his qui viduas vel virgines inconsulto Episcopo velare presumunt.
173. De accusato Episcopo, si comprovinciales suspectos haberit, ut Romanum appellat Pontificem.
174. De reis ad Ecclesiam vel altaria earum confugiuntibus, ut non abstrahantur.
175. De non usurpandis plebibus alienis, & de non gravando Episcopo.
176. De his qui in reita fide suspecti sunt in accusationem sacerdotum vel testimonium non suscipiendi.
177. Quid sint delatores, vel quid de eis faciendum sit.
178. De Episcoporum causa per Episcopos iudices terminanda.
179. Ut nullus occultas nuptias aut raptum faciat, vel quam propinquus habuit ducat uxorem; sed dotatam, & à parentibus traditam, per benedictionem sacerdotum accipiat, qui vult nubere, uxorem.
180. Quod excommunicati à sacerdote, antequam canonicè reconcilientur, non possint majores natu accusare.
181. De homicidis, maleficis, veneficis convictis, appellare volentibus, non audiendis.
182. Quod Presbyteri, Diaconi, & reliqui Clerici sine iussione sui Pontificis nihil agere debeant.
183. De his qui virgines opprimunt aut rapiunt. Et de aliorum sponsis raptis.
184. De accusatoribus in iudicium presentandis, & accusatis non modicum spatium accipiendis ad ablenda crimina.
185. De Clericis nullo fiscali aut publico subdendis officio.
186. Ut nullus sacerdos feminam secum habitare permittat, aut cum eis frequentare presumat.
187. De testibus vel accusatoribus qui cum inimicis morantur in sacerdotum accusatione non recipiendis.
188. De testibus non recipiendis qui Christianæ religioni infesti extiterint.
189. De peregrinis Episcopis piè recipiendis.
190. Ut illicitus accessus feminarum ad altare non fiat, aut ulla femina vasa sacra aut corpus & sanguinem Domini contractare presumant.
191. De accusatis sacerdotibus, ut non prius in iudicium decident quam accusatores secundum canonicas & regulares sanctiones pleniter inquirantur.
192. De violatoribus sepulchrorum.
193. Ut sacerdotes suam non relinquunt Ecclesiam.
194. De Presbyteris gradam amittentibus, quia de eo deteriori solent ut filij Beulii efficiantur, quid agendum sit.
195. De laicis de religione disputandi presumentibus.
196. De his qui falsa Principum rescripta detulerint. Et de nonnullis aliis causis.
197. De his qui falsa fratribus intulerint quid agendum sit.
198. Ut nullus de alterius Presbyteri parochia populo persuadere audeat ut, relicta propria parochia, ad suam Ecclesiam conveniant, aut sibi eorum decimas dent.
199. Quod laicis de viris Deo dicatis vel ecclesiasticis facultatibus aliquid disponendi nulla sit attributa facultas.
200. De his qui in blasphemiam alterius aliquam scripturam vel cantica composuerint cantaverint.
201. Quid de Sacerdotibus vel Levitis de se crimen confitentibus agendum sit.
202. Ut nullus Presbyter penitentes inconsulto Episcopo reconciliare audeat. Et ut omnes publicè penitentes in Cena Domini ad Episcopum proprium conveniant, ut ab eo canonicè absolvantur vel dijudicentur.
203. De Clericis vel laicis qui suo Episcopo calumniator extiterit.
204. De causis in iudicio convincendis. Et de sententia adversus absentes infirmenda. Et de causis in iudicio non revolvendis. Et ut absentes non damnentur. Et quod absentes per alium nec accusare nec accusari possint.
205. Quid de delatoribus fidelibus agendum sit.
206. De Sacerdotibus vel Clericis qui per pecanias aliorum Sacerdotum Ecclesias aut beneficia subripiunt vel subvertunt.

207. *Vt* seculares de viris Deo dicatis Ecclesieque facultatibus ad se nihil putent pertinere præter reverentiam tantum.
208. De servis dominorum facinora confessis non audiendis.
219. *Quid* de hominibus qui pauperes expoliant, & admonente Episcopo non reddiderint, agendum sit.
210. De his qui sine iussione Episcopi iudices seculares adeunt, aut sine licentia & literis Episcopi sui proficiuntur. Et de laicis Ecclesie vel Clericis calumniam facientibus.
211. De laicis vitiosis à Clericis, nisi sponte voluerint, non recipiendis.
212. *Vt* hi qui sponte hominem occidere voluerint, & non potuerint perpetrare, ut homicidæ habeantur.
213. De Clericis qui à suis recedant Episcopis.
214. *Vt* nulli sacerdotes eorum decimas aut aliquid de rebus vel facultatibus Ecclesie sine licentia proprii Episcopi vendere præsumant.
215. De anathematis hominibus repellendis.
216. De sententia adversus absentes vel minores iudicata non valenda.
217. *Quid* de Clericis qui in seditione arma portaverint faciendum sit.
218. De his qui inebriantur, ut à communione, nisi se correxerint, suspendantur, aut corporali supplicio subdantur.
219. *Quid* de his Ecclesie iudicibus faciendum sit qui absentes iudicare præsumant.
220. De his qui apud extraneos iudices causam suam proponunt. Et de his qui prius in proprio foro non iurgaverint. Et de iudicibus qui sua negligentia causas differunt.
221. *Quod* ruinis miserorum oppido succurrendum sit.
222. *Quid* de vaticinatoribus falsis agendum sit.
223. *Quod* in metropolitana sede, tempore quo omnes elegerint comprovinciales Episcopi, ad synodum faciendam sit conveniendum.
224. *Quid* de Episcopo qui aliam conculcare vel calumniari aut injuriare præsumserit Episcopum faciendum sit.
225. *Vt* nullus Presbyter in Ecclesia benedictiones publicas super populum fundere aut altare consecrare vel reconciliare præsumat.
226. *Vt* absentibus quod ablatum est pleniter restituatur.
227. *Vt* ea que ad perpetuam utilitatem sunt instituta inconversa permaneant.
228. De negligentibus officia divina & non venientibus ad matutinalia vel vespertinalia sive reliqua divina officia.
229. De his qui in captivitatem ducti sunt quid agendum sit.
230. *Quod* contra caput non sit surgendum.
231. *Vt* Presbyteri per singulas hebdomadas, sicut ab Episcopo, vel ab illo qui constitutus est ab eo, vocantur, ad civitatem conveniant, absque ulla dilatione, discendi gratia.
232. *Quid* de convictis in iudicio de evidenti violentia faciendum sit.
233. *Vt* sacerdotes de incognitis rebus nihil iudicare præsumant.
234. De his qui relinquunt ecclesiastica officia & ad seculares confugiunt. Et de Clericis furtum Ecclesie facientibus. Sive de Clericis comam nutrientibus vel habitum aut vestimenta clericalem mutantibus.
235. De servis infamis vel consensu dominis violentiam facientibus, & qualiter hæc corrigantur.
236. *Qualiter* desideres vel negligentes curandi sint.
237. *Vt* Clerici contumaces vel inflati contra Episcopum suum non sint, nec parvipendant ejus excommunicationem. Et qualiter hæc facientes suam recipere debeant dignitatem.
238. *Quod* accusatoribus ante discussionem utriusque partis non sit credendum.
239. De sacerdotibus non detrahendis.
240. *Vt* qui iudices suspectos habuerit, vocem appellationis exhibeat.
241. *Vt* carveat unusquisque, quantum fieri potest, ut alteri non faciat quod pati non vult.
242. *Vt* discordantes ad altare sive gratiam sancte communionis non accedant. Et si unus eorum se correxerit, & alter discordans inventus fuerit, quid de his agendum sit.
243. *Quod* penitentes à convivio & ornamenti atque alba veste abstinere debeant.
244. De divinis & apostolicis atque canonum decretis minimè violandis.
245. De his sacerdotibus qui de Ecclesia ad Ecclesias irrationabiliter transierint, & de illis qui in loco eorum sunt ordinati.
246. *Quod* injuriarum actiones non nisi presentes accusare possint.
246. *Quod* amicitiam protegat omnis qui non contendit.

248. *Vt quod Ecclesia tricennali jure possiderit, nulli liceat pro hoc deinceps appellare. Et de raptoribus viduarum vel virginum. Et ut femine sacris altari- bus non ministrent.*
249. *De iudicibus contra legem iudicantibus & legem audire nolentibus.*
250. *De imperitis, ut peritis non preferantur.*
251. *Vt liceat litigatoribus visitatam causam appellations remedio subleuare, & appellatores in nullam custodiam redigantur.*
252. *Vt nullus falsum testimonium dicat. Et de periculo falsorum testimonium, seu penitentia vel abiectione eorum.*
253. *Quod eandem penam passurus sit accusator, si convincere accusatum non poterit, quam reus passurus erat.*
254. *Quod prolator semper scripturam adfirmare debeat.*
255. *Vt omnes fideles suis Episcopis fideliter obediant.*
256. *De homicidiis quid agendum sit.*
257. *Quid de furibus & malefactoribus sit agendum.*
258. *De incestis quid agendum sit.*
259. *De accusatoribus non facile recipiendis, nec absque certa probatione quibusquam iudicandis vel damnandis.*
260. *De Chorepiscoporum superstitione atque damnatione.*
261. *De rebus ecclesiasticis absque iustione proprii Episcopi non dispensandis.*
262. *Vt mulieres non ingrediantur ad altare. Et ut baptizati fidei sacramento instruantur, & post baptismum chrismata caelestia per Episcoporum manus impositionem percipiant.*
263. *Quod non conveniat catechumenis vel penitentibus in Pascha vel Pentecosten aut Nativitate Domini baptismum vel ante canonicam reconciliationem sacramentum dominici corporis dare, sed tantum sal benedictum.*
264. *Vt in synodo prius generales cause, que ad normam Ecclesie pertinent, finiantur, & postea speciales ventilentur.*
265. *De his qui res Ecclesie à Principibus petunt, ut irrita habeantur que obtinent, & ipsi communionem priventur.*
266. *Vt nullus Episcopus de alterius Episcopi diocesi quicquam presumat.*
267. *Vt hi qui res Ecclesie invadunt, vastant, vel diripiunt, si monente Episcopo non se correxerint, communionem priventur.*
268. *Vt posteriores Episcopi non se preponant prioribus.*
269. *Vt Clerici qui sine epistolis Episcopi sui extra propriam parochiam profecti fuerint, communionem priventur. Et si incorrigibiles apparuerint, verberibus arceantur.*
270. *De Clericis, si ebrietatem non vitaverint, ut excommunicentur aut verberentur.*
271. *De his qui per calumniam Ecclesiam aut Clericum fatigare tentaverint.*
272. *Vt laici non ordinentur nisi religione premissa. Et ut monasteriis puellarum probate vite homines preficiantur.*
273. *De his qui distractionem Episcoporum circa se auserint putaverint quid agendum sit.*
274. *De conspiratione Clericorum vel monachorum aut laicorum.*
275. *De his qui res Ecclesie traditas invadant vel vastant, aut absque proprii Episcopi consensu accipiunt, quid agendum sit.*
276. *De his que die dominico agi prohibentur vel permittuntur.*
277. *De his qui ante finitam Missam de Ecclesia egredi presument.*
278. *De his qui in Ecclesia cum armis intrare presument.*
279. *Vt laici in Ecclesia infra cancellos stare non presument.*
280. *De his qui sabbato sancto Pasche hora nona jejunium solvant.*
281. *De purgatione sacerdotum, qualiter facta fuerit Vvarmacie secunda vice.*
282. *De recto iudicio ab omnibus iudicando. Et de litibus & contentionibus cavendis.*
283. *Vt testes, priusquam de causa interrogentur, sacramento constringantur.*
284. *Vt Episcopi vel sacerdotes aut Clericos in iudiciis secularibus nullus accuset.*
285. *De privilegiis Ecclesiarum & Clericorum non violandis.*
286. *Vt mancipia que Iudei emerint aut circumciderint, ab eorum potestate auferantur.*
287. *De his que à prioribus Principibus circa Ecclesiarum utilitates sunt ordinata, ut immota permaneant semper.*
288. *De integra restitutione.*
289. *De his que iniuste ablata sunt, ut iuste legibus in integrum restituantur.*
290. *Vt Ecclesiarum vel Clericorum servos à iudicibus non liceat vexari.*
291. *Vt de criminibus defunctis non liceat postmodum movere certamen.*

292. *Ut dotes Ecclesiarum simul cum ipsis Ecclesiis semper ad proprii Episcopi pertineant dispositionem.*
293. *Ut Episcopi semper praevideant qualiter iudices cum omnibus sibi commissis agant.*
294. *De devotis peccantibus non recipiendis, nisi peccare deserint.*
295. *De his qui excommunicantur à sacerdotibus, ut nullus ad eos accedat.*
296. *De vagis & levibus sacerdotibus ac Clericis quid agendum sit.*
297. *De tenendis ad solutionem qui debitum promittunt.*
298. *De his qui ad vendendum alterius rem acceperint quid agendum sit.*
299. *Ut creditor rem debitoris non vendat prius quam eam de solutione ter conveniat.*
300. *Ut cum rebaptizatis fideles non communicent.*
301. *De his qui iubente sacerdote de Ecclesia exire contempserint quid agendum sit.*
302. *De Clericis increpationi inobedientibus verberandis.*
303. *De his qui aliis aliquid debent, & ipsi ab eis aliquid debent, ut in solutionem computentur.*
304. *De his qui filios familias aliquid commodaverint quid agendum sit.*
305. *De secularibus qui suas uxores derelinquant.*
306. *Ut stipendia Clericis juxta meritum distriuantur.*
307. *De accusatoribus & accusationibus quas seculi leges non admittunt à Clericorum causis repellendis.*
308. *De Episcopo qui alterius parochianum praesumit retinere vel ordinare seu judicare.*
309. *De peregrinis iudiciis non recipiendis.*
310. *De penitentibus, qualiter penitentiam debeant accipere.*
311. *De contumacibus Clericis & ad officium tardis.*
312. *De his qui alienam pecuniam sibi commodatam attrahere praesumant.*
313. *De creditore qui, debitore tardante ad solutionem, pignus quod penes se retinet vendiderit, quod amplius acceptum est debitori reddendam.*
314. *Ut Episcopus ultra suam provinciam ad iudicium minime devocetur, nisi fuerit provocatum; sed ab omnibus suis provincialibus Episcopis infra suam provinciam audiatur.*
315. *De Episcopis qui Romanam appellant Pontificem.*
316. *De Presbyteris qui in suis parochiis aliquid paganissimi agere permittunt, & de agris in quibus haec acta esse noscuntur, quid agendum sit.*
317. *De penitentibus quae, defunctis viris, aliis habere praesumant.*
318. *De his qui rem alterius vendendam acceperint, si eam minus vendiderint, pretium quod eis mandatum fuerat solvere cogantur.*
319. *De eo qui servum bona fide comparaverit, si servus ex priori vitio fugerit, quid agendum sit.*
320. *De his qui indiscussos potestate tyrannica damnare praesumunt. Et de Episcopis vel sacerdotibus, quod non debeant ab aliis iudicari nisi à quibus & ordinari.*
321. *De his qui habent causas adversus Episcopos proprios, vel adversus alios, apud synodum provinciae audiendis; exceptis his qui adversus suam Metropolitanam querelam habuerint.*
322. *De ore eorum in accusatione vel testimonio obstruendo qui divinis vocibus mortui esse noscuntur.*
323. *De non neganda appellatione accusati.*
324. *Quod eis qui de se confessi sunt super alios non sit credendum.*
325. *De perversis finium priusquam cause auditio terminetur.*
326. *De his qui contra voluntatem defuncti faciunt, ut perdant hereditatem.*
327. *De his quibus per testamentum aliquid delegatum est, quod nihil contra voluntatem defuncti liceat agere.*
328. *Quod voluntas defuncti ab hereditibus in omnibus sit peragenda.*
329. *De filiis qui patrem leserint donationibus cavendis.*
330. *De donatione in filio à patre facta, si ab eo lesus fuerit, revocanda.*
331. *De detractioe Principum ac majorum natu ab omnibus cavenda.*
332. *Quod omnibus qui lite pulsati fuerint non aliubi quam in proprio foro iurgandum sit.*
333. *Ut appellantes nulla arceantur detentione.*
334. *De his qui, contempto fidejussore, ad solutionem potius debitorem delegerint.*
335. *Quod liberi homines statum suum & deteriorare & immeliorare possunt.*
336. *De monachis qui monasteria contempnunt ab Episcopo revocandis.*
338. *De feminis quae religionis vestem in domibus propriis mutaverunt, si postea concubitarum*

- concutum elegerint, quid agendum sit.
339. Quod quatuor persone in iudicio semper adesse debeant.
340. Quod non solum qui furtum fecerint, sed & qui ad hoc proficiendum adiutorium aut consilium dederint, furti actione sunt tenendi.
341. Qui sunt agnati, & qui sunt cognati.
342. De his qui se metu aut terrore servos esse mentiti sunt.
343. De his qui domos effregerint, vel villas expoliaverint aut expugnaverint, vel rapinas fecerint, quid agendum sit.
344. De his qui latrones vel reliquos malefactores susceperint.
345. De his qui incendium fecerint.
346. De non valendis constitutionibus contra canones vel decreta Presulum aut bonos mores conditis.
347. Ut non constingat Clericam sententia non à suo iudice dicta.
348. Ut hi qui falsa alius interrogaverint puniantur, & falsitate infames efficiantur.
349. De comprovinciali synodo retrahenda per vicarios urbis Romæ Episcopi.
350. Ut nullus Episcopum aut actores Ecclesie apud alios prius accuset quam eum familiariter conveniat atque ab eo familiarem iustitiam petat.
351. De infamibus vel sacrilegis, quod religiosos accusare non possunt.
352. Ut cause quas leges seculi non admittunt à iudicibus ecclesiasticis non audiantur.
353. Quod hi qui pro injuria mediocri damna subire compellantur, infames efficiantur.
354. De absentibus non dammandis.
355. Ut hi qui res alienas violenter occupant, quicquid ibi perditum vel alienatum fuerit, eis quibus competeant pleniter restituantur.
356. De his qui cum pecoribus coitu mixti sunt, aut more pecorum usque affinitatis lineam cum consanguineis incestum commiserunt, sive cum masculis concubuerunt.
357. Quod in causa capitali, vel in causa status, non per Advocatos sed per ipsos sit agendum.
358. Ut Metropolitanus Episcoporum comprovincialium causas non presumant audire nisi presentes omnes fuerint Episcopi comprovinciales.
359. Ut reprehensio que laici arguuntur, à Clericis respuatur.
360. De delatoribus quid agendum sit, vel quid sint delatores.
361. De his qui in alterius famam aut scripturam aut verba contumeliosa confinxerint.
362. De his qui unam rem duobus dominis donaverint.
363. De servis in caput Domini à quoquam non interrogandis.
364. De his qui irati crimen aliquod calibet dixerint, si postea respicientes hoc perficere noluerint, quid agendum sit.
365. Ut qui crimen objecerint, scribant se probaturos. Et ut ibi causa agatur ubi crimen admissum esse dinoscitur.
366. Ut nullus absque inevitabili necessitate suam relinquat Ecclesiam.
367. De his qui ante alterius iudicem fuerint pulsati, quid agendum sit.
368. De his qui famosos libellos legere aut cantica famosa cantare presumunt.
369. De his qui à Clericorum accusatione sunt repellendi.
370. De his qui divinos vel mathematicos consulere presumunt.
371. De auctoribus vel concitatoribus seditionum vel tumultuum.
372. De periculo iudicantium & providentia eorum.
373. De accusatione adversus doctorem submovenda.
374. Quod hi qui adversus patres armantur, Deo existant odiosi.
375. Qualiter decime & oblationes fidelium à Sacerdotibus sint dispensande.
376. Quod femina cum Presbyteris vel reliquis Clericis non debeant habitare, nec eis ministrare, nec intra cancellos stare, neque ad altare accedere.
377. Ut incesti à Sacerdotibus per veraces & Deum timentes homines fideliter perquirantur & canonicè puniantur.
378. Ut Presbyteri & reliqui Clerici ab omnibus vitiis se caveant, & subiectos sibi fideliter instruant, atque bonis operibus omnibus ducatum prebeant.
379. De confessionibus fidelium accipiendis & dijudicandis, & consilium dandis qualiter modo & quantitate peccati sit penitentia.
380. De his qui prius non habentes odium, sed se defendentes, aliquem occiderint, qualiter corrigendam sit temporis institutio.
381. De muliere que duobus fratribus nupserit, & de viro ejus, quid agendum sit.
382. De mulieribus & viris infantes opprimantibus.

382. De muliere que adulteravit virum suam, similiter & de viro qui uxorem suam adulteravit, qualiter de ambobus agendum sit.
383. *Ut ad confirmationem Episcopi omnes devotè conveniant, eique que necessaria sunt ministrare non negent.*
384. De parvulorum instructione, tam fidei & baptismatis mysterio, quam sancti Spiritus dono.
385. De frequenti peccatorum confessione.
386. De manifestatione aliorum peccatorum, & quòd ea celere peccatum sit.
387. Quòd magis delinquant qui fidem per ceperunt quam alij, si tamen in bono opere persistant.
388. De conjugio, quòd à Deo sit institutum.
389. De castitate eorum qui conjugio sunt copulandi.
390. *Ut omnes à minore usque ad majorem suis sacerdotibus sicut ipsi Domino obediens existant, cujus vice legatione in Ecclesia fungantur. Ex Capitulo Domini Karoli Theotoni villa firmatis.*
391. De infantum baptismo & Ecclesiarum vel altarium seu fidelium consignandorum dubitatione quid agendum sit.
392. De Advocatis vel Defensoribus Ecclesiarum à Principe postulandis.
393. *Ut ubi quisque ordinatur, ibi permaneat.*
394. De Presbyteris & ministris Ecclesie, ut à suis & non ab aliis Episcopis chrisma petant vel accipiant. Et de Chorepiscoporum cassanda superstitione.
395. De his qui rapiant feminas, ut eas non habeant uxores.
396. Quòd in omnibus locis Deus orandus sit, & non in aliis quam in Deo dicatis ab Episcopis locis Missa sit celebranda.
397. De secularibus qui Episcopis suis inobedientes existant, & ad emendationem sui tardant venire, quid agendum sit.
398. De Clericis, ut non utantur armis vel sagis.
399. *Ut ea que Episcopus in sua diocesi corrigere non valet, ad alios referat Presulei, vel, si necesse fuerit, Regi intimet.*
400. De his qui Deo famulantur, si in barathrum fornicationis ceciderint, qualiter corrigendi sunt.
401. De his qui à paganis baptizati fuerint.
402. De his qui à Chorepiscopo confirmati fuerint.
403. *Ut qui ab hæreticis baptizati fuerint in nomine sancte Trinitatis, non rebaptizentur, sed sola impositione manus perficiatur.*
404. *Ut baptizandi symbolum discant fidei.*
405. *Ut hi de quibus dubitatur utrum baptizati sint annon, vel à Presbytero diis immolanti vel immolantibus carnibus vescenti sunt baptizati, ut rebaptizentur.*
406. *Ne nullus plusquam duas uxores accipiat.*
407. De orationibus & elemosynis ac Missarum celebrationibus pro fidelibus defunctis fideliter agendis; quibus impij carere debent; quoniam nec eorum elemosyna à Sacerdotibus vel reliquis fidelibus accipienda est.
408. *Ut nullus Episcopus sive Presbyter aliam causam in synodo prius suggerat quam ea que ad emendationem vite pertinent finiatur.*
409. De his qui facultatulam Ecclesie petunt à Regibus, prava cupiditate inliciti, quid agendum sit.
410. *Ut nullus Episcopus alterius Episcopi res devastet aut plebes invadat.*
411. De eo qui mansucula Ecclesie fraudaverit vel quolibet modo invasit, ut ab Ecclesie communione arceatur.
412. De Episcopo judicato, si apostolicam sedem appellare voluerit.
413. De his qui à iudicibus quos Primates dederint appellaverint quid agendum sit.
414. De Presbyteris, ut inconsulto Episcopo non presumant celebrare agenda.
415. Ne aliquis Presbyter civitatis sine Episcopi precepto aliquid agat.
416. Ne Presbyteri rem Ecclesie sine sui consensu Episcopi vendant.
417. De abjecto Clerico ab aliena Ecclesia non recipiendo.
418. *Ut semper ad Patrem oratio dirigatur.*
419. De rebus Ecclesie à nullo iniuste retentandis vel diripiendis.
420. *Ut ab Ecclesie societate extorris habeatur quicumque ejus rebus damnum intulerit.*
421. De privilegiis Ecclesiarum inlibatè servandis.
422. De Clericis à propriis Episcopis corrigendis.
423. *Ut nullus Chorepiscopus per impositionem manus Spiritum sanctum tradat aut consecrationem pontificalem faciat.*
424. De his qui à Chorepiscopis sunt ordinati Presbyteri, Diaconi, vel Subdiaconi.
425. *Ne iudices de excessibus malorum judicent aliquid extra contibentiam Sacerdotum.*

426. De Presbyteris Episcoporum, quò ipsi ire non poterint, ad corrigendum mittendis.
427. De eo qui fallax in fide repertus fuerit.
428. Quòd non solùm flagitia defendenda, sed etiam amarum penitentia fletibus sint eradicanda.
429. De illo qui non solùm furtum fecerit, verùm & qui furi consenserit.
430. Vt in sancto Pasche sabbato die & Parasceve Missæ non agantur.
431. De his qui in locis illicitis & minimè consecratis contra canonicam auctoritatem Missas celebrare vel audire presumunt.
432. Quòd incestum committat qui se consanguinea sua usque affinitatis lineam conjugit.
433. Vt incesti, quandiu in scelere manent, non fidelium Christianorum sed tantùm aut gentilium aut catechumenorum vel energumenum locum teneant.
434. De incestis nullo conjugij nomine prevalendis.
435. De incestis conjunctionibus.
436. De canonice accusationis ordine.
437. De servis & liberis vel infamibus personis non recipiendis.
438. De Episcopis & reliquis sacerdotibus vel Clericis ad seculares iudices minimè accusandis.
439. De Primatum & Metropolitanorum differentia.
440. De familiaribus vel hominibus, tam liberis, quàm servis, dominum accusantibus, vel secreta ejus prodentibus, quid agendum sit.
441. Quòd Episcopi à Deo, cujus servi existunt, sint iudicandi, accusandi, vel damnandi. Quia, juxta Apostolum, nemo alienum servum debet iudicare. Et quòd non ab humanis aut prave vite hominibus sint lacerandi, ipso Domino regulam tribuente.
442. De his qui se ipsos quocunque modo necant.
443. De his qui Clericum injuraverint.
444. Ne laici intersint quando canonica jura ventilantur, vel regularia examinantur, nisi in propria accusentur persona.
445. Vt ecclesiastica jura semper inlibata permaneant.
446. Suggestio populi ad Imperatorem Karolum & Episcopos.
447. De alienis iudiciis non recipiendis, & peregrinis iudicia vel examina respuenda.
448. De Episcopo qui adversus proprium Metropolitanum vel contra alios quosque habuerit causam quid agendum sit.
449. Quòd fundamentum totius bonitatis sit Christus Iesus, & qualiter in ovile ovium per ostium sit intrandum.
450. De causis definitis minimè recommendandis.
451. De his qui contra prepositos suos se erigunt, & de accusatoribus vel testibus inimicis, quid agendum sit.
452. De regulis Clericorum.
453. De neganda accusatorum licentia criminandi priusquàm se ipsos purgaverint de his que eis obiciuntur.
454. De falsis testibus & perjuris quid agendum sit.
455. De qualitate virginis in conjugio.
456. Vt Clerici vel Laici in aliena Ecclesia non communicent sine litteris Episcopi sui.
457. Vt laici contemptores canonum excommunicentur, Clerici verò honore priventur.
458. Vt qui Clericam alienam defendere nititur, communionem privetur.
459. De accusationibus in Clericorum causis non suscipiendis que seculi legibus prohibentur. Et de Clericis damnatis à nemine defendendis.
460. Vt non alij Metropolitani Primates appellentur nisi illi qui primas sedes tenent: quia alij non possunt tres turmas facere de Episcopis quàm illi qui primas sedes tenent; qui tres turmas facere debent, sicut in hac sententia jubetur.
461. Quòd cum illis quibus Episcopus non loquitur non sit loquendum, nec excommunicatis communicandum; ut ipsi humiliant semetipsos, ut festinè reconcilientur.
462. De non injuriandis Episcopis aut lacerandis, sed potius tolerandis.
463. De legitimo conjugio.
464. De his qui de suspitione vel absque legitimo accusatore aliquos iudicare presumunt.
465. Vt Episcopi per singulos annos circumueant parochias suas.
466. Vt Presbyteri & Diaconi quando per parochias constituuntur, stabilitatis & obedientie sue atque statuta servare promissionem suo faciant Episcopo.
467. Ne iudices quoslibet Clericos vel servos Ecclesie in suis angustiis aut quibuslibet rebus occupare presument.
468. De Ecclesiis & dotibus earum, ut ad Episcopi semper dispositionem pertineant.
469. Quòd Clerici iudices seculares adire non debeant.

470. De his qui viduis vino inferunt, aut feminas invitas ducunt.
 471. De potentibus qui quoslibet expoliant.
 472. De his qui Ecclesiam intrant & non communicant.
 473. De his qui acceperint eucharistiam & non sumserint.
 474. *Vt* hi qui à sacerdotibus excommunicantur, à fidelibus usque ad reconciliationem, nisi quibus permissam fuerit, semper vitentur.
 475. De his qui pro munere aut favore alienus justitiam opprimunt.
 476. *Qualiter* hæc statuta servanda sint. Et de his qui hæc contemnunt, sive Clericis, sive laicis, quid agendum sit.
 477. De his que ab antecessoribus nostris circa cultum divinum statuta fuerunt, ut semper inlibata permanent.
 478. De Capitulis apostolica auctoritate roboratis.

EXPLICIUNT CAPITVLA LIBRI SEPTIMI.

INCIPIIT LIBER SEPTIMVS.

Nonnulla hæc capitula pro brevitate libri canonum atque levitate à Domno Karolo & à suis sapientissimis excerpta sunt, quædam de capite sententiæ, quædam vero de medio, quædam autem de fine. Quæ valde necessaria habenda sunt atque memoriter retinenda. Reliqua verò tam ab eisdem quàm & postea à Domno Hludouico ejus filio suisque proceribus aucta sunt.

De primatu Ecclesiarum & sacerdotum.

I. **V**T unaquæque Ecclesia sive unusquisque sacerdos suum primatum teneat, sicut in antiquis canonicis constitutum est.

Vt omnis ordo Clericorum Episcopo suo subiectus maneat.

Conc. Chalced. c. 8.
 Crisost. c. 197.
 Regino lib. 1. c. 212.
 Ivo par. 6. c. 358. & seq.

II. Clerici qui præficiuntur in ptochiis, vel qui ordinantur in monasteriis vel basilicis martyrum, sub Episcoporum qui in unaquaque civitate sunt, secundum sanctorum patrum traditiones, potestate permanent, nec per contumaciam ab Episcopo suo dissiliant. Quicumque verò audent evertere hujuscemodi formam quocumque modo, nec proprio subiciuntur Episcopo, siquidem Clerici sunt, canonum correptionibus subiciant. Si verò laici vel monachi fuerint, communione priventur.

Vt nemo Clericorum, relicto Episcopo proprio, ad negotia secularia migret.

III. Quod non oporteat Sacerdotem

vel Clericum habentes adversus invicem negotia proprium Episcopum relinquere & ad secularia negotia convolare.

Concil. Chalced. c. 9.
 Burchard. lib. 1. c. 183.
 Ivo par. 6. c. 228.

Gratian. 11. q. 1. c. 46. *Si Clericus.*

Vt Presbyter vel Diaconus absque Episcopi proprii consensu nihil præsumant.

IV. Presbyteri & Diaconi præter Episcopum nihil agere pertentent. Capitulum an. 799. c. 5.

Vt tempus penitentium in consideratione Episcopi consistat.

V. Penes Episcopos erit potestas, modum conversationis penitentium probantes, vel humanius erga eos agere, vel amplius tempus adicere. Ante omnia verò præcedens eorum vita & posterior inquiratur, & ita eis impertiatur humanitas. Ibid. c. 1. c. 25.

De penitentium conversatione & fide.

VI. Conversatio penitentium & fides tempus abbreviat. Ibid. c. 16.

De fractum oblationibus que ministris Ecclesie conferuntur.

VII. Si quis oblationes Ecclesie extra Ecclesiam accipere vel dare voluerit præter Episcopi conscientiam vel ejus cui hujuscemodi sunt officia commissa, nec cum ejus voluerit agere consilio, anathema sit.

Concil. Gangr. c. 7.
Capitula Karoli Calvi tit. 34. c. 4.
Concil. Tull. ap. Tusiac. c. 1.
Regino lib. 2. c. 286.
I. Appendix Reginon. c. 29.
Burchard. lib. 11. c. 21.
Ivo par. 14. c. 91.
Gratian. 16. q. 1. c. 55. Statuimus.

De his que in usus pauperum conferuntur.

V. 24. VIII. Si quis oblata dederit vel acceperit præter Episcopum vel eum qui constitutus est ab eo ad dispensandam misericordiam pauperibus, & qui dat & qui accipit anathema sit.

Ut quicumque synodalem excommunicationem transgressus fuerit, in alia synodo spem recuperationis amittat.

IX. Si quis Episcopus damnatus à synodo, vel Presbyter aut Diaconus à suo Episcopo, ausi fuerint de sacro ministerio aliquid contingere, sive Episcopus juxta præcedentem consuetudinem, sive Presbyter aut Diaconus, nullo modo liceat ei nec in alio synodo restitutionis spem aut locum habere satisfactionis. Sed & communicantes ei omnes abici de Ecclesia, & maxime si postquam didicerint hoc factum esse, communicare tentaverint.

Ut excommunicatis, sive his qui Ecclesias deserunt, nemo communicet.

V. 25. X. Cum excommunicatis non licere communicare, nec cum his qui per domos conveniunt, deviantes orationes Ecclesie, simul orandum est. Ab alia Ecclesia non suscipiendum qui in alia minime congregatur.

De conturbatoribus Ecclesie opprimendis.

Concil. Antioch. c. 5. XI. Si quis Ecclesiam Dei conturbare & sollicitare persisterit, tamquam seditiosus per potestates exteras opprimatur.

Ut monachi Episcopis suis ubique subiecti manent.

V. 27. XII. Monachos per unamquamque civitatem aut regionem subiectos esse Episcopo, & quietem diligere, & intentos esse tantummodo jejuniis & orationi, in locis quibus renuntiaverunt seculo permanentes. Nec ecclesiasticis verò nec secularibus negotiis communicent, vel in aliqua sint molestia propria monasteria deserentes; nisi forte eis præcipiatur, propter

opus necessarium, ab Episcopo civitatis.

Ut unusquisque Ecclesie cui ordinatus est ministret.

XIII. Clericum permanere oportet in Ecclesia cui in initio ab Episcopo prætitulatus est, & ad quam confugit quasi ad potiorem. Hoc autem refutantes revocari debere ad suam Ecclesiam in qua primitus ordinatus est, & ibi tantummodo ministrare. Si quis hanc definitionem transgressus fuerit, decrevit sancta synodus à proprio gradu recedere.

De suscipiendis his qui persecutionem patiuntur.

XIV. Statuimus per omnia ut hi qui persecutionem patiuntur à pravis quibusque vel infidelibus, suscipiantur à justis & fidelibus.

De lege & consuetudine.

XV. Aliqua canone & ordine tenentur, aliqua consuetudine firmata sunt.

De alienis finibus non usurpandis.

XVI. Inhibitum est ne quis alienos fines usurpet, aut per præmium vel favorem alicujus terminos patrum statutos transcendat. Quamquam novellæ suggestiones, quæ vel obscuræ sunt, vel sub genere latent, inspectæ à nobis formam accipiant, & quod in laicis reprehenditur, id multò magis debet in Clericis prædarnari. Univerium Concilium dixit: Nemo contra Prophetas, nemo contra Evangelium vel contra Apostolum facit aliquid absque periculo.

Ut transgressores canonum excommunicentur.

XVII. Transgredientem canonum definitionem excommunicatum esse præcipimus.

Ut Episcopus curam monasteriorum gerat.

XVIII. Episcopum convenit civitatis competentem monasteriorum providentiam gerere.

De monendis his qui ordinantur.

XIX. Si quis Clericus ordinatur, moneri debet constituta servare.

De satisfatione penitentis.

XX. Satisfactio penitentis non est tam temporis longitudine quam cordis compunctione pensanda.

De mensura penitentis.

XXI. Tempora penitentis, habita moderatione, Episcopi arbitrio sunt constituenda, prout inspectorum animos viderit esse devotos. Pariter etiam habentes ætatis senilis intuitum, & periculorum quorumque aut ægritudinum respicientes necessitates.

De malorum ordinatione vitanda.

Leo 1. ep. 87. c. 1.
 XXII. Qui tales ordinat sacerdotes quales esse non debent, non est hoc consulere populis, sed nocere, nec prestare regimen, sed augere discrimen.

De Episcopis qui inutiles ordinauerint.

Ibid. c. 2.
 Ivo par. 1. c. 107.
 Gratian. 1. q. 1. c. 43.
 & 25. q. 2. c. 24. 81. qui Episcopi.
 XXIII. Qui in ordinandis sacerdotibus sanctorum patrum statuta neglexerunt, & quos refutare debuerunt consecrarunt. Vnde si qui Episcopi talem ordinauerint sacerdotem qualem esse non liceat, etiamsi aliquo modo damnum proprii honoris euaferint, ordinationis tamen vim ulterius non habebunt, nec ei sacramento umquam intererunt quod neglecto iudicio praestiterunt.

De cavendis illicitis ordinationibus.

Celest. 1. ep. 1. c. 6.
 Hilarius in synodo Rom. sub suem.
 XXIV. Ab illicitis ordinationibus est abstinendum. Et si quae factae sunt ordinationes illicitae, removeantur. Nec tantum putemus petitiones valere populorum ut cum his parere cupimus, contra voluntatem Domini Dei nostri, quae nos peccare prohibet, aliquid agamus. *Vide infra cap. 65.*

De rebaptizatis non ordinandis.

V. 13.
 XXV. Non est permittendum ut rebaptizati ad clericatus gradum promoveantur.

Vt qui excommunicatis sine licentia communicaverit damnetur.

V. 10.
 Ivo par. 1. c. 314.
 XXVI. Si quis excommunicatus fuerit pro suo neglectu, & tempore excommunicationis ante audientiam communicare praesumpserit, ipse in se damnationis iudicetur protulisse sententiam.

De non vendendis rebus Ecclesiae.

V. 31.
 XXVII. Placuit ut Presbyteri non vendant rem Ecclesiae, ubi sunt constituti, nescientibus Episcopis suis.

Vt absque licentia Episcopi ad virgines vel viduas Clerici non accedant.

Conc. Carthag. 3. c. 25.
 Gratian. di. 81. c. 32. Clerici.
 XXVIII. Clerici vel continentes ad viduas vel virgines nisi ex iussu Episcoporum vel Presbyterorum non accedant. Et hoc non soli faciant, sed cum conclericis vel cum his quibus Episcopus aut Presbyteri soli habeant accessum ad huiusmodi feminas, sed ubi Clerici praesentes sunt aut graves aliqui Christiani.

De appellatione primae sedis.

XXIX. Vt primae sedis Episcopus non appelletur princeps sacerdotum, aut summus sacerdos, aut aliquid huiusmodi,

sed tantum primae sedis Episcopus.

Concil. Carthag. 3. c. 26.

Ferrand. c. 81.

Criscon. c. 256.

Burchard. lib. 1. c. 3.

Ivo par. 1. c. 57.

Gratian. di. 99. c. 3. *Prime.*

De arbitrio Episcopi erga poenitentes.

XXX. Poenitentibus seculorum differentiam peccatorum Episcopi arbitrio poenitentiae tempora decernantur.

Concil. Carthagin. 3. c. 31.

Concil. Vvornat. c. 25.

Concil. Trosl. c. 15.

Haligar. lib. 3. c. 1. 11.

Isaac tit. 1. c. 30.

Regino lib. 1. c. 307.

Burchard. lib. 19. c. 40.

Ivo par. 15. c. 3.

Gratian. 26. q. 7. c. 5. *Poenitentibus.*

De manumissionibus.

XXXI. Manumissiones in Ecclesia v. 11. celebranda.

Vt nemini sit facultas, relicta principali cathedra, in Ecclesia in sua diocesi vel in re propria diutius residere.

XXXII. Placuit ut nemini sit facultas, relicta principali cathedra, ad aliam Ecclesiam in diocesi constitutam se conferre vel in repropria diutius quam oportet constitutum curam vel frequentationem agere & propriam plebem neglegere. *Vide supra lib. 1. cap. 40.*

De defensoribus Ecclesiae a Rege poscendis.
 XXXIII. Defensores Ecclesiarum adversus potentias secularium vel divitum ab Imperatore poscendi.

De occurfu Clericorum ad Concilium.

XXXIV. Placuit ut quotienscunque Concilium congregandum est, Episcopi & Presbyteri, qui neque aetate neque aegritudine aut alia graviori necessitate impediuntur, competenter occurrant. Quod si occurrere non potuerint, excusationes suas in tractoria subscribant.

De lectore unius Ecclesiae in alia Ecclesia non promovendo.

XXXV. Placuit ut qui semel in Ecclesia legerit, ab alia Ecclesia ad clerum non teneatur aut promoveatur. Et ut ab electis iudicibus non sit provocandum.

Concil. Milevit. c. 15.

Regino lib. 1. c. 385.

Burchard. lib. 8. c. 11.

Gratian. di. 72. c. 3. *Placuit.*

Codex Ecel. Afric. c. 96. 122.

De remissione poenitentium.

XXXVI. Poenitentes quicumque ex v. 11.

Ysaac tit. 1.
c. 31.

gravioribus sive ex levioribus culpis penitentiam gerunt, si nulla interveniat aegritudo, quinta feria ante Pascha eis est remittendum. Ceterum de pondere aestimando delictorum Sacerdotis est judicare.

De non invadenda alterius parochia.

V. l. 38.
Decreta Innocentii.
c. 1. c.
36.

XXXVII. Non oportet transferri terminos à patribus constitutos, ut alterius parochiam alter invadat, atque illic celebrare divina mysteria, inconsulto eo cui commissa est, præsumat.

De iusto baptismo non iterando.

XXXVIII. Rite baptizatos illo domino iterari non posse. Et aliter sola aqua lotos baptizare in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti necesse est provideri.

De ulsione peccatorum.

XXXIX. In Ecclesia peccata populi inulta remanere non debere.

De prohibitis non despicendis.

XL. Si quis interdicta dispexerit, gradus sui periculo subjacebit.

De prævaricatoribus canonum submovendis.

XLI. Quisquis sacerdotum contra interdicta canonum fecerit, à suo est officio submovendus. Et veniam sibi deinceps noverit denegari.

De dilatione temporum erga eos qui ad sacros ordines promoventur.

XLII. Qui se divinæ militiæ desiderat mancipari, sive inter Lectores, sive inter Exorcistas quinquennio tenetur. Exinde Acolythus vel Subdiaconus quatuor annis. Et sic ad benedictionem diaconatus, si meretur, accedat. in quo ordine quinque annis, si inculpate gesserit, adherere debet. Et postea, si probus fuerit, sacerdos efficiatur.

Siric. in ep. ad Himer. c. 9.

Zosim. ep. 3. c. 1.

Rhaban. lib. 1. de instit. Cleric. c. 13.

Capitula Herardi c. 98.

Gratian. di. 77. c. 2. In singulis. & c. 3.

Quicumque.

De confessione scelerum.

XLIII. Manifestum est confiteri eum de crimine qui indulto & delegato iudicio purgandi se occasione non utitur. Nihil enim interest utrum in præsentem examine omnia quæ dicta sunt de eo comprobentur, cum ipsa absentia pro confessione constat.

Ut doctoribus contraria non doceantur.

Decreta
Celest. 1. c.
1.
Vincen.
Lirin. pag.

XLIV. Non debere quemquam ad injuriam doctorum vindicare doctrinam: quia timeo ne conhibere sit hoc tacere.

Et alibi: Merito causa nos respicit si silentio favemus errori.

De profundioribus questionibus.

XLV. Profundiores quæstiones nec contemnendæ sunt nec penitus asserendæ.

De non neglegendis præceptis canonum, sed viriliter exercendis.

XLVI. Nec otiosa nobis esse patitur qui exercenda, non neglegenda, donavit.

De non studendo novitati.

XLVII. Si studere incipiamus novitati, traditum nobis à patribus ordinem calcabimus.

Ut nullus sacerdos in alterius parochia aliquid præsumat.

XLVIII. Sit unusquisque sacerdos concessis sibi contentus limitibus, nec in alterius parochia quicquam præsumat; ne usurpatione locus alicujus in alterius concedatur injuriam.

De non ignorandis canonibus.

XLIX. Nulli sacerdoti liceat canones ignorare.

De populo docendo.

L. Docendus est populus, non sequendus.

Ivo par. 16. c. 14.

Gratian. di. 62. c. 2. Docendus.

Ut aliqua conditione obligatus, absque petitione domini sui non ordinetur.

LI. Qui originali aut alicujus conditione obligati sunt, non debent ab Episcopis ordinari, nisi forte eorum petitio aut voluntas accesserit qui aliquid sibi in eos vindicant potestatis. Debet enim esse immunis ab aliis qui divinæ militiæ fuerit adgregandus.

Decreta Leonis I. c. 1.

Burchard. lib. 2. c. 22.

Ivo par. 6. c. 64.

Gratian. di. 54. c. 1. Nullus Episcoporum.

De malis funditus abscondendis.

LII. Ea quæ malè pullulant radicibus evellantur, & messim dominicam zizania nulla corrumpant.

De non exigendis usuris.

LIII. Usuram non solum Clerici sed nec laici christiani exigere debent.

De pravus persequendis.

LIV. Aliter nobis commissos regere non possumus nisi eos qui sunt perditores aut perditum zelo fidei dominicæ persequamur, & sanis mentibus, ne pestis hæc latius divulgetur, severitate qua possumus abscondamus.

359. secun-
de editio-
nis.

Decreta
Celest. 1. c.
13.

Ibid. c. 14.

Ibid. c. 17.

Ibid. c. 20.

Gratian. di.
18. c. 4.

Nollit.

Ibid. c. 21.

De plebe adversus sacrilegos custodienda.
L V. Ante tribunal Domini de reatu negligentiae se non poterit excusare qui plebem suam contra sacrilegae persuasionis auctores noluerit custodire.

De utilitate gregis & pastoris.
L VI. Aliter unus grex & unus pastor non fumus nisi quemadmodum Apostolus docet dicens: *Simus autem perfecti in eodem sensu & in eadem sapientia.*

De tepidis doctoribus.
L VII. Interiorum ordinum culpa ad nullos magis referenda sunt quam ad desides negligentisque doctores: qui multam sepe nutriunt pestilentiam, dum necessarium dissimulant adhibere medicinam.

Quomodo dubia vel obscura teneantur.
L VIII. In his quae vel dubia vel obscura fuerint id noverimus sequendum quod nec praecipis evangelicis contrarium nec decretis sanctorum invenitur adversum.

De uxoribus & concubinis.
L IX. Non omnis mulier viro juncta uxor est viri, neque omnis filius heres est patris. Itaque aliud est uxor, aliud concubina. Sic & aliud ancilla, aliud libera. *Et alibi:* Non est dubium eam mulierem non pertinere ad matrimonium in qua docetur nuptiale non fuisse mysterium.

Decreta Leon. 1. c. 18.
Criscon. c. 230.
Hincmar. Rem. ep. 37. c. 5.
Regino lib. 2. c. 181.
Burchard. lib. 9. c. 1.
Ivo par. 8. c. 139.
Gratian. 32. q. 2. c. 12. *Non omnis.* & 27. q. 2. c. 17. *Cum societas.*

De concubinis relinquendis.
L X. Non est conjugij duplicatio quando, ancilla relicta, uxor assumitur, sed profectus est honestatis.

Decreta Leon. 1. c. 19.
Criscon. c. 231.
Gratian. 32. q. 2. c. 11. *Ancillam.*

De abstinento à licitis.
L XI. Oportet, qui pro illicitis veniam poscit, etiam à multis licitis abstinerere.

Decreta Leonis 1. c. 22.
Criscon. c. 233.
Halitgar. lib. 3. c. 5.
Concil. Troil. c. 9.
Regino lib. 1. c. 318.
Burchard. lib. 19. c. 65.
Gratian. 11. q. 1. c. 34. & di. 1. de poenit. c. 65. *Aliud quidem.*

Quod poenitentibus nulla lucra negotiationis exercere conveniat.

L XII. Nulla lucra negotiationis poenitentibus exercere convenit. Quia difficile est inter vendentis ementisque commercium non intervenire peccatum.

Decreta Leonis 1. c. 23.
Halitgar. lib. 3. c. 6.
Rhaban. ep. ad Heribald. c. 15.
Capitula Herardi c. 100.
Regino lib. 1. c. 313.
Burchard. lib. 2. c. 128. & lib. 19. c. 9.
Ivo par. 6. c. 202. & par. 15. c. 107.
Gratian. di. 5. de poenit. c. 2. *Qualitas.*

De reatu potentium.
L XIII. Reatu majore delinquit qui potiore honore perfruit, & majora facit vitia delictorum sublimitas dignitatum. Hilat. in synodo Rom. c. 1.
Gratian. 25. q. 1. c. 4. *Nulli fas.*

Vt pravi non consecrentur.
L XIV. Quisquis pravorum consecrator extiterit sacerdotum, factum suum ipse dissolvat; & quod commisit illicitè, aut à decessoribus suis invenit admissum, si proprium periculum vult vitare, dampnabit.

Vt injusta populi petito effectu careat.
L XV. Nec tantum putemus petitiones valere populorum ut, cum his parere cupianus, contra voluntatem Domini Dei nostri, qui, peccare prohibet, aliquid agamus.

De potestate data non abutenda.
L XVI. Privilegium meretur amittere qui permessa sibi abutitur potestate.

Simplic. ep. 2.
Burchard. lib. 1. c. 29.
Ivo par. 5. c. 140.
Gratian. 11. q. 3. c. 63. *Privilegium.*
Vt nemo poenitentem alterius parochiae absolvat.

L XVII. Nullus sacerdos in alterius civitate vel dioecesi poenitentem, vel sub manu positum sacerdotis, vel qui reconciliatum se esse dixerit, sine consensu & litteris Episcopi vel Presbyteri in parochia Presbyter aut Episcopus in civitate suscipiat.

De criminosis non promovendis.
L XVIII. Ad clerum criminosi nequeant promoveri, & in clero positi, si in aliquibus criminibus inventi fuerint, à suis officiis arceantur.

De his qui variis passionibus inretiti sunt.
L XIX. Demoniis aliisque passionibus

bus inretitis ministeria sacra tractare non licet.

Decreta Gelaf. c. 19.
Criscon. cap. 242.
Rogino lib. 1. c. 413.
Burchard. lib. 2. c. 20.
Ivo par. 2. c. 38. & 123. & par. 6. c. 40.
Gratian. di. 33. c. 5. *Vsque adeo.*

De mortuis temere non iudicandis.

Decreta Anastasi c. 2.
LXX. Non est temere iudicandum de his qui ad Deum migraverunt.

De contentione vitanda.

Ibid. c. 4.
LXXI. Sumnopere contentio est vitanda.

Quod mali, bona ministrando, sibi noceant.

Ibid. c. 8.
LXXII. Mali, bona ministrando, sibi tantummodo nocent, nec Ecclesie sacramenta commaculant.

Vt vivente viro vel uxore nemo eorum alteri conjugio copuletur.

Decreta Innocentii c. 16.
LXXIII. Qui, interveniente repudio, alio se matrimonio copularunt, quos in utraque parte adulteros esse manifestum est. Qui vero vel uxore vivente, quamvis dissociatum videatur esse conjugium, ad aliam copulam festinarunt, nec possunt adulteri non videri, in tantum ut etiam haec persona, quibus conjuncti sunt, adulteri esse monstrantur.

De potestate Episcopi in parochia sua.

Conc. Antioch. c. 9.
LXXIV. Vt unusquisque Episcopus habeat suae parochiae potestatem, & regat juxta reverentiam singulis competentem, & providentiam gerat omnis possessionis quae sub eius est potestate.

Vt nemo Clericorum absque consensu Episcopi sui Principem adeat.

Conc. Antioch. c. 11.
LXXV. Si quis adire Principem necessaria causa deposcit, hoc agatur cum consilio & tractatu Metropolitanorum & ceterorum Episcoporum ipsius provinciae.

De potestate Episcopi in rebus ecclesiasticis.

Ibid. c. 25.
LXXVI. Episcopus ecclesiasticarum rerum habeat potestatem, ad dispensandum erga omnes qui indigent, cum summa reverentia & timore Dei. Participet autem & ipse quibus indiget, si tamen indiget.

Concil. Vormat. c. 45.
Concil. Paris. vi. lib. 1. c. 15.
Gratian. 12. q. 1. c. 23. *Episcopus.*

Vt Clericus extra suam parochiam absque Pontificis sui permisso non proficiat.

LXXVII. Non oportet sacerdotem vel Clericum sine iussione sui Pontificis Pontificis.

Concil. Laodic. c. 42.
Gratian. di. 5. de consecr. c. 36. *Non oportet*
Tom. I.

Qualiter Episcopi provehantur.

LXXVIII. Episcopi iudicio Metropolitanorum & eorum Episcoporum qui circum circa sunt provehantur ad ecclesiasticam potestatem.

Concil. Laodic. c. 12.
Burchard. lib. 1. c. 9.
Ivo par. 5. c. 63.
Gratian. di. 24. c. 4. *Episcopi.*

Quod turbis electiones Episcoporum non concedantur.

LXXIX. Non est permittendum turbis electiones eorum facere qui sunt ad sacerdotium provehendi.

Concil. Laodic. c. 13.
Martinus. Brachar. c. 1.
Burchard. lib. 1. c. 10. & lib. 2. c. 8.
Ivo par. 5. c. 64. & par. 6. c. 28.
Gratian. di. 63. c. 6. *Non est permittendum*, & c. 8. *Non licet.*

Vt Episcopi serminos parochiae suae non transcant.

LXXX. Qui sunt supra diocesim Episcopi nequaquam ad Ecclesias quae sunt extra praefixos sibi terminos accedant, nec eos aliqua praesumptione transcedant.

Vt Episcopi, nisi vocati, extra suam diocesim nullas ordinationes faciant.

LXXXI. Non vocati Episcopi extra suam diocesim accedant propter ordinationes faciendas vel propter alias dispensationes ecclesiasticas.

Quod ea quae in provincia agenda sunt ipsius provinciae synodus dispense.

LXXXII. Servata vero quae scripta est de gubernationibus regula, manifestum est quod illa quae sunt per unamquamque provinciam ipsius provinciae synodus dispense, sicut Niceno constat decretum esse Concilio.

De potestate Primatis dioeceseos.

LXXXIII. Si quis a Metropolitanorum laeditur, apud Primatem dioeceseos iudicetur. *Vide infra cap. 314.*

Concil. Carthag. sub Aurelio c. 13.
Concil. Chalced. c. 9.
Capitula Angilramni c. 6.
Burchard. lib. 1. c. 144.
Ivo par. 5. c. 257.
Gratian. 2. q. 6. c. 7. & 15. *Si quis putaverit.*

Vt accusatores Clericorum sine probatione non recipiantur.

LXXXIV. Clericos vel laicos accusantes Episcopos aut Clericos passim & sine probatione ad accusationem recipi non debere, nisi prius eorum discutatur existimationis opinio vel suspicio.

Vuu

Vt criminofus vocem accusandi non habeat.

Conc. Carthag. 1. c. 6.
Capitula Angiltamni c. 17.
Capitulare an. 794. c. 34.

LXXXV. Is qui in aliquibus criminibus inretibus est vocem adversus majorem natu non habeat accusandi. Ab universis Episcopis dictum est: Si criminofus est, non admittatur. Placet.

Vt accusato locus unde ipse est concedatur, ubi testes habere queat.

LXXXVI. Placuit ut accusatus vel accusator in eo loco unde est ille qui accusatur, si metuit aliquam vim temerarie multitudinis, locum sibi eligat proximum, quod non sit difficile testes ejus perducere, ubi causa finiatur.

Vt Episcopus ante justam definitionem nullatenus propria potestate privetur.

LXXXVII. Adimi Episcopo episcopatum, antequam causae ejus exitus appareat, nulli Christiano videri jure potest.

Concil. Afric. c. 54.
Capitula Angiltamni c. 5.
Burchard. lib. 5. c. 181.
Ivo part. 5. c. 297.
Lib. 1. Decretal. tit. 1. c. 1.

Vt nulli criminofus liceat accusare Episcopum.

Capitula Angiltamni c. 41.

LXXXVIII. Episcopum nulli criminofus liceat accusare.

De Primatu in accusatione Episcopi expetendo.

LXXXIX. Si quis Episcopus accusatur, ad Primates ipsius provinciae causam ejus deferat accusator.

Concil. Carthag. 3. c. 7.
Burchard. lib. 1. c. 160.
Ivo par. 5. c. 270.
Gratian. 4. q. 5. c. 1. *Quisquis Episcoporum.*

Vt accusator culpabilis non recipiatur.

Vide supra lib. 5. c. 191. & infra c. 119. hujus libri.

XC. Si accusatoris persona in judicio Episcoporum culpabilis apparuerit, ad arguendum non admittatur nisi de propriis causis.

Concil. Carthag. 3. c. 7.
Capitula Angiltamni c. 5.
Burchard. lib. 1. c. 160.
Ivo par. 6. c. 418.
Gratian. 5. q. 10. c. 3. *Si accusatorum.* 4. q. 6. c. 1. *Illud vero.* c. 3. *Si accusatorum.* & c. 4. *Quod si accusatorum.*

Vt nemo ecclesiasticus testificari compellatur.

XCI. Vt nulla ad testimonia dicendum ecclesiastici cujuslibet pulsetur persona.

De Concilio universalis.

XCII. Concilium universale non nisi necessitate faciendum.

Concil. Afric. c. 61.
Ferrand. c. 144.
Criscon. c. 272.

De causis specialibus.

XCIII. Causae quae communes non sunt in suis provinciis judicentur.

Col. Ecl. Africa. 97.

Vt Metropolitans in alterius provincia nihil presumat.

XCIV. Vnaquaque provincia suo Metropolitano & suis comprovincialibus Episcopis sit contenta, nec aliquis in limitibus alterius provinciae quicquam praesumat.

Decret. Celsi. 1. c. 17.

Vt contradicentibus non ordinetur Episcopus.

XCV. Nolentibus Clericis vel populi nemo debet Episcopus ordinari. Sit facultas Clericis renitendi, si se viderint praegravari. Et quos ex tranverso cognoverint non timeant refutare.

Tit. c. 11.

Quod tres Episcopi praeepto Archiepiscopi ordinare possint Episcopum.

XCVI. Si necessitas fuerit, tres Episcopi, in quocunque loco sint, Archiepiscopi praeepto ordinare possunt Episcopum.

Burchard. lib. 1. c. 28.

Ivo par. 5. c. 139.
Gratian. di. 64. c. 4. *Comprovinciales.*

De contradictione ordinationis Episcopi.

XCVII. Si de ordinatione Episcopi fuerit contradictio oborta, non praesumant ad purgandum eum qui ordinatus est tres jam, sed postuletur ad numerum unus vel duo in eadem plebe cui ordinandus est. Discutiantur ergo primo personae contradicentium. Postremo vero illa quae obiciunt petraentur. Et cum purgatus fuerit sub conspectu publico, ita demum ordinetur Episcopus.

Conc. Carthag. 3. c. 40.

Burchard. lib. 1. c. 6.

Ivo par. 5. c. 60.

Gratian. di. 17. c. 5. *In d. f. a. m. d. a. m.*

17. c. 5. *In d. f. a. m. d. a. m.*

17. c. 5. *In d. f. a. m. d. a. m.*

Vt Chorepiscopi modam mensurae qui in sacris canonibus praefixus est non excedant.

XCVIII. Emeruisse reprehensibilem & valde inolitum usum comperimus, eo quod quidam Chorepiscopi, ultra modum suum progredientes, & donum sancti Spiritus per impositionem manuum tradant, & alia quae solis Pontificibus debentur contra fas peragant, praesertim cum nullum ex septuaginta discipulis, quorum speciem in Ecclesia gerunt, legatur donum sancti Spiritus per manus impositionem tradidisse. Quod autem solis Apostolis eorumque successoribus proprii sit officij tradere Spiritum sanctum liber actum Apostolorum docet. In Concilio vero Caesariensi ita de Chorepiscopis habetur scriptum: *Chorepiscopi quoque ad exemplum quidem & formam septuaginta videntur esse. Vt commissi autem, propter*

Concil. P. r. lib. 1. c. 17.

1. c. 17.

1. c. 17.

1. c. 17.

1. c. 17.

1. c. 17.

1. c. 17.

1. c. 17.

1. c. 17.

1. c. 17.

1. c. 17.

1. c. 17.

1. c. 17.

1. c. 17.

1. c. 17.

1. c. 17.

1. c. 17.

1. c. 17.

1. c. 17.

1. c. 17.

1. c. 17.

1. c. 17.

1. c. 17.

1. c. 17.

1. c. 17.

1. c. 17.

1. c. 17.

1. c. 17.

1. c. 17.

1. c. 17.

1. c. 17.

1. c. 17.

1. c. 17.

1. c. 17.

1. c. 17.

1. c. 17.

1. c. 17.

1. c. 17.

studium quod erga pauperes exhibent, honorantur. Item in Concilio Antiocheno capitulo decimo: *Qui in vicis vel possessionibus Chorepiscopi nominantur, quamvis manus impositionem Episcoporum perceperint, & ut Episcopi consecrati sint, tamen sancte synodo placuit ut modum proprium recognoscant, & gubernent subiectas sibi Ecclesias, earumque moderamine curaque contenti sint.*

Quales personæ ad accusationem non admittantur.

Concil. Afric. c. 96.
Capitula Angilramni c. 21.
Gratian. 6. q. 1. c. 2.
Omnes verb.

X C I X. Placuit ut omnes servi liberi omnique infames personæ ad accusationem non admittantur, vel omnes quos ad accusanda publica crimina leges publicæ non admittunt.

Ut si unum crimen accusatores adprobare nequiverint, de ceteris non admittantur.

C. Placuit ut quotienscunque Clericis ab accusatoribus multa crimina obiciuntur, & unum ex ipsis, de quo prius egerint, adprobare non valuerint, ad cetera non admittantur.

Concil. Afric. c. 97.
Burchard. lib. 2. c. 198.

Ivo par. 6. c. 271.

Gratian. 3. q. 10. c. 1. *Placuit.*

Ut testes infra XIV. annos ætatis non recipiantur.

C I. Testes ad testimonium non admittendos qui nec ad accusationem admitti præcepti sunt, vel quos ipse accusator de sua domo produxerit. Ad testimonium autem infra XIV. ætatis suæ annos nullus admittatur.

Concil. Afric. c. 98.

Burchard. lib. 16. c. 20.

Ivo par. 6. c. 364.

Gratian. 4. q. 2. c. 1. *Testes.*

Ut Clerici sive Episcopi à suis Metropolitanis vel comprovincialibus audiantur.

Concil. Afric. ep. ad Celestin. Papam.
Capitula Angilramni c. 12.

C II. Canones Africanæ provinciæ vel etiam decreta Nicæna inferioris gradus Clericos sive ipsos Episcopos suis Metropolitanis apertissimè commiserunt. Prudentissimè enim iustissimèque definierunt quæcunque negotia in suis locis ubi orta sunt finienda; maximè quia unicuique concessum est, si iudicio offensus fuerit cognitorum, ad Concilia suæ provinciæ vel etiam universale provocare.

Si quis Episcopus depositus Romanum Pontificem appellaverit, causa ejus iudicio Episcopi Romani determinetur.

Concil. Sardin. c. 4.

C III. Si quis Episcopus depositus fuerit eorum Episcoporum iudicio qui in vi-

Tom. I.

cinis locis commorantur, & proclamaverit agendum sibi negotium in urbe Roma, alter Episcopus in ejus cathedra, post appellationem ejus qui videtur esse depositus, omnino non ordinetur, nisi causa fuerit iudicio Episcopi Romani determinata.

Ut Episcopus accusatus ab omnibus comprovincialibus, coepiscopis videlicet suis, audiatur vel iudicetur.

C IV. Si quis Episcopus super certis criminibus accusatus fuerit, ab omnibus audiatur qui sunt in provincia Episcopis.

Fabian. ep. 3. c. 2.

Capitula Angilramni c. 22.

Burchard lib. 1. c. 147.

Ivo par. 5. c. 260.

Gratian. 3. q. 6. c. 2. *Si quis Episcoporum.*

Quod legitima uxor sit nuptialiter ducenda.

C V. Dubium non est eam mulierem non pertinere ad matrimonium in qua dicitur nuptiale non fuisse mysterium. Igitur quicumque filiam suam viro habenti concubinam in matrimonium dederit, non ita accipiendum est quasi eam conjugato dederit, nisi fortè illa mulier & ingenua facta & dotata legitimè & publicis nuptiis honestata videatur. Paterno arbitrio viris junctæ carent culpa, si mulieres quæ à viris habebantur in matrimonio non fuerunt. Quia aliud est nupta, aliud concubina.

De Metropolitanis, ne comprovincialium causas absque proprio Episcopo audiant, neque alicujus coepiscopi querelam vel crimen præter ceterorum omnium comprovincialium coepiscoporum presentiam discutere præsumant.

C VI. Ut nullus Metropolitanus absque ceterorum omnium comprovincialium coepiscoporum instantia aliquorum audiat causas eorum, clamante canonum tuba: *Metropolitanus præter omnium conscientiam non faciat aliquid, (subauditur, comprovincialium coepiscoporum) nisi quantum ad propriam pertinet parochiam.*

De accusatoribus sacerdotum calumniis vel suspectis.

C VII. Accusatores calumniosos vel suspectos nemo suscipiat, nemo audiat.

Iul. I. ep. 2. c. 53.

Capitula Herardi c. 101.

De accusatoribus & accusationibus submoventis quas leges non admittunt.

C VIII. Accusatores & accusationes, V u u j

Decreta

Leon. 1. c.

18.

Vide supra

c. 39.

Capitula

Angilramni

c. 24.

Burchard.

lib. 1. c. 65.

Ivo par. 5.

c. 174.

Gratian. 9.

q. 3. c. 4.

Salvo.

Concil. Antioch. c. 9.

quas seculi leges non admittunt, & nos submovemus.

Stephan. I. ep. 2. c. 3.
Capitula Herardi c. 102.
Burchard. lib. 1. c. 144.
Ivo par. 5. c. 257. & par. 6. c. 315. 327.
Gratian. 3. q. 5. c. 8. *Accusatores.*

De causis Episcoporum vel reliquorum sacerdotum à comprovincialibus infra propriam provinciam terminandis, & non ab aliis, nisi fuerit provocatum.

CIX. Si quæ causa vel contentiones inter Clericos & laicos, vel inter Clericos tam majoris ordinis quàm etiam inferioris, fuerint exortæ, placuit ut secundum synodum Nicenam, congregatis omnibus ejusdem provincie Episcopis, jurgium terminetur. Ne cui liceat, (sine præjudicio tamen Romanæ Ecclesiæ, cui in omnibus causis debet reverentia custodiri) relicta his sacerdotibus qui in eadem provincia Dei Ecclesias nutu divino gubernant, ad alias convolare provincias vel aliorum comprovincialium Episcoporum judicium expeti vel pati, nisi suspecti fuerint. Quod si quis præsumpserit, & ab officio cleri depositus & injuriarum reus ab omnibus judicetur.

Decreta
Innoc. 1. c. 10.
Gratian. 11. q. 1. c. 26.
Si qua causa. & 3. q. 6. c. 14.
Non liceat.
Vide supra lib. 6. c. 381.

De accusatoribus in majorum natu judicio requirendis.

CX. Quærendum est in judicio cujus sit conversationis & fidei is qui accusat & is qui accusatur.

Concil. Carthag. 4. c. 96.
Burchard. lib. 1. c. 171.
Ivo par. 5. c. 289.
Gratian. 2. q. 7. c. 18. *Quærendum.*

De accusatoribus pravæ conversationis, vel quorum vita est accusabilis, non recipiendis in causa sacerdotum.

CXI. Ut hi qui non sunt bonæ conversationis, vel quorum vita est accusabilis, non permittantur majores natu accusare.

De accusatoribus quorum fides, vita, & libertas nescitur non admittendis in sacerdotum pulsatione.

CXII. Quorum fides, vita, & libertas nescitur, non possunt sacerdotes accusare.

Capitula Angilramni c. 16.
Capitula Herardi c. 103.
Burchard. lib. 1. c. 171.

De canonibus à sacerdotibus non ignorandis.

CXIII. Placuit ut nulli sacerdoti liceat canones ignorare.

V. 34.
Ivo par. 6. c. 231.

De Episcopo sibi soli præsumente cognitionem.

CXIV. Placuit ut unus Episcopus non vindicet sibi cognitionem.

De Episcopis damnare volentibus eos à quibus sunt consecrati.

CXV. Episcopi Pontifici à quo consecrati probantur præjudicium inferre nullum possunt. Quod si præsumptum fuisse cognoscitur, viribus carere non dubium est, nec posse inter ecclesiastica ullo modo statuta censi.

De Episcopis ejectis vel suis rebus expoliatis, ut ante non accusentur quàm legibus pleniter restituantur.

CXVI. Si quis Episcopus suis fuerit rebus expoliatus & accusatione pulsatus ordinatione Pontificum oportet prima fronte cedere, ut omnia quæ super suggestiones inimicorum amiserat legaliter potestati ejus ab honorabili Concilio redintegrentur, & Presul prius statui pristino reddatur; ipsæque demum potestativè, non subito, sed diù dispositis ordinatisque suis, tunc ad tempus veniat ad causam; & si justè videtur, accusantium propositionibus respondeat.

De his quos leges seculi non admittunt in Clericorum causis non admittendis.

CXVII. Quos leges seculi non admittunt, his dicendi in cognitionem vel adlocuendi aliquid deneganda est licentia.

De non cogendo Clericos in publicum dicere testimonium.

CXVIII. Clerici de judicij sui cognitione non cogantur in publicum dicere testimonium.

De accusatoris persona scelerum masculis aspersa ad sacerdotum accusationem non admittenda.

CXIX. Si accusatoris persona in judicio Episcoporum culpabilis, id est, sceleribus inrepta, apparuerit, ad arguendum non admittatur nisi de propriis causis.

Ne interventor Episcopus cathedram ubi intercessor est sedeat.

CXX. Item constitutum est ut nulli interventorum licitum sit cathedram cui intercessor datus est quibilibet populorum studiis vel seditionibus retinere.

Quotiens de minoribus judicibus ecclesiasticis ad majores ecclesiasticos judices fuerit provocatum, non eis denegetur qui provocaverint.

CXXI. Placuit ut à quibuscumque judicibus ecclesiasticis ad alios judices ecclesiasticos, ubi est major auctoritas, fue-

Concil.
Alic. c. 74.

Marcellin.
I. ep. 3.
Capitula
Angilram-
ni c. 71.

Capitula
Angilram-
ni c. 5.

Ibid. c. 11.
Vide supra
c. 101.

V. 35.
VII. 30.

Conc. Car-
thag. 1. c. 8.
Gratian. 7.
q. 1. c. 21.
Constituti-
onem.

V. 100.
Add. 11. 16.

rit provocatum, non eis denegetur qui provocaverint.

De apostolicis & canonicis decretis minimè violandis.

Capitula
Angilram-
c. 77.

CXXII. Providendum est in omnibus ne in aliquo apostolica vel canonica decreta violentur.

Decretum Domni Karoli Regis Francorum ut servi Dei neque in hostem pergant neque armaturam bajulent.

Capitulare
an. 769. c. 1.
Burchard.
lib. 1. c. 218.
Ivo par. 5.
c. 331.

CXXIII. Karolus gratia Dei Rex regniq[ue] Francorum rector & devotus sanctæ Ecclesiæ defensor atque adiutor in omnibus. Apostolica sedis hortatu, omniumq[ue] fidelium nostrorum, & maximè Episcoporum ac reliquorum sacerdotum consilio, servis Dei per omnia omnibus armaturam portare vel pugnare aut in exercitum & in hostem pergere omnino prohibemus, nisi illi tantummodo qui propter divinum ministerium, Missarum scilicet solemniam adimplenda & sanctorum patrocinia portanda, ad hoc electi sunt; id est, unum vel duos Episcopos cum capellanis Presbyteris Princeps secum habeat, & unusquisq[ue] Præfatus unum Presbyterum, qui hominibus peccata confitentibus iudicare & indicare poenitentiam possit. *Vide supra lib. 5. cap. 2.*

Non esse fundendam sanguinem Christianorum vel paganorum à sacerdotibus.

Capitulare
an. 769. c. 1.
Ivo par. 10.
c. 45.

CXXIV. Ut Sacerdotes neque Christianorum neque paganorum sanguinem fundant.

Ut servi Dei venationes non exercent.

CXXV. Omnibus servis Dei venationes & silvaticas vagationes cum canibus, & ut accipitres & falcones non habeant, interdicitur.

Capitulare an. 769. c. 3.

Burchard, lib. 2. c. 214.

Ivo par. 6. c. 289.

Gratian, di. 34. c. 3. *Omnibus.*

Ut ignoti Episcopi vel Presbyteri ante synodalem probationem non admittantur ad ministerium ecclesiasticum.

Capitulare
an. 769.
c. 4.
Burchard.
lib. 1. c. 122.
Ivo par. 5.
c. 221.

CXXVI. Statuimus ut secundum canonicam cautelam omnes undecunq[ue] supervenientes ignotos Episcopos vel Presbyteros ante probationem synodalem in ecclesiasticum ministerium non admittemus.

De Sacerdotibus qui plures uxores habuerint.

Capitulare
an. 769. c.
5.

CXXVII. Si sacerdotes plures uxores habuerint, vel sanguinem Christianorum vel paganorum fuderint, aut canonicis obviaverint, sacerdotio priventur: quia deteriores sunt secularibus.

Ut unusquisq[ue] sollicitus sit, adjuvante Defensore Ecclesiæ, ne in sua parrochia populus opera diabolica agat.

CXXVIII. Decrevimus ut secundum canones unusquisq[ue] Episcopus in sua parrochia sollicitudinem adhibeat, adjuvante Grafione qui Defensor Ecclesiæ est, ut populus Dei paganas non faciat, sed ut omnes spurcitas gentilitatis abiciat & respuat, sive profana sacrificia mortuorum, sive fortilegos vel divinos, sive phylacteria & auguria, sive incantationes, sive hostias immolatas, quas stulti homines iuxta Ecclesias ritu pagano faciunt sub nomine sanctorum martyrum vel confessorum Domini, qui potius quam ad misericordiam sanctos suos ad iracundiam provocant.

Ut parrochiam suam unusquisq[ue] Episcopus singulis circumeat annis.

CXXIX. Statuimus ut singulis annis unusquisq[ue] Episcopus parrochiam suam sollicitè circumeat, & populum confirmare & plebes docere & investigare, & prohibere paganas observationes, divinòsque vel fortilegos, aut auguria, phylacteria, incantationes, vel omnes spurcitas gentilium studeat.

Ut Presbyteri Episcopis suis subiecti sint, & ut quadragesima tempore ministerij sui ordinem reddant.

CXXX. Decrevimus iuxta sanctorum canones ut unusquisq[ue] Presbyter in parrochia habitans Episcopo subiectus sit illi in cujus parrochia habitat, & semper in quadragesima rationem & ordinem ministerij sui, sive de baptismo, sive de fide catholica, sive de precibus & ordine Missarum, Episcopo reddat & ostendat. Et quandocunq[ue] jure canonico Episcopus circumeat parrochiam populos ad confirmandos, Presbyter semper paratus sit ad suscipiendum Episcopum, cum collectione & adjutorio populi qui ibi confirmari debet. Et in Cœna Domini semper novum chrisma ab Episcopo suo quaerat. Et de veteri nullus baptizare presumat, sed ardere in luminaribus Ecclesiæ vetus non taret.

Ne aliquis accipiat Ecclesiam infra parrochiam sine consensu Episcopi sui.

CXXXI. Ut nemo accipiat Ecclesiam infra parrochiam sine consensu Episcopi sui, nec de una ad aliam transeat.

Vt de incestis & infirmis & penitentibus curam gerant sacerdotes.

CXXXII. Vt de incestis & criminosis curam gerant sacerdotes magnam. Similiter de infirmis & penitentibus; ut morientes sine sacra olei unctione & reconciliatione atque viatico non transeant. Et de jejuniis quatuor temporum.

Vt duabus vicibus in anno ad mallum omnes liberi veniant.

CXXXIII. Vt ad mallum venire nemo tardet, unum circa ætatem, & alterum circa autumnum. Ad alia verò, si necessitas fuerit, vel denuntiatio Regis urgeat, vocatus venire nemo tardet.

Vt nullus negligens sit quando pro Rege vel fidelibus suis orandum fuerit.

CXXXIV. Vt quando denuntiatum fuerit pro Rege vel pro fidelibus suis qualibet causa orationes facere, nemo ex hoc negligens appareat.

De jejuniis quatuor temporum & à sacerdote plebi denuntiando & ab omnibus observando.

CXXXV. Vt jejunium quatuor temporum & ipse sacerdos observet & plebi denuntiet observandum.

Vt sacerdos nisi in locis consecratis Missam non celebret.

CXXXVI. Nullus sacerdos nisi in locis Deo dicatis, vel in itinere in tabernaculis & mensis lapideis ab Episcopis consecratis, Missas celebrare præsumat. Quod qui præsumperit, gradus sui periculo subiacebit.

De sacerdotibus qui ministerium suum adimplere non valent.

CXXXVII. Sacerdotes qui rite non sapiunt adimplere ministerium suum, nec discere juxta præcepta suorum Episcoporum pro viribus satagunt, vel contemptores canonum existunt, ab officio proprio sunt submovendi, quousque hoc pleniter emendatum habeant.

De his qui penitentia accepta moriantur.

CXXXVIII. De his qui recedunt de corpore penitentia accepta, placuit sine reconciliatoria manus impositione eis communicare, quod morientis sufficit consolationi secundum definitiones patrum, qui hujusmodi communionem congruenter viaticum nominarunt. Quod si supervixerint, stent in ordine penitentium; ut ostensis necessariis penitentiae fructibus, legitimam communionem cum reconciliatoria manus impositione recipiant.

Vt nullus iudex neque Presbyterum, neque Diaconum, aut Clericum sine consensu Episcopi sui distringat.

CXXXIX. Vt nullus iudex neque Presbyterum neque Diaconum aut Clericum aut juniorem Ecclesie sine consensu Pontificis per se distringat aut condemnare præsumat. Quod si fecerit, ab Ecclesia cui injuriam inrogare dinoscitur tamdiu sit sequestratus quandiu reatum suum cognoscat & emendet.

Vt nullus Episcoporum vel secularum alterius Episcopi res tenere præsumat.

CXL. Vt nullus Episcoporum vel secularium cujuscunque alterius Episcopi sive Ecclesie seu privati res aut regnorum divisione aut provinciarum sequestratione competere aut retinere præsumat. Quod si quis hoc facere tentaverit, tamdiu sit ab omnium caritate suspensus & à communione gratia sequestratus quoadusque res ablatis cum fructuum satisfactione restituar.

De hoste & pugna atque armis sacerdotibus prohibitis.

CXLI. Secunda vice, propter ampliore observantiam, apostolica auctoritate & multa sanctorum Episcoporum admonitione instructi, sanctorumque canonum regulis edocti, consulti videlicet omnium nobilium nostrorum, nosmetipsos corrigentes, posterisque nostris exemplum dantes, volumus ut nullus sacerdos in hostem pergat, nisi duo vel tres tantum Episcopi, electione ceterorum, propter benedictionem & prædicationem populi que reconciliationem, & cum illis electi sacerdotes, qui bene sciant populis penitentias dare, Missas celebrare, de infirmis curam habere, sacraque olei cum sacris precibus unctionem impendere, & hoc maxime prævidere ne sine viatico quis de seculo recedat. Hi verò nec arma ferant, nec ad pugnam pergant, nec effluores sanguinum vel agitantes fiant; sed tantum sanctorum pignora & sacra ministeria ferant, & orationibus pro viribus insistant, ut populus qui pugnare debet, auxiliante Domino victor existat, & non sit sacerdos sicut populus. Reliqui verò qui ad Ecclesias suas remanent, suos homines bene armatos nobiscum, aut cum quibus iusserimus, dirigant; & ipsi pro nobis & cuncto exercitu nostro Missas, letanias, oblationes, elemosinas faciant, orantes Deum cœli ut proficiamus in itinere quo pergamus, victoresque Deo adminiculante exi-

Ibid. c. 10.
Iaac tit. 4.
c. 6.

Capitularium
an. 769. c.
12.

Ibid. c. 23.

Ibid. c. 11.

Ibid. c. 14.
Epilogus
synodi
Rom. sub
Silvestro.
Gratian di.
1 de conse-
cr. c. 75.
Nullus Pres-
byter.

Capitularium
an. 769. c.
25.
Iaac tit. 11.
c. 20.
Burchard.
lib. 1. c.
225.
Ivo par. 6.
c. 300.

Concil. A-
rausic. 1. c. 3.
Iaac tit. 1.
c. 33.
Burchard.
lib. 18. c. 17.
Ivo par. 15.
c. 39.
Gratian.
2. 6. q. 6. c. 7.
Et si reser-
vant.

Concil. A-
rausic. v. c.
14.
Capitularium
an. 769. c.
13.

Capitularium
viti. an.
801-806.
409.
Burchard.
lib. 1. c. 139.
Ivo par. 5.
c. 311.

flamus. Gentes enim & Reges earum quæ sacerdotes secum pugnare permiserunt, nec prævalebant in bello, nec victores extiterunt: quia non erat differentia inter laicos & sacerdotes, quibus pugnare non est licitum. Hæc verò Galliarum, Hispaniarum, Langobardorum, nonnullaque alias gentes & Reges earum fecisse cognovimus; quæ propter prædictum nefandissimum scelus nec victores fuerunt, nec patrias retinuerunt. Quam foveam caventes malumus cum paucis & licitis, Domino opem ferente, victores existere quam cum multis & illicitis terga, quod absit, vertere & cum prædictis gentibus perire. Qualis enim victoria datur ubi sacerdos una hora dominica pertrahant mysteria & Christianis dominicum porrigunt corpus pro suarum animarum redemptione, & post Christianos, quibus hoc ministrare debuerant, aut paganos, quibus Christum prædicare, propriis sacrilegisque manibus necant; præcipue dicente eis Domino: *Vos estis sal terre. Quod si sal evanuerit, in quo conditur. Ad nihilum valet ultra nisi ut mittatur foras & conculcetur ab hominibus.* Et dum hæc ita se habeant, elegimus potius, Domino admiculante nobisque illis & cunctis eorum Ecclesiis opem ferente, nec quicquam eis pro hoc de honoribus vel Ecclesiarum rebus minuente, ut gradus eorum & sanctorum canonum decreta custodiant, quam illi aut nobis imperantibus aut consentientibus contra hæc faciant, aut gradibus careant, aut pereant, & nos simul, quod absit, cum eis & victoria careamus vel pereamus. Quoniam, peccatis exigentibus, timemus, si talia & tam illicita eis aut imperemus aut agere consentiamus, ut una cum eis pereamus. Quia non solum qui faciunt, sed & qui consentiant facientibus, æquo piaculo rei sunt in conspectu Dei & sanctorum ejus. Si verò ista veraciter ex utraque parte fuerint custodita, credimus quia corrueant ante nos omnes paganae gentes, & erimus victores, insuper & bene agentes, Domino auxiliante, vitam possidebimus sempiternam.

De his qui putaverunt idcirco præceptum fuisse non ire ad pugnam sacerdotes ut honor eis minueretur.

CXLII. Quia instigante antiquo hoste audivimus quosdam nos suspectos habere, propterea quòd concessimus Episcopis & sacerdotibus ac reliquis Dei servis ut in hostes nisi duo aut tres à ceteris ele-

cti, & sacerdotes similiter perpauca ab eis electi, non irent, sicut in prioribus nostris continetur Capitularibus, nec ad pugnam properarent, nec arma ferrent, nec homines tam Christianos quam paganos necarent, nec agitatores sanguinum fierent, vel quicquam contra canones facerent, quòd honores sacerdotum & res Ecclesiarum auferre vel minuere eis voluissimus. quod nullatenus facere vel facere volentibus consentire omnes scire cupimus. sed quanto quis eorum amplius suam normam servaverit & Deo servient, tanto eum plus honorare & cariorem habere volumus. Et ut hæc certius credantur & per futura tempora conserventur, præcipimus ut nullus res Ecclesie nisi precario possideat. Et postquam ipsæ precarie finite fuerint, faciant potestativè speculatores Ecclesie utrum elegerint, aut ut ipsas res recipient, aut posteris eorum sub precario & censu habere permittant. Ita tamen ut ipsi proprias & utiles res eidem Ecclesiis, de quarum jure esse videntur, legaliter tradant. & sic à rectoribus earundem Ecclesiarum precarie, si renovandæ sunt, canonicè renoventur. Novimus ergo multa regna & Reges eorum propterea cecidisse quia Ecclesias expoliaverunt, resque earum vastaverunt, abstulerunt, alienaverunt, vel diripuerunt, Episcopisque & sacerdotibus atque, quod majus est, Ecclesiis eorum abstulerunt, & pugnantibus dederunt. Quapropter nec fortes in bello nec in fide stabiles fuerunt, nec victores extiterunt, sed terga multi vulnerati & plures interfecti verterunt, regnaque & regiones &, quod pejus est, regna cælestia perdiderunt, atque propriis hereditatibus caruerunt & hæcenus carent. Quæ omnia vitantes, nec talia facere nec consentire nec infantibus aut successoribus nostris exemplum dare volumus; sed, quantum valemus & possumus, adjuncto Leonis Papæ & omnium Episcoporum, quorum consilio usi hoc egimus, spiritu nostro spiritui eorum, per Deum & omnium sanctorum merita prohibemus contestamurque ne talia faciant vel facere volentibus consentiant, sed adjutores & defensores atque sublimate Ecclesiarum & sanctorum servorum Dei pro viribus existant; ne in foveam in quam prædicti Reges & regna ceciderunt cadant, aut in profundum, quod absit, inferni demergantur. Et ut hæc devotius per futura tempora conserventur, præcipientes jubemus ut nullus tam nostris

Capitulari
III an. 814.
c. 2.

Capitulari
VIII. an.
809. pag.
410.

quàm futuris temporibus à nobis vel successoribus nostris ullo ymquam tempore, absque consensu & voluntate Episcoporum in quorum parrochiis esse noscuntur, res Ecclesiarum petere aut invadere vel vastare aut quocunque ingenio alienare præsumat. Quod si quis fecerit, tam nostris quàm & successorum nostrorum temporibus pœnis sacrilegij subiaceat, & à nobis atque successoribus nostris nostrisque iudicibus vel Comitibus sicut sacrilegus & homicida vel fur sacrilegus legaliter puniatur, & ab Episcopis nostris anathematizetur, ita ut mortuus etiam sepultura & cunctis Dei Ecclesie precibus & oblationibus careat, nec elemosynam suam quicquam recipiat. Quod autem maximum sacrilegium sit res Ecclesie auferre, invadere, alienare, vastare, vel subripi, maxime omnes scripturæ divinæ testantur. Et beatus Symmachus Papa synodali sententia cunctos feriendo dicit. *Iniquum est, inquit, & sacrilegij instar, ut que vel pro salute vel pro requie animarum suarum unusquisque venerabili Ecclesie pauperum causa contulerit aut certe reliquerit, ab his quibus maxime servari convenerat auferri aut in aliud transferri.* Et multa sanctorum canonum decreta & sanctorum patrum edita hæc eadem testantur. quæ scrutari & scire cupientibus perfacile patent.

De sceleribus nefandis ob que regna percussa sunt, ut penitus caveantur.

CXLIII. Prohibemus omnino sub pœna sacrilegij generaliter omnibus cunctarum Ecclesiarum rerum invasions, vastationes, alienationes, sacerdotumque & reliquorum fervorum Dei oppressiones, vexationes, atque cunctorum generum injurias, necnon & cunctis utriusque sexus hominibus adulteria, fornicationes, sodomiticalque luxurias, atque incesta vel cuncta illicita conjugia, homicidia injusta, perjuria, falsa testimonia, & omnia illicita, pro quibus non solum regna & Reges sed etiam homines in eis committentes perire cognovimus. Sed quia, Deo auxiliante, per merita & intercessionem sanctorum fervorumque Dei, quos sublimare & honorare curavimus atque curamus, hæctenus nos & successores nostri regna & regiones adquisivimus, & victorias multas habuimus, deinceps summo pere omnibus nobis providendum est ne pro dictis illicitis & spurcissimis luxuriis, his, quod absit, careamus. Nam multæ regiones, quæ rerum Ecclesiarum invasions,

vastationes, alienationes, vexationesque, & sacerdotum reliquorumque fervorum Dei oppressiones vel quascunque injurias, que jamdicta illicita & adulteria vel sodomitical luxuriam vel commixtionem meretricum sectata fuerunt, nec in bello seculari fortes nec in fide stabiles perstiterunt. Et qualiter Dominus talium criminum patratibus ultrices pœnas per Sarracenos & alios populos venire & fervire permisit, cunctis earum gesta legentibus liquet. Et nisi nos ab his caveamus, similia nobis supervenire non dubitamus; quia vindex est Deus de his omnibus. Quapropter sciat unusquisque nobis subiectus quia qui in uno ex his repertus atque convictus fuerit, & honores, si habet, omnes perdere & in carcerem se usque ad justam emendationem atque per publicæ poenitentia satisfactionem retrudi & ab omni fidelium consortio fieri alienum. Valde enim cavenda est illa fovea in quam alios cecidisse cognovimus.

De his Presbyteris qui contra Episcopos suos seculares defensores habere noscuntur.

CXLIV. Quod illi Presbyteri qui sine Episcopo proprio arbitrio viventes seculares defensores habent contra Episcopos, & seorsum populos congregant, eorumque errorum ministerium non in Ecclesia sed per agrestia loca & mansuetas agunt, & Ecclesias conturbant, tales sacerdotes vitandi & honore proprio sunt privandi, carceribusque vel monastica vitæ sub poenitentia diebus vitæ suæ tradendi, mala quæ egerunt luituri.

Vt cuiuspiam gradus Clericus sine Pontificis sui concessu nullam ad seculare iudicium attrahere præsumat.

CXLV. Clericus cuiuslibet gradus sine Pontificis sui permisso nullum ad seculare iudicium præsumat adtrahere, nec laico quemlibet Clericum in seculari iudicio liceat accusare, cum privatorum Christianorum causas magis Apostolus ad Ecclesias deferri atque ibidem terminari præcipiat.

Vt Clerici venationes non faciant cum avibus vel canibus.

CXLVI. Vt Clerici venationes non agant, nec acceptores vel falcones habeant.

Vt omni anno ministerij sui rationem Presbyteri Episcopo suo reddant.

CXLVII. Vt unusquisque Presbyter per singulos annos Episcopo suo rationem ministerij sui reddat, tam de fide catholica,

V. l. 392.

Capitularie
VIII. an.
809. pag.
411.
Capitularie
111. an 814.
c. 2.

Concil. A.
rach. c. 1.
Zacharias
ep. 7. c. 8.

Concil. A.
relia. III.
c. 15.
Graman. II.
c. 1. c. 1.
Clericis.

V. 2.
100 par. 11.
c. 29.

V. 1.
Berchard.
lib. 1. c.
157.

ca,

Ivo par. 6.
c. 246.

ca quam de baptismo, atque de omni ordine ministerij sui.

*Vt omnes Episcopi parrochias suas annis singulis circumueant.*Concil.
Bacat. 4.
c. 1.
Burchard.
lib. 1. c. 83.
Ivo par. 5.
c. 189.

CXLVIII. Vt singulis annis unusquisque Episcopus parrochiam suam circumueat, populūque confirmet ac doceat, & ea que vitanda sunt prohibeat, & que agenda sunt utiliter agere suadeat.

De eo qui non coactū status a transgressus fuerit.

V L. 303.

CXLIX. Si quis statuta supergressus corruerit, vel pro nihilo habenda putauerit, si laicus est, communionē, si Clericus, honore priuetur.

*Vt Ecclesiarum negotia semper primō audiantur in causis.*Capitulare
an. 755. c.
33.

CL. De Ecclesiarum negotiis, ut absque dilatione ulla continuō audiantur a iudice.

*De Episcopo non usurpando alterius fines Episcopi.*CLI. Ne Episcopus alterius Episcopi plebes vel fines usurpet. *Vide infra cap. 175. De non iudicando vel restituendo quemquam in sua causa.*

CLII. Vt nullus in sua causa iudicet aut testimonium dicat.

*Vt Episcopus eiectus, vel suis carens rebus, ante plenam restitutionem non accusetur; nec ille qui suis liberē & integerrimē fruens bonis, nequam familiariter conueniatur; neque respondere compellatur, nisi canonice venerit euocatus.*Felix 11.
ep. 1. c. 4.
Burchard.
lib. 1. c. 141.
& seqq.

CLIII. Canonica testante tuba didicimus quōd Episcopus eiectus vel suis rebus expoliatus nequaquam debet accusari vel iudicari antequam legaliter & pleniter restituatur. Si quis verō liberē suis Ecclesieque sibi commissā & integerrimē fruens rebus ac honoribus, super certis accusatus fuerit criminibus, prosequi antē non licet quā ab accusatoribus familiariter ut ea emendare debeat super quibus res agitur admonitus fuerit. Si inter se se minime antē pacaverint, canonicē ad synodum conuocentur, ut ab omnibus qui hęc prætulerint ex utraque parte publicē arguantur & corrigantur qui familiariter se & secretē corrigi noluerunt. Quōd si sponte, aut aliqua necessitate compulsus, aut in fratrum conuentu aut in quolibet loco canonicē uocatus, nec olim familiariter commonitus venerit, a nullo compellatur, antequam hęc fiant, ut respondeat, sed prius, ut prælaturum est, familiariter conuentus, ut de se & de suis

Tom. I.

ea sanet unde querimonia agitur. Deinde tempore in Nicenis canonibus præfixo, ut canonicē respondeat, ad synodalem conuocetur conuentum. Et ut Episcopum apud iudices publicos nemo audeat accusare, sed aut apud Primates diocesarum aut apud sedem apostolicam; nec aliorum nisi suorum aut certē electorum iudicium sententia impetatur vel teneatur. Sanē si circa hęc secūs actum fuerit, viribus carere in omnibus haud dubium est.

De superbis vel contumacibus Clericis vel laicis coercendis.

CLIV. Vt Clerici qui superbi vel contumaces sunt coercantur; ut minores, qui maioribus inrogauerunt iniurias, metum habeant. Quia manifestum est illum non esse Dei qui humilitatem contemnit, sed diaboli, qui superbia inuentor & princeps est. Vnde si quis tumidus vel contumeliosus extiterit in maiorem natu, contemptus debet contumacia & superbia in omnibus frangi.

*Vt nullus Clericus vel Abbas ad iudicia secularia sine iussione proprii Episcopi ire præsumat. Et ut nullus suo Episcopo contumax aut inobediens existat.*CLV. Statutum est in synodis a sanctis patribus ut nullus Clericus ad iudicia laicorum publica conueniat, nisi per iussionem Episcopi sui vel Abbatis, iuxta canonum Carthaginensium capitulum nonum, ubi scriptum est: *Qui, relicto ecclesiastico iudicio, publicis iudiciis purgari uoluerit, etiam si pro illo fuerit prolata sententia, locum suum amittat. Hoc in criminali iudicio. In civili uero perdat quod exiuit, si locum suum obtinere uoluerit. Cum enim ad eligendos iudices undique Ecclesie pertinet auctoritas, quia se indignum fraterno consorcio iudicat qui de uniuersa Ecclesia malū sentiendo quidem, de seculari iudicio poscit auxilium, cum priuatarum Christianorum causas Apostolus magis ad Ecclesiam deferri atque ibidem terminari præcipiat. Simul & hoc statutum est, ut nullus Presbyter, aut Diaconus, vel Subdiaconus, aut fidelis laicus, vel quicumque regulæ mancipatur, suo Episcopo, inflatus, aut schisma faciens, aut contumax vel inobediens appareat, quoniam in canonibus scriptum est: *Presbyteri & Diaconi præter Episcopum nil agere pertinent.* Et per inobedientiam primus homo cecidit. Quicumque uero audent evertere huiusmodi formam quocumque modo, nec proprio subiciuntur Episcopo, si quidem Clerici sunt, cano-*

X x x

Burchard.
lib. 1. c.
167.
V L. 314.

V L. 301.

Capitulare
an. 753. c.
18.
Ivo par. 6.
c. 342.
Gratian. 11.
q. 1. c. 43.
Piacent. ut
quisque.Capitulare
I. an. 789.
c. 36.Can. 40. A.
postulor.

num correptionibus subjacebunt; si verò laici vel monachi fuerint, communione priventur.

De Episcopis non accusandis nisi ad summos Primates: quia non omnes Metropolitanii summi sunt Primates. Et hoc summopere ab eis provideatur ne aliqua cupiditate vel invidia fiat.

Suprà c. 29.

CLVI. Si quis Episcoporum accusatur, ad summos Primates causam deferat accusator; qui attentius discutiant si causa pietatis hoc fiat necne. Quòd si alicujus invidia, aut inimicitia, vel prava cupiditate, aut mala voluntate actum fuerit, nullo modo tale recipiatur negotium. Quoniam inconveniens est ut hi qui throni Dei vocantur, & immobiles esse debent, pravorum accusationibus moveantur vel perturbentur. Nam si causa pietatis agi inventum fuerit, patienter audiatur; minus ne, reiciantur, & canonicè corrigantur.

Vide suprà lib. 6. c. 104. ex Concil. Tolet. xi. c. 5.

Quid de Advocato agendum sit qui in dolo vel fraude repertus fuerit.

Ivo par. 16. c. 355.

CLVII. Si Advocatus in causa suscepta iniqua cupiditate fuerit repertus, à conventu honestorum & à judiciorum communione separetur, & videat ne iudicis & assertoris personam accipiat.

De his qui contra suam professionem vel subscriptionem venerunt.

VI. 304.

CLVIII. Qui contra professionem vel subscriptionem suam venerit, in Concilio deponatur.

De Clericis vel monachis aut laicis conspirantibus.

I. 29.

CLIX. Ut nec Clerici nec monachi nec laici conspirationem vel insidias contra pastorem suum faciant. Quòd si fecerint, canonicis subjaceant increpationibus.

De pervasoribus finium aliorum.

CLX. Si quis pervasor adprobatus fuerit, tantum spatij restituat quantum præsumpsit invadere, horum fructibus duplis.

De Presbyteris inflatis vel schisma facientibus.

VI. 305.

CLXI. Si quis Presbyter contra Episcopum suum inflatus schisma fecerit, anathema sit. Quòd si superbia, quod absit, inflatus fecerendum se ab Episcopi sui communione duxerit, ac separatim cum aliquibus schisma faciens sacrificium Deo obtulerit, loco amisso, anathema habeatur. Nihilominus & de civitate & congregatione in qua fuerit longius repellatur;

ne vel ignorantes vel simpliciter viventes sempiterna fraude decipiat.

Vt Presbyteri indiscretè ab Episcopis vel ab aliis aut laicis non mittantur.

CLXII. Statutum est ut Presbyteri, sicut hæcenus factum est, indiscretè per diversa non mittantur loca, nec ab Episcopis, nec ab aliis Prælatiis, nec etiam à laicis; ne fortè, propter eorum absentiam, & animarum pericula & Ecclesiarum in quibus constituti sunt neglegantur officia. *Vide infra Addit. iv. cap. 7.*

De criminibus definitis minimè refricandis.

CLXIII. De his criminibus de quibus absolutus est accusatus refricari accusatio non potest. *Vide infra cap. 291.*

Paulus lib. 1. sentent. tit. 7.

Burchard. lib. 16. c. 9.

Ivo par. 16. c. 319.

De adprobanda accusatione.

CLXIV. Si quis adversarium suum ita apud iudicem crediderit accusandum ut asserat violentiam pertulisse, ad probationem rei eum convenit adtineri.

De Presbyteris qui inconsultis propriis Episcopis in locis non consecratis Missas agunt.

CLXV. Si quis Presbyter inconsulto Episcopo agendam in quolibet loco voluerit celebrare, ipse honorari suo contrarius extitit.

Vt Presbyteri in Ecclesiis inconsulto Episcopo non constituantur vel de Ecclesiis expellantur ab aliquo.

CLXVI. Sancitum est ut sine auctoritate vel consensu Episcoporum Presbyteri in quibuslibet Ecclesiis nec constituantur nec expellantur. Et si quis deinceps hoc facere tentaverit, synodali sententia districtè feriat.

Quòd Dei ordinationem accuset qui Episcopo detrahit vel accusat.

CLXVII. Dei ordinationem accusat, in qua constituuntur, qui Episcopos accusat aut condemnat. Non est itaque arguendus à plebe vel à malè conversationis aut prave vite accusandus hominibus Episcopus; sed rectores Ecclesie à Deo sunt iudicandi.

De homicidiis infantum.

CLXVIII. Si quis infantem necaverit, ut homicida teneatur.

De his qui rapinam fecerint, aut iter agentes assallierint, aut domorum nocturni spoliatores fuerint, quid sit agendum.

CLXIX. Si quis ad faciendam rapinam adgreditur, aut iter agentem in præ-

Concil. Fa-
sil. VI. lib.
1. c. 4.
Burchard.
lib. 1. c. 29.
Ivo par. 16.
c. 174.

Interpre-
t. J. Cod.
Theod. ad
I. tal. de vi
publ. &
Fiv.

VI. 304.

I. 24.
V. 27. 28.
V. 164.
I. sac. 21.
c. 22.
Concil.
T. 2. c. 6.

VI. 165.

Matth. 1.
c. 21.

diis adfallerit, aut domum alterius nocturnus spoliator intraverit, & occisus fuerit, mors latronis ipsius à nemine requiratur.

Vt iudices prius capitalem non proferant sententiam quam aut reus ipse confiteatur aut per testes innocentes convincatur.

CLXX. Iudex criminofum difcutiens non antè fententiam proferat capitalem quam aut reus ipfe confiteatur aut per innocentes testes convincatur. Si in majoribus perfonis crimen objectum fuerit, Principis est expectanda fententia.

De Epifcopis, fi in reatum incurrerint, quid agendam fit.

CLXXI. Si quis Epifcopus à quocumque impetitur, vel ille aliquam quaestionem retulerit, per Epifcopos iudices caufa finiatur, five quos eis Primates dederint, five quos ipsi vicinos ex confensu delegerint. *Vide infra cap. 178.*

Codex can. Eccl. Afric. c. 120.

Concil. Troil. in prefat.

Burchard. lib. 1. c. 145.

Ivo par. 5. c. 258. & par. 16. c. 309.

De his qui viduas vel virgines inconsulto Epifcopo velare praesumunt.

CLXXII. Statutum est viduas inconsultis Epifcopis velari non debere. Simul & hoc constitutum est, ut si quispiam Presbyterorum deinceps hujus constitutionis normam contumaciter transgressor extiterit, scilicet ut aliquas viduas inconsulto Epifcopo velare praesumpserit, gradus sui periculum incurrat. Similiter & de puellis virginibus à Presbyteris non velandis statutum est ut si quis hoc facere tentaverit, tamquam transgressor canonum damnetur.

De accusato Epifcopo, se comprovinciales suspectos habuerit, ut Romanum appellat Pontificem.

CLXXIII. Placuit ut quodocumque Epifcopus accusatur, si comprovinciales aut vicinos suspectos habuerit, sanctae & universalis Romanae Ecclesiae appellet Pontificem, ut ab eo quicquid iustum & Deo placitum fuerit terminetur.

De reis ad Ecclesiam vel altaria earum confugientibus, ut non abstrahantur.

CLXXIV. Vt eos timoris necessitas non constringat circa altaria manere & loca veneratione digna polluere, depositis armis qui fugerint. Quod si non deposuerint, sciant se armatorum viribus extrahendos. Et quicumque eos de portibus & de atris & de hortulis, de balneis vel de adjacentiis Ecclesiarum abstrahere

Tom. I.

praesumpserit, capite puniatur.

De non usurpandis plebibus alienis, & de non gravando Epifcopo.

CLXXV. Vt nullus Epifcopus alterius Epifcopi plebes usurpet, aut alium conculcet Epifcopum vel supergrediatur, aut aliquod ei incommodum in sua parochia vel alicubi faciat.

Conc. Carthag. 3. c. 20.
Decreta Celest. 1. c. 17.

De his qui in recta fide suspecti sunt in accusationem sacerdotum vel testimonium non suscipiendis.

CLXXVI. Vt omnes qui in fide Christi catholica suspecti sunt, in accusatione sacerdotum vel testimonio humano dubij habeantur, nec recipiantur.

Fabian. ep. Burchard. lib. 1. c. 172.

Quid sint delatores, vel quid de eis faciendum sit.

CLXXVII. Delatores dicuntur qui aut facultates prodiderint alienas, aut caput impetunt alienum. Qui si convicti fuerint, continuo strangulentur. Servus si super dominum fuerit delator, etiam si objecta probaverit, puniatur.

Interpret. 1. 2. & 3. C. Theod. de petitionib.

De Epifcoporum causa per Epifcopos iudices terminanda.

CLXXVIII. Si quis Epifcopus à quocumque impetatur, vel ille aliquam quaestionem retulerit, per Epifcopos iudices caufa finiatur, five quos eis Primates dederint, five quos ipsi vicinos ex confensu delegerint.

Sopra c. 172.

Vt nullus occultas nuptias aut raptum faciat, vel quam propinquas habuit ducat uxorem; sed dotatam, & à parentibus traditam, per benedictionem sacerdotum accipiat, qui vult nubere, uxorem.

CLXXIX. Sancitum est ut publicae nuptiae ab his qui habere cupiunt fiant: quia saepe in nuptiis clam factis gravia peccata tam in sponsis aliorum quam & in propinquis five adulterinis conjugis & quod pejus est dicere, consanguineis adcrefcunt vel adcumulantur. Ex his autem procreari solent caeci, claudi, gibbi, & lippi, five alij turpibus maculis aspersi. Et hoc ne deinceps fiat omnibus cavendum est. Sed prius conveniendus est sacerdos in cujus parochia nuptiae fieri debent in Ecclesia coram populo. Et ibi inquirere una cum populo ipse sacerdos debet si ejus propinqua sit annon, aut alterius uxor, vel sponsa, vel adultera. Et si licita & honesta omnia pariter invenerit, tunc per consilium & benedictionem sacerdotis & consilium aliorum bonorum hominum eam sponsare & legitime dotare debet. Scribit namque de legitimo matrimonio beatus

Mat. tit. 5. c. 6. Concil. Troil. c. 8.

X x x ij

Concil. Paris. VI. lib. 1. c. 40. & 41. Burchard. lib. 8. c. 33. Ivo par. 7. c. 52.

Gratian. 1. q. 6. c. 16. Deo. Epif. c. 1.

060

iventes

vel ab

dyren.

re per

Epif-

nam

abfen-

clafia-

ganur

7.

andis.

le qui

accu-

.

sum

um ut

roba-

.

Epif-

.

sulto

o vo-

ntia-

Epif-

cto. I. 4.

by-

nti-

lein.

fen-

Epif-

ccu-

pos

que

atio-

ibus

Dev

ca.

ntis

.

ipi-

ca-

Burchard.
lib. 9. c. 1.
Ivo par. 8.
c. 140.
Gratian.
30. q. 5. c.
4. Quatuor.

Augustinus ita: *Talis esse debet quæ uxor habenda est, ut secundam legem sit casta in uirginitate, & dotata legitime, & à parentibus tradita sponso, & à paronymphis accipienda.*

Et ita secundam legem & euangelium publicis nuptiis honestata, in conjugio licite samedata; & omnibus diebus uite sue, nisi ex consensu & causa vacandi Deum, nunquam propter hominem separanda. Et si fornicata fuerit, & uir ejus uoluerit, dimittenda; sed, illa uivente, altera non ducenda. quia adulteri regnum Dei non possidebunt. & penitentia illi accipienda. Nolite uos, uiri, habere uxores quarum priores mariti uiuant. Adulterina enim sunt ista conjugia. Et hoc, ut diximus, omnino providendum est, ne ejus sit propinqua; quia scriptum est: Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedat, ut reuelat turpitudinem ejus. Similiter scriptum est: Cum uxore proximi tui non coibis, nec seminis ejus commixtione maculaberis. Et in decretalibus Papæ Gregorij legitur: Si quis Diaconam, aut monacham, aut commatrem spiritalem, aut fratris uxorem, aut neptam, aut novercam, aut nurum suam, aut consobrinam, aut de propria cognatione, uel quam cognatus habuit, duxerit uxorem, anathema sit. Et responderunt omnes tertio: Anathema sit. Item. Si quis uiduam rapuerit uel furatus fuerit in uxorem, uel consentientes ei, anathema sit. Et responderunt omnes tertio: Anathema sit.

Leuit. 18.

Ibid. 20.

Gregor. II.

in synodo

Rom. 1.

Halliguar.

lib. 4. c. 22.

Regino lib.

2. c. 186.

Burchard.

lib. 7. c. 22.

21.

Ivo par. 9.

c. 18. &

scilicet.

Gratian.

35. q. 2. c. 5.

61. qui uir-

gini.

300. m.

ferit, non recipiatur; sed aut majori excommunicationi subjaceat, aut ab Ecclesia pellatur.

De homicidis, maleficiis, ueneficiis, conuictis, appellare uolentibus, non audiendis.

CLXXXI. In civilibus causis uel uelioribus criminibus legibus dilatio præstanda est. Homicidæ, adulteri, malefici, uenefici, conuicti, si appellare uoluerint, non audiuntur.

Quod Presbyteri, Diaconi, & reliqui Clerici sine iussione sui Pontificis nihil agere debeant.

CLXXXII. Ut Presbyteri uel Diaconi sine conscientia Episcoporum suorum nihil agant.

De his qui uirgines opprimunt aut rapiunt. Et de aliorum sponso rapto.

CLXXXIII. Statutum est ne oppressio uirginum aut uiduuarum uel raptus ab ullis hominibus de puellis aut uiduis fiat. Scriptum est namque in canonibus in Concilio Chalcedonensi: *Eos qui rapiunt puellas sub nomine simul habitandi, cooperantes & conhibentes raptoribus decreuit sancta synodus, si quidem Clerici sunt, decendant à gradu proprio; si uero laici, anathematizentur.* Quibus uerbis aperte datur intellegi qualiter hujus mali auctores damnandi sint, quando participes & conhibentes tanto anathemate feriuntur, & quod iuxta canonicam auctoritatem ad conjugia legitima raptas sibi jure vindicare nullatenus possunt. De desponsatis quoque puellis & postea ab aliis raptis in canonibus Ancyranæ Concilij legitur ita: *Desponsatas puellas & postea ab aliis raptas placuit erui & eis reddi quibus antea fuerant desponsatæ, etiam si eis à raptoribus uis inlata confiterit.* Proinde statutum est à sacro conuento ut raptor publica penitentia multetur. Rapta uero, si eam sponso recipere noluerit, & ipsa eidem crimini consentiens minimè fuit, licentia nubendi alij non negetur. Quod si illa consentit, simili sententiæ subjaceat. Quod si post hæc se jungere præsumperint, utrique anathematizentur.

De accusatoribus in iudicium presentandis, & accusatis non modicum spatium accipiendis ad abluenda crimina.

CLXXXIV. Nemo debet iudicari aut damnari priusquam accusator præfens habeatur, & spatium non modicum defendendi accipiat accusatus ad abluenda crimina.

Ilaactit. 9.

c. 8.

CLXXX. Ut excommunicatus à sacerdote, quandiu in ipsa est excommunicatione, majores natu uel Episcopos accusare non præsumat. Quod si præsum-

Interpret. I.

2. C. Theo.

quot. 2p.

pellat. non

recipias.

ma.

Ivo par. 14.

c. 216. 31.

De clericis nullo fiscali aut publico subdendis officio.

CLXXXV. Vt Clerici nullo fiscali aut publico subdantur officio; sed liberi ab omni humano servitio, Ecclesie de-
serviant.

Vt nullus sacerdos feminam secum habitare permittat, aut cum eis frequentare presumat.

V. 92. CLXXXVI. Sancitum est de Presbyteris qui feminas secum indiscretè habitare permittunt, & propter hoc malè opinionis suspitione denotantur, ut si deinceps admoniti non se correxerint, velut contemptores sacrorum canonum canonica invectione feriantur.

De testibus vel accusatoribus qui cum inimicis morantur in sacerdotum accusatione non recipiendis.

CLXXXVII. Non sunt illi testes suscipiendi, neque accusatores, qui cum inimicis morantur, vel quos ipsi de domo produxerint: quia corrumpunt mores bonos conloquia mala. *Vide supra cap. 101.*

De testibus vel accusatoribus qui Christianæ religioni infesti extiterint.

CLXXXVIII. Vt testandi licentia denegeretur qui Christianæ religionis & nominis dignitatem neglexerint.

De peregrinis Episcopis piè recipiendis.
CLXXXIX. Vt peregrino Episcopo locus sacrificandi detur.

Concil. Arelat. l. c. 19.
Burchard. lib. 1. c. 116.
Ivo par. 5. c. 216.

Vt illicitus accessus seminarum ad altare non fiat, aut nulle femine vasa sacra aut corpus & sanguinem Domini contractare presumant.

CXC. Statutum est ut illicitus seminarum accessus ad altare non fiat, quia contra omnem auctoritatem divinam & canonicam institutionem est feminas sanctis altaribus se ultro ingerere, aut sacrata vasa impudenter contingere, sive indumenta sacerdotalia Presbyteris ministrare, aut corpus & sanguinem Domini contingere populisque porrigere, quod omni ratione & auctoritate caret. & ne ulterius fiat omnimodis prohibitum est. Et quæcunque femine deinceps hoc facere presumpserint, iudicio canonico usque ad satisfactionem subdantur. Quod autem mulieres ingredi ad altare non debeant in Concilio Chalcedonensi & in decretis Gelasij Papæ copiosissimè invenitur. *Vide supra lib. 1. cap. 17.*

Concil. Laodic. c. 44.
Decreta Gelasij. c. 26.

De accusatis sacerdotibus, ut non prius in iudicium decendant quam accusatores secundam canonicas & regulares sanctiones pleniter inquirantur.

CXCI. Si quis criminatur, non antè iudicio decimat quam accusator pertentur atque secundum legem & canonicam sententiam exquiratur. Quod si indigna ad accusandum persona inveniatur, ad accusationem non admittatur. Quia indignum est ut vita innocentis ulla maculetur pernicie.

Concil. Tolat. VI. c. 11.
Concil. Tull. an. 859. tit. 3.
Burchard. lib. 16. c. 5.
Gratian. q. 9. c. 9.
Dignam.

De violatoribus sepulchrorum.

CXCII. Qui sepulchra violaverint puniantur, tam ingenui quam servi. Si major persona in hoc scelere fuerit deprehensa, amissa medietate bonorum suorum, perpetua notetur infamia. Si Clericus, depositus omni honore clericali, perenni exilio deputetur. Si iudex hoc persequi aut implere distulerit, facultatibus & honore privetur. Et quicumque hoc scelus accusare voluerint, licentia tribuitur.

Iſaac tit. 11. c. 24.

Vt sacerdotes suam non relinquunt Ecclesiam.

CXCIII. Vt ne quis qualibet necessitate suam relinquat Ecclesiam.

De Presbyteris gradum amittentibus, quia de eo deteriorari solent ut filij Belial efficiantur, quid agendum sit.

CXCIV. Sancitum est de Presbyteris gradum amittentibus ut unusquisque Episcoporum tam per se quam & per ministros suos vitam & conversationem morumque emendationem eorum cognoscat, eosque canonicæ poenitentiae subdere non neglegat, juxta quod in Concilio Cæsariensi titulo primo scribitur: Presbyter, si uxorem acceperit, ab ordine deponatur. Si verò fornicatus fuerit, aut adulterium perpetraverit, amplius pelli debet & ad poenitentiam redigi. Nonnulli enim, amisso gradu, adeo filij Belial efficiuntur ut nec publicis, quia fas non est, nec canonicis, propter incuriam & negligentiam rectorum, legibus constingantur.

Concil. Paris. lib. 1. c. 35.

De laicis de religione disputandi presumentibus.

CXCV. Nulli egresso ad publicum disceptandi de religione, vel tractandi, vel consilij aliquid deferendi, vel majores natu accusandi pateat occasio aditus. Si quis posthac contra hæc veniendum crediderit vel insistere motu pestiferæ persuasionis tentaverit, competentis poenæ & digno supplicio coërceatur.

L. 1. Cod. Theod. de his qui super relig. contend.

De his qui falsa Principum rescripta detulerint. Et de nonnullis aliis causis.

Paulus lib. 1. sentent. tit. 33. Ivo par. 1. c. 258.

CXCVI. Qui falsa Principum rescripta detulerint, ut falsarij puniantur. Qui falsum nesciens allegavit, falsi poena non teneatur. In caput domini patronive nec servus nec libertus interrogari potest. Ut pragnantem nemo torqueat. Qui de se confessus est, super alium credi non potest.

De his qui falsa fratribus intulerint quid agendum sit.

VI, 314.

CXCVII. Eos qui falsa fratribus capitula objecisse convicti fuerint, placuit eos usque ad exitum non communicare & infames semper existere.

Concil. Arelat. 1. c. 14.
Concil. Arelat. 2. c. 24.
Regino lib. 1. c. 337.
Burchard. lib. 16. c. 34.
Gratian. 3. q. 10. c. 2. *Eos qui.*

Vt nullus de alterius Presbyteri parrochia populo persuadere audeat ut, relicta propria parrochia, ad suam Ecclesiam conveniant, aut sibi eorum decimas dent.

Capitulari Theodulfi c. 14.

CXCVIII. Statutum est ut nullus Presbyter fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ de alterius Presbyteri parrochia persuadeat ut ad suam Ecclesiam, relicta propria Ecclesia, conveniant, & suas decimas sibi dent. Sed unusquisque sua Ecclesia & populo sit contentus, & quod sibi non vult fieri, alteri nequaquam faciat, juxta illud evangelij: *Quæcumque vultis ut faciant*

Matth. 7.

vobis homines, hæc eadem facite illis. Quisquis autem contra hæc constituta venerit, aut hæc infringere tentaverit, tanquam contemptor, gradus sui periculo subja-
cebit.

Quod laicis de viris Deo dicatis vel ecclesiasticis facultatibus aliquid disponendi nulla sit adtributa facultas.

Ivo par. 7. c. 90. Capitula Hieratid. c. 64.

CXCIX. De viris Deo dicatis vel ecclesiasticis facultatibus aliquid disponendi nulla legitur laicis, quamvis religiosi, umquam adtributa facultas. *Vide supra lib. 5. cap. 403. & infra cap. 393. hujus libri.*

De his qui in blasphemiam alterius aliquam scripturam vel cantica composuerint vel cantaverint.

Capitulari an. 744. c. 13. Ivo par. 4. c. 156. Concil. Eliberit. c. 12.

CC. Hi qui in blasphemiam alterius cantica composuerint, vel qui cantaverint ea, extra ordinem vindicetur. Nam lex exiliari jubet eos qui libellos famosos excogitant aut proponunt. Notatur infamia quicumque, dum appellat judicem, con-

vitium dixerit. Non tantum is qui maledictum aut convitium dixerit famosus efficitur, sed & is cujus consilio factum esse patuerit.

Quid de Sacerdotibus vel Levitis de se crimen constitentibus agendum sit.

CCI. Vt Sacerdos vel Levita qui de se crimen aliquod confitetur, deponatur. *Vt nullus Presbyter poenitentes inconsulto Episcopo reconciliare audeat. Et ut omnes publicè poenitentes in Cena Domini ad Episcopum proprium conveniant, ut ab eo canonicè absolvantur vel dijudicentur.*

CCII. Statum est & in sanctis canonibus prohibitum ut nullus Presbyter poenitentem publicè inconsulto Episcopo reconciliare præsumat, nisi morte fortè periclitantem, sed omnes publicè poenitentes quinta feria ante Pascha, qua est Cena Domini, ad civitatem in cinere & cilicio in præsentiam Episcopi prostrato vultu conveniant, & ibi ab Episcopo canonicè & ordinabiliter, sicut in Sacramentario & in Romano Ordine continetur, reconcilientur atque dijudicentur, consolerenturque, & prædicentur quid deinceps agere, quidve vitare debeant instruantur, atque insuper divinis precibus per manus impositionem Episcopi sanentur. Nullo namque tempore Presbytero in publica Missa poenitentem reconciliare sine licentia Episcopi concessum est. Si quis hoc facere præsumpserit, canonica correctione multetur.

Itaque tit. 1. c. 34.

De Clericis vel laicis qui suo Episcopo calumniator extiterit.

CCIII. Si quis Clericus vel laicus exprobrator vel calumniator suo Episcopo extiterit, ut homicida habeatur.

De causis in judicio convincendis. Et de sententia adversus absentes infirmenda. Et de causis in judicio non revolvendis. Et ut absentes non damnentur. Et quod absentes per alium nec accusare nec accusari possint.

CCIV. Convinci nemo potest iudicio sine testibus aut scriptura. Sententia absente parte alia à iudice data nullam obtinet firmitatem. Causa inter præsentem judicata post decennium revoli non potest, nec inter absentes post vicennium. In causa capitali absens nemo damnatur. Neque absens per alium accusatorem accusari potest.

Ivo par. 16. c. 126.

Quid de delatoribus fidelibus agendum sit.

CCV. Delator si quis extiterit fidelis, & per delationem ejus aliquis fuerit præscriptus vel interfectus, placuit eum

nec in finem accipere communionem.

Concil. Eliberit c. 73.
Gregorij III. iudicia c. 12.
Burchard. lib. 6. c. 27.
Ivo par. 10. c. 156.
Gratian. 5. q. 6. c. 6. *Delator.*

De sacerdotibus vel Clericis qui per pecunias aliorum sacerdotum Ecclesias aut beneficia subripiunt vel subvertunt.

CCVI. Sancitum est atque omnibus prohibitum ut si quis Presbyter prævenerit fuerit alicui Clerico aut laico munera dare aut aliquam pecuniam tribuere ut alterius Presbyteri Ecclesiam subripiat, pro hac cupiditate seu rapina turpis lucri gratia deiciatur à clero & alienus existat à regula. Nam si pro misericordia Episcopo placuerit longo tempore eum pœnitendo quægesit in carceris ærumna recludere & usque ad satisfactionem ibi retinere, liceat. Et postea si se correxerit, & alia deinceps minimè se facere promiserit, humanius erga eum agere poterit, si voluerit, & ipse dignus inventus fuerit.

Vt seculares de viris Deo dicatis Ecclesiæque facultatibus ad se nihil patenti perimere præter reverentiam tantum.

CCVII. Synodali decreto sancitum est ne laici vel seculares de viris Deo dicatis Ecclesiæque facultatibus aliquid ad se putent vel præsumant præter reverentiam pertinere, quorum quarumque sacerdotibus disponendi indiscussè à Deo cura commissa docetur. Si quis contra hæc venire præsumperit, anathemate feriatur.

De servis dominorum facinora confessis non audiendis.

CCVIII. Si servi facinora domino rum confessi sunt, nullo modo audiantur, nisi fortè eos reos deferant majestatis.

Quid de hominibus qui pauperes expoliant, & admonente Episcopo non reddiderint, agendum sit.

CCIX. Si quis potentum quemlibet expoliaverit, & admonente Episcopo non reddiderit, excommunicetur.

De his qui sine iustione Episcopi iudices seculares adeunt, aut sine licentia & litteris Episcopi sui proficiuntur. Et de laicis Ecclesiis vel Clericis calumniam facientibus.

CCX. Sancitum est ut Presbyter vel Diaconus, sive quilibet Clericus regulae subjectus, inconsulto Episcopo ad iudicem secularem non pergat, Necnon & hoc sancitum est, ut sine epistola Episcopi sui non liceat Clericum vel monachum proficisci. Et alibi in canonibus legitur ita:

Presbyter aut Diaconus vel Clericus sine auctoritate sui episcopi ambulans, communionem ei nullus impendat. Similique statutum est ut si quis secularium per calumniam Ecclesiam aut Clericum fatigare tentaverit, & convictus fuerit, ab Ecclesiæ liminibus & catholica communione, nisi dignè pœnituerit, coërceatur.

De laicis vitiosis à Clericis, nisi sponte voluerint, non recipiendis.

CCXI. Omnes Episcopi in tertiam sessione adclamaverunt: Sanè dignum est ut sicut Sacerdotes vel Clericos sua in accusatione vel secularibus iudiciis laici non recipiunt, ita ipsi sacerdotum vel Clericorum accusationibus seu ecclesiasticis negotiis nisi sponte non recipiantur: quoniam inconveniens est ut hi qui hos respuunt, ab his recipiantur.

Vt hi qui sponte hominem occidere voluerint, & non potuerint perpetrare, ut homicidæ habeantur.

CCXII. Qui hominem voluntariè occidere voluerit, & perpetrare non potuerit, ut homicida puniatur.

De Clericis qui à suis recedant Episcopis.

CCXIII. Vt nullus Clericus ab Episcopo suo recedat & ad alium se transferat.

Vt nulli sacerdotes eorum decimas aut aliquid de rebus vel facultatibus Ecclesiæ sine licentia proprii Episcopi vendere præsumant.

CCXIV. Statutum est ut nullus Presbyter vel Diaconus eorum decimas vel aliquid de rebus Ecclesiæ sine consilio proprii Episcopi inreverenter vendere præsumat, quia in canonibus decretum est ita: *Placuit ut Presbyteri vel Diaconi non vendant rem Ecclesiæ ubi sunt constituti, nescientibus Episcopis suis.* Et ne deinceps fiat cavendum est, sicut à quibusdam in aliquibus locis impudenter factum audivimus, eò quòd quidam sacerdotes, antequam messes maturæ vel collectæ essent, eorum decimas vendere causa ebrietatis tentaverunt. quod ne deinceps fiat pariter omnes inhibemus, sed ut prius cum gratiarum actione à sacerdotibus recipiantur. Et si necessitas fuerit pro restauratione Ecclesiarum vel pro redemptione captivorum eas vendere, cum consilio proprii Episcopi & aliorum honorum sacerdotum hoc faciant, ne qualibet occasione occultè & sine testimonio fraudentur oblationes fidelium, & unde pauperes recreari debent, vel Ecclesiæ restaurari, seu Clerici

Fabian. ep.
1. c. 1.
Burchard.
lib. 2. c. 203.
Ivo par. 6.
c. 277.

Ivo par. 10.
c. 46.

Capitula
Angilram-
ni c. 66.

V. 37.
VI. 18.
VII. 27.

Regino lib.
1. c. 240.
Burchard.
lib. 3. c. 114.
Ivo par. 3.
c. 90.
Gratian. 7.
q. 1. c. 33.
Sancitum.

Hinemar.
Laudon. in
epist. ad
Rem. pag.
614.
Burchard.
lib. 8. c. 71.
Ivo par. 7.
c. 89.

Ivo par. 16.
c. 39.

VI. 219.
Add. IV. 55.

VI. 174.
178.

vivere, five Episcopi recipi, hospites & peregrini pasci ac venerari, Presbyteri vel Diaconi aut quilibet fidelium in suis nimis potationibus vel comestationibus seu carnalibus desiderijs, quæ multis modis aguntur, inflectere non præsumant, sed in prædictis rebus eas fideliter subministrent, & sciant se non suarum sed dominicarum rerum esse dispensatores. Propterea quasi dominicas res fideliter eas conservare & utiliter dispensare Domini sacerdotes oportet. Et si, quod absit, aliter fecerint, canonica invectione districtè feriuntur.

De anathematis hominibus repellendis.

CCXV. Omnium anathematum vox in accusatione vel testimonio aut humano iudicio penitus non audiatur, nec hi accusare quemquam permittantur. Sed si quis anathematis poenam parvi duxerit, aut in insulam religetur, aut exilio deputetur, ne possit Ecclesiam Dei ejusque famulos perturbare.

De sententia adversus absentes vel minores iudicata non valenda.

CCXVI. Adversus absentes vel minores sententia iudicata non valebit.

Quid de Clericis qui in seditione arma portaverint faciendum sit.

CCXVII. Clerici qui in quacunque seditione arma volentes sumpserint reperti fuerint, amisso ordinis sui gradu in monasterio poenitentiae contradantur.

De his qui inebriantur, ut à communione, nisi se correxerint, suspendantur, aut corporali supplicio subdantur.

CCXVIII. Sancitum est ut à Presbyteris vel Diaconibus seu à reliquis Clericis omni modo vitetur ebrietas, quæ omnium vitiorum fomes ac nutrix est. Itaque eum quem ebrium fuisse constiterit, ut ordo patitur, aut quadraginta dierum spatio à communione statuimus submovendum aut corporali subdendum supplicio. *Vide infra cap. 270.*

Quid de his Ecclesie iudicibus faciendum sit qui absentes iudicare præsumunt.

CCXIX. Caveant iudices Ecclesie ne, absente eo cujus causa ventilatur, sententiam proferant; quia irrita erit, immo & causa in synodo profectò dabitur. *Vide supra lib. 6. cap. 363.*

Concil. Carthag. 4. c. 30.

Capitula Angilramni c. 53.

Burchard. lib. 16. c. 14.

Ivo par. 6. c. 519.

Gratian. 3. q. 9. c. 2. *Caveant.*

De his qui apud extraneos iudices causam suam proponunt. Et de his qui prius in proprio foro non iurgaverint. Et de iudicibus qui sua negligentia causas differunt.

CCXX. Si quis alium crediderit accusandum, apud provincie illius iudicem negotium suum proponat; & omnem iacturam litis incurrat qui non antè in proprio foro iurgaverit. Quòd si per negligentiam iudicis causa definita non fuerit, tantum eum filco nostro iubemus exsolvere quantum res ipsa de qua agitur valuisse cognoscitur. Et qui consilijs suis adhaerent, exilio deputentur.

Quòd ruinis miserorum oppido succurrendum sit.

CCXXI. Occurrere certè miserorum ruinis debet subsidio unusquisque, quò valeat ex relevatione aliena vindicta à se Dei removere vindictam. Libat enim Domino prospera qui ab afflictis pellit adversa.

Quid de vaticinatoribus falsis agendum sit.

CCXXII. Ut vaticinatores, qui se futura scire dicunt, cæsi de civitate jactentur.

Quòd in metropolitana sede, tempore quo omnes elegerint comprovinciales Episcopi, ad synodum faciendam sit conveniendum.

CCXXIII. Placuit definiti ut patet in institutionibus obsequentes in metropolitana sede, tempore quo omnes comprovincialiter elegerint Pontifices, ad synodum faciendam devotis studiis conferantur.

Quid de Episcopo qui alium conculcare vel calumniari aut injuriare præsumpserit Episcopum faciendum sit.

CCXXIV. Ut nullus Episcopus alium Episcopum conculcet, eumque calumniare vel injuriare præsumat. Quòd si fecerit, gradus sui periculo subiacebit. *Ut nullus Presbyter in Ecclesia benedictiones publicas super populum fundere aut altare consecrare vel reconciliare præsumat.*

CCXXV. Statutum est ut Presbyteri benedictionem in Ecclesia super plebem fundere, aut altare consecrare aut reconciliare, aut submovere vel collocare, ullo modo non præsumant. Simul & hoc statutum est, ut altare erigere, vel de loco in locum transmutare, ut à quibusdam factum audivimus, sine Episcopi sui licentia vel consilio, cujus est & ipsum altare consecrare & post motionem vel violationem reconciliare, Presbyteri non pertentent.

Stephan. 1. ep. 2. Ivo par. 16. c. 337. Vide Gratian. 3. q. 4.

Conc. Tol. 12. c. 43. Regino lib. 1. c. 167. Gratian. 13. q. 8. c. 5. Cler. 11.

Capitular. II an. 803. c. 3.

L. 4. R. 4. Cod. The. de iudicib.

Conc. Tol. 12. c. 43. Capitula Angilramni c. 53.

Ivo par. 11. c. 14. 43.

VI. 117.

VI. 117.

Concil. A. path. c. 11. Conc. Bas. 1. c. 19. Capitula Herardi c. 107. Gratian. 16. q. 6. c. 2. 117.

cent. Quod si aliter fecerint, gradus sui periculo subiacebunt.

Vi absentibus quod ablatum est pleniter restituatur.

Interpret. l. 4. Cod. Theod. un. de vi.

CCXXXVI. Propter absentes legem volumus iterare, ut quicquid fuerit eis a qualibet persona ablatum, totum amicis eorumque proximis vel servis, cum iudicem interpellaverint, sine dilatione reddatur; ut res quas discedens dominus in sua proprietate dimisit, integrè ab actoribus domini, quocumque sedeat, vindicentur. Quæcunque autem in militia constitutis vel absentibus pervasa fuerint, sine aliqua jubemus dilatione restitui.

Vi ea que ad perpetuam utilitatem sunt instituta, inconculsa permaneant.

VI. 112.

CCXXXVII. Quæ ad perpetuam utilitatem sunt instituta, nulla commutatione varientur; nec ad privatum trahantur commodum quæ ad bonum sunt commune præfixa. Et manentibus terminis quos statuerunt patres, nemo damnet alienum, sed intra fines proprios atque legitimos, prout quis voluerit, in latitudine se caritatis exerceat.

De negligentibus officia divina & non venientibus ad matutinalia vel vespertinalia sive reliqua divina officia.

Conc. Tol. l. 1. c. 5. Martini. Bracar. c. 61. Eucharist. lib. 2. c. 17. Ivo pat. c. 241. Gratian. di. 91. c. 9. Si quis Presbyter.

CCXXXVIII. Sancitum est ut si quis Presbyter vel Diaconus aut qualibet Clericus Ecclesiæ deputatus, si intra civitatem fuerit, aut in quolibet loco in quo Ecclesia est, & ad quotidianum psallendi sacrificium matutinis vel vespertinis horis ad Ecclesiam non convenerit, deponatur à clero; si tamen castigatus veniam ab Episcopo per satisfactionem noluerit promereri.

De his qui in captivitatem ducti sunt quid agendum sit.

Interpret. l. 1. Cod. Theod. de postliminio.

CCXXXIX. Quicumque necessitate captivitatis ducti sunt, & non sua voluntate sed hostili depredatione ad adversarios transierunt, quæcunque in agris vel in mancipiis antè tenuerunt, sive à filco possideantur, sive aliquid ex his per Principem cuiusque datum est, sine ullius contradictione personæ tempore quo redierint vindicent ac præsumant; si tamen cum adversariis non sua voluntate fuerint, sed captivitate se detentos esse probaverint.

Quod contra caput non sit surgendum.

CCXXX. Contra caput, etiam si faciendum sit, non libenter admittimus.

Tom. I.

Vi Presbyteri per singulas hebdomadas, sicut ab Episcopo, vel ab illo qui constitutus est ab eo, vocantur, ad civitatem conveniant, absque ulla dilatione, discendi gratia.

CCXXXI. Statutum est ut omnes Presbyteri parrochiæ ad civitatem per turmas & per hebdomadas ab Episcopo sibi constitutas conveniant discendi gratia, ut aliqua pars in parrochiis Presbyterorum remaneat, ne populi & Ecclesiæ Dei absque officio sint, & aliqua utilia in civitate discant, ut meliores ad parrochias demum & sapientiores atque populi utiliores absoluti revertantur. Et ibi ab Episcopo, id est, in civitate, sive à suis bene doctis ministris bono animo instruantur de sacris lectionibus & divinis cultibus & sanctis canonibus, sive de baptismatis sacramentis, atque Missarum solemnibus & precibus, & de reliquis officiis omnibus sibi necessariis pleniter & distinctè ac singillatim imbuantur. Et omnia quæ illi per parrochias docere, prædicare, ac facere debent, eos Episcopus & sui bene docti ministri veraciter & discretè doceant, ut quid facere vel quid vitare debent sciant, quatinus eorum vitam bene & condignè atque inreprehensibiliter ducant, & aliis bene vivendo bonum exemplum absque ulla offensione præbeant, & eorum ministeria sapienter & rationabiliter adimpleant, ut in nullam, quod absit, offensionem incidunt, sed Dei gratiam promereri valeant.

Quid de convictis in iudicio evidenti violentia faciendum sit.

CCXXXII. Convictus in iudicio de evidenti violentiæ crimine, reus caput puniatur.

Interpret. l. 1. Cod. Theod. ad l. Jul. de vi publ. & priv.

Vi sacerdotes de incognitis rebus nihil iudicare præsumant.

CCXXXIII. Nos, qui sacerdotum Domini matura volumus esse iudicia, nihil possumus de incognitis rebus in cuiusquam partis præjudicium definire priusquam universa quæ gesta sunt veraciter audiamus.

VI. 113.

De his qui relinquunt ecclesiastica officia & ad seculares confugiant. Et de Clericis solum Ecclesiæ faciendis. Sive de Clericis comam nutrientibus vel habitum aut vestimenta clericalia mutantibus.

CCXXXIV. Sancitum est ut quisquis Clericus, relicto officio suo, propter distractionem ad secularem quemlibet confugerit, & is ad quem recurrit solatium ei defensionis impenderit, cum eodem Ecclesiæ de communione pellatur.

Y y y

1072
es con
pris
Et de
las dis
derit ac
judicem
nem ja
in pro
negle
in fuerit
s excol
tur va
suis ad
nren.
mifero
nifque
inducte
t enim
lit ad
lone sit
qui se
ate ja
re qua
uscopi,
ut pa
a me
omnes
es, ad
cofe.
ve vol
rit
copus
nque
Quod
debit
tinet
aliar
by.
pfe
care
hoc
dam
cen
tare
tio
ren
ent.

Simulque sancitum est ut si quis Clericus furtum Ecclesie fecerit, peregrina ei communio tribuatur.

Concil. Agath. c. 5.
Regino lib. 2. c. 270. & seq.
Burchard. lib. 11. c. 64.
Gratian. 13. q. 2. c. 11. Clerici vel seculares.

Concil. Agath. c. 20.
Capitular. an. 744. c. 48.
Gratian. di. 13. c. 11.
Clerici.

Interpret. I. 4. Cod. Theod. ad l. Iul. de vi publ. & priv.

Simili modo decretum est ut Clerici qui comam nutriunt, ab Archidiacono, etiam si noluerint, inviti detondantur. Vestimenta verò vel calciamenta eis, nisi quæ religionem deceant, uti aut habere non liceat.

De servis inscius vel conscius dominis violentiam facientibus, & qualiter hæc corrigantur.
CCXXXV. Servi si inscio domino commissi vel convicti fuerint violentiam commisisse, additi tormentis gravibus puniantur. Si verò iubentibus dominis violentiam crimem admiserint, domini qui illicita præceperunt notantur infamia, & nobilitatis vel honoris sui dignitatem tenere non possunt. Servi autem qui talibus dominorum iussionibus paruerunt, in metallo detrudantur. Ceterum non liceat iudicibus discussionem violentiæ differre vel dimittere vel donare. Si autem probaverint violentiam, & non statim vindicaverint, noverint se periculum subituros. Viles autem personæ quæ frequenter admisissent violentiam comprobantur, constituta legibus poena superscripta omnimodis feriantur.

Qualiter desides vel negligentes curandi sint.
VI. 319. CCXXXVI. Si extiterint aliqui fratres desides vel negligentes, quos oportet majori auctoritate curari, sic tamen est adhibenda correctio ut semper sit salva dilectio.

Concil. Agath. c. 21.
Ivo par. 6. c. 166.
Gratian. di. 10. c. 21.
Centumacer.

Vt Clerici contumaces vel inflati contra Episcopum suum non sint, nec parvipendant ejus excommunicationem. Et qualiter hæc facientes suam recipere debeant dignitatem.
CCXXXVII. Statutum est ut contumaces Clerici, prout dignitatis ordo permiserit, ab Episcopis corrigantur. Et si qui prioris gradus, elati superbia, communionem fortasse contempserint, aut Ecclesiam frequentare vel officium suum implere neglexerint, peregrina eis communio tribuatur, ita ut cum eos poenitentia correxerit, rescripti in matricula, gradum suum dignitatemque recipiant.

Quòd accusatoribus ante discussionem utriusque partis non sit credendum.

CCXXXVIII. Quotiens quilibet accusator aliquid de adversario suo, eo absente, suggesterit, ei ante discussionem

utriusque partis penitus non credatur.

De sacerdotibus non detrahendis.
CCXXXIX. Præcipimus ut nullo vel falso insimulatus crimine extrahatur sacerdos.

Vt qui iudices suspectos habuerit, vocem appellationis exhibeat.

CCXL. Si quis iudicem pro quibuscunque causis adversum sibi senserit aut habuerit fortè suspectum, vocem appellationis exhibeat; ut, cum ei concessum fuerit, integro negotio apud alium iudicem amotis dilationibus possit audiri.

Vt caveat unusquisque, quantum fieri potest, ut alteri non faciat quod pati non vult.

CCXLI. Sicut non vult aliquis gravis oneris sarcinam ferre, ita non audeat alij grave pondus imponere.

Vt discordantes ad altare sive gratiam sancte communionis non accedant. Et si unus eorum se correxerit, & alter discordans inventus fuerit, quid de his agendum sit.

CCXLII. Sancitum est ut personarum discordantium nemo, antequam reconcilietur, ad altare Domini accedere audeat vel gratiam communionis sanctæ percipere; sed geminato tempore poenitentiam compensabitur quò discordiæ servierunt. Sed si unus eorum, alio contentente, ad satisfactionem caritatis occurrerit, ex eo tempore ut pacificus in Ecclesia recipiatur ex quo ad concordiam festinasse convincitur.

Quòd panitentes à conviviis & ornamentis atque alba veste abstinere debeant.

CCXLIII. Qui iugiter, abstinere debet à conviviis ac ornamentis & alba veste.

De divinis & apostolicis atque canonum decretis minimè violandis.

CCXLIV. Iubemus ut ita omnes divinis & apostolicis constitutionibus servatis ut in nullo partiamini pia canonum decreta violari. Præcipimus etiam ut nulli fas sit sine status sui periculo vel divinis constitutiones vel apostolicæ sedis decreta temerare.

De his sacerdotibus qui de Ecclesiis ad Ecclesias irrationabiliter transierunt, & de illis qui in loco eorum sunt ordinati.

CCXLV. Sancitum est ut illi sacerdotes qui de Ecclesiis ad Ecclesias migrant, vel migraverunt, & suos titulos absque licentia & consensu Episcopi dimittunt vel dimiserunt, tamdiu à communione habeantur alieni quamdiu ad eas redierint Ecclesias in quibus primò sunt constituti.

Capitula Angliam. m. c. 14.

Paulus lib. 1. feroc. tit. 21. Titus et. 1. c. 31.

Hilar. in synodo Rom. c. 1.

Capitular. an. 744. c. 48. Capitula Henrici c. 48.

Quod si alius, alio transmigrante, in locum viventis ordinatus est, tamdiu vacet sacerdotij dignitate qui suam deseruit Ecclesiam quandiu successor ejus quiescat in Domino.

Quod injuriarum actiones non nisi presentes accusare possint.

Paulus lib. 5. Secent. tit. 4.

CCXLVI. Injuriarum actiones non nisi presentes accusare possunt. Crimen enim quod vindictæ aut calumniæ iudicium expectat, per alios intendi non potest.

Quod amicitiam protegat omnis qui non contendit.

CCXLVII. Omnis qui non contendit, protegit amicitiam. Nam & Apostolus ad Corinthios scribit: *Cum sint inter vos amulationes & contentiones, nonne carnales estis, & secundam hominem ambulatis. Nihil per contentionem, neque per inanem gloriam, sed in humilitate mentis invicem estimantes sentitissos, non sua singuli respicientes, sed aliorum.*

Ut quod Ecclesia tricennali jure possederit, nulli liceat pro hoc deinceps appellare. Et de raptoribus viduarum vel virginum. Et ut femine sacris altaribus non ministrent.

Gelas. 1. ep. 10. c. 1. Capitula Herardi c. 79. Isaac tit. 5. c. 7. Concil. Troil. c. 8. Regino lib. 1. c. 18. Burchard. lib. 3. c. 149. l. 98. l. 17.

CCXLVIII. Statutum est ut facultates Ecclesiæ necnon & dioeceses que ab aliquibus possidentur sacerdotibus, jure sibi vindicent quod tricennalia lex conclusit, & ultra triginta annos nulli liceat pro id appellare quod legum tempus excludit. Simulque sancitum est ut raptores viduarum vel virginum ab Ecclesiæ communione pellantur. Et ut femine sacris altaribus non ministrent, vel aliquid ex his que virorum sunt officii deputata præsumant.

De iudicibus contra legem judicantibus & legem audire nolentibus.

Ivo par. 16. c. 314.

CCXLIX. Quicumque iudex oblatas sibi in iudicio leges vel juris species audire noluerit, & contra eas judicaverit, ex hac re convictus, in carcerem deputetur.

De imperitis, ut peritis non preferantur.

CCL. Valde iniquum est ut imperiti magistris, novantiqvis, vel rudes præferantur emeritis.

Ut liceat litigatoribus vitiatam causam appellationis remedio sublevare, & appellatores in nullam custodiam redigantur.

Infra 8. 33.

CCLI. Iudices observare debent ut liceat litigatori vitiatam causam appellationis remedio sublevare, & appellatores nec in carcerem redigantur, nec à militi-

Tom. I.

bus faciant custodire, sed agendum negotium suum liberi observent. Nec etiam in supplicium destinatis appellandi vox denegetur.

Ut nullus falsum testimonium dicat. Et de periculo falsorum testium, seu penitentia vel abiectione eorum.

CCLII. Volumus atque præcipimus ut omnes à falso testimonio se abstineant, scientes & hoc gravissimum scelus esse & ab ipso Domino in monte Sinai prohibitum, dicente eo: *Non falsum testimonium dixeris. Sive: Falsus testis non erit impunitus.*

Capitula Theodulâ c. 27.

Exod. 23. Proverb. 19.

Sciat etiam se, quisquis hoc perpetraverit, tali penitentia purgandum sicut de perjurio, aut tali damnatione & excommunicatione ferendum sicut de homicidio vel perjurio. Summa enim stultitia & nequitia est ut aliquis homo qui Christiano nomine censetur, pro cupiditate argenti & auri aut vestimentorum sive agrorum vel cujlibet rei, sicut sæpe contingere solet, propter ebrietatem aut ventris ingluviem, in tam grande scelus corruat ut aut septem annis in arcta ærumna sit, aut ab Ecclesia sit repulsus, dicente Domino:

Quid prodest homini si lucretur universam mundam, animæ vero suæ detrimentum faciat?

Matth. 16. Marc. 8.

Quod eandem penam passurus sit accusator, si convincere accusatum non potuerit, quam reus passurus erit.

CCLIII. Pœnam quam reus passurus erat accusator excipiat si convincere eum non potuerit. Nemo potest debitorem plus agnoscere quam ille qui injuriæ sustinuit nequitiam. *Vide infra cap. 365.*

Capitula Angilramni c. 52.

Capitula Herardi c. 80.

Burchard. lib. 16. c. 3.

Ivo par. 6. c. 324.

Gratian. 2. q. 3. c. 3. *Qui non probaverit,*

& q. 6. c. 18. *Qui crimen.*

Quod prolator semper scripturam adfirmare debeat.

CCLIV. Statutum est ut scripturam prolator adfirmet. Nam si is qui scripturam protulit, ejus non adstruxerit veritatem, ut falsitatis reum esse detinendum.

Ut omnes fideles suis Episcopis fideliter obediant.

CCLV. Qui Episcopum suum noluerit audire, & excommunicatus fuerit, & renuerit, perennem condemnationem Episcoporum apud Deum sustineat, & insuper à palatio nostro sit omnino extraneus,

Y y ij

& omnes facultates ejus ad legitimos parentes perveniant.

De homicidis quid agendum sit.

CCLVI. De homicidis ita iustissimum observare, ut quicumque ausu temerario alium sine causa occiderit, vita periculo feriat, & pretio nullo se redimere unquam valeat. Et si convenerit ut ad compositionem quisque descendat, nullus de parentibus aut amicis eum quicquam adjuvet. Quod si fecerit, suum virgildum omnino componat.

Quid de furibus & malefactoribus sit agendum.

CCLVII. De furibus & malefactoribus decrevimus observari, ut si quinque aut septem bonæ fidei homines, absque inimicitia proposita, criminofum cum sacramanti interpositione esse dixerint, quomodo contra legem furtum perpetravit, sic secundum legem moriatur. Et si iudex comprehensum latronem laxaverit, vitam suam amittat, & ut ceteri disciplinam omnibus observent.

De incestis quid agendum sit.

CCLVIII. Ut incestum nullus sibi unquam societ conjugium. Quod si contigerit, ab Episcopo loci illius separentur, & publicam septem annorum juxta canonicos gradus ambo agant poenitentiam. Qui autem hoc agere noluerit, ab omnibus ut anathema habeatur.

De accusatoribus non facile recipiendis, nec absque certa probatione quibusquam judicandis vel dammandis.

CCLIX. Omnia primò diligenter cunctos oportet inquirere, ut cum iustitia definiantur. Nullus quemquam ante iustum iudicium damnet, nullum suspicionis arbitrio iudicet. Prius quidem probet, & sic iudicet. Non enim qui accusatur, sed qui convincitur, reus est. Pessimum namque & periculosum est quemquam de suspicionem iudicare. In ambiguis Dei iudicio reservetur sententia. Quod certè agnoscunt, suo, quod nesciunt, divino reservent iudicio. Quoniam non potest humano condemnari examine quem Deus suo iudicio reservavit. Incerta namque non debemus iudicare quoad usque veniat Dominus, qui latentia producet in lucem, & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. Quamvis enim vera sint, non tamen credenda sunt nisi quæ certis indicis comprobantur, nisi

quæ manifesto iudicio convincuntur, nisi quæ iudicario ordine publicantur.

De Chorepiscoporum superstitione atque damnatione.

CCLX. Omnibus sanctæ Dei Ecclesiæ fidelibus & nostris notum esse volumus quia non parva quæstio de Chorepiscoporum superstitione ad nos non semel aut bis aut ter venerat, sed sæpissime nostris auribus molestiam intulerat. Ipsa enim quæstio non solum inter Clericos sed etiam inter laicos crebrius ventilabatur. Dicebant ergo Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi à regularibus Episcopis ordinati non esse eos Presbyteros vel Diaconos aut Subdiaconos qui à Chorepiscopis videbantur quasi sacriati, nec sacerdotale eos debere peragere officium, nisi forent à canonicè ordinatis Episcopis consummati. Sumentes quoque de canonica auctoritate sanctionem, affirmabant à Chorepiscopis ordinatos vulneratum potius quam episcopaliter sanctificationem per illam manus impositionem habere caput. Vbi autem vulnus infixum est, medicina est adhibenda, qua possit recipere sanitatem. Similiter & laici dicebant quod talium ministrorum vel sacerdotum, id est, qui à Chorepiscopis erant quasi ordinati, officia audire nollent, nec eorum infantes majores vel minores aut familias eorum per manus impositionem consignari vel confirmari ulquam vellent, ne magis vulnus quam benedictionem acciperent. Quod iurgium cum enucleatius discutere voluissemus, placuit nobis ex hoc apostolicam sedem consulere, jubente canonica auctoritate atque dicente: *Si majores cause in medio fuerint devolute, ad sedem apostolicam, ut sancta synodus statuit & beata consuetudo exigit, incunctanter referatur.* Quapropter Arnorem Archiepiscopum ad Leonem Apostolicum misimus, ut inter cetera quæ ferebat, etiam cum ex hoc interrogaret, ut quicquid super his definiendum esset, apostolica auctoritate à nostris Episcopis regulariter sopiretur. Qui nobis verbis & scriptis ab eo renuntians hæc non esse necesse iterare vel definire, quia sæpissime à suis prædecessoribus & à multis sanctis Episcopis atque synodalibus sanctionibus eos esse prohibitos atque damnatos, & ideo non esse necesse ventilare, sed definita tenere. Dixit enim nullum fore Presbyterum vel Diaconum aut Subdiaconum ab eis ordinatum, nec Ecclesiam ab eis dedicatam, nec virginem

Decreto
Childeberti
c. 7.
Iaac tit. 2.
c. 12.
Concil.
Troll. c. 17.

Decreto
Childeberti
c. 7.
Ivo par. 11.
c. 6. & par.
16. c. 378.

Iaac tit. 4.
c. 10.

Capitular
I. an. 141.
c. 4.

Decreto
Innoc. I.
c. 31.

Ibid. c. 14.

consecratam, nec quemquam confirma-
tum, neque quicumque quod de episcopali
ministerio presumere esse peractum, sed
quicquid ex his ab eis illicitè erat præ-
sumptum, omnia à canonicè ordinatis E-
piscopis debere rite peragere & in melio-
rem statum reformare: quia quod non
ostenditur gestum, ratio non sinit ut vi-
deatur iteratum. Prædictos autem Chore-
piscopos omnes præcepit damnare & in
exilio detrudi. Ista verò omnes, maxime
regni nobis à Deo commissi, Episcopi cum
eodem Arnone permittente præfato Apo-
stolico mitius tractantes, jamdictos villa-
nos Episcopos inter Presbyteros statue-
runt, ita ut amplius nihil de episcopali mi-
nisterio præsumerent, nec ipsi deinceps à
quoquam fierent qui gradus sui periculum
vitare vellet. Decretum namque est in
illa synodo quam Reginisburc pro eadem
vel pro aliis causis apostolica auctoritate
præfato prætexto habuimus, nihil ex præ-
dictis à quoquam eorum agere nec facere
volentibus consentire, sed quicquid ab
his episcopaliter præsumptum est, à cano-
nicè ordinatis Episcopis peragi debere,
nec ullum usquam de episcopali ministerio
à Chorepiscopis aliquid accepisse, quia
nihil in dante erat quod aliquis horum ac-
cipere potuisset: quoniam quod non ha-
buit quis eorum, dare non potuit. Nam
Episcopi non erant, quia nec ad quan-
dam civitatis episcopalem sedem titulati
erant, nec canonicè à tribus Episcopis
ordinati. Ideo de episcopali ministerio ni-
hil agere potuerunt. Et idcirco non ostendit
gestum quod præfixi agere putaverunt,
quia quod non habuerunt, nullatenus
dare potuerunt. Ideo namque nulla
causa permittit ut videatur iteratum quod
de causis memoratis à canonicè ordinatis
Episcopis cognoscitur regulariter perac-
tum. Vnde & cum sæpe quaestio de malè
accepto honore nascatur, quis ambigat
nequaquam esse tribuendum quod non
decet fuisse conlatum. Scimus enim, si-
cut & in antiquis patrum legitimis decretis,
posse vera ac iusta legitimi Episcopi be-
nedictione auferre omne vitium quod à
vitioso fuerat injectum.

*De rebus ecclesiasticis absque iussione
proprij Episcopi non dispensandas.*

CCLXI. Placuit ut Episcopi rerum
ecclesiasticarum in omnibus juxta sancto-
rum canonum sanctiones plenam semper
habeant potestatem. Nullus eas dare vel

accipere absque proprij Episcopi audeat
iussione. Nullus eas invadere vel vastare
aut quoquo modo deteriorare presumat.
Nam devastantibus Ecclesias earumque
res nihil aliud intelligimus quam contra
illum aeterni imperij Deum ejusque maje-
statis homines movere certamen, cum illar-
ædes illi die noctique famulentur, & illi
sint consecrata. Videant ergo vastantes,
eisque invadentes, prænuntiamus, ne ab
illo, si se commoveat, vastentur & dis-
perdantur cujus percussione montium
dorsâ ferre non possunt. Nos verò ista
nec agere volumus nec facere volentibus
consentire, ne nos ipsos, quod absit, per-
damus, aut se perdere volentibus consen-
tiamus. Quapropter præcipimus ut si quis
ex jure ecclesiastico hæcenus nostra lar-
gitate aliquid possedit, si illa deinceps ha-
bere voluerit, ut ad proprios Episcopos ve-
niat, & ab eis & à præpositis Ecclesiarum
unde esse videntur, quocumque modo justè
potuerit, hæc impetrare fatagat, & nihil
ex eis aliter ambiat aut concupiscat vel ac-
cipiat, ne cupidus sanctarum rerum ignis
qui in eis est favillosius exurat. Vide & in
sacris canonibus spiritu Dei conditis de-
cretum habetur ita: *Si quis oblata dederit v. 24.
vel accepit præter Episcopum vel eum qui
constitutus est ab eo ad dispensandum mis-
ericordiam pauperibus, & qui dat & qui
accipit anathema sit.* Scimus enim anathe-
matos homines, & in præfati seculo in-
fames esse ac perditos, & à consortio fi-
delium in omnibus absque pane & aqua
fieri alienos, atque si absque Ecclesiæ sa-
tisfactione de hac vita recesserint, à regno
Dei fore extorres. Quam foveam cavere
dissimulans vel recusans, nostra se sciat
per omnia carere societate: quia non so-
lum qui faciunt, sed qui facientibus pra-
va consentiunt, rei sunt. Satius enim no-
bis est regnum non habere terrenum
quam aeternum perdere. Plus verò me
credo posse Deum per suorum sanctorum
merita adjuvare quam omnem militiam
secularem. Quapropter omnes scire cupi-
mus, si super his quibus fruimur bonis
universum mundum lucrari potuissemus,
nostram vestrasque animas perdere no-
luissemus, nec se pro prædictis cupiditati-
bus perdere volentibus assentire. Testan-
te namque evangelica tuba didicimus ni-
hil prodesse homini universum mundum
lucrari, si animæ suæ detrimentum patia-
tur. Et iterum: *Quam dabit homo commu-
tationem pro anima sua? Et iterum: Ibunt & 25.*

Y y ij

Leo I. ep.
92. c. 15.
Capitula
Herardi c.
31.

Decreta In-
noc. I. c. 31.

Leo I. ep.
92. c. 15.

Capitula
III. an.
92. c. 15.
Capitula
Herardi c.
31.

Rom. 1.

Supra c.

Math. 16.

hi in supplicium sempiternum, iusti autem in vitam eternam.

Ve mulieres non ingrediantur ad altare. Et ut baptizati fidei sacramento instruantur, & post baptismum chrisma caeleste per Episcoporum manus impositionem percipiant.

CCLXII. Non oportet mulieres ingredi ad altare.

Baptizatos verò oportet fidei symbolum discere & quinta feria septimane maioris Episcopo vel Presbyteris reddere. Et qui in aegritudine constituti baptismum perceptorint, sanati fidei symbolo doceantur, ut noverint quanta natione digni sunt habiti. Oportet etiam baptizatos post baptismum chrisma caeleste percipere & regni Christi participes fieri. *Vide infra cap. 404.*

Quòd non conveniat catechumenis vel penitentibus in Pascha vel Pentecosten aut Nativitate Domini baptismum vel ante canonicam reconciliationem sacramentum dominici corporis dare, sed tantum sal benedictum.

CCLXIII. Ut per solemnissimos paschales dies sacramentum catechumenis non detur, nec eis qui à liminibus Ecclesie sunt exclusi, neque eis, ante canonicam reconciliationem, qui publicam gerunt poenitentiam, sed tantum benedictum sal à sacerdotibus pro communione tribuatur. Et quia apud fideles per illos dies sacramenta non mutantur, nec apud catechumenos vel publicè poenitentes oportet mutare. *Vide infra Addit. IV. cap. 63. & 76.*

Ve in synodo prius generales cause, quæ ad normam Ecclesie pertinent, finiuntur, & postea speciales ventilentur.

CCLXIV. Placuit ut quotiens secundum statuta patrum synodus congregata fuerit, nullus Episcoporum vel Presbyterorum aliquam prius causam suggerere audeat quàm ea quæ ad emendationem vitæ & ad severitatem regulæ animæque remedia pertinent finiantur.

De his qui res Ecclesie à Principibus petunt, ut irrita habeantur quæ obtinent, & ipsi communione priventur.

CCLXV. Qui reculam Ecclesie petunt à Regibus, & horrendæ cupiditatis impulsu egentium substantiam rapiunt, irrita habeantur quæ obtinent, & à communione Ecclesie, cujus facultatem au-

ferre cupiunt, excludantur. *Vide infra cap. 409.*

Concil. Arvern. 1. c. 5.
Capitulare an. 744. c. 8.
Capitulare III. an. 814. c. 4.
Burchard lib. 15. c. 56.
Ivo par. 16. c. 37.
Lib. 3. Decretal. tit. 13. c. 2.

Ve nullus Episcopus de alterius Episcopi diocesi quicquam presumat.

CCLXVI. Ne parrochias cujuslibet Episcopi alterius civitatis Episcopus canonicum temerator invadat, & velanæ cupiditatis facibus inflammatus, suisque admodum non contentus, rapiat aliena. *Ibid. cap. 410.*

Ve hi qui res Ecclesie invadunt, vastant, vel diripiunt, si momente Episcopo non se correxerint, communione priventur.

CCLXVII. Si quis cujuscuque munuscula Ecclesie, sanctis scripturarum titulis conlata, nefaria calliditate abstulerit, fraudaverit, invaserit, retentaverit, atque suppresserit, & non statim à sacerdote communitus Deo auxiliante reddiderit, ab Ecclesie catholice communione pellatur. *Vide infra cap. 411.*

Ve posteriores Episcopi non se preponant prioribus.

CCLXVIII. Ut nullus Episcopus prioribus suis se audeat antepone.

Concil. Afric. c. 53.
Ferrand. c. 78.
Capitula Herardi c. 54.
Burchard. lib. 1. c. 56.

Ve Clerici qui sine epistolis Episcopi sui extra propriam parrochiam profecti fuerint, communione priventur. Et si incorrigibiles apparuerint, verberibus arceantur.

CCLXIX. Clericis sine commendatitiis epistolis Episcopi sui licentia non pateat evagandi, & in omni loco ad quem sine epistolis Episcopi sui, ut dictum est, venerint, à communione habeantur alieni. In monachis quoque par forma fervetur: quos si verborum increpatio non emendaverit, etiam à verberibus statim coërceri. *Vide infra Addit. IV. cap. 157.*

De Clericis, si ebrietatem non vitaverint, ut excommunicentur aut verberentur.

CCLXX. Ante omnia Clericis vitetur ebrietas, quæ omnium vitiatorum fomes ac nutrix est. Nec quis potest liberum corporis sui ac mentis habere iudicium, qui captus vino, à sensu probatur alienus, & proclivius ad iudicium mens labefacta du-

I. 17.
Conc. Laodice. c. 46.
& seqq.
Martin.
Burchard. c. 49.
Concil. Paris. vi. lib. 1. c. 6.
Burchard. lib. 4. c. 9.
Ivo par. 1. c. 104.
Gratian. di. 4. c. 58. de consecr.
Baptizandis.

Cont. Carthag. 1. c. 5.
Ferrand. c. 126.
Burchard. lib. 4. c. 1.
Ivo par. 1. c. 212.

Concil. Arvern. 1. c. 1.
Burchard. lib. 1. c. 58.
Ivo par. 3. c. 168.

Concil. Arvern. 1. c. 10.

VI. 114.

Concil. Vercell. c. 14.
Concil. Agath. c. 18.
Regin. lib. 1. c. 129.
Burchard. lib. 2. c. 141.
Ivo par. 4. c. 117.
Gratian. di. 9. 4. c. 3.
Monachom.

Concil. Vercell. c. 11.
Concil. Agath. c. 41.
Isaac. 11. c. 25.
Gratian. di. 35. c. 9. de 10. omnia.

catur, aut plerumque possit peccatum aut crimen, dum nescit, incurere. Ignorantia verò talis non potest effugere poenam, quam ex voluntaria amentia mansisse confiterit. Itaque quemcunque ebrium fuisse confiterit, ut ordo patitur, aut quadraginta dierum spatio à communione statui- mus submovendum aut corporali subden- dum esse supplicio. *Vide supra cap. 218.*

De his qui per calumniam Ecclesiam aut Cle- ricum fatigare tentaverint.

CCLXXI. Si quis per calumniam Eccle- sias aut Clericum fatigare tentaverit, & convictus fuerit, Ecclesie liminibus & catholicorum communione, nisi dignè pœnituerit, arceatur.

Concil. Agath. c. 32.
Capitula Herardi c. 138.
Burchard. lib. 15. c. 5.
Ivo par. 6. c. 367. & par. 16. c. 6.
Gratian. 5. q. 6. c. 8. *Si quis verò.*

¶ Laici non ordinantur nisi religione præmissa. Et ut monasteria puellarum probate vite homines præstentur.

CCLXXII. Præcipimus ne laicus, nisi religione præmissa, Clericus fiat. In monasterium verò puellarum non nisi probate vite & ætatis provectæ ad quascun- que earum necessitates vel ministraciones permittantur intrare. Ad faciendas verò Missas Clerici qui ingressi fuerint, statim peracto ministerio regredi festinent. Aliter autem nec Clericus nec monachus juvenis ullum ad puellarum congregationem habeat accessum, nisi hoc paterna aut ger- mana necessitudo probetur admittere.

De his qui distractionem Episcoporum circa se auferriem pnsaverint quid agendum sit.

CCLXXIII. Si quis Clericorum circa se aut distractionem aut retractationem Episcopi sui putat injustam, juxta anti- quas constitutiones recurat ad synodum.

Concil. Carthag. 4. c. 30.
Concil. Aurelian. 5. c. 20.
Gratian. 11. q. 3. c. 30. *Clericus.*

De conspiratione Clericorum vel monachorum aut laicorum.

CCLXXIV. Si quis Clericorum, ut in multis locis diabolo instigante actum fuisse perpatuit, rebelli auctoritate se in unum conjuratione intercedente collegerint, & aut sacramenta inter se data aut chartulam conscriptam fuisse patuerit, nullis excusationibus hæc præsumptio prævellatur, sed res detecta, cum in synodum ventum fuerit, in præsumptoribus juxta personarum & ordinum qualitatem

à Pontificibus qui tunc in unum collecti fuerint vindicetur. Quia sicut caritas ex præceptis dominicis corde non chartulæ conscriptione vel conjuratione est exhibenda, ita quod supra sacras admittitur scripturas, auctoritate & distractione pontificali est reprimendum.

De his qui res Ecclesie traditas invadunt vel vastant, aut absque proprii Episcopi consensu accipiunt, quid agendum sit.

CCLXXV. Si quis res Ecclesie de- bitas vel proprias sacerdotis horrendæ cupiditatis instinctu occupaverit, retinuerit, aut à potestate ex competitione perceperit, si eas non restituat, nullis se rebus excuset. Quod si agnito jure ecclesiastico non statim Ecclesie vel sacerdoti reformaverit, aut ut ipsum jus agnoscere possit, in judicium electorum venire distulerit, tam- diu à communione ecclesiastica suspendatur quandiu, restitutis rebus, tam Eccle- siam quam sacerdotem reddat indemnem.

Similis etiam his qui oblationes defuncto- rum Ecclesie vel sacerdotibus legaliter di- missas quolibet ordine adsignare tardave- rint, vel retinere præsumperint, distri- ctionis ecclesiastica juxta priores canones forma servetur. Cui etiam sententiæ sub- jacebit quisquis sibi quolibet ordine quod pro devotione sua Ecclesie dedit revocare præsumperit. Abbatibus, Presbyteris, ceterisque ministris de rebus ecclesiasticis vel sacro ministerio traditis nil alienare vel obligare absque permissione & subscrip- tione Episcopi sui liceat. Quod si præsum- perint, degradentur, communione con- cessa; & quod temerè præsumptum aut alienatum est, ordinatione Episcopi re- vocetur.

De his que die dominico agi prohibentur vel permittuntur.

CCLXXVI. Audivimus persuasum esse populis die dominico agi cum caballis aut bubus vel vehiculis itinera non debere, neque ullam rem ad victum reparare, vel ea que ad nitorem domus vel hominis per- tinent nullatenus exercere. Que res ad Judaicam superstitionem magis quam ad Christianam observantiam pertinere pro- batur. Quapropter statuimus ut die domi- nico quod antè fieri licuit liceat. A rurali tamen opere, id est, opere aratri vel vineæ vel sectione, messis excussione, exar- to, vel sepe censuimus abstinendum, quò facilius ad Ecclesiam venientes orationis gratia vacent. Quod si inventus fuerit ali- quis in operibus supra scriptis, aut que in-

Regino lib. 1. c. 354.
Burchard. lib. 14. c. 11.
Ivo par. 15. c. 79.

Concil. Epau. c. 17. & seq.
Conc. Mo- gont. an. 813. c. 26.
Capitulare I. an. 813. c. 5.
Concil. Pa- ris. 91. lib. 1. c. 46.

Concil. Au- relian. III. c. 21.
Gratian 11. q. 1. c. 25.
Si quis Cle- ricorum.

Conc. Au- rel. 3. c. 22.
11. hæc tit. 6. c. 7. & seq.
Gratian. 11. q. 2. c. 41. *Abba- tibus.*

Concil. Au- relian. 5. c. 28.
Capitulare an. 755. c. 14.

terdicta sunt exercere præsumperit, qualiter hæc emendare debeat, non in laicorum districtione, sed in sacerdotis castigatione consistat.

De his qui ante fructum Missam de Ecclesia egredi præsumunt.

CCLXXVII. De Missis nullus laicorum antè discedat quàm dominica dicatur oratio. Et si Episcopus præfens fuerit, ejus benedictio expectetur. Neque ante Missam expletam quis egredi præsumat.

Concil. Aurelian. 1. c. 26.

Concil. Aurelian. 3. c. 29.

Regino lib. 1. c. 196.

Burchard. lib. 3. c. 29.

Gratian. di. 1. de consecr. c. 65. *Cum ad celebrandas.*

De his qui in Ecclesia cum armis intrare præsumunt.

Concil. Aurelian. 3. c. 29.

CCLXXVIII. Sacrificia matutina Missarum; sive vespertina, ne quis cum armis pertinentibus ad bellorum usum expectet. Quod qui fecerit, in sacerdotis potestate consistat quali eum districtione debeat castigare.

Ut laici in Ecclesia infra cancellos stare non præsumant.

Concil. Troon. 2. c. 4. Capitulare an. 744. c. 6. Ivo par. 2. c. 137. Decretal. lib. 3. tit. 1. c. 1.

CCLXXIX. Ut laici secus altare, quo sancta mysteria celebrantur, inter Clericos tam ad vigiliis quàm ad Missas stare penitus non præsumant. Sed pars illa quæ à cancellis versus altare dividitur, choris tantùm psallentium pateat Clericorum. Ad orandum verò & communicandum laicis & feminis, sicut mos est, pateant sancta sanctorum.

De his qui sabbato sancto Pasche hora nona jejunium solvunt.

Capitula Herardi. 85.

CCLXXX. Quidam sabbato sancto ab hora nona jejunium solvunt, conviviis utuntur; & dum sol ipse eadem die tenebris palliatus lumina subduxerit, ipsaque elementa turbata mœstittiam totius mundi ostenderint, illi jejunium tamen diei polluant, epulisque inserviunt. Et quia totum eundem diem universalis Ecclesia propter passionem Domini in mœrore & abstinentia peragit, quicumque in eo jejunium, præter parvulos, senes, & languidos, ante peractas indulgentiæ preces perolverit, à paschali gaudio depellatur, nec in eo sacramentum corporis & sanguinis Domini percipiat qui diem passionis ejus per abstinentiam non honorat. *Vide infra cap. 430.*

Ivo par. 4. c. 41.

De purgatione sacerdotum, qualiter facta fuerit Vvarmacia secunda vice.

CCLXXXI. Omnis vobis tam præsentibus quàm & futuris scire cupimus ^{Suprà pag. 18.}

quia ideo consulto sedis apostolicæ & omnium nostrorum Episcoporum ac reliquorum sacerdotum atque maximè cunctorum fidelium nostrorum de purgatione criminatorum sacerdotum tanta tractavimus, eamque cum testibus, sicut in anteriori Capitulari nostro continetur, fieri decrevimus, quoniam nesciebamus eandem causam à beato Gregorio Papa esse definitam. Nam cum Vvarmacia generalem conventum habuissimus, adlata est nobis à Riculfo Mogontiacensi Metropolitano epistola beati Gregorij Papæ, in qua inter cetera continebantur hæc: *De Presbytero verò vel quolibet sacerdote à populo accusato, si certi non fuerint testes qui crimini inlato non adprobent veritatem, iurandum erit in medio, & illum testem proferat de innocentie sue puritate cui nuda & sperata sunt omnia; sicque maneat in proprio gradatu.* Ita verò omnia, quia vires nostras excendant, in iudicio Episcoporum juxta canonicam sanctionem definienda relinquimus; ut hæc, quando orta fuerint, ita definire fatagant ut nec secundum seculum iustum reprehensionem nec penes Deum, quod ablit, damnationem, sed æternæ beatitudinis, ipso auxiliante qui omnia infucata præstat, præmia consequantur.

De recto iudicio ab omnibus iudicando. Et de litibus & contentionibus cavendis.

CCLXXXII. Omnes monemus ut lites vel contentiones non rectè iudicatas ad patientiæ culmem perducere studeant, sicut Dominus noster Iesus Christus in mandatis suis nos admonet dicens: *Iuste iudicate filij hominum.* Et: *In quocunque iudicio iudicaveritis iudicabitur de vobis.* Et iterum: *Munera excœcant oculos sapientium, & tollunt verba iustorum.* Qui consentit, non rectè iudicat. Sic docet præceptum Domini: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne facias.* Væ vobis, iudices & principes, qui ab impio accipitis munera, & iustitiam iusti aufertis ab eo. Et rememoramini quod dicitur: *Reddet Deus unicuique secundum opera sua vel secundum iustitiam suam.*

Ut testes, priusquam de causa interrogentur, sacramento constringantur.

CCLXXXIII. Testes, priusquam de causa interrogentur, sacramento debere constringi ut jurent se nihil esse contra veritatem

Gregor. II. epist. 9. c. 1.

Exod. 17.

Interpret. l. Cod. Theod. de iud. test. & iuram.

Ysaac tit. 11. c. 2. Ivo par. 16. c. 204.

veritatem dicturos. Hæc etiam jubemus, ut honestioribus magis quam vilioribus testibus fides potius admittatur. Vnius autem testimonium, quamlibet splendida & idonea videatur esse persona, nullatenus audiendum.

Vt Episcopus vel sacerdos aut Clericus in iudiciis secularibus nullus accuset.

L. 11. Cod. Theod. de Episc. & Cleric.

CCLXXXIV. Mansuetudinis nostræ lege prohibemus in iudiciis Episcopos accusari, ne dum ad futura ipsorum beneficio impunitas aestimatur, libera sit ad arguendos eos animis funeralibus copia. Si quid est igitur querelarum quod quispiam deserit, apud alios potissimum Episcopos convenit explanari, ut opportuna atque commoda cunctorum quaestionibus audientia commodetur.

De privilegiis Ecclesiarum & Clericorum non violandis.

VI. 368.

CCLXXXV. Privilegia quæ olim reverentia religionis obtinuit mutilari sub pena etiam interminatione prohibemus, ita ut hi quoque qui Ecclesiæ obtemperant, his quibus Ecclesiæ beneficiis perfruuntur.

Vt mancipia quæ Iudæi emerint aut circumciderint, ab eorum potestate auferantur.

CCLXXXVI. Si quis Iudæorum Christianum servum vel cuiuslibet alterius scæta emerit & circumciderit, à Iudæi ipsius potestate sublatus in libertate permaneat.

L. 1. Cod. Theod. de Christ. mancip. Iud. habeat.

Ysaac tit. 11. c. 27.

Burchard. lib. 4. c. 90.

Ivo par. 1. c. 284.

De his quæ à prioribus Principibus circa Ecclesiarum utilitates sunt ordinata, ut immota permanent semper.

VI. 367.

CCLXXXVII. Ea quæ circa catholicam legem vel olim ordinavit antiquitas, vel parentum nostrorum auctoritas religiosa constituit, vel nostra serenitas roboravit, novella superstitione submota, integra & inviolata custodiri precipimus.

De integra restitutione.

Interpret. tit. 8. lib. 1. Sentent. Pauli.

CCLXXXVIII. Integra restitutio dicitur si quando res qualibet aut causa quæ perierat, in priorem statum reparatur, vel id quod alicui sublatum est reformatur, ita ut eorum causæ vel res in integrum revocentur qui aut per timorem potestatis alicujus compulsi sunt, aut fraude vel errore decepti sunt, aut per captivita-

Tom. I.

tem vel quamcunque injustam necessitatem substantiam suam aut statum ingenuitatis perdidisse noscuntur, aut si qui pro necessitate longæ peregrinationis absentant, vel restauranda ea quæ in damnis minorum gesta esse probantur.

De his quæ injustè ablata sunt, ut iustè legibus in integrum restituantur.

CCLXXXIX. Quotiens de revocanda re vel causa integræ restitutionis beneficium petitur, aut in rem aut in personam agendum est, ut res ipsa quæ sublata est recipiatur. Et cum in persona actio coeperit intendi, is qui rem indebitè abstulisse convincitur, id quod sublatum est intra annum in quadruplum reformet, post annum verò in duplum reddendum est.

Vt Ecclesiarum vel Clericorum servos à iudiciis non liceat vexari.

CCXC. Ecclesiarum servos & Episcoporum vel omnium Clericorum à iudiciis vel actoribus publicis in diversis angariis non fatigari divina precipimus auctoritate. Vnde omne Concilium à pietate gloriosissimi Domini nostri poposcit ut tales deinceps ausus inhibeat, sed servi scripturarum officiorum in eorum usibus vel Ecclesiæ laborent. Si quis verò iudicum aut actorum Clericum aut servum Clerici vel Ecclesiæ in publicis ac privatis negotiis occupare voluerit, à communione ecclesiastica, cui impedimentum facit, efficiatur extraneus.

Vt de criminibus definitis non liceat postmodum movere certamen.

CCXCI. De his criminibus de quibus quis absolutus est, ab eo qui accusavit refricari accusatio non potest.

Vt dotes Ecclesiarum simul cum ipsis Ecclesiis semper ad proprii Episcopi pertineant dispositionem.

CCXCII. Multi, contra canonum constituta, Ecclesias quas edificaverint postulant consecrari ita ut dotem quam eidem Ecclesiæ contulerint non censeant ad Episcopi ordinationem pertinere. Quod factum & in præterito displicet, & in futuro prohibetur. Sed omnia, secundum constitutionem antiquam, ad Episcopi ordinationem & potestatem pertineant. *Vide infra cap. 468. & Addit. IV. cap. 56.*

Vt Episcopi semper provideant qualiter iudices cum omnibus sibi commissis agant.

CCXCIII. Oportet ut sint Episcopi.

Zzz

Ibid.

Concil. Tolet. 3. c. 21. Capitulare an. 744. c. 70 par. 3. c. 118. Gratian. 11. q. 2. c. 69. Ecclesiarum.

Suprà c. 103.

Conc. Tolet. 3. c. 19. Concil. Vvomac. c. 6. & 33. Conc. Magoni. an. 888. c. 4. Concil. Tross. c. 6. Regino lib. 1. c. 31. Burchard. lib. 3. c. 20. Ivo par. 3. c. 23. Gratian. 10. q. 1. c. 1. Sic quando.

er facta
cani pe
cupimus
& om
reliquo
cuncto
gatione
achavi
ante
fieri de
andem
e defini
erale
nobis
olitano
qua in
Presby. Gergel
ulo ac
crimini
andem
de in
aperta
gradin
exce
ta ca
inqu
ita de
culum
eum,
terme
na in
r.
Et de
nus ut
catas
eant,
us in
Ipsit
eque
r. Et
triam, Paul
nit,
etum
ri ne
pes,
usti
ora
cipu
tiam
tur,
nam
be. Theod. de
tra
tiam

Conc. To-
let. 1. c. 18.
Ivo par. 4.
c. 244.

copi semper persectores, secundum Re-
gis admonitionem, qualiter iudices cum
populis agant, & aut ipsos præmonitos
corrigan, aut insolentias eorum auribus
Principum innotescant. Quod si correp-
tos emendare nequiverint, & ab Ecclesia
& à communione eos suspendant.

*De devotis peccantibus non recipiendis,
nisi peccare desierint.*

Conc. To-
let. 1. c. 16.
Martin.
Beacar. c.
31.
Gratian.
27. q. 1. c.
27. Devo-
tam.

CCXCIV. Devotam peccantem
non recipendam in Ecclesia, nisi peccare
desierit. Et si desinens egerit aptam pœ-
nitentiam decem annis, recipiat commu-
nionem. Prius autem quam in Ecclesia
admittatur ad orationem, ad nullius con-
vivium Christianæ mulieris accedat. Quod
si admittit fuerit, etiam hæc quæ eam re-
ceperit habeatur absens. Corruptorem
etiam par poena constringat. Quæ autem
maritum acceperit, non admittatur ad
poenitentiam, nisi adhuc vivente ipso ma-
rito castè vivere coeperit, aut postquam
ipse decesserit.

*De his qui excommunicantur à sacerdotibus,
ut nullus ad eos accedat.*

Conc. To-
let. 1. c. 15.
Ivo par. 14.
c. 30.
Gratian. 11.
q. 3. c. 25.
Si quis lai-
cum.

CCXCV. Si quis laicus per excom-
municationem abstinet, ad domum ejus
Clericorum vel religiosorum nullus acce-
dat. Similiter & Clericus si abstinet, à
Clericis devitetur. Si quis cum illo conlo-
qui aut convivari fuerit deprehensus, etiam
ipse abstineatur. Sed hoc pertineat ad eos
Clericos qui ejus sunt Episcopi, & ad om-
nes qui communiti fuerint de eo qui absti-
net, sive laico quolibet, sive Clerico.

*De vagis & levibus sacerdotibus ac
Clericis quid agendum sit.*

Conc. Va-
lentin. c. 5.
Iñac cit. 11.
c. 18.

CCXCVI. Hoc etiam placuit, ut
vagus atque instabilis Clericus, sive etiam
in diaconali ministerio vel presbyterali
officio constitutus, si Episcopi à quo ordi-
natus est præceptis non obedierit ut in
delegata sibi Ecclesia officium dependat
assiduum, quousque in vitio permanferit,
& communione & honore privetur.

*De tenendis ad solutionem qui debitum
promittunt.*

Interpret.
tit. 4. lib. 2.
Sentent.
Pauli.
Ivo par. 16.
c. 227. 228.

CCXCVII. Si quis pro alterius de-
bitum se pecuniam promiserit redditurum,
ad solutionem statutz promissionis est re-
tinendus.

*De his qui ad vendendum alterius rem
acceperint quid agendum sit.*

Interpret.
tit. 4. lib. 2.
Sentent.
Pauli.

CCXCVIII. Si factò pretio rem
vendendam aliquis cuicumque tradiderit,
& dum ab eo vendenda profertur, qua-
cumque occasione perierit, ei perit qui

eam dederat distrahendam. Ceterum si
rem acceptam non rogante domino, sed
promittente eo qui accepit, dum vellet
venundare perdidit, sibi rei perditæ in-
gerit detrimentum.

*Ut creditor rem debitoris non vendat prius
quam cum de solutione ter conveniat.*

CCXCIX. Creditor si sine condi-
tione pignus sibi depositum tenens, ter
debitorem convenit ut, ut soluto debi-
to, pignora sua recipiat, & debitor nolue-
rit post tres admonitiones soluto debito
pignora sua recipere, creditor distrahen-
di pignoris habebit liberam potestatem.

Ut cum rebaptizatis fideles non communicent.

CCC. Cum rebaptizatis fideles reli-
giosi nec in cibo participant.

*De his qui jubente sacerdote de Ecclesia exire
contempserint quid agendum sit.*

CCCI. Qui jubente sacerdote pro
quacunque culpa ab Ecclesia exire con-
tempserint, pro noxa contumaciæ tardius
recipiantur ad veniam.

*De Clericis increpationi inobedientibus
verberandis.*

CCCII. Clerici, quos increpatione
non emendaverit, verberibus coëreantur.

*De his qui aliis aliquid debent, & ipsi ab
eis aliquid debent, ut in solutionem
computentur.*

CCCIII. Si quis debeat alicui solidos
decem, & ille qui debet de quacunque ra-
tione debeantur illi à creditore suo solidi
quinque, & veniens creditor totos decem
solidos à debitore petat, si probaverit ille
debitor sibi ab eo quinque solidos deberi
quare illum in solidum pro totis decem so-
lidis convenit, causam perdat qui noluit
debitum compensare. Similis ratio est de
frumento vel de aliis speciebus.

*De his qui filiofamilias aliquid commodave-
rint quid agendum sit.*

CCCIV. Qui filiofamilias contra in-
terdicta legum inficio patre pecuniam
commodavit, eam nec vivente nec mor-
tuo patre ab eodem poterit postulare.

De secularibus qui suas uxores derelinquant.

CCCV. Hi verò seculares qui conju-
gale consortium absque culpa graviore di-
mittunt vel etiam dimiserunt, & nullas
causas discidij probabiliter proponentes,
propterea sua matrimonia dimittunt ut aut
inlicita aut aliena præsumant, si antequam
apud Episcopos comprovinciales discidij
causas dixerint, & priusquam uxores judi-
cio damnentur abjecerint, à communione

Hod. tit. 1.
Ivo par. 16.
c. 121.

Concil.
Herd. c. 54.
Ivo par. 1.
c. 249.

Concil.
Herd. c. 10.
Gratian. 11.
q. 3. c. 19.
Et jura-
to.

Interpret.
tit. 1. lib. 2.
Sentent.
Pauli.
Ivo par. 16.
c. 229. 232.

Paul. lib.
tit. 10. in
intercept.
Ivo par. 16.
c. 230.
231.

Concil. A-
gath. c. 21.
Iñac tit. 1.
c. 7.
Regino lib.
2. c. 117.
Ivo par. 8.
c. 231. &
232.
Gratian. 11.
q. 1. c. 1.
Seculares.

Ecclesie & sancti populi cœtu, pro eo quod fidem & conjugium maculant, excludantur.

Ut stipendia Clericis iuxta meritum distribuantur.

CCCVI. Clerici etiam omnes, qui Ecclesie fideliter vigilantèrque serviunt, stipendia sanctis laboribus debita secundum servitij sui meritum vel ordinem teneantur.

De accusatoribus & accusationibus quas seculi leges non admittunt à Clericorum causis repellendis.

CCCVII. Accusationes & accusatores, atque earum negotia, quæ secularis non adficiunt leges, divina ac synodica funditus à Clericis repellere auctoritate censemus; quia indignum est superioribus pati ab inferioribus quæ inferiores ab eis uti despiciunt.

De Episcopo qui alterius parochiam præsumit retinere vel ordinare seu judicare.

CCCVIII. Nullus Episcopus alienum parochianum præsumat retinere aut ordinare vel judicare absque proprii Episcopi voluntate. Quia sicut irrita erit ejus ordinatio, ita & judicatio. Quoniam censemus nullum alterius judicis nisi sui sententia teneri. Nam qui eum ordinare non potuit, nec judicare nullatenus poterit.

De peregrinis iudiciis non recipiendis.

CCCIX. Peregrina iudicia generali sanctione prohibemus. Quia indignum est ut ab externis iudicetur qui provinciales & à se electos debet habere iudices. *Vide infra Addit. IV. cap. 19.*

Capitula Angilramni c. 19.

Burchard. lib. 1. c. 147.

Ivo par. 5. c. 260. & par. 6. c. 337.

Gratian. 3. q. 6. c. 12. *Peregrina.*

De penitentibus, qualiter penitentiam debeant accipere.

CCCX. Penitentes, tempore quo penitentiam petunt, impositionem manus & cilicium à sacerdote consequantur. Et si aut comas non deposuerint, aut vestimenta non mutaverint, abiciantur. Et nisi dignè penituerint, non recipiantur. Iuvenibus etiam non facile committenda est, propter ætatis fragilitatem. Viaticum tamen omnibus in morte positus non negandum.

De contumacibus Clericis & ad officium tardis.

CCCXI. Contumaces verò Clerici, prout dignitatis ordo permiserit, ab Episcopis corrigantur. Et si qui prioris gradus

Tom. I.

elati superbia communionem fortasse contempserint, aut Ecclesiam frequentare vel officium suum implere neglexerint, peregrina eis communicatio tribuatur; ita ut cum eos penitentia correxerit, rescripti in matricula, gradum suum dignitatèrque recipiant.

De his qui alienam pecuniam sibi commodatam attrahere præsumunt.

CCCXII. Si quis sacculum vel argentum signatum deposuerit, & is penes quem depositum fuit, illud invito eo contractaverit, & depositi & furti actio in eum competet.

De creditore qui, debitore tardante ad solutionem, pignus quod penes se retinet vendiderit, quod amplius acceptum est debitori reddendum.

CCCXIII. Si quis creditor, debitore in solutionem tardante, rem sibi pro debito positam distraxerit, si quid amplius acceptum fuerit quam debebatur, quod amplius acceptum est restituatur debitori.

Ut Episcopus ultra suam provinciam ad iudicium minime devoctur, nisi fuerit provocatum; sed ab omnibus suis comprovincialibus Episcopis infra suam provinciam audiatur.

CCCXIV. Nullus Episcopus extra suam provinciam ad iudicium devoctur. Sed vocato eo canonicè in loco omnibus congruo tempore synodali, ab omnibus comprovincialibus Episcopis audiat, qui concordem super eum canonicamque proferre debent sententiam. Quia si hoc minoribus tam Clericis quam laicis concessum est, quanto magis de Episcopis servari convenit? Nam si ipse Metropolitanum aut iudices suspectos habuerit, aut infestus senserit, apud Primatem dioceseos aut apud Romanæ sedis Pontificem iudicetur.

De Episcopis qui Romanum appellant Pontificem.

CCCXV. Placuit ut si Episcopus accusatus appellaverit Romanum Pontificem, id statuendum quod ipse censuerit.

De Presbyteris qui in suis parochiis aliquid paganissimi agere permittunt, & de agris in quibus hæc acta esse noscuntur, quid agendum sit.

CCCXVI. Si in alicujus Presbyteri parochia infideles aut faculas accendunt, aut arbores aut fontes aut saxa venerentur, si hoc eruere neglexerint, sacrilegij reum se esse cognoscat. Dominus aut ordinator rei ipsius, si admonitus hoc

Z z z ij

Gratian. di. 70. c. 21. *Contumacia.*

Paulus lib. 2. Sentent. tit. 22.

Interpret. tit. 13. lib. 2. Sentent. Pauli. Ivo par. 16. c. 211.

Capitula Angilramni c. 20. Burchard. lib. 1. c. 170. Ivo par. 5. c. 280.

Addit. IV. c. 37. Capitula Angilramni c. 25. Ivo par. 5. c. 277.

Concil. A-relat. 1. c. 20.

Concil. A-gath. c. 36. Gratian. 1. q. 2. c. 10. Clerici omnes.

Capitula Angilramni c. 21. Capitula Herardi c. 102. Gratian. 3. q. 5. c. 7. *Accusationes.*

Addit. IV. c. 23. Capitula Angilramni c. 18. Conc. Mogunt. an. 888. c. 14. Burchard. lib. 1. c. 39. Ivo par. 6. c. 140.

V. 122. Isaac tit. 1. c. 7. & 16.

Concil. A-gath. c. 2. Ivo par. 6. c. 366.

emendare noluerit, communione privetur.

De penitentibus quæ, defunctis viris, aliis nubere præsumunt.

Ibid. c. 27.
Iaac tit. 1.
c. 17.
Ivo par. 15.
c. 72.

CCCXVII. Pœnirens quæ, defuncto viro, alio nubere præsumpserit, & quæ vel suspecta vel interdicta familiaritate cum extraneo convixerit, cum eodem ab Ecclesiæ liminibus arceatur. Hæc etiam & de viro in penitentia posito placuit observari.

De his qui rem alterius vendendam acceperint, si eam minas vendiderint, pretium quod eis mandatum fuerat solvere cogantur.

Interpret.
cit. 15. lib.
2. Sentent.
Pauli.
Ivo par. 16.
c. 232.

CCCXVIII. Si quis cuilibet mandet ut rem suam decem solidos vendat, & ille eam octo vendiderit, pretium quod ei mandatum est, quicquid minus ab emptore percepit, mandatori complere compellatur. Venditio tamen rescindi non potest.

De eo qui servum bona fide comparaverit, si servus ex priori vitio fugerit, quid agendum sit.

Paulus lib.
2. Sentent.
tit. 17.

CCCXIX. Servus bona fide comparatus si ex veteri vitio fugerit, non tantum pretium dominus, sed & ea quæ per fugam abstulit, reddere cogetur.

De his qui indiscussos potestate tyrannica damnare præsumunt. Et de Episcopis vel sacerdotibus, quod non debeant ab aliis judicari nisi à quibus ordinari.

Concil.
Hispal. 2.
c. 6.
Capitula
Angilram.
ni c. 27.
Gratian.
15. q. 7. c. 1.
Sexta addi.
me.

CCCXX. Sunt nonnulli qui indiscussos potestate tyrannica, non canonica auctoritate, damnant; & sicut nonnullos gratia favoris sublimant, ita quosdam, odio invidiæque permoti, humiliant; & levi opinionis aura condemnant quorum crimina non adprobant. Ideoque communi decreto censuimus ut quodcumque aliquis Episcoporum criminatur, congregatis omnibus ejusdem provinciæ Episcopis causa ejus audiatur, ut non occulte judicetur vel damnetur. Quia ab aliis judicari prius non potest nisi ab his à quibus ordinari potuit. Quod si aliter factum fuerit, nullas vires habebit.

De his qui habent causas adversus Episcopos proprios, vel adversus alios, apud synodum provincie audiendis; exceptis his qui adversus suam Metropolitanam querelam habuerint.

Conc. Chal.
ced. c. 9.
Burchard.
lib. 2. c. 181.
Ivo par. 6.
c. 228. 360.
Gratian. 11.
q. 1. c. 46.
Si Clericus.

CCCXXI. Si Clericus vel laicus habuerit causam adversus Episcopum proprium, vel adversus alterum, aut Episcopum adversus quemquam, apud synodum provincie judicetur. Quod si adversus ejusdem provinciæ Metropolitanam Epif-

copus vel Clericus habuerit querelam, petat Primatem dioeceseos; & apud ipsum judicetur, aut apud sedem apostolicam.

De ore eorum in accusatione vel testimonio obstruendo qui divinis vocibus mortui esse noscantur.

CCCXXII. Placuit eorum accusandi sacerdotes & testificandi in eos vocem obstruere quos non humanis sed divinis vocibus mortuos esse scimus. Quia vocem funestam potius intercedi quam audiri oportet. Vide infra cap. 440.

Capitula Angilramni c. 31.
Ivo par. 16. c. 332.
Gratian. 2. q. 7. c. 53. Placuit eorum.
L. 3. Cod. Theod. Ne præter crimen manifestatis.

De non neganda appellatione accusati.

CCCXXIII. Placuit ut accusato, si iudices suspectos habuerit, liceat appellare. Quia non oportet negare audientiam roganti. Vide Addit. IV. cap. XI. Quod eis qui de se confessi sunt super aliis non sit credendum.

Capitula
Angilram.
ni c. 31.

CCCXXIV. Non est credendum contra alios eorum confessioni qui criminibus implicantur, nisi se prius probaverint innocentes. Quia periculosa est & admitti non debet rei adversus quemcumque confessio.

Interpret. l. 12. Cod. Theod. de accusat. & in script.
Capitula Angilramni c. 33.
Burchard. lib. 1. c. 164.
Ivo par. 5. c. 274.
Gratian. 3. q. 11. c. 1. Neganda. & c. 3.
Non est credendum.

De pervasoribus finium priusquam cause auditio terminetur.

CCCXXV. Si quis pervasor finium fuerit adprobatus, eo quod priusquam aliquid iudicio terminetur, id quod alter tenuerat invasisset, non solum illud quod malè præsumpserit amittat, sed, ut non unusquisque rem alienam occupet, cum fuerit in causa devictus pervasor juris alieni, tantum spatij restituat quantum præsumpserit invadere.

De his qui contra voluntatem defuncti faciunt, ut perdant hereditatem.

CCCXXVI. Omnibus qui contra voluntatem defuncti faciunt, ut indignis, auferatur hereditas.

De his quibus per testamentum aliquid delegatum est, quod nihil contra voluntatem defuncti liceat agere.

CCCXXVII. Qui per testamentum sibi aliquid derelictum acceperit &

Interpret. l.
7. Cod.
Theod. de

In officio
familiari
lvo par. 16.
c. 234.

vindicaverit, & voluerit contra voluntatem defuncti agere, licentiam penitus non habebit.

Quod voluntas defuncti ab heredibus in omnibus sit peragenda.

L. 2. Cod. Theod. de fam. hereditatis.

CCCXXVIII. Nulli quidem de bonis usurpandis virorum, nec dividendi contra bonos mores, concessa licentia est; sed, præcipiente patre, divisionem ab eo factam durare, si modò usque ad extremum ejus vivendi spatium voluntas eadem perseverasse doceatur.

De filiis qui patrem læserint donationibus cavendis.

Interpret. l. 2. & 4. Cod. Theod. de revocandis donationibus.

CCCXXIX. Si quis filius donatione patris aliquid fuerit consecutus, & eum postmodum læserit, post probatas in judicio læsionis causas, ad donationem patris, si voluerit, in integrum revocetur.

De donatione in filio à patre facta, si ab eo læsus fuerit, revocanda.

Ibid.

CCCXXX. Donatio in filio à patre facta, si læsum se patris esse probaverit, revocetur.

De detractione Principum ac majorum natu ab omnibus cavenda.

Concil. Parisi. vi. lib. 1. c. 19. Capitula Herardi c. 106. Vide infra c. 402.

CCCXXXI. Quòd omnibus fidelibus omnibusque ordinibus summopere cavendum sit ne clanculò aut publicè unquam Domini detractionibus & vituperationibus dilanient, perpendentes illud exemplum Mariæ, quæ pro eo quòd Moyli famulo Domini propter Æthiopsiam detraxit, immunditia lepræ multata sit. Et illud psalmista: *Nolite tangere Christos meos, & in Prophetis meis nolite malignari.*

Quòd omnibus qui lite pulsati fuerint non aliubi quàm in proprio foro iurgandum sit.

CCCXXXII. Clericus vel laicus, si crimine aut lite pulsatus fuerit, non aliubi quàm in foro suo vocatus audiatur.

Ve appellantes nulla arceantur detentione.

CCCXXXIII. Appellantem non debet afflictio ulla aut carceris aut detentionis injuriare custodia. Et liceat appellatori vitiatam causam appellationis remedio sublevare.

De his qui, contempto fidejussore, ad solutionem potius debitorem delegerint.

Interpret. tit. 17. lib.

CCCXXXIV. Si quis, contempto

fidejussore, debitorem suum tenere maluerit, fidejussor vel heres ejus à fidejussionis vinculo liberatur. Si verò procurator litis victus fuerit, mandator ejus ad solutionem tenetur.

Quòd liberi homines statum suum & de terriorare & immeliorare possint.

CCCXXXV. Homo liber, qui statum suum in potestate habet, & pejorare eum & meliorem facere potest, atque ideo operas suas diurnas nocturnaque locat.

De concubinis non habendis.

CCCXXXVI. Qui uxorem habet, eo tempore concubinam habere non potest, ne ab uxore eum dilectio separet concubinam.

De monachis qui monasteria contempnunt ab Episcopo revocandis.

CCCXXXVII. Illud etiam unanimi consensu convenit observari, ut si quis monachorum aut monacharum in congregatione positi religiosam conversationem elegerint, & postea aut ad parentes aut quamcumque proprietatem se de congregatione ipsa subtraxerint, & ab Episcopo suo per epistolam admoniti ad septa monasterij sui redire distulerint, sint usque ad exitum vitæ à communione suspensi, nec prius ad eucharistiæ gratiam admittantur quàm ad ovile suum, de quo se vagationis insolentia visi sunt subtraxisse, cum humillima supplicatione debeant satisfactione reverti.

De feminis quæ religionis vestem in domibus propriis mutaverunt, si postea concubitu elegerint, quid agendum sit.

CCCXXXVIII. De viduis & puellis quæ sibi in habitu religionis in domibus propriis tam à parentibus quàm per se vestem mutaverint, & se postea contra instituta patrum vel præcepta canonum conjugia crediderint copulanda, tamdiu utrique habeantur à communione suspensi quousque quod illicitè perpetraverint emendent. Quòd si emendare neglexerint, à communione vel omnium Christianorum convivio in perpetuo sint sequestrata.

Quòd quatuor persone in judiciis semper adesse debeant.

CCCXXXIX. Quot persone solent in judiciis esse: Quatuor, accusator causæ, defensor causæ, testes, judex. Quo quisque utitur officio? Iudex aequitate, testes veritate, accusator intentione ad amplificandam causam, defensor exte-

2. Sentent. Pauli. Capitulare an. 744. c. 17. lvo par. 16. c. 339.

Addit III. c. 14.

Interpret. tit. 2. lib. 2. Sentent. Pauli.

Concil. Parisi. V. c. 12.

Concil. Parisi. V. c. 33. l. App. Reg. c. 44. Burchard. lib. 8. c. 48. lvo par. 7. c. 66. Gratian. 27. q. 1. c. 7. De 4. d. 11.

Capitulare an. 744. c. 18. Gratian. 4. q. 4. c. 1. Nullus unquam.

nuatione ad minuendam causam. Sape enim fit causa ratiocinationis, aut metu, aut gloria, aut pecunia, id est, aut commodi aliquid appetendi, vel incommodi aliquid vitandi.

Quod non solum qui furtum fecerint, sed & qui ad hoc perficiendum adiutorium aut consilium dederint, furti actione sunt tenendi.

Paulus lib. 2. Sentent. tit. 32. Ivo par. 16. c. 325.

CCCXL. Non tantum qui furtum fecerit, sed etiam is cuius opere aut consilio furtum factum fuerit, furti actione tenebitur.

Qui sunt agnati, & qui sunt cognati.

Interpret. tit. 8. lib. 4. Sentent. Pauli. Capitulare an. 744. c. 19. Ivo par. 16. c. 326.

CCCXLI. Agnati sunt qui per virilem sexum descendunt, cognati autem qui per feminam. Et ideo patris vel patruorum filij & agnati sunt & cognati. Avunculi vero & avunculorum filij cognati sunt, non agnati.

De his qui se metu aut terrore servos esse mentiti sunt.

Paulus lib. 5. Sentent. tit. 1. Ivo par. 16. c. 100.

CCCXLII. Qui metu & impressione alicujus terroris apud acta Præsidis servum se esse mentitus est, postea statum suum defendendi non præjudicatur.

De his qui domos effregerint, vel villas expoliaverint aut expugnaverint, vel rapias fecerint, quid agendum sit.

Paulus ibid. Ivo ibid. c. 327.

CCCXLIII. Hi qui ædes aliquas villasve expoliaverint, effregerint, expugnaverint, si quidem id turba cum telis coacta fecerint, capite puniuntur. Telorum autem appellatione omnia ex quibus salutem hominis noceri possit accipiuntur.

De his qui latrones vel reliquos malefactores susceperint.

Paulus ibid. Ivo ibid. c. 328.

CCCXLIV. Receptores adgressorum, itemque latronum, eadem poena afficiuntur qua ipsi latrones. Sublatis enim susceptoribus, crassantium cupido conqueſcit.

De his qui incendium fecerint.

Interpret. tit. 1. lib. 3. Sentent. Pauli. Ivo ibid. c. 329.

CCCXLV. Si aliquis malitiam studio incendium miserit, de hoc crimine convictus, poenis gravissimis jubetur interfici. Quod si per neglegentiam factum incendium comprobatur, damnum quod cuique inflatum fuerit, res quæ incendio perierit, dupli satisfactione sarciantur.

De non valendis constitutionibus contra canones vel decreta Præfulum aut bonos mores conditis.

CCCXLVI. Constitutiones contra canones & decreta Præfulum Romano-

rum seu reliquorum Pontificum vel bonos mores nullius sunt momenti.

Capitula Angilramni c. 39. Burchard. lib. 15. c. 9. Ivo par. 5. c. 38. & par. 16. c. 10. Gratian. di. 10. c. 4. Constitutiones.

Ut non confringat Clericam sententiam non à suo iudice dicta.

CCCXLVII. In Clericorum causa hujusmodi forma fervetur, ut nec quemquam eorum sententia non à suo iudice dicta confringat.

Capitula Angilramni c. 40. Burchard. lib. 2. c. 200. Ivo par. 6. c. 275.

Gratian. 11. q. 1. c. 49. In Clericorum,

Ut hi qui falsa alius invogaverint puniantur, & falsitate infames efficiantur.

CCCXLVIII. Omnis qui falsa alius intulerit puniatur, & pro falsitate ferat infamiam.

Capitula Angilramni c. 41. Gratian. 5. q. 6. c. 1. Omnis.

De comprovinciali synodo retractanda per vicarios urbis Roma Episcopi.

CCCXLIX. Ut comprovincialis synodus retractetur per vicarios urbis Romæ Episcopi, si ipse decreverit. Vide infra Addit. IV. c. 12.

Ut nullus Episcopum aut actores Ecclesie apud alios prius accuset quam familiariter conveniat atque ab eo familiarem justitiam petat.

CCCL. Si quis adversus Episcopum causam habuerit, non prius alios Episcopos vel alios iudices adeat, ut eum accuset, quam familiariter ei suam indicet querelam, & ab eo aut justam emendationem aut rationabilem percipiat excusationem, ipsa nos instruente veritate: Si peccaverit in te frater tuus, vade & corrippe eum inter te & ipsum solum. Si te non audierit, adhibe duos vel tres tecum. Et si vos non audierit, dic Ecclesie; id est, accusa eum publice tunc, & non prius, & reliqua.

De infamibus vel sacrilegis, quod religiosos accusare non possunt.

CCCLI. Nulli infami atque sacrilego de quocunque negotio liceat quandoque adversus religiosum Christianum impetere.

Eurychian. ep. 2. Burchard. lib. 16. c. 11. Ivo par. 6. c. 333. Gratian. 3. q. 4. c. 11. Nulli unquam.

Vt cause quas leges seculi non admittunt a iudicibus ecclesiasticis non audiantur.

CCCLII. Nulla causa a iudicibus ecclesiasticis audiantur quae legibus non continentur, vel quae prohibita esse nescuntur.

Quod hi qui pro injuria mediocri damna subire compelluntur, infames efficiantur.

CCCLIII. Qui pro injuria mediocri aestimata injuria damna subire compellitur, quamvis civiliter videatur adductus, tamen infamis efficitur.

De absentibus non damnandis.

CCCLIV. In causa capitali absens nemo damnatur. Neque absens per alium accusare aut accusari potest. *Vide infra Addit. III. c. 102.*

Vt hi qui res alienas violenter occupant, quicquid ibi perditum vel alienatum fuerit, eis quibus competebat pleniter restantur.

CCCLV. Si ex rebus quas violenter aliquis occupat, quaelibet sub quacunque occasione perierint, aut arserint, vel servi violenter occupati mortui fuerint, quamlibet fraude illius qui occupavit id quod perit factum non videatur, tamen ab ipso quaecunque perierint reddenda sunt qui rem juris alieni violenter visus est occupasse.

De his qui cum pecoribus coitu mixti sunt, aut more pecorum usque affinitatis lineam cum consanguineis incestum commiserunt, sive cum masculis concubuerunt.

CCCLVI. In hoc titulo Graeca verba posita sunt, id est, *πειρὶ τῶν ἀλογωσμένων, ἢ τῶν ἀλογωσμένων.* quod nos Latine possumus dicere: *De his qui irrationabiliter versati sunt sive versantur.* In qua sententia sensus triplex est, id est, de his qui cum pecoribus coitu mixti sunt, aut more pecorum cum consanguineis usque ad finitatis lineam incestum commiserunt, aut cum masculis concubuerunt. Quisquis autem ex his unum egerit, aut capite puniatur, aut, si ei vita concessa fuerit, juxta Ancyranum Concilij sententiam, quae in capitulo decimo sexto continetur, poenitentiam veraciter agat.

Quod in causa capitali, vel in causa status, non per Advocatos sed per ipsos sit agendum.

CCCLVII. Si quando in causa capitali vel in causa status interpellatum fuerit, non per procuratores sed per ipsos est agendum.

Interpret. tit. 35, lib. 5, Sentent. Pauli. Capitula Angilramni c. 44. Gratian. 2. q. 6. c. 40. *Si quando.*

Vt Metropolitanus Episcoporum comprovincialium causas non presumant audire nisi praesentes omnes fuerint Episcopi comprovinciales.

CCCLVIII. Si quis Metropolitanus Episcopus, nisi quod ad suam solummodo propriam pertinet parochiam, sine consilio & voluntate omnium comprovincialium Episcoporum extra aliquid agere tentaverit, gradus sui periculo subiacebit, & quod egerit, irritum habeatur & vacuum. Sed quicquid de provincialium comprovincialium causis suarumque Ecclesiarum & Clericorum atque secularium necessitatibus agere aut disponere necesse fuerit, hoc cum omnium consensu comprovincialium agatur Pontificum, non aliquo dominationis factu, sed humillima & concordia administratione, sicut Dominus ait: *Non veni ministrari, sed ministrare.*

Et alibi: *Qui major est vestrum, erit minister vester.* & reliqua. Similiter & ipsi comprovinciales Episcopi cum ejus consilio, nisi quantum ad proprias pertinet parochias, agant juxta sanctorum constituta patrum, ut uno animo, uno ore, concorditer sancta glorificetur Trinitas in secula.

Vt reprehensio qua laici arguuntur, a Clericis respuatur.

CCCLIX. Notum sit omnibus quia quod in laicis reprehenditur, id multo magis debet in Clericis praedamari.

De delatoribus quid agendum sit, vel quid sui delatores.

CCCLX. Delatori aut lingua capuletur, aut convicto caput amputetur. Delatores autem sunt qui invidia produunt alios.

L. 2. Cod. Theod. de petitionib. Capitula Angilramni c. 49. Gratian. 5. q. 6. c. 5. *Delatori.*

De his qui in alterius famam aut scripturam aut verba contumeliosa confinxerint.

CCCLXI. Qui in alterius famam in publico scripturam aut verba contumeliosa confinxerit, & repertus scripta non probaverit, flagelletur. Et qui ea prius invenerit, rumpat, si non vult auctoris facti causam incurere.

De his qui unam rem duobus dominis donaverint.

CCCLXII. Si aliquis unam rem duobus per legitimas scripturas donaverit, uni prius, & alteri postea, non querendus est in his donationibus qui primus qui posterior sit, sed qui rem tradente donatore possederit, is eam cui est tradita posside-

Addit. IV. c. 16. Can. 55. A. postolor. Calixt. ep. 2. Concil. Anstoch. c. 9. Martin. Bracar. c. 4. Capitulo Angilramni c. 46. Regino lib. 1. c. 251. Burchard. lib. 1. c. 66. Gratian. 9. q. 3. c. 1. 2. 17.

Matth. 20. Ibiid. 23.

Conc. Carthag. 1. c. 13. Capitula Angilramni c. 47.

Capitula Angilramni c. 50. Ivo par. 4. c. 156. & par. 16. c. 237. Gratian. 5. q. 1. c. 1. *Qui in alterius.*

Interpret. tit. 31. lib. 5. Sentent. Pauli.

Lib. 1. leg. V. vis goth. tit. 2. c. 11.

Interpret. tit. 4. lib. 5. Sentent. Pauli. Ivo par. 16. c. 330.

Paulus lib. 5. Sentent. tit. 5.

Interpret. tit. 6. lib. 5. Sentent. Pauli. Ivo par. 16. c. 331.

Concil. Anstoch. c. 15. Hailigat. lib. 4. c. 7. 8. Isaac tit. 4. c. 11.

1100
vel bono
Sententia
um causa
ec quem
no iudice
ram,
antiam,
ur.
falsa alio
ate fecit
nda per
ialis fr-
bis Ro-
Vide in
Ecclesie
in fam-
militarem
Episco-
as alios
ut eam
indicer
mentia
excusa-
ate: si
com-
se non
Et si
t, oc-
nis &
ligio
acile-
tando.
in

bit. Nec interest utrum in parentes an in extraneos talis sit facta donatio.

De servis in caput Domini à quoquam non interrogandis.

Paulus lib. 5. Sentent. tit. 16. CCCLXIII. Servi in caput domini neque à Præsidente, neque à procuratore, neque tam in parvis quam in capitalibus causis, interrogari possunt.

De his qui irati crimen aliquod cuiuslibet dixerint, si postea resipiscentes hoc perficere noluerint, quid agendum sit.

CCCLXIV. Si quis iratus crimen aliquod cuiuslibet temerè objecerit, convictum non est pro accusatione habendum. Sed permisso tractandi spatio, id quod iratus dixit, per scripturam se probaturum esse fateatur, ut si fortasse resipiscens post iracundiam, iterare ac scribere noluerit, non ut reus criminis teneatur.

Interpret. l. 5. Cod. Theod. de accusat. & in script.

Capitula Angilramni c. 51.

Ivo par. 6. c. 324.

Gratian. 2. q. 3. c. 5. & di. 1. de poen. c. 22.

Si quis iratus.

Vt qui crimen objecerint, scribant se probaturos. Et ut ibi causa agatur ubi crimen admissum esse dinoscitur.

CCCLXV. Qui crimen obicit, scribat se probaturum. Revera, ut ibi causa agatur ubi crimen admittitur, ut qui non probaverit quod obicit, poenam quam intulerit ipse patiat. *Vide supra cap. 253.*

L. 11. Cod. Theod. de accusat. & in script.

Capitula Angilramni c. 52.

Gratian. 2. q. 3. c. 3. *Qui non probaverit.* q. 6. c. 1. *Ibi semper.* & c. 18. *Qui crimen.* q. 8. c. 4. *Qui crimen.*

Vt nullus absque inevitabili necessitate suam relinquat Ecclesiam.

CCCLXVI. Vt ne quis, dum in ea durare potuerit, qualibet necessitate suam relinquat Ecclesiam.

De his qui ante alterius iudicem fuerint pulsati, quid agendum sit.

CCCLXVII. Pulsatus ante suum iudicem, causam dicat. Et non ante suum iudicem pulsatus, si noluerit, taceat. Et ut pulsato, quotiens appellaverit, induciæ dentur.

Capitula Angilramni c. 60.

Burchard. lib. 16. c. 10.

Ivo par. 6. c. 323.

Gratian. 3. q. 6. c. 3. *Pulsatus.*

De his qui famulos libellos legere aut cantica famosa cantare presumunt.

Burchard. lib. 3. c. 199. CCCLXVIII. Hi qui inventi fuerint

libros famosos legere vel cantare, excommunicentur.

De his qui à Clericorum accusatione sunt repellendi.

CCCLXIX. Homicida, malefici, fures, sacrilegi, raptores, venefici, adulteri, & qui raptum fecerint, vel falsum testimonium dixerint, seu qui ad sortilegos magosque concurrerint, nullatenus ad accusationem vel ad testimonium erunt admittendi.

De his qui divinos vel mathematicos consilere presumunt.

CCCLXX. Qui de salute Principis vel summa reipublice mathematicos, arolos, aruspices, vaticinatores consulit, cum eo qui responderit, capite puniatur.

De auctoribus vel concitatoribus seditionum vel tumultuum.

CCCLXXI. Auctores seditionis & tumultus, vel concitatores populi, pro qualitate dignitatis aut in crucem tollantur, aut bestiis obiciantur, aut in insulam deportentur.

De periculo iudicantium & providentiarum eorum.

CCCLXXII. Majus periculum est iudicantis quam ejus qui iudicatur. Unde unicuique providendum est ne aliquem injustè iudicet aut puniat.

De accusatione adversus doctorem submovenda.

CCCLXXIII. Accusationes adversus doctorem nemo suscipiat: quia non potest humano condemnari examine quem Deus suo reservavit iudicio.

Quod hi qui adversus patres armantur, Deo existant odiosi.

CCCLXXIV. Sic odit Deus eos qui adversus patres armantur ut patrum invalores, qui in omni mundo infamia notantur.

Qualiter decimæ & oblationes fidelium à sacerdotibus sint dispensandæ.

CCCLXXV. Instruendi sunt Presbyteri pariterque admonendi quatinus noverint decimas & oblationes quas à fidelibus accipiunt, pauperum & hospitiū & peregrinorum esse stipendia, & non quasi suis sed quasi commendatis uti debere, de quibus omnibus sciant se rationem reddituros in conspectu divinæ majestatis, & nisi eas fideliter pauperibus & his quibus præmissum est administraverint, condemnationem patientes. Qualiter verò dispensari debeant, canones sacri institunt. Scilicet ut quatuor partes ex omnibus fiant,

fiant, una ad fabricam Ecclesia relevandam, altera pauperibus distribuenda, tertia Presbytero cum suis Clericis habenda, quarta Episcopo reservanda. Et quicquid exinde Pontifex iusserit, prudenti consilio est faciendum.

Quod femine cum Presbyteris vel reliquis Clericis non debeant habitare, nec eis ministrare, nec intra cancellos stare, neque ad altare accedere.

CCCLXXVI. Inhibendum & modis omnibus tenendum est ut nullus sacerdos eas personas feminarum, sicut in canonibus insertum continetur, de quibus suspicio potest esse, in domo sua habeat, & non solum illas, sed neque illas quas antiqui canones concedunt: quia, intelligente diabolo, etiam in illis scelus frequenter perpetratum reperitur, aut etiam in pedissequis earum. Nam si qua de his habuerit talem necessitatem cui sit necessaria sustentatio Presbyteri, habeat in villa aut in vico domum, longè à Presbyteri conversatione, & ibi ei subministret quæ necessaria sunt. Sed & hoc secundum auctoritatem canonum modis omnibus prohibendum, ut nulla femina ad altare præsumat accedere, aut Presbytero ministrare, vel infra cancellum stare aut sedere.

Ut incesti à sacerdotibus per veraces & Deum timentes homines fideliter perquirantur & canonicè puniantur.

CCCLXXVII. De incestis omni studio perquirendum est sacerdotibus per homines veraces & timorem Dei ante oculos habentes. Et si reperti fuerint, statim aut per se emendare studeant, aut cum adiutorio Archidiaconi sui vel Episcopi hoc ipsum extirpare satagent, ne tanto flagitio & scelere & illi polluantur & pereant, & alij in eorum vicinitate omnipotentis Dei iram incurrant.

Ut Presbyteri & reliqui Clerici ab omnibus vitiis se caveant, & subjectos sibi fideliter instruant, atque bonis operibus omnibus ducatum præbeant.

CCCLXXVIII. Admonendi sunt Clerici & instruendi ut primùm ipsi ab omni fornicatione & immunditia & luxuria & ab omni pollutione carnis sint alieni, & tunc plebem sibi subjectam & verbis prædicent, & exempla ostendant, ut ab omni fornicatione & ab omni irrationabili vel inutili pecudum luxuria & pollutione abstineant, & mundo se corpore & mente Deo præparent.

Tom. I.

De confessionibus fidelium accipiendis & dijudicandis, & consilium dandis qualiter pro modulo & quantitate peccati sit penitentia.

CCCLXXIX. Quærendum namque est sacerdoti, cum accipit cujuscumque fidelis confessionem peccatorum, qualiter primò peccatum perpetratum, aut si postea iteratum, aut frequenter actum sit, si sponte, si coactè, si per ebrietatem aut per quolibet ingenium factum sit. Et cum viderit unde radix illius peccati processit, tunc congruam adhibeat medicinam. Qualis verò peccati adhibenda sit medicina, secundum canonum authenticorum sanctorum patrum esse debet, & non secundum placitum hominis, sed secundum Dei voluntatem. Nec in hac parte voluntas aut gratia hominis sectanda est, sed voluntas Dei in omnibus exquirenda; quatinus dignis precibus & penitentie digna placari possit omnipotentis Dei vindicta, quam suo vitio provocavit.

De his qui prius non habentes odium, sed se defendentes, aliquem occiderint, qualiter corrigendum sit temporis institutio.

CCCLXXX. Si quis quietè gradiens per viam, aut si etiam in domo sua fuerit, aut in platea civitatis, aut in villa subito aut ab alio superventus, aut litis commotione, volens se defendere, non habens contra illum antea odium, interfecerit hominem, septem annis secundum canonicam institutionem peniteat, tres verò communionem privetur, quatuor autem in communionem orationum & oblationum susceptus, in sacerdotis pendeat arbitrio utrum dignus sit corpus Christi accipere aut usque ad plenitudinem penitentiae ab eo separari. Abstinencia ciborum in providentia sacerdotis erit secundum possibilitatem penitentis & devotionis & affectum lacrymarum.

De muliere quæ duobus fratribus nupsit, & de viro ejus, quid agendum sit.

CCCLXXXI. Mulier quæ duobus fratribus nupsit, abici debet usque ad diem mortis. Sed, propter humanitatem, in extremis suis sacramentis reconciliari oportet, ita tamen ut prius solvatur conjugium, & maneat innupta, & vir ejus absque uxore simili penitentiae sit subditus. Quod si duo fratres cum una femina fornicati fuerint, nescientes alter alterius fornicationem, statim ut cognoverint adulterium, qui eam habet uxorem, dimittat. Et ille quidem, post actam penitentiam, si uxor defuncta fuerit, potest alteri fo-

A A a

Concil. Nanocri. c. 3.
Conc. Mogunt. an. 813. c. 49.
Conc. Mogunt. an. 848. c. 19.
Regino lib. 1. c. 104.
Burchard. lib. 4. c. 116.
Ivo par. 6. c. 192.
Lib. 3. Decretal. tit. 2. c. 7.

Capitula Herardi c. 19. 24.

Igac tit. 4. c. 11.
Capitula Herardi c. 14.

Igac tit. 1. c. 38.

Igac tit. 2. c. 31.
Concil. Nannet. c. 18.
Ivo par. 10. c. 145.

Concil. Neocesar. c. 2.
Ferrand. c. 196.
Haltigar. lib. 4. c. 14.
Igac tit. 3. c. 8.
Regino lib. 2. c. 193.
Burchard. lib. 17. c. 1.
Ivo par. 9. c. 67.

ciari; illa vivente, nequaquam. Illa verò nunquam ulterius poterit in conjugium assumi; & jugi pœnitentia submissa, ad exitum vitæ communionis gratiam percipiat.

De mulieribus & viris infantes opprimentibus.

CCCLXXXII. Mulier quæ dormiens filium suum oppresserit, & mortuus fuerit, sex annis pœniteat. Vir ejus, si in domo illius fuit, quatuor. Si verò in uno lecto, simili modo pœniteat, duos in pane & aqua, reliquos quatuor secundum quod sacerdos illos viderit posse, abstinentiam imponat ciborum.

De muliere quæ adulteravit virum suum, similiter & de viro qui uxorem suam adulteravit, qualiter de ambobus agendum sit.

CCCLXXXII. Mulier habens virum, si adulterium perpetraverit, & occultè ad confessionem venerit, septem annos pœniteat, tres in pane & aqua; ceteros quatuor in providentia erit sacerdotis qualiter eam viderit posse; & ita ei ciborum abstinentia imponatur. Similiter & vir habens uxorem, si adulterium perpetraverit, faciat, id est, per triennium non communicet. Si cujus uxor adulterium perpetraverit, & hoc à viro deprehensum fuerit & publicatum, dimittat uxorem, si voluerit, propter fornicationem. Illa verò, secundum quod superius insertum est, publicè agat pœnitentiam. Vir verò ejus, illa vivente, nullatenus habebit licentiam aliam ducere uxorem. Quòd si voluerit adulteram sibi reconciliari, licentiam habeat, ita tamen ut pariter cum illa pœnitentiam agat, & exacta pœnitentia, ad communionis gratiam, sicut superius continetur insertum, utrique accedant. Similis forma & in muliere servabitur. Si eam vir ejus adulteraverit, habet potestatem dimittendi virum propter fornicationem. Maneat tamen innupta quamdiu vir

I. 42. ejus vixerit: quia nec ille habet potestatem aliam accipere prima vivente, nec illa primo. Habent tamen potestatem semetipsos reconciliari.

Prò ad confirmationem Episcopi omnes devotè conveniant, eique quæ necessaria sunt ministrare non nelegant.

CCCLXXXIII. Præcipimus ut ad accipiendum per manus Pontificis impositionem Spiritus sancti donum sollicitè & devotè omnes concurrant, & Episcopo sua ea quæ necessaria sunt fideliter ministrent, eique ab omnibus & per omnia obediatur.

De parvulorum instructione, tam fidei & baptismatis mysterio, quam sancti Spiritus dono.

CCCLXXXIV. Sciendum est omnibus quòd parvuli instruendi sunt, cum ad intelligibilem ætatem venerint, & fidei sacramento & baptismatis mysterio & septiformis gratiæ sancti Spiritus dono.

De frequenti peccatorum confessione.

CCCLXXXV. Notum esse omnibus volumus quòd confessio peccatorum, excepto ea quæ sacerdotibus ad consilium accipiendum Deumque placandum sit, Deo frequenter in oratione sit facienda.

De manifestatione aliorum peccatorum, & quòd ea celare peccatum sit.

CCCLXXXVI. Omnibus fidelibus notum fore desideramus quòd quorundam peccatorum alienorum concilij, nisi ea emendationis & salutis causa prodiderint, delinquant. Vnde scriptum est: *Nihil prodest illi suo errore non pollui qui consensum præstat erranti.* Et alibi: *Non solam qui faciunt, sed qui consentiant facientibus, rei sunt.*

Quòd magis delinquant qui fidem perceperunt quam alij, si tamen in bono opere persistant.

CCCLXXXVII. Sciendum est omnibus & sine oblivione retinendam quòd gravius puniantur qui fidem Christi perceperunt, & in malis vitam finierunt, quam illi qui sine fraude mortui sunt, & tamen bona egerunt opera. Quoniam melius est fidem non percipere quam post ejus perceptionem retrorsum abire.

De conjugio, quòd à Deo sit institutum.

CCCLXXXVIII. Notum sit omnibus quòd conjugium à Deo sit constitutum, & non sit appetendum causa luxuriæ, sed procreatione filiorum, & quòd bonorum conjugatorum vita per Iob sit designata.

De castitate eorum qui conjugio sunt copulandi.

CCCLXXXIX. Sciendum est omnibus & firmiter retinendam quòd hi qui uxores ducere voluerint, sicut eas castas & incorruptas cupiunt invenire, sic ad eas casti & incorrupti debent accedere, eaque cum benedictione sacerdotis, sicut in Sacramentario continetur, accipere. Sed prius eas dotali titulo debent conligare.

Isaac tit. 2.
c. 14.

Isaac tit. 3.
c. 2.

Concil.
Nannet. c.
12.

I. 42.

Burchard.
lib. 4. c. 64.
Ivo par. 1.
c. 27.

Burchard.
lib. 1. c. 19.

Ivo par. 1.
c. 36.
Gratian. 2.
21. c. 4.
Ead. 11.
& di. 26. c.
1. Faciens.
Vide infra
Addit. IV.
c. 1.

Concil. Pe-
ri. VI. lib.
1. c. 2.

Isaac tit.
c. 27.

Ut omnes à minore usque ad majorem suis sacerdotibus sicut ipsi Domino obedientes existant, cujus vice legatione in Ecclesia funguntur. Ex Capitulis Domini Karoli Theotonis villa firmatis.

Suprà pag.
437.

CCCXC. Volumus atque precipimus ut omnes suis sacerdotibus tam majoris ordinis quam & inferioris, à minimo usque ad maximum, ut summo Deo, cujus vice in Ecclesia legatione funguntur, obedientes existant. Nam nullo pacto agnoscere possumus qualiter nobis fideles existere possunt qui Deo infideles & suis sacerdotibus inobedientes apparuerint, aut qualiter nobis obedientes nostrisque ministris ac legatis obtemperantes erunt qui illis in Dei causis & Ecclesiarum utilitatibus non obtemperant. Potius namque, juxta veritatis vocem, ille metuendus est qui potest animam & corpus perdere in gehenam quam ille qui corpus torquere & honores temporales potest auferre. De illis dictum est: *Qui vos audit, me audit. Et qui vos spernit, me spernit.* Et alibi: *Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei.* Et rursus: *Qui scandalizaverit unum de pusillis istis, melius est illi ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, & demergatur in profundo maris.* Et iterum: *Qui vos recipit, me recipit. Et qui me recipit, recipit eum qui me misit.* Et multa alia horumque similia. His ergo fultri oraculis jubemus ut omnes eis pro viribus ad eorum peragenda ministeria & ad malos & peccatores atque negligentes homines distringendos summo opere obedientes existant. *Qui autem in his, quod absit, aut negligentes eisque inobedientes fuerint inventi, sciant se nec in nostro imperio honores retinere, licet etiam filij nostri fuerint, nec in palatio locum neque nobiscum aut cum nostris societatem aut communionem ullam habere, sed magis sub magna districtione & ariditate penas luere. In his namque omnium nostrorum fidelium volumus agnoscere fidem ac benevolentiam. Quoniam si hæc fideliter & utiliter impleverint, tunc Deo & nobis fideles erunt. Si autem, quod absit, secus egerint, tunc non solum infideles, sed infames atque reprobi manifestè apparentes notabuntur, eorumque domus publicabuntur, & ipsi exiliabuntur.*

De infantum baptismo & Ecclesiarum vel altarium seu fidelium consignandorum dubitatione quid agendum sit.

CCCXCI. Placuit ut infantes, quando non inveniuntur certissimi testes

qui eos sine dubitatione baptizatos esse testentur, neque ipsi sunt per atatem idonei de traditis sibi sacramentis respondere, absque ullo scrupulo tempore legitimo baptizari. Similiter & de Ecclesiis vel altaribus atque consignandis fidelibus, quotiens super his dubitatur, agendum est; id est, ut sine ulla trepidatione consecrentur, & fideles confirmentur. Quoniam quod non ostenditur gestum, ratio non finit ut videatur iteratum.

De Advocatis vel Defensoribus Ecclesiarum à Principe postulandis.

CCCXCII. Pro Ecclesiarum causis ac necessitatibus earum atque servorum Dei excusatores vel Advocati seu Defensores, quotiens necessitas ingruerit, à Principe postulantur, & ab eo fideliter atque libenter juxta canonicas sanctiones fidelissimi dentur.

Ut ubi quisque ordinatur, ibi permaneat.

CCCXCIII. Clerici cujuslibet gradus in quibuscunque locis ordinati fuerint ministri, ad eadem loca pertineant, atque in ipsis locis perseverent.

De Presbyteris & ministris Ecclesie, ut à suis & non ab aliis Episcopis chrisma petant vel accipiant. Et de Chorepiscoporum cassanda superstitione.

CCCXCIV. In singulis Episcoporum parrochiis Presbyteri eorumque ministri non à quibuslibet Episcopis, sed à suis propriis, chrisma petant vel accipiant. Nec alio umquam tempore, juxta sanctos canones, vel secundum morem Romanum, nisi in Cœna Domini sanctum chrisma conficiatur. Quibus etiam diebus Presbyteris vel eorum ministris canonicè dispensandum est, sed non aliis tradendum nisi solummodo Presbyteris vel Diaconibus aut Subdiaconibus bene fidelibus. Indignum enim est ut alij illud suscipiant nisi illi qui hoc in tradendo usuri sunt. Similiter & hoc statutum est, ut à Chorepiscopis, qui juxta sanctorum decreta locum septuaginta discipulorum id est Presbyterorum tenent, vel ab ipsis Presbyteris nec virginum consecratio nec sancti Spiritus traditio nec Ecclesiarum vel altarium consecratio, vel illa quæ solis Episcopis debentur, fiat. Nam si à duobus Episcopis Episcopus non potest consecrari, quomodo ille Episcopus erit, aut aliquid de episcopali ministerio, nisi quantum Presbyter, cujus locum in Ecclesia tener, agere poterit? Omnia ergo quæ isti præsumptiosi de episcopali ministerio egerunt, irrita esse

Concil.
Vvornat.
c. 70.
Capitula
Herardi c.
31.
Regino lib.
1. c. 166.
Burchard.
lib. 4. c. 45.
Ivo par. 1.
c. 147. &
139.
Gratian. di.
4. de con-
secr. c. 111.
Placuit.

Capitulare
an. 799. c.
1. 4.
Concil.
Vvornat.
c. 60.
Conc. Car-
thag. 4. c.
16.
Regino lib.
1. c. 77.
Burchard.
lib. 4. c. 76.
78.
Ivo par. 1.
c. 170. 171.
Gratian. di.
23. c. 4.
Presbyteri. &
di. 4. de
consecr. c.
111. Presby-
teri.

comprobantur & effectu carere, atque per omnia tam ab apostolica sede quam & omnium Episcoporum decreto irrita esse, & potius nocumenta quam aliqua adjuvamenta sunt iudicata, ac sepius interdicta. Ideoque ne fiant sub anathematis vinculo interdicimus, atque qui ab eis sunt polluti potius quam sanctificati in meliorem statum canonicè, id est, à tribus ordinatis Episcopis, ut reformentur iubemus: quia reformatio non est iteratio, sed ecclesiastica & canonica perfectio.

De his qui rapiunt feminas, ut eas non habeant uxores.

Concil.
Meld. c. 65.
Capitula
Herardi c.
110.
Iaacit. 5.
c. 8.
Concil.
Troll. c. 8.
Bitchard.
lib. 9. c. 31.
Ivo par. 8.
c. 171.
Gratian.
16. q. 2. c.
11. Placuit
ut hi.

CCCXCV. Placuit ut hi qui rapiunt feminas, vel furantur, aut seducunt, ut eas nullatenus habeant uxores, quamvis eis postmodum conveniat, aut eas dotaverint, vel nuptialiter cum consensu parentum suorum acceperint. Si quis autem uxorem habere voluerit, canonicè & legaliter eam accipiat, & non rapiat. Qui verò eam rapuerit, vel furatus fuerit, aut seduxerit, nunquam eam uxorem habeat, sed propinquis suis eam legalibus reddat, & in triplo plenum bannum dominicum componat, & insuper canonicè publicam poenitentiam gerat. Ad quod omnes una voce clamaverunt dicentes: Ista omnes firmiter tenere volumus, & in perpetuum ab omnibus conservari optamus.

Quòd in omnibus locis Deus orandus sit, & non in aliis quam in Deo dicatis ab Episcopis locis Missa sit celebranda.

Capitulari
Theodulfi
c. 11.
Capitula
Herardi c.
34.
Conc. Mo-
gant. an.
888. c. 9.
Regino lib.
1. c. 132.

CCCXVI. Sciendum est omnibus quòd & in aliis competentibus locis, si locus basilicæ procul fuerit, oratio ad Deum & confessio peccatorum fieri debeat & possit, Missarum verò celebratio non nisi in locis ab Episcopis Deo dicatis, excepto tempore hostilitatis, & hoc non nisi in altaribus & tabernaculis ab Episcopis Deo dicatis ullatenus rite fieri possit aut debeat. *Vide infra cap. 431.*

De secularibus qui Episcopis suis inobedientes existunt, & ad emendationem sui tardant venire, quid agendum sit.

Iaacit. 9.
c. 4.

CCCXCVII. Si quis secularium tam majoris ordinis quam & inferioris peccatum egerit, & vocatus sui Episcopi auctoritate ad emendationem ac poenitentiam venire distulerit, tamdiu sit ab Ecclesia extorris & à catholicorum consortio sequestratus quousque quod inlicitè commisit emendet, ac reatum suum usque ad satisfactionem canonicè diluat, atque reconciliatione proprii Episcopi divinis pre-

cibus indulgentiam consequatur & veniam, Ecclesiæque gremio, à cuius utero deviaerat, peracta satisfactione ab eodem emendatus Episcopo, canonicè reddatur.

De Clericis, ut non utantur armis vel sagis.
CCCXCVIII. Ut Clerici pompis aut sagis vel armis non utantur.

Concil. Manifcon. 1. c. 5.
Capitula Herardi c. 113.

Ut ea que Episcopus in sua dioecesi corrigere non valet, ad alios referat Praesules, vel, si necesse fuerit, Regi intimet.

CCCXCIX. Ut ea que in sua dioecesi Episcopus per se suosque corrigere vel emendare nequiverit, coram reliquis Episcopis ad corrigendum insinuet, vel Regi indicare non tardet, ut qui ecclesiasticis regulis inobediens apparuerit, per potestates exteras corrigatur.

De his qui Deo famulantur, si in barathrum fornicationis ceciderint, qualiter corrigendi sunt.

CCCC. Statuimus ut si quis servorum Dei vel ancillarum Christi in crimen fornicationis lapsus fuerit, quòd in carcere poenitentiam faciat in pane & aqua. Et si ordinatus Presbyter sit, duos annos in carcere permaneat, ut antè flagellatus & scorticatus videatur, & post Episcopus adaugeat. Si autem Clericus vel monachus in hoc peccatum inciderit, post tertiam verberationem in carcerem missus, verterente anno ibi poenitentiam agat. Similiter & nonnanes velatæ eadem poenitentia teneantur, & radantur omnes capilli capitis ejus.

De his qui à paganis baptizati fuerint.

CCCCI. Praecipimus ut qui à paganis baptizati sunt, denuo à Christo sacerdotibus in nomine sanctæ Trinitatis baptizentur, & postea ab Episcopis chrismuntur, quia aliter Christiani nec dici nec esse possunt.

De his qui à Chorepiscopo confirmati fuerint.

CCCCII. Si quis ab Episcopo, & non à Chorepiscopo, qui non Episcopus, sed vicarius Episcopi, priusquam prohibiti essent, & erant & dicebantur, fuerit confirmatus, reiterari talis confirmatio non debet. Nam Chorepiscopi ante apostolicam atque synodalem prohibitionem non ex numero Apostolorum, sed ex septuaginta discipulorum, ut sacri canones testantur, ordine erant, quos nunquam Spiritum paraclitum tradidisse novimus. Sed quia olim, ut dictum est, jamdicti

Gregor.
111. ep. 1.
c. 2.
Gratian. di.
4. de con-
secr. c. 31.
Quo à pa-
ganis.
Zachar. ep.
21. ad Boaz.
fac.
Iaacit. 11.
c. 10.

Chorepiscopi prohibiti sunt, ideo modò nihil sunt, nec sanctum paracletum ullo umquam tempore tradere potuerunt, nec modò possunt. Quapropter non apparet iteratum quod olim canonicè non agnoscitur patratum.

Vt qui ab hereticis baptizatus fuerit in nomine sancte Trinitatis, non rebaptizetur, sed sola impositione manus perficiatur.

CCCCIII. Quicumque baptizatus fuerit ab hereticis in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, nullo modo rebaptizari debetur, sed per manus solam impositionem purgandus est.

Vt baptizandi symbolum discant fidei.

CCCCIV. Baptizandos oportet fidei symbolum discere, & quinta feria ultimæ septimanæ Episcopo vel Presbyteris reddere. Et qui in ægritudine constituti baptismum perceperint, sani facti fidei symbolo doceantur, ut noverint quanta natione digni sunt habiti. Oportet etiam baptizatos post baptismum chrisma cælestis percipere & regni Christi participes fieri.

Vt hi de quibus dubitatur utrum baptizati sint annon, vel à Presbytero diis immolanti vel immolatis carnibus vescenti sunt baptizati, ut rebaptizentur.

CCCCV. Quòd hi qui dubitant utrum sint baptizati annon, vel à Presbytero diis mactanti vel immolatis carnibus vescenti fuerint baptizati, ut baptizentur præceptum est.

Ne nullus pluraquam duas uxores accipiat.

CCCCVI. Ne quisquam amplius quam duas accipiat uxores: quia jam tertia superflua est.

De orationibus & elemosynis ac Missarum celebrationibus pro fidelibus defunctis fideliter agendis; quibus impij cavere debent; quoniam nec eorum elemosyna à sacerdotibus vel reliquis fidelibus accipienda est.

CCCCVII. Quòd pro catholicis defunctis sint memoriæ faciendæ, & oblationes & orationes Deo offerendæ. Non tamen pro impijs, quamvis sint Christiani, ex his aliquid agere licebit.

Vt nullus Episcopus sive Presbyter aliam causam in synodo prius suggerat quam ea que ad emendationem vitæ pertinent finiatur.

CCCCVIII. Nullus Episcoporum vel Presbyterorum aliquam prius causam suggerere audeat quam ea que ad emendationem vitæ & ad severitatem regulæ atque ad animæ remedia pertinent finiatur.

De his qui facultatulam Ecclesie petunt à Regibus, prava cupiditate inlelli, quid agendum sit.

CCCCIX. Qui regulam Ecclesie petunt à Regibus, & horrendæ cupiditatis impulsu egentium substantiam rapiunt, irrita habeantur quæ obtinent, & à communione Ecclesie, cuius facultatem auferre cupiunt, excludantur.

Vt nullus Episcopus alterius Episcopi res devastet aut plebes invadat.

CCCCX. Ne parrochias cuiuslibet Episcopi alterius civitatis Episcopus canonicum temerator invadat, & vesanæ cupiditatis facibus inflammatus, suisque admodum non contentus, rapiat aliena.

De eo qui mansuetula Ecclesie fraudaverit vel quolibet modo invaserit, ut ab Ecclesia communione arcatur.

CCCCXI. Si quis cuiusque mansuetula Ecclesie sanctis scripturarum titulis conlata nefaria calliditate abstulerit, fraudaverit, invalerit, retentaverit, atque suppresserit, & non statim à sacerdote commonitus Deo conlata reddiderit, ab Ecclesie catholicæ communione pellatur.

De Episcopo iudicato, si apostolicam sedem appellare voluerit.

CCCCXII. Vt iudicatus Episcopus ad apostolicam sedem, si voluerit, appellat. Ex Concilio Sardicenses cap. v. Quòd si appellaverit, in cathedra ipsius alter non ordinetur.

De his qui à iudicibus quos Primates dederint appellaverint quid agendum sit.

CCCCXIII. Vt si à iudicibus quos Primas dederit quis appellaverit, alij iudices amplioris numen decernantur. Quòd si & ab ipsis appellaverit, ad sententiam Concilij causa deferatur.

De Presbyteris, ut inconsulto Episcopo non presumant celebrare agenda.

CCCCXIV. Vt Presbyteri inconsulto Episcopo in quolibet loco agenda non audeant celebrare.

Ne aliquis Presbyter civitatis sine Episcopi precepto aliquid agat.

CCCCXV. Vt Presbyter civitatis sine iussione sui Episcopi nihil jubeat nec in unaquaque parrochia aliquid agat.

Ne Presbyteri rem Ecclesie sine sui consensu Episcopi vendant.

CCCCXVI. Vt Presbyteri rem Ecclesie sine consensu Episcopi sui non vendant.

Borchard.
lib. 4. c. 40.
Ivo par. 1.
c. 314.

Suprà c.
662.

Gregor.
III. ep. 1.
c. 3.

Capitula
Herardi c.
cxii.
Borchard.
lib. 9. c. 23.
Ivo par. 8.
c. 161.

Gregor.
III. ep. 1.
c. 3.
Gratian.
11. q. 2. c.
21. Pro
venerabilibus.

Suprà c.
664.

Ibid. c. 163.

Ibid. c. 166.

V. l. 114.

Ferrand. 6.
59. 60.

Ibid. c. 61.

Ibid. c. 91.

Ibid. c. 95.
Criscon. 6.
151.

De abjecto Clerico ab aliena Ecclesia non recipiendo.

Ferrand. c.
138.

CCCCXVII. Vt abjectum Clericum aliena Ecclesia non admittat.

Vt semper ad Patrem oratio dirigatur.

VI. 46.

CCCCXVIII. Vt nullus in precibus nisi ad Patrem dirigat orationem. Et ut prius eas cum instructionibus tractet.

De rebus Ecclesiarum à nullo iniuste retentandis vel diripiendis.

Ibid. 116.
Cooq. Mon.
gont. an.
342. c. 6.

CCCCXIX. Ne cui liceat res vel facultates Ecclesiis aut monasteriis vel xenodochiis pro quacunq[ue] elemosyna cum iustitia delegatas retentare, alienare, atque subtrahere. Quod si quis fecerit, tanquam necator pauperum, antiquorum canonum sententis constrictus, ab Ecclesia liminibus excludatur, donec ea quae sublata sunt aut retenta reddantur.

Vt ab Ecclesiarum societate extorris habeatur quicumque eius rebus damnum intulerit.

VI. 135.

CCCCXX. Vt nullus Episcoporum aut cuiuslibet ordinis Clericus vel alia quacunq[ue] persona quibuslibet conditionibus seu in uno regno seu in alio positas alterius cuiuscunq[ue] Ecclesiarum res aut petat aut praesumat accipere. Quod si fecerit, tamen habeatur à communione altaris vel ab omnium fratrum ac filiorum caritate suspensus donec ipse Ecclesiarum cuius directo ordine iuris est ablata restituat.

De privilegiis Ecclesiarum inlibatè servandis.

VI. 130.
& seq.

CCCCXXI. Privilegia atque praeccepta Ecclesiarum manere semper incorrupta praecipimus. Et quicquid ab antecessoribus vel parentibus nostris circa sacrosanctarum Ecclesiarum utilitates constitutum est, vel quae singuli quique antistites pro causis ecclesiasticis impetrarunt, sub poena sacrilegij jugi solidata aeternitate servantur.

De Clericis à propriis Episcopis corrigendis.

CCCCXXII. Placuit ut Clerici non distringantur vel dijudicentur nisi à propriis Episcopis. Fas enim non est ut divini muneris ministri temporalium potestatum subdantur arbitrio. Nam si propriorum Episcoporum iussionibus inobedientes extiterint, tunc, juxta canonicas sanctiones, per potestates externas adducantur, id est, per iudices seculares.

Vt nullus Chorepiscopus per impositionem manus Spiritum sanctum tradat aut consecrationem pontificalem faciat.

Capitular.
I. an. 803.
c. 5.
Isaac. tit. 11.
c. 31.

CCCCXXIII. Placuit, sicut Leonis Papae & omnium Episcoporum nostrorum atque reliquorum fidelium generali &

synodali consultu decrevimus, ut nullus Chorepiscopus per manus impositionem Spiritum sanctum tradere, aut sacerdotes vel Levitas aut Subdiaconos sacrare, vel virgines velare, aut sanctum chrisma conficere, vel Ecclesias aut altaria sacrare, aut benedictionem in publica Missa populis tribuere praesumat. quae omnia summis Pontificibus, id est, cathedralibus Episcopis, debentur, & non Chorepiscopis vel Presbyteris, quorum formam, juxta sanctorum canonum decreta, Chorepiscopi gerunt. Si autem hi aliquid ex his agere tentaverint, irrita erunt quae ab eis geruntur, & ipsi omni ecclesiastico honore funditus priventur.

De his qui à Chorepiscopis sunt ordinati Presbyteri, Diaconi, vel Subdiaconi.

CCCCXXIV. Vt hi qui à Chorepiscopis Presbyteri vel Diaconi aut Subdiaconi sunt ordinati, nullatenus in presbyteratus vel diaconatus aut subdiaconatus officio ministrare praesumant. Similiter homines qui ab imperitis ab eis videntur esse confirmati, vel virgines seu Ecclesiarum sacratae, aut chrisma confectum, sive altaria dedicata, pro confirmatis vel sacratis aut dedicatis minimè habeantur, quia quae illi non habuerunt dare non potuerunt. quoniam ex his eis quicquam agere non licet. quae omnia summis Pontificibus debentur, & non Chorepiscopis, qui nec summi Pontifices vel Episcopi fuerunt nec deinceps unquam fieri possunt. Nullum enim ex septuaginta ex his aliquid unquam fecisse legimus vel scimus, ad quorum exemplum & formam Presbyteros vel Chorepiscopos, antequam ipsi Chorepiscopi prohibiti essent, fuisse agnovimus. Haec verò omnia à cathedralibus Episcopis, qui à comprovincialibus Episcopis aut praesentia aut iudicio Metropolitanis consecrati esse noscuntur, agenda sunt, & non à Presbyteris vel Chorepiscopis, qui ambo unius formae esse videntur. Quae si ab eis aut propter imperitiam aut propter praesumptionem acta, ut praedictum est, ab imperitis esse putantur, à cathedralibus tamen Episcopis reformanda vel peragenda sunt: quia quae illi in his agere cogitarunt, imperfecta remanserunt, & ut jam praelatum est, quod illi non habuerunt, dare non potuerunt. Episcopi namque non fuerunt, quia nec à tribus Episcopis nec ad aliquam episcopalem cathedralam ordinati fuerunt. & ideo ex his nihil agere potuerunt. Et ne alicui talis ordina-

ratio vel confirmatio aut consecratio reiteratio esse videatur, adtendat illud quod scriptum est: *Quod non ostenditur regnum, ratio non finit ut videatur iteratum.* Et reliqua talia eorumque similia.

Ne iudices de excessibus malorum iudicent aliquid extra conhibentiam sacerdotum.

VI. 143. CCCCXXXV. Ne iudices quicquam de perfidorum excessibus extra sacerdotum conhibentiam iudicare presument. *De Presbyteris Episcoporum, quod ipsi ire non poterint, ad corrigendam mittendis.*

CCCCXXXVI. Vt Episcopi tunc immunes habeantur à damnis cum eorum Presbyteros ad ea quae ipsi non correxerint remiserint corrigenda.

De eo qui fallax in fide reperitus fuerit.

L. 1. Cod. Theod. de apostasiis. Felix II. ep. 1.

CCCCXXXVII. Si coram hominibus repertum mendacium & infamem facit & damnis affligit, quanto magis in divina fallax fide praeventus non erit penitus ad accusationem vel ad testimonium admittendus. Merito ergo accusare & testificare prohibentur qui in recta fide suspecti sunt.

Addit. III. c. 11.

Quod non solum flagitia defendenda, sed etiam amarum penitentiae stertibus sine eradicanda.

Lib. 11. leg. Visigoth. tit. 1. c. 17.

CCCCXXXVIII. Sicut defendendum Christianis est eorum scelus qui in Christo praevicariatores existunt, ita modis omnibus decernendum ut absque satisfactione Ecclesiae nullus omnino veniam mereatur qui à meliori proposito ad deterius declinasse convincitur: quia crudelis & stupenda praesumptio crudeliori debet extirpari supplicio.

De illo qui non solum furum fecerit, verum & qui furi consenserit.

VI. 160. Lib. 7. leg. Visigoth. tit. 1. c. 7.

CCCCXXXIX. Non solum ille qui furtum fecerit, sed etiam & quicumque conficius fuerit, vel furto ablata sciens susceperit, in numero furantium habeatur, & simili vindicta subiaceat.

Vt in sancto Paschae sabbato die & Parasceve Missae non agantur.

Suprà c. 110.

CCCCXXX. Vt sabbato sancto, hoc est, in vigilia Paschae, ieiunium ante noctis initium, nisi à parvulis aut infirmis, non solvatur. Nec Missa in Parasceve aut in eodem sabbato sancto vel divina mysteria his duobus diebus celebrentur. Canonibus quippe iubentibus biduo ista sacramenta penitus non debent celebrari.

De his qui in locis illicitis & minime consecratis contra canonicam auctoritatem Missas celebrare vel audire praesument.

CCCCXXXI. Statutum sapissime & inhibatum est ut Missarum celebrationes in locis incongruentibus fieri omnino non debeant. Simul & hoc decretum est, ut si quis Presbyterorum, excepto quando in itinere pergitur, & locus basilicae procul est, & id in altaribus ab Episcopo consecratis fieri necessitas compellit, ne populus Dei sine Missarum celebratione & corporis & sanguinis dominici perceptione maneat, Missarum celebrationes in huiusmodi illicitis locis post tot tantaeque prohibitiones facere tentaverit, gradus sui periculum incurrat. Et hoc populis denuntiandum summopere à sacerdotibus ac praedicandum est, ne Missas in praedictis illicitis locis sacerdotibus cantare suadeant, vel haec illicita facere Presbyteros deprecantur, quoniam scriptum est: *Vide*

Felix I V.

ep. 1.

Capitulare

Episcoporum.

an. 801. c.

9.

Concil. Pa-

ris. VI. lib.

1. c. 47. &

lib. 3. c. 6.

Felix I V.

ep. 1.

Burchard.

lib. 4. c. 18.

Fulbert. ep.

16.

Ivo par. 1.

c. 76. &

par. 3. c. 61.

Gratian di.

1. de cons-

secr. c. 11.

& seqq.

Deuter. 12.

ne offeras holocausta tua in omni loco quem videris, sed in loco quem elegerit Dominus ut ponat nomen suum ibi. Satius igitur est Missam non audire quam eam ubi non licet nec oportet celebrare nec audire. Et in canonicis legitur ut nullus sacerdotum in domibus vel in aliis locis nisi in Ecclesiis dedicatis celebrare Missas audeat. Si quis contra haec decreta egerit, canonica correctione feriatur. Simul & hoc statutum est, ut nullus sacerdos in aliis quam in Deo dicatis vasis & ab Episcopis consecratis ministrare seu Missas celebrare praesumat: quia sicut non est concessum ut alij Missas cantent & sacrificia consecrent quam illi qui ab Episcopis sunt consecrati, ita non est licitum ut in aliis domibus vel altaribus aut vasis Missas sacerdotes celebrare praesument quam ab Episcopis consecratis. Sunt etiam ab Episcopis consecranda & benedicenda corporales pallae ac alia vestimenta sacerdotalia, nec non & omnia quae in usus basilicae vel altaris sive in ministerio sacerdotum ad divina mysteria explenda complectuntur, quatinus cum his sacris Deo sacratius sive placabilius ministrare valeant. Vnde & in aliis sanctorum patrum decretis legitur: *Quamquam Deum vera fide ubique orare liceat, sacrificia vero offerre aut corpus Domini confici nullo modo legitur aut veraciter scimus in aliis locis iuste fieri nisi in locis Deo ab Episcopo dicatis, nisi causa hospitalitatis aut summe necessitatis. & hoc non in mansionibus aut in domibus non sacratis, sed in ta-*

Suprà c.

110.

bernaculus dedicatis ab Episcopis & altari-
bus à Pontificibus sacra unctio unctis &
divinis precibus consecratis, & hoc summa
ex necessitate, & in itinere, procal ab Ec-
clesia positus, ne populus sine Missarum sol-
lemnia & sacramenti corporis & sanguinis
Domini nostri Iesu Christi perceptione rema-
neat. Ab antiquis autem patribus & præ-
decessoribus nostris nulla alia ex occasio-
ne, aut pigritia, seu præsumptione, sed
propter dictam necessitatem, hoc conces-
sum esse legimus. Aliter quoque, nisi ut
præfixum est, in locis non consecratis
Missarum sollempnia agere non licet. Et
hoc non nisi ex summis & pro prædictis ne-
cessitatibus fieri ullo modo licet, quoniam
lex divina admodum præcipiens ait: *Ca-
veat quisque ne offerat holocausta sua in
omni loco, sed in loco quem Dominus elegit.*
Et alibi: *Rectè offert qui ad Ecclesiam ne-
cessitate præoccupante aut infirmitate venire
non potest, & alibi Deum orat.* Sed non
rectè dividit qui in locis illicitis & altari-
bus minimè consecratis Missarum celebra-
tiones peragit. Multò enim melius est
Missas non cantare aut audire quàm in lo-
cis illicitis Missas cantare aut audire: quo-
niam qui illicita agit & prohibita facit,
non modicum errat, & nimis peccat, &
nisi penitentiam canonicè & justè in hoc
seculo ex hoc egerit, maximam condem-
nationem in futuro iudicio propter hoc
indubitanter percipiet. Multa verò & in-
numerabilia exempla ex his in supradictis
legalibus & in aliis canonicis & divinis li-
bris inveniuntur, quæ hic pro prolixitate
inferere distulimus, & pro fastidio ac la-
bore scriptorum sive lectorum hic non in-
feruimus. Nam si quis ex his potiora &
plura exempla invenire desiderat, in præ-
fixis libris sufficienter legendo & diligen-
ter querendo invenire poterit. Si quis er-
go post tot prohibitiones hæc decreta apo-
stolica & synodali atque imperiali auctori-
tate renovata, & maximè omnium impe-
rij nostri populorum ac procerum nostrorum
consensu & hortatu conscripta atque
firmata, temerare præsumpserit, si Cle-
ricus fuerit, gradus sui periculo subjace-
bit. Si verò monachus aut laicus fuerit,
à liminibus Ecclesie usque ad Ecclesie
satisfactionem extorris fiat. Si autem,
quod absit, suo Episcopo vel reliquis Sa-
cerdotibus inobediens vel contumax exti-
terit, à Comitibus vel Missis nostris com-
prehensus, in carcerem usque ad nostram
& proprij Episcopi atque Ecclesie satisfac-

tionem sub magna ærumna retrusus ma-
neat.

*Quòd incestum committat qui se consangui-
næ suæ usque affinitatis lineam
conjungit.*

CCCCXXXII. Nullus fidelium usque ad finitatis lineam, id est, usque in septimam progeniem, consanguineam suam ducat uxorem, vel eam quoquo modo incesti macula polluat. Si quis verò hoc scienter temerare præsumpserit, si liber est, bannum nostrum, id est, sexaginta solidos, silco nostro persolvat, & insuper canonicè ut incestus luat, ac publice juxta canonicos gradus poeniteat. Si autem servus vel ecclesiasticus fuerit, publice flagelletur ac decalvetur, & juxta proprij Episcopi iustionem poenitentiam publice & canonicè gerat. Quòd si aliquis tam liber quàm servus vel ecclesiasticus vel fiscalinus Episcopo proprio vel suo sacerdoti aut suo Archidiacono inobediens vel contumax sive de hoc sive de alio quolibet scelere extiterit, omnes res ejus à Comite & à Misso Episcopi ei contendantur usque dum Episcopo suo obediat, ut canonicè poeniteat. Quòd si nec se ita correxerit, & ad Episcopum & canonicam poenitentiam venire distulerit, à Comite comprehendatur, & in carcerem sub magna ærumna retrusus teneatur, nec rerum suarum potestatem habeat quousque Episcopus jusserit. Quòd si Comes vel ejus ministri hæc adimplere distulerint, canonicè ab Episcopo vel à suo ministro excommunicetur, & usque dum hæc pleniter adimpleat, semper communionem catholicorum careat, usque dum ipsi Episcopo humanius erga eum aliquid agere placuerit. Si verò, quod non optamus, ipse Comes aut de prædictis causis aut de ipsa excommunicatione inobediens aut neglegens apparuerit, honore comitatus pariter & communionem careat usque dum ambo in nostram præsentiam veniant, ut nos illum episcopali auctoritate atque imperiali metu ita corrigamus ut & ceteri timorem habeant, nec deinceps talia committere ullatenus audeant.

Vt incesti, quandiu in scelere manent, non fidelium Christianorum, sed tantum aut gentilium aut catechumenorum vel emergumenorum locum teneant.

CCCCXXXIII. Incesti, dum in ipso detestando atque infando scelere manent, non inter fideles Christianos, sed inter gentiles aut catechumenos vel emergumenos

Adlin. III
c. 123.
Gregor.
II. 1. 1.
Burchard.
lib. 7. c. 11.
Ivo par. 3.
c. 16.
Gratian.
31. q. 1. c.
16. rrye-
nien.

Concil. I-
lerd. c. 4.
Huarin. 4.
c. 14.
Burchard.
lib. 7. c. 7.

Ivo par. 9. c. 19. & 41. Gratian. 13. q. 8. c. 1. Insuper. Vide Ad. dit. III. c. 224.

Math. 18. *Si te non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus.* Nam cum fidelibus non debent orare, nec in Ecclesiam intrare, sed ad ianuam Ecclesie excubare, & intrantibus in eam atque exeuntibus ex ea vultu in terra prostrato veniam postulare, & ut pro se orare non dedignentur flagitare, & lacrymis perfusi, vultu contrito, atque humiliato spiritu, semper omnibus apparere usque ad satisfactionem Ecclesie & proprii Episcopi canonicam reconciliationem manere, & ad pristinum incestum nunquam redire, nec secularia negotia exercere, nec placitis aut accusationibus vel testimoniis interesse, sed crebris sacerdotum precibus, manibusque Pontificis proprii impositionibus, & elemosynarum largitionibus, atque ceterorum bonorum * hominum exhibitionibus eos purgari sanarique oportet.

Concil. A. gath. c. 61. Isaac tit. 4. c. 15. Ivo par. 9. c. 25.

De incestis nullo conjugij nomine prevalendis. CCCCXXXIV. Incestus nullo conjugij nomine prevalendos esse censemus.

De incestis conjunctionibus. CCCCXXXV. Si quis eo gradu se incestuoso ordine cum his personis quibus a divinis regulis prohibitum est conjunxerit, usquequo poenitentiam sequestratione restentur, utrique communione priventur, & neque in palatio habere militiam neque in foro agendarum causarum licentiam habebunt. Nam quoquo modo praedicto se incesto conjunxerint, Episcopi seu Presbyteri, in quorum diocesi vel pago actum fuerit, Regi vel iudicibus seculis perpetratum adnuntient, ut cum ipsis denuntiatum fuerit, se ab eorum communione aut cohabitatione sequestrent. Res autem eorum ad primos parentes usque ad sequestrationem perveniant, sub ea conditione, ut antequam segregentur, per nullum ingenium, neque per parentes, neque per emptionem, neque per auctoritatem regiam ad proprias perveniant facultates, nisi praefatum scelus sequestrationis separatione & poenitentia fateantur.

Tom. I.

De canonice accusationis ordine.

CCCCXXXVI. Accusationis ordinem canonicis dudum regulis institutum servare jubemus; ut si quis Clericus in criminali vel in leviori causa pulsatur, vel in discrimine capitis arcessitur, non statim reus aestimetur quia accusari potuit, ne subjectam innocentiam faciamus. Sed quisquis ille est qui crimen intendit, in iudicio episcopale veniat, nomen rei indicet, vinculum inscriptionis arripiat, custodiat similitudinem, habita tamen dignitatis aestimatione patiatur. Nec sibi fore noverit licentiam meritiendi, cum calumniantes ad vindictam poscat similitudo supplicij.

De servis & libertis vel infamibus personis non recipiendis.

CCCCXXXVII. Omnes servi vel liberti omnique infames personae non permittantur majores natu accusare, vel omnes quos ad accusanda publica crimina leges publicae non admittunt. Infames sunt cuncti quos decreta canonica & ecclesiastica atque leges seculares adscribunt infames esse.

De Episcopis & reliquis sacerdotibus vel Clericis ad seculares iudices minime accusandis.

CCCCXXXVIII. Si quis Episcopus, Presbyter, aut Diaconus, vel quilibet Clerici apud Episcopos, quia alibi non oportet, a qualibet persona fuerint accusati, quicumque fuerit sive ille sublimis vir honoris, sive ullius alterius dignitatis, qui hoc genus inlaudabilis intentionis arripuit, noverit docenda probationibus, monstranda documentis se debere inferre. Si quis ergo circa hujusmodi personas non probanda detulerit, auctoritate hujus sanctionis intelligat se jacturam famae propriae sustinere; ut damno pudoris, existimationis dispendio, discat sibi alienae verecundiae impune insidari saltem de cetero non licere. Nam sicut Episcopos, Presbyteros, Diaconos, ceterosque, si his objecta potuerint comprobare, ab ecclesiasticis gradibus aequum est removeri, ita similis videri debet justitiae modus quod appetitae innocentiae moderatam deferri iustissimum ultionem. Ideo hujusmodi duntaxat causas Episcopi sub testificatione multorum actis audire debebunt.

De Primatum & Metropolitanorum differentia.

CCCCXXXIX. Nulli alij Metropolitanis appellentur Primates nisi illi qui primas sedes tenent, & quos sancti patres

L. 19. Cod. Theod. de accusat. & inscrip. Capitula Angilramni. c. 7. Capitula Herardi. c. 104. Ivo par. 6. c. 132.

VII. 76. Capitula Angilramni. c. 11. Gratian. 6. q. 1. c. 1. Omnes.

L. 41. Cod. Theod. de Episc. & Cleric. Capitula Angilramni. c. 14. Gratian. 21. q. 7. c. 10. Si quis Episcopus.

Capitula Angilramni. c. 25. Ivo par. 5. c. 54.

BB b b

synodali & apostolica auctoritate Primates esse decreverunt. Reliqui verò qui alias metropolitanas sedes sunt adepti, non Primates, sed Metropolitanus vocentur.

De familiaribus vel hominibus, tam liberis, quam servis, dominum accusantibus, vel secreta ejus prodentibus, quid agendum sit.

L. 3. Cod. Theod. Ne praver crim. majest. Ivo par. 16. c. 61. 331.

CCCCXL. Si quis ex familiaribus vel ex servis cujuscumque domus cujuscumque criminis delator atque accusator emerferit, ejus existimatione caput atque fortunas petiturus cujus familiaritati vel dominio inhæserit, ante exhibitionem testium, ante examinatum judicium, in ipsa expositione criminum atque accusationis exordio, ultore gladio feriatur. Vocem enim funestam potius interdicti quam audiri oportet. Eorum verò accusandi sacerdotes vel testificandi in eos obstruimus quos non humanis sed divinis vocibus mortuos esse scimus.

Vide supra c. 322.

Quod Episcopi à Deo, cujus servi existunt, sint judicandi, accusandi, vel damnandi. Quia, juxta Apostolum, nemo alienum servum debet accusare. Et quod non ab humanis aut pravæ vitæ hominibus sint lacerandi, ipso Domino regulam tribuente.

Anaclet. ep. 2.

CCCCXLI. Episcopi à Deo judicandi sunt, non ab humanis aut pravæ vitæ hominibus sunt lacerandi, ipso Domino exemplum dante, quando per ipsum, & non per alios, vendentes & ementes eiecit de templo, & mentas nummulariorum proprio evertit flagello, & eiecit de templo. Et sicut alibi ait: *Deus stetit in synagoga deorum, in medio autem deos discernit.*

Psal. 81.

De his qui se ipsos quocumque modo necant.

Concil. Antioch. c. 17. Ilaacit. 11. c. 32. Burchard. lib. 19. c. 131. Ivo par. 10. c. 6.

CCCCXLII. Quicumque se propria voluntate aut in aquam jactaverit, aut collum ligaverit, aut de arbore præcipitaverit, aut ferro percussit, aut cuilibet voluntarie se morti tradiderit, istorum oblatio non recipietur.

De his qui Clericum injuriaverint.

V. 192.

CCCCXLIII. Quicumque judex aut secularis Presbytero aut Diacono aut cuilibet de clero aut de junioribus matris Ecclesiæ absque audientia Episcopi vel Archidiaconi vel Archipresbyteri injuriam inferre præsumpserit, anathema ab omnium Christianorum confortio habeatur. *Nalici intersint quando canonica jura ventilantur, vel regularia examinantur, nisi in propria accusentur persona.*

CCCCXLIV. Quando ea quæ canonica sunt ventilantur, vel quædam re-

gularia examinantur, nec judices seculares neque aliquos laicos interesse oportet, nisi eos tantummodo qui in propria accusantur persona.

Ut ecclesiastica jura semper inlibata permaneant.

CCCCXLV. Monemus ut jura Ecclesiarum, sicut à patribus divinitus inspiratis sunt ordinata, inviolata permaneant. Nihil alienum improbus ambitus concupiscat, nec per alterius imitationem suum aliquis quaerat augmentum.

Capitulum 111. an. 314. c. 12.

Suggestio populi ad Imperatorem Karolum & Episcopos.

CCCCXLVI. Deus ad hoc vestram religiositatem ordinavit ut & injustitias removeatis, & præsumptiones abscedatis, & sacerdotibus laborantibus succurratis, & multis opprobriis locum non præbeatis, sed post agnitionem, ei qui calumniam patitur adjutorium feratis, illum verò qui calumniam facit, si verè est calumniator, abscedatis.

De alienis judicibus non recipiendis, & peregrinis judiciis vel examina respicienda.

CCCCXLVII. Episcopis singulorum locorum, omnium qui sub eorum degunt moderamine curæ sit causas utilitatesque disponere. Valde enim est incongruum ut, omisis suis, alij quilibet illorum se causis admisceant; sed illi eorum vitam competenti regularique debeant moderatione disponere qui eos ordinare canonicè possunt, vel à quibus ordinati sunt, & qui pro commissis eorumque animabus compelluntur reddere rationem.

De Episcopo qui adversus proprium Metropolitanum vel contra alios quosque habuerit causam quid agendum sit.

CCCCXLVIII. Si fortè, quod non optamus, aliquem Episcopum contra proprium Metropolitanum vel contra alios quosque contingat aliquid habere causæ, decrevimus ut ob hoc sedis apostolicæ judicium hi qui petere festinant licentiam habeant. quod scitis canonum etiam antiquorum patrum institutione permissum.

Quod fundamentum totius bonitatis sit Christus Iesus, & qualiter in ovile ovium per ostium sit intrandum.

CCCCXLIX. Fundamentum aliud nemo potest ponere præter id quod positum est. qui est Christus Iesus. Quisquis ergo cum dilectione Dei & proximi, fidei quæ in Christo est firmitatem tenet, eundem Iesum Christum Dei & hominis filium

1. Cor. 3.

apud se posuit fundamentum. Sperandum ergo est quia ubi Christus fundamentum est, honorum quoque operum sequatur officium. Ipsa quoque per se veritas dicit:

Ioan. 10. *Qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro. Qui autem intrat per ostium, pastor est ovium.*

Et paulò post subiecit dicens: *Ego sum ostium.* Ille ergo in ovile ovium intrat per ostium qui intrat per Christum. Ipse autem per Christum ingreditur qui de eodem creatore ac redemptore humani generis vera sentit & prædicat, & prædicata custodit, culmen regiminis ad officium portandi oneris suscipit, non ad appetitum gloriæ transitorij honoris; curæ quoque suscepti ovilis sollerter invigilat, ne oves Dei aut perverſi homines prava loquentes dilanent, aut maligni spiritus oblectamenta vitiorum suadentes devertant.

De causis definitis minimè recommodendis.

Ivo par. 16. c. 23. **CCCCL.** Flagitari iudicium non debet de causa quæ definita vel iudicata est. *De his qui contra prepositos suos se erigunt, & de accusatoribus vel testibus inimicis, quid agendum sit.*

CCCCLI. Qui se contra præpositos suos erigunt, profectò ostenditur quia esse servi Dei contemnunt. Filius Dei in sancto ait evangelio: *Ego non accuso nec iudico quemquam.* Nihil enim sine patre facit filius; quia communis eorum operatio est & unita voluntas. Hoc verò in loco quasi iudex loquitur, dicens qualis iudex, quales testes Deo esse debeant, ut cognoscant homines in iudicando quòd non ex voluntate & potestate sua sed ex æquitate debeant formare sententiam. Iustitia in iudicando est manifestanda, non potentia.

De regulis Clericorum.

Conc. Mogunt. 20. 871. c. 10. **CCCCLII.** Clerici lege patrum moneantur ut à vulgari vita seculi, à mundi voluptatibus sese abstineant, non spectaculis, non pompis interfint, convivia publica fugiant, privata non tantum pudica sed sobria colant, usuris nequaquam incumbant, qui nec turpium occupationes lucrorum fraudesque cuiusquam studiosè appetant, amorem pecuniæ quasi materiam cunctorum criminum fugiant, secularia officia negotiæque abiciant, honorum gradus per ambitiones non appetant, pro beneficiis medicinarum Dei munera non accipiant, dolos & conjurationes caveant, odium, æmulationem, detractionem, & invidiam fugiant; non vanis oculis, non

Tom. I.

infrenata lingua, aut petulanti tumidoque gestu incedant; sed pudorem ac verecundiam mentis simplici habitu & incessu ostendant. Obscenitatem etiam verborum, sicut & operum, penitus excreantur. Viduarum ac virginum visitationes frequentationisque fugiant, & contubernia extraneorum feminarum nullatenus appetant. Castimoniam quoque immolati corporis perpetuò conservare studeant; aut certè unius matrimonij vinculo fcederentur. Senioribus quoque debitam præbeant obedientiam, neque ullo jactantia studio semetipsos attollant. Postremò in doctrina, in lectionibus, psalmis, hymnis, canticis spiritalibus, exercitio jugi incumbant. Tales enim esse debent qui divinis cultibus sese mancipandos student, scilicet ut dum scientiæ operam dant, doctrinæ gratiam populis administrent.

De neganda accusatorum licentia criminandi priusquam se ipsos purgaverint de his quæ eis obiciuntur.

CCCCLIII. Neganda est accusatorum licentia criminandi priusquam se crimine quo premuntur exuerint.

L. 12. Cod. Theod. de accusat. & inscript. Burchard. lib. 1. c. 164.

Ivo par. 5. c. 274.

Gratian. 3. q. 11. c. 1. *Neganda.*

De falsis testibus & perjuriis quid agendum sit.

CCCCLIV. Si quis convictus fuerit aliquos ad falsum testimonium vel perjurium adtraxisse aut per quamecunque corruptionem sollicitasse, ipse quidem usque ad exitum non communicet.

Conc. Maricon. 1. c. 17. Burchard. lib. 16. c. 8.

De qualitate virginis in conjugio.

CCCCLV. Sciscitandum est si vult pater virginis, quia caput mulieris vir. Requirenda est à patre voluntas virginum, dum Deus relinquat hominem in manibus consilij sui.

Ut Clerici vel laici in aliena Ecclesia non communicent sine litteris Episcopi sui.

CCCCLVI. Statutum est ut unusquisque Clericus vel laicus non communicet in aliena plebe sine litteris Episcopi sui.

Conc. Carthag. 1. c. 7. Regino lib. 1. c. 237.

Vide Addit. IV. cap. 37.

Ut laici contemptores canonum excommunicentur, Clerici verò honore priventur.

CCCCLVII. Si quis statuta supergressus corruerit vel pro nihilo habenda putaverit, si laicus est, communionem, si Clericus, honore privetur.

V. I. 301. Addit. IV. c. 60.

Bbb ij

Ut qui Clericum alienum defendere nititur, communionem privetur.

Conc. His-
pal. II. c. 1.
Concil. A-
relat. V. I.
c. 24.

CCCCLVIII. Si forte aliquis Clericorum regulam disciplinae ecclesiasticae subterfugiens fuerit evagatus, quicumque eum susceperit, & illum Pontifici suo non reconciliaverit, sed magis defendere praesumpserit, Ecclesiae communionem privetur.

De accusationibus in Clericorum causis non suscipiendis quae seculi legibus prohibentur.

Et de Clericis damnatis à nemine defendendis.

Ennod. in
apologes.
pag. 329.
edit. Sit-
mond.
Conc. Car-
thagin. 5.
c. 2.
Gratian.
21. q. 5. c. 3.
si quis cu-
juslibet.

CCCCLIX. Statutum est ut nullae accusationes à iudicibus audiantur ecclesiasticis quae legibus seculi prohibentur. Et ut si quis cujuslibet honoris Clericus iudicio Episcoporum quocumque crimine fuerit damnatus, non liceat eum sive ab Ecclesiis quibus praefuit sive à quolibet homine defendari, interposita poena damni pecuniae atque honoris, quo nec aetatem nec sexum excusandum esse praecipimus.

Ut non alij Metropolitanis Primates appellentur nisi illi qui primas sedes tenent: quia alij non possunt tres turmas facere de Episcopis quam illi qui primas sedes tenent: qui tres turmas facere debent, sicut in hac sententia jubetur.

Supra c.
14.

CCCCLX. Placuit ut quotiescunque Concilium congregandum est, Episcopi qui neque aetate neque aegritudine neque alia graviore necessitate impediuntur, competenter occurrant. Primatibusque suarum provinciarum intimetur ut de universis Episcopis vel duae vel tres turmae fiant, ac de singulis turmis vicissim quotquot electi fuerint, ad diem Concilij instantissimè occurrant.

Quòd cum illis quibus Episcopus non loquitur non sit loquendum, nec excommunicatis communicandum: ut ipsi humiliter semet ipsos, ut festinus reconcilientur.

Concil.
Val. 1. c. 6.

CCCCLXI. Ex epistola sancti Clementis utilia, quae praesenti tempore Ecclesiis necessaria sunt, honorificè profertenda, & cum reverentia ab omnibus fidelibus ac praecipue Clericis recipienda, ex quibus quod specialiter placuit propter venerandam antiquitatem statutis praesentibus roboremus quod superscriptus beatus martyr de beatissimi Petri Apostoli constitutione commemorat dicens: *Quidam autem etiam ex vobis ipsis intellegere debetis si qua sunt quae ipse propter insidias hominum malorum non potest evidentiis & manifestis proloqui. Verbi gratia. Inimicus*

S. Clemens
ep. 1.
Ivo par. 14.
c. 21.
Gratian. di.
93. c. 1. 21
inimicus.

est sicuti pro actibus suis. Vos nolite expectare ut ipse vobis dicat, cum illo nolite amici esse. Sed prudenter observare debetis & voluntati eius, videlicet qui Ecclesiae curam gerit, absque commotione obsecundare, & averti ab eo cui ipsam sentitis adversum, sed nec loqui his quibus ipse non loquitur: ut unusquisque qui in culpa est, dum cupit omnium vel vestram sibi gratiam reparare, festinet citius reconciliari ei qui omnibus praefert: ut per hoc redeat ad salutem cum obedire ceperit monitis praesidentis. & cetera quae in consequentibus denotantur amicis eorum qui veritati inimici sunt. Sciat itaque deinceps clerus ad reatum, sed & fidelium populus ad culpam sibi ascribendum, si quis in hoc vitium malorum computatur, & disciplinae subverfor fore agnoscat.

De non insariandis Episcopis aut lacerandis, sed potius tolerandis.

CCCCLXII. Episcopum verò oportet oportune & importune atque sine intermissione Ecclesiam suam docere, eamque prudenter regere, & admonere ut à vitiis se abstineat, & salutem consequi possit aeternam. Et illa cum tanta reverentia ejus doctrinam debet suscipere eumque amare & diligere ut legatum Dei & praeconeum veritatis, qui, testante veritate, quodcumque ligaverit super terram, erit ligatum & in caelo, & quodcumque solverit super terram, erit solutum & in caelo. Nimis timenda est haec sententia, & providendum vobis ne offendatis eos qui tantam à Domino habent potestatem. Et ideo potius obediendi & summo opere sunt venerandi, non detrahendi, vel lacerandi, aut eiciendi, sed portandi & amandi, ipso dicente Domino: *Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit.* Ideo haec vobis & omnibus fidelibus praecipimus, ut ab his vos caveatis, & posteris vestris non malum sed bonum exemplum relinquantis: quoniam injuria Episcoporum ad Christum pertinet, cujus vice funguntur. Unde & vos, qui veri Dei estis discipuli, abicite à cordibus ante omnia discordias & animorum dissensiones, ex quibus omne opus malum procedit, & benignitatem ac simplicitatem tota mente servate. Veruntamen scitote cuncti quòd supra omnes vos laboret Episcopus: quia unusquisque vestrum suum proprium fert laborem, ille verò & suum & singulorum. Et ideo sicut ille pro vobis omnibus, ita & vos omnes pro eo summo opere laborare debetis, in tantum ut si etiam necesse fue-

Erzähl. 7.
Barthol.
lib. 1. c. 39.
Genes. 7.
2. 1. c. 11.
Luc. 10.

rit, animas vestras pro eo ponatis, sicut & ipse animam suam pro vobis, si necesse fuerit, ponere debet, ipso dicente salvatore: *Bonus pastor animam suam dat pro ovibus suis.* Vos verò obedite eis, & vigilate pro eis; quia ipsi vigilant quasi rationem pro animabus vestris reddituri, ut cum gaudio hoc faciant, & non gementes.

De legitimo conjugio.

CCCCLXIII. Decretum est ut uxor legitime viro jungatur. Aliter enim legitimum, ut à patribus accepimus & à sanctis Apostolis eorumque successoribus traditum invenimus, non fit conjugium nisi ab his qui super ipsam feminam dominationem habere videntur, & à quibus custoditur, uxor petatur, & à parentibus propinquiorebus sponsetur, & legibus dotetur, & suo tempore sacerdotali-ter, ut mos est, cum precibus & oblationibus à sacerdote benedicatur, & à paronymphis, ut consuetudo docet, custodita, & sociata à proximis, quæ tempore congruo petita legibus detur & sollempniter accipiatur. Et biduo vel triduo orationibus vacent, & castitatem custodiant; ut boni soboles generentur, & Domino suis in actibus placeant. Taliter enim & Domino placebunt, & filios, non spurios, sed legitimos atque hereditabiles generabunt.

De his qui de suspitione vel absque legitimo accusatore aliquos judicare præsumunt.

CCCCLXIV. Placuit ut nullus quemquam Clericorum vel laicorum de suspitione aliqua judicare præsumat, similiter, ne sine accusatore legitimo quispianem condemnentur: quia pessimum & periculosum est quempiam de suspitione judicare, aut sine legitimo accusatore quemquam damnare. *Vide supra lib. 5. cap. 398. & lib. 6. cap. 381.*

Ut Episcopi per singulos annos circumeant parochias suas.

CCCCLXV. Placuit ut unusquisque Episcopus per singulos annos cunctas dioceses parochiasque suas circuire non neglegat; sed docendo, confirmando, singula quæque quæ necessaria sunt restaurando, & corrigendo, prout melius valuerit, reformare satagat.

Ut Presbyteri & Diaconi quando per parochias constituuntur, stabilitatis & obedientie sua atque statuta servare promissionem suo faciant Episcopo.

CCCCLXVI. Quando Presbyteri aut Diaconi per parochias constituuntur,

oportet eos professionem Episcopo suo facere.

Capitulare an. 744. c. 10.

Burchard. lib. 2. c. 157.

Ivo par. 3. c. 130. & par. 6. c. 248.

Ne iudices quoslibet Clericos vel servos Ecclesie in suis angariis aut quibuslibet rebus occupare præsumant.

CCCCLXVII. Ut non liceat iudicibus Clericos vel servos Ecclesie in suis angariis occupare.

De Ecclesiis & dotibus earum, ut ad Episcopi semper dispositionem pertineant.

CCCCLXVIII. Placuit ut omnes Ecclesie cum dotibus & omnibus rebus suis in Episcopi proprii potestate constant atque ad ordinationem vel dispositionem suam semper pertineant. *Vide supra cap. 292.*

Quod Clerici iudices seculares adire non debeant.

CCCCLXIX. Ut Clerici qui seculares iudices appetunt excommunicentur.

De his qui viduis vim inferunt, aut feminas invito ducunt.

CCCCLXX. Placuit ut viduis pro castitate violentiam nullus inferat, & ut mulier invita virum non ducat. Quòd si quis fecerit, in triplo nobis bannum nostrum perfolvat, & ab Episcopo, atque, si necesse fuerit, distringente Comite, publicam per gradus canonicos poenitentiam agere cogatur. Et si inobediens extiterit, nobis per firmissimos fidejussores presentetur, ut aut in carcerem retrudatur, aut in exilium deportetur, ut & ceteri timorem habeant, ne unquam talia agere præsumant.

De potentibus qui quoslibet expoliant.

CCCCLXXI. Placuit ut si quis potentium quemlibet expoliaverit, & admonente Episcopo non reddiderit, excommunicetur.

De his qui Ecclesiam intrant & non communicant.

CCCCLXXII. Placuit ut omnes qui in Ecclesiam intrant, nisi à suo fuerint excommunicati sacerdote, communicent. Si qui autem hoc facere noluerint, tandiu à communione & à Christianorum confortio habeantur alieni quandiu per satisfactionem Ecclesie à proprio mereantur per manus impositionem reconciliari Episcopo & sanctæ restitui communioni.

De his qui acceperint eucharistiam & non sumpserint.

CCCCLXXIII. Placuit omnes

B B b b i j

*Capitulae
111. an.
814. c. 11.*

*Conc. Tolet. 1. c. 31.
Gratian. di. 2. de consecr. c. 12.
Hi qui intrant.
Vide infra
Addit. IV. c. 31.*

Conc. Tolet. 1. c. 14.

*Burchard.
lib. 9. c. 1.
Ivo par. 3.
c. 140.
Gratian.
10. q. 1. c.
4. Qualit.*

qui sacram acceperint eucharistiam, & non sumpserint, ut sacrilegi repellantur.

Ve hi qui à sacerdotibus excommunicantur, à fidelibus usque ad reconciliationem, nisi quibus permillum fuerit, semper vitentur.

Conc. To-
let. l. c. 17.
Ivo par. 14.
c. 30.
Gratian. 11.
q. 1. c. 16.
Si quis lai-
cos.

CCCCLXXIV. Placuit ut his qui à suis excommunicantur sacerdotibus nullus fidelium communicet, nisi quibus permillum ab eis fuerit, nec priusquam canonicè reconcilientur ad eos accedat. Quòd si quis facere tentaverit, simili sententiæ subjaceat.

De his qui pro munere aut favore alicujus justitiam opprimunt.

Addit. IV.
c. 1.
L. b. 11. leg.
V. visgosh.
tit. 1. c. 10.

CCCCLXXV. Quàm sit extraneus à Christianæ fidei regula qui se defensorem veritatis insimulat, & veritatem ipsam munerum acceptione commaculat, audiat contra se Prophetam dicentem: *Pro eo quòd vendidistis argento justum & pauperem pro calcamentis, ecce stridabo ego super vos sicut stridet plaustrum onustum feno; & peribit fuga à veloce, & fortis non obtinebit virtutem suam, & robustus corde inter fortes nudus effugiet.*

Qualiter hæc statuta servanda sint. Et de his qui hæc contemnant, sive Clericis, sive laicis, quid agendum sit.

Capitulari
111. an.
114. c. 31.
114. c. 11.
c. 33.

CCCCLXXVI. Has omnes constitutiones ecclesiasticas, quas summatim breviterque perstrinximus, sicut plenius in canone continentur, manere perenni stabilitate sancimus. Si quis ergo Clericus aut laicus harum sanctionum obediens esse noluerit, si Clericus fuerit, excommunicationi subjaceat. Si verò laicus fuerit & honestioris loci persona, medietatem fa-

cultatum suarum amittat filci viribus profuturam. Si verò minoris loci persona est, amissione rerum suarum multatus, in exilio deputetur.

De his que ab antecessoribus nostris circa cultum divinum statuta fuerant, ut semper inlibata permaneant.

CCCCLXXVII. Quæcumque à parentibus nostris diversis sunt statuta temporibus manere inviolata atque incorrupta circa sacrosanctas Ecclesias præcipimus. Nihil igitur à privilegiis immutetur. Omnibus qui Ecclesiis serviunt tuitio deferatur. Quia temporibus nostris ad potiùs reverentiæ cupimus quam his que olim præstita sunt immutari.

De Capitulis apostolica auctoritate roboratis.

CCCCLXXVIII. Maximè trium ultimorum capitula istorum librorum apostolica sunt cuncta auctoritate roborata, quia his cudendis maximè apostolica interfuit legatio. Nam eorum nomina, præter trium, id est, Leonis, Sergij, & Georgij, hic non inferuimus, licet ea per singulos conventus inserta invenissemus, vitantes legentium atque scribentium fastidia. Si quis autem plenius ea nosse voluerit, istorum legat authentica, quibus illa inserta reperiet. Interdum hæc dicendo & amando atque operibus complendo non neglegat. Quia, ut Dominus novit, pro amore & utilitate sanctæ Dei Ecclesiæ, ut horum in procemio prælibatum est, sunt collecta isticque inserta. Legentibus pax, custodientibus gloria, operibusque hæc complementibus vita attribuat æterna oramus.

EXPLICIT LIBER SEPTIMVS.

CAPITVLARIVM ADDITIONES QVATVOR.

ADDITIO PRIMA.

*Consultò heic omittimus hanc primam Additionem,
quia suprâ loco suo edita est pag. 579.*

ADDITIO SECVNDA.

CAPITVLA QVÆ DEINCEPS SEQVVTVR,
non tunc quando præscripta, velut in subsequentiis habentur,
inventâ, collecta, ordinata, hûcque inserta esse noscuntur, sed
postmodum à fidelibus reperta, hac in scedula, sicut acta erant,
sunt inserta, ut faciliùs à fidelibus, quotiens necesse fuerit, re-
periantur.

INCIPIVNT CAPITVLA.

1. **V**T fidei sacramento baptizandi in-
buantur, & ut parvuli de sacris
fontibus ab his non suscipiantur vel ho-
mines ad confirmationem teneantur qui
in publica penitentia adhuc canonicè in-
reconciliati manserint.
2. Quo tempore baptisma celebrari oporteat.
3. Ut pactum in baptisate factum cum
Deo à baptizatis observetur.
4. Quid sit abrenuntiatio in baptismo, &
quomodo observanda sit.
5. De scholis per singulas urbes habendis.
6. Quòd ab Episcopis jejuniis impositionem
manuum fieri oportet.
7. De Presbyteris indiscretè per diversa non
mittendis.
8. Ut Presbyteri qui gradum amiserint,
canonice penitentia subdantur.
9. Ut nullus Presbyterorum Missam solus
celebrare præsumat.
10. Ut in unaquaque Ecclesia proprius Pres-
byter habeatur.
11. Ut in die dominico rurale opus non fiat.
12. De Missarum celebrationibus in locis in-
congruentibus minime agendis.
13. Quòd Presbyteri inconsultis Episcopis vi-
duas velare non debeant.
14. De puellis virginibus à Presbyteris non
velandis.
15. Quòd quedam feminae sibi velum abs-
que assensu sacerdotum imponant.
16. De Abbatissis & sanctimoniachibus que
contra canones viduis & puellis velum
imponant.
17. De feminis nobilibus que post mortem vi-
rorum suorum capita velant statim.
18. De illicito accessu seminarum ad alta-
re.
19. Ut nullus Canonicorum vel monachorum,
nisi predicationis aut alicujus certè ne-
cessitatis causa, & hoc licentia Episcopi,
vel qui ab eo sua vice fungitur, monaste-
rium monachorum aut Canonicorum adi-
re præsumat.

20. Quod pecunia à paupere non sit exigenda cum usura.
 21. De diversis malorum flagitiis.
 22. De aliis vitiis quæ in usu quasi per naturam habentur.
 23. Quod laici uxores sola causa filiorum habere debeant, & quod conjugium à Deo est institutum.
 24. De Regis vocabulo, & qualis ipse esse debeat.
 25. De ministerio regali, quale sit.
 26. Quod in eligendis & constituendis Ecclesie rectoribus Regem magnam vigiliantiam adhibere oporteat.
 27. De Abbatibus constituendis.
 28. De adiutoribus reipublice & ministris eligendis.

INCIPVNT CAPITVLA QVÆ SVNT GENERALITER PER PARROCHIAS POPVLIS DENVNTIANDA.

Vt fidei sacramento baptizandi imbuantur. Et ut parvuli de sacris fontibus ab his non suscipiantur vel homines ad confirmationem teneantur qui in publica penitentia adhuc canonicè irreconciliati manserunt.

Concil. Paris. VI. lib. 1. c. 34.

I. **H**oc admonendum vel denunciandum fidelibus necessariò providimus, ut hi qui fidem Christi expectant, & provectæ ætatis sunt, priusquam ad baptismum accedant, instruantur & fidei & baptismatis sacramento. Similiter & illi instruendi sunt qui parvulos de sacro fonte suscipere voluerint, ut intellegant & vim ejusdem sacramenti, & quid pro aliis spondereint, vel pro quo fidei iustores exiterint. Illos tamen specialiter ab his officiis removendos judicamus, ne alios de sacrosancto fonte baptismatis suscipiant, nec etiam ad percipiendum sancti Spiritus donum aliorum patroni existant, qui & communionem canonica privati & penitentia publicæ sunt subacti, donec per penitentia satisfactionem reconciliationem mereantur. Quos enim lex divina & canonica auctoritas ab Ecclesiarum liminibus & à castris militaribus, ne ruina sint populi, sequestrat, multò magis ab his sacris officiis usque ad tempus penitentia, ut jam dictum est, peractum sunt sequestrandi. *Vide supra lib. 6. cap. 182.*

Ibid. c. 7 8. Barchard. lib. 4. c. 6.

Quo tempore baptisma celebrari oporteat.
 II. Vt extra statuta tempora canonum baptismata non celebrentur: quia sacri canones hoc modis omnibus, nisi aliquod periculum institerit, fieri prohibent, in tantum ut etiam eos qui alio tempore baptizantur, à gradibus ecclesiasticis arceant. *Vt pactum in baptisinate factum cum Deo à baptizatis observetur.*

Concil. Paris. VI. lib. 1. c. 9. Iro. par. 1. c. 201.

III. De eo etiam instruendos fideles necessariò providimus, ut intellegant pactum quod cum Deo in baptisinate fecerunt. Pactum quod cum Deo in baptisinate

fit, à multis ex toto, à multis ex parte transgreditur. Ex toto quippe transgreditur, quando quis post acceptam baptismatis gratiam aut ad infidelitatem aut hæresim aut certè ad schisma prolabitur. Ex parte verò, quando quis aut ad superbiam aut ad invidiam aut ad cetera vitia spiritalia, quæ ex radice superbiae procedunt, labitur. *Vide supra lib. 6. cap. 193.*

Quid sit abrenuntiatio in baptismo, & quomodo observanda sit.

IV. Quid sit abrenuntiare diabolo, operibus & pompis ejus, valde omnes fideles intellegere oportet. Quapropter necesse est ut prædicatores in admonendo & auditores in discendo & opere complendo ab hinc, ut suum cavere possint periculum, magnum adhibeant studium. Abrenuntiare igitur diabolo est penitus eum respicere, spernere, reicere, eique contradicere, seque unumquemque ab eo alienare, sive aliud quid quod hoc verbo in hoc sensu exprimi potest. Opera ejus sunt, quæ utique operibus Salvatoris contraria existunt. Primum superbia, cujus ille auctor est, & quæ cum ex angelo dæmonem fecit, quæ est etiam initium omnis peccati, & cetera vitia, quæ ex radice procedunt superbiae. Pompa diaboli hæc est quæ & pompa mundi, id est, ambitio, arrogantia, vana gloria, omnique cujuslibet rei superfluitas in humanis usibus, unde crescit elatio, quæ multoties honestati solet adscribi, & cetera hujusmodi quæ de fonte superbiae procedere noscuntur. Hæc & his similia sunt quæ unusquisque fidelis tempore baptismatis à se rejecit, Christoque se mancipavit, pactumque cum Deo fecit ne penitus ad ea quibus abrenuntiavit rediret. Verùm si jura humanæ pactionis firmiter conservantur, fixius tamen atque ferventius jura tanti pacti, quæ cum Deo facta sunt, inviolabiliter

Concil. Paris. VI. lib. 1. c. 10.

violabiliter sunt observanda. *Vide supra lib. 6. cap. 193.*

De scholis per singulas urbes habendis.

V. Inter nos pari consensu decrevimus ut unusquisque Episcoporum in scholis habendis & ad utilitatem Ecclesie militibus Christi preparandis & educandis ab hinc majus studium adhiberet. Et in hoc unusquisque studium volumus probare, ut quando ad provinciale Episcoporum Concilium ventum fuerit, unusquisque rectorum scholasticos suos eidem Concilio adesse faciat, quatenus & ceteris Ecclesiis noti sint, & ejus sollers studium circa divinum cultum omnibus manifestum fiat.

Quid ab Episcopis jejuniis impositionem manuum fieri oporteat.

VII. Vt Episcopi non nisi jejuni per impositionem manuum Spiritum sanctum tradant, exceptis infirmis & morte periclitantibus. Sicut autem duobus temporibus, Pascha videlicet & Pentecosten, baptismum, ita etiam traditionem sancti Spiritus à jejuniis pontificibus convenit celebrari.

De Presbyteris indiscretè per diversa non mittendis.

VII. Vt Presbyteri, sicut hætenus factum est, indiscretè per diversa non mittantur; nec ab Episcopis, nec ab aliis Prælati, nec etiam à laicis, ne fortè, propter eorum absentiam, & animarum pericula & Ecclesiarum in quibus constituti sunt neglegantur officia.

Vt Presbyteri qui gradum amiserint, canonice penitentia subdantur.

VIII. De Presbyteris gradum amittentibus visum est nobis ut unusquisque Episcoporum vitam & conversationem morumque emendationem eorum qui gradum amittunt tam ipse quam per ministros suos noverit, eosque penitentia canonice subdere non neglegat, juxta quod in Concilio Cæsariensi titulo primo scribitur. *Presbyter si uxorem acceperit, ab ordine deponatur. Si verò fornicatus fuerit aut adulterium perpetraverit, amplius pelli debet & sub penitentia redigi.* Nonnulli enim, amisso, gradu, ad eò filij Belial efficiuntur ut nec publicis, quia fas non est, nec canonicis, propter quorundam Episcoporum incuriam, legibus constringantur.

Vt nullus Presbyterorum Missam solus celebrare presumas.

IX. Visum etiam nobis fuit illud inhibendum, ut nullus Presbyterorum solus

Missam celebrare presumat: quia ita nec verba Domini salvatoris, quibus mysteria corporis & sanguinis sui discipulis suis celebranda contradidit, nec Apostoli Pauli documenta declarant, nec etiam in ipsis actis Apostolorum, si enucleatim legantur, ita fieri debere ullo modo inventur. Vnde conveniendus immo interrogandus nobis videtur hujusmodi corporis & sanguinis Domini solitarius consecrator, quibus dicit *Dominus vobiscum*, & à quo illi responderetur *& cum spiritu tuo*, vel pro quibus supplicando Domino inter cetera, *Memento Domine famulorum famularumque tuarum & omnium circumstantium*, cum nullus circumstet, dicit. *Quæ consuetudo, quia apostolica & ecclesiastica auctoritati refragatur, & tanto mysterio quandam dehonorationem inrogare videtur, omnibus nobis in commune visum est ut deinceps hujuscemodi usus inhibeatur.*

Vt in unaquaque Ecclesia proprius Presbyter habeatur.

X. Sæpe namque in aliis Conciliis & nunc in nostris conventibus constitutum est ut unaquæque Ecclesia, si facultas suppetit, proprium habeat Presbyterum, & unusquisque Presbyter una tantum sit contentus Ecclesia.

Vt in die dominico rurale opus non fiat.

XI. Inter cetera verò admonitionis nostre officia satis illud necessarium visum est ut populis fidelibus terribiliter denuntiatur ut diem dominicum, in quo auctor vitæ resurrexit à mortuis, honorabiliter & venerabiliter colant. Nam si pagani ob memoriam & reverentiam deorum suorum dies colere, & Judæi more carnali sabbatum carnaliter observare satagunt, quanto magis Christianæ religionis devotio ob memoriam dominicæ resurrectionis eundem diem venerabiliter atque honorabiliter colere debet? Multi namque nostrorum visu, multi etiam quorundam relatu didicimus quosdam in hoc die opera ruralia exercentes fulmine interemptos, quosdam artuum contractione multatos, quosdam etiam visibili igne absumptos, subito in cinerem resolutos pœnaliter occubuisse. Proinde necesse est ut primum sacerdotes, Reges, & Principes, cunctique fideles huic diei debitam observationem atque reverentiam devotissimè exhibeant.

De Missarum celebrationibus in locis incongruentibus minimè agendis.

XII. Illud etiam, quamquam sæpe ad-

Ivo par. 1. c. 48. & fopt. Vide Regimonomem lib. 1. c. 133. 134.

I. 86. VI. 73. 75.

VI. 107. Concil. Paris. VI. lib. 1. c. 30.

VI. 108. VII. 36.

Concil. Paris. VI. lib. 1. c. 48.

Tom. I.

C C C

Concil. Pa-
ris. VI. lib.
c. 47.

monitum sit, iterum inculcandum popu-
lisque denuntiandum summopere visum
fuit, ut Missarum celebrationes in locis
incongruentibus fieri omnino non de-
beant; & necesse est ut unusquisque Epis-
coporum hujuscemodi temerariam con-
suetudinem à parochia sua penitus amo-
veat. Et si quis Presbyterorum ab hinc
(excepto quando in itinere pergitur, &
locus basilicæ procul est, & id in altaribus
ab Episcopo consecratis fieri necessitas
compellit, ne populus Dei sine Missarum
celebratione & corporis & sanguinis do-
minici perceptione maneat) Missarum
celebrationes in hujusmodi illicitis locis
post tot tantisque prohibitiones facere at-
tentaverit, dignum est ut gradus sui peri-
culum incurrat. Satius igitur est Missam
non audire quam eam ubi non licet nec
oportet celebrare aut audire.

*Quod Presbyteri inconsultis Episcopis viduas
velare non debeant.*

Ibid. c. 40.

XIII. Quia ergo quod sæpe in nostris
Conciliis prohibitum est, viduas inconsul-
tis Episcopis velari non debere, & eandem
constitutionem à quibusdam prævari-
cari nunc cognovimus, prorsus ne dein-
ceps fieret interdiximus, ut si quispiam
Presbyterorum deinceps hujus constitu-
tionis contumaciter transgressor extiterit,
scilicet ut aliquam viduam inconsulto E-
piscopo velare præsumat, gradus sui peri-
culum incurrat.

*De puellis virginibus à Presbyteris non
velandis.*

Ibid. c. 41.

XIV. Similiter & de puellis virginibus
à Presbyteris non velandis inhibuimus, in
qua re hæcenus multos Presbyterorum
partim ignorantia, partim temeritate de-
liquisse deprehendimus.

*Quod quædam femine sibi velum absque
assensu sacerdotum imponunt.*

Ibid. c. 42.

XV. Deprehendimus & aliam negle-
gentiam, eò quòd quædam femine sine
consensu sacerdotum velum sibi incautè
imponant, quod similiter ne ulterius fieret
inhibuimus.

*De Abbatissis & sanctimonialibus quæ con-
tra canones viduis & puellis velum
imponant.*

Ibid. c. 43.

XVI. Nihilominus etiam in quibusdam
locis inolitum invenimus usum stultitiæ
plenum, & ecclesiasticæ auctoritati con-
trarium, eò quòd videlicet nonnullæ Ab-
batissæ & aliquæ ex sanctimonialibus vi-
duis & puellis virginibus contra fas velum
imponere præsumant, & ideo nonnullæ

taliter velatæ putant se liberius suis carna-
libus desideriis posse vacare & suas volun-
tates explere. Quapropter statuimus ut si
aut Abbatisa aut quælibet sanctimonialis
post hanc diffinitionem in tantam auda-
ciam proruperit ut aut viduam aut puel-
lam virginem velare præsumat, iudicio ca-
nonico usque ad satisfactionem subdatur.

*De feminis nobilibus quæ post mortem viro-
rum suorum capita velant statim.*

XVII. De nobilibus feminis quæ amif-
sis viris repente velantur, & in propriis
domibus diversas necessitates opponentes
residere delectantur, de quibus in aliis
conventibus coram serenitate vestra jam-
dudum ventilatum & definitum est, ma-
jori sollicitudine studio admonendas esse &
instruendas ab Episcopis statuimus quate-
nus suæ salutis consulant, nec sic indifere-
tè vivendo, & propria noxiæque libertate
utendo, & per diversâ vagando, pericu-
lum animarum suarum incurrant, semper
illud apostolicum ante oculos habentes,
quo dicitur: *Vidua que in delictis est, vi-
vens mortua est.*

De illicito accessu feminarum ad altare.

XVIII. Ut illicitus accessus femina-
rum ad altare non fiat modis omnibus in-
hibuimus. Quia quorundam relatu didici-
mus in quibusdam provinciis contra le-
gem divinam canonicamque institutionem
feminas sanctis altaribus se ultro ingerere
sacratæque vasa impudenter contingere &
indumenta sacerdotalia Presbyteris admi-
nistrare &, quod his magis indecentius
ineptiusque est, corpus & sanguinem Do-
mini populis porrigere & alia quæque, quæ
ipso dictu turpia sunt, exercere, inhibe-
mus ne ulterius fieri præsumatur. Quòd
autem mulieres ingredi ad altare non de-
beant, in Concilio Chalcedonensi & in
decretis Gelasij Papæ copiosè invenitur.

*Ut nullus Canonicorum vel monachorum, nisi
predicationis aut alicujus certe necessita-
tis causa, & hoc cum licentia Episcopi,
vel ejus qui ab eo sua vice fungitur, mo-
nasterium monachorum aut Canonicarum
adire præsumat.*

XIX. Quia etiam comperimus quof-
dam Canonicos & monachos, postposito
religionis suæ pudore, monasteria sancti-
monialium, tam monachorum, quam Ca-
nonicarum, inconsulto Episcopo suo im-
pudenter atque inreverenter adire, qui
obtendere solent se non ob aliud illuc ac-
cedere nisi aut propinquitatis aut familia-
ritatis aut certè nescio cujus colloquutionis

gratia. Quod factum, quia nec canonico nec monastico congruit proposito, prorsus interdiximus, nisi forte causa praedicationis aut certe inevitabilis necessitas id facere coegerit. & hoc nullatenus sine licentia Episcopi, aut illius qui vice illius fungitur, fieri praesumatur. Quod si sermo praedicationis faciendus est, congruo in loco coram omnibus fiat. Si vero conloquendum cum aliqua sanctimonialium ratio exoptulat, id non alibi nisi in constituto loco, id est, in auditorio, sub testimonio virorum religiosorum & religiosarum feminarum fiat. Quando vero sacerdotibus in monasteriis puellaribus Missarum celebrationes faciendae sunt, cum ministris sibi deputatis illic ingrediantur. Quibus rite peractis, non ad secretas conlocutiones sanctimonialium se ullo modo divertant, sed cum ministris suis ilico egrediantur. Porro si sacerdotibus sanctimoniales peccata sua confiteri voluerint, id non nisi in Ecclesia coram sancto altari, adstantibus haud procul testibus, faciant. Si autem infirmitas praepedierit ut in Ecclesia eadem confessio fieri nequeat, in quacunque libet domo faciendae est, non nisi testibus similiter haud procul adstantibus fiat. Nullo modo quippe videtur nobis convenire ut monachus, relicto monasterio suo, idcirco sanctimonialium monasteria adeat ut contentibus peccata sua modum poenitentiae imponat.

Quod pecunia à paupere non sit exigenda cum usura.

Ibid. c. 53. XX. Quia ergo in multimodis usurarum adinventionibus quosdam Clericos & laicos oblitos praedicationis dominicae, quae dicitur,

Levit. 25.

Pecuniam tuam non dabis ad usuram, & frugum superabundantiam non exiges, ego Dominus Deus vester, in tantam turpissimum lucri rabiem exarsisse cognovimus ut in multiplicibus atque innumeris usurarum generibus sua adinventione & cupiditate repertis pauperes affligant, opprimant, & exhauriant, adeo ut multi fame confecti pereant, multi etiam, propriis derelictis, alienas terras expetant, in quibuscunque locis hoc fieri didicimus, ne ulterius fieret, cum ingenti protestatione modis omnibus inhibuimus, attendentes illud quod in libro Exodi Dominus per legislatorem dicit: *Si pecuniam tuam dederis populo meo pauperi, qui habitat tecum, non urgeas eum quasi exactor, nec usuris opprimas.* In libro quoque Levitici: *Si attenuatus fuerit frater tuus & infirmus manu, &*

Exod. 22.

Levit. 25.

Tom. I.

susciperis eum quasi advenam & peregrinum, & vixerit tecum, non accipias ab eo usuram nec amplius quam dedisti. Time Dominum Deum tuum, ut vivere possit frater tuus apud te. Et in libro Deuteronomij: *Si annus, inquit, de fratribus tuis qui morantur intra portas civitatis tuae, in terra quam Dominus Deus daturus est tibi, ad pauperem venerit, non obdurabis cor tuum, nec contrahas manum, sed aperies eam pauperi, & dabis mutuum quo indigere eum perspexeris. Item in eodem: Cave ne forte subrepat tibi impia cogitatio, & dicas in corde tuo, appropinquat septimus annus remissionis, & avertas oculos tuos à paupere fratre tuo, nolens ei mutuum quod postulat commodare, ne clamet contra te ad Dominum, & fiat tibi in peccatum; sed dabis ei, nec ages quippiam callidè in ejus necessitatibus sublevandis, ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni tempore in cunctis ad quae manum miseris.* Amos Propheta ait: *Audite hoc qui conteritis pauperem, & despicere facitis egenos terre dicentes: Quando transibit messis, & venundabimus merces, & sabbatum, & aperiemus frumentum, ut imminuamus mensuram, & augeamus siclam, & supponamus frateras dolosas, ut possideamus in argento egenos & pauperes pro calciamentis, & quisquilias framenti vendamus.* Hieronymus in expositione Ezechielis Prophetae: *Putant quidam usuram tantum esse in pecunia. Quod praevidens scriptura, omnis rei aufert superabundantiam, ut plus non recipias quam dedisti. Solent in agris frumenti & milij, vini & olei, ceterarumque specierum usura exigi, sive, ut appellat sermo divinus, superabundantia, verbi gratia, ut hyemis tempore demus decem modios, & in messe recipiamus quindecim, hoc est, amplius parte media. qui iustissimam se putaverit, quartam plus accipiet portionem. Et solent argumentari ac dicere. Dedi unum modium, qui satius fecit decem modios. Nonne justum est ut medium modium de meo plus accipiam, cum ille mea liberalitate novem & semis de meo habeat. Nolite errare, inquit*

Deuter. 15.

Amos 8.

Hieronymus lib. 6. in Ezechiel.

Galat. 6.

Conell Pa. lib. VI. lib. 1. c. 3.

Apóstolos, Deus non irridetur. Respondeat enim nobis breviter fenerator misericors, utrum habenti dederit, an non habenti. Habenti utique dare non debuerat, sed dedit quasi non habenti. Ergo quare plus exigit quasi ab habente? Alij pecunia feneratora solent munuscula accipere diversis generis, & non intellegunt usuram appellari & superabundantiam quicquid illud est, si ab eo quod dederit, plus acciperint. De mensurarum namque inaequalitate, & modis injustis & sextariis, quae

CCC ij

Domini lege haberi prohibentur, qualiter res ad certam correctionem perducipossit, non satis perspicue nobis patet, eò quòd in diversis provinciis diversa ab omnibus penè habeantur. Hoc tamen modis omnibus optamus & admonemus, ut saltem nullus duplices mensuras in sua dominatione aut habeat aut haberi permittat: quoniam hac occasione multos pauperes affligi in plerisque locis cognovimus.

De diversis malorum flagitiis.

XXI. Sunt sanè diversorum malorum patratores, quos & lex divina improbat & condemnat, pro quorum etiam diversis sceleribus & flagitiis populus fame & pestilentia flagellatur, & Ecclesie status infirmatur, & regnum periclitatur. Contra quos nos eorum malitiam exaggerantes, quanquam in sacris eloquiis satis sint excitata, necessarium prævidimus iterum nostra admonitione & exhortatione præcaveri omnino oportere, sicut sunt diversarum pollutionum patratores, quas cum masculis & pecoribus nonnulli diversissimis modis admittunt, quæ incomparabilem dulcedinem piissimi creatoris ad amaritudinem provocantes, tanto gravius delinquant quanto contra naturam peccant: pro quo etiam scelere igne cælesti conflagratæ inferni que hiatu absorptæ sunt civitates, necnon & quadraginta & eo amplius millia stirpis Benjaminæ mucrone fraterno confossa sunt. Hæc porro indicia & evidentes vindictæ declarant quam detestabile & execrabile apud divinam majestatem hoc vitium extet. Extant & alia perniciosissima mala, quæ ex ritu gentilium remansisse non dubium est, ut sunt magi, arioli, fortilegi, venefici, divini, incantatores, somniatorum conjectores, quos divina lex intractabiliter puniri jubet. De quibus in lege dicitur: *Anima que declinaverit ad magos & ariolos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eam, & interficiam illam de medio populi sui. Sanctificamini & estote sancti, quia ego sanctus sum Dominus Deus vester. Custodite præcepta mea, & facite ea, quia ego Dominus qui sanctifico vos.* Et alibi: *Magos & ariolos & maleficos terre vivere ne patiamini.* Dubium etenim non est, sicut multis est notum, quòd quibusdam præstigiis atque diabolicis illusionibus ita mentes quorundam inficiunt poculis amatoriis, cibis, vel phylacteriis, ut in insaniam versi à plerisque judicentur, dum proprias non sentiunt contumelias. Ferunt enim suis ma-

leficiis aëra posse conturbare, & grandines immittere, futura prædicere, fructus & lac auferre, aliisque dare, & innumera à talibus fieri dicuntur. Qui ut fuerint hujusmodi reperti viri seu feminae, in tantum disciplina & vigore Principis acrius corrigendi sunt in quantum manifestius ausu nefando ac temerario servire diabolo non metuunt. De his quoque in Concilio Ancyrano titulo **XXIII.** ita scriptum est: *Qui divinationes expetunt, & morem gentilium subsequantur, aut in domos suas hujusmodi homines introducunt, exquirendi ali-quid arte malefica, aut expiandi causa, sub regula quinquennij jaceant secundam gradus penitentiae definitos.* Oportet enim hæc in omnibus, & maxime in his locis, ubi licet & impune multi se posse aut perpetrare hoc confidunt, ut studiosius & diligentius admonerentur & severius corrigantur.

De aliis vitiis quæ in usu quasi per naturam habentur.

XXII. Sunt & alia detestanda vitia, quæ ita habentur quasi naturaliter in usu, ut ea perpetrantes quanti sint discriminis non advertant; sicut sunt ea quæ Apostolus aperte enumerat, id est, ebrietates, comestiones, contentiones, iræ, rixæ, dissensiones, detractiones, invidiæ, inimicitia, quæ homines, juxta eundem Apostolum, à regno Dei excludunt, ita in-quietent: *Qui enim talia agunt, regnum Dei non consequuntur.* In tantum enim ea impudenter & fidenter quidam committunt ut meritò de illis dici possit: *Letantur cum malè fecerint, & exultant in rebus pessimis.* Unde oportet ut omnes Christiani hæc & subtiliter intellegant & studiosissime caveant, ne fortè ea perpetrantes, & alia bona quæ agunt perdant, & propter hæc à regno Dei se alienos faciant. Similiter etiam de otioso sermone, juxta Domini vocem, omnes reddituri sumus in die judicij rationem: de scurrilitate & stultiloquio & maledictionibus, quoniam juxta Apostolum, maledicentes regnum Dei non possidebunt. De mendacio, de periculoso, noxio, assiduoque juramento, & obscenis turpibusque canticis, omnibus Christianis intellegendum & observandum est ut summopere ab his se caveant, ne his studentes per negligentiam detrimentum suarum patiantur animarum. Hæc igitur quæ breviter præmissa sunt, primùm adjuvante divina gratia à nobismetipsis abdicando, formam & exemplum aliis præbere volumus, & fidelibus vestris

Concil. An-
cil. VI. 15
3. c. 2.

Galat. 5.

VL. 117.

humiliter innotescere & fideliter denuntiare necessario judicavimus. Sed & per parrochias nostras omnes admonendo instruere cupimus, ne, quod absit, per suam ignorantiam & nostram negligentiam hujuscemodi mortiferis subjaceant vitis.

Quod laici uxores sola causa filiorum habere debeant, & quod conjugium à Deo est institutum.

Concil. Paris. ibid.

VI. 130.
237-240.
244.

XXIII. Congessimus etiam in opere conventus nostri nonnulla alia capitula ad laicorum fidelium observationem & salutem pertinentia, quorum hic omnia proximitate mentionem tantum facimus; scilicet quod nosse eos oporteat conjugium à Deo esse constitutum, & quod non sit causa luxuria, sed causa potius filiorum appetendum, & ut virginitas, sicut doctores nostri tradunt, usque ad nuptias sit custodienda, & ut uxores habentes neque pellicem neque concubinam habere debeant, quomodo etiam in castitate uxores suas diligere, eisque ut pote vasi infirmiori honorem debitum debeant impendere, & quod commixtio carnalis cum uxoribus, gratia fieri debeat proles, non voluptatis; & qualiter à coitu praegnatum uxorum viris abstinendum sit, necnon & qualiter menstruo tempore viris ab uxoribus suis abstinendum sit, & quod nisi causa fornicationis, ut Dominus ait, non sit uxor dimittenda, sed potius sustinenda; & quod hi qui causa fornicationis dimissis uxoribus suis alias ducunt, Domini sententia adulteri esse notentur; sive etiam qualiter incesta Christianis cavenda sint, & quod loca Deo dicata frequentius devotiusque à fidelibus ad Deum exorandum sibi que propitium faciendum sint adeunda; & quod in basilicis Deo dicatis non sit fabulis otiosis turpibusque & obscenis sermocinationibus vacandum, & negotia secularia publicaque placita habenda; & quod qui hæc in Ecclesiis Dei faciunt, majora sibi peccata accumulunt. De justo iudicio judicando, & munerum acceptione cavenda. De falso testimonio vitando, & de detractione vitanda, necnon & de ceteris que longum est dinumerare. Sunt etiam alia plura flagitia pernecessario corrigenda, quæ nos ideo hic inferere non necessarium duximus quoniam satis evidenter in vestris Capitulis ea comprehensa esse scimus, quæ vos vestra auctoritate & fidelium consilio per strenuos Missos vestros corrigenda esse censuistis.

Hæc nos fideles & devotissimi famuli & oratores vestri juxta parvitatem sensus nostri, prout brevis temporis permisit, secundum sanctam ordinationem vestram, de his quæ ad nostram & confacerdotum subjectorumque nostrorum correctionem & emendationem pertinere perspeximus, necnon & de his quæ populis necessario annuntianda & admonenda prævidimus, illud etiam quod vestre pietati deprecandum modo judicavimus, pauca de multis quæ in nostris conventibus gesta sunt excerptantes, in unum redigendo succinctè & ordinatim adnotavimus. Sed quamquam ordine præposito de his que præmissa sunt, vestro ardentissimo desiderio prius satisfacere elegerimus illud tamen quod in capite prius ponendum fuerat, & ad vestram specialiter personam ministeriumque pertinere cognovimus, nullatenus oblivioni tradidimus, sed potius vestre salutis prospicientes, nonnulla capitula necessaria fideliter collegimus, & vobis familiariter admonitionis gratia porrigenda devovimus; ut apertè atque distinctè inspiciendo, legendo, & audiendo vestra cognoscere possit solertia de quibus & pro quibus in memoratis conventibus nostris, secundum virum possibilitatem nostrarum, fideliter egerimus.

De Regis vocabulo, & qualis esse debeat ipse.

XXIV. Ut quid Rex dictus sit, Isidorus in libro sententiarum scribit. Rex enim, inquit, à rectè agendo vocatur. Si enim pie & justè & misericorditer agit, meritò Rex appellatur. Si his caruerit, non Rex, sed tyrannus est. Antiqui autem, ut idem Isidorus in libro etymologiarum scribit, omnes Reges tyrannos vocabant. Sed postea pie & justè & misericorditer regentes Regis sunt nomen adepti; impiè verò, injustè, crudeliterque principantibus, non Regis, sed tyrannicum aptatum est nomen. Vnde & beatus Gregorius ait in Moralibus: *Viros namque sanctos proinde Reges vocari in sacris eloquiis didicimus, eo quod rectè agant, sensusque proprios bene regant, & motus resistentes sibi rationabili discretionem componant. Rectè igitur illi Reges vocantur qui tam semetipsos quam subditos bene regendo pacificare noverunt. Ad quid etiam constitutus sit Imperator, Fulgentius in libro de veritate prædestinationis & gratiæ scribit: *Clementissimus quoque Imperator non ideo est vas misericordiæ præparatum in gloria**

Concil. Paris. V. I. in præfat. lib. 3.

Ibid. lib. 1. c. 1.
Concil. Aquisgr. II. tit. 3. c. 1.
Conc. Mogunt. an. 888. c. 2.

Isidor. lib. 3. Sentent. c. 48.

Gregor. M. lib. 11. Moral. c. 8. & in 4. psal. pennit.

quia apicem terreni principatus accepit, sed si in imperiali culmine recta fide orat, & vera cordis humilitate praeditus, culmen regiae dignitatis sanctae religioni subiciat, si magis in timore servire Deo quam in timore dominari populo delectetur, si in eo lenitas iracundiam mitigat, ornat benignitas potestatem, si se magis diligendam quam metuendum cunctis exhibeat, si subiectis salubriter consulat, si iustitiam sic teneat ut misericordiam non relinquat, si pro omnibus ita se sanctae matris Ecclesiae catholicae meminerit sicut filium ut eius paci atque tranquillitati per universum mandum prodesse suam faciat principatum. Magis enim Christianum regitur ac propagatur imperium dum ecclesiasticam potestatem exhibeat, quam in parte quacunque terrarum pro temporali securitate pugnatur. Vnde & Iudocus scribit: Principes namque seculi nonnunquam intra Ecclesiam potestatis adeptae culmina tenent ut per eandem potestatem disciplinam ecclesiasticam muniant. Ceterum intra Ecclesiam potestates necessariae non essent nisi ut quod non praevalet sacerdos efficere per doctrinae sermonem, potestas hoc imperet per disciplinae terrorem. Saepem per regnum terrenum caeleste regnum proficit; ut qui intra Ecclesiam positi contra fidem & disciplinam Ecclesiae agunt, rigore Principum conterantur, ipsamque disciplinam, quam Ecclesiae utilitas exercere non praevalet, cervicibus superborum potestas principalis imponat. Salomon in Proverbis: Misericordia & veritas custodiant Regem, & roborabitur clementia thronus eius.

De ministerio regali, quale sit.

XXV. Regale namque ministerium specialiter est populum Dei gubernare & regere cum aequitate & iustitia, & ut pacem & concordiam habeant studere. Ipse enim debet primò defensor esse Ecclesiarum & servorum Dei, viduarum, orphanorum, ceterorumque pauperum, necnon & omnium indigentium. Ipsi enim terror & studium huiusmodi, in quantum possibile est, esse debet; primò, ut nulla iniustitia fiat, deinde, si evenerit, ut nullo modo eam subsistere permittat, nec spem delitescendi sive audaciam male agendi cuiquam relinquat; sed sciant omnes quoniam si ad ipsius notitiam pervenerit quippiam mali quod admiserint, nequaquam incorrectum aut inultum remanebit, sed iuxta facti qualitatem erit & modus iustae correctionis. Vnde oportet ut ipse qui iudex est iudicum, causam pau-

perum ad se ingredi faciat, & diligenter inquirat, ne forte illi qui ab eo constituti sunt, & vicem eius agere debent in populo, iniuste aut negligenter pauperes oppressiones pati permittant. Scire autem & unumquemque, cuiuslibet sit ordinis, oportet quia si de otioso sermone Deo rationem redditurus est, multò magis de ministerio sibi divinitus commissò. De ministerio autem Regis ita Iob loquitur: Cùmque sederem quasi Rex circumstante ex-
eritu, eram tamen marentium consolator; ausus audiens beatificabat me, & oculus videns testimonium reddebat mihi quòd liberissem pauperem vociferantem & papillam cui non esset adiutor. Benedictio perituri super me veniebat, & cor viduae consolatus sum. Iustitia indutus sum, & vestivi me sicut vestimento & diademate iudicio meo. Oculus factus est mihi, & pes claudens. Pater eram pauperum, & causam quam nesciebam diligentissimè investigabam. Conterebam molas iniuri, & de dentibus illius aufererebam predam. SALOMON. Rex qui sedet in solio iudicij, dissipat omne malum intuitu suo. Item idem in libro Sapientiae: Diligite iustitiam qui iudicatis terram, sentite de Domino in bonitate, & in simplicitate cordis quaerite illum. Item ibi: Audite ergo Reges & intelligite, distate iudices finium terre, probete aures vos qui continetis multitudines, & placeatis vobis in turbis nationum; quoniam data est à Domino potestas vobis & virtus ab altissimo, qui interrogabit opera vestra, & cogitationes scrutabitur; quoniam cùm essetis ministri eius, non rectè iudicastis, neque custodistis legem iustitiae, neque secundam voluntatem Dei ambulastis. Horrendè & citò apparebit vobis Dominus, quoniam iudicium durissimum in his qui praesunt fiet. Exiguo enim conceditur misericordia; potentes autem potenter tormenta patientur. Non enim subtrahet personam cuiusquam Dominus, nec reveretur cuiusquam magnitudinem: quoniam pusillum & magnum ipse fecit, & aequaliter pro omnibus cura est illi. Extant & alia innumera sanctarum scripturarum testimonia regio nomini & officio convenientia; super quibus colligendis vestra sancta devoto idcirco magnum nobis ademit laborem, eò quòd divina gratia adeo tot virtutum prerogativis vestrum repleverit animum & exornaverit dignitatem ut non sit necessè sacerdotibus Domini copiosioribus exemplis qualibet exaggeratione vestrum animum onerare. Quare Deo omnipotenti gratias uberrimas ac multiplices referi-

Ibidor. lib.
1. 5. c. 1.
Concil. Pa-
rif. VI. lib.
1. c. 1.
Concil. A-
quisgran.
II. tit. 3. c.
1.
Burchard.
lib. 11. c. 43.
Ivo par. 16.
c. 44.
Gratian.
11. q. 1. c.
10. Princi-
palis.

Prov. 10.

Concil. Pa-
rif. VI. lib.
1. c. 1.
Concil. A-
quisgran.
II. tit. 3. c.
1. 4.

Concil. A-
quisgran.
lib. 11.

mus, qui ita vos pia religione, sancta devotione, benigna humilitate, amore justitiae, operibus misericordiae, ceterarumque sanctarum virtutum perfectione sua gratuita, pietate ditavit ut merito ab omnibus amandi & imitandi sitis. Verum quòd si haec vobis coelitus adtributa non fuissent, cum temporali periculo propter auctoritatem ministerij nostri vos ad ea peragenda admonere, immo admonendo exigere à vobis quoquo modo debuimus, vos è contra, propter divinum amorem & honorem, & admonendo nos ad potiora provocatis, & pium opportunumque adjutorium nobis ferre devotissimè curatis. Proinde humillimis precibus specialiter pietati vestrae suggerimus ut bonum quod cepistis, Deo opitulante indefinenter perficere non gravemini, & in adimplendis operibus justitiae & pietatis ac misericordiae nullatenus deficiatis: quoniam non inchoantibus, sed perficientibus, praeium aeternae vitae datur. Et juxta veritatis vocem: *Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.*

Quòd in eligendis & constituendis Ecclesiae rectoribus Regem magnam vigilantiam adhibere oporteat.

Concil. Pa-
rif. VI. lib.
3. c. 21.
Concil. A-
quisgr. II.
tit. 3. c. 9.
Conc. Mo-
gant. an.
888. c. 3.

XXVI. Iterum monendo magnitudi-
ni vestrae suppliciter suggerimus ut deinceps in bonis pastoribus rectoribusque in Ecclesia Dei constituendis magnam studium atque solertissimam adhibeatis curam. Quia si aliter factum fuerit, & ordo ecclesiasticus suam non habeat dignitatem, & religio Christiana in multis labefactando damna detrimenti sui patietur, & animae vestrae, quod non optamus, periculum generabitur.

De Abbatissis constituendis.

Concil. Pa-
rif. ibid. c.
21.
Concil. A-
quisgr. ibid.
c. 10.

XXVII. Similiter deposcimus ut in Abbatissis constituendis vestrum specialiter caveatis periculum, sicut vobis saepe est admonitum, & per divinam auctoritatem crebrius manifestatum.

De adjutoribus reipublicae & ministris eligendis.

Concil. Pa-
rif. ibid. c.
21. & seqq.
Concil. A-
quisgr. ibid.
c. 11. &
seqq.

XXVIII. Sed & hoc obsecramus, ut in eligendis adjutoribus vestris & reipublicae ministris, qui vice vestra populum Dei regere & gubernare atque judicare debent, solertissimam providentiam habeatis, semper illud attendentes quod in libro

Exod. 18. Exodi ad Moysen dicitur: *Provide, inquit, de omni populo viros prudentes & timentes Deum, in quibus sit veritas, & qui oderint avaritiam, & constitue ex eis tribunos & cen-*

turiones & quinquagenarios, qui judicent populum omni tempore. Quicquid autem majus fuerit, referent ad te, & ipsi minora tantummodo judicent, levitasque tibi sit partio in alios onere. Si hoc feceris, implebis imperium Domini, & praecepta ejus poteris sustinere. Unde & in libro Deuteronomij: *Judices, inquit, & magistratos constitues in omnibus portis tuis quas Dominus Deus tuus dederit tibi, per singulas tribus tuas, ut judicent populum iusto judicio, nec in aliquam partem declinent.* Item ibi: *Dixique vobis in illo tempore: Non possum solus sustinere vos, quoniam Dominus Deus vester multiplicavit vos, & estis hodie sicut stella caeli plurima. Dominus Deus patrum vestrorum addat ad hunc numerum multa milia, & faciat vobis sicut locutus est. Non valeo solus vestra negotia sustinere & pondus & jurgia. Date è vobis viros sapientes & graves & quorum conversatio sit probata in tribus vestris.* Sed & in libro Paralipomenon

ita legitur: *Constituitque Rex Iosaphat judices terre in cunctis civitatibus Juda munitis per singula loca. Et precipiens iudicibus, Videte, ait, quid facitis. Non enim hominis exercetis iudicium, sed Domini, & quodcumque judicaveritis, in vos redundabit. Sit timor Domini vobiscum, & cum diligentia cuncta facite. Non enim est apud Dominum Deum vestrum iniquitas, nec personarum acceptio, nec cupido munerum.* Rogamus etiam vestram pietatem propter divinam misericordiam, vestramque salutem, ac totius populi utilitatem, necnon & regni honorem atque stabilitatem, ut vestra pietas solertissimam vigilantiam adhibeat quatenus consiliarij & dignitatis vestrae ministri, custodèsque animae vestrae & corporis, qui debent esse intra regnum aliis decus & bonitatis exemplum, & in exteris nationibus bonae opinionis condimentum, caritatem, pacem, atque concordiam, omni simulatione & caliditate postposita, adinvicem habeant, ut secundum Dei voluntatem & vestram honestatem atque totius regni profectum communiter decertent, & veri vobis adjutores in omnibus concorditer existant. Tunc etenim veri consiliarij verique adjutores vestri & totius regni salubriter esse poterunt, si unanimes extiterint & invicem dilectionem habuerint. Decet quippe ut sacra domus vestra cunctis spectabilis appareat & imitabilis existat, & fama suae bonae opinionis sive alios imperij vestri subiectos sive exteras nationes abundantissimè perfundat.

Deut. 1.

2. Paral. 19.

Vbi igitur omnes diffensiones & discordia dirimenda, & omnis militia imperiali auctoritate est comprimenda, necesse est ut quod in aliis corrigere decernit, in ea minime reperitur. Nam & hoc humiliter obsecrando admonemus, ut liberos vestros, quos vobis divina pietas largiri voluit, in timore Dei jugiter diligentere erudiatis, sicuti & facitis & ut in mutuae dilectionis caritate & fraternitatis amore atque unanimitatis concordia vicissim consistant, sedula paternaque admonitione insistant, & ne illicitis actibus creatoris sui offensam incurrant, provida sollertique circumspectione nihilominus invigiletis, attendentes beatum Iob, cujus studium, ut Beatus Gregorius in Moralibus libris scripsit, circa filios erudiendos tale extitit ut non solum eos exterius perfectos opere & sermone efficeret, verum etiam eorum corda sacrificij oblatione mundaret. Attendite etiam & David instruente Salomonem filium suum, de quo in primo libro Malachim legitur: *Ego, inquit, ingredior viam universae terrae. Confortare, & esto vir fortis, & observa custodias Domini Dei tui, ut ambules in viis ejus, & custodias ceremonias ejus & iudicia ejus & praecepta & testimonia, sicut scriptum est in lege Moysi.* Et in libro Paralipomenon: *Tu autem, Salomon fili mi, scito Deum patris tui, & servi ei corde perfecto & animo voluntario.* Attendite etiam Tob, de quo legitur quod cum factus esset vir, accepit uxorem Annam ex tribu sua, & genuit ex ea filium, nomen suum imponens ei, quem ab infantia timere Deum docuit & abstinere ab omni peccato. Item idem alloquens eundem filium suum. *Omnibus, inquit, diebus vitae tuae habeto Deum in mente, & cave ne aliquando peccato consentias, & praetermittas praecepta Dei nostri. Ex substantia tua fac elemosynam, & noli avertere faciem tuam ab ullo paupere. Ita enim fiet ut nec a te avertatur facies Domini. Quomodo poteris, ita esto misericors, & cetera.* Item paulo post. *Attende tibi, fili, ab omni fornicatione, & praeter uxorem tuam nequaquam patiaris crimen scire. Superbiam nunquam in tuo sensu aut in corde dominari permittas. Ex ipsa enim initium sumpsit omnis perditio. Et idem non post multa: Consilium semper a sapiente perquire, omni tempore benedic Deo, & pete ab eo ut vias tuas dirigat, & omnia consilia tua in ipso permaneant.* Item idem: *Audite ergo filij mei patrem vestrum, servite Domino in veritate, & inquire ut faciatis*

quae sunt placita illi: & filiis vestris mandate ut faciant iustitias & elemosynas, & ut sint memores Dei, & benedicant cum in omni tempore in veritate & in tota virtute sua. His omnibus praebitis, notescimus vobis quod ea quae in capitulis vestris nobis tractanda commisit, scilicet quid a Principibus & reliquo populo vel ita ut divina auctoritas doceat aut aliter teneatur, vel quid inde ex parte aut ex toto dimissum sit ut non teneatur, fatemur quia in his capitulis quae superius continentur, necnon & in his quae praesenti anno conscribi & per Missos vestros ob vicia comprimenda per imperium vestrum direxistis, multa demonstrata sunt quae a pastoribus Ecclesiarum & a Principibus & a reliquo populo haecenus neglecta extiterunt, & aliter quam divina auctoritas se habeat, in his eos egisse & agere novimus. Sed si haec nostra sacerdotalis admonitio effectum Deo operante per vestrum bonum studium ab hinc obtinuerit, credimus quod multa quae a multis aliter quam divina auctoritas se habeat dimissa sunt, quae non tenebant, corrigentur. Nam & illud quod in eisdem capitulis continetur, ut manifestum fieret quae cause id effecerint ut sacerdotes & Principes a recto tramite deviasent, exceptis praemisissis capitulis, in quibus, sicut diximus, multa negligebantur, specialiter tamen unum obstaculum ex multo tempore jam inolevisse cognovimus, id est, quia & principalis potestas, diversis occasionibus intervenientibus, secus quam auctoritas divina se habeat in causas ecclesiasticas profulserit, & sacerdotes partim negligentia partim ignorantia in cupiditate, in secularibus negotiis & sollicitudinibus ultra quam debuerant se occupaverint, & hac occasione aliter quam divina auctoritas doceat, in utraque parte actum extitisse dubium non est. Sed quia, Deo miserante, a progenitoribus & genitore vestro & a vobis multa correcta gratulamur, si ea quae admonemus prosperum successum habuerint, credimus quod ad perfectionis statum vestra intentio nostraeque devotio, Deo cooperante, pervenire possit. Veruntamen quia novimus statum huius regni sub tali conditione & tenore crevisse atque dilatatum esse, & a prudentissimis sanctisque praedecessoribus vestris, sive scilicet ab Episcopis, sive a Principibus hanc causam ex toto correctam non fuisse propter haec quae suo tempore dici possunt, & pondus tantae considerationis parvitas

parvitas nostræ vires excessit, quoniam nec otium nec spatium temporis nec plenitudinem consacerdotum nostrorum, sicut ipsa necessitas exposcebat, habuimus, ideo hæc congruentiori & aptiori tempore, vita comite, si Deus ita annuerit, tractanda ac consideranda distulimus quoniam tantæ considerationis perfectio indiget assensu & adiutorio Principum & multitudine atque devotione necnon & studio sacerdotum & obedientia vel concordia populi & congruentia loci temporisque

spatio. Porro de episcopali libertate, quam Deo annuente veltróque adminiculo suffragante adipisci ad Dei servitium peragendum cupimus, suo in tempore vobis dicenda atque vobiscum conferenda reservavimus, quatenus ita sit, ut & nosmet ipsos salvare, populóque nobis subiecto utiliter prodesse, atque pro vobis & stabilitate imperij vestri liberius valeamus exorare, & de vestris obsequiis & regni adiutorio solatium debitum minime subtrahatur, sed, si possibile fuerit, potius augeatur.

ADDITIO TERTIA.

Hæc capitula propriè sunt ad Episcopos vel ad ordines quosque ecclesiasticos pertinentia, quæ non solum observare, sed etiam sibi subiectis vel commissis facienda perdocere debent.

1. **D**E rebus Ecclesiæ.
2. *Ut Episcopi per electionem clero- & populi vita merito & sapientia eligantur.*
3. *De canonica professione à multis deturpata.*
4. *Quòd Episcopi in Longobardia positi ab eis quos ordinabant sacramenta & munera exigere solerent.*
5. *De capitulis quæ de incestis nuptiis & aliis causis agenda essent.*
6. *De causa monachorum, quibus eligendi sibi Abbates licentia data sit ex se ipsis.*
7. *De his qui à proprio Episcopo non accipiunt christiana.*
8. *Ut nullus nisi iusto iudicio expolietur.*
9. *De eo qui post veritatem repertam aliquid deinceps discatur.*
10. *De causis quæ lege non continentur à iudicibus ecclesiasticis minime iudicandis.*
11. *De conversatione accusati vel accusatoris.*
12. *De his qui Christiani nominis honorem neglexerunt.*
13. *Ut oblationes in domibus ab Episcopis vel Presbyteris non fiant.*
14. *Quòd posteriore pacto omne pactum dissolvatur.*
15. *De accusatoribus de inimici domo procedentibus.*
16. *De fratrum provisione, ne irrationabiliter fiat.*
17. *De Clericis qui in seditione arma volentes sumpserunt.*
18. *Quòd lex Imperatorum non sit supra legem Dei.*
19. *De confessione peccatorum in oratione Deo cotidie agenda.*
20. *Quòd spiritualis examinet omnia, & ipse à nullo examinetur.*
21. *Ut tempore menstruo ab uxoribus abstinereatur.*
22. *De his qui erga Episcopos vel erga actores Ecclesiæ aliquam querelam justam habuerint.*
23. *De potestate ligandi atque solvendi concessa sacerdotibus à Christo.*
24. *Ut Presbyteri qui sine præcepto Episcoporum ad externas Ecclesias transferunt, à communionem suspendantur.*
25. *De eo qui sibi iudicem contrarium senserit.*
26. *De pace & concordia & unanimitate.*
27. *De potestate Episcoporum pro rebus ecclesiasticis, ac de convenientia Episcoporum cum laicis.*
28. *De injuria Episcopi & letania subversa.*
29. *De decimis.*
30. *Ut Ecclesiæ pacem habeant.*
31. *De intestato Episcopo.*
32. *Iterum de pace Ecclesiarum.*
33. *De beneficiis ecclesiasticis.*
34. *De ordinibus sacris.*
35. *De oblatione & pace in Ecclesia facienda.*
36. *Ut malum ebrietatis omnino vietur.*
37. *De multitudine Clericorum.*
38. *De spiritualibus filiis.*

39. *Vt canticum luxuriosam circa Ecclesias deferatur.*
40. *Quales sint Clerici.*
41. *De Episcopis & Abbatibus, ut ante se joca turpia fieri non permittant.*
42. *De iustis judiciis ab Episcopis agendis.*
43. *De Clericis qui de Ecclesia desistunt.*
44. *De monachorum & Canonicorum militia cum consilio utiliter implenda.*
45. *Viduas in delictis non oportere vivere.*
46. *Vt Clerici non habeant actiones seculares.*
47. *De eo qui contra canonica statuta egerit.*
48. *De eo qui res Ecclesie per falsam precariam vel fraudem adipiscitur.*
49. *Quod antiquus mos ponitendi, qui iuxta canonicam auctoritatem agendus est, jam ab usu recesserit.*
50. *De Clerico ad tutelam vocato.*
51. *De Ecclesiis in rebus propriis constitutis & inter heredes divisis.*
52. *De his qui bis aut ter ab Episcopis confirmantur, ignorantibus tamen eisdem Episcopis.*
53. *De Clericis ad tabulas ludentibus.*
54. *De his qui fervorum matrimonia dirimunt.*
55. *De his qui pleniter peccata non confitentur.*
56. *De sanctis Ecclesiis.*
57. *De his qui solummodo confiteri Deo peccata debere dicunt.*
58. *Quod personarum acceptio in omnibus cavenda sit iudicis.*
59. *De monachis & sanctimonialibus.*
60. *Quod multi in penitentia delictis indulgeant.*
61. *De his qui ex industria peccant.*
62. *De monacho qui monasterium suum dimiserit.*
63. *Quod penitentia secundum canonam statuta agi debeat.*
64. *Quod quidam Presbyteris absque consensu Episcoporum Ecclesias dent vel auferant.*
65. *De Scottis, qui se Episcopos esse dicunt, & quosdam absque licentia dominorum suorum ordinant.*
66. *De monachis laicis.*
67. *De his qui in Cena Domini eucharistiam negligunt.*
68. *Quod infirmi & egroti oleo benedicto perungendi sunt.*
69. *De sponso vel sponsa in monasterio ingressa.*
70. *De locis in quibus Missæ celebrandæ sunt.*
71. *De his que ad aurium & oculorum pertinent oblectamentum, quæque sacerdotes vitare debent.*
72. *De Ecclesia edificanda.*
73. *Vt sacerdotes à ludis secularibus se caveant.*
74. *De Presbyteris & Diaconibus, ut Episcoporum suorum in bonis operibus vestigia sectentur.*
75. *De eo qui in domo sua oratorium fecerit.*
76. *Quantam curam Episcopi circa indigas habeant.*
77. *De erogatione Episcopi in pauperibus & familia Ecclesie.*
78. *De Diaconissa.*
79. *De Presbytero non ordinando ante legitimum tempus.*
80. *De Episcopis, qualiter parrochias suas diligenter perscrutentur.*
81. *De religiosa muliere decepta.*
82. *Vt decime semper consulto Episcoporum dispensentur.*
83. *Ne quilibet Presbyter de titulo minore ad majorem transeat.*
84. *De blasphemia in Deum.*
85. *De viduis juvenibus, ne cito velentur.*
86. *Vt Comites & iudices Episcopis suis consentiant, ipsique eos honorificè recipiant.*
87. *De herede, si quippiam dispositione non implet.*
88. *Vt Comites & iudices viles personas non admittant ad testimonium.*
89. *Vt nullus Christianus munera exigat pro quolibet placito.*
90. *De rebus quæ paganis non concedantur.*
91. *De placitis secularibus, ne in Ecclesia fiant.*
92. *De incestuosis, parricidis, atque homicidis.*
93. *De magicis artibus & incantationibus.*
94. *Ne nomen Dei in vanum jurando assumatur.*
95. *De laicis, ne munera à Presbyteris exigant.*
96. *De pace & concordia.*
97. *De Comitibus & iudicibus, ut obediētes sint suo Episcopo.*
98. *Vt Episcopi semel in anno parrochias suas circumeant.*
99. *De christmate à Presbyteris custodiendo sub sigillo.*
100. *De his qui beneficium habent de rebus Ecclesie.*
101. *De eo qui infamis furto efficitur.*
102. *De eo qui absens fuerit minime damnando.*
103. *De omnibus possessionibus à præceptore possessori reddendis.*

104. De incestis, quod non sint legitimi heredes.
 105. *Ut liceat litigatori vitiatam causam appellationis remedio subleuare.*
 106. De oratione obedientis.
 107. *Ut unaqueque provincia à iudicibus propriis iudicetur.*
 108. Quod unumquemque iuste & pie vivere oporteat.
 109. De gratia prolatore, ut eam adfirmet.
 110. Quod sacerdos in habitu religionis persistere debeat.
 111. De eo qui causam habuerit, ut à propriis iudicibus iudicetur.
 112. De Canonicis Clericis qui in civitatibus vel in monasteriis degent.
 113. De communicatione Ecclesie cum nihil habentibus.
114. De his qui sua possident, & sibi aliquid dari volunt.
 115. De damnatis nuptiis.
 116. Ne proprius filius de baptismo suscipiatur.
 117. De subintroductis mulieribus.
 118. Iterum de pace Ecclesiarum.
 119. De fugitiuis Clericis.
 120. Quid sint letanie.
 121. De Clericis iniuste tonsoratis.
 122. De eo quid sit relinquere mundum.
 123. Quod incestam committit qui se consanguineæ suæ usque affinitatis lineam coniungit.
 124. *Ut incesti, quandiu in scelere manent, non fidelium Christianorum, sed tantum aut gentiliū aut catechumenorum vel energumenorum locum teneant.*

INCIPIVNT SVPRASCRIPTA CAPITVLA ET EORVM TEXTVS.

De rebus Ecclesie.

I. 77. I. **Q**uia juxta sanctorum patrum traditionem novimus res Ecclesie vota esse fidelium, pretia peccatorum, & patrimonia pauperum, cui non solum habita conservare, verum etiam multa, Deo opitulante, conferre optamus; tamen ut ab ecclesiasticis de non dividendis rebus ullius Ecclesie suspicionem dudum conceptam penitus amoveremus, statuimus ut neque nostris neque filiorum & Deo dispensante successorum nostrorum temporibus, qui nostram vel progenitorum nostrorum voluntatem vel exemplum imitari voluerint, nullam penitus divisionem aut jacturam patiantur.

Ut Episcopi per electionem cleri & populi vite merito & sapientie eligantur.

V. 78. II. Sacrorum canonum non ignari, ut in Dei nomine sancta Ecclesia suo liberius potiretur honore, adensum ordini ecclesiastico præbuimus, ut scilicet Episcopi per electionem cleri & populi secundum statuta canonum de propria diocesi, remota personarum & munerum acceptione, ob vite meritum & sapientie donum eligantur, ut exemplo & verbo sibi subiectis usquequaque prodesse valeant.

De canonica professione à multis deturpata.

I. 79. III. Quia verò canonica professio à multis, partim ignorantia, partim desidia, deonestabatur, operæ pretium duximus, Deo annuente, apud sacrum conventum ut ex dictis sanctorum patrum, velut ex diversis pratis, quosdam vernantes floscu-

Tom. I.

los carpendo tractando in unam regulam Canonicorum & Canonicarum congregare, & Canonicis vel sanctimonialibus servandam contradere, ut per eam canonicus ordo absque ambiguitate possit servari. Et quoniam illam sacer conventus ita etiam laudibus extulit ut usque ad unum iota observandam percenseret, statuimus ut ab omnibus in eadem professione degentibus indubitanter teneatur & modis omnibus sive à Canonicis sive à sanctimonialibus canonicè degentibus deinceps observetur. Sed & de Ecclesiarum honore, quomodo, Deo adjuvante, quantum in nobis est, vigeat, similiter in subter adnotatis capitulis insertum esse dinoscitur.

Quod Episcopi in Longobardia positi ab eis quos ordinabant sacramenta & munera exigere solerent.

IV. De Episcopis verò in Longobardia I. 91. constitutis, qui ab his quos ordinabant sacramenta & munera contra divinam & canonicam auctoritatem accipere vel exigere soliti erant, modis omnibus inhibendum est ne ulterius fiat; quia, juxta sacros canones, uterque à gradu proprio talia facientes deici debent.

De capitulis que de incestis nuptiis & aliis causis agenda essent.

V. Nonnulla verò capitula, sicut de I. 104. incestis nuptiis, necnon & de Ecclesiis quæ inter coheredes dividuntur, & tali occasione proprio honore carent, sive de his Ecclesiis quæ nimium rebus propriis sunt adtenuatæ, vel certè de his rebus quæ

DDdd ij

nuper necessitate compellente à nonnullis Ecclesiis sunt ablatae, & si qua sunt alia sive in ecclesiasticis sive in publicis rebus emendatione digna, quae temporis brevitate efficere nequimus, in tantum differendum illud dignum judicavimus donec, Domino favente, consulto fidelium facultas nobis id efficiendi ab eo tribuatur. Inventa verò, ut Deo opitulante effectum obtineant per tempora, hic inferenda censuimus.

De causa monachorum, quibus eligendi sibi Abbates licentia data sit ex se ipsis.

I. 87. VI. Monachorum siquidem causam qualiter, Deo opitulante, ex parte disposuerimus, & quomodo constitutum fuerit, ex se ipsis sibi eligendi Abbatis licentiam dederimus, & qualiter Deo opitulante quieti vivere propositumque suum indefesse custodire valeant ordinaverimus, in alia scedula diligenter adnotari fecimus, & ut apud successores nostros ratum foret & inviolabiliter conservaretur confirmavimus.

De his qui à proprio Episcopo non accipiunt chrismata.

VII. Si quis de alio chrismate quam de illo novo quod proprii Episcopi largitione vel concessione accipit baptizare, nisi praecipiente morte, tentaverit, pro temeritatis ausu ipse in se suae damnationis protulisse sententiam manifestatur.

Ut nullus nisi iusto iudicio expolietur.

VIII. Non est privilegium quo spoliari possit jam nudatus. Ideo, nisi iusto iudicio decernente, nullus expolietur.

Inl. I. in ep. 2. ad Oriental. c. 8.

Concil. Rom. V. sub Symmacho.

Burchard. lib. 1. c. 144.

Ivo par. 5. c. 257.

Gratian. 2. q. 2. c. 5. Nullus.

Innoc. IV. in lib. 6. Decretal. lib. 2. tit. 5. c. 1. Frequens.

De eo qui post veritatem repertam aliquid deinceps discutit.

Ivo par. 16. c. 334. IX. Quisquis enim post veritatem repertam aliquid ulterius discutit, mendacium quaerit. Idcirco ab omnibus cautè agendum est.

De causis quae lege non continentur à iudicibus ecclesiasticis minime iudicandae.

Eutychian. cp. 2. c. 4. X. Ut nullae causae à iudicibus ecclesiasticis audiantur quae legibus non continentur, vel quae prohibita esse noscuntur.

De conversatione accusati vel accusatoris.

VII. 110. XI. Quarendum est in iudicio cujus sit conversationis & fidei is qui accusat & is qui accusatur.

De his qui Christiani nominis honorem neglexerunt.

XII. Ut acculandi vel testificandi li. VII. 457. centia denegetur qui Christianae religionis & nominis dignitatem neglexerint.

Ut oblationes in domibus ab Episcopis vel Presbyteris non fiant.

XIII. Quòd non oporteat in domibus oblationes celebrari ab Episcopis vel à Presbyteris.

Concil. Laodic. c. 58.

Regino lib. 1. c. 151.

Burchard. lib. 3. c. 60. 82.

Ivo par. 3. c. 63.

Gratian. di. 1. de consecr. c. 1. Tabernaculum.

Quòd posteriore pacto omne pactum dissolvatur.

XIV. Omne pactum posteriori dissolvitur pacto. Homo verò liber statum suum & pejorare & immeliorare potest. Paulus lib. 1. Sentent. tit. 1. & lib. 2. tit. 11.

Vide supra lib. 7. cap. 335.

De accusatoribus de inimici domo prodeuntibus.

XV. Accusatoribus de inimici domo prodeuntibus non est credendum.

Symmach. in synodo Rom. V.

Gratian. 3. q. 5. c. 3. Accusatoribus.

De fratrum provisione, ne irrationabiliter fiat.

XVI. Ita consulendum est fratribus ut non videamur destruere quod aedificatum est. Si enim quod aedificavi destruo, praevicariorem me ipse constituo.

De Clericis qui in seditione arma volentes sumpserunt.

XVII. Clerici qui in quacunque seditione arma volentes sumpserint, reperti, amisso ordinis sui gradu, in monasterium in poenitentiae contradantur. VII. 117. Capitula Herardi c.

Quòd lex Imperatorum non sit supra legem Dei.

XVIII. Lex Imperatorum non est supra legem Dei, sed subtus.

Nicol. I. ep. ad Episcopos Concil. Silvanect.

Burchard. lib. 15. c. 10.

Ivo par. 4. c. 86. & par. 16. c. 11.

Gratian. di. 10. c. 1. Lex.

De confessione peccatorum in oratione Deo cotidie agenda.

XIX. Quòd confessio peccatorum, excepta ea quae sacerdotibus ad consilium accipiendum Deumque placandum fit, Deo frequenter in oratione fit facienda. VII. 111.

Burchard. lib. 4. c. 71.
Ivo par. 3. c. 266.
Gratian. di. 4. de consecr. c. 112.
Si quis de alio.

Ivo par. 16. c. 334.

Eutychian. cp. 2. c. 4.

VII. 110.

Quod spiritualis examinet omnia, & ipse à nullo examinetur.

XX. Spiritualis iudicat omnia. Ipse autem à nemine iudicatur.

Vt tempore menstruo ab uxoris abstineatur.

VII. 235. XXI. Quod tempore menstruo omnino ab uxoris sit abstinentium.

De his qui erga Episcopos vel erga actores Ecclesie aliquam querelam iustam habuerint.

VII. 330. XXII. Si qui erga Episcopum vel actores Ecclesie quamlibet querelam habere iustam se crediderint, non Primates aut alios addeant iudices priusquam ipsos conveniant familiariter, non semel, sed sapissime, ut ab eis aut suam iustitiam aut iustam recipiant excusationem. Si autem secus egerint, ab ipsis & ab aliis communione priventur, tanquam Apostolorum patrumque aliorum contemptores, de quibus ait Propheta: *Erunt quasi non sint, & peribunt viri qui contradicunt vobis.*

De potestate ligandi atque solvendi concessa sacerdotibus à Christo.

XXIII. Quod nosse oporteat laicos sacerdotibus ligandi atque solvendi potestatem à Domino esse collatam, & quod eorum monitis parere atque excommunicationi humiliter subumbere debeant.

Vt Presbyteri qui sine præcepto Episcoporum ad externas Ecclesias transferunt, à communione suspendantur.

VI. 85. XXIV. Presbyteri qui sine iussione proprii Episcopi de Ecclesiis ad alias Ecclesias migraverint, tandiu à communione habeantur alieni quandiu ad eandem redierint Ecclesias in quibus primitus sunt instituti.

De eo qui sibi iudicem contrarium senserit.

VII. 240. XXV. Si quis iudicem pro quibuscunque causis adversum sibi senserit, aut habuerit fortè suspectum, vocem appellationis exhibeat. *Vide infra Addit. IV. cap. 18. & seq.*

De pace & concordia & unanimitate.

VI. 373. Conc. Mogunt. an. 813. c. 5. XXVI. Vt pax & concordia sit atque unanimitas in populo Christiano. Quia unum Deum patrem habemus in cælis, & unam matrem Ecclesiam, unam fidem, unum baptismum, ideo in una pace & in unanimitate concorditer vivere debemus, si ad unam veram hereditatem regni cælestis cupimus pervenire: quia non est dissensionis Deus, sed pacis, ut Mart. 1. ipse ait: *Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur.*

De potestate Episcoporum pro rebus ecclesiasticis, ac de convenientia Episcoporum cum laicis.

XXVII. Vt Episcopi potestatem habeant res ecclesiasticas prævidere, regere, & gubernare, atque dispensare secundum canonum auctoritatem. Volumus ut & laici in eorum ministerio obediant Episcopis ad regendas Ecclesias Dei, viduas & orphanos defendendos, & ut obedientes sint eis ad eorum Christianitatem servandam. Et Episcopi consentientes sint Comitibus & iudicibus ad iustitias faciendas. Et ut nullatenus per aliquorum mendacium, vel falsum testimonium, neque per perjurium, aut per præmium, lex iustam aliquo depravetur.

De injuria Episcopi & letania subversa.

XXVIII. Si quis Episcopo vel aliis ministris intra Ecclesiam injuriam fecerit, iubemus eum tormentis subjectum in exilio mori. Sed & si ipsa sancta oratoria vel divina ministeria conturbaverit, vel letaniam evertent, capitali periculo subiaceat. Sin autem contumeliam tantum fecerit, tormentis & exilio tradatur.

De decimis.

XXIX. Admonemus atque præcipimus ut decima Deo omnino dari non neglegatur, quam Deus ipse sibi dari constituit: quia timendum est ut quisquis Deo suum debitum abstrahit, ne fortè Deus per peccatum suum auferat ei necessaria sua.

Vt Ecclesie pacem habeant.

XXX. Reum confugientem ad Ecclesiam nemo extrahere audeat, neque inde donare ad penam vel ad mortem, ut honor Dei & sanctorum ejus conservetur. Sed rectores Ecclesiarum pacem & vitam ac membra eis obtinere studeant. Tamen legitime componant quod iniuste fecerunt.

De incestato Episcopo.

XXXI. Si quicumque ex gradu ecclesiastico sine testamento & sine cognitione discesserit, hereditas ejus ad Ecclesiam ubi servivit devoluatur. Similiter de sanctimonialibus.

Iterum de pace Ecclesiarum.

XXXII. Præcipimus ut in Ecclesiis aut in domibus Ecclesiarum vel atris placita secularia minimè fiant.

Capitula Herardi c. 109.

Concil. Mogunt. an. 883. c. 21.

De beneficiis ecclesiasticis.

XXXIII. Quicumque beneficium

V. 158. D D d d iij

Conc. Mo-
gunt. an.
813. c. 41.

ecclesiasticum habent, ad recta Ecclesie restauranda vel ipsas Ecclesias emendandas omnino adjuvent, & nonam & decimam reddant. *Vide infra cap. 100.*

De ordinibus sacris.

V. I. 118. XXXIV. Lector, Subdiaconus, Diaconus, Presbyter, si clericatus honorem contempserint, curiali conditioni cum suis facultatibus subiciantur.

De oblatione & pace in Ecclesia facienda.

V. 160. XXXV. Oblationem quoque & pacem in Ecclesia facere jugiter admoneatur populus Christianus: quia ipsa oblatio sibi & suis magnum est remedium animarum, & in ipsa pace vera unanimitas & concordia demonstratur.

Vt malum ebrietatis omnino visetur.

V. 162. XXXVI. Magnum malum ebrietatis, unde omnia vitia pullulant, modis omnibus cavere precipimus. Qui autem hoc vitare noluerit, excommunicandum esse decrevimus usque ad emendationem congruam.

De multitudine Clericorum.

V. I. 117. XXXVII. Ne passim Episcopus multitudinem Clericorum faciat, sed secundum meritum vel redditum Ecclesiarum numerus moderetur.

De spiritalibus filiis.

V. 163. XXXVIII. Precipimus ut unusquisque compater vel proximi spiritalis filios suos catholicè instruant.

Vt canticum luxuriosum circa Ecclesias deseratur.

V. 164. XXXIX. Canticum turpe atque luxuriosum circa Ecclesias agere omnino contradicimus, quod ubique vitandum est.

Quales sint Clerici.

V. I. 116. XL. Nemo fiat Clericus nisi qui bonum testimonium habet & litteratus est.

Concil. Rem. II. c. 19.
Capitula Herardi c. 108.
Burchard. lib. 8. c. 92.
Ivo par. 7. c. 110.

De Episcopis & Abbatibus, ut ante se joca turpia fieri non permittant.

XL I. Vt Episcopi & Abbates ante se joca turpia facere non permittant, sed pauperes & indigentes secum ad mensam habeant, & lectio divina ibi personet, & sumant cibum cum benedictione & laude Dei secundum Apostolum: *Sive manducatis, sive bibitis, omnia in laudem Dei facite.*

Concil. Rem. II. c. 19.
Burchard. lib. 1. c. 60.

De justis judiciis ab Episcopis agendis.

XLII. Vt Episcopi iudices judicia justa discernant. Quia sunt quædam modò judicanda, quædam Dei iudicio reservanda. Scriptum est enim: *Nolite iudicare ante tempus, quoadusque veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum,*

1. Cor. 4.

& manifestabit consilia cordium. Et tunc laus erit unicuique à Deo. Et illud memores sint: In quo enim iudicio iudicaveritis, iudicabitur de vobis.

De Clericis qui de Ecclesia desistunt.

XLIII. Clericis de Ecclesia desistentibus, & aliis in loco revocatis, si redierint discessi, nil eis præstetur. Hoc verò quod discedentes reliquerunt, non in usu rectorum, sed succedentibus cedat.

De monachorum & Canonicorum militia cum consilio utiliter implenda.

XLIV. Vt monachi & Canonici plenter consilium habeant qualiter Deo militare animasque eorum melius valeant custodire, ne propter aliquam necessitatem occasionem quarant vagandi, & inter ipsos propter hoc locus tentandi delibolo.

Viduas in delictis non oportere vivere.

XLV. Vt vidua non sint in delictis, sed secundum Apostolum sub potestate Episcopi vivant, sicuti decet.

Concil. Rem. II. cap. 34.

Burchard. lib. 8. c. 40.

Ivo par. 7. c. 59.

Vt Clerici non habeant actiones seculares.

XLVI. Clericus vel monachus neque exactor publicarum rerum, neque conductor, aut vectigalium vel curationis domus, vel procurator litis, vel fideiussor in talibus causis fiat.

De eo qui contra canonica statuta egerit.

XLVII. Si quis contra hæc statuta fecerit, si Episcopus est, omnes res ejus ex quacunque causa vel persona, sive ante episcopatum, sive postea ad eum pervenerint, Ecclesie sue eas vindicare sancimus. Si verò Clerici ibi hoc fecerint, poenam pecuniarum, quam Episcopus exiimaverit exigere, Ecclesie vindicandam.

Hi verò qui actiones suas eis commiserunt, vel fideiussores eos pro supradictis causis acceperunt, nullam contra Ecclesiam vel administratores ejus, vel adversus ipsas personas quos crediderunt, habeant actionem. Si verò quis eos pro publico debito vel exactione crediderit, vel fideiussores receperit, de substantia sibi debitum compellatur exsolvere.

De eo qui res Ecclesie per falsam precariam vel fraudem adipiscitur.

XLVIII. Vt si quislibet hominum res Ecclesie per mendacia vel mala ingenia in precariam sibi acquirere & habere voluerit, & post factas precarias eadem mendacia ad aures ejusdem rectoris Eccle-

Concil. Rem. II. c. 45.

V. I. 114.
Julian. An-
tec. nov.
113. c. 8.

V. I. 114.
Ibid.

Concil. Rem. II. c. 17.

fiat delata fuerint, ipsa Ecclesia res suas, quæ ei mendaciter abstracta fuerunt, pleniter absque ullius contradictione omnimodis recipiat. Ille verò qui res suas per eadem mendacia, propter cupiditatem ipsius precariæ, eidem Ecclesie tradidit, simili modo in suam recipiat dominationem.

Quod antiquus mos penitendi, qui juxta canonicam auctoritatem agendus est, jam ab usu recesserit.

Concil. Ca-
bilon. II.
c. 25.
XLIX. Modò penitentiam agere juxta antiquam canonum institutionem in plerisque locis ab usu recessit, & neque excommunicandi neque reconciliandi antiqui moris ordo servatur; ut à Domino Imperatore impetretur adiutorium qualiter, si quis publicè peccat, publica mulctetur penitentia; ut secundum ordinem canonum pro merito suo quis excommunicetur & reconcilietur.

De Clerico ad tutelam vocato.

L. Si Episcopus, Presbyter, Diaconus, Subdiaconus ad tutelam vel curationem vocentur, tantum munus administrationis in hoc conceditur suscipere; si tamen intra quatuor menses per competentem judicem in scriptis manifestaverit quòd hujusmodi munus sua sponte recepit. Et tunc circa aliam tutelam præjudicium non patiatur.

De Ecclesiis in rebus propriis constitutis & inter heredes divisis.

Concil. Ca-
bilon. II.
c. 26.
Barthard.
lib. 3. c. 42.
Ivo par. 1.
c. 46.
LI. Perlatum ad nos est quòd inter heredes Ecclesie in rebus propriis constitutæ dividantur, & tanta per eandem divisionem similitas oriatur ut unius altaris quatuor partes fiant, & singule partes singulos habeant Presbyteros. Quod sine discordia & similitate nullo modo geri potest. Vnde nobis visum est quòd hujusmodi Ecclesie inter heredes dividi non debeant. Et si in contentionem venerint, & similitates inter eos surrexerint, per quas sacerdos suo ibi officio fungi non possit, præcipiatur ab Episcopo civitatis ut nullo modo ibi Missarum solemnia celebrentur donec illi ad concordiam redeant & pari voto atque consilio Ecclesia illa sacerdotem canonicè habeat, qui liberè suum ministerium ibi peragere possit.

De his qui bis aut ter ab Episcopis confirmantur, ignorantibus tamen eisdem Episcopis.

Concil. Ca-
bilon. II.
c. 27.
Barthard.
lib. 4. c. 50.
LII. Dictum nobis est quòd quidam de plebe bis aut ter ab Episcopis, ignorantibus tamen eisdem Episcopis, confirmantur. Vnde nobis visum est eandem

confirmationem, sicut nec baptismum, iterari minimè debere: quia qui bis vel amplius baptizantur aut confirmantur, non seculo sed soli Domino sub habitu regulari vel clericali religiosè famulari decretum est.

De Clericis ad tabulas ludentibus.

LIII. Si quis Clericus ad tabulas ludat, vel spectaculis adtendat, per tres annos à sacro ministerio prohibeatur. Et si dignam penitentiam fecerit, reconcilietur.

De his qui servorum matrimonia dirimunt.

LIV. Dictum est nobis quòd quidam legitima servorum matrimonia potestativa quadam præsumptione dirimant, non adtendentes illud evangelicum: *Quod Deus conjunxit, homo non separet.* Vnde nobis visum est ut conjugia servorum non dirimantur, etiamsi diversos dominos habeant, sed in uno conjugio permanentes, dominis suis serviant. Et hoc in illis observandum est ubi legalis conjunctio fuit & per voluntatem dominorum.

De his qui pleniter peccata non confitentur.

LV. Sed & hoc emendatione indigere perpeximus quòd quidam, dum confitentur peccata sua sacerdotibus, non plenè id faciunt. Quia ergo constat hominem ex duabus esse substantiis, anima videlicet & corpore, & interdum animi motu, interdum carnis fragilitate peccatur, sollerti indagatione debent inquiri ipsa peccata, ut ex utrisque plena fiat confessio; scilicet ut ea confiteantur quæ per corpus gesta sunt, & ea quibus in sola cogitatione delinquitur. Instruendus est itaque peccatorum suorum confessor ut de octo principalibus vitiis, sine quibus in hac vita difficile vivitur, confessionem faciat, quia aut cogitatione, aut, quod est gravius, opere, eorum instinctu peccavit. Odium etenim, invidia, superbia, vel certè hujusmodi animæ pestes tanto periculosius ludent quanto subtilius serpunt.

De sanctis Ecclesiis.

LVI. Nullus sub Romana ditione constitutæ Ecclesie, vel sinodochie, vel monasteriorum rectores, earum rem immobilem nequaquam liceat alienare, id est, agrum, domum, mancipium, panes civiles, neque creditori obligare. (Alienatio enim est venditio, donatio, permutatio, emphyteusos perpetuus contractus) omnes omnino convenit ut se ab hujusmodi alienatione abstineant. Tabellio verò qui

Ivo par. 1.
c. 244.
Gratian. dl.
3. de con-
secr. c. 8.
Dilectum est.

Julian. An-
tec. rov.
253. c. 15.

Concil. Ca-
bilon. II.
c. 30.
Lib. 2. leg.
Longob. tit.
12. c. 10.
Barthard.
lib. 9. c. 29.
Ivo par. 8.
c. 14. 167.
& par. 16.
c. 335.
Gratian.
29. q. 2. c.
8. Dilectum
est.

Concil. Ca-
bilon. II.
c. 32.
Barthard.
lib. 19. c. 34.
Ivo par. 15.
c. 52.

II. 29.

talia instrumenta conscripserit, perpetuo exilio tradatur. Magistratus verò iudices, qui talia instrumenta consenserint, & dignitatem & facultates amittant.

De his qui solummodo confiteri Deo peccata debere dicunt.

Conc. Ca-
bilon. 11.
c. 35.
Capitulare
Theodulfi
c. 30.
Burchard.
lib. 19. c.
115.
Ivo par. 13.
c. 155.
Gratian di.
1. de penit.
c. 90. *Qui-
dam Deo.*

LVII. Quidam Deo solummodo confiteri debere dicunt peccata, quidam verò sacerdotibus confitenda esse percensent. Quod utrumque non sine magno fructu intra sanctam sit Ecclesiam, ita duntaxat ut & Deo, à quo remissio est peccatorum, confiteamur peccata nostra, & cum David dicamus: *Delictum meum cognitum tibi feci, & iniquitatem meam non abscondi. Dixi, confitebor adversus me iniquitates meas Domine; & tu remisisti impietatem peccati mei.* Et secundum Apostoli institutionem confiteamur alterutrum peccata nostra, & oremus pro invicem ut salvemur. Confessio itaque quæ Deo fit, purgat peccata. Ea verò quæ sacerdoti fit, docet qualiter ipsa purgantur peccata. Deus namque salutis & sanitatis auctor & largitor plerumque hanc præbet suæ potentia invisibili administratione, plerumque medicorum operatione.

Quod personarum acceptio in omnibus cavenda sit iudicis.

Concil. Ca-
bilon. 11.
c. 14.
Burchard.
lib. 19. c. 59.
Ivo par. 13.
c. 73.

LVIII. Quia igitur, Apostolotestante, non est personarum acceptio apud Deum, & in omnibus iudiciis cavenda est, multò magis in hoc penitentia iudicio præcaveri debet ut nullus sacerdotum unquam aut gratia aut odio alicujus personæ secus iudicet quàm quod in canonibus sacris inveniatur, aut quod illi secundum sanctarum scripturarum auctoritatem & ecclesiasticam consuetudinem rectius visum fuerit. Si ergo medici, qui corporibus medicinam inferre conantur, nequaquam propter personam cujuslibet acceptionem his quos sanare cupiunt, cauterio aut ferro aut duris aliis quibuslibet rebus parcunt, multò magis his observandum est qui, non corporum, sed animarum medici existunt. Neque pensanda est penitentia quantitate temporis, sed ardore mentis & mortificatione corporis. Cor autem contritum & humiliatum Deus non spernit.

De monachis & sanctimonialibus.

V. 378.

LIX. Nemo audeat monachum vel sanctimoniales feminas ad civile iudicium accusare, sed ad Episcopum. Et ipse ex lege vel canonibus consentaniam sententiam proferat. Hæc omnes Episcopi custodiant, & omnes Præfecti Romani, &

Prætores populi, & provinciarum Præfides, ut curent citius monachorum & sanctimonialium lites dirimere. Si quis hanc constitutionem violaverit, in magistratu positus, decem librarum auri poena multabitur. Si exsecutor est, in catenis Ecclesiarum recludatur, poenas luiturus, & officium perdat.

Quod multi in penitentia delictis indulgeant.

LX. Multi, quod non sine dolore dicendum est, in penitentia non tam peccati remissionem quàm temporis constitutioni expectant expletionem. Et si carnum & vini usus eis interdictus est, mutata, non voluntate, sed ejusdem cibi aut potus perceptione, in tantum delictis suis indulgent ut delitiosius, his interdictis, aliorum ciborum vel potionum appetit vivere cognoscantur. Spirituales autem abstinentia, quæ in penitentibus potissimum vigere debet, & quorundam ciborum ac potionum perceptiones & desiderium fugere debet. Ille inquam, ille magis parsimonie servire censendus est qui sibi non solum quarundam rerum perceptiones sed delectationes corporis penitus interdicat.

De his qui ex industria peccant.

LXI. Sed nec hoc prætereundum putamus, quòd quidam ex industria peccantes, propter eleemosynarum largitionem quandam sibi promittunt impunitatem. Eleemosyna enim extinguit peccata, juxta illud, *Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemosyna extinguit peccata*, sed ea quæ aut necessitate, aut quæ casu, aut qualibet sunt fragilitate. Ea verò quæ ex industria ad cujuslibet libidinem explendam idcirco fiunt ut eleemosynis redimantur, nequaquam eis redimi possunt: quia qui hoc perpetrant, videntur Deum mercede conducere, ut eis impune peccare liceat. Non ergo idcirco quis peccare debet ut eleemosynam faciat, sed ideo eleemosynam facere debet quia peccavit. Mentem enim & corpus, quæ libido traxit ad culpam, afflictio & contritio debet reducere ad veniam.

De monacho qui monasterium suum dimiserit.

LXII. Si monachus monasterium suum dimiserit, omnia bona ipsius, & quæ in monasterio introduxit, & quæ non introduxit, dominio monasterij sint, & ipse officio Præfidis servire cogatur. Si verò monachus ad alium monasterium migraverit, substantiam ejus prius monasterium possideat, & in alio monasterio ipse non recipiatur.

Quod

Concil. Ca-
bilon. 11.
c. 35.
Burchard.
lib. 19. c.
146.
Ivo par. 13.
c. 158.

Concil. Ca-
bilon. 11.
c. 36.
Burchard.
lib. 19. c. 56.
Ivo par. 13.
c. 70. &
par. 16. c.
316.

V. 379.
Julian. An.
100. 207.
123. c. 61.

Quod penitentia secundam canonam statuta agi debeat.

Concil. Ca-
bilon. II.
c. 38.
Conc. Mo-
gent. an-
847. c. 11.
Regino lib.
1. c. 292.
Burchard.
lib. 29. c.
28.
Ivo par. 1.
c. 88. &
par. 15. c.
46.

LXIII. Modus autem penitentia peccata sua confitentibus aut per antiquorum canonum institutionem, aut per sanctorum scripturarum auctoritatem, aut per ecclesiasticam consuetudinem, sicut superius dictum est, imponi debet, repudiatis ac penitus eliminatis libellis quos penitentiales vocant, quorum sunt certi errores, incerti auctores; de quibus rite dici potest: *Mortificabant animas que non moriebantur, & vivificabant animas que non vivebant.* Qui dum peccatis gravibus leves quosdam & inusitatos imponunt penitentia modos, consuunt pulvillos, secundum propheticum sermonem, sub omni cubito manus, & faciunt cervicalia sub capite universae aetatis ad capiendas animas. *Vide Concil. Paris. VI. lib. 1. cap. 32.*

Quod quidam Presbyteris absque consensu Episcoporum Ecclesias dent vel auferant.

Concil. Ca-
bilon. II.
c. 41.
Burchard.
lib. 1. c. 111.
Ivo par. 5.
c. 88.
Gratian.
16. q. 7. c.
38. *Inven-*
tum.

LXIV. Inventum est quod multi arbitrii sui temeritate, & quod est gravius, ducti cupiditate, Presbyteris quibuslibet absque consensu Episcoporum Ecclesias dant vel auferunt. Unde oportet ut, canonica regula servata, nullus absque consensu Episcopi cuilibet Presbytero Ecclesiam det. Quam si injuste adeptus fuerit, hanc non sine culpa sua coram Episcopo canonica severitate amittat.

De Scottis, qui se Episcopos esse dicunt, & quosdam absque licentia dominorum suorum ordinant.

Concil. Ca-
bilon. II.
c. 41.
Burchard.
lib. 1. c. 110.
Ivo par. 5.
c. 220.

LXV. Sunt in quibusdam locis Scotti, qui se dicunt Episcopos esse, & multos negligentes absque licentia dominorum suorum sive magistrorum Presbyteros & Diaconos ordinant. Quorum ordinationem, quia plerumque in simoniacam incidit haerese, & multis erroribus subiacet, modis omnibus irritam fieri debere omnes uno consensu decrevimus.

De monachis laicis.

V. 381.
Julian. An-
tec. nov.
151. c. 63.

LXVI. Si monachus laicus factus fuerit, honore & cingulo expolietur, & res eius monasterio adiciantur. Quod si monasticam vitam reliquerit, Praeses provinciae eum teneat, & taxotas vel curiae suae connumeret.

De his qui in cena Domini eucharistiam negligunt.

Concil. Ca-
bilon. II.
c. 47.
Burchard.
lib. 1. c. 120.

LXVII. In cena Domini a quibusdam perceptio eucharistiae negligitur. Quae quoniam in eadem die ab omnibus fidelibus, exceptis his quibus pro gravibus

Tom. I.

criminibus inhibita est, percipienda sit, ecclesiasticus usus demonstrat, cum etiam penitentes eadem die ad percipienda corporis & sanguinis dominici sacramenta reconciliant.

Quod infirmi & egroti oleo benedicto perungendi sint.

Ivo par. 1.
c. 30.
Gratian. di.
1. de con-
fiter. c. 17.
In cano.

LXVIII. Secundum beati Iacobi Apostoli documentum, cui etiam decreta patrum consonant, infirmi oleo, quod ab Episcopis benedicuntur, a Presbyteris ungi debent. Sic enim ait: *Infirmatur aliquis in vobis. Inducat Presbyteros Ecclesiae, & orent super eum, unguentes eum oleo in nomine Domini; & oratio fidei salvabit infirmum, & allevabit eum Dominus. Et si in peccatis sit, dimittentur ei.* Non est itaque parvipendenda huiusmodi medicina, quae animae corporisque medetur languoribus.

De sponsa vel sponsa in monasterio ingressa.

LXIX. Si sponsus vel sponsa intraverit in monasterium, id quod arrarum nomine datum est, in simplum tantum reddatur.

Concil. Ca-
bilon. II.
c. 48.

Iac. 5.

Julian. An-
tec. nov.
151. c. 57.

De locis in quibus Missa celebranda sunt.

LXX. In quibus locis & quo apparatu Missarum sollempnitates, exceptis basilicis, celebrari debeant, & utrum celebrari debeant, in Concilio Laodicensi ita scribitur: *Quod non oporteat in domibus oblationes celebrari ab Episcopis vel Presbyteris. De his quae ad aurium & oculorum pertinent oblectamentum, quaeque sacerdotes vitare debent.*

Concil. Ca-
bilon. II.
c. 49.

Supra c. 13.

LXXI. Quaecunque ad aurium & ad oculorum pertinent inlecebras, unde vigor animi emoliri posse credatur, ut de aliquibus generibus musicorum alisque nonnullis rebus sentiri potest, ab omnibus Dei sacerdotes se abstinere debent: quia per aurium oculorumque inlecebras vitiorum turba ad animum ingreditur. Histriionum quoque turpium & obscenorum insolentia jocosum & ipsi animo effugere ceterisque sacerdotibus effugienda praedicare debent.

Conc. Tu-
ron. III.
c. 7.
Concil. Ca-
bilon. II.
c. 9.
Burchard.
lib. 1. c.
226.
Ivo par. 5.
c. 359.

De Ecclesia aedificanda.

LXXII. Nemo Ecclesiam aedificet antequam civitatis Episcopus veniat & ibidem crucem figat publice. Et ante praefinat qui aedificare vult quid ad luminaria & ad custodiam & stipendia custodum sufficiat. Et facta donatione, sic domum aedificet.

V. 382.
Capitula
Heraudi c.
46.

Ut sacerdotes a ludis secularibus se caveant.

LXXIII. Sacerdotibus non expedit secularibus & turpibus quibuslibet inter-

Conc. Tu-
ron. III.
c. 8.

E E e

esse joci. Venationes quoque ferarum vel avium minimè fecerunt.

De Presbyteris & Diaconibus, ut Episcoporum suorum in bonis operibus vestigia sentiant.

LXXXIV. Presbyteri quoque & Diaconi in omnibus bonorum operum exhibitionibus sui Episcopi vestigia sentiant, & in bonorum morum probitate, quæ Episcopo observanda sunt, eadem & sibi observanda esse cognoscant.

De eo qui in domo sua oratorium fecerit.

LXXXV. Qui in domo sua oratorium habuerit, orare ibi potest. Tamen non audeat in eo sacras facere Missas sine permisso Episcopi loci illius. Quod si fecerit, domus illius fisci viribus addicatur. Præfectus prætorij, qui hoc cognovit, & non prohibuit, librarum auri multabitur.

Quantam curam Episcopi circa indigens habeant.

LXXXVI. Episcopi quidem maximam curam & sollicitudinem circa pauperes habeant, & res ecclesiasticis Ecclesiis colatas cauta circumspectione dispensent, quasi Dei ministri, non quasi turpis lucri gratia sectatores. Illis itaque utantur, non ut propriis, sed ut sibi ad dispensandum commissis.

De erogatione Episcopi in pauperibus & familia Ecclesiæ.

LXXXVII. Quod liceat Episcopis, præsentibus Presbyteris & Diaconibus, de thesauro Ecclesiæ familiæ & pauperibus ejusdem Ecclesiæ secundum canonicam institutionem, juxta quod indiguerint, erogare.

De Diaconissa.

LXXXVIII. Si Diaconissa nupserit, gladio ultoris sternatur, & facultas ejus Ecclesiæ ubi servivit addicatur. Corruptores earum similiter puniantur. Bona verò eorum fisci viribus vindicentur.

De Presbytero non ordinando ante legitimum tempus.

LXXXIX. Presbyterum ordinari non debere ante legitimum tempus, hoc est, trigésimum ætatis annum. Sed priusquam ad consecrationem presbyteratus accedat, maneat in episcopio discendi gratia officium suum tamdiu donec possint & mores & actus ejus animadverti. Et tunc, si dignus fuerit, ad sacerdotium promoveatur.

De Episcopis, qualiter parrochias suas diligenter perscrutentur.

LXXX. Ut unusquisque Episcopo-

rum parrochiam suam diligenter perscrutari nitatur, ne aliquis Presbyter ab alterius parrochia in suam commigrans officium celebrare præsumat sine litteris commendatitiis, sicut olim multis in locis actum esse reperit.

De religiosa muliere decepta.

LXXXI. Si quis rapuerit vel sollicitaverit vel corruerit religiosam feminam, bona amborum Ecclesia vindicet in qua talis mulier habitavit. Ipsi tamen periculo capitali subiciantur. Quod si hæc mulier non confensit, cum suis rebus monasterij cautioni tradatur. Si verò liberos habet, pars legitima eis reservetur. Quod si intra annum post cognitum tale scelus à religiosis laicis non vindicetur, Comes privatarum hoc nostro fisco addicat. Si verò Præfex provincie vindictam tali crimini imponere neglexerit, cingulo careat, & quinque libras auri fisci viribus dare compellatur.

Ut decimæ semper consulto Episcoporum dispensentur.

LXXXII. Ut decimæ quæ singulis dabantur Ecclesiis, per consulta Episcoporum à Presbyteris ad usum Ecclesiæ & pauperum summa diligentia dispensentur. Ne quilibet Presbyter de titulo minore ad majorem transeat.

LXXXIII. De titulo minori ad majorem migrare nulli Presbytero licitum sit, sed in eo permaneat ad quem ordinatus est. Quod si inventus fuerit contra statuta id facere, eadem feriatu sententia qua & Episcopus qui de minori ad majorem transmigraverit sedem.

De blasphemia in Deum.

LXXXIV. Si quis quolibet modo blasphemiam in Deum jactaverit, à Præfecto Urbis ultimo supplicio subiciatur. Qui verò talem cognoscens non manifestaverit, similiter coercetur. Si Præfectus Urbis hæc punire neglexerit, post Dei judicium nostram indignationem incurrat.

De viduis juvenibus, ne citò velentur.

LXXXV. Ut juvenes viduæ citò nequaquam velentur, usque dum probetur illarum religio, & bona ab eis nota sit conversatio; ne fortè de eisdem dici possit ab Apostolo: *Quæ autem in delictis sunt, & viventes mortuæ sunt.*

Ut Comitibus & iudicibus Episcopis suis consentiant, ipsique eos honorifice recipiant.

LXXXVI. Comitibus, iudicibus, reliquòque populo expedit ut suis sint Episcopis consentientes & obediētes

Conc. Turon. 111. c. 9.

V. 183.

Conc. Turon. 111. c. 10. Concil. Paris. VI. lib. 1. c. 15. Concil. Aquigr. 11. tit. 1. c. 7.

Conc. Turon. 111. c. 11.

Julian. Antec. nov. 6. c. 6.

Conc. Turon. 111. c. 12.

Ibid. c. 13.

V. 183.

Conc. Turon. 111. c. 16.

Ibid. c. 14. Concil. Rem. 11. c. 10.

VI. 101. Julian. Antec. nov. 77.

Conc. Turon. 111. c. 17.

1 Tim. 5.

Conc. Turon. 111. c. 11.

propter Dei amorem sui que gradus honorem, & semper ab eis utile querant consilium, illorumque salubria non spernant monita, sed intenta cordis aure audiant. Similiter verò & Episcopi prædictas personas humiliter suscipiant, honorificèque erga eas in omnibus agant, & sic se mutus sublevare studeant consolationibus.

De herede, si quippiam dispositione non implet.

Burchard.
lib. 35. c.
14.
Ivo par. 16.
c. 37.

LXXXVII. Si heredes iussa testatoris non impleverint, ab Episcopo loci illius omnis res que his relicta est auferatur cum fructibus & ceteris emolumentis, ut vota defuncti impleantur.

Ut Comes & iudices viles personas non admittant ad testimonium.

Conc. Tu-
ron. 111.
c. 34.
Ivo par. 16.
c. 37.

LXXXVIII. Summopere admonendi sunt Comes & iudices ne viles & indignas personas coram se permittant ad testimonium accedere: quoniam multi sunt qui perjurare pro nihilo ducunt, in tantum ut pro unius diei fatietate aut pro quolibet parvo pretio ad juramentum conduci possint, animâque suas perjurio perdere minimè formidant. Quam ob rem tales nequaquam ad quodlibet testimonium admittendi sunt. Et hoc notandum, quòd non solum illi qui perjurant, sed etiam qui perjuris consentiunt, simili plecendi sunt damnatione.

Ut nullus Christianus munera exigat pro quolibet placito.

Conc. Tu-
ron. 111.
c. 37.

LXXXIX. Nullus Christianus pro quolibet placito vel iudicio à qualibet persona munera exigere aut accipere debet, quoniam id divina scriptura multis in locis magna interdicit auctoritate, testante scriptura, que ait: *Munera excæcant oculos sapientium, & subvertunt verba iustorum.*

De rebus que paganis non conceduntur.

XC. Non liceat Christianis Iudeorum neque paganorum vel hæreticorum res emphyteoticos vel conductionis titulo habere, neque suorum similiter eis accommodare.

De placitis secularibus, ne in Ecclesiis fiant.

Conc. Tu-
ron. 111.
c. 39.

XCI. Placita quidem secularia in Ecclesiis vel in atrii Ecclesiarum à Comitibus Vicariisque usque modò multis in locis habita ne ultra fiant interdendum est cum auctoritate dominica, qui expulsus de templo negotiatoribus adserit debere domum Dei domum esse orationis.

Tom. I.

De incestuosis, parricidis, atque homicidis.

XCII. Incestuosi, parricida, homicida multi apud nos, heu prohi dolor, reperiuntur. Sed aliqui ex illis sacerdotum nolunt admonitionibus aurem accommodare, volentes in pristinis durare criminibus: quos oportet per secularis potentie disciplinam à tam prava consuetudine coerceri, qui per salutifera sacerdotum monita noluerint revocari. quorum aliquos jam excommunicavimus. Sed illi hoc parvipendentes, in eisdem perdurarunt criminibus. Quam ob rem vestra decernat mansuetudo quid de talibus deinceps agendum sit.

De magicis artibus & incantationibus.

XCIII. Admonèant sacerdotes fideles populos ut noverint magicas artes incantationisque quibuslibet infirmitatibus hominum nihil posse remedij conferre, non animalibus languentibus, claudicantibusve, vel etiam moribundis quicquam mederi, non ligaturas ossium vel herbarum cuiquam adhibitas prodesse, sed hæc esse laqueos & insidias antiqui hostis, quibus ille perdidit genus humanum decipere nititur.

Ne nomen Dei in vanum jurando assumatur.

XCIV. Omnes homines admonemus ne per singula verba, quasi ad confirmationem suæ assertionis, nomen Domini in vanum assumant. quod ipse Dominus interdicit faciendum, ubi ait: *Ne assumes nomen Dei tui in vanum.* In vanum etenim nomen Dei assumitur quando aliquis ad singula verba quibus vult ut sibi ab alio credatur, Deum omnipotentem testem rei de qua ait invocatur, eumque sibi ita esse adiutorem sicut ea vera sunt quæ loquitur. Nam & ipse Dominus in evangelio hoc modo prohibens omne genus juramenti, *Nolite*, inquit, *omnino jurare neque per calum, neque per terram, neque per caput tuum, & cetera.*

De laicis, ne munera à Presbyteris exigant.

XCV. Ut laici omnino à Presbyteris non audeant munera exigere propter commendationem Ecclesie: quia propter cupiditatem plerumque à laicis talibus Presbyteris Ecclesie dantur qui ad peragendum sacerdotale officium indigni sunt.

De pace & concordia.

XCVI. De pacis bono atque concordia, ut ab omnibus omnino indisrupta teneatur inter Episcopos & Comites, inter Clericos & monachos, & omnem populum Christianum, ut beatus Apostolus Paulus docuit dicens: *Sedimini caritatem* Hebr. 13.

EE ee ij

11. 43.
Ivo par. 16.
c. 345.

Conc. Tu-
ron. 111.
c. 42.

Burchard.
lib. 10. c.
40.

Ivo par. 11.
c. 65.

Gratian.
26. q. 7. c.
17. Admo-
nenti.

Conc. Tu-
ron. 111.
c. 43.

Exod. 20.

Math. 5.

v. 148.

Concil. A-
relat. VI.
c. 21.

& sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum. Et idcirco quicquid illud est quod nos ad veræ pacis studium & caritatis perfectionem provocat, totis viribus nostris sectandum est, quicquid nos verò ab illa disjungit, ut venenum mortiferum à nobis cavendum est.

De Comitibus & iudicibus, ut obedientes sint suo Episcopo.

Concil. Arelat. VI. c. 13.

XCVII. Ut Comes & iudices reliquique populus obedientes sint Episcopo, & invicem consentiant ad faciendas justitias, & munera pro iudicio non accipiant, nec falsos testes, ne per hoc pervertant iudicia justorum, quia scriptum est: *Injustitia elevat gentem, injustitia verò miseros facit populos.* Et Psalmista: *Beati qui custodiunt iudicium & faciunt justitias in omni tempore.*

Vt Episcopi semel in anno parochias suas circumceant.

Concil. Arelat. VI. c. 17. f. pupil-
lorum

XCVIII. Unusquisque Episcopus semel in anno circumceat parochiam suam. Noverint sibi curam * populorum & pauperum in protegendis ac defendendis impositam. Ideoque dum conspiciunt iudices ac potentes pauperum oppressores existere, prius eos sacerdotali admonitione redarguant. Etsi contempserint emendari, eorum insolentia Regis auribus intimetur, ut quos sacerdotalis admonitio non flectit ad justitiam, regalis potestas ab improbitate coerceret.

De chrismate à Presbyteris custodiendo sub sigillo.

V. 145. Capitulare I. an. 813. c. 17.

XCIX. Ut Presbyteri sub sigillo custodiant chrisma, & nulli sub pretextu medicinæ vel sub cujuslibet rei donare præsumant. Genus enim sacramenti est, & non ab aliis nisi à sacerdotibus contingi debet. Quod si fecerint, honore priventur.

De his qui beneficium habent de rebus Ecclesiæ.

Suprà c. 11. Isaacit. 11. c. 13.

C. Ut quisque beneficium de rebus Ecclesiæ habet, ad resecta ejusdem Ecclesiæ restauranda vel ad ipsas Ecclesias adificandas omnino adjuvetur.

De eo qui infamis furto efficitur.

CI. Furti quocunque genere condemnatus infamis efficitur.

De eo qui absens fuerit minimè damnando.

VII. 204. 314.

CII. Iubemus in causâ capitali ut absens nemo damnetur, quia neque absens per alium accusare aut accusari potest.

De omnibus possessionibus à præceptore possessori reddendis.

CIII. Omnes possessiones, & omnia sibi sublata, atque fructus cunctos ante litem contestatam præceptor possessori restituat. Concil. Rom. V. sub Symmacho.

In isto loco defunt quædam capitula.

De incestu, quod non sint legitimi heredes.

CIV. Omnes nosse volumus quod incesti non sint legitimi heredes, sed infamia sint notata utraque personæ. Ideoque proximorum copula vel stupra, quasi quædam turpissima pestis, cavenda est: quoniam incesti usque ad canonicam separationem Ecclesiæque per publicam penitentiam satisfactionem magis inter energumenos vel audientes quam inter Christianos catholicos utriusque cum omnibus suis sunt habendi. V. 1. 410.

Vt liceat litigatori vitiatam causam appellationis remedio sublevare.

CV. Iudices observare debent ut liceat litigatori vitiatam causam appellationis remedio sublevare, & appellatores nec in carcerem redigant nec à militibus faciant custodiri. Sed agendum negotium suum liberi observent, nec etiam in supplicium destinatis appellandi vox denegetur. V. 11. 251.

De oratione obedientis.

CVI. Sciendum sanè est omnibus quia citius exauditor una obedientis oratio quam decem millia contemptoris.

Vt unaqueque provincia à iudicibus propriis judicetur.

CVII. Præcipimus ut non degradetur unaqueque provincia, sed apud semetipsam habeat iudices Episcopos. Et quicunque causam habuerit, à suis iudicibus judicetur, & non ab alienis, id est, à suæ justis iudicibus provinciæ, & non ab externis, nisi fuerit appellatum.

Quod unumquemque justè & piè vivere oporteat.

CVIII. Notum esse omnibus volumus quam justè, sobriè, quam etiam piè vivere debeant. Iustè enim vivere oportet secundum sermonem dominicum præipientem: *Luceat, inquit, lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in celis est.* Hoc est. Sic justè vivite ut filij lucis nominari valeatis. Quod verò sobriè vivere debeat quisque monet evangelium dicens: *Videte ne graventur corda vestra in crapula & ebrietate & curis hujus vitæ.* Piè etiam vivere vel patienter monet Paulus

exhortando dicens: *In omni patientia & doctrina.* Et cum pietate regere domum monet. Et ne ipsa pietas indiscreta videatur, præmittit sententiam dicens: *Argue eam omni imperio.*

De gratia prolatore, ut eam adfirmet.

VII. 354.

CIX. Statutum est ut scripturam prolator adfirmet. Nam si is qui scripturam protulit, ejus non adstruxerit veritatem, ut falsitatis reum esse retinendum.

Quod sacerdos in habitu religionis persistere debeat.

CX. Studendum sanè omnibus est ut in habitu religionis quisque sacerdos permaneat, & ore prophetico sibi met præcipi constat dicente: *Clama, ne cesses: quasi tuba exalta vocem tuam.* Quando dixit, *Clama, ne cesses*, omne tempus exclusit, quod nemo potest excusare. Etenim de libris officialibus, ut novimus, patet ratio: quia nequaquam corporeo usu hæc requirenda ab illis erant qui spiritaliter vivebant, dicente graphopsalmo: *In me sunt, Deus, vota tua, quæ reddam laudationes tibi.* Nos tamen, qui in medio positi sumus, scilicet inter spiritalium & corporalem intellectum, in omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros, ut non vituperetur ministerium nostrum, & propheticum sermonem impleamus dicentem: *Injustitiam discite qui habitatis terram.* Et, quod avertat Deus à nobis, idem Propheta dicit: *Zelus adprehendit populum invidiosum.* Et iterum alius Propheta: *Sacerdotes ignoraverunt intelligentiam.* Et idem Propheta: *Sacerdotes non dixerunt, ubi est Dominus? & tenentes leges meas, nescierunt me.* Qua ergo fronte, qua conscientia sacerdotem nominari se fatetur quem Dominus per Prophetam nescire se dicit?

De eo qui causam habuerit, ut à propriis Episcopis judicetur.

CXI. Quicumque causam habuerit, à propriis iudicibus judicetur, & non ad alienos causas vagandi & proterviæ, dimittens suam patriam, transeat, sed apud Metropolitanum & reliquos Episcopos suæ provincie judicetur.

De Canonicis Clericis qui in civitatibus vel in monasteriis degunt.

CXII. Volumus atque præcipimus, sicut synodali atque canonica auctoritate à pastoribus sanctæ Ecclesiæ sæpissime admoniti sumus, ut Canonici Clerici, qui in civitatibus vel in monasteriis degunt, qui beneficia habent unde victum & vestitum habere possunt, ut hoc juxta Aposto-

lum contenti sint, & stipendia fratrum, unde pauperiores & hi qui assidue in prædictis locis Domino famulantes excubant, atque ibi assiduum divinum explent officium, nequaquam assumant aut in suis usibus convertant. Scimus enim quia absque periculo atque dispendio animarum suarum hoc nullatenus facere possunt. Si quis hæc statuta contempserit, utrisque careat, id est, & beneficio & præbenda; atque si gradibus fruatur ecclesiasticis, ipsis privetur.

De communicatione Ecclesiæ cum nihil habentibus.

CXIII. Quod habet Ecclesiæ, cum omnibus nihil habentibus habet commune, nec aliquid inde eis qui sibi de suo sufficientiunt convenit erogare; quando nihil aliud sit habentibus dare quam perdere.

De his qui sua possident, & sibi aliquid dari volunt.

CXIV. Nec illi qui, sua possidentes, dari sibi aliquid volunt, sine grandi peccato suo unde pauper victurus erat accipiunt.

De damnatis nuptiis.

CXV. Si quis viduam uxorem duxerit, v. l. 168. & postea cum filiastra sua fornicatus fuerit, seu duabus sororibus nupsit, aut si qua duobus fratribus nupsit, seu cum patre & filio, tales copulationes anathematizari, nec unquam amplius conjugio copulari, sed sub magna dilictione fieri.

Ne proprius filius de baptismo suscipiatur.

CXVI. Nullus igitur proprium filium, v. 167. vel filiam de fonte baptismatis suscipiat, nec filiolum nec commatrem ducat uxorem, nec illam cujus filium aut filiam ad confirmationem tenuerit. Vbi autem factum fuerit, separentur.

De subintroductis mulieribus.

CXVII. Omnibus igitur Clericis feminam secum in domibus suis habere ultra licentiam canonum firmiter sit contradicendum.

Iterum de pace Ecclesiarum.

CXVIII. Præcipimus ut in Ecclesiis, v. 169. aut in domibus Ecclesiarum vel atris placita secularia minimè fiant. *Vide supra lib. 4. cap. 23.*

De fugitivis Clericis.

CXIX. Vnusquisque Episcopus in v. 149. sua parrochia diligenter Presbyteros vel Clericos inquireat unde sint. Et si aliquem fugitivum invenerit, ad suum Episcopum redire faciat.

Quid sint letanie.

Conc. Mogunt. an. 813. c. 32.

CXX. Letanie autem Græco nomine appellantur, quæ Latinè dicuntur Rogationes. Inter letanias autem & exomologesim hoc differt, quòd exomologesis pro sola peccatorum confessione aguntur; letania verò, quæ indicantur propter rogandum Deum & impetrandam in aliquo misericordiam ejus. Sed nunc jam utrumque vocabulum sub una designatione habetur.

De Clericis injustè tonsoratis.

Ibid. c. 23.
Burchard.
lib. 8. c. 51.
Ivo par. 7.
c. 109.
Lib. 1. Decretal. tit. 31. c. 1.

CXXI. De Clericis verò hoc statuitur, ut hi qui hæcenus inventi sunt sive in canonico sive in monachico ordine tonsorati sine eorum voluntate, si liberi sunt, ut ita permanent. Et deinceps cavendum est ut nullus tondatur nisi legitima ætate spontaneæque voluntate, vel cum licentia domini sui.

De eo quid sit relinquere mundum.

Conc. Mogunt. an. 813. c. 16.

CXXII. Seculum autem relinquere est, sicut Gregorius dixit, seculi voluptatibus contraire. Hinc Paulus admonet dicens: *Qui emunt, tanquam non possidentes; & qui utuntur hoc mundo, tanquam non utantur.* Et Gregorius in libro pastorum: *Sic vobis ea quæ suppetunt exterius serviant quatinus à supernæ dilectionis studio animam non flectant.*

Quòd incestum committit qui se consanguineæ suæ usque affinitatis lineam conjungit.

VII. 432.

CXXIII. Nullus fidelium usque affinitatis lineam, id est, usque in septimam progeniem, consanguineam suam ducat uxorem, vel eam quoquo modo incesti macula polluat. Si quis verò hoc scienter temerare præsumserit, si liber fuerit, bannum nostrum, id est, sexaginta solidos fisco nostro persolvat, & insuper canonicè ut incestus luat, ac publicè juxta canonicos gradus pœniteat. Si autem servus vel ecclesiasticus fuerit, publicè flagelletur ac decaluetur, & juxta Episcopi proprii jussionem pœnitentiam publicè & canonicè gerat. Quòd si aliquis tam liber quàm servus aut ecclesiasticus vel fiscalis Episcopo proprio vel suo sacerdoti aut Archidiacono inobediens vel contumax sive de hoc sive de alio quolibet scelere extiterit, omnes res ejus à Comite & à Misso dominico ei contendantur usque dum Episcopo suo obediat, ut canonicè pœniteat. Quòd si nec se ita correxerit, & ad Episcopum & canonicam pœnitentiam venire distulerit, à Comite comprehendatur, & in carcerem sub magna

ærumna retrusus teneatur, nec rerum suarum potestatem habeat, quousque Episcopus jusserit. Quòd si Comes vel ejus minister hoc adimplere distulerint, canonicè ab Episcopo suo vel à suo ministro excommunicetur; & usque dum hæc pleniter adimpleat, semper communione catholicorum careat, usque dum ipsi Episcopo humanis erga eum aliquid agere placuerit. Si verò, quod non optamus, ipse Comes aut de prædictis causis aut de ipsa excommunicatione inobediens aut neglegens apparuerit, honore comitatus pœnitentè & communione careat, usque dum ambo in nostram præsentiam veniant, ut nos illum episcopali auctoritate atque imperiali metu ita corrigamus ut ceteri timorem habeant, ne deinceps talia committere ullatenus audeant.

Ut incesti, quandiu in scelere manent, non fidelium Christianorum, sed tantum aut gentilium aut catechumenorum ver energumenum locum teneant.

CXXIV. Incesti, dum in ipso detestando atque nefando scelere manent, non inter fideles Christianos, sed inter gentiles aut catechumenos vel energumenos habeantur, id est, cum Christianis non cibum sumant, non potum, non in eodem vasculo edant aut bibant, sed soli hæc faciant. Non osculentur aut saluten-
VII. 431

tur ab eis. Sed si suis sacerdotibus inobedientes extiterint, & à tam nefandissimo scelere se segregare atque ad publicam pœnitentiam redire noluerint, inter eos habeantur qui spiritu periclitantur immundo, vel etiam inter eos de quibus ipsa per se Veritas ait: *Si te non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus.* Nam cum fidelibus non debent orare, nec in Ecclesiam intrare, sed ante januam Ecclesiæ excubare, & intransibis in eam atque exeuntibus ex ea, vultu in terra prostrato, veniam postulare, & ut pro se orare non dedignentur flagitare, & lacrymis perfusi, vultu contrito, atque humiliato spiritu semper omnibus apparere usque ad satisfactionem Ecclesiæ & proprii Episcopi canonicam reconciliationem, & ad pristinum incestum nunquam redire, nec secularia negotia exercere, nec placitis aut accusationibus vel testimoniis interesse, sed crebris sacerdotum precibus manûsque Pontificis proprii impositionibus, & elemosynarum largitionibus, atque ceterorum bonorum operum exhibitionibus eos purgari sanarique oportet.

ADDITIO QVARTA.

SEQUENTIA QVÆDAM CAPITVLA EX sanctorum patrum decretis & Imperatorum edictis colligere curavimus, atque inter nostra capitula lege firmissima tenenda generali consulti Erchembaldo Cancellario nostro inferere iussimus.

1. **E**X sacrarum institutione legum, libro xii. capitulo x.
2. Ex eodem libro, titulationis tertie capitulo xv.
3. In libro vii. triperita historia capitulo xii.
4. Ex epistola Leonis Papæ Chalcedonensis Concilio directa.
5. Ex epistola Stephani Papæ scripta generaliter omnibus Episcopis.
6. Augustinus ad Bonifacium de lapsorum restitutione.
7. Ex epistola Leonis Papæ Aquileiensis Episcopo directa.
8. Vt nullus derogetur aut temerè accusetur Episcopus, nec à Primatibus facile eorum suscipiatur accusatio: quia injuria Episcoporum ad Christum pertinet, cujus vice legatione funguntur. Ex decretis Anastasij Papæ capitulo vi.
9. Vt quicumque habens querelam in Episcopum vel in actores Ecclesie, non prius adeat iudices eorum quam ipsos quibus aliquid opponit familiariter conveniat, ut ab eis caritative aut emendationem aut rationabilem recipiat excusationem.
10. Vt non accusetur Episcopus apud iudicem secularem.
11. Vt si quis se gravari putaverit, vocem appellationis exhibeat.
12. De retractanda comprovinciali synodo per Apostolici Legatos.
13. Vt nullus criminofus accuset Episcopum.
14. Vt criminalia negotia non per procuratores sed per ipsos agantur.
15. De majore iudicam appellatione.
16. Vt nullus Metropolitanus sine ceterorum omnium provincialium Episcoporum presentia aut consilio, nisi quantum ad suam propriam pertinet parochiam, quicquam agere presumat. Similiter & reliqui Episcopi agant circa eum. Ex synodo Romana quinta.
17. Qualiter Episcopus ad synodam convocetur, & qualiter in ea de illo agatur.
18. Vt accusatio Clericorum intra provinciam fiat, nisi fortè accusatus majorem appellaverit auctoritatem.
19. Vt peregrina iudicia non fiant.
20. Vt nullus Metropolitanorum aliquorum Pontificum suorumque Clericorum aut Ecclesiarum causas audiat absque omnium comprovincialium Episcoporum presentia. Ex synodo Romana tertio capitulo vi.
21. De rimanda accusatoris persona. Ex decretis Sixti Papæ capitulo viii.
22. De personis & accusationem querelis non recipiendis. Ex sexta synodo Romana capitulo xi. cum qua Nicæna synodus & decreta Iulij & Symmachii Papæ & alia synodica concordant.
23. Vt nullus Episcopus alicuius parochianum retinere, ordinare, aut iudicare presumat. Ex decima synodo Romana capitulo vii. cum qua concordat Antiochenum Concilium capitulo xxii.
24. De primatu sedis apostolicæ, cui Episcoporum finitiva iudicia & congregandarum synodorum privilegia sunt reservata. Et de canonica Episcopi vocatione. Ex synodo Romanis capitulo xlii. & ex decretis Iulij Papæ.
25. Vt si quis Metropolitanum suspectam habuerit, apud Primatem audiatur. Ex Concilio Chalcedonense capitulo xvii.
26. De accusationis ordine, & ut non facile quisquam accusetur. Ex sexta synodo Romana capitulo ix. cum qua & alie sanctiones Imperatorum & synodalium Episcoporum concordant.
27. Vt accusato Episcopo liceat appellare apostolicam sedem, si voluerit. Ex edictis synodalibus sub Theodosio Imperatore decretis, eiusque auctoritate roboratis: que si quis quaesierit, in suis inveniet epistolarum libris.
28. De accusato vel iudicato Episcopo, si bo-

- nam putaveris habere causam, & voluerit à Romano audiri Pontifice, à nullo prohibeatur, sed liberè hoc ei & absque ulla impedimento concedatur. Ex quibus supra, cum quibus & Sardicense Concilium & alia decreta canonum & sanctorum patrum concordant.
- 29 *Vt dum accusatus vel iudicatus Episcopus Romanum appellaverit Pontificem, nulla ei lesio fiat, neque aliquis ejus arripiat sedem, aut in ejus loco ordinetur Episcopus, antequam ejus causa Romani Papæ sit terminata iudicio. Ex quibus supra, cum quibus & multa sanctorum patrum canonum decreta consentiunt.*
- 30 *De Episcoporum appellatione ad Romanam Ecclesiam, quoties necessitas exposcerit, cui Episcoporum & summa negotia singulari privilegio à patribus reservata sunt. Ex quibus supra, cum quibus maxime cuncta canonum & sanctorum patrum decreta concinunt.*
- 31 *De causa Lupicini Episcopi. Ex epistola Leonis Papæ Africanis Episcopis directa.*
- 32 *De laicis presumentibus disputare de religione. Ex synodalibus statutis & Imperatorum edictis, ex libro xvi. Theodosij Imperatoris, de his qui super religione contendunt.*
- 33 *Nullus monachus, præter Domini sacerdotes, audeat predicare. De epistola Leonis Papæ ad Theodoritum Cyri Episcopum directa.*
- 34 *De delatoribus. Ex Concilio Helibertano.*
- 35 *Clerici accusatores fratrum ad communionem recipiantur, non ad clerum. Ex Concilio Carthagini.*
- 36 *De Presidibus vel ceteris rem publicam agere volentibus, ne sine litteris Episcopi sui communicent. Et cum contra disciplinam egerint, excommunicentur. Ex Concilio Arelatense.*
- 37 *Vt Clerici vel laici in aliena Ecclesia non communicent sine litteris Episcopi sui. Ex Concilio Carthagini.*
- 38 *Item ex Capitulis Domni Karoli Imperatoris.*
- 39 *De honore & pace sancte Ecclesie.*
- 40 *De Dei sacerdotibus & ministris altaris.*
- 41 *De concordia Episcoporum & Comitum.*
- 42 *De incendio & rapina.*
- 43 *De pace custodienda.*
- 44 *De puella virgine vel vidua.*
- 45 *De banno persolvendo.*
- 46 *De negotio seculari.*
47. *De imitatione apostolica.*
48. *De Canonis Clericis, ut canonicè vivant.*
49. *De his qui servos suos extra iudicem necant.*
50. *De his qui ad pacem non revertuntur.*
51. *De his qui intrant in Ecclesiam, & propter nimiam luxuriam suam à sacramento se abstinant.*
52. *De Clericis vel laicis.*
53. *De Clericis adversus invicem negotia propria habentibus.*
54. *De eo qui excommunicatus ante audientiam communicare presumpserit.*
55. *De potente qui aliquem expoliaverit.*
56. *Quòd Ecclesiarum omnium dotes ad Episcopi ordinationem debeant pertinere.*
57. *De his quæ à fidelibus in parochianis basilicis offeruntur.*
58. *De quatuor portionibus ecclesiasticis. Ex epistola Gelasij Papæ.*
59. *De eo qui anathematis panam parvi duxerit.*
60. *De his laicis qui contemptores canonum extiterint.*
61. *Vt populus ante completam Missam & benedictionem acceptam egredi non presumat.*
62. *De his qui ecclesiastica jejunia absque necessitate dissolvunt.*
63. *Vt sacramentum catechonem non prebeatur.*
64. *De his qui rebaptizati vel reconfirmati sunt quid sit agenda.*
65. *De Clericis qui ad secularium defensionem confugiunt propter distributionem Episcopi.*
66. *De turpiloguis.*
67. *De Clericis qui in convivio cantare presumpserint.*
68. *Ne Clericus per creaturas juret.*
69. *Ne ante horam diei tertiam quis ad convivium pergat, nec ante benedictionem manducet.*
70. *Vt Presbyter, si inconsulto Episcopo agenda celebraverit, honore privetur. Ex Concilio Carthagini.*
71. *Ne Presbyter benedictionem vel penitentiam in Ecclesia dare presumat.*
72. *Iudicio multitudinis ordinationes fieri non debere.*
73. *Si qui Clerici ab Episcopis suis promoti contempserint, nec illic maneat unde recedere noluerint. Ex Concilio Carthagini.*
74. *Ex decretis Papæ Gregorij junioris. De incestis.*
75. *Item de incestis. Ex epistola Gregorij Papæ*

- Papae Bonifacio Mogontiae Archiepiscopo missi.*
76. De sacramento catechumenis non dando in diebus solemmibus Paschae.
77. De his qui solo convivio gentilium vel escis immolatis usi sunt. Aut quod hi qui homicidia vel alia capitalia perpetravit flagitia, non nisi per publicam poenitentiam sanari possunt.
78. De familiaritate extranearum mulierum.
79. Ne mulieres monasterium monachorum ingrediantur.
80. *Vt* omnibus vespertinis & matutinis horis oratio dominica dicatur.
81. De his qui sibi quacunq; negligentia mortem inferunt, ut eorum commemoratio in oblatione non fiat. Similiter & de his qui pro suis sceleribus puniuntur.
82. De verbo otioso.
83. De eo qui hominem peremerit.
84. De sarracenis Ecclesiarum quae ex donis sunt eisdem conlatis, ut in potestate Episcopi revocentur quacunq; conligata fuerint.
85. Ne Presbyterum, Diaconum, aut Clericum aliquem ullus iudex secularis absque consensu Episcopi sui distringat.
86. De libertis, ut à sacerdotibus desententur.
87. Ne aliquis Clericus pro quacunq; occasione extraneam mulierem in domo suo habeat.
88. De viduis. Ex epistola beati Gregorij Papae Bonifacio Archiepiscopo missa, in qua inter cetera ita legitur decretum.
89. De decimis quae Ecclesiis dantur, ne eas Presbyteri vendere praesumant.
90. De pauperibus à Presbyteris colligendis.
91. De praediis quae Presbyteri post ordinationem suam emerint.
92. *Vt* Presbyteri ad tractanda eorum ministeria ad civitatem veniant.
93. De his qui communicaverint, ut tribus horis suspendantur, propter cibi commixtionem.
94. De satisfactione cotidiana sacerdotum.
95. De eo qui sine consensu Episcopi Presbyterum de Ecclesia eiecerit vel constituerit.
96. De Ecclesiis inter heredes divisis.
97. De destructione Ecclesiarum.
98. Ne de manso Ecclesiae dato contra sancta servitium exigatur.
99. De nonis & decimis quas quidam dare negligunt.
100. De eo qui decimam dare neglexerit
- Ecclesiae cuius esse debet, alterique Ecclesiae eam dederit.*
101. De decimis à populo dandis.
102. De his qui Ecclesias restaurare negligunt de rebus earum quas in beneficam habent.
103. De his qui agros dominicos excolere negligunt ne nonas ex eis persolvant.
104. De beneficiis destructis.
105. De malis Scabinis eligendis.
106. De melioribus & veracibus eligendis.
107. De Scabinis qui propter munera aut amicitiam injuste judicaverint.
108. De legitimis & rationabilibus commutationibus Ecclesiarum Dei.
109. De eo qui comprobatus fuerit testes in perjurium scienter induxisse.
110. *Vt* nummos bonos nullus respiciat.
111. De collectis malis omnimodis inhibendis.
112. *Vt* pontes publici, qui destructi fuerint, iterum extruantur.
113. De examine aquae frigidae.
114. De reversione Comitum & pagensium de hostili expeditione, ut ex eo die super quadraginta dies sit bannus restitutus.
115. De audientia Regis. Et ut Comites & Missi dominici maximam curam habeant pauperum.
116. De inferenda à Vicariis vel aliis Missis Comitum exigenda.
117. De eo qui propter cupiditatem rerum quencunq; propinquorum suorum interfecerit.
118. De cuiuslibet propria uxore dimissa, vel sine culpa interfecta.
119. De eo qui res alienas cuiuslibet homini vendiderit.
120. De Metropolitanis.
121. De Episcopis ordinandis.
122. De monasteriis sub regibus constitutis.
123. De potestate Episcoporum super Presbyteros & Clericos.
124. De incestuosis hominibus.
125. De alterius Clerico Episcopi non recipiendo nec ordinando.
126. De homicidis qui secundum legem mori debent.
127. De decimis dandis.
128. De latronibus ad placitum Comitum exhibendis.
129. *Vt* perjuriam quis faciens manum perdat.
130. De vindicta & iudicio latronum.
131. *Vt* regia sancta inviolate custodiantur.
132. De rebus Ecclesiarum, de quibus census exeunt, decimae & nonae solvantur.

133. *Vt de cerariis ita fiat sicut constitutum est.*
134. *Ne aliquis pro gildoma sacramentum facere audeat.*
135. *Vt ad palatium pergentes nemo adfallere audeat.*
136. *De teloneis sicut à longo decretum est seruetur.*
137. *De mancipiis non vendendis nisi in presentia rectorum.*
138. *De lorice extra regnum non vendendis.*
139. *De Comite iustitias non faciente.*
140. *De eo qui pro saida pretium recipere noluerit.*
141. *De eo qui pro saida pretium solvere noluerit.*
142. *Quid agendum sit de latronibus.*
143. *Qualiter pro Rege & exercitu ejus hac instanti tribulatione à fidelibus in orationibus & elemosynis Deo supplicandam sit.*
144. *Ne Presbyter vel reliqui Clerici aut ullus fidelium presumat decimas vendere, vel donare, aut pignorare, Ecclesieque quoquo modo alienare.*
145. *De providentia Episcopi circa Archidiaconos.*
146. *De non eiciendis de sepulchris ossibus mortuorum.*
147. *De non jurando.*
148. *De prædiis à Presbyteris emptis, Ecclesie propriis confirmandis.*
149. *De satisfactione cotidianorum delictorum.*
150. *De communicantium suspensione.*
151. *De conventu Presbyterorum ad civitatem causa discendi.*
152. *De pauperum collectione à Presbyteris.*
153. *De non vendendis Ecclesiarum decimis.*
154. *De formatis faciendis. Et ut sine formata nullus proficiatur Clericus. Ex Concilio Africano vel Milevitano capitulo xx. Vt sine formatis nemo ad comitatum proficiatur, vel qualiter fiant formate.*
155. *De Clericis negligentibus. Ex Concilio Agathensi capitulo 11. De contumacibus Clericis & ad officium tardis.*
156. *De non pergendam Clericis sine permisso Episcopi ad iudices seculares. Ex Concilio Agathensi capitulo xxxi. Vt Clericus*
- inconsulto Episcopo ad iudicem secularem non pergat.*
157. *Ne Clericus vel monachus sine licentia Episcopi sui proficiatur. Ex Concilio Agathensi capitulo xxxviii. Vt sine epistola Episcopi sui non liceat Clerico vel monacho proficisci.*
158. *Ne Clericus sine permisso Episcopi sui proficiatur. Ex Concilio Agathensi capitulo lxi. De Clericis qui sine epistola Pontificis sui proficiunt.*
159. *De his qui in propriis provinciis non communicant. Ex Concilio Africano capitulo xviii.*
160. *De patroribus diversorum malorum.*
161. *De eo qui, propria uxore derelicta, vel sine culpa interfecta, aliam ducit.*
162. *De eo qui res alienas malo ingenio emptas filio suo aut cuiuslibet persone legitimos annos non habenti tradiderit.*
163. *Vt de uno manso ad Ecclesiam dato nullum humanum exigatur servitium. Quod qui fecerit, cum sua lege emendet.*
164. *De his qui nonas & decimas vel restorationes aut census dare neglegunt, ut hoc legibus emendent, & insuper bannum nostrum persolvant.*
165. *Vt qui Ecclesiarum beneficia habent, nonas & decimas ex eis Ecclesie cuius res sunt donent. Et de nonis & decimis non redimendis, nisi Episcopo placuerit.*
166. *De his qui decimam Ecclesie iniuste, non secundam dispositionem Episcopi, cui debetur auferunt, & alibi aut propter amicitiam aut propter munera dare presunt.*
167. *De his qui decimas, nisi à se quoquo modo redimantur, dare neglegunt, ut firmiter distringantur, qualiter vel irriti hoc emendent.*
168. *De his qui restorationes Ecclesiarum carumque domorum facere vel decimas & nonas dare neglegunt, si se non correxerint, ut beneficia perdant.*
169. *Vt hi qui terras dominicas propterea excolere nolunt ut nonas & decimas inde solvant, pleniter constringantur ut hæc de tribus annis legibus persolvant.*
170. *De teloneis, ubi non exigantur.*
171. *De rebus Ecclesie que absque ulla repetitione ab eadem Ecclesia per triginta annos possessæ sunt, ut nulla testimonia super hanc deinceps possessionem recipiantur.*

*Hic desunt quaedam capitula qua in aliis libris inveniuntur.
Quae ideo praetermissimus quia in fine septimi libri
superius habentur inserta.*

Ex codice
Belluac.

Ex sacrarum institutione legam, libro xii.
capitulo x.

v II. 47 f.
Lib. 12. leg.
vii goth.
tit. 1. c. 10.

Amos 1.

I. Quam sit extraneus à Christianae fidei regula qui se defensorum veritatis insinuat, & veritatem ipsam munerum acceptione commaculat, audiat contra se Prophetam dicentem: *Pro eo quod vendidistis argento iustum & pauperem pro calciamentis, ecce ego strideo super vos sicut fridet planstrum onustum feno; & peribit fuga à veloce, & fortis non obrinebit virtutem suam, & robustus non salvabit animam suam, & robustus corde inter fortes nudus effugiet.*

Ex eodem libro, titulationis tertiae
capitulo xv.

Ibid. c. 8.

II. Nulli Christianorum vel Iudaeorum in utroque sexu permitimus ex propinquitate sanguinis sui vel uxoris suae atque etiam virorum, iuxta legem quae in Christianis est lata, usque ad septimi generis gradum connubia ducere vel incesti maculam operari. Hujus igitur permixtionis inlecebra tali multabitur poena, ut separati ab invicem, & centena publicè decalvati flagella suscipiant, & exilio religati, sub publica poenitentia maneant, eorumque bona ad filios quos de praecedenti conjugio habuerint redeant; si tamen & ipsos aut in nullo Iudaicae praeviationis maculaverit noxa, aut nulla incestivae nationis sordidaverit macula. Quod si aut nullos habuerint filios, aut habitos, ut dictum est, vel Iudaicus involverit error, vel incesti fecdaverit natio, tunc facultas praedictorum omnimoda in Principis potestate consistat, qualiter principali discretionem res ipsa aut in Christianis eorumque heredibus concessa permaneat. Quod si heredes hujusmodi dignitatis defuerint, filio nostro sociata deseruiat. Illud tamen modis omnibus observandum fore praecipimus, ut si quis Christianus vel Christiana, aut Iudaeus vel Iudaea, noviter nuptiale festum celebrare voluerint, non aliter quam cum praemisso dotis titulo, quo in Christianis salubri institutione praecipuum est, vel sacerdotali benedictione intra sinum sanctae Dei Ecclesiae percepta, conjugium cuiquam ex his adire permitimus. Quod si absque be-

Tom. I.

nedictione sacerdotis quisquam Christianorum vel Hebraeorum noviter conjugium duxerit, vel sollempnitatem legis prodotali titulo in quocunque transcenderit, aut centum Principi solidos coactus exsolvat, aut centum publicè verberatus flagella suscipiat. Haec scilicet damna vel verbera singillatim unusquisque percipiat, videlicet tam ille qui nupsit quam ea quae nupta est, vel etiam consentanci parentes eorum, unusquisque pro se jacturam legis hujus suscipiat.

In libro vii. irripertae historiae capitulo xii.

III. Igitur Valentinianus, cum ita saperet sicut Niceni patres, similia profitentibus proderat, aliter verò sapientibus non erat importunus. Qui dum initio regni de urbe Constantinopolitana per Thracias properaret ad Romam, tunc Episcopi rectè sapientes legatum miserunt Hicpaucianum Episcopum quatinus dignaretur ad emendationem dogmatis interesse. Is cum adisset Imperatorem, & Episcoporum legationem intimasset, respondens Imperator ait: Mihi quidem, cum unus de populo sim, fas non est talia perferutari. Verum sacerdotes, quibus haec cura est, apud semetipsos congregentur ubi voluerint. Cum haec itaque respondisset Princeps, in Lampfacum convenerunt Episcopi. Cumque per duos menses tractassent, inter cetera, iuxta priores canones, * Episcopos ejectos atque suis rebus expoliatos sedes proprias recipere & primò sua omnia eis reddi decreverunt. Et si quis post haec eos accusare vellet, eos periculo facere sanciverunt, iudices esse decernentes Episcopos rectè sapientes in Ecclesiam convenientes, ubi testes essent singulorum qui dicebantur oppressi, & reliqua.

Ex epistola Leonis Papae Chalcedonensis
Concilio directa.

IV. Plurimos fratres sedibus suis pulsos & in exilia audivimus deportatos, atque in locum superfluum alios substitutos. His primitus vulneribus adhibeatur medicina iustitiae, ne quisquam ita careat propriis ut alter utatur alienis. Quem errorem ita omnes relinquunt sacerdotes ut nemini quidem perire honor debeat; sed illis qui pro fide laboraverunt prius cum omni pri-

* Suprà
lib. 6. c.
181. pag.
293.
Gratian.
2. q. 2. c. 6.
Praecipuum.

v I. 337.

F f f f ij

vilegio suo oportet jus proprium reformari. & reliqua.

Ex epistola Stephani Papae scripta generaliter omnibus Episcopis.

V. Quicquid in sacris Deo rebus & Episcopis injustè agitur, pro sacrilegio deputabitur, quia sacra sunt, & violari à quoquam non debent. Nullus enim Episcoporum, dum suis fuerit rebus expoliatus, aut à sede propria qualibet occasione pulsus, debet accusari, aut à quoquam ei potest crimen obici, priusquam integerrimè restitueretur, & omnia quae ei ablata quocunque sunt ingenio legibus redintegrentur, & ipse propriae sedis & pristino statui regulariter reddatur, ita ut omnes possessiones & cuncta sibi injustè sublata atque fructus omnes ante coeptam accusationem per Primates & synodi Episcopos funditus restituantur. Quia hoc non solum ecclesiasticae sed etiam seculi leges fieri docent.

Augustinus ad Bonifacium de lapsorum restitutione.

VI. Vt enim constitueretur in Ecclesia ne quisquam post alicujus criminis poenitentiam clericatum accipiat, vel ad clericatum redeat, vel in clericatu maneat, non desperatione indulgentiae sed rigore factum est disciplina. Alioquin contra claves datas Ecclesiae disputabitur, de quibus dictum est: *Quo solveritis in terra, soluta erunt & in caelo.* Sed ne forsitan etiam de ceteris criminibus spe honoris ecclesiastici animus intumescens superbè ageret poenitentiam, severissimè placuit ut post actam de crimine damnabili poenitentiam nemo sit Clericus, ut desperatione temporalis altitudinis medicina major & venior esset humilitas. Nam & sanctus David de criminibus mortiferis egit poenitentiam, & tamen in honore superstitit. Et beatus Petrus, quando amarissimas lacrymas fudit, utique Deum negasse poenituit, & tamen Apostolus mansit. Sed non ideo supervacua putanda est posterorum diligentia, quia ubi saluti nihil detrahebatur, humilitati aliquid addiderunt, quo salus tutius muniretur, experti, credo, aliquorum fictas poenitentias per affectatas honorum potentias. Cogunt enim multas invenire medicinas multorum experimenta morborum.

Ex epistola Leonis Papae Aquilensis Episcopo directa.

VII. Illam partem ecclesiasticae disciplinae, qua olim à sanctis patribus & à no-

bis saepe decretum est ut nec in presbyteratus gradu nec in diaconatus nec in subsequenti ordine Clericorum ad aliam Ecclesiam transire cuiquam sit liberum, ut in integrum revoces admonemus, ut unusquisque, non ambitione inlectus, non cupiditate seductus, non persuasione hominum depravatus, ubi ordinatus est perseveret; ita ut si quis, sua quarens, non quae Iesu Christi, ad plebem & ad Ecclesiam suam redire neglexerit, & ab honoris privilegio & à communionis vinculo habeatur extraneus.

Vt nullus derogetur aut temerè accusetur Episcopus, nec à Primatibus facile eorum suscipiatur accusatio: quia injuria Episcoporum ad Christum pertinet, cuius vice legatione funguntur. Ex decretis Anastasij Papae capitulo vi.

VIII. Placuit ut nullus temerè accusetur Episcopum, neque à Primatibus passim aut indifferenter super quibuslibet impetitionibus audiatur, dicente Domino: *Non suscipias vocem mendacij.* Et ipsa Veritas ait: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne facias.* Et reliqua. Et alibi scriptum est: *Quid prodest illi suo errore non pollui qui consensum praestat erranti? Proculdubio contra mandata dimittit qui habet peccatum proprium & qui sequitur alienam.* & reliqua. Sed si quis in Episcopum causam habuerit, primitus eum caritative conveniat, & ei aut suam inculcet injuriam, aut ejus correptionem, dicente Domino: *Si peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te & ipsum solum. Si autem te non audierit, adhibe denno duos aut tres tecum.* & reliqua. Prius ergo quam haec fiant nemo praesumat Episcopum manifestè accusare, quia nemo contra evangelium vel contra Apostolum aut decreta patrum facit absque periculo. Paulus quoque Apostolus praecipit dicens: *Seniori Timothee ne increpaveris, sed obsecra ut patrem.* Et alibi scriptum est: *Si quis fidelis est, videat ne falsa aut nociva loquatur, aut cuiquam insidias ponat.* Et alibi: *Sapienter non est qui nocet.* Et Dominus in lege: *Non facias calumniam proximo tuo.* Et idem: *Non eris criminator aut susurro in populis. Non stabis contra sanguinem proximi tui. Leges meas custodite. Ego Dominus.* Si haec de omnibus hominibus dicta sunt, quanto magis super Episcopos sunt custodienda, de quibus Salvator ait: *Qui vos contristavit, me contristavit. Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei.* & cetera. Item:

Stephan. I. ep. 2. Concil. Rom. V. sub Symmacho. Barchard. lib. 1. c. 241. Ivo par. 5. c. 255. Gratian. 2. q. 2. c. 5. Nullus Episcoporum.

Augustin. ep. 10. Ivo in praefat. & par. 6. c. 186. Gratian. di. 50. c. 23. Vt constitueretur.

Math. 16.

Leo I. ep. 86. c. 6.

Anacle. ep. 2.

Exod. 13.

Tob. 4.

V. 11. 116.

Horatius

ep. 1. c. 1.

Concl. An-

relian. V.

Matth. 18.

1. Tim. 5.

Levit. 19.

Zach. 1.

Coloff. 3.
Dan. 1.
Plal. 33.

*Qui facit injuriam eis, recipiet id quod ini-
que gessit. Et in Daniele legitur: Confun-
dantur omnes qui ostendunt servis tuis ma-
la. Confundantur in omnipotentia, & robur
eorum conteratur, ut sciant quia tu es Do-
minus Deus solus & gloriosus super orbem
terrarum. Et juxta antiquæ institutionis
edictum * plus erga corrigendos agere
debet benevolentia quam severitas, plus
cohortatio quam commotio, plus caritas
quam potestas. Et Dominus per Prophe-
tam monet dicens: *Cohibe linguam tuam à
malo, & labia tua ne loquantur dolum. Di-
verte quoque à malo, & fac bonum.* Nemo
enim bonum faciens, alteri verbo aut fa-
cto nocere vult. Si quis hæc non observa-
verit, hostis est animæ suæ. Si quidem
Clerici fuerint, gradu proprio decident.
Si verò laici vel monachi fuerint, ampliùs
pelli debent, vel extorres fiant.*

* Leo 1. epist. 84. c. 1.
Gregor. 14. epist. 1.
Regino lib. 2. c. 56.
Ivo par. 5. c. 368.
Gratian. di. 45. c. 4. & 6. Licet.
Concil. Trident. sess. 13. de reformat. c. 1.
Concil. Aquileiense an. 1596. c. 13.

*Vt quicumque habens querelam in Episco-
pum vel in actores Ecclesie, non prius
adeat iudices eorum quam ipsos quibus ali-
quid opponit familiariter conveniat, ut ab
eis caritative aut emendationem aut ra-
tionabilem recipiat excusationem.*

VI. 381.
Concil. Au-
relian. V.
c. 17.

IX. Placuit ut si quæcunque persona
contra Episcopum vel actores Ecclesie se
propriam crediderit habere negotium,
prius ad eum recurrat caritatis studio, ut
familiari colloquio communitus ea sanare
debeat quæ in querimoniam deducuntur.
Quam rem si differre voluerit, sententiam
suscipiat excommunicationis.

*Vt non accusetur Episcopus apud iudicem
secularem.*

VI. 381.
Bershard.
lib. 1. c. 167.
Ivo par. 5.
c. 277.

X. Vt nullus Episcopum apud iudices
seculares accusare præsumat, sed apud
summos Primates.

*Vt si quis se gravari putaverit, vocem
appellationis exhibeat.*

VII. 123.

XI. Placuit ut accusato, si iudicem
suspectum habuerit, liceat appellare:
quia non oportet negari audientiam ro-
ganti.

*De retractanda comprovinciali synodo per
Apostolici legatos.*

VII. 149.

XII. Vt provincialis synodus retracte-
tur per vicarios urbis Romæ Episcopi, si
ipse decreverit.

Vt nullus criminosus accuset Episcopum.

XIII. De his qui in accusationem ma-
joris natu veniunt. Placuit ut Episcopum
nulli criminoso liceat accusare.
*Vt criminalia negotia non per procuratores
sed per ipsos agantur.*

XIV. Si quando in causa capitali vel
in causa status interpellatum fuerit, non
per procuratores sed per ipsos est agenda.

De majore judicium appellatione.

XV. Placuit ut à quibuscunque judi-
bus ecclesiasticis ad alios iudices ecclesia-
sticos, ubi est major auctoritas, fuerit pro-
vocatum, audientia non negetur. *Vide su-
prà lib. 7. cap. 121.*

*Vt nullus Metropolitanus sine ceterorum om-
nium provincialium Episcoporum presentia
aut consilio, nisi quantum ad suam pro-
priam pertinet parochiam, quicquam age-
re præsumat. Similiter & reliqui Episcopi
agant circa eum. Ex synodo Romana
quinta.*

XVI. Si quis metropolitanus Episco-
pus, nisi quod ad suam solummodo pro-
priam pertinet parochiam, sine consilio
& voluntate omnium comprovincialium
Episcoporum extra aliquid agere tentave-
rit, gradus sui periculo subiacebit, &
quod egerit, irritum habeatur & vacuum.
Sed quicquid de comprovincialium coe-
piscoporum causis suarumque Ecclesia-
rum & Clericorum atque secularium ne-
cessitatibus agere aut disponere necesse
fuerit, hoc cum omnium consensu com-
provincialium agatur Pontificum, non
aliquo dominationis fastu, sed humillima
& concordia administratione, sicut Do-
minus ait: *Non veni ministrari, sed mini-*

strare. Et alibi: *Qui major est vestrum, erit
minister.* & reliqua. Similiter & ipsi com-
provinciales Episcopi cum ejus consilio,
nisi quantum ad proprias pertinet parro-
chias, agant juxta sanctorum constituta
patrum, ut uno animo, uno ore, concor-
diter sancta glorificetur Trinitas in secula.
*Qualiter Episcopus ad synodum convocetur,
& qualiter in ea de illo agatur.*

XVII. Sancta synodus Romana dixit.
Hæc sunt quæ deinceps propter malorum
hominum insidias, qui in Ecclesiam & in
ecclesiasticos indifferenter sæviunt viros,
conservari firmissimè volumus in secula.
Si quis Episcopus ab illis accusatoribus qui
recipiendi sunt fuerit accusatus, postquam
ipse ab eis caritative conventus fuerit ut
ipsam causam emendare debeat, & eam
corrigere noluerit, non olim, sed tunc ad

F ff iij

V. 127.

VII. 127.
Capitula
Herardi c.
84.

Conc. Car-
thag. III.
c. 10.
Ivo par. 6.
c. 326.
Gratian. 2.
q. 6. c. 9.
Placuit. &
c. 37. Hoc
etiam.

VII. 158.

Matth. 20.
Ibid. 23.

Capitula
Angilram-
ni c. 5.

summos Primates causa ejus canonicè deferatur, qui in congruo loco infra ipsam provinciam, tempore in canonibus præfixo Nicænis, Concilium canonicè convocare debent, ita ut ab omnibus ejusdem provincie Episcopis in ea audiatur: in quam & ipse canonicè convocatus, si eum aut infirmitas aut alia gravis necessitas non detinuerit, adesse debet, quia

V I . 387 . ultra provincie terminos accusandi antè licentia non est quàm audientia rogetur. Nam si suis fuerit rebus expoliatus, quod absit, aut, quod alienum ab omnibus esse debet fidelibus, à sede propria ejectus, aut in detentione aliqua à suis ovibus fuerit sequestratus, tunc canonicè, antequam in pristinum restituatur honorem, & sua omnia, quæ ab insidiis inimicorum suorum ei ablata fuerint, redintegrentur, nec convocari nec judicari poterit, nisi ipse pro sua necessitate, minimè tamen judicandi, advenire sponte elegerit. Nec omnino à quoquam respondere rogetur antequam integerrimè omnia quæ per suggestiones inimicorum suorum amiserat, potestati ejus ab honorabili Concilio redintegrentur, & præsul prius statui pristino reddatur. Et ipse, dispositis ordinatisque liberè ac securè suis, tunc canonicè convocatus ad tempus, synodus in legitima & canonica, veniat ad causam. Et si ita justè videtur, accusantium propositionibus respondeat. Nam hoc summopere providendum est, ne antequam omnia hæc fiant coactus respondeat, quia contentio semper vitanda est. Adimi namque Episcopo episcopatum, antequam causæ ejus exitus appareat, nulli Christiano videri jure potest. Quòd si ægrotans fuerit Episcopus, aut aliqua eum gravis necessitas detinuerit, pro se legatum ad synodum mittat. Nec à communione suspendatur cui crimen intenditur nisi ad causam suam dicendam electorum judicium die statuta litteris evocatus minimè occurrerit, hoc est, nisi alia præoccupaverit necessitas, infra spatium duorum vel trium mensium, & eo ampliùs, prout causà dictaverit. Quòd si ex utraque parte ad causam dicendam venerint, quia unus absque altero audiri non debet, querendum est in

V II . 87 .
Gratian. 1.
q. 3. c. 1. §
agostini.
Concil.
Carthag. 3.
c. 7.
Burchard.
lib. 1. c. 180.
Ivo pat. 3.
c. 170.
Gratian. 4.
q. 3. c. 1.
§. si quis Episcoporum.

V II . 110 .

judicio cujus sint conversationis & fidei atque suspicionis accusatores, aut qua intentione hoc faciant: quia ad hoc admitti non debent nisi bonæ conversationis & rectæ fidei viri, & qui omni suspitione careant, & bona vita clareant, neque infames exi-

stant. Quòd si accusatorum personæ in judicio Episcoporum culpabiles apparuerint, ad arguendum non admittantur, nisi proprias causas, non tamen criminales vel ecclesiasticas, objecerint. Infamis enim persona nec procurator potest esse nec cognitor. Absente verò adversario non audiatur accusator, nec sententia absente parte alia à giudice dicta ullam obtinebit firmitatem. Neque absens per alium accusare aut accusari potest, nec affinis testis admitti. Neminem ergo exhiberi de provincia ad provinciam vel ad comitatum oportet, nisi ad relationem judicis ad quem fuerit appellatum, id est, ut actor semper rei forum sequatur. Si quis autem judicem adversum sibi senserit, vocem appellationis exhibeat, quam nulli oportet negari, & reliqua.

Vt accusatio Clericorum intra provinciam fiat, nisi forte accusatus majorem appellaverit auctoritatem.

XVIII. Si quis Clericus super quibuslibet criminibus pulsatus fuerit, in provincia qua consistit ille qui pulsatus fuerit exerat actiones, nec æstimet eum accusator suus alibi aut longiùs pertrahendum ad judicium. Ille verò qui pulsatus fuerit, si judicem suspectum habuerit, liceat appellare.

Vt peregrina judicia non fiant.

XIX. Peregrina judicia generali sanctione inhibemus: quia indignum est ut ab externis judicetur qui provinciales à se electos debet habere judices.

Vt nullus Metropolitanorum aliquorum Pontificum suorumque Clericorum aut Ecclesiarum causas audiat absque omnium provincialium Episcoporum presentia.

Ex synodo Romana tercia capitulo v. 1.

XX. Nullus metropolitanus Episcopus absque ceterorum omnium provincialium Episcoporum instantia aliquorum audiat causas Episcoporum; quia irritæ erunt. Immo nec suorum sacerdotum causas audiat absque presentia Clericorum suorum: quia irrita erit sententia Episcopi, nisi presentia Clericorum confirmetur.

De rimanda accusatoris persona. Ex decretis Sixti Papæ capitulo v. 1. 1.

XXI. Placuit ut semper primò in accusatione Clericorum persona, fides, conversatio, & vita blasphemantium perscrutetur. Nam fides omnes actus hominis debet præcedere, quia dubius in fide, infidelis est. Nec eis omnino esse credendum qui veritatis fidem ignorant, nec rectæ

V . 391 .

Supra. cxi.

Capitula Angliam. tit. 1. Gratian. 1. q. 6. c. 17. §. qui Curiam.

V II . 109 .

V II . 106 .
Concil.
Carthag. 4.
c. 23.
Ivo pat. 3.
c. 170.
Gratian. 3.
q. 7. c. 8.
Episcopus nullus.

Capitula Angliam. tit. 1. Burchard. lib. 1. c. 144. Ivo pat. 3. c. 177.

conversationis vitam ducunt, quoniam tales facile & indifferenter lacerant quosque, & criminantur rectè & piè viventes. Ideo suspicio eorum discutenda est primò, & corrigenda.

De personis & accusationum querelis non recipiendis. Ex sexta synodo Romana capitulo x. cum qua Nicena synodus & decreta Iulij & Symmachi Papae & alia synodica concordant.

XXII. Accusatores & accusationes quas leges seculi non adfiscunt, & nos submovemus.

Vt nullus Episcopus alterius parrochianum retinere, ordinare, aut iudicare presumat. Ex decima synodo Romana capitulo v. cum qua concordat Antiochenum Concilium capitulo xx. i.

XXIII. Nullus Episcopus alterius parrochianum presumat retinere aut ordinare absque ejus voluntate vel iudicare: quia sicut irrita erit ejus ordinatio, ita & iudicatio. Quoniam censemus nullum alterius iudicis nisi sui sententia teneri. Nam qui eum ordinare non potuit, nec iudicare ullatenus poterit.

De primatu sedis apostolice, cui Episcoporum fructiva iudicia & congregandarum synodorum privilegia sunt reservata. Et de canonica Episcopi vocatione. Ex synodis Romanis capitulo x. l. x. & ex decretis Iulij Papae.

XXIV. Nullus Episcopus, nisi canonicè vocatus, & in legitima synodo suo tempore apostolica auctoritate convocata, cui iussione Domini & meritis beati Petri Apostoli singularis congregandorum Conciliorum auctoritas & sanctorum canonum ac venerandorum patrum decretis multipliciter privata tradita est potestas, super quibuslibet criminibus pulsetur, id est, iudicetur, audiatur, vel impetatur. Sin aliter presumptum à quibuslibet fuerit, in vanum deducatur quod egerint, nec inter ecclesiastica ullo modo reputabitur nec ulla habebit vires quicquid ei obviaverit: quoniam eadem sedes, testante veritatis voce, primum primatum obtinuit. Nec prima diceretur si aliam super se haberet, quæ aliam caput est omnium Ecclesiarum, à qua omnes sumpserunt originem. Primatum enim non synodalibus aut aliquibus commentis meruit institutis, sed

Domino largiente, qui ait: Tu es Petrus, & super hanc petram edificabo Ecclesiam meam. & reliqua talia & his similia. Quibus si aliquis superbo spiritu obviaverit

preceptionibus, non exeat impunitus, sed gradus sui periculo subiacebit.

Vt si quis Metropolitanum suspectum habuerit, apud Primate[m] audiatur. Ex Concilio Chalcedonense capitulo xv. i.

XXV. Si quis putaverit se à proprio Metropolitanò gravari, apud Primate[m] dioeceseos aut apud Constantinopolitanæ civitatis sedem agat iudicium, & reliqua.

De accusationis ordine, & ut non facile quisquam accusetur. Ex sexta synodo Romana capitulo x. cum qua & alie sanctiones Imperatorum & synodalium Episcoporum concordant.

XXVI. Accusationis ordinem dum canonicis institutum decretis servare jubemus, ut si fortè aliquis Clericorum in civili aut criminali causa pulsatur, vel in crimine capitis arceretur, non statim reus æstimetur qui accusari potuit, ne subjectam innocentiam faciamus. Sed quisquis ille est qui crimen intendit, in iudicium veniat, nomen rei indicet, vinculum inscriptionis arripiat, custodiat similitudinem, habita tamen dignitatis æstimatione patiatur. Nec sibi fore noverit licentiam mentiendi, cum calumniantes ad vindictam poscat similitudo supplicij.

Vt accusato Episcopo liceat appellare apostolicam sedem, si voluerit. Ex edictis synodalibus sub Theodosio decretis Imperatore, ejusque auctoritate roboratis: quæ si quis quaesierit, in suis inveniet epistolaram libris.

XXVII. Placuit ut si Episcopus accusatus appellaverit Romanum Pontificem, id statuendum quod ipse censuerit.

De accusato vel iudicato Episcopo, si bonam putaverit habere causam, & voluerit à Romano audiri Pontifice, à nullo prohibeatur, sed liberè hoc ei & absque ullo impedimento concedatur. Ex quibus supra, cum quibus & Sardicense Concilium & alia decreta canonum & sanctorum patrum concordant.

XXVIII. Vt accusato vel iudicato in aliqua causa Episcopo liceat iterare iudicium & si necesse fuerit, aut ipse voluerit, absque ulla detentione aut impeditione Romanum adire Pontificem. Et dum iterato iudicio Pontifex causam suam agit, sua non privetur sede aut dignitate, quoniam dudum à sanctis patribus statutum est ut accusati nullus usurpet sedem Episcopi. Et alibi: Adimi Episcopo episcopatum, antequam cause ejus exitus ap-

v. l. 381.

v. l. 108.

v. l. 108.

v. l. 381.

Capitula Angilram- ni c. 1. Gratian. f. q. 4. c. 1. Nullus.

Maub. 16.

v. l. 83. 121.

v. l. 436.

v. l. 339.

v. l. 321. Sixtus II. ep. 2.

Burchard. lib. 1. c. 176. & 144.

Ivo par. 5. c. 4. & 257.

Gratian. 3. q. 6. c. 5.

Accusatum.

v. l. 87.

pareat, nulli Christiano videri jure potest. & reliqua.

Vt dum accusatus vel judicatus Episcopus Romanum appellaverit Pontificem, nulla ei lesio fiat, neque aliquis ejus arripiat sedem, aut in ejus loco ordinetur Episcopus, antequam ejus causa Romani Papae sit terminata iudicio. Ex quibus supra, cum quibus & multa sanctorum patrum & canonum decreta consentiunt.

Suprà c. 28.

XXXIX. Placuit ut accusatus vel judicatus à provincialibus in aliqua causa Episcopus licenter appellet & adeat apostolica sedis Pontificem, qui aut per se aut per vicarios suos ejus retractari negotium procuret. Et dum iterato iudicio Pontifex causam suam agit, nullus alius in ejus loco ponatur aut ordinetur Episcopus: quoniam quamquam comprovincialibus Episcopis accusati causam Pontificis scrutari liceat, non tamen definire inconsulto Romano Pontifice permillum est, cum beato Petro Apostolo non ab alio quam ab ipso Domino dictum est: *Quaecunque ligaveris super terram, erunt ligata & in caelis; & quaecunque solveris super terram, erunt soluta & in caelis.*

Matth. 16.

De Episcoporum appellatione ad Romanam Ecclesiam, quoties necessitas exposcerit, cui Episcoporum & summa negotia singulari privilegio à patribus reservata sunt. Ex quibus supra, cum quibus maxime cuncta canonum & sanctorum patrum decreta concinunt.

Sixtus II ep. l. Burchard. lib. 1. c. 144. Ivo par. 1. c. 117. Gratian. 2. q. 6. c. 1. Omnis Episcopi.

XXX. Vt omnes Episcopi qui in quibusdam gravioribus pulsantur vel criminantur causis, quoties necesse fuerit, liberè apostolicam appellent sedem atque ad eam quasi ad matrem confugiant, ut ab ea, sicut semper fuit, piè fulciantur, defendantur, & liberentur, cujus dispositioni omnes majores ecclesiasticas causas & Episcoporum judicia antiqua Apostolorum eorumque successorum atque canonum auctoritas reservavit. Quoniam culpantur Episcopi qui aliter erga fratres egerint quam ejusdem sedis Papae fieri placuerit, canonibus quippe jubentibus in talibus absque Romano nihil decerni Pontifice, nec ad synodum Episcoporum convocari debere, & quicquid ex his eo inconsulto praesumptum fuerit, viribus carere.

De causa Lupicini Episcopi. Ex epistola Leonis Papae Africanis Episcopis directa.

Leo I. ep. 87. c. 1. 5.

XXXI. Causam Lupicini Episcopi,

quia sic nobis placuit, illic jubemus audiri, cui multum & saepius postulanti communionem hac ratione reddidimus, quoniam cum ad nostrum iudicium provocasset, immeritò eum pendente negotio à communionem videbamus fuisse suspensum. Adjectum etiam illud est, quòd huic temerè superordinatus esse cognoscitur, qui non debuit ordinari antequam Lupicinus in praesenti positus aut confutatus aut certè confessus iuxta possit subjacere sententiae; ut vacantem locum, quemadmodum disciplina ecclesiastica exigit, is qui consecratur acciperet. Si quæ verò aliae emerferint causae quæ ad statum Ecclesiarum & ad concordiam pertineant sacerdotum, illic ob timorem Domini volumus ut modò ventilentur, & de componendis atque compositis omnibus ad nos relatio plena mittatur, ut ea quæ juxta ecclesiasticum morem iustè & rationabiliter fuerint definita, nostra quoque sententia roborentur. Ex his enim possumus cognoscere qualiter de ceteris agatur, qualiter nos nil contra statuta majorum egisse pœniteat. Data 17. Idus Augusti.

De laicis praesentibus disputare de religione. Ex synodalibus statutis & Imperatorum edictis, ex libro xv. 1. Theodosij Imperatoris, de his qui super religione consentiant.

XXXII. Imperatores Valentinianus, VII. 191. Theodosius, & Arcadius AAA. unà cum decreto Episcoporum Tatiano Praefecto praetorij. Nulli egresso ad publicum disceptandi de religione vel tractandi vel consilij aliquid deferendi pateat occasio. Et si quis posthac ausu gravi atque damnbili contra hujusmodi legem veniendum esse crediderit vel insistere motu pestifera perseverationis audebit, competenti poena & digno supplicio coëreatur. Data XVI. Kal. Iulij Theodosio Augusto bis & Quinegio Consil.

Nullus monachus, praeter Domini sacerdotes, audeat predicare. De epistola Leonis Papae ad Theodoritum Cyri Episcopum directa.

XXXIII. Illud quod nobis propter improbitatem quorundam monachorum verbo mandasti, specialiter praedictorum patrum statuta firmantes, statuimus ut praeter Domini sacerdotes, ab Episcopo ejusdem videlicet loci electos, nullus audeat predicare, sive sit monachus, sive laicus, qui cujuslibet scientiae nomine gloriatur.

Leo I. ep. 61. c. 6. Burchard. lib. 2. c. 118. Gratian. 16. q. 1. c. 19. Aliphanus.

D

De delatoribus. Ex Concilio Heliberritano.

Vl. 317.
VII. 105. XXXIV. Delator si quis extiterit fidelis, & per delationem ejus aliquis fuerit præscriptus vel interfectus, placuit eum nec in finem accipere communionem. Si levior quoque causa fuerit, intra quinquennium accipere poterit communionem. Si catechumenus fuerit, per quinquennij tempora admittatur ad baptismum.

Clerici accusatores fratrum ad communionem recipiantur, non ad clerum. Ex Concilio Carthaginis.

XXXV. Vt Episcopi accusatores fratrum excommunicent. Et si emendaverint vitium, recipiant eos ad communionem, non ad clerum.

Concil. Carthagin. IV. c. 55.

Regino lib. 2. c. 340.

Burchard. lib. 16. c. 33.

Gratian. di. 46. c. 4. *Accusatores.*

De præsidibus vel ceteris rempublicam agere volentibus, ne sine litteris Episcopi sui commanicent. Et cum contra disciplinam egerint, excommunicentur. Ex Concilio Arelatense.

Concil. Arelat. I. c. 7.
XXXVI. De præsidibus qui fideles ad præsidatum proficiunt ita placuit, ut cum promoti fuerint, litteras accipiant ecclesiasticas, id est, communicatorias; ita tamen ut in quibuscunque locis gesserint, ab Episcopo ejusdem loci cura illis agatur; ut cum ceperint contra disciplinam publicam agere, tum demum à communione excludantur. Similiter & de his qui rempublicam agere volunt.

Vt Clerici vel laici in aliena Ecclesia non commanicent sine litteris Episcopi sui.

Ex Concilio Carthaginis.

VII. 456. XXXVII. Cassianus Velenensis Episcopus dixit. Statuat gravitas vestra ut unusquisque Clericus vel laicus non commanicent in alia plebe sine litteris Episcopi sui.

Item ex Capitulis Domini Karoli Imperatoris.

VI. 88.
VII. 197. XXXVIII. Si quis secularium tam majoris ordinis quam & inferioris peccatum egerit, & vocatus sui Episcopi auctoritate ad emendationem ac poenitentiam venire distulerit, tandiu sit ab Ecclesia extorris & à catholicorum consortio sequestratus quousque quod illicitè commisit emendet ac reatum suum usque ad satisfactionem canonicè diluat, atque reconciliatione proprii Episcopi divinis precibus indulgentiam consequatur & veniam, Ecclesiæque gremio, à cujus ut-

Tom. I.

ro deviaverat, peracta satisfactione, ab eodem per satisfactionem emendatus Episcopo canonicè reddatur.

De honore & pace sanctæ Ecclesiæ.

XXXIX. Vt honor & pax atque justitia sanctæ Dei Ecclesiæ & servorum ejus in lætus ab omnibus conservetur.

De Dei sacerdotibus & ministris altaris.

XL. Vt Dei sacerdotibus & ministris altaris contra canonicam auctoritatem nulla lætio à quoquam fiat.

De concordia Episcoporum & Comitum.

XLI. Vt Episcopi & Comites concordēs sint. Et Comites eorumque ministri Episcopis atque eorum ministris in omnibus adjutores existant.

De incendio & rapina.

XLII. Vt incendium vel rapinam in regno nostro nullus faciat. Et vires vel raptos fortiter constringantur ut non ulli sua auferre audeant, nisi gratis tribuantur, aut justo censu exigantur.

De pace custodienda.

XLIII. Vt pax in regno nostro secundum morem parentum nostrorum omnibus conservetur.

De puella virgine vel vidua.

XLIV. Vt puellam virginem vel viduam nullus rapiat, nec facere volentibus consentiat.

De banno persolvendo.

XLV. Vt ex his singulis bannus noster persolvatur si à quoquam frustrata hæc fuerint; & fidejussores usque ad nostram præsentiam fidelissimos Comitibus vel Missis nostris horum corruptores singuli tribuant, ut juxta Romanam legem hæc corrigantur.

De negotio seculari.

XLVI. Ministri autem altaris Domini vel monachi nobis placuit ut à negotiis secularibus omnino abstineant. Multa sunt ergo negotia secularia. De his tamen pauca perstrinximus. Ad quæ pertinet omnis libido, non solum in immunditia carnis, sed etiam in omni carnali concupiscentia. Quicquid plus justo appetit homo, turpe lucrum dicitur. Munera injusta accipere vel etiam dare, pro aliquo seculari con-questu pretio aliquem conducere, contentiones & lites vel rixas amare, in placitis secularibus disputare, excepta defensione orphanorum aut viduarum, conductores aut procuratores esse secularium rerum, turpis verbi vel facti jocularitatem esse, vel jocum secularem diligere, aleas amare, ornamentum inconveniens pro-

G G g g

I. 90.

II. 6. 10.
Conc. Mogunt. an. 888. c. 14.

Conc. Mogunt. an. 813. c. 14.
Burchard. lib. 8. c. 90.
Ivo par. 7. c. 128.
Lib. 3. Decretal. tit. 50. c. 1.

posito suo querere, in delictis vivere velle, gulam & ebrietatem sequi, pondera injusta vel mensuras habere, negotium injustum exercere, (Non tamen justum negotium est contradicendum, propter necessitates diversas, quia legimus sanctos

Regula S. Bened. c. 57.

Apostolos negotiasse. Et in Regula sancti Benedicti precipitur praevidere per quorum manus negotium monasterij transeat.) canes & aves sequi ad venandum, in omnibus quibuslibet sit causis superfluum esse. Ecce talia & his similia ministris altaris Domini necnon & monachis omnino contradicimus; de quibus dicit

1. Tim. 2.

Apostolus: *Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus.*

De imitatione apostolica.

Phil. 3. Conc. Mogunt. an. 813. c. 15.

XLVII. Apostolus ait: *Imitatores mei estote, & observate eos qui ita ambulant sicut habetis formam nostram. Non observetis eos qui sunt inimici crucis Christi, quorum finis interitus, quorum Deus venter est, & gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt. Nostra autem conversatio in caelis est.* Sicut Hieronymus in epistola ad Galatas ait: *Emulantur, ait, bene quicumque videant vel audiant esse in aliquibus gratias, dona, virtutesque ipsi tales esse desiderant, & fidem, vitam, atque industriam eorum, per que illa meruerunt, nituntur imitari, ut possint ea quoque bona emulatione digna consequi, magis querentes spiritalia quam carnalia, ut perseveranti gradu ad finem boni operis pervenire possint.* Augustinus in libro primo de agone Christianorum,

Hieron. in c. 4. ep. ad Galat.

hanc sententiam interpretans, ait: *Imitatores mei estote, sicut & ego Christi.* Quare intelligendum est etiam ipsum Apostolum in semetipso triumphasse de potestatibus hujus mundi, sicut de Domino dixerat, cujus se imitorem esse profitetur. Imitemur ergo & nos illum, sicut hortatur, & castigemus corpus nostrum, & in servitum redigamus, si mundum volumus vincere. Aliquando quidem suo exemplo Christi nos fieri imitatores jubet dicendo: *Imitatores mei estote, sicut & ego Christi.* Aliquando quidem de se respiciens ad Deum, ad ipsius nos imitationem hortatur dicens: *Estote imitatores Dei, sicut filij carissimi.* Iam verò demonstrans quia nihil ita hanc imitationem pariat quam si ita vivat aliquis ut bonum ejus in commune proficiat, atque universis utiliora praevideat, adjunxit: *Ambulate in caritate.* Ideo cum dixisset, *Imitatores mei estote,* continuo de caritate disseruit, quia hæc præ-

1. Cor. 11.

cipue virtus homines Deo proximos facit. *De Canonicis Clericis, ut canonicè vivant.*

Ephes. 5.

XLVIII. In omnibus igitur, quantum humana permittit fragilitas, decrevimus ut Canonici Clerici canonicè vivant, observantes divinæ scripturæ doctrinam & documenta sanctorum patrum, & nihil sine licentia Episcopi sui vel magistri eorum compositè agere præsumant. *De his qui servos suos extra judicem necant.*

XLIX. Si quis servum proprium sine conscientia judicis occiderit, excommunicatione vel penitentia biennij reatum sanguinis emundabit.

Concil. Agath. c. 62.

Concil. Epaon. c. 34.

Concil. Vormat. c. 38.

Haltgar. lib. 4. c. 4.

Rhaban. ep. ad Heribald. c. 3.

Regino lib. 2. c. 26.

Burchard. lib. 6. c. 18.

Ivo par. 16. c. 80.

De his qui ad pacem non revertuntur.

L. Placuit ut, sicut plerunque fit, quicumque odio aut longinqua inter se lite discesserint, & ad pacem revocari diuturna intentione nequiverint, à civitatibus primitus sacerdotibus arguantur. Qui si inimicitias deponere perniciose intentione noluerint, de Ecclesiæ cætu justissima excommunicatione pellantur.

Concil. Agath. c. 31.

Concil. Vormat. c. 41.

Concil. Troll. c. 12.

Haltgar. lib. 4. c. 32.

Regino lib. 2. c. 376.

Burchard. lib. 10. c. 61.

Ivo par. 13. c. 62.

Gratian. di. 90. c. 9. *Placuit.*

De his qui intrant in Ecclesiam, & propter nimiam luxuriam suam à sacramento se abstinunt.

LI. Si quis intrat in Ecclesiam Dei, & sacras scripturas non audit, & pro luxuria sua avertit se à communione sacramenti, & in observandis mysteriis declinat constitutam regulam disciplinæ, istum talem prociendum de Ecclesia catholica esse decernimus donec penitentiam agat & ostendat fructum penitentiae suæ, ut possit, communionem percepta, indulgentiam promereri.

Concil. Atrich. c. 1. Martin. Hincar. c. 83. Gratian. di. 2. de consecr. c. 18. Si quis intrat.

De Clericis vel laicis.

LII. De Clericis vel laicis à communione summotis ab aliis non recipiendis Episcopis.

Concil. Atrich. c. 4.

De Clericis adversus invicem negotia propria habentibus.

LIII. Non oportet Clericos habentibus.

I. 18. V. 22.

tes adversus invicem negotia proprium Episcopum relinquere & ad secularia iudicia convolare,

De eo qui excommunicatus ante audientiam communicare presumpserit.

V. 30.
VII. 26.
LIV. Si quis excommunicatus ante audientiam communicare presumpserit, ipse in se damnationem protulit.

De potente qui aliquem expoliaverit.

Capitula
Herardi
127.
LV. Si quis potentum quemlibet expoliaverit, & admonente Episcopo non reddiderit, excommunicetur. *Vide supra lib. 5. cap. 319. & lib. 7. cap. 209.*

Quod Ecclesiarum omnium dotes ad Episcopi ordinationem debeant pertinere.

VII. 25. 2.
LVI. Multi contra canonum constituta sic Ecclesias quas edificaverint postulant consecrari ut dotem quam ejus Ecclesie contulerint censeant ad Episcopi ordinationem non pertinere. Quod factum & in preterito displicet, & in futuro prohibetur. Sed omnia secundum constitutionem antiquam ad Episcopi ordinationem & potestatem pertineant.

De his que à fidelibus in parrochianis basilicis offeruntur.

LVII. De his que parrochianis in terris, vineis, mancipiis, atque pecuniis quacunque fideles obtulerint, antiquorum canonum instituta servantur, & omnia in Episcopi potestate consistant. De his tamen que in altario accesserint, tertiam fideliter Episcopi deferatur.

Concil. Aurelian. I. c. 15.
Burchard. lib. 5. c. 136.
Ivo par. 3. c. 202.
Gratian. 10. q. 1. c. 7. *De his que.*

De quatuor portionibus ecclesiasticis.

LVIII. Quod in unaquaque Ecclesia cui Episcopus preest quatuor tam de redditibus quam de oblationibus fidelium fieri debeant portiones, ut una sit Episcopi, alia Clericorum, tertia pauperum, & quarta fabricis ecclesiasticis adplicetur.

Decreta Gelas. c. 27.
Concil. Paris. VI. lib. 1. c. 15.
Regino lib. 1. c. 33.
Burchard. lib. 3. c. 157.
Ivo par. 3. c. 203.
Gratian. 12. q. 2. c. 27. *Quatuor.*

De eo qui anathematis panam parvi duxerit.
Ex epistola Papæ Gelasij.

LIX. Ut si quis anathematis poenam parvi duxerit, etiam documento quo se putat prædium possidere frustretur. Licetque cuilibet ecclesiasticæ personæ vocem contradictionis afferre, & cum fru-

Tom. I.

ctibus præteriti temporis eadem prædia alienata reposcere.

De his laicis qui contemptores canonum extiterint.

LX. Ut laici contemptores canonum VII. 457. excommunicentur, Clerici honore priventur.

Capitula Angilramni c. 48.
Burchard. lib. 15. c. 6.
Ivo par. 16. c. 7.

Ut populus ante completam Missam & benedictionem acceptam egredi non presumat.

LXI. Cum ad celebrandas Missas in VII. 277. Dei nomine convenitur, populus non antè discedat quam Missæ sollempnitas compleatur. Et ubi Episcopus fuerit, benedictionem accipiant sacerdotis. Sacerdote autem verbum in Ecclesia faciente, qui egressus de auditorio fuerit, excommunicetur.

Concil. Carthag. 4. c. 24.
Regino lib. 1. c. 197.
Burchard. lib. 2. c. 66.
Ivo par. 3. c. 34. & par. 6. c. 162.
Gratian. di. 1. de consecr. c. 63. *Sacerdote.*

De his qui ecclesiastica jejunia absque necessitate dissolvunt.

LXII. Si quis eorum qui continentie student, absque necessitate corporea tradita in commune jejunia & ab Ecclesia custodita superbiendo dissolvit, stimulo suæ cogitationis impulsus, anathema fit.

Concil. Gangr. c. 19.
Regino lib. 1. c. 280.
Burchard. lib. 13. c. 5.
Ivo par. 4. c. 38.
Gratian. di. 30. c. 8. *Si quis eorum.*

Ut sacramentum catechumenis non præbeat.

LXIII. Item placuit ut etiam per VII. 169. solemnissimos paschales dies sacramentum corporis & sanguinis Domini catechumenis non detur, nisi solitum salis: quia si fideles per illos dies sacramenta non mutant, nec catechumenos oportet mutare. Quæ forma etiam à publicè poenitentibus omnino sequenda est.

De his qui rebaptizati vel reconfirmati sunt quid sit agendum.

LXIV. De his qui rebaptizati sine aliqua necessitate vel tormento lapsi sunt, placuit ut circa eos illa Nicænæ synodi instituta servantur quæ de prævaricatoribus constituta esse noscuntur, id est, ut septem annis inter catechumenos orent, & duobus inter catholicos; & postea,
G G g g ij

Concil.
Herd. c. 9.
Concil.
Nic. c. 10.

moderatione & clementia Episcopi, fidelibus in oblatione & eucharistia communicent. Quam formam sequantur & reconfirmati.

De Clericis qui ad secularium defensionem confugiant propter distractionem Episcopi.

LXV. Placuit ut Clericus, si relicto officio suo propter distractionem ad secularium fortasse confugerit, & is ad quem recurrit solatium ei defensionis impenderit, cum eodem de Ecclesie communiione pelatur.

De turpiloquiis.

LXVI. Clericos scurriles & verbis turpibus jocularibus ab officio detrahendos.

Concil. Carthag. 1v. c. 60.

Concil. Agath. c. 70.

Regino lib. 1. c. 152.

Burchard. lib. 2. c. 172.

Ivo par. 6. c. 262. 263. & par. 11. c. 79.

Gratian. di. 46. c. 6. Clericum.

De Clericis qui in convivio cantare presumpserint.

LXVII. Clerici inter epulas cantantes supradictae sententiae severitate coercentur.

Concil. Carthag. 1v. c. 62.

Concil. Anasilod. c. 40.

Regino lib. 1. c. 150.

Burchard. lib. 2. c. 170.

Ivo par. 6. c. 261.

Gratian. 22. q. 1. c. 9. Clericum.

Ne Clericus per creaturas juret.

LXVIII. Clericum per creaturas jurantem acerrime objurgandum. Si perstiterit in vitio, excommunicandum.

Concil. Carthagin. 1v. c. 61.

Regino lib. 1. c. 155.

Burchard. lib. 2. c. 175.

Ivo par. 6. c. 266.

Gratian. 22. q. 1. c. 9. Clericum.

Ne ante horam diei tertiam quis ad convivium percat, nec ante benedictionem manducet.

LXIX. Non oportet Clericos vel laicos religiosos ante sacram horam diei tertiam inire convivia, neque aliquando Clericos nisi hymno dicto edere panem, & post cibos gratias auctori Deo referre.

Martin. Bracar. c. 65.

Regino lib. 1. c. 187.

Burchard. lib. 2. c. 165.

Ivo par. 6. c. 256.

Gratian. di. 44. c. 12. Non liceat.

Vt Presbyter, si inconsulto Episcopo agendam celebraverit, honore privetur.

Ex Concilio Carthaginis.

LXX. Numidius Episcopus Massili-

tanus dixit. In quibusdam locis sunt Presbyteri qui aut ignorantes simpliciter, aut dissimulantes audacter, praesente & inconsulto Episcopo, cum pluribus in domiciliis agunt agendam. quod disciplinae incongruum esse cognoscit sanctitas vestra. Genilius Episcopus dixit. Fratres & coepiscopi nostri dignae suggestioni tuae respondere propter ignorantiam non morantur. Ab universis Episcopis dictum est. Quisquis Presbyter inconsulto Episcopo agendam in quolibet loco voluerit celebrare, ipse honori suo contrarius existit.

Ne presbyter benedictionem vel penitentiam in Ecclesia dare presumat.

LXXI. Benedictionem super plebem in Ecclesia fundere aut penitentem in Ecclesia benedicere Presbytero penitus non licebit.

Indicio multitudinis ordinationes fieri non debere.

LXXII. Quod non sit permittendum turbis electiones eorum facere qui sunt ad sacerdotium provehendi.

Si qui Clerici ab Episcopis suis promoti contempserint, nec illis maneant unde recedere noluerint. Ex Concilio Carthaginis.

LXXIII. Placuit ut quicumque Clerici vel Diaconi pro necessitatibus Ecclesiarum non obtemperaverint Episcopis suis volentibus eos ad honorem ampliorum in sua Ecclesia promovere, nec illi minifrent in gradu suo unde recedere noluerunt.

Ex decretis Papae Gregorij junioris.

De incestis.

LXXIV. Si quis consobrinam duxerit in conjugium, anathema sit. Et paulo post inferi. Si quis de propria cognatione, vel quam cognatus habuit, duxerit uxorem, anathema sit. Et Dominus in lege divina ait: Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedat, ut revelet turpitudinem ejus. Et paulo post: Nec accedat ad uxorem ejus qui sibi affinitate conjungitur. Item unde supra. Nullus certi gradus sanguineam in conjugium accipiat aut sibi sceleratis nuptiis desideret copulari. Item ex dictis Episcoporum & Imperatorum Theodosij & aliorum: In septem gradibus omnia propinquitatum nomina continentur, ultra quos nec adfinitas invenitur nec successio potest amplius prorogari.

Item de incestis. Ex epistolis Gregorij Papae Bonifacio Mogontiae Archiepiscopo missis.

LXXV. Progeniem suam unumquemque usque ad septimam observare

Concil. A-
gath. c. 44.

v. 11. 79.

Concil.
Carthag. 6.

11.

Burchard.

lib. 2. c. 173.

Ivo par. 6.

c. 21.

Gratian. di.

74. c. 4.

Placuit.

Decreta

Gregor. II.

c. 8. & seq.

Levit. 18.

Interpret.

tit. 11. lib.

4. Sentent.

Pauli.

v. 1. 80.

Gregor.

III. ep. 6.

5.

Burchard.
lib. 7. c. 11.
Concil. A-
gath. c. 61.
Concil.
Epaon. c.
10.
Concil. A-
reclat. V. l.
c. 11.
Regino lib.
1. c. 18 f.
Burchard.
lib. 7. c. 4.
Ivo par. 9
c. 40.

decernimus generationem, & quandiu se agnoscunt affinitate propinquos, ad huius copulæ non accedere societatem. Et in sanctis canonibus spiritu Dei conditis de incestis habetur infernum: *Incestis conjugum nihil prorsus venie reservamus, nisi cum adulterium separatione sanaverint.* Incestos verò nullo conjugij nomine appellandos sancimus. Sed quibus illicita conjunctio interdicitur, nisi hi sunt quos sanctorum patrum decreta conjugio copulari prohibent, habebunt ineundi melioris conjugij libertatem.

De sacramento catechumenis non dando in diebus solemnibus Pasche.

Suprà c. 63.

LXXXVI. Vt per sollempnissimos paschales dies sacramentum catechumenis non detur, nec eis qui à liminibus Ecclesie sunt exclusi, neque eis, ante canonicam reconciliationem, qui publicam gerunt poenitentiam, nisi benedictione salis.

De his qui solo convivio gentilium vel escis immolatis usi sunt. Aut quod hi qui homicidia vel alia capitalia perpetrant flagitia, non nisi per publicam poenitentiam sanari possint.

V. 116.

117.

LXXXVII. Qui convivio solo gentilium & escis immolatis usi sunt, possunt jejuniis & manus impositione purgari, ita ut deinceps ab idolothytis abstinentes, sacramentorum Christi possint esse participes. Si autem aut idola adoraverunt, aut homicidiis vel fornicationibus contaminati sunt, ad communionem eos nisi per poenitentiam publicam non oportet admitti.

De familiaritate extraneorum mulierum.

Canones S.

Leodegarij

c. 10.

LXXXVIII. Vt nullus familiaritatem extraneorum mulierum præsumat habere. Et qui inventus fuerit, severius corrigatur.

Ne mulieres monasterium monachorum ingrediantur.

Ibid.

LXXXIX. Vt mulieres monasterium monachorum nullatenus ingrediantur. Vt omnibus vespertinis & matutinis horis oratio dominica dicatur.

Concil.

Gerund.

c. 10.

Gratian. di.

1. de con-

secr. c. 14.

14 semper

placuit.

LXXX. Placuit ut omnibus diebus post Matutinas & Vesperas oratio dominica à sacerdote proferatur.

De his qui sibi quacunq; negligentia mortem inferunt, ut eorum commemoratio in oblatione non fiat. Similiter & de his qui pro suis sceleribus puniuntur.

LXXXI. Placuit ut hi qui sibi ipsis aut ferro aut veneno aut præcipitio aut suspendio vel quolibet modo violenter in-

ferunt mortem, nulla illis in oblatione commemoratio fiat, neque cum psalmis ad sepulturam eorum cadavera deducantur. Multi enim sibi per ignorantiam usurparunt. Similiter & de his placuit qui pro suis sceleribus puniuntur.

Concil. Bracar. 1. c. 16.
Gregorij III. judicia c. 32.
Halitgar. lib. 4. c. 6.
Regino lib. 1. c. 92.
Burchard. lib. 19. c. 130.
Ivo par. 10. c. 188. & par. 15. c. 140.
Gratian. 23. q. 5. c. 12. Placuit.

De verbo otioso.

LXXXII. Omne verbum otiosum quod locuti fuerint homines si reddent Deo rationem in die iudicij, multò magis damnantur noxia verba loquentes. Otiosum quippe verbum est quod aut utilitate reditudois aut ratione iustæ necessitatis caret. Attamen in die iudicij de eo ratio reddetur.

De eo qui hominem peremerit.

LXXXIII. Qui occiderit hominem, juxta canonicam poenitentiam sanctionem, & ab Ecclesia prius prociatur, ubi prostratus in terram, in cinere & cilicio, in introitum & exitum populi semper jaceat, humiliter postulans ut pro se orare non dedignentur. Et hoc usque ad satisfactionem Ecclesie & sacerdotum agat, pane tantum & aqua fruens, nisi humanius erga eum Episcopo agere placuerit cujus ditioni subleat.

De sartatilis Ecclesiarum quæ ex donis sunt eisdem conlatis, ut in potestate Episcopi revocentur quæcunque conligata fuerint.

LXXXIV. Quæcunque pro sartatilis Ecclesiis fuerint conligata, in potestate Pontificis aut Presbyteri vel servientium sanctorum locorum, secundum voluntatem conferentis, ad se debeant revocare. Quòd si aliquis hæc inde abstraxerit, raperit, furatúsve fuerit, vel ea fraudaverit, aut vastaverit, seu quocunque commento alienaverit, sciat se esse canonicè excommunicatum quousque ea quæ abstulerit studeat reformare.

Ne Presbyterum, Diaconum, aut Clericum aliquem nullus iudex secularis absque consensu Episcopi sui distringat.

LXXXV. Vt nullus iudex neque Presbyterum neque Diaconum aut Clericum aut juniorem Ecclesie sine scientia Pontificis per se distringat aut condemnare præsumat.

G G g g ij

Math. 11.
Concil. Pa-
ris. VI. lib.
1. c. 3.

Concil. Pa-
ris. V. c. 6.

V. l. 136.

De libertis, ut à sacerdotibus defensentur.

LXXXVI. Liberti quorumcunque ingenuorum à sacerdotibus defensentur, nec ad publicum ullatenus revocentur.

Ne aliquis Clericus pro quacunque occasione extraneam mulierem in domo sua habeat.

LXXXVII. Nullus ergo deinceps Clericorum, pro occasione necessitatis vestes faciendi, aut causa ordinandi domus, extraneam mulierem in domo sua habere præsumat.

De viduis. Ex epistola beati Gregorij Papæ Bonifacio Archiepiscopo missa, in qua inter cetera ita legitur decretum.

LXXXVIII. Viduas à proposito discedentes viduitatis, super quibus nos consulere voluit dilectio tua, frater carissime, credo te nosse à sancto Apostolo Paulo & à multis sanctis patribus, nisi convertantur, olim esse damnatas, quas & nos apostolica auctoritate damnandas & à communione fidelium atque à liminibus Ecclesiæ arcendas fore censemus usquequo obediant Episcopis suis, & ad bonum quod cæperunt, invita aut voluntarie revertantur. De virginibus autem non velatis, si deviaverint, à sanctæ memoriæ prædecessore nostro Papa Innocentio taliter decretum habemus. *Hæc verò quæ*

Decreta Innoc. I. c. 1. c.

*necdem sacro velamine tecla, tamen in proposito virginuli semper se simulaverunt permanere, licet velate non fuerint, si nupsent, his agenda aliquanto tempore penitentia est; quia sponsio eorum à Domino tenebatur. Si enim inter homines solet bonæ fidei contractus nulla ratione dissolvi, quanto magis ista pollicitatio, quam cum Deo pepigit, solvi sine vindicta non poterit. & cetera. Nam si virgines nondum velatæ taliter penitentia publica puniuntur, & à cœtu fidelium usque ad satisfactionem excluduntur, quanto potius viduæ, quæ perfectioris ætatis & maturioris sapientiæ atque consilij existunt, virorumque consortio multotiens usæ sunt, & velari se permiserunt, habitumque religionis assumpserunt, & demum apostataverunt, atque ad priorem vomitum sunt reversæ, à nobis & ab omnibus fidelibus à liminibus Ecclesiæ & à cœtu fidelium usque ad satisfactionem sunt eliminandæ & carceribus tradendæ; qualiter, juxta beatum Apostolum Paulum, tradentes hujusmodi hominem Satanæ in interitum carnis, ut spiritus salvus sit in die Domini. De talibus enim & Dominus per Moysen loquitur dicens: *Auferre malum de medio vestri.**

1. Cor. 5.

Deuter. 17.

Deuter. 17.

Deuter. 17.

Deuter. 17.

Deuter. 17.

Deuter. 17.

Deuter. 17.

Deuter. 17.

Deuter. 17.

Deuter. 17.

Deuter. 17.

Deuter. 17.

Deuter. 17.

Deuter. 17.

Deuter. 17.

Deuter. 17.

Deuter. 17.

Deuter. 17.

Deuter. 17.

Deuter. 17.

Deuter. 17.

Deuter. 17.

Deuter. 17.

Deuter. 17.

Deuter. 17.

Deuter. 17.

Deuter. 17.

Deuter. 17.

Deuter. 17.

Deuter. 17.

Deuter. 17.

Deuter. 17.

De quibus & per Prophetam ait: *Lætabitur justus cum viderit vindictam. Manus suas lavabit in sanguine peccatoris.* De talibus namque eorumque similibus atque eisdem consentientibus (quia non solum qui faciunt, sed etiam qui facientibus consentiunt, rei sunt) Dominus per eundem Prophetam David, loquitur dicens: *Videbas furem, curuebas cum eo; & cum adulteris portionem tuam ponebas.* Et multa talia eorumque similia. Tales verò personæ indubitanter adulteræ esse manifestantur; quoniam, relicto immortalis sponso, ad anteriorem ut canes ad proprium reversæ sunt vomitum, & apostata factæ; illicita ac sacrilega se contagione polluentes, viris mortalibus se conglutinaverunt: quæ etiam, juxta eundem Apostolum Paulum, eò quòd viduitatis propositum dimiserunt, & fidem quam cum Deo pepigerunt frangere præsumperunt, atque primam fidem prævaricaverunt, sunt damnandæ à nobisque & à vobis atque à reliquis nostri ordinis viris, à singulari videlicet sua in diocesi, à liminibus Ecclesiæ & à cœtu fidelium usque ad satisfactionem, ut prædictum est, sunt eliminandæ. A talium autem consortio & societate omnes fideles in omnibus abstinere mandamus. Super quibus etiam placuit, quousque in ipso detestando & illicito atque sacrilego carnis contubernio perseverant, ut nullus Christianorum, nisi quibus proprius studio corrigendi jussit Episcopus, cum eis in quoquam communicet, aut ad domum in qua sunt accedat; cum quibus etiam, ut jamdictus sanctus præcipit Apostolus, nulli fidelium cibum sumere licet. Quòd si quis ex his quicquam tentare aut temerare præsumpserit, pari cum eis excommunicationis sententia feriat. & cetera.

De decimis quæ Ecclesiis dantur, ne eas Presbyteri vendere præsumant.

LXXXIX. Ut non præsumant Presbyteri decimas vendere quæ in pauperum & in Ecclesiarum usibus dantur, sicut hæcenus, mirabile dictu, in horreis veteratæ, ad thesaurorum cumulum, in cuius rei testimonio multi pauperum de manibus sacerdotum requirendi moriuntur. Sed ubi Deo largiente abundaverint, ad sustentationem pauperum parentur tali in tempore.

De pauperibus à Presbyteris colligendis.

XC. Ut Presbyteri cotidie duos vel tres pauperes colligant ad lavandos pedes.

De prædiis que Presbyteri post ordinationem suam emerint.

Capitulare
an. 744. c.
II. XCI. Vt Presbyteri post ordinationem suam paupertatis prædia comparantes, testamenta Ecclesiis confirment. Sin aliter, ut fraudatores removeantur.

Vt Presbyteri ad tractanda eorum ministeria ad civitatem veniant.

XCII. Vt Presbyteri singillatim sub dispositione Episcopi in civitatibus veniant ad tractanda ministeria.

De his qui communicaverint, ut tribus horis suspendantur, propter cibi commixtionem.

XCIII. Vt doceantur communicantes duabus vel tribus suspendere horis, propter admixtionem cibi. Vide infra cap. 150.

De satisfactione cotidiana sacerdotum.

Ivo par. 6.
c. 166. XCIV. Vt sicut sine culpa nemo cotidie existit, ita sine cotidiana satisfactione nullus esse debet, etiam sacerdotum vel Christianorum.

De eo qui sine consensu Episcopi Presbyterum de Ecclesia egerit vel constituerit.

V. 98. XCV. De his qui sine consensu Episcopi Presbyteros in Ecclesiis suis constituunt, vel de Ecclesiis eiciunt, & ab Episcopo vel à quolibet Misso dominico admoniti obedire noluerint, ut bannum nostrum revuadiare cogantur, & per fidei iussos ad placitum nostrum venire jubeantur. Et tunc nos decernamus utrum nobis placeat ut aut illum bannum persolvant, aut aliam harniscaram sustineant.

De Ecclesiis inter heredes divisis.

V. 99. XCVI. De Ecclesiis que inter coheredes divise sunt consideratum est quatinus si secundum providentiam & admonitionem Episcopi ipsi coheredes eas voluerint tenere, & honorare faciant. Sin autem hoc contradixerint, ut in Episcopi potestate maneat utrum eas ita consistere permittat, aut reliquias exinde auferat. Et ubi ad nostrum beneficium Ecclesiæ pertinentes ita divise inventæ fuerint, ut describatur, & nobis renuntietur.

De destructione Ecclesiarum.

V. 275. XCVII. De Ecclesiis destructis, ut Episcopi & Missi inquisitionem faciant utrum per negligentiam aut impossibilitatem destructæ sint. Et ubi negligentia inventa fuerit, episcopali auctoritate emendare cogantur qui eas restaurare debuerant. Si verò per impossibilitatem contigit, ut aut plures sint quam necesse sit, aut majoris magnitudinis quam ut ex rebus ad eas pertinentibus restaurari possint,

Episcopus modum inveniat qualiter congruè emendari & consistere possint.

No de manso Ecclesiæ dato contra sancta servitium exigatur.

XCVIII. De uno manso ad Ecclesiæ dato, de quo aliqui homines contra statuta sibi servitium exigunt, quicumque pro hac causa accusatus fuerit, Comes vel Missi hoc quod inde subtractum est Presbyteris cum sua lege restitui faciant. Vide infra cap. 163.

De nonis & decimis quas quidam dare neglegunt.

XCIX. De his qui nonas & decimas jam per multos annos aut ex parte aut ex toto dare neglexerunt, volumus ut per Missos nostros constringantur ut secundum Capitularem priorem solvant unius anni nonam & decimam cum sua lege, & insuper bannum nostrum. Et hoc eis denuntietur, quòd quicumque hanc negligentiam iteraverit, beneficium unde hæc nona & decima persolvi debuit amissurum se sciat. Ita enim continetur in Capitulari bonæ memoriæ genitoris nostri in libro primo capitulo CLVII. Vt qui Ecclesiarum beneficia habent, nonam & decimam ex eis Ecclesiæ cuius res sunt donent. Et qui tale beneficium habent, & ad medietatem laborant, ut de eorum portione proprio Presbytero decimas donent. Item in Capitulari nostro in libro 11. cap. XXI. de eadem re: De nonis quidem & decimis, unde & genitor noster & nos frequenter & in diversis placitis admonitionem fecimus, & per Capitularia nostra qualiter hæc observentur ordinavimus, volumus atque jubemus ut de omni conlaborato & de vino & feno fideliter & pleniter ab omnibus nona & decima persolvatur. De nutrimento vero pro decima, sicut hætenus consuetudo fuit, ab omnibus observetur. Si quis tamen Episcoporum fuerit qui argentum pro hoc accipere velit, in sua maneat potestate, juxta quod ei & illi qui hoc persolvere debet convenerit.

De eo qui decimam dare neglexerit Ecclesiæ cuius esse debet, alterique Ecclesiæ eam dederit.

C. Quicumque decimam abstrahit de Ecclesiæ ad quam per justitiam dari debet, & eam præsumptiosè vel propter munera aut amicitiam vel aliam quamlibet occasionem ad alteram Ecclesiæ dederit, à Comite vel à Misso nostro distringatur ut eisdem decimæ quantitatem cum sua lege restituat. Vide infra cap. 166.

V. 100.

V. 276.
Vide infra
c. 164.

V. 276.
Capitulare
an. 849. tit.
1. c. 6.
Capitula
Karoli Cal.
vi tit. 46.
c. 1.
Lib. 1. leg.
Longob. tit.
1. c. 7.
Regino lib.
1. c. 28.
Ivo par. 16.
c. 338.

De decimis à populo dandis.

V. 101. CI. De decimis quæ populus dare non vult nisi quolibet modo ab eo redimantur, ab Episcopis prohibendum est ne fiat. Et si quis contemptor inventus fuerit, ut nec Episcopum nec Comitem audire velit, si noster homo fuerit, ad præsentiam nostram venire compellatur; ceteri verò distringantur ut inviti Ecclesiæ restituant qui voluntariè dare neglexerunt. *Vide infra cap. 167.*

De his qui Ecclesias restaurare neglegant de rebus earum quas in beneficium habent.

V. 277. CII. Quicumque de rebus Ecclesiarum, quas in beneficium habent, restaurationes earum facere neglexerint, juxta Capitularem anteriorem, in quo de operibus ac nonis & decimis constitutum est, sic de illis adimpleatur, id est, in libro quarto capitulo xxxviii. *De opere namque & restauratione Ecclesiarum consideratum est ut de frugibus terre & animalium nutrimento unà cum aliis rebus omnibus pleniter persolvantur, ut fiat secundum præceptum evangelicum, ubi ait: Decimas de omnibus quæ possideo, & reliqua. De opere verò vel restauratione Ecclesiarum Comes & Episcopus sive Abbas unà cum Misso nostro, quem ipsi sibi ad hoc elegerint, considerationem faciant ut unusquisque eorum tantum inde accipiat ad operandam & restaurandam quantum ipse de rebus Ecclesiarum habere cognoscitur. Similiter & Vassi nostri aut in commune tantum operis accipiant quantum rerum Ecclesiarum habent, vel unusquisque per se juxta quantitatem quam ipse tenet. Aut si inter eos convenierit ut pro opere faciundo argentum donent, juxta estimationem operis in argento persolvant, cum quo pretio rector Ecclesiæ ad prædictam restaurationem operarios conducere & materiam emere possit. Et qui nonas & decimas dare neglexerit, primum quidem illas cum lege sua restituat, insuper & bannum nostrum solvat; ut ita castigatus caveat ne, sæpius iterando, beneficium amittat.*

De his qui agros dominicos excolere neglegant, ne nonas ex eis persolvant.

V. 278. CIII. De illo qui agros dominicos propterea neglexit excolere ut nonas & decimas exinde non persolvat, & alienas terras ad excolendum propter hoc accipit, volumus ut de tribus annis ipsam nonam cum sua lege persolvat. Et si quis contemptor aut Missorum nostrorum propter hoc extiterit, per fidejussores ad palatium venire compellatur. *Vide infra cap. 169.*

De beneficiis destructis.

CIV. De beneficiis destructis hoc observetur quod in Capitulare priori continetur, id est, in libro iv. capitulo xxxvi. de eo qui beneficium desertum fecerit. *Quicumque beneficium suum occasione proprii desertum habuerit, & intra annum postquam ei à Comite vel Misso nostro notum factum fuerit, illud emendatum non habuerit, ipsum beneficium amittat.*

De malis Scabinis eiciendis.

CV. Vt Missi nostri, ubicunque malos Scabinos inveniunt, eiciant, & totius populi consensu in locum eorum bonos eligant. Et cum electi fuerint, jurare faciant ut scienter injustè judicare non debeant.

Capitulare an. 829. tit. 2. c. 2.
Capitula Karoli Calvi tit. 45. c. 9.
Lib. 2. leg. Longob. tit. 41. c. 3.
Ivo par. 16. c. 339.

De melioribus & veracibus eligendis.

CVI. Vt in omni comitatu hi qui meliores & veraciores inveniiri possunt eligantur à Missis nostris ad inquisitiones faciendas & rei veritatem dicendam; & adjutores Comitum sint ad justitias faciendas.

Capitulare an. 829. tit. 2. c. 3.
Capitula Karoli Calvi tit. 45. c. 11.
Lib. 2. leg. Longob. tit. 41. c. 4.
Ivo par. 16. c. 340.

De Scabinis qui propter munera aut amicitiam injustè judicaverint.

CVII. Volumus ut quicumque de Scabinis deprehensus fuerit propter munera aut propter amicitiam vel inimicitiam injustè judicasse, ut per fidejussores missus ad præsentiam nostram veniat. De cetero, omnibus Scabinis denuntietur ne quis deinceps etiam justum judicium vendere præsumat.

De legitimis & rationabilibus commutationibus Ecclesiarum Dei.

CVIII. Vbi commutationes tam legitime & rationabiles atque utiles Ecclesiis factæ sunt, permaneant. Vbicunque verò inutiles & incommode atque irrationabiles factæ sunt, dissolvantur; & recipiat unusquisque quod dedit. Vbi verò mortua manus interjacet, aut alia quælibet causa, quæ rationabilis esse videatur, inventa fuerit, diligenter describatur, & ad nostram notitiam perferatur.

De

De eo qui comprobatus fuerit testes in perjurium scienter induxisse.

Capitulare an. 829. tit. 2. c. 6. Lib. 1. leg. Longob. tit. 51. c. 24. Regino lib. 2. c. 529.

CIX. Quicumque comprobatus fuerit de eo quod scienter testes in perjurium induxisset, sub fideiussione ad palatium nostrum venire compellatur, ut ibi cum fidelibus nostris consideremus quid de tali homine faciendum sit.

Ve nummos bonos nullus respuat.

Capitulare an. 829. tit. 2. c. 7.

IV. 33.

CX. De bonis denariis, quos populus recipere non vult, volumus ut hoc observetur & teneatur quod in priori Capitulari nostro conscriptum est, id est, in libro quarto capitulo xxx. Quicumque liber homo vel in emptione vel in debiti solutione denarium merum & bene pensantem recipere noluerit, bannum nostrum, id est, sexaginta solidos, componat. Si vero servi ecclesiastici aut fiscalini nostri aut Comitum aut Vassallorum nostrorum hoc facere presumpserint, sexaginta ictibus vapulent. Et si actores nostri aut aliorum vel Advocati eos Missis nostris vel Comitibus iussi presentare noluerint, praeditum bannum, id est, sexaginta solidos, componant. Et ad hanc constitutionem nostram adimplendam Episcopi & Abbates, sive reliqui qui beneficia nostra habent, adjuvent Comites in suis hominibus distringendis. Et si Comites hanc nostram constitutionem neglexerint, hoc per Missos nostros ad nostram notitiam perferatur.

De collectis malis omnimodis inibendis.

Capitulare an. 829. tit. 1. c. 10. Lib. 1. leg. Longob. tit. 17. c. 10.

CXI. Collectae ad male faciendum fieri omnimodis prohibeantur. Et ubicunque huiusmodi praesumptiones factae fuerint, digna emendatione corrigantur. Et si per negligentiam Comitum vel factae sunt vel in emendata remanserunt, hoc ad nostram notitiam perferatur. Auctor vero facti, si fuerit Praepositus vel Advocatus sive Centenarius vel qualibet alia dignitate praedita libera persona, post legalem emendationem in loco factam, sub fideiussoribus ad nostram praesentiam veniat. Multitudo vero, sive de servis sive de liberis sit, legitima emendatione multetur.

Ve pontes publici, qui destructi fuerint, iterum extruantur.

Capitulare an. 829. tit. 2. c. 11.

CXII. De pontibus publicis destructis placuit nobis ut hi qui iussionem nostram in reparandis pontibus contempserunt, volumus ac iubemus ut omnes homines nostri in nostram veniant praesentiam rationes reddere cur nostram iussionem ausi sunt contemnere. Comites autem reddant rationem de eorum pagensi-

Tom. I.

bus, cur eos aut non constrinxerunt ut hoc facerent, aut nobis nuntiare neglexerunt. Similiter & de iniustus teloneis, ubicunque accipiuntur, sciant se exinde nobis rationem reddituros.

De examine aquae frigidae.

CXIII. Ut examen aquae frigidae, quod haecenus faciebant, à Missis nostris omnibus interdicatur ne ulterius fiat.

Capitulare an. 829. tit. 2. c. 12.

Lib. 2. leg. Longob. tit. 55. c. 31. Hincmar. ep. 39. & in lib. de divortio Lothar. pag. 611.

De reversione Comitum & pagensium de hostili expeditione, ut ex eo die super quadraginta dies sit bannus ressusus.

CXIV. Postquam Comes & pagenses de qualicunque expeditione hostili reversi fuerint, ex eo die super quadraginta noctes sit bannus ressusus, quod lingua Theodisca scartlegi, id est, armorum depositio, vocatur.

De audientia Regis. Et ut Comites & Missi dominici maximam curam habeant pauperum.

CXV. Hoc Missi nostri notum faciant Comitibus & populo quod nos in omni hebdomada unum diem ad causas audientias & iudicandas federe volumus. Comites autem & Missi nostri magnum studium habeant ne forte propter eorum negligentiam pauperes crucientur, & nos tedium propter eorum clamores patiamur, si nostram gratiam habere velint. Populo autem dicatur ut caveat de aliis causis se ad nos reclamare nisi de quibus aut Missi nostri aut Comites eis iustitias facere noluerint.

De inferenda à Vicariis vel aliis Missis Comitum exigenda.

CXVI. Quicumque Vicarij vel alij ministri Comitum tributum quod inferenda vocatur majoris pretij à populo exigere praesumpserit quam à Missis bonae memoriae genitoris nostri constitutum fuit, hoc est, duos solidos pro una vacca, hoc quod iniuste superposuit atque abstulit sibi que retinuit, his quibus hoc tulit cum sua lege restituat, & insuper fredum nostrum componat, & ministerium amittat.

De eo qui propter cupiditatem rerum quicumque propinquorum suorum interfecerit.

CXVII. Quicumque propter cupiditatem rerum patrem, aut matrem, aut fratrem, aut sororem, vel nepotem, vel alium propinquum suum interfecerit, hereditas interfecti ad alios suos legitimos

HHhh

Capitulare an. 829. tit. 2. c. 13. Capitula Karoli Calvi tit. 35. c. 33. Lib. 1. leg. Longob. tit. 14. c. 17.

Capitulare an. 829. tit. 1. c. 14.

Ibid. c. 15.

Capitulare an. 829. tit. 3. c. 2. Lib. 1. leg. Longob. tit. 10. c. 4. Regino lib. 2. c. 79.

heredes perveniat. Intersectoris verò hereditas in fiscum redigatur. Ipse verò, ordinante Episcopo, publicæ pœnitentiæ subdatur.

De cuiuslibet propria uxore dimissa, vel sine culpa interfecta.

V. 300.
Iſaac tit. 2.
c. 6.
Ivo par. 10.
c. 166.

CXVIII. Quicumque propria uxore derelicta, vel sine culpa interfecta, aliam duxerit, armis depositis, publicam agat pœnitentiam. Et si contumax fuerit, comprehendatur à Comite, & ferro vinciatur, & in custodiam mittatur, donec ad nostram notitiam deducatur. *Vide infra cap. 161.*

De eo qui res alienas cuiuslibet homini vendiderit.

Capitulate
an. 829.
tit. 1. c. 4.
Lib. 2. leg.
Longob.
tit. 17. c. 4.
Ivo par. 16.
c. 342.

CXIX. Quicumque res alienas cuiuslibet homini vendiderit, & ipse homo easdem res alicui alteri dederit sive vendiderit, & ipse qui tunc easdem res comparatas habet per malum ingenium proprio filio aut alteri cuiuslibet necdum legitimos annos habenti iustitiæ tollendæ causa tradiderit, volumus atque firmiter præcipimus ut si pater ejusdem parvuli vixerit, ipse intret in causam rationem reddendi pro filio suo. Si autem pater mortuus est, tunc legitimus ejus propinquus, qui iustè ei tutor aut defensor esse videtur, pro ipso rationem reddere compellatur. Similiter de aliis omnibus iustitiis ad eum pertinentibus, excepta sua legitima hereditate, quæ ei per successionem parentum suorum legitime evenire debuit. Quòd si quis hanc nostram iustitionem contempserit vel neglexerit, sicut de ceteris contemptoribus, ita de eo agatur. Is verò qui easdem res primus invalerit & injustè vendidit, necnon & emptores, excepta sola persona parvuli, hoc quod fraudulenter admiserunt, intra patriam emendare cogantur. Et poſtea, sicut contemptores iustitionis nostræ, sub fidejussoribus ad nostram præsentiam venire compellantur. *Vide infra cap. 162.*

Anno feliciter XI. regni Domini nostri Karoli gloriosissimi Regis, in mense Martio, qualiter congregatis in unum Synodali Concilio Episcopis, Abbatibus, virisque inlustribus, unà cum Comitibus, secundum Dei voluntatem, pro causis opportunis censentur utiliter esse decreta.

Capitulate
an. 779. c.
1.

De Metropolitanis.

CXX. De Metropolitanis, ut Epif-

copi suffraganei eis adjutores sint, & ea quæ erga ministerium illorum emendanda cognoscunt, libenti animo emendent atque corrigant.

De Episcopis ordinandis.

CXXI. De Episcopis. Vbi in præsens Episcopi ordinati non sunt, sine tarditate ordinentur.

De monasteriis sub regula constitutis.

CXXII. Ut monasteria quæ sub regula fuerint, sub regula vivant. Similiter & monasteria puellarum ordinem sanctum custodiant. Et unaquæque Abbatisa in suo monasterio sine intermissione resideat.

De potestate Episcoporum super Presbyteros & Clericos.

CXXIII. Ut Episcopi de Presbyteris & Clericis infra illorum parochiam potestatem habeant secundum canones.

De incestuosis hominibus.

CXXIV. Ut Episcopi incestuosos homines emendent, & magnam diligentiam habeant ex eis. Sed & de viduis infra suam parochiam potestatem habeant ad corrigendum.

De alterius Clerico Episcopi non recipiendo nec ordinando.

CXXV. Ut non liceat alterius Clericum recipere nec ordinare ad aliquem gradum.

De homicidis qui secundum legem mori debent.

CXXVI. Ut homicidæ vel ceteri rei qui legibus mori debent, si ad Ecclesiam confugerint, non excusentur. Et si se emendare noluerint, nullus eis victus detur.

De decimis dandis.

CXXVII. De decimis. Ut unusquisque suam decimam donet, atque per iustitionem Episcopi dispendatur.

De latronibus ad placitum Comitum exhibendis.

CXXVIII. Ut latrones de infra emunitatem illi iudices in Comitum placitum præsentent. Et qui hoc non fecerit, beneficium & honorem perdat. Similiter Vassi nostri, si hæc non adimpleverint, beneficium & honorem perdat. Et qui beneficium non habent, bannum solvant.

Ut perjurya quis faciens manum perdat.

CXXIX. De eo qui perjuryum fecerit, ut nullam redemptionem solvat, sed manum perdat. Quòd si accusator contendere voluerit de ipso perjuryo, stent ad crucem. Et si jurator vicerit, lege sua accusator emendet. Hoc verò de minoribus

Lib. 1. leg.
Longob.
tit. 1. c. 1.

Ibid. c. 1.
Lib. 1. leg.
Longob.
tit. 1. c. 2.

Capitulate
an. 779. c.
1.
Lib. 1. leg.
Longob.
tit. 1. c. 3.

Capitulate
an. 779. c.
4.
Lib. 1. leg.
Longob.
tit. 1. c. 4.

Capitulate
an. 779. c.
5.

Ibid. c. 6.

Ibid. c. 8.
Lib. 1. leg.
Longob.
tit. 40. c. 2.

Capitulate
an. 779. c.
7.
Lib. 1. leg.
Longob.
tit. 5. c. 1.

Capitulate
an. 779. c.
9.
Lib. 2. leg.
Longob.
tit. 40. c. 3.

V. 296.
Capitulate
an. 779. c.
10.

causis obsevandum. De majoribus verò rebus, aut de statu ingenuitatis, secundum legem custodiantur.

De vindicta & iudicio latronum.

V. 197. CXXX. De vindicta & iudicio in latrones facto, testimonio Episcoporum, absque peccato Comitis esse dicunt, ita tamen ut absque invidia aut occasione mala nihil aliud ibi interponatur nisi vera iustitia ad perficiendum. Quòd ipse qui per odium vel malum ingenium, nisi præ iustitia faciendo, hominem punierit, honorem suam perdat, & legibus contra quem iniuste fecit, secundum poenam quam intulit emendet.

Vt regia sancita inviolatè custodiantur.

V. 195. CXXXI. Ea verò quæ bonæ memoriæ genitor noster in suis placitis & synodis constituit conservare volumus.

De rebus Ecclesiarum, de quibus census exeunt, decimæ & nonæ solvantur.

V. 198. CXXXII. De rebus verò Ecclesiarum, unde nunc censa exeunt, decimæ & nonæ cum ipso censo solvantur. Et unde antea non exierunt, similiter nonæ & decimæ dentur. De casatis verò sexaginta solidi quinque, de triginta solidi duo & dimidius, de quindecim transmissi quatuor. Et precariæ modò renoventur. Et ubi non sunt scripte, fiat descriptio inter conventores de verbo nostro. Et qui prædicta facere noluerint, & spontanea voluntate hæc tria perolvere & precarias accipere citissimè distulerint, perdant beneficia quæ habebant, quæ tamen Ecclesia unde erant absque ullius contradictione vel impedimento in perpetuum sibi vindicet.

Vt de cerariis ita fiat sicut constitutum est.

V. 199. CXXXIII. De cerariis & tabulariis ac chartelariis ita fiat sicut tempore longo decretum est.

Ne aliquis pro gildoma sacramentum facere audeat.

V. 100. CXXXIV. De sacramentis pro gildoma invicem conjurantibus, ut nemo facere præsumat. Alio verò modo de illorum elemosynis, aut de incendiis, aut de naufragiis quamvis prohibentiam faciant, nemo in hoc jurare præsumat.

Vt ad palatium pergentes nemo adfallire audeat.

V. 101. CXXXV. De iterantibus qui ad palatium aut alibi pergunt, ut eos per collectam nemo sit ausus adfallire. Et nemo herbam alterius, defensionis tempore,

Tom. I.

præsumat tollere, nisi in hostem pergat, aut Missus noster sit.

De teloneis sicut à longo decretum est servetur.

CXXXVI. De teloneis, qualiter antea forbanniti fuerunt, observetur ut nemo tollat nisi quod ab antiquo tempore statutum erat.

De mancipiis non vendendis nisi in presentia rectorum.

CXXXVII. De mancipiis, ut non vendantur nisi aut in presentia Episcopi vel Comitis, aut in presentia Archidiaconi, aut Centenarij, aut Vicedomini, aut iudicis Comitis, aut ante bene nota testimonia. Et ut foris marcam nemo mancipia vendat. Et qui hoc fecerit, tantas vices bannum solvat quanta mancipia vendidit. Et si non habet pretium, in gadium pro servo semetipsum Comiti donet usque dum ipse bannum solvat.

De locis extra regnum non vendendis.

CXXXVIII. De brunis, ut nullus foras vestro regno vendere præsumat.

Capitulare an. 779. c. 10.

Lib. 3. leg. Longobard. tit. 17. c. 1.

De Comite iustitias non faciente.

CXXXIX. Si Comes in suo ministerio iustitias non fecerit, Missis nostris de suis exlenis serviat usque dum iustitiæ ibi factæ fuerint. Et si Vassus noster iustitias non fecerit, tunc & Comes & Missus noster ad ipsius casam sedcant, & de suo vivant usque iustitias faciat.

De eo qui pro faida pretium recipere noluerit.

CXL. Si quis pro faida pretium recipere non vult, tunc ad nos transmittatur, ut nos ipsum dirigamus ubi damnum nemini facere possit.

De eo qui pro faida pretium solvere noluerit.

CXLI. Simili modo qui pro faida pretium solvere non vult & iustitiam exinde facere, in talem locum illum mittere volumus ut pro eodem majus damnum non crescat.

Quid agendum sit de latronibus.

CLXII. De latronibus ita præcipimus observandum, ut pro prima culpa non moriatur, sed unum oculum perdat, de alia verò culpa, nasus ipsius latronis truncetur, de tertia culpa, si se non emendaverit, moriatur.

HHhh ij

Qualiter pro Rege & exercitu ejus hac instanti tribulatione à fidelibus in orationibus & elemosynis Deo supplicandum sit.

v. 107. CXLIII. Capitulare qualiter institutum est in hoc Episcoporum consensu. Id est. Vt unusquisque Episcopus tres Missas & tria psalteria, unum pro Domino Rege, & aliud pro exercitu Francorum, tertium pro presenti tribulatione. Presbyter unusquisque Missas tres. Monachi & monachæ & Canonici, unusquisque psalteria tria. Et biduanas omnes faciant tam Episcopi quamque monachi & monachæ & Canonici. Sed & eorum infra casatum homines, vel qui potentes sunt. Et unusquisque Episcopus, Abbas, & Abbatisa, qui hoc facere potest, libram donet de argento aut valente in elemosyna; mediocres verò mediam libram; minores verò solidos quinque. Episcopi, Abbates, & Abbatisse pauperes famelicos quatuor pro ista stricitate nutrire debeant usque ad tempora messium. Et qui tantum non possunt, juxta quod possibilitas est, ut tres, vel duos, aut unum. Comites fortiores libram de argento aut valente donent in elemosyna, mediocres verò dimidiam libram, de casatis centum solidos quinque, de quinquaginta unciam unam. Et faciant biduanas, & eorum homines, atque eorum casatus, vel qui hoc facere possunt. Et qui redimere ipsam biduanam voluerit, fortiores Comites uncias tres, minores denarios triginta, minores solidum unum. Et de pauperibus famelicis sicut scriptum est ipsi faciant. Hæc omnia, si Domino placuerit, pro Domino Rege & exercitu Francorum & pro presente tribulatione Missa sancti Iohannis sint completa.

Ne Presbyter vel reliqui Clerici aut ullus fidelium præsumat decimas vendere, vel donare, aut pignorare, Ecclesiæque quoquo modo alienare.

CXLIV. Nullus Presbyter aut Diaconus, vel quilibet Clericus aut laicus, decimas vendere, aut dare, vel pignorare, aut indebitare præsumat antequam eas cum omni integritate fideliter collectas habeat, & infra septa Ecclesiæ, cui jure debentur, in suis utiliter graneis collectas habeat, & postea juxta præceptum proprii Episcopi secundum canonicas sanctiones atque decreta beati Gelasii Papæ eas dispenset. Si quis autem hæc parvipenderit vel infringere tentaverit, si quidem Clericus fuerit, gradus sui periculo subja-

cebit. Si verò monachus vel laicus fuerit, communionem privetur. *Vide supra lib. 7. cap. 234.*

De providentia Episcopi circa Archidiaconos.

CXLV. Vt prævideant Episcopi ne cupiditas Archidiaconorum culpas nutriat sacerdotum; quia multis modis mentitur iniquitas sibi.

De non eiciendis de sepulchris ossibus mortuorum.

CXLVI. Vt nullus ossa mortuorum de sepulchris audacter eiciat.

De non jurando.

CXLVII. Vt unusquisque caveat jurare: quia perjuri regnum Dei non possidebunt, sicut nec adulteri.

De prædiis à Presbyteris emptis, Ecclesiis propriis confirmandis.

CXLVIII. Vt Presbyteri pauperes ordinati, prædia comparantes, Ecclesiis confirmet. *Vide supra lib. 5. cap. 52.*

Codex canon. Eccl. Afric. c. 32.

Hincmari capitula tit. 2. c. 18.

Regino lib. 1. c. 219.

Burchard. lib. 3. c. 118.

De satisfactione cotidianorum delictorum.

CXLIX. Vt sicut sine culpa nemo cotidie, ita sine cotidiana satisfactione nullus esse debet, etiam sacerdotum.

De communicantium suspensione.

CL. Vt doceantur communicantes duabus vel tribus se suspendere horis, propter admixtionem cibi. *Vide supra cap. 93.*

De conventu Presbyterorum ad civitatem causa discendi.

CLI. Vt Presbyteri singillatim sub dispositione Episcopi in civitates veniant sua ad tractanda ministeria.

De pauperum collectione à Presbyteris.

CLII. Vt Presbyteri cotidie duos vel tres pauperes colligant ad lavandos pedes.

De non vendendis Ecclesiarum decimis.

CLIII. Vt ulterius non præsumant Presbyteri decimas vendere, quæ in pauperum & Ecclesiarum usus dantur, sicut hæcenus, mirabile dictu, horreis veterate sunt, ad thesaurorum cumulum. in cuius rei testimonio multi pauperum de manibus sacerdotum requirendi moriuntur. Sed ubi Deo largiente abundaverint, ad sustentationem pauperum parentur famis tempore.

Capitulare
an. 744. c.
12.
Coecil. Pa.
rif. vi. lib.
1. c. 23.

v. 134.

v. 118.

v. 117.

v. 1.

v. 11. 113.

147.

De formatis faciendis. Et ut sine formatis nullus proficiatur Clericus. Ex Concilio Africano vel Milevitano capitulo xx. Vt sine formatis nemo ad comitatum proficiatur, vel qualiter fiant formati.

Concil. Milev. II. c. 10.

CLIV. Placuit ut quicumque Clericus propter necessitatem suam alicubi ad comitatum ire voluerit, formatam ab Episcopo suo accipiat. Quod si sine formatam voluerit pergere, a communione removeatur. Quod si alicubi ei repentina necessitas orta fuerit ad comitatum pergendi, alleget apud Episcopum loci ejus ipsam necessitatem, & de hoc scripta ejusdem Episcopi deferat. Formata autem quæ à Primatibus vel à quibuscunque Episcopis Clericis propriis dantur, habeant diem Paschæ. Quod si adhuc ejusdem anni Paschæ dies incertus est, ille præcedens adjungatur, quomodo solet *Post consulatum* in publicis gestis adscribi.

De Clericis negligentibus. Ex Concilio Agathensi capitulo 11. De contumacibus Clericis & officium tardis.

VII. 117. 111.

CLV. Contumaces verò Clerici, prout dignitatis ordo permiserit, ab Episcopis corrigantur. Et si qui prioris gradus elati superbia communionem fortasse contempserint, aut Ecclesiam frequentare vel officium suum implere neglexerint, peregrina eis communio tribuatur; ita ut cum eos poenitentia correxerit, rescripti in matricula, gradum suum dignitatemque recipiant.

De non pergendam Clericis sine permisso Episcopi ad iudices seculares. Ex Concilio Agathensi capitulo xxxi. Vt Clericus inconsulto Episcopo ad iudicem secularem non pergat.

VI. 117. & 109.

CLVI. Clericus nequaquam præsumat apud secularem iudicem, Episcopo non permittente, pulsari. Sed si pulsatus fuerit, non respondeat. Nec audeat criminale negotium in iudicio seculari proponere. Si quis verò secularium per calumniam Ecclesiam aut Clericum fatigare tentaverit, & victus fuerit, ab Ecclesiæ liminibus & à catholica communione, nisi dignè poenituerit, coarceatur.

Ne Clericus vel monachus sine licentia Episcopi sui proficiatur. Ex Concilio Agathensi capitulo xxxvii. Vt sine epistola Episcopi sui non liceat Clerico vel monacho proficisci.

VII. 169.

CLVII. Clericis sine commendatiis epistolis Episcopi sui licentia non pateat evagandi. In monachis quoque præ-

sentis sententiæ forma servetur. Quod si verborum increpatione non emendaverit, etiam verberibus statuimus eum coarceari. *Ne Clericus sine permisso Episcopi sui proficiatur. Ex Concilio Agathensi capitulo lxi. De Clericis qui sine epistola Pontificis sui proficiantur.*

CLVIII. Presbyter aut Diaconus VI. 154. vel Clericus sine antistitis sui epistolis ambulans, communionem ei nullus impendat.

De his qui in propriis provinciis non communicant. Ex Concilio Africano capitulo xviii.

CLIX. Placuit ut quicumque non communicans in propria provincia, in aliis provinciis vel transmarinis partibus ad communicandum obrepserit, iacturam communionis vel clericatus excipiat.

Concil. Afric. c. 73.

De patratoribus diversorum malorum.

CLX. Sunt sanè diversorum malorum patratores, quos & lex divina improbat

Addit. I. c. 21.

& condemnat; pro quorum etiam diversis sceleribus & flagitiis populus fame & pestilentia flagellatur, & Ecclesiæ status infirmatur, & regnum periclitatur. Et quamquam hæc in sacris eloquiis satis sint execrata, nos necessarium prævidimus iterum nostra admonitione & exhortatione atque prohibitione præcaveri omnino oportere; sicut sunt diversarum pollutionum patratores, quas cum masculis & pecoribus nonnulli diversissimis modis admittunt; que incomparabilem dulcedinem piissimi creatoris ad amaritudinem provocantes, tanto gravius delinquant quanto contra naturam peccant, pro quo etiam scelere igne cœlesti conflagratæ infernae que hiatu quinque absorptæ sunt civitates, necnon & quadraginta & eo amplius milia stirpis Benjaminæ mucrone fraterno confossa sunt. Hæc porro indicia & evidentes vindictæ declarant quam detestabile & execrabile apud divinam maiestatem hoc vitium extet. Scimus enim quoniam talium criminum patratores lex Romana, quæ est omnium humanarum mater legum, igne cremari jubet. Vobis ergo omnibus terribiliter denuntiamus, vestrisque cunctis ac vobis famulantibus atque subditis unâ vobiscum sub Dei districto iudicio atque fidelitate nostra precipimus ab his cavere, & hæc facientibus nec verbis nec factis ullo modo consentire: quoniam qui talia agunt, Apostolo pollicente, regnum Dei non consequentur. Tempus namque est ut multitudini pe-

L. 6. Cod. Theod. de adulteris. Regio lib. 2. c. 141.

Gal. 1.

gentiam iteraverit, beneficium unde hæc nona & decima persolvi debuit amissurum fesciat. Ita enim continetur in Capitulare bonæ memoriæ genitoris nostri in libro 1. capitulo CLVII. ut nona & decima legibus reuadentur, & insuper bannus dominicus à negligente persolvatur.

Vt qui Ecclesiarum beneficia habent, nonam & decimam ex eis Ecclesie cuius res sunt donent. Et de nonis & decimis non redimendis, nisi Episcopo placuerit.

I. 157. CLXV. Qui tale beneficium habent, & ad medietatem laborant, ut de eorum portione proprio Presbytero decimas donent. Item in Capitulari nostro in libro 11. capitulo XXI. de eadem re. De nonis quidem & decimis, unde & genitor noster & nos frequenter & in diversis placitis admonitionem fecimus, & per Capitularia nostra qualiter hæc obseruentur ordinavimus, volumus atque iubemus ut de omni conlaborato & de vino & de feno pleniter & fideliter ab omnibus nona & decima persolvatur. De nutrimine verò quod in decima dandum est, sicut hæctenus consuetudo fuit, ab omnibus obseruetur. Si quis tamen Episcoporum fuerit qui argentum pro hoc accipere velit, in sua maneat potestate, iuxta quod ei & illi qui hoc persolvere debet Convenerit.

De his qui decimam Ecclesie injussè, non secundam dispositionem Episcopi, cui debetur auferunt, & alibi aut propter amicitiam aut propter munera dare præsumunt.

V. 176. CLXVI. Quicumque decimam abstrahit de Ecclesia ad quam per justitiam dari debet, & eam præsumptiosè vel propter munera aut amicitiam aut aliam quamlibet occasionem ad alteram Ecclesiam dederit, à Comite vel à Misso nostro distringatur ut eisdem decimæ quantitatem cum sua lege restituat.

De his qui decimas, nisi à se quoquo modo redimantur, dare negligunt, ut firmiter distringantur, qualiter vel invitè hoc emendent.

V. 101. CLXVII. Decimas quæ populus dare non vult nisi quo vult modo ab eo redimantur, ab Episcopis prohibendum est ne fiat. Et si quis contemptor inventus fuerit, ut nec Episcopum nec Comitem audire velit, si noster homo fuerit, ad nostram præsentiam venire compellatur. Ceteri verò distringantur, ut invitè Ecclesie restituant qui voluntariè dare neglexerunt.

De his qui restaurationes Ecclesiarum carumque domorum facere vel decimas & nonas dare negligunt, si se non correxerint, ut beneficia perdant.

CLXVIII. Quicumque de rebus Ecclesiarum, quas in beneficium habent, restorationes earum facere neglexerint, juxta Capitulare anteriorem, in quo de operibus ac nonis & decimis constitutum est, sic de illis adimpleatur, id est, in libro quarto capitulo XXXVIII. De opere verò vel restoratione Ecclesiarum Comes & Episcopus sive Abba unà cum Misso nostro, quem ipsi sibi ad hoc elegerint, considerationem faciunt, ut unusquisque eorum tantum inde accipiat ad operandum & restaurandum quantum ipse de rebus Ecclesiarum habere cognoscitur. Similiter & Vassi nostri aut in comune tantum operis accipiant quantum rerum ecclesiasticarum habent, aut unusquisque per se juxta quantitatem quam ipse tenet. Aut si inter eos convenierit ut pro opere faciendo argentum donent, juxta estimationem operis in argento persolvant, cum quo pretio rector Ecclesie ad prædictam restorationem operarios conducere & materiam emere possit. Et qui nonas & decimas dare neglexerit, primitiam quidem illas cum lege sua restituat, insuper & bannum nostrum solvat, ut ita castigatus carveat ne, supinus iterando, beneficium amittat.

Vt hi qui terras dominicas propterea excolere nolunt ut nonas & decimas inde solvant, pleniter constringantur ut hæc de tribus annis legibus persolvant.

CLXIX. De illis qui agros dominicos propterea negligunt excolere ut nonas & decimas exinde non persolvant, & alienas terras ad excolendum propter hoc accipiunt, volumus ut de tribus annis ipsam nonam & decimam cum sua lege persolvant. Et si quis contemptor aut Comitum aut Missorum nostrorum propter hoc extiterit, per fidejussores ad palatium venire compellatur. *Vide supra cap. 103.*

De teloneis, ubi non exigantur.

CLXX. Statutum est ut ubi tempore IV. 11. avi nostri Domni Pippini consuetudo fuit teloneum dare, ibi & in futurum detur. Nam ubi noviter inceptum est, ulterius non agatur. Et ubi necesse non est fluvium aliquem ponte transmeare, vel ubi navis per mediam aquam & sub ponte je-

V. 177.
Capitulare
an. 819.
tit. 1. c. 9.
Lib. 3. leg.
Loogob. tit.
3. c. 3.

V. 178.

IV. 11.

rit, & ad ripam non adpropinquaverit, nec ibi aliquid emptum vel venundatum fuerit, ulterius teloneum non detur. Et nemo cogat alium ad pontem ire ubi juxta pontem aquam transire potest. Et qui ulterius in talibus locis, vel de his qui ad palatium seu in hostem pergunt, teloneum exactaverit, cum sua lege ipsum teloneum reddat, & bannum nostrum, id est, sexaginta solidos, componat.

De rebus Ecclesie que absque ulla repetitione ab eadem Ecclesia per triginta annos possessae sunt, ut nulla testimonia super hac deinceps possessionem recipiantur.

CLXXI. Ut de rebus Ecclesiarum, quae ab eis per triginta annorum spatia sine ulla interpellatione possessae sunt, testimonia non recipiantur, sed eo modo contineantur sicut res ad fiscum nostrum pertinentes contineri solent.

Capitular.
an. 819. tit.
1. c. 1.
Regino lib.
1. c. 19.
Barthard.
lib. 1. c. 170.

